

İmam Nesâî

İmam Nesâî

İSRETÜ'N-NİSÂ'

İSRETÜ'N-NİSÂ'

TAHLİL
YAYINLARI

TAHLİL
YAYINLARI

İmam Nesâî

HADİSİLERLE KADIN

İSRETÜ'N-NİSÂ'

I

TAHLİL
YAYINLARI

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

İstanbul-1439/2017

عِشْرَةُ النِّسَاءِ

İMAM NESÂÎ

HADİSLERLEKADIN İŞRETÜ'N-NİSÂ'

I

Tercüme, Tahkik, Tahric ve Açıklama
Hanifi AKIN - F. Havva ÖZBEY

Tahlil Yayınları: 100

Kaynak Eserler Serisi: 6

Kitabın Orjinal Adı
İşretü'n-Nisâ'

Kitabın Adı
Hadislerle Kadın

Kitabı Tercüme ve Şerh Edenler
Hanifi Akin - F. Havva Özbey

Yayın Yönetmeni
Sadullah Yıldız

Kapak Tasarım
Acar Matbaası

İç Tasarım
Şaban Muslu

Baskı - Cilt
Acar Basım ve Cilt San. A.Ş.
0212 422 18 34
Sertifika No: 11957

1. Baskı: Eylül 2017

ISBN NO
978-605-9494-41-0
978-605-9494-40-3 (Takım)

İletişim Adresi
Kartaltepe Mh. 60. Sk. No.50 Bayrampaşa, İstanbul
Tel/faks: 0212 417 77 75
editor@tahlilyayinlari.com • tahlilyayinlari.com

Her hakkı mahfuzdur.

Genç iki yazara:
Emine Nur Akın
ile
Sena Nur Demir'e...

SUNUŞ

Elinizdeki eseri Türkçe'ye sade bir dil ve okuyucuyu yormayan izahlarla kazandırmış olmanın mutluluğunu yaşıyoruz.

İmam Nesâî, aile hayatını direkt ilgilendiren hadis-i şerifleri bir araya getirdiği bu muhalled eserini yüzyıllar önce verdiğinde, elbette hem kadının hem ailenin günümüzdeki basitleştirilmiş, tehlike altındaki konumlarını hesaba katıyor değildi.

Günümüzde gitgide daha komplike hâle gelen ve metaforik anlamda derinleştirilmeye çalışılırken değer bakımından kaybedilen bir seviyeye getirilen 'kadın' kelimesi, işaret ettiği kıymetli kimse için belki hiç olmadığı kadar büyük bir varlık mücadelesi vermektedir. Bu sefer şimdiye kadar olduğu varlıktan külliye uzaklaşmak ve yeni bir biçime girmek şeklinde bir varlık mücadelesi.

Hanifi Akın ve Havva Özbey'in, hadislerin izahatını bu kopuşu hesap ederek ve tadil usulünü gözeterek, menfezleri dikkatle doldurmak suretiyle yapmış olmaları, eserin kıymetini artıran bir unsur olarak zikredilmelidir.

Aile hayatındaki muhtemel sorunların çözümüne vesile olması kadar, istikamet üzere bir hayat için rehber vazifesi görmesini de temenni ederiz.

Gayret bizden, tevfik Rabbimizdendir.

Tahlil Yayınevi

KISALTMALAR

a.g.e.: Adı geçen eser
a.s: Aleyhisselâm
a.y.: Aynı yer
bin: Bin/oğul
binti: Kız
bk.: Bakınız
c.: Cilt
ev.: Çeviren
Editr.: Editör
DİA: Diyanet İslam Ansiklopedisi
DİB: Diyanet İşleri Başkanlığı
H.: Hicri
Haz.: Hazırlayan
İbni: Oğul
M.: Miladi
nr.: Numara
ö.: Ölüm
r.a.: Radıyallahu anh
r.anhâ: Radıyallahu anhâ
rh.a: rahimehullah
s.: Sahife
s.a.: Sallallahu aleyhi ve sellem
ŞİA: Şamil İslam Ansiklopedisi
TDV: Türkiye Diyanet Vakfı
tahk.: Tahkik
trc.: Tercüme
tsh.: Tashih
v.: Vefatı
vb.: Ve benzeri
vd.: Ve devamı

Hanifi AKIN

Araştırmacı, yazar, eğitimci, ilahiyatçı. 1971 yılında Gaziantep'te doğdu. Aslen Gaziantep'in Nizip ilçesinin Keret/Adaklı köyüne mensuptur. Gaziantep Kıbrıs İlkokulu'nda başladığı ilköğrenimini Gaziantep Mütercim Asım İlkokulu'nda tamamladı. 1991'de Gaziantep İmam Hatip Lisesi'nden mezun oldu. 1991'de Erzurum Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ni kazandı. 1993'de Konya Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne yatay geçiş yaptı. 1996'da buradan mezun oldu. 1996 yılında öğretmenliğe başladı. Polen Dergisi'nde danışman olarak görev yaptı ve aynı dergide yazıları yayınlandı. Türkiye Yazarlar Birliği (TYB) Gaziantep şubesinin yayın organı olan Şehrayin dergisinin imtiyaz sahipliğini yaptı.

Yayınlanmış eserlerinden bazıları şunlardır: 1. M. Ali es-Sâbûnî, **Ayetler Işığında Peygamberler Tarihi**, Ahsen Yayınları, İstanbul 2003; 2. İmam Gazzâlî, **İtikatta Ölçülü Olmak**, Ahsen Yayınları, İstanbul 2005; 3. İbrahim el-Hâzîmî, **Yedi Hadis İmamın İttifak Ettiği Hadisler**, Karınca Yayınları, İstanbul 2004, 2005, 2006, 2007; 4. Seyyid Sabık, **İnancı Sağlamlaştıran Unsurlar (İslam Akaidi)**, Karınca Yayınları, İstanbul 2004, Polen Yayınları, İstanbul 2006; 5. İbn Kayyim el-Cevziyye, **el-Esmâu'l-Hüsna**, Karınca Yayınları, İstanbul 2004, 2006 (ortak çeviri); 6. Kettânî, **Mütevâtir Hadisler (Nazmü'l-Mütenâsire mine'l-Hadisi'l-Mütevâtire)**, Karınca Yayınları, İstanbul 2003, Polen Yayınları, İstanbul 2007; 7. İbn Kayyim el-Cevziyye, **Uydurma Hadisleri Tanıma Yolları (el-Menârü'l-Münîf)**, Karınca Yayınları, İstanbul 2004, Polen Yayınları, İstanbul 2006; 8. Beyhakî, **İmanın Şubeleri (Şuabu'l-İman Muhtasarı)**, Polen Yayınları, İstanbul 2005, 2007; 9. İbnü'l-Mübârek el-Mevsîlî, **Sekiz Hadis İmamın Kitabından Rivayet Edilen Emir ve Yasak Hadisler (el-Evâmir ve'n-Nevâhi)**, Polen Yayınları, İstanbul 2006; 10. **Safvetü'l-Kârî bi İhtisâri Sahîhi'l-Buhârî (Sahîh-i Buhârî Muhtasarı)** (1 cilt), Saadet Yayınevi, İstanbul 2007; 11. **Safvetü'l-Kârî bi İhtisâri Sahîhi'l-Buhârî (Sahîh-i Buhârî Muhtasarı)** (3 cilt), Saadet Yayınevi, İstanbul 2008; **Safvetü'l-Kârî bi İhtisâri Sahîhi'l-Buhârî (Sahîh-i Buhârî Muhtasarı)** (2 cilt), Beka Yayınları, İstanbul 2008; 12. **Sahîh-i Müslim Muhtasarı** (3 cilt), Polen Yayınları, İstanbul 2006; 13. **Sahîh-i Müslim Muhtasarı** (1 cilt), Polen Yayınları, İstanbul 2008; 14. İbn Kayyim el-Cevziyye, **Fıkhu's-Siyre**, Polen Yayınları, İstanbul 2008; 15. Nevevî, **Tam Metin ve Açıklamalı Riyâzu's-Sâlihîn Tercümesi**, Ensar Neşriyat, İstanbul 2008.

F. Havva ÖZBEY: 1966 Kahramanmaraş ili Göksun ilçesinde doğdu. İlköğrenimini Göksun'da tamamladı. Ortaöğretime Göksun İmam Hatip Lisesi'nde başladı. Gaziantep İmam Hatip Lisesi'nde tamamladı. 1997'de Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimleri, 2002'de Gaziantep Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nü, 2012'de Malatya İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ni bitirdi. 2016 yılında Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi'nde Temel İslam Bilimleri-Hadis alanında yüksek lisansını tamamladı.

Halen Kilis İl Müftülüğü'nde Kur'an Kursu öğreticisi olarak çalışmaya devam etmektedir. Arapça bilmektedir. Evli ve üç çocuk annesidir.

ÇEVİRENLERİN ÖNSÖZÜ

Aile, toplumun temelidir. Bir toplum, içinde barındırdığı ailelerin yapısına göre şekillenir. Aile ne derece kaliteli ise toplum da o kadar ileri demektir. Aile yapısı bozuk bir toplum ve milletin geleceği güvende değil demektir.

Kadın, ailenin temel rüknüdür. Onsuz aile düşünülemez. Yuvayı dışı kuşun yapması misali aileyi ayakta tutan da kadındır.

Erkek, ailede çok önemli rol üstlense de gelecek nesilleri yetiştirmedeki fonksiyonu açısından kadının yuvadaki yeri daha büyüktür.

Geleceğin toplumunu ve dünyasını inşa etmede kadın ve ailenin önemi can alıcı noktadadır.

Kur'ân-ı Kerîm, erkek ve kadının bu dünyadaki yalnızlığının karşı cins ile giderildiğini şöyle belirtmektedir:

"Size onlar sayesinde veya onlarla huzur ve sükûnete ermeniz için kendi cinsinizden eşler yaratması ve aranızda sevgi ve merhamet yaratması O'nun kudretinin alâmetlerindendir. Bunda düşünen bir topluluk için işaretler vardır."^[1]

Yalnız bu rahatlama ve sükûnet bulmayı sadece cinsel ihtiyacın karşılanması ve zevk alma anlamında değerlendirmek uygun değildir. Böyle bir yaklaşım, insanın ruhî ve manevî boyutlarının ihmal edilerek sadece bedenî ihtiyaçlarıyla tanıtılması anlamına gelir.

Evlenme ve aile hayatı eşlerin hem düzenli ve meşru tarzda cinsel ihtiyaçlarını karşılamasına hem de birbirlerine maddî ve manevî destek olarak hayat arkadaşlığı kurmasına vesile olduğundan çok yönlü yarar ve hikmetler taşır. Âyetle de bu farklı yönleri işaret vardır.

Her iki yön ile irtibatı bulunan üçüncü bir nokta ise, aile hayatını bütün canlıların tabiatlarında saklı bulunan *"neslini devam ettirme"* güdüsünü en tabii ve mâkul biçimde karşılıyor olmasıdır.

İşte evlilik kurumunu ve aile hayatını, bu üç yönün meşru ve ma'ruf, yani dinin ve aklın yadırgamadığı ilkeler ve kurallar çerçevesinde karşılanması şeklinde değerlendirmek gerekir. Meşru bir evlilik içerisinde insan bu üç ihtiyacını da karşılama imkânını elde eder.

Evlenen taraflar, bu sayede kendi hayatlarıyla ilgili olarak cinsel arzu ve ihtiyaçlarını ve manevî huzur, sükûn ile dayanışma ve paylaşım ihtiyacını karşıladıkları gibi, bütün canlıların fitrî özeliği olan nesli devam ettirme eğilimlerini de gerçekleştirmiş olurlar. Bu sebeple de evlilik kurumu, kısaca değinilen bu üç yönlü arzu ve isteklerin insanlık onuruna uygun tarzda ve meşru bir şekilde tatmini amacına yönelik olarak tarih boyunca değişik din, kültür ve medeniyetlerde -farklı şekil ve kurallarla da olsa- tanınan ve toplumun çekirdeği olarak varlığını koruyan bir kurum olmuştur.

İslam dini evlilik kurumuna ilişkin düzenlemeler yaparken, öncelikle evliliğin anılan bu üç yönünü dikkate almış ve bunun meşru ve ma'ruf dairede nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin belirlemeler getirmiştir. Zina yasağı ve bunun suç telakki edilerek ağır cezalara çarptırılması, aynı şekilde iffeti lekelemeye yönelik iftiranın aynı zamanda suç sayılıp buna da dünyevî ceza tertip edilmesi bu yönde atılan adımların en köklüsüdür. Bu suretle gayr-i meşru ve nikâhsız beraberlikler çirkin görülmüş ve evlenme teşvik edilmiştir. Bundan sonraki adım, evlenmeye ilişkin bazı sınırlama ve kayıtların getirilmesidir. Bununla birlikte Kur'an âyetlerinin aile hayatına ve aile içi ilişkilere yönelik düzenlemeleri hukukî nitelikler de taşımakla birlikte daha çok dinî ve ahlâkî boyuttadır.

Kur'an insanları evliliğe teşvik eder, evliliğin çeşitli fayda ve hikmetlerine işaret eder,^[2] evliliği kocanın karısına verdiği "sağlam bir teminat" olarak nitelendirir,^[3] kadının kocası kocanın da karısı üzerinde birtakım haklarının bulunduğunu bildirmekle birlikte^[4] bu hakların ne olduğu konusunda ayrıntıya girmek yerine **"ma'ruf"** ölçütünü getirir.

Ma'ruf ilahî beyan yanında, İslam toplumunun anlayış, ihtiyaç ve geleneği çerçevesinde oluşan, gerektiğinde değişen ve gelişen bir ölçüttür. Evet, Kur'an prensip itibarıyla erkeklere kadınlarla iyi geçinmeyi tavsiye ederek,^[5] evlilik bağının korunmasında kocaya daha ağır bir sorumluluk yükler.^[6] Taraflar arasında geçimsizlik olduğunda da taraflara sabır ve hoşgörüyü öğütler,^[7] topluma da hakemler vasıtasıyla eşlerin arasını bulma görevi yükler.^[8] Geçinme imkânı yoksa güzellikle ayrılmayı, karşılıklı olarak haklara saygı göstermeyi ister.^[9]

Görüldüğü kadarıyla Kur'an, aile hayatını karşılıklı anlayış ve olgunlukla yürütülecek insanî bir müessese saydığından aile fertlerinin hak ve görevlerini net çizgilerle belirtmemiş, evliliğin hukukî çatısı ve sonuçları üzerinde ayrıntıya girmemiş, her zaman olduğu gibi bu konuda da taraflarda temel insanî ve ahlâkî erdemlerin oluşmasını, kişilerin Allah'tan çekinir, kuldan utanır bir sorumluluk bilincine ulaşmasını aile hayatının sağlam kurulması ve iyi işlemesi için vazgeçilmez bir ön şart olarak tanıtmıştır.

Gerçekten de insanî ve hukukî ilişkilerin sağlıklı bir çizgide seyredebilmesi ancak böyle sağlam bir zeminde mümkün olabilir. Çünkü toplum ve hukuk düzeni tarafların arasına alışveriş, ödünç, kiralama gibi borç ilişkilerinde pek giremediğine, aksaklıklara ancak dışa aksettiğinde muttali olup müdahale edebildiğine göre, evlilik gibi kendine has insanî yönleri, gizlilik ve mahremiyetleri bulunan bir müesseseyi dıştan müdahale ile iyileştirme âdeta imkânsızdır ve çoğu zaman da geç kalmış bir müdahale olduğundan sonuçsuz kalır.

Burada önemli olan, problemi doğduktan ve aleniyet kazandıktan sonra çözmek değil, o problemin doğmasına fırsat vermemek veya ilk kademelerde sıkıntıyı giderebilmektir. Bu da doğrudan doğruya tarafların şahsiyetleriyle, insanî ve ahlâkî meziyetlerinin gelişmişliğiyle alâkalı bir meseledir. Bunun için de Kur'an ve Sünnet'in aile hayatına ilişkin belirleme ve önerilerinde yönü hukukî olaya değil taraflardır, onların bu sorumluluğu üstlenebilecek ve dengeli şekilde götürebilecek yeterli kıvama kavuşmasıdır. Bu gerçekleşikten sonra hukukî kurallar ve ilişkilerin şekil yönü fazla önem taşımayabilir.

Tarih boyunca İslam toplumlarında aile hayatına ilişkin hukukî kurallar ve toplumsal telakkiler ne yönde gelişirse gelişsin aile hayatının genelde sağlam temeller üzerine kurulmuş ve sağlıklı bir işleyiş göstermiş olmasının temelinde de bu yatar.

İslam hukukçuları kadın-erkek ilişkisinin, fitrî ve doğal ihtiyaç boyutlarını Kur'an'da çerçevesi çizilen ve esasen bu ihtiyaçların temiz ve nezih bir şekilde karşılanmasını hedefleyen ahlâk ilkelerine uygun olarak çeşitli hukukî düzenlemeler yapmışlar, evlenme ve boşanmayı, aile fertlerinin karşılıklı hak ve görevlerini, konunun toplumu ve hukuk düzenini ilgilendiren yönlerini en ince ayrıntısına kadar belirlemeye çalışan bir hukuk öğretisi tarzını geliştirmişlerdir. Onların bu düzenlemeleri yaparken konuyla ilgili olarak Kur'an ve Sünnet'te yer alan emir ve tavsiyelerin yanı sıra içinde yaşadıkları toplumun örf, âdet ve telakkilerini de dikkate aldıkları kuşkusuzdur. Bu itibarla klasik öğreti tarzında aile hukukuna ve aile hayatına ilişkin bilgi ve görüşler izlenirken bu noktanın göz önünde tutulması yararlı olur.

er-Rûm suresi, 30/21.

en-Nisâ suresi, 4/3-24; en-Nahl suresi, 16/72; er-Rûm suresi, 30/21.

en-Nisâ suresi, 4/21.

el-Bakara suresi, 2/228-233; en-Nisâ suresi, 4/4-20-21; et-Talâk suresi, 65/7.

en-Nisâ suresi, 4/19.

en-Nisâ suresi, 4/34.

en-Nisâ suresi, 4/19-34.

en-Nisâ suresi, 4/35.

et-Talâk suresi, 65/1-2, 6-7.

KUR'ÂN PERSPEKTİFİNDEN KADIN

İslam'a göre kadın-erkek, bir bütünün birbirlerini tamamlayan parçalarıdır. Biri olmadan, diğeri eksik ve yarımır. Her bakımdan iki cins de birbirine muhtaçtır. Bu yüzden kadın-erkek iki cins birlikte dünyaya gelmişler, hayatı birlikte paylaşmışlar, yüce yaratıcının emirlerine birlikte muhatap olmuşlar, sonunda kendilerine yasaklanan meyveyi yemiş ve Allah'a tevbe etmişlerdir.

Nitekim kadın ve erkeği bir bütünün iki parçası olarak tanımlayan Peygamberimiz, *"Kadınlar da erkeklerin parçalarıdır, onlar gibidir"*^[10] buyurarak kadınların, yaratılış ve tabiatıta erkekler gibi olduğuna dikkat çeker.^[11]

Tabiidir ki kadın ve erkek bir bütünün iki parçalarıdır ancak bu, her iki parçanın birbiriyle her bakımdan aynı olmasını gerektirmez. Her iki cins arasında fizikî ve ruhî birtakım farkların olduğu ortadadır ki bu farklılıklar, iki cinsten birinin diğere üstünlüğü anlamına gelmez, belki bu farklılıklar her iki cinsin görev ve sorumlulukları bakımından büyük anlam taşırlar. Buna göre ne erkek kadının biyolojik olarak gelişmiş şekli ne de kadın erkeğin az gelişmiş şeklidir. Cinsiyet farkı, tamamen ilahî irade ile belirlendiği ve bu konuda beşerin herhangi bir müdahalesi söz konusu olmadığından, tek başına bir üstünlük sebebi olamaz.

Kur'ân-ı Kerîm, insanı muhatap alır ve tüm insanları eşit görür. İslam'ın isteklerine muhatap olma bakımından kadın bir insandır ve erkekle eşittir. Kur'ân, Allah katında üstünlüğün ancak takvâ ile olacağına dikkat çeker.^[12] Takvâ ise Yüce Allah'ı hesaba katarak yaşamaktır. Nerede ve hangi şartta olursa olsun, insanın Allah bilinci içerisinde olması onu takvâli olmaya götürür. Bu üstünlük yarışında, kadın da aynı konumdadır.

Kur'ân'ın hedef gösterdiği bu yarışta başarılı olmak öncelikle Kur'ân'ı doğru anlama ve onun gereklerini yerine getirmeye bağlıdır. İlk dönemden itibaren kadınlar kendilerini Kur'ân'ın muhatapı olarak kabul etmişler, onu anlamak ve gereklerini yerine getirmek için gayret etmişlerdir.

Kur'ân, Arap dilinin kuralları gereği, genel olarak söylemini müzekker/eril zamirler üzerine kurmuştur. Söyle ki; onun bütün insanlara yönelik genel çağrılarında erkeklere hitap eden kalıplar kullanılmıştır. Örneğin yüze yakın âyetten geçen *"ey iman edenler"* kalıbı, erildir ve *"ey iman eden erkekler"* anlamındadır. Ama bu kullanım, tağlib sanatıyla^[13] erkekler gibi kadın cinsini de içerisine alır. Sözelimi Hz. Meryem'den övgüyle bahseden âyet *"O, gönülden itaat eden (erkek)lerle beraberdi"*^[14] ifadesiyle sona erer. Bu anlatım Arap dilinin özellikleri ile ilgili bir durumdur. Bu kullanım ilk dönem Müslüman hanımlarının da dikkatini çekmiş olacak ki, Peygamber'imizden bu konuda açıklama istemişlerdir.

Peygamberimizin eşlerinden Ümmü Seleme annemiz, Peygamber'imize yönelttiği şu sorusu ile konuyu dile getirmiştir:

"Ey Allah'ın Peygamberi! Yüce Allah'ın hicret konusunda kadınları zikrettiğini duymuyoruz. Neden bu konuda hep erkek kalıplar kullanılmıştır?"

Onun bu sorusu üzerine Yüce Allah şu âyeti indirmiştir:^[15]

"Sizden erkek olsun kadın olsun, hiçbirinizin amelini boşa çıkarmayacağım. Zaten siz birbirinizdensiniz."^[16]

Yine Ümmü Seleme [radıyallahu anhâ], bir gün evinde saçlarını taratırken Hz. Peygamber'in [sallallahu aleyhi ve sellem] mescidden *"ey insanlar"* diye seslendiğini duymuş ve saçını taramakta olan kadına *"Bırak sonra tararsın."* demişti. Kadın, *"O erkekleri çağırıyor, kadınları değil"* deyince de ona *"Ben de insanım, biz insan değil miyiz?"* diyerek Hz. Peygamber'i dinlemeye çıkmıştır.^[17]

Görüldüğü üzere Ümmü Seleme annemiz, Peygamberimizin *"ey insanlar"* çağrısını duyunca, kadın olarak kendisinin de bu hitaba dâhil olduğunu düşünmüş ve ona icabet etmiştir.

Ensar hanımlarından Ümmü Umâre yahut Esmâ binti Umeyy yahut Ümmü Seleme, Peygamber'imize gelip şöyle demiştir: *"Bakıyorum da her şey erkeklere, kadınlar hiçbir konuda anılmıyorlar? Niye Kur'ân'da bizler de erkeklerin anıldığı gibi anılmıyoruz?"* Onun bu sorusu üzerine şu âyet inmiştir.^[18]

"Müslüman erkekler ve Müslüman hanımlar, imanlı erkekler ve imanlı hanımlar, itaatkâr erkekler ve itaatkâr hanımlar, doğru-dürüst erkekler ve doğru-dürüst hanımlar. Allah, onlar için mağfiret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır."^[19]

Esmâ binti Yezîd [radıyallahu anhâ], Hz. Peygamber'e gelip: *"Annem babam sana feda olsun ey Allah'ın peygamberi! Ben, sana kadınlar adına geldim. Allah, seni kadın erkek herkese peygamber olarak gönderdi. Biz kadınlar da sana ve Rabbine iman ettik. Bizler, evlerimizin temeli olup erkeklerin şehvetlerini tatmin ederiz, çocuklarını taşırlar. Bizler evlerde kapalı kaldık. Siz erkekler ise cemaate çıkar, Cuma namazı kılar, hasta ziyaret eder, cenazeye katılır, tekrar tekrar hac yapar, cihad edersiniz. Bu yüzden siz bizden faziletlisiniz. Biz ise, siz bu işleri yaparken mallarınızı korur, elbiselerinizi diker, çocuklarınızı terbiye ederiz. Ecir ve hayırda biz de size ortak mıyız?"* demişti.

Kadının bu sözleri üzerine Peygamberimiz arkadaşlarına dönüp *"Dini konusunda problemini bundan daha güzel ortaya koyan bir kadın gördünüz mü?"* dedikten sonra kadına: *"Esmâ, git kadınlara bildir: Sizden birinizin kocasına iyi davranması, onun hoşnutluğunu kazanmaya çalışması erkekler için saydığın şeylerin hepsine denktir"* dedi.^[20]

Aynı çerçevedeki bu rivayetler, ilk dönem kadınlarının Kur'ân âyetleri ile her türlü soruyu Peygamber'e rahatlıkla sorabildiklerini ortaya koymaktadır. Söz konusu hanımların sorusu üzerine bu âyetlerin inmiş olması ise yüce Allah'ın onlara verdiği değeri net bir biçimde göstermektedir.

Kur'ân'ı okuma, onu doğru anlama ve gereklerini yerine getirme konusunda ilk dönemden itibaren

kadınlar da erkekler gibi üzerlerine düşeni yapmışlardır. Şu birkaç örnek bile bu söylediklerimizi anlatmaya yeterlidir:

Amre binti Abdurrahman [radıyallahu anhâ], minberden cuma günü hutbe okurken Kâf sûresini Hz. Peygamber'in ağzından öğrendiğini söyler.^[21]

Eşleri, Peygamberimizin yanında rahatlıkla fikirlerini söyleyebilir, onunla istişare ve müzakere ederlerdi. Hudeybiye Anlaşması'nın yapıldığı sene, ağaç altında Rıdvan Biati yapılırken Hz. Peygamber, *"Ağacın altında bana biat edenler, inşaallah cehenneme girmez"* buyurmuştu. Orada bulunan Hafsa annemiz, *"İyi ama ey Allah'ın Resûlü! Yüce Allah, 'Sizden cehenneme uğramayacak yoktur. Bu, Rabbin için kesinleşmiş bir sözdür"*^[22] buyurmuyor mu?" diye sormuştu. Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem], bir sonraki âyeti okuyarak ona: *"Sonra biz, Allah'tan sakınanları kurtarız, zalimleri de diz üstü çökmüş olarak orada bırakırız"* diye cevap vermiştir.^[23]

Bu olay,^[24] hem eşi Hz. Hafsa annemizin geniş Kur'ân kültürüne hem de dinî bir konuda fikirlerini rahatlıkla Peygamber'e söyleyip onunla tartışabildiğine tanıklık etmektedir.

İfk/iftira olayında Hz. Âişe annemiz, Peygamber'imize şöyle cevap verir: Ben (diğer kadınlara nispetle) yaşça küçük bir kadındım. Kur'ân'ın büyük bir kısmını ezbere okuyamıyordum. Bu sebeple de: *"Vallahi, ben size nasıl bir örnek getireceğimi bilemiyorum. Sadece Yûsuf peygamberin babasını örnek alıyor ve tıpkı onun gibi diyorum: 'Artık bana düşen güzel bir sabırdır. Sizin bu anlattıklarınıza karşılık yardımına şıngınlacak tek merci Yüce Allah'tır'"* dedim.^[25]

Bu rivayet de Hz. Âişe annemizin, zor zamanlarında Kur'ân kıssalarını kendi hayatına uyarlayarak başına gelenlere sabredip Kur'ân'daki peygamber dualarıyla dua ettiğini göstermektedir. Gerçekten de onlar, yaşadıklarını öncelikle Kur'ân aydınlığında yorumlamaya çalışıyorlardı.

Hz. Âişe annemiz, Peygamber'imize bir âyet indiğinde, onun ifade ettiği helâl-haram, emir ve yasağı iyice öğrenmeye çalıştıklarını söyler.^[26] Nitekim Hz. Âişe, *"yerin başka bir yer, göklerin başka göklerle değiştirileceği gün"*^[27] âyetiyle ilgili olarak *"Bu sırada insanlar nerede olacak?"* diye sormuş, Peygamberimiz de: *"Bunu senden önce bana hiç soran olmadı; o gün insanlar sırat üzerindedirler"* diye cevap vermiştir.^[28]

Yine Hz. Âişe annemiz, *"ölü, ailesinin arkasından ağlaması sebebiyle azap görür"* şeklindeki rivayeti, Kur'ân âyetleriyle reddediyor ve: *"Size bu hususta Kur'ân yetmiyor mu? Kur'ân'da: 'Hiçbir günahkâr, başkasının günah yükünü yüklenmez!'"* buyrulur" diyordu."^[29]

Peygamber'imizden [sallallahu aleyhi ve sellem] 2210 hadis rivayet ederek en çok hadis rivayet edenlerin arasında yer alan, kendisine iftira edildiğinde aklanması için hakkında on altı âyet inen^[30] Peygamberimizin sevgili eşi Hz. Âişe annemiz ve diğer eşi Hz. Hafsa annemiz, bütünüyle Kur'ân'ı ezberleyen hanımlardandı.^[31] Zeyneb binti Kays isimli hanımın, azatlısının oğlu büyük tefsirci/müfessir es-Süddî'nin yetişmesine büyük katkısı olmuştur.^[32] Sahabi hanımlar arasında yirmi kadar kadın hukukçunun ismi geçmektedir.^[33]

Bu girişten sonra, İslam'da kadının yerini ve önemini gösteren şu örnek tablolara bakalım:

Hakkını arayan, sesini Allah'a duyuran kadın: Tartışma anlamına gelen Mücadele suresinin ilk âyetlerinin inişi ile ilgili kaynaklarımızda anlatılan şu rivayetler, Müslüman kadının İslam anlayışı, meselelerinin çözümünü öğrenme kararlılığı hakkında çok net bilgiler vermektedir: Havle (yahut Hüveyle) adlı bir kadına kocası zihâr^[34] yapar yani kocası, cahiliye gelenekleri doğrultusunda kızdığı hanımına *"Sen bana artık anam gibisin!"* der. Bu cümle gelenekte, kadını bir çeşit boşama demektir.^[35] Kadın, kocasına:

- *"Git, durumu Peygamber'e sor"* der. Adam:

- *"Ben utanırım"* der. Kadın:

- *"İzin ver, ben gidip sorayım"* der.

Sonra da Peygamber'imize [sallallahu aleyhi ve sellem] gelerek:

- *"Ey Allah'ın Peygamberi! Yıllarca kocamla birlikte yaşadık, ben onun yıllarca kahrını çektim, ona çocuklar doğurdum. Şimdi âhir ömrümde o, bana zihâr yaptı!"* der. Peygamberimiz, geleneğe uygun olarak:

- *"Artık sen ona haramsın!"* diye cevap verir.

Kadın, ben hâlimi Allah'a arz ediyorum, diyerek ısrarla ilk cümlelerini tekrarlar durur. Derken vahiy gelir ve sürenin *"Kocasını hakkında hâlini arz edip hakkını savunan ve Allah'a şikâyetle bulunan kadının sözünü Allah işitmiştir"*^[36] diye başlayan âyetleri iner.^[37]

Bu tarihî olaydan çıkan sonuçları şöyle özetleyebiliriz:

1. Kadın, karşılaştığı bir problemin çözümünü dinin içerisinde arıyor ve kocasına Peygamber'e gidip durumu sormasını istiyor.

2. Kocasının utanıp sormaktan çekindiği dinî bir meseleyi sorup araştırmaktan çekinmiyor. Nitekim Hz. Âişe annemiz, *"Allah, Ensar hanımlarına rahmet etsin, onların utanma duyguları, dinlerini öğrenmelerine engel olmadı"*^[38] diyerek bu gerçeği belirtmiştir.

3. Kendisini mağdur eden bir geleneği sorgulayan, inandığı ve tanıdığı dinin, akla ve maslahata aykırı olan bir geleneği onaylamayacağını düşünen bir kadın çaresizlik içinde, yürekte yalvararak bir çıkış yolu arıyor.

4. Gönülünü yatıştırarak bir çözüm ve bilgiye ulaşmaya dek mücadele ve duayı sürdürüyor.

Hz. Ömer'e itiraz eden kadın: Hz. Ömer (radıyallahu anh), bir gün hutbe okurken:

- *"Kadınlara mehir verirken aşırı gitmeyin. Eğer onlara çok mehir vermek dünyada hayır ve Allah katında takvâ göstergesi olsaydı, bunu sizin en üstününüz olan Hz. Peygamber yapardı. O ise, ne kadınlara ve ne de kızlarına on iki ukiyyeden (bir okka, 1282 gramlık bir ölçü birimi) fazla mehir takdir etmedi"* der. O sırada bir kadın kalkıp:

- *"Ey Ömer, Allah bize veriyor, sen ise bize haram kılıyorsun?! Yüce Allah kitabında: 'O kadınlardan birine kantar kantar mehir vermiş de olsanız, (boşama durumunda) ondan hiçbir şey almayın'"*^[39] buyurmuyor

mu?" der.

Kadının bu sözleri üzerine Hz. Ömer başını öne eğerek:

- "Kadın doğru söyledi, Ömer yanıldı. Ey Ömer! Tüm insanlar senden daha anlayışlı!" der.^[40]

Bu olayda şunlar dikkatimizi çekmektedir:

1. Halife Hz. Ömer hutbe okurken mescitte kadınlar da bulunmaktaydı.
2. Kadınlar, meclisteki konuşmalara müdahil olup görüşlerini anlatabiliyorlardı.
3. Kadın, görüşünü âyete dayandırıyor.
4. Hz. Ömer, kadını dinliyor ve onun görüşünün daha doğru olduğunu kabul ediyor
5. Hz. Ömer'in görüşünün gerekçesi Hz. Peygamber dönemi uygulamaları, o zamanki şartlara göredir. Bu uygulamalar, geniş imkânlarla sahip olanlar için herhangi bir sınırlamanın gerekçesi olamaz. Zira konu hakkında açık âyet vardır. Kadının âyetle Hz. Ömer'e itiraz etmesi, Hz. Ömer'in de âyeti hatırlayıp fikrinden vazgeçmesi, ilk dönem insanların saf Kur'ân kültürünün ne kadar diri olduğunu gösterir.

Soran ve Sorgulayan Kadın: Abdullah bin Mes'ûd (radiyallahu anh)'a Esedoğulları'ndan Ümmü Ya'kûb adlı bir kadın gelir ve aralarında şu konuşma geçer: Kadın:

- "Senin dövme yaptırmaktan, saç/peruk taktırmaktan, kaş kirpik aldılmaktan kadınları men ettiğini duydum. Senin bu konuda, Allah'ın kitabından bir dayanağın var mı?" der. Abdullah bin Mes'ûd (radiyallahu anh),

- "Evet, bu konuda hem Kur'ân'a hem de Sünnet'e dayanıyorum" der. Kadın:

- "Vallahi ben, mushafın her yerini okuyup inceledim, ama onda senin dediğin yasağı görmedim!" der. Abdullah bin Mes'ûd (radiyallahu anh),

- "Peki, sen şu âyeti görmedin mi: "Peygamber size ne getirdiyse onu alın, o sizi neden sakındırıyorsa ondan sakının?"^[41] der. Kadın:

- "Evet, onu gördüm" der. Abdullah bin Mes'ûd (radiyallahu anh) da:

- "Ben, Hz. Peygamber'in bu sayılanları yasakladığını bizzat kendisinden işittim" der. Kadın:

- "İyi ama, senin aileden de bunları yapanlar var!?" der. Abdullah bin Mes'ûd (radiyallahu anh) da:

- "O zaman buyur evime gir, bak bakalım böyle bir şey var mı?" der.

Kadın eve girip bakar ve:

- "Hayır, böyle bir şey görmedim" der. Bunun üzerine Abdullah bin Mes'ûd (radiyallahu anh),

- "Sen, Allah'ın seçkin kulu Hz. Şuayb aleyhisselamın şu sözünü bilmez misin? 'Ben size yasakladığım şeyi, kendim işleyerek sizinle ters düşmem'^[42] der."^[43]

Bu diyalogdan şu sonuçları çıkarabiliriz:

1. Kadını, kadın oluşu, dinini öğrenmekten ve bir din otoritesiyle tartışmaktan alıkoymamıştır. Kadın, Abdullah bin Mes'ûd (radiyallahu anh)'a doğrudan sorusunu sorup konuyu onunla müzakere edebilmiştir.

2. Abdullah bin Mes'ûd (radiyallahu anh) gibi seçkin bir sahabe, bir kadına sorusunu sorma ve görüşlerini rahatlıkla söyleme imkânı tanıyor ve onu ikna edinceye kadar meseleye açıklık getiriyor.

3. Kadın, Kur'ân'ı baştan sona okuyup incelemiş ve bu konuda kendisine güvenen bir kimsedir. Kadın, kendisine verilen fetvanın dinî dayanaklarını soruyor ve sorguluyor. Abdullah bin Mes'ûd dediyse, tamamdır demiyor. Abdullah bin Mes'ûd (radiyallahu anh)'ın verdiği fetva ile kendi ailesinin amel edip etmemesini sorguluyor. Neticede Abdullah bin Mes'ûd (radiyallahu anh)'ın, söylediğini yapan ve yakınlarının da yapmasını sağlayan bir ilim adamı olduğunu görüyor.

4. Abdullah bin Mes'ûd (radiyallahu anh), ganimet/fev' taksimi ile alâkalı olarak inmiş bir âyeti genelleştirerek anlıyor.

Kur'ân kültürüyle donanmış bir hizmetçi kız: Ömer bin Abdülaziz'in Suriye'deki Rakka valisi olan, ilim ve zühdü ile tanınan Meymûn bin Mihrân'ın (ö. 117/735) hizmetçisi kadın, bir gün sofraya sıcak bir çorba getirir. Misafirlerin de hazır olduğu sofrada ayağı kayar ve çorba Meymûn bin Mihrân'ın üzerine dökülür. Kızgınlık içerisindeki efendisine kadın:

- "Efendim, lütfen yüce Allah'ın: "O takvâ sahipleri, öfkelerini yutanlardır"^[44] âyetini uygula" der. Adam:

- "Tamam, öfkemi yuttum" der. Kadın:

- "Efendim, bu âyetin devamındaki "insanların kusurlarını affederler" kısmı ile de amel et" der. Adam:

- "Tamam, seni affettim" der. Kadın:

- "İyi, ama Yüce Allah, âyetin sonunda "Allah, iyilik ihsan sahiplerini sever" buyuruyor, der." Meymûn bin Mihrân:

- "Tamam, sana ihsan ediyorum ve Allah için sen özgürsün!" diye cevap verir.^[45]

Bu olaydan çıkan dersleri şöyle özetleyebiliriz:

1. Olayda hizmetçi bir kızın Kur'ân âyetleri hakkındaki derinliği, ilk dikkatimizi çeken şeylerdendir. Kadın, karşılaştığı olaya âyetler ışığında bakıp onu değerlendirebiliyor.

2. Efendisi ve misafirlerinin yanında suçlu durumda olan bir hizmetçi çok rahat bir şekilde derdini anlatabiliyor. Öte yandan üzerine kaynar çorba dökülen efendi, hizmetçisine kendini özgürce ifade edebilme imkânı tanıyor.

3. Efendi, kendisine okunan âyetlerin gereğini hemen yerine getiriyor. Hem de hizmetçisinin hatırlatmasıyla. Huzurlu bir toplum için, âmirinden memuruna, erkeğinden kadınına Kur'ân'ı bilen ve hayatı Kur'ân olan insanlara ne kadar da muhtacdır!

Kur'ân'a Bütüncül Yaklaşan Kadın: Amr el-Leysî ordusuyla İran'daki Nişabur şehrine girmişti. Askerleri yaşlı bir kadına ait beş evi birden işgal etmişlerdi. Kadın, durumu Amr'a şikâyet etti. Kumandan Amr, kadına:

- “Sen Allah’ın, “Hükümdarlar bir ülkeye girdiler mi, orayı bozarlar, halkının şerefliilerini alçaltırlar, evet böyle yaparlar”^[46] âyetini duymadın mı?” diye sordu. Kadın, Amr’a:

- “Evet bu âyeti okumasına okudum, ama gariptir ki kumandan, Allah’ın, “İşte şunlar, onların zulümleri yüzünden çökmüş, ıssız kalmış evleridir. Şüphesiz bunda bilen bir kavim için ibret vardır”^[47] âyetini okumamış görünüyor” diye cevap verir.

Kumandan, kadının bu uyarısından etkilenir, ondan özür dileyip evleri boşalttırır ve ordu kış boyunca çadırlarda kalır.^[48]

Bu olaydan çıkan dersleri şöyle özetleyebiliriz:

1. Haksızlığa uğrayan kadın, cesaretle durumu en yetkili kişiye arz ediyor.
2. İşgalci kumandan, kadına hâlini anlatma fırsatı tanıyor.
3. Kumandan yapılan yanlışlığı güya âyetle temellendirmeye çalışıyor.
4. Fakat kadın hemen konuyla ilgili ve emiri etkileyecek bir başka âyetle cevap veriyor.
5. Kumandanın kadına okuduğu âyet, Neml suresindedir. Kadın da aynı sûrenin bir başka âyetiyle kumandana cevap veriyor. Bu şekilde o, Kur’ân’a parçacı yaklaşımın doğru olmadığını, ona bütüncül yaklaşımın gerekli olduğunu ortaya koyuyor.

6. Hem emir, hem de kadın geçmiş kavimlerle ilgili âyet cümlelerini kendi hayatlarına uyarlayarak Kur’ân’ın evrenselliğini açığa kavuşturuyorlar.

Kur’ân’a Hayran Bir Kız: Şiir üstadı ve büyük dilci Abdülmelik bin Kurayb el-Esmâî (ö. 216/831), bir gün giderken bir cariye’nin yüksek sesle şiir okuduğunu duydu, duyduklarından çok etkilenip cariyeye:

- “Canı çıkasıcı, ne kadar da güzel şeyler söylüyorsun!” der. Cariye de:
- “Asıl sana yazıklar olsun, sen Yüce Allah’ın şu âyeti yanında buna fasîh, güzel mi diyorsun? “Biz Musa’nın anasına şöyle bildirdik: Onu emzir, kendisine zarar geleceğinden endişelendiğinde onu denize bırakıver, hiç korkup kaygılanma, çünkü biz onu sana geri vereceğiz ve onu peygamberlerden biri yapacağız.”^[49] Kısallığına rağmen bu âyet, iki emir, iki nehiy, iki haber ve iki müjdeyi bağrında barındırıyor” der.^[50] Esmâî devamla:

- “Ben onun bu anlayış ve yorumuna şaşıtm kaldım. Onun yaşı küçük bedevî bir kız olmasına rağmen ilim ve irfanına hayran oldum” dedi.^[51]

Âyetteki iki emir “emzir ve denize atıver”, iki nehiy “korkma ve kaygılanma”, iki haber “bildirdik/vahyettik ve korkarsan”, iki müjde ise “onu sana geri vereceğiz ve onu peygamber yapacağız” cümleleri idi.^[52]

Kâbe’de Asılı Şiiri İndirten Kadın: İslam öncesi, Araplar şiire son derece düşkünlüler. Panayırnlarda meşhur şairlerle şiir günleri ve yarışmaları yaparlardı. İslam geldiğinde, Kâbe’nin duvarlarında yedi seçkin şairin şiiri asılı idi (Muallaka-i Seb’a). Bunlardan biri de İmriü’l-Kays’ın şiiriydi.

“Ey yer suyunu yut ve ey gök suyunu tut, denildi. Su çekildi, iş bitirildi. Gemi de Cûdi Dağı’nın üzerine yerleşti. Ve, o zalimler topluluğunun canı cehenneme, denildi”^[53] âyeti, meşhur şair İmriü’l-Kays’ın kız kardeşine Muallaka-i Seb’a’yı Kâbe’nin duvarından indirtmiştir.^[54] Gerçekten de Arap ve Acem dili incelenirse nazım güzelliği, belâgat sağlamlığı/eksizliği ve mana kapsamlılığı bakımından bu âyetten daha güzeli bulunamaz.^[55]

Söz konusu edilen kadın, hem şiiri iyi biliyor hem de Kur’ân’ı iyi biliyordu. O, Kur’ân’ın, ne kadar güzel olursa olsun şiirle mukayese edilemeyeceğini anlamış, Kur’ân âyetleri varken şiirlerin Kâbe duvarlarına asılmasına/gündemi tayin etmesine gönlü razı olmamıştı.

Sonuç: Kur’ân’a muhatap olma, onu anlama ve gereklerini yerine getirme konusunda kadın ve erkek eşittir. Kulluk yarışında cinsler arasında bir fark yoktur. Hikmetin gereği olarak kadın olsun erkek olsun kişilere, farklı imtihan soruları sorulabilir.

Ama neticede; her iki cinsin asıl hedefi Allah’ın hoşnutluğunu kazanıp cennetine girebilmek olmalıdır. Bu yarışta kadın-erkek herkes yarışmalı, çalışıp gayret etmelidir.

Kadın olsun erkek olsun her insanın kazandığı sevaplar da, işledikleri günahlar da kendilerinedir. Âhirette kadın da erkek de, dünyada yapıp ettiklerinden ferdî olarak sorgulanacaklardır. Hiç kimse bir başkasının günahını yüklenmeyecektir.

Buradaki şu birkaç örnekten de anlaşılacağı üzere İslam’ın ilk döneminden itibaren bu kutlu yarışta erkekler kadar kadınlar da yerlerini almışlardır. Tarihin görünen sayfalarına kadın kahramanların isimleri çok fazla yazılmamış olsa bile, elde edilen başarı ve başarısızlıklarda erkekler kadar kadınların da katkısı ve sorumluluğu vardır. O hâlde bu yarışta her iki cins de üzerine düşeni yerine getirmeli ve birbirine yardımcı olmalıdır. Zira şu imtihan dünyasına kadın-erkek birlikte gelmişler, hayatı birlikte yaşamışlardır. Öyleyse, insan olma ve hayat tarzı olan dine muhatap olma bakımından eşit olan kadın-erkek dini öğrenme, anlama ve gereklerini yerine getirme konusunda da birbirlerine destek olmalıdırlar.

Kur’ân’da bahisleri geçen ilk anne ve ilk eş Hz. Havvâ, tevekkül ehli Hz. İbrahim’in ailesi Hz. Hacer, meleklerin müjdesine tanık olan Hz. Sâre, kadın başına kirli toplumda tertemiz kalmasını bilen iffet âbidesi Hz. Meryem, yine iffet örneği Hz. Şuayb’ın kızları, Firavun kocaya rağmen iman eden Hz. Âsiye, yetkin yönetici kadın Hz. Belkıs gibi pek çok hanım (Allah onlardan razı olsun) yalnızca kadınlara değil, bütün insanlığa örnek olmaya devam etmektedirler.

Yüce Rabbimiz konuyla ilgili olarak ne güzel buyurmaktadır:
“Sizden erkek olsun kadın olsun, hiçbirinizin çalışmasını boşa çıkarmayacağım. Zaten siz birbirinizdensiniz.”^{[56][57]}

Ebu Dâvud, Tahâret 94.

Ebu Dâvud, es-Sünen, 1/62.

el-Hucurât suresi, 49/13.

Tağlib, bir şeyi öne çıkarıp/başkalarına galip sayıp çoğul kalıbıyla anarak diğerlerini de kast etmektir. Anne baba için, ebeveyn (iki baba), Hasan-Hüseyin için Haseneyn (iki Hasen), güneş-ay için kamerayn (iki ay) demek gibi.

et-Tahrîm suresi, 66/12.

Taberî, Câmiü'l-beyân, 4/143; İbni Kesîr, Tefsîrû'l-Kur'ani'l-Azîm, 1/441.

Âl-i İmrân suresi, 3/195.

Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 6/297; Müslim, Fezâil 29.

Taberî, Câmiü'l-beyân, 22/9-10; İbni Kesîr, Tefsîrû'l-Kur'ani'l-Azîm, 3/487.

el-Ahzâb suresi, 33/35.

Şennâvî, Hanım Sahâbîler, (Çev. Taceddin Uzun), Konya, s. 447-448.

Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 6/436; Müslim, Cuma 50-52.

Meryem suresi, 19/71.

Meryem suresi, 19/72.

Taberî, Câmiü'l-beyân, 16/112; İbni Sa'd, Tabakât, VIII, 458; Aişe A. Bint Şâtî, Rasulullahın Annesi ve Hanımları, Konya, 1987, 2/115-116.

Yûsuf suresi, 12/18.

İbn Abdi Rabbih, Ikdu'l-Ferîd, II, 89; Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 6/218; Taberî, Câmiü'l-beyân, 5/295; Kurtubî, el-Câmiu li-ahkâmi'l-Kur'ân, 5/398.

İbrâhîm suresi, 14/48.

Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 6/101, 218; Müslim, Fezâil 8.

en-Necm suresi, 53/38; Buhârî, Cenâiz 33; Müslim, Cenâiz 23.

Bk. en-Nûr suresi, 24/11-26.

Zerkeşî, el-Burhân, 1/242; Suyûtî, el-İtkân, 1/124.

İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Gâbe, 7/133.

Bk. Hamidullah, İslam Peygamberi, 2/773.

Zihâr: Bir kimsenin karısına “sen bana anamın sırtı gibisin” diyerek, onu kendisine haram kılmasıdır. (ç) Cahiliye döneminde yaygın olan zihâr ile adam artık karısına yaklaşmaz, ancak onu tamamen boşamış da sayılmazdı. Kadın, evli iken, kocasız duruma düşerdi. İslâm, bu cahiliye âdetini sadece kefareti gerektiren kusurlu bir âdet olarak görmüş ve onu ıslah etmiştir.

el-Mücâdele suresi, 58/1.

Taberî, Câmiü'l-beyân, 28/1-6.

Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 6/148.

en-Nisâ suresi, 4/20.

Kurtubî, el-Câmiu li-ahkâmi'l-Kur'an, 5/99.

el-Haşr suresi, 59/7.

Hûd suresi, 11/88.

İbni Kesîr, Tefsîrû'l-Kur'ani'l-Azîm, 4/336; Buhârî, Tefsîru Sûre-i Haşr 4.

Âl-i İmrân suresi, 3/134.

Kurtubî, el-Câmiu li-ahkâmi'l-Kur'an, 4/207.

en-Neml suresi, 27/34.

en-Neml suresi, 27/52.

Ali Cehrûmî, Kur'ân'la Yaşamak, İstanbul, 2004, s. 71-72.

el-Kasas suresi, 28/7.

Kurtubî, el-Câmiu li-ahkâmi'l-Kur'an, 13/252.

M. Ali es-Sâbûnî, et-Tibyân fî Ulûmi'l-Kur'ân, s. 112.

M. Ali es-Sâbûnî, et-Tibyân, s. 112.

Hûd suresi, 11/43.

Celal Yıldırım, İslam-Türk Tarihinin Altın Sayfaları, s. 62.

Kurtubî, el-Câmiu li-ahkâmi'l-Kur'ân, 9/40.

Âl-i İmrân suresi, 3/195.

Ali Akpınar, “Kur'an Perspektifinden Kadın”,

NASIL BİR AİLE?

Yuva, Peygamberimizin beyanlarında cennet köşelerinden bir köşedir. Bu mübarek köşe, erkek ve kadının iyi bir evlilik yapması ve bu güzel evliliği devam ettirmesiyle gerçekleşir. Buradaki iyilik ve güzellikten kastımız, evliliğin ebediyet eksenli olmasıdır. Evet, ahirete göre kurulan bir ailede, yani Allah rızası için ve dinî ölçülere göre ebedi beraberliğe atılan imzayla oluşturulan bir cennet köşesinde, erkek ve kadın birer huri-gılman gibidirler. Çocuklar da o cennetin çocukları...

Ailenin her bir ferdi, yuvada huzura erer. Kendini orada güvende hisseder. Yuva, sükûnet yeridir. Çocukların şuuraltı, orada şekillendirilir. Kalp ve kafa bütünlüğündeki nesiller orada yetişir. Hayat boyu tesiri hissedilecek bir hayat orada aşılır.

Yuvanın sağlamlığı milletin ve devletin sağlamlığı adına çekirdeklik teşkil eder. Zira iyi bir anne-babanın elinde yetişmiş güzel nesiller, milletleri oluşturan biricik unsurlardır. Huzursuz, geçimsiz, idealsiz, ibadetsiz bir ailede yetişen çocuklar, aile için olduğu gibi millet için de birer yaradır ve potansiyel tehlikedir. Tehlike saçan bir insan olmasa bile, bir Müslüman'dan beklenen ideal insan portresini ortaya koymaktan çok çok uzaktır. Bunun aksi bir ortamda yetişecek pırlanta nesiller ise, millete ve insanlığa sunulan en güzel armağanlardır. Öyleyse ailece, milletçe ve devletçe huzur isteyenler, aileye büyük ehemmiyet vermelidirler.

Aile Kuruluşunda Çok Hassas Olunmalı

İyi bir yuvanın temeli, evlilik kararı verilirken atılır. Bu temelde, din ve iman en önemli unsurdur. Peygamberimiz bir hadislerinde şöyle buyururlar: Kadınlarla dört haslet için evlenilir: Malı (yani zenginliği) için, asaleti/soyu için, güzelliği ve dini için. Sen dine bağlı olanını tercih et ki, mutlu olasın.^[58]

Peygamberimiz bu hadisinde, insan fıtratının durumunu rapor ediyor ve insanların bu dört şeyden dolayı eşini tercih ettiğini söylüyor. Ancak bizim tercihimizin hangi istikamette olması gerektiğini de vurgulayarak, siz dinî ölçülere samimiyetle gönülden bağlı kimseyi esas alın diyor. Burada kadın için zikredilen vasıflar erkekler için de geçerlidir. Yani kadının da evleneceği zaman kocası olacak erkeğin dinî yönünü nazara alarak evlenmesi gerekir.

Evlilik bir akıl, mantık ve kalp işidir. Hisle, hevesle, ihtirasla, kıskançlıkla ve geçici keyiflerle kurulan bir aile devamlı olamaz, olsa da o beraberlikte kavga gürültü eksik olmaz. Tabii ona da beraberlik denirse...

Evlilik, ebediyete birlikte imza atmaksa, bu beraberliğin temeli de ebediyet edalı olmalıdır. İyi düşünmeli, sağlam karar vermeli, fantezilere, boş kuruntulara girmemeli, sağlam vasıfta insan bulunamamışsa acele edilmemeli, sıfatları uygun birisi bulunduğu da aheste davranılmamalı, ufak tefek kusurlarına bakmadan hemen yuvayı kurmalıdır.

Ailede Esas Olan

Ailenin temelini oluşturan bazı vasıflar vardır. Kur'ân-ı Kerim, şu âyet-i kerîmeyle, bir toplumu oluşturan erkek ve kadınları anlatırken, aynı zamanda toplumun temeli olan ailenin de vasıflarını ortaya koymaktadır:

"Müslüman erkekler, Müslüman kadınlar; mümin erkekler, mümin kadınlar; ibadet ve itaat eden erkekler, ibadet ve itaat eden kadınlar; doğru (sözlü) erkekler, doğru (sözlü) kadınlar; sabreden erkekler, sabreden kadınlar; mütevazı erkekler, mütevazı kadınlar; sadaka veren erkekler, sadaka veren kadınlar; oruç tutan erkekler, oruç tutan kadınlar; ırzlarını koruyan erkekler, (ırzlarını) koruyan kadınlar; Allah'ı çok zikreden erkekler, zikreden kadınlar var ya; işte Allah, bunlar için hem bir mağfiret hem de büyük bir mükâfat hazırlamıştır."^[59]

Şimdi bu ayet çerçevesinde, bir ailede olması gereken vasıfları kısaca ele alalım:

Allah'a iman ve itaat: Bu erkek ve kadınlar, milletin en küçük hücresi olan ailede mümin ve müslim olarak bir araya gelmiş, Allah'a güvenmiş, gönülden O'na yönelmiş ve Allah maiyetine ermiş, ibadet ü taat içinde hayatlarını geçirmektedirler.

Sadâkat: Evet sözlerinde, davranışlarında sadık olan erkekler, sadık olan kadınların ne ağızlarından çıkan sözler davranışlarını yalanlamakta, ne de davranışları ağızlarından çıkan sözlerine ters düşmektedir. Öyle ki onları teşkil ettiği yuvanın içinde aksini gösteren hiçbir şeye rastlanmaz. O evde her şey doğru, olduğu gibi görünmektedir. Dolayısıyla da bir insan, endam aynasının karşısında kendisine kendi düzen vererek, aksine herhangi bir beyana ve ters sayılabilecek herhangi bir davranışa şahit olmayacaktır. O evde meydana gelen her şey doğrudur. Çünkü o evde sâdık/doğru sözlü erkekler ve sâdık/doğru sözlü kadınlar vardır.

Sabır: Sabreden kadınlar, sabreden erkekler, ibadet ile itaatin ağırlığına, başlarına gelen musibetlerin amansızlığına karşı dişlerini sıkıp dayananlar, günahlar karşısında kararlı davranıp iffetlerini koruyanlar, günaha girmeyi cehenneme girmeye eş kabul edenler kullandıkları hâl diliyle, bütün çevrelerinin yanında, çocuklar üzerinde dahi öyle müessir olacaklardır ki, zannediyoruz dilleriyle anlatacakları her şey böyle bir beyanın yanında sönük kalacaktır.

Allah korkusu ve tevazu: İçleri Allah'a karşı saygıyla dolup taşan, her zaman korkuyla tir tir titreyen, ciddi bir hayatın ve müthiş bir âkıbetin kendilerini beklediği düşüncesiyle mükellefiyetlerini en iyi şekilde yaşamaya çalışan, hayatlarının her anında yolun sonuna erip de, *"ahirete gel"* davetini bekleyen korku ve saygının tüllendiği böyle bir evde çocuğun göreceği şey de hep ciddiyet, ağırbaşlılık, hassasiyet ve titizlik olacaktır. Böyle bir ailede çocuklar, yüzlerde yumuşak bir endişe ve onu takip eden bir tatlılık, Allah ululuğunun ve cennet ümidinin yüzlerde hâsıl ettiği neşeyi iç içe görecek; rahat fakat temkinli; mutlu ama ufuklu; zevk-ü sefa içinde, fakat istikbalin insanları olarak ortaya çıkacaklardır.

Cömertlik: Bir evde iyiliğe açık, sadaka veren erkek ve sadaka veren kadın bulunmalıdır; bulunmalıdır ki, çocuklarında cömertlik ruhu gelişsinsin. Evet, önce biz cömert olmalıyız ki onlar da olsunlar. Bazı aileler

vardır ki, sürekli kadın, kocasından, kocası da hanımından gizli sadaka verir. Evet, bunlar Kur'an'ın ifadesiyle birer '*mütesaddık*' (sadaka veren erkek) ve '*mütesaddıka*' (sadaka veren kadın) insandır. Bu ailede dünyaya gelecek çocuklar da mütesaddık ve mütesaddıka olmaya adaydırlar.

İffet: Bütün bu sıfatlarının yanında bu insanlar, ırz ve namuslarını koruma, iffetlerine toz kondurmama konusunda da fevkalâde hassastırlar. Yaşarlarsa dinleri, namusları için yaşarlar. İşte dünya ve ahirette mesut olanlar da bunlardır.

Zikir: Kadın ve kocası her türlüşüyle Allah'ı zikrederler. Dillerinden ve hallerinden zikir yani Allah'ı anmak eksik olmaz. Yerken içerken, yatarken kalkarken, sıkıntılı anlarında da bolluk zamanlarında da Allah'a yönelir ve hep O'na dönük yaşarlar. Namaz Allah'ı zikretmenin en büyüğü ve en kapsamlısıdır. Dolayısıyla karı koca namazlarına çok dikkat ederler. Her halleri zikir olan bu insanlar, bir de namazda ve namaz sonrasında dilleriyle zikre dalarlar. Ayrıca Kur'an okuyarak, salavat getirerek evde nağme nağme zikir seslerinin dalgalanmasını sağlarlar. İşte böyle bir ortamda yetişecek nesillerin ne kadar sağlam, Allah'la ne denli irtibatlı olacaklarını düşünmek gerekir.

Kur'an-ı Kerim'in kadın ve erkeği ortak ele alarak, bu iki varlıkla örgülediği yapı, kanaviçesini bulmuşsa yapıların en mukaddesidir. Bu iki temel husustan meydana gelen ailede, millî ruh meltemleri esiyorsa, onların evlâtlarında, torunlarında da aynı esintiler hissedilecektir. Bu havanın bütün aile fertlerinde yani toplumun hücrelerinde devamı nispetinde toplumsal düzelme söz konusudur. Aksine bütün beklentiler bir kuruntu olur.

Buhârî, Nikâh 15; Müslim, Radâ' 4.
el-Ahzâb suresi, 33/35.

KUR'ÂN VE SÜNNETİN ÇİZDİĞİ AİLE MODELİ

Aile ve din insanlığın tarihi kadar eski iki kurumdur ve bu iki müessese birbiriyle sıkı münasebet hâlinindedir. Din, ailenin oluşmadan önceki aşamalarında, kuruluşunda, işleyişinde ve sonlanmasında önemli ilkeler ve ayrıntılı hükümler getirmiştir. Bütün dinlerde aile ile ilgili hükümler vardır.

Bir başka açıdan bakıldığında dinî değerlerin korunmasında ailenin rolü ne kadar büyükse ailenin korunmasında da dinin tesiri o kadar önemlidir. Dolayısıyla bu iki kurum bekâsı için belli ölçüde birbirine muhtaçtır. Son din İslam ve onun öğretilerinin yön verdiği Müslüman aile için de bu esas geçerlidir.

Acaba İslam'ın iki ana kaynağı Kur'ân ve Sünnet aile için nasıl bir model öngörmektedir? Öncelikle aile nikâh akdiyle kurulur. Nikâh, insan neslinin varlık sebebi olan ailevî münasebetin tek meşru yoludur.^[60]

Kâinattaki canlıların varlık ve neslinin devamı erkek ve dişinin birleşmesine bağlanmıştır. Sadece insanlarla alâkalı değil hayvan^[61] ve bitkiler^[62] ile ilgili genel kural da budur. Meselâ rüzgârların fonksiyonlarından birisi erkek ve dişiyi buluşturarak bitkileri aşlamak ve sebze-meyve oluşumunu sağlamaktır.^[63] Bu sebeple canlı varlıklar çift yaratılmış,^[64] Hz. Nûh'a [aleyhisselam] tufandan önce gemisine her cins hayvandan birer çift alması emredilmiştir.^[65] "Bütün çiftleri O yaratmıştır" âyeti^[66] varlıkların hayata çıkmaları ve nesillerinin devamlılığının bu yolla sağlandığına ve bunun da bir lütuf olduğuna işaret etmektedir. Bu sebeple erkek-dişi veya kadın-erkek; biri diğerinin varlık sebebi olacak ölçüde birbirlerine mahkûmdurlar. Kadın-erkek arasındaki mutlak üstünlüğü ya da üstünlük tartışmalarını manasız kılan da budur.

Neslin devamı için kadın ve erkek birbirine ilgi duyacak şekilde yaratılmıştır. Esasen bu, fitrat kanunudur. Çünkü zıt kutuplar birbirini çeker. Varlık da bundan doğar. Karı-koca için kullanılan "zevc" kelimesinde de bu incelik gözükmektedir. Zira "zevc" aynı cinsten^[67] fakat zıt özellikteki, karşıt kutuplu varlıklar (erkek-dişi)^[68] için kullanılır. Karı-koca arasındaki uyum, ahenk ve ünsiyeti sağlayan, varlığı doğuran, sürekliliği oluşturan da budur. Arzular, tatmin edildiklerinde son bulsa da, bahse konu özellikleriyle eş olmak her ân birbirlerine olan arzuyu tazelediğinden eşler arasında sürekli bağlılık sağlanmaktadır.

Karşıt cinsleri birbirlerine cazibe merkezi hâline getiren şehvet dürtüsüdür ve bu arzu insanın en zayıf yönünü teşkil eder.^[69] Bunun için Kur'ân-ı Kerîm 'zina yapmayın' yerine 'zinaya yaklaşmayın' ifadesiyle zinaya götürebilecek ortamlardan uzak durulmasını talep eder.^[70] Zira o girdabın içinden çıkmak kolay bir iş değildir.

Bundan dolayıdır ki hadiste zina daveti alan ve Allah'tan korktuğunu beyan edip bu talebi reddeden mümin hesap gününde yüce yaratıcının özel misafiri olarak ağırılanacak yedi sınıf içinde sayılmıştır.^[71] Hatta böyle bir imtihanla karşı karşıya kalıp da nefsinı yenen bir müminin dünya sıkıntılarından birisiyle karşı karşıya kalıp da çaresizliğe düştüğünde Allah'a bu ameliyle tevessül etmesi durumunda Allah'ın o şahsı bu sebeple sıkıntıdan kurtaracağı hadiste bir örnekle anlatılmaktadır.^[72]

Nikâh, dinî bir görev olan^[73] iffeti korumanın^[74] kalkanıdır. Esasen iffet şehvete hükmetme ve onu meşru yoldan tatmin etme sonucunda ortaya çıkan bir fazilet, şehvetin insana hükmetmesi ise iffetsizliği doğuran bir rezalettir. Buna göre zinaya düşme endişesi taşıyıp da malî gücü yerinde olan sorumluluk sahibi kişilere evlilik farz olmuştur.^[75]

İşte bu noktadan yaklaşıldığında nikâhla oluşan ailede eşler, dış etkilere karşı birbirlerinin elbisesidir.^[76] ki, bununla her birisi diğerini koruyup kollar/sarıp sarmalar, aile mahremiyetlerini dışarıya sızdırmazlar. Bu elbisenin materyali de Allah'ın emir ve yasaklarına saygı ve sevgiyle bağlılık anlamına gelen takvâdır.^[77] Bu yapı giysiye, şehvî duyguların tesirine karşı kuvvetli bir koruma, nefsi zaafırlara karşı sert bir direnç gücü kazandırır. İşte bunun için Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] bağımsız yönelişin ve nefsi arzuların en yoğun ve güçlü olduğu dönemden geçen gençlere seslenerek imkânı iyi olanların evlenmelerini istemiştir.^[78]

Kur'ân-ı Kerîm'e göre kadın ve erkek birbirlerine karşı üstünlükleri bulunan iki farklı cinstir. İki varlık arasındaki farklılık birinde olanın diğerinde bulunmadığı özelliği gösterir. Bu husus kadın-erkek arasındaki mutlak üstünlük iddiasını ortadan kaldırmaktadır. Nikâh yoluyla birliktelik sağlayan taraflardan her birisi, üstün yönleriyle yekdiğerinin eksikliklerini tamamlamakta^[79] ve bu yolla ayrılmaz biçimde iç içe geçip bütünleşmektedir.^[80] Bu farklılığın getirdiği üstünlük tabii olarak karı-kocaya farklı roller yüklemektedir ki, eşler birbirlerine ait bu doğal/fitrî rolleri çalma girişiminde bulunmamalıdır.^[81]

Kur'ân-ı Kerîm'in eş için "zevc" kelimesini kullanması da bu hususu en güzel şekilde açıklamaktadır. Çünkü "zevc" kelimesi sözlükte aynı zamanda ayakkabı, terlik ve mest gibi çift giysilerin her bir teki (sağı-solu) için kullanılır.^[82] Karı-koca için kullanılan zevcân/zevceyn ifadesi de bir çift (iki eş) manasına gelir. Bu ikilinin temel özelliği birbirlerinin farklı rolleriyle bütünleşerek birisi diğerinin ayrılmaz parçası hâline gelmesi, birisi olmadan diğerinin anlamsızlaşması, birinin de diğerinin yerini dolduramamasıdır. Farklılıklarıyla bütünleşen eşler güçlü bağlarla birbirlerine kenetlenerek yalnızlık hissetmelerine mâni olacaklardır.

Herhangi bir kurumun ait olduğu toplumun zihniyet dünyasından, ona yön veren temel değerlerden soyutlanarak tanımlanması sağlıklı netice vermez. Kur'ân'ın aile kurumunun merkezine yerleştirdiği rahmet İslam toplumunda ilişkilerin zeminini oluşturan en temel kavramdır. Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'in hemen başında kendisini âlemlerin Rabbi olarak takdim ettikten sonra Rahmân ve Rahîm sıfatına yer verir.^[83] Rahmeti kendisine ilke edindiğini,^[84] rahmetinin her şeyi kuşattığını bildirir.^[85] Peygamberini rahmet

vasfıyla ön plâna çıkarır^[86] ve müfessirlerin ifadesiyle sadece son Peygamberine beraberce raûf ve rahîm sıfatlarını lâyük görür.^[87] Müminlerin de aralarında aynı duygu ile hareket etmeleri gerektiğini belirtir^[88] ve birbirlerine merhameti tavsiye etmelerini ister.^[89] Hz. Peygamber'in bir Müslüman'ın hayırlı olan bütün işlerine besmelesiz başlamasını eksiklik olarak belirtmesi de^[90] Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla başlanan işte merhametin etkisinin gösterilmesini istemesindendir ki, besmele çeken mümin de bunu taahhüt etmektedir. Günde beş vakit kılınan namazların her bir rekâtında okunan Fâtiha sûresinde de âlemlerin Rabbi'nin rahmân ve Rahîm sıfatı tekrarlanır. Bütün bunlar bu kelime ile ifade edilen mânânın Müslüman'ın hayatında ne kadar merkezî bir konumda bulunduğunu göstermeye yeter bir husustur.

Rahmet kelimesi Allah açısından lütuf ve inayet, kullar bakımından da nezaket ve sevgiyle istenenden fazlasıyla iyilik etmek demektir. Bu incelik insan-âlem münasebetinin (insanlar arası ve diğer varlıklarla münasebetlerin) en temel dinamiğidir. Allah'ın yarattıklarına merhametle yaklaşmayan müeyyidesi de oldukça ağırdır ve bu da merhametle muameleye hak kazanamamaktır.^[91] Aile için istenen de bu rahmet atmosferidir.

İslam toplumunun en temel kurumu olan Müslüman aile, eşler arasındaki münasebetlerin sevgi ve rahmetle örgüldendiği.^[92] iyilik ve ihsanın, lütfkârlığın hâkim olduğu^[93] sıcak bir yuvadır. Bu yuva içinde anne-baba ile ilişkiler de aynı merkezde yürümelidir.^[94]

“Rahmet” kelimesi iki unsuru ihtiva eder.^[95] *Birincisi* incelik, nezaket, şefkat anlamına gelen incelik; *ikincisi* de gönülden gelen bir sevgiyle, incitici bir tavır takınmaksızın istenilenden fazlasıyla iyilik etmek manasındaki^[96] ihsandır.

“İhsan” kelimesinin kökü dikkate alındığında iyilikte estetik bir unsurun bulunduğu ve buna da özen gösterilmesi gerektiği açıkça görülür. Kur'ân-ı Kerîm ve hadislerde iyilik için özellikle hüsn (güzel) kökünden türemiş olan hasene (çoğulu, hasenât) kelimesinin kullanılması da^[97] buna işaret içindir. Kaldı ki Kur'ân-ı Kerîm iyilik olsun diye yapılan eylemde miktarı ne olursa olsun incitici bir tutumun bulunması hâlinde onun iyilik olmaktan çıkacağını ve bunun Allah katında bir değerinin bulunmayacağını açıkça belirtir.^[98] Bu sebeple Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], yüce Allah'ın bütün varlıklarla ilişkilerde ihsan hassasiyetinin gözetilmesini istediğini bildirir.^[99]

İşte bu yönüyle rahmet dikey ilişkilerin ana karakterini oluşturduğu acıma hissinden ayrılır. Kur'ân'ın ailenin temel direği olan anne-babaya karşı çocukların ilişkilerinde de rahmet ve ihsanı merkeze alması bu açıdan önemlidir.^[100] Hattâ Kur'ân bu anlayışa o kadar önem verir ki boşanma durumunda bile ihsanın gözetilmesini ister.^[101] Çünkü davranışlarda kabalık, münasebetlerde sertlik, sözlerde kırıcılık, hatada hoşgörüsüzlük kısacası taş kalplilik (fazz ve galîzu'l-kalb) ve merhametsizlik sağlıklı bir iletişimi engellediği için kurumsal yapıyı yıkan ve dağıtan bir niteliğe sahiptir.^[102]

Hissî birlikteliğin yoğun olduğu aile kurumunda bu tür olumsuz ve yıkıcı tavırların tahribatı daha fazla ve daha etkilidir. Özellikle tatlı söz, istismar edilmediği sürece hataların bağışlanması ve hoşgörülü yaklaşım aile fertlerinin birbirlerine kenetlenmesini sağlayan en temel davranış kalıbıdır. Allah Teâlâ'nın Hz. Mûsâ ve Hârûn'u Firavun'a gönderirken yumuşak söz söylemelerini talep etmesi,^[103] yine yüce yaratıcının Hz. Peygamber'e suikast düzenleyenleri affetmesini ve görmezlikten gelmesini istemesi,^[104] son derece dikkate değer örneklerdir ki bunlara en fazla aile içindeki fertlerin sahip olması gerekir.

İlke olarak uğranılan haksızlığın ve kötülüğün bile iyilik ve güzellikle halledilmesi yoluna gidilmesi aradaki buzları eriten ve sıcacık bir dostluk ortamı oluşturan bir niteliğe sahiptir.^[105] Bu davranış biçimi en kolay aile içinde sağlanabilir ve en müessir neticeyi de bu kurumda verir.

Rahmet, Allah için kullanıldığında, O'nun inayet ve lütfu anlaşılır. Allah'ın rahmeti sevince vesile olduğu gibi^[106] insanların gösterdiği iyilikte de aynı neticenin bulunması gerekir ki, bu da sadece gönülden gelen bir sevgi ile yerinde ve zamanında yapıldığında ortaya çıkar. Üstelik bu iyilik, onu yapanı artırır, yüceltir,^[107] sahibine de ayrı bir sevinç, huzur ve zevk verir ki bu, imanının kemalinin göstergesidir.^[108]

Kur'ân'ın zikri geçen âyetle aile münasebetlerinin merkezine yerleştirdiği diğer kelime olan “meveddet” kelimesi ise muhabbet, artma, sevgi ve saygı manasına gelir. Bu da eşlerin birbirine güvenini, sadakatini, bağlılığını oluşturur. Sadakat, sevgi ve samimiyette gönüllerin, vicdanların birleşmesine denir.^[109]

Aile yuvasında “rahmet” ve “meveddet” kelimesinin belirleyici olduğu iyilik merkezli ilişkiler, istenilen şeyin gönül coşkusuyla fazlasıyla yapıldığı (ihsan), her davranışın olumluya yorumlandığı, af ve hoş görünen bir lütuf değil vazife telâkki edildiği huzur ortamını doğurur. Münasebetlerin temeline oturan bu zihniyet, adaleti aşan bir özellik arz eder. Bu da ilişkiler ağına ibadet karakteri kazandırır.^[110]

Yuvaya hâkim olan “meveddet” ve “rahmet”, buyurgan tavrı, güce dayalı iktidarı, duyguların bencilliğini ortadan kaldıran bir işlev görür; ilişkilerin yatay biçimde seyretmesini sağlar, fedakârlığı pekiştirir. İstenilenden ya da hak edilenden fazlanın verilmesi bir gönül işi olduğu için sevgi temeline dayanır ve bu tür bir davranış, verene de alana da huzur veren bir atmosfer oluşturur. Bu sevgi sayesinde adalet aşılar, hiyerarşi ortadan kalkar, gönüller bu bağla kopmaz biçimde birbirine bağlanır.

Bütün bunların tabîî bir neticesi olarak aile kurumunda reis yetki kullanan, egemen olan değil, sorumluluk üstlenmiş ve temsil konumunda bulunan şahıs demektir. Aile toplumun en küçük birimi ve çekirdek kurumu olduğu için, diğer bütün müesseselerde olduğu şekliyle fertlerini ilgilendiren hususlarda istişareyi esas alır,^[111] bu ilkenin işletilmesi, kurumu temsil edenin despotik tavır takınmasını engellediği gibi karı-koca arasında oluşabilecek bir egemenlik çatışmasının da önünü alan bir işleve sahiptir.

Rahmet ve meveddete dayalı münasebetler sadece eşler arasında değil ailenin bir parçası olan anne-babaya karşı da olması gereken önemli bir değer olarak Kur'ân-ı Kerîm'de merkezî bir konuma yerleştirilir.^[112] Hatta yüce Allah birçok âyetle kendisine kulluktan sonra ana-babaya iyiliği emreder.^[113]

Kur'ân'a göre Müslümana yakışan tavır Allah'tan göz aydınlığı sağlayan/gönüllere sürur ve coşku veren eş ve çocuklar isteyen bir beklenti içinde olmaktır.^[114] Aile yuvasının en önemli ferdi de evliliğin en temel beklentilerinden birisi olan çocuktur.^[115]

Kur'ân-ı Kerîm özellikle kadının bu yönünü ön plâna çıkararak kadınları çocuk yetiştiren tarlalar olarak nitelendirir.^[116] Çocuğun aynı zamanda aileyi birbirine bağlayan işlevi vardır. Bu bağ o kadar güçlüdür ki aile fertleri, anne-babanın sürekli olarak çocuğuna,^[117] onun da anne-babasına^[118] dua etmesi ile -hatta bunu her namazda tekrarlamasıyla- sürekli iletişim hâlinde dirler.

Kur'ân-ı Kerîm, çocukların birer imtihan vesilesi olduğunu,^[119] aile reisinden çocuklarını ve ailesini ateşten koruyacak tedbirleri almasını ister.^[120] Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] de anne-babanın çocuğuna güzel ahlâktan daha değerli bir hazine bağışlayamayacağını belirterek^[121] çocuk eğitime ve aile reisinin sorumluluğuna dikkat çeker. Bu konuda en temel yardımcı özellik ise çocuğun öğrenim sürecinde bir örneğe ihtiyaç duyması ve kendisine en yakın örneğin de anne-babasının olması sebebiyle onları taklit etmesi, onları model almasıdır. Bu çok değerli bir kaynaktır, dolayısıyla da iyi bir fırsattır.

Kur'ân-ı Kerîm bu noktadan hareketle güzel ahlâkın, dinî değerlerin çocuklara kazandırılabilmesinin en temel şartı olarak aile büyüklerinin tutarlı davranışlarıyla iyi bir model olmasına, söz-fiil birlikteliğinin önemine vurgu yapar. Meselâ, aile reisi sorumlu olduğu aile fertlerinden namaz kılmalarını isterken kendisi tavizsiz biçimde namaza devam etmeli ve rızık endişesi dâhil bu yolda hiçbir sıkıntıya boyun eğmemelidir.^[122] Çünkü kişinin yapmadığı bir şeyi başkasından talep etmesi tutarsızlıktır, inandırıcılığı olmadığı için de etkili değildir.^[123]

Diğer önemli bir konu da modelin işlevselliğinin alıcısı ile kendisi arasında sevgi bağının kurulmasına bağlı olmasıdır. Zira sevileni taklit fitrî bir duygudur. Özellikle taklit dışında öğrenme imkânı bulunmadığı dönemlerde çocuklar açısından bu husus son derece mühimdir. Kaldı ki anne ve babanın sevgisi çocukların psikolojik ve sosyal gelişimleri açısından en büyük ihtiyaçtır. Bu ihtiyaç tatmin edici şekilde giderilmediğinde çocuklarda fizikî, zihnî, sosyal, ahlâkî ve dinî gelişim gecikmeye uğrar.^[124]

Bu açıdan bakıldığında Kur'ân-ı Kerîm'in aile içi münasebetleri rahmet ve meveddet esası üzerine oturtmuş olması son derece önemlidir. Kaide olarak çocuğun bakımının anneye ait oluşu da onun şefkat ve merhamette babadan daha önde oluşu sebebiyledir.

Kur'ân ve Sünnet açısından anne-çocuk münasebetlerine ayrı bir parantez açmamız gerekir. İslam âlimleri, peş peşe, *"İyilik yapmama en layık kimdir?"* şeklinde sorulan soruya verdiği cevaptan Hz. Peygamber'in [sallallahu aleyhi ve sellem] üç kere anneyi, dördüncüde babayı zikretmesinin^[125] sebebi konusunda Kur'ân-ı Kerîm'deki âyetlerle ilinti kurarlar. *"Annesi onu meşakkatle taşımış ve zahmetle doğurmuştur. Onun ana karnında bulunmasıyla süttten kesilmesi otuz aydır"*^[126] âyetiyle annenin hakkına özel olarak dikkat çekilmiştir. Hamilelik çilesi, doğurma zahmeti, emzirme külfeti sebebiyle Hz. Peygamber üç defa anneyi zikretmiştir. Bunun yanında baba ile mukayese edildiğinde annenin hem şefkat ve sevgisinin hem de çocuğuna olan bağlılığının daha çok olduğu belirtilmiştir.^[127]

Gerçekten anne şefkati çocuğa özel bir kaynaktır. En vahşi hayvanlarda bile bu duygunun mevcudiyeti anne ile çocuk/yavru arasındaki ilişkinin ayrıcalıklı bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Modern psikiyatri de tespit etmiştir ki, çocuk açısından anne kucağının yerini doldurabilen herhangi bir alternatif yoktur. Bu sebeple en temel depresyon ve travma sebeplerinden birisi olarak çocuğun anne kucağından mahrumiyeti tespit edilmiştir. Dolayısıyla boşanma veya diğer bir yolla aile birliğinin sona ermesi hâlinde yedi yaşına gelinceye kadar çocuğun annede kalacağı hususunda İslam hukukçuları görüş birliğine varmışlardır.

Nitekim Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] döneminde böyle bir anlaşmazlık ortaya çıkmış, bir kadın Resûl-i Ekrem'e gelip, *"Ey Allah'ın elçisi! Şu oğluma karnım yuva, göğsüm pınar, kucağım kundak olmuştur. Şimdi ise babası beni boşamıştır ve çocuğu benden çekip almak istemektedir"* diyerek müracaatta bulununca Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], *"Sen evlenmedikçe çocuk üzerinde daha çok hak sahibisin!"* cevabını vermiştir.^[128]

Buna benzer bir olay da Hz. Ebû Bekir'in devlet başkanlığı döneminde meydana gelmiştir. Şöyle ki: Hz. Ömer ile boşadığı karısı Ümmü Âsım arasında çocukları Âsım'ın kimde kalacağı hususunda anlaşmazlık çıkmış, nihayet halife Ebu Bekir, Hz. Peygamber'in uygulaması istikametinde çocuğun annesiyle birlikte kalmasına karar vermiştir. Hattâ bu vesileyle halifenin, Hz. Ömer'e: *"Annenin kokusu, nefesi, okşaması ve şefkati çocuk için büyüyüp kendi tercihini kullanıncaya kadar senin yanındaki petekli baldan daha hayırlıdır"* dediği rivayet edilir.^[129]

Kur'ân-ı Kerîm evlenme akdini *mîsâk-ı galîz* olarak tanımlar.^[130] Mîsâk, sıkı sıkıya bağlanmış bağ/taahhüt demektir ve koca tarafından eşine verilir.^[131] Mîsâkta güven unsurunun merkezî bir rol oynadığını da belirtmek gerekir.^[132] Bu da ancak samimi bir işbirliğinde ortaya çıkar.

Kur'ân ve Sünnet'in çizdiği model çerçevesinde oluşan aile, eşlerin sevinç ve neşe içinde meleklerin karşıladığı bir törenle/seremoniyle cennete girdikleri^[133] sonsuz bir sürecin ifadesidir.

Nikâh, bir akittir. Akit, taraflara karşılıklı haklar sağlayan ve vazifeler yükleyen bir bağdır. Her zaman az önce çerçevesi çizilen özellikte bir aile ortamı sağlanamayabilir ve evlilik birliği son bulabilir. İhtilaf durumunda hakları koruma ve görevlerin yerine gelmesini sağlamak için akit esnasında bir ispat güvencesi şarttır. Çünkü uyuşmazlık hâllerinde yargı yoluna başvurulduğunda adalet mekanizmasının/mahkemelerin ispat edilememiş hakları sahiplerine ulaştırması imkân dâhilinde değildir. Bu açıdan İslam'ın iki temel kaynağı Kur'ân ve Sünnet'in bu hususta da titizlik gösterdiğini belirtmek gerekir.

Sonuç olarak; Kur'ân ve Sünnet'in nikâhın mutluluk ve kalıcılık esası üzerine kurulmasını, evliliğin saadetini sağlayan yuva özelliğini kaybetmesi sebebiyle ayrılığın ortaya çıktığı hâllerde bile ahlâkî değerlerin unutulmamasını ve akitten doğan görevlerin gönülden yerine getirilmesini talep ettiğini söylemeliyiz. ^[134]

Bk. Hûd suresi, 11/78-79.
eş-Şûrâ suresi, 42/11.
el-Hicr suresi, 15/22.
el-Hicr suresi, 15/22.
er-Ra'd suresi, 13/3; Tâhâ suresi, 20/53; ez-Zâriyât suresi, 51/49.
Hûd suresi, 11/40; el-Mü'minûn suresi, 23/27.
ez-Zuhuruf suresi, 43/12.
Mutarrizî, el-Muğrib, "z.v.c." md.
Bk. en-Necm suresi, 53/45; el-Kıyâme suresi, 75/39.
Âl-i İmrân suresi, 3/14; Yûsuf suresi, 12/23-24, 33.
el-İsrâ suresi, 17/32.
Buhârî, Ezân 36, Zekât 16, Rikâk 24, Hudûd 19; Müslim, Zekât 91.
Buhârî, Enbiyâ' 53, Edeb 5; Müslim, Zikr 100; Ahmed bin Hanbel, el-Müsne'd, 3/142-143.
en-Nûr suresi, 24/30-31.
el-Mü'minûn suresi, 23/5; el-Me'âric suresi 70/29.
M. Ebu Zehre, el-Ahvâlü's-şahsiyye, Kahire 1957, s. 22.
el-Bakara suresi, 2/187.
el-A'râf suresi, 7/26.
Buhârî, Savm 10, Nikâh 2, 3; Müslim, Nikâh 1, 3; Ebu Dâvud, Nikâh 1; Nesâî, Sıyâm 43, Nikâh 3; İbni Mâce, Nikâh 1; Tirmizî, Nikâh 1; Beyhakî, Şu'abü'l-îmân (M. Saîd Besyûnî), Beyrut 1410, 4/383; Muttakî el-Hindî, 16/271, nr. 44403, 44420.
en-Nisâ' suresi, 4/34.
en-Nisâ' suresi, 4/21.
en-Nisâ' suresi, 4/32.
Râğıb el-İsfahânî, el-Müfredât, "z.v.c" md.
el-Fâtiha suresi, 1/3.
el-En'âm suresi, 6/12, 54.
el-A'râf suresi, 7/156; el-Mü'min suresi, 40/7.
el-Enbiyâ' suresi, 21/107.
et-Tevbe suresi, 9/128.
el-Fetih suresi, 48/29.
el-Beled suresi, 90/17.
Muttakî el-Hindî, Kenzül-'ummâl (nşr. Bekrî Hayyânî-Safvet es-Sekkâ), Beyrut 1401/1981, 1/555, nr. 2491; Suyûtî, Câmi'u'l-ehâdis, nr. 15584; Aclûnî, Keşfü'l-hafâ', Kahire 1352, 2/119, nr. 1964. Ayrıca bk. Dârekutnî, es-Sünen (Seyyid Abdullah Haşim), Beyrut 1386/1966, 1/229.
Buhârî, Tevhîd 2, Edeb 18; Müslim, Fezâil 65-66.
el-A'râf suresi, 7/189; er-Rûm suresi, 30/21.
el-Bakara suresi, 2/237.
el-İsrâ' suresi, 17/23-25.
Râğıb, el-Müfredât, "r.h.m." md.
Bk. Râğıb, el-Müfredât, "h.s.n." md.
M. Fuâd Abdülbâkî, el-Mu'cemü'l-müfehres, "h.s.n." md.; Wensinck, Concordance, "h.s.n." md.
el-Bakara suresi, 2/262-264.
Müslim, Sayd 57; Ebu Dâvud, Edâhî 11; Tirmizî, Diyât 14; Nesâî, Dahâyâ 22, 26; İbni Mâce, Zebâih 2.
el-İsrâ' suresi, 17/23-25.
el-Bakara suresi, 2/229.
Âl-i İmrân suresi, 3/159.
Tâhâ suresi, 20/44.
el-Mâide suresi, 5/13.
el-Fussilet suresi, 41/34.
Yûnus suresi, 10/58; er-Rûm suresi, 30/36.
et-Tevbe suresi, 9/103.
Tirmizî, Fiten 7; Ahmed bin Hanbel, el-Müsne'd, 1/18, 26; 3/46; 4/12, 398; 5/251, 252, 256.
el-Mevsû'atü'l-fikhiyye, "Sadâkat" md.
Müslim, Zekât 3, Vesâyâ 9; Ebu Dâvud, Tatavvu' 12; Ahmed bin Hanbel, el-Müsne'd, 4/131, 132, 179; 5/154, 167, 178.
Âl-i İmrân suresi, 3/159; eş-Şûrâ suresi, 42/38.
el-İsrâ' suresi, 17/22-25.
en-Nisâ' suresi, 4/36; el-En'âm suresi, 6/151; el-İsrâ' suresi, 17/22-25; Lokmân suresi, 31/13-15.
el-Furkân suresi, 25/74.
el-A'râf suresi, 7/189; er-Ra'd suresi, 13/38; en-Nahl suresi, 16/72.
el-Bakara suresi, 2/223.
el-Bakara suresi, 2/128-129; Âl-i İmrân suresi, 3/38; el-A'râf suresi, 7/189; İbrahim suresi, 14/40; el-Furkân suresi, 25/74; el-Ahkâf suresi, 46/15.

el-İsrâ' suresi, 17/24.

el-Enfâl suresi, 8/25, 28; et-Teğâbün suresi, 64/15.

et-Tahrîm suresi, 66/6.

Tirmizî, Birr 33; Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 3/412, 4/77, 78; Hâkim, el-Müstedrek (nşr. M. Abdülkadir Atâ), Beyrut 1411/1990, 4/292; Kudâ'î, Müsnedü's-Şihâb (nşr. Hamdi es-Selefi), Beyrut 1407/1986, 2/251.

Tâhâ suresi, 20/32.

es-Sâff suresi, 61/2-3.

Bu konuda iyi bir araştırma için bk. Bozkurt Koç, "Çocuğun Dini Gelişiminde Rol Model Olarak Anne ve Baba", Dini Araştırmalar, XI/31, Ankara 2008, s. 49-60.

Buhârî, Edeb 2; Müslim, Birr 1, 2; Ebu Dâvud, Edeb 120; Tirmizî, Birr 1; İbni Mâce, Edeb 1; Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 5/3, 5.

el-Ahkâf suresi, 46/15.

İbn Atıyye, el-Muharraru'l-vecîz (nşr. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed), Beyrut 1413/1993, 4/348-349; Zehebî, a.g.e., s. 45; İbn Hacer el-Heytemî, a.g.e., 2/130-131; Ahmed Davudoğlu, Sahîh-i Müslim Tercemesi ve Şerhi, İstanbul 1983, 10/481.

Ebu Dâvud, Talâk 35; Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 2/182; Şevkânî, Neylû'l-evtâr, Kahire 1391/1971, 6/369-370; Ali Bardakoğlu, "Hidâne", DİA, 17/467-468.

Zeylaî, Nasbu'r-râye, Riyad 1393/1973, 3/266.

. en-Nisâ' suresi, 4/21.

Ebu Hilâl el-Askerî, el-Furûku'l-lugaviyye (nşr. Muhammed Bâsil Uyûnü's-Sûd), Beyrut 1426/2005, s. 69, nr. 82.

Bk. Râgıb el-İsfahânî, el-Müfredât, "v.s.k." md.

er-Ra'd suresi, 13/23-24; Yâsîn suresi, 36/56; el-Mü'min suresi, 40/8; ez-Zuhruf suresi, 43/70.

Saffet Köse, "Kur'ân ve Sünnetin Çizdiği Aile Modeli",

HZ. PEYGAMBER'İN AİLEYE VERDİĞİ ÖNEM

İnsan için cemiyet, cemiyet için de aile ne kadar önemli ise hak dinin ve son ve en kâmil tebliğcisi ve uygulayıcısı Peygamber Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] de aileye o kadar önem ve değer vermiştir. Çünkü O'nun tebliğ ve tatbik ettiği dinin ortaya konusu ile kâinatın yaratıcısı birdir; Vahid, Ehad, Hakîm ve Alîm olan Allah'ın iki eseri (din ve insan) arasında çelişkinin bulunmaması, birinin diğerine elbise ile vücut gibi uyması tabiidir.

Resûl-i Ekrem'in örnek uygulamasında kemaliyle tecelli eden İslam'ın, aileye verdiği yer ve önem şu tedbirler ve talimat tablosunda açıkça görülmektedir:

1. Yüce Allah'ın insanlığa örnek olarak sunduğu sevgili Resûlü bizzat evlenmiş, aile kurmuş; baba, dede, eş, kayınpeder, enişte gibi aileye bağlı sıfatlarla örnek davranışlar ortaya koymuştur. İlk evliliğini yirmi beş yaşında iken, kendisinden on beş yaş büyük ve dul olan bir hanımla yani Hz. Hatice annemiz ile yapmış, elli yaşına varıncaya kadar bütün gençliğini bu tek hanımıyla yaşamış, çevresinde yaygın bir âdet olmasına rağmen ikinci bir eş edinmemiştir.

Neslini devam ettiren çocuklarının da annesi olan sevgili eşi vefat ettikten sonra yaşlı, genç birden fazla hanımla evlenmiş ve geride kalan on üç yılını bu hanımlarına manevî zenginlik ve mutluluk bahşederek geçirmiştir. O'nun gençliğini yaşlı, dul ve tek hanımla geçirmesi evlilikte cinselliğin önüne geçen amaçların bulunduğunu ve gerektiren ciddi bir sebep bulunmadıkça ailenin tek hanımla kurulacağını göstermektedir. Daha sonraki eşlerini edinmesinde her birine ait siyasî, toplumsal, ahlâkî, dinî sebepler ve hikmetler vardır. Ayrıca ümmetinde birden fazla hanımla evlenme bir sosyal vakıa olacağından bunlarla, Allah'a kulluk çerçevesinde bir aile hayatı yaşamanın eşi bulunmaz örneği verilmiştir.

2. Evlenmeyi teşvik etmiş, Allah'a daha fazla ve daha iyi kulluk edebilmek için evlenmeyi, aile hayatını terk etmek isteyenleri bundan vazgeçirmiştir. Sahabeden üç kişi Resûlullah'ın eşlerinden birine O'nun günlük ibadet hayatını sormuşlar, durumu öğrenince kendi ibadetlerini az bulmuşlar ve o andan itibaren kendilerini ibadete vermeyi kararlaştırarak; birisi gece sabahlara kadar namaz kılmaya, ikincisi her gün oruç tutmaya, üçüncüsü de aile hayatı ile ilgisini kesmeye azmetmişlerdi. Hz. Peygamber yaptıklarını öğrenince yanlarına geldi ve şöyle buyurdu:

“Yemin ederim ki ben hepinizden daha fazla Allah'tan korkar ve O'nun koyduğu sınırlara riayet ederim, fakat (aynı zamanda) nafil oruç tuttuğum da olur, tutmadığım da, gece namaz da kılarım uyku da uyurum, kadınlarla da evlenir aile hayatı yaşarım; imdi kim benim yolumdan ayrılırsa benden değildir.”^[135]

O gençlere hitaben şöyle buyuruyor: **“İmkân bulanlarınız evlensin; çünkü gözü ve iffeti en iyi koruyan evliliktir...”**^[136]

Resûlullah'ın talimatından çıkan sonuca göre imkânı müsait ve evlilik hukukuna riayet edebilecek olan kimselerin evlenmeleri gereklidir.

3. Evlenmeyi kolaylaştırmış, şeklini, şartlarını ve maddi külfetini asgariye indirmiştir. Şahitler huzurunda yapılmak veya vekillerinin yahut da velilerinin bir araya gelerek irade beyanında bulunmaları (“seninle evlendim”, “seni eş olarak kabul ediyorum” gibi örf ve âdete uygun bir ifadede bulunmaları) evliliğin oluşması için yeterlidir. Erkeğin kadına vereceği veya borçlanacağı mal (yani mehir) sembolik düzeyde olabilmektedir. Akit esnasında mehrin zikredilmemiş olması akdin sıhhatine mani değildir.

4. Evlenmek, aile kurmak isteyip de maddî, manevî engeller yüzünden bunu gerçekleştiremeyenlere yardımcı olmuş, evlenmelerini sağlamıştır.

Kendileri bir gün ashâbı ile birlikte bulunurken bir kadın yanına gelmiş ve mehirsiz olarak O'nunla evlenmek istediğini bildirmişti. Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] kadına baktı, sonra tekrar başını önüne eğdi, kadın onun evlenme konusunda bir hükme varmadığını görünce bir kenara oturdu. Sahabeden biri ayağa kalkarak:

– “Ey Allah'ın Resûlü! Eğer siz onunla evlenmek istemiyorsanız benimle evlendirin” dedi.

Peygamber Efendimiz, adama; kadına verecek bir şeyinin olup olmadığını sordu, olumsuz cevap alınca da:

– “Git, bir ailene bak. Belki bir şeyler bulursun” dedi.

Adam gitti ve eli boş döndü. Resûlullah:

– “Bak, demirden bir halka da olsa olur” dedi.

Adam gidip aradı yine eli boş döndü ve:

– “Demirden bir halka yüzüğüm de yok, yalnızca üzerimdeki alt giysim (yani izarım/peştimalim) var” dedi. (Adamcağızın üst giysisi bile yoktu). Peygamber Efendimiz:

– “Alt giysini nasıl vereceksin; sen giysen o giyemez, o giyse sen çıplak kalırsın” dedi.

Adam yerine geçip oturdu, aradan uzunca bir süre geçince de ümidini keserek kalkıp gitmeye yöneldi. Peygamber Efendimiz onu geri çağırarak Kur'an-ı Kerim'den ezbere bildiği kısımların olup olmadığını sordu, birkaç sureyi ezbere bildiğini öğrenince de şöyle buyurdu:

“Haydi al da git, bildiğin surelere karşı bunu sana veriyorum.”^[137]

Peygamber Efendimiz ve eşlerinin büyütüp yetiştirerek, cariye ise azat ederek, engeli varsa yardımcı olarak evlendirdiği birçok erkek ve kadın olmuştur.

5. Ailede eşlerin amaca uygun olarak seçilmesi çok önemlidir. İnsanların eş seçiminde kullandıkları ölçüler farklıdır ve çoğu kez geçici hevesler ve zevklerin etkisi söz konusudur. Bu sebeple Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] Efendimiz ümmetini eş seçimi konusunda uyarmış ve sağlam ölçüler getirmiştir. Bir hadiste şöyle buyurmıştır:

“Kadın dört özelliğinden dolayı seçilir: Malı/zenginliği, soyu/asaleti, güzelliği ve dine bağlılığı.

Evlilikten hayır görmeyen için dine bağlı olanı seç!”[138]

Ashabı ile beraberken yanlarından bir adam geçti. Peygamber Efendimiz:

- **“Bu adam hakkında ne dersiniz?”** diye sordu. Sahabiler:

- **“Bu kişi bir kızı isterse verirler, bir iş için aracı olursa geri çevirmezler, konuşursa dinlenir”** dediler.

Bir müddet sükût ettiler, sonra Müslümanlar’ın yoksullarından biri geçti. Peygamber Efendimiz:

- **“Bu adam hakkında ne dersiniz?”** diye sorunca sahabe:

- **“Bu adam birinden kız istese vermezler, bir iş için aracı olup ricada bulunsa geri çevirirler, konuşsa dinlemezler”** cevabını verdiler. Peygamberimiz:

- **“Bu fakir, öbür zengin gibi dünya dolusu insandan daha hayırlıdır”** buyurdu.[139]

Peygamberimizin bu değerlendirmelerine göre eş seçiminde öncelik dine bağlılık ve ahlaka verilecek, diğer iyi ve güzel vasıflar önem bakımından ikinci sırada tutulacaktır.

6. İstikrarlı, huzurlu, verimli bir aile hayatı için gerekli bulunan hukukî ve ahlâkî düzenlemeleri ilahî irşad doğrultusunda yapmış, aile hayatının değişime açık yönlerini örf, âdet ve gelişmelere bırakmıştır. Kitap ve Sünnet’ten hareketle ortaya konmuş bulunan İslam aile hukuku (münâkehât/evlilik, mufârakât/boşanma) ciltlere sığmayacak zenginliktedir. Ailede roller, yardımlaşma, nafakanın nicelik ve niteliği, sosyal ilişkiler gibi konularda değişime açık bulunan hüküm ve uygulamalar örf ve âdete bırakılmış, bunların ma’rufa[140] göre yürütülmesi istenmiştir.[141]

7. Kurulmuş ailenin fertleri arasında çıkan anlaşmazlık ve problemler ile ilgilenmiş, bütün imkânları aileyi sürdürme ve huzuru sağlama yönünde kullanmıştır. Ümmetini de bozulan aile ilişkilerini düzeltmeye teşvik etmiş, bu maksatla gerektiğinde yalan söylemeyi bile caiz görmüştür.[142]

Bizzat kendi yakınlarında, daha doğrusu en yakınında, Hz. Ali ile eşi Fâtıma arasında meydana gelen bir kırgınlıkla nasıl meşgul olduğunu şu olayda görüyoruz. Birinin babası, diğerinin amcazadesi olan Peygamber Efendimiz bir gün Fâtıma annemizin evine gelmiş ve Hz. Ali’yi evde bulamamıştı. Kızı Fâtıma (radiyallahu anhâ)’ya:

- **“Amcamın oğlu nerede?”** diye sorduğunda:

- **“Aramızda bir şey oldu, bana kızıp dışarı çıktı, öğle istirahatini benim yanımda yapmadı”** diye cevap aldı.

Bu cevap üzerine Peygamberimiz, birini, Hz. Ali’yi aramak üzere gönderdi, arayan kişi biraz sonra döndü ve onun mescitte uyumakta olduğunu haber verdi. Efendimiz mescide geldiğinde Hz. Ali hâlâ uyuyordu, üzerinden ridası kaymış, vücudu toprağa bulanmıştı. Sevgili kayınpederi bir yandan mübarek elleriyle vücudundaki toprağı silerken diğer yandan:

- **“Kalk ‘toprak babası’, kalk ‘toprak babası’** (Ebu Turâb)” diyerek onu kaldırdı, beraber eve gittiler, kırgınlık ortadan kalktı, mutlu hayatın akışı kaldığı yerden devam etti.[143]

Hz. Ali bu tatlı hatırasını yâd eder ve en sevdiği adının **“toprak babası, topraklı”** manasına gelen **“Ebu Turâb”** olduğunu söylerdi.

Yine aynı yüce aileye, müminlerin sevgilisi ehl-i beyte ait bir başka örnek, Hz. Ali’nin, eşi Fâtıma üzerine - ikinci bir eşle- evlenme teşebbüsünde ortaya çıkmıştır. Bunun Hz. Fâtıma’yı üzeceğini, günaha sokabileceğini (fitne), ailenin huzur ve mutluluğunu gölgeleyeceğini düşünen Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] yangını ilk kıvılcımında önlemek üzere derhal harekete geçmiş, “Hz. Ali, eşi Fâtıma’yı boşamadıkça üzerine o kadını alamaz” demiş, sevgili damadı da eşini ve kayınpederini üzmemek, aile mutluluğuna gölge düşürmemek için bu teşebbüsünden vazgeçmiştir.[144]

8. Çocukların eğitim ve istikballerinden birinci derecede aileyi sorumlu tutmuştur.

Yüce Allah’ın *“Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun...”*[145] buyruğunun nasıl yerine getirileceğini ümmetine öğretmek üzere hem kendi ailesinde uygulama örnekleri vermiş hem de değeri zamanları aşan sözler söylemiştir:

“Hepiniz çobansınız ve hepiniz sürüsünden mesuldür. Yönetici çobandır. Aile reisi erkek ailesinin çobanıdır. Kadın evin ve çocuğun çobanıdır.. Hasılı, hepiniz çobansınız ve sürünüzden mesulsünüz.”[146]

“Hiçbir çocuk yoktur ki fitrat üzere doğmasın, sonra ana-babası onu yahudi veya hristiyan yahut mecusî yaparlar. Tıpkı bir hayvanın kendi cinsinden ve azası tam bir yavru dünyaya getirmesi gibi, siz onda hiçbir eksiklik görür müsünüz? Fakat kendiniz onun kulağını, kuyruğunu keser değiştirirsiniz.”[147]

“Çocuk yedi yaşına gelince ona namaz kılmasını telkin edin, on yaşına gelince zorla da olsa kıldırın.”[148]

Mâlik İbnü’l-Huveyris [radiyallahu anh] anlatıyor: “Ben ve aynı yaştaki genç arkadaşlarım Resûlullah’ın yanına gelmiş, yirmi gün kadar kalmıştık. Kendileri çok merhametli ve anlayışlı idiler, ailelerimizi istediğimizi veya özlediğimizi anlayanca geride kimleri bıraktığımızı sordu. Biz de kendisine onları bildirdik. Şöyle buyurdu:

“Aile ocaklarınıza dönün, onlarla beraber kalın, bildiklerinizi onlara öğretin, gerekli talimatı verin... Namazı beni kılarken gördüğünüz gibi kılın, namaz vakti girince biriniz ezanı okusun, en büyüğünüz de size imam olsun.”[149]

9. Yakından uzağa bütün aile fertlerinin aile bağlarına, bu bağın gerektirdiği hukuk ve edebe riayet etmelerini emretmiştir.

Bu emir, muhtaç olan akrabanın geçimini sağlama (nafaka) gibi konularda bağlayıcı bir kanun hükmündedir. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmuştur:

“Öncelikle annenin rızasını gözet ve ona iyi davran, öncelikle annene, öncelikle annene, sonra

babana, sonra da yakınlık derecelerine göre diğer akrabana.”^[150]

“Amellerin en değerlisi vaktinde kılınan namazdır, sonra ana-babaya iyi davranmaktır, sonra da Allah yolunda cihaddır.”^[151]

Yüce Allah -bir kudsi hadiste- şöyle buyurmuştur: **“Ben Allah’ım, ben Rahmanım (Rahmetimin sınırı yoktur), akrabalık bağı yarattım ve ona kendi isimden bir isim vererek “rahim” dedim. O bağı devam ettirenle bağıma devam ettiririm, kesenle de bağıma keserim.”^[152]**

“Üç kızı veya üç kız kardeşi olup da onlara karşı iyi davranan, onları hoşnut tutan herkes cennete girer.”^[153]

“Bir kimsenin çocuğunun terbiyesi ile meşgul olması sadaka vermesinden daha hayırlı ve sevaplıdır.”^[154]

“Hiçbir kimse çocuğuna, güzel ahlaktan daha üstün bir bağışta bulunmuş olamaz.”^[155]

10. Ailenin bir okul, ibadethane, sıcak ve aydınlık bir yuva, sığınak, sosyal rabıta birimi ve keyifli nüfus üretim kaynağı olabilmesi için diğer aile fertlerinden önce karı-koca arasında karşılıklı sevgi, saygı ve şefkatin bulunması gerekir. Bu sebeple birbirini sevmeyen, birbiri ile geçinemeyen, birbirinin haklarına riayet etmeyen çifti bir arada tutmanın manası yoktur.

Bu gerçekten hareket eden İslam, başka çare kalmadığında boşanmaya izin vermiş, bunun da aile sırlarını dışarıya açmadan, İslam kardeşliğine ve geçmiş hukuka zarar vermeden yapılmasını istemiş, bu maksatla aile meclisi ve hakemlik kurumuna yer vermiştir.^[156]

Allah Resûlü’nün boşanmaya, aile bağına son vermeye bakışını şu cümlesi belîğ bir şekilde ifade etmektedir:

“Allah’ın en sevmediği helal, boşamaktır.”^[157]

Ve Kur’ân-ı Kerim’de şöyle buyurulmuştur:

“... Kadınlara iyi davranın. Onlarda hoşunuza gitmeyen bir şey olursa bilin ki, bir şey sizin hoşunuza gitmediği halde Allah sizin hakkınızda onu çok hayırlı kılmış olabilir.”^[158]

Sonuç: Genişten dara doğru birbiri içine girmiş, biri diğerini tamamlayan ve koruyan insanlık, ümmet, kavim, kabile ve aile halkalarının çekirdeğini İslam’da vazgeçilmez bir kurum olarak aile teşkil etmektedir. İslam’ın ve son peygamber olan Efendimizin [sallallahu aleyhi ve sellem] ona verdiği önem ve bu önemle mütenasip eğitim, yönlendirme ve düzenlemeler sayesinde İslam ailesi, asırlar boyu kendisinden bekleneni vermiştir, vermektedir.^[159]

Buhârî, Nikâh 1.

Buhârî, Nikâh 2-3.

Buhârî, Nikâh 14.

Buhârî, Nikâh 15.

Buhârî, Nikâh 15.

Yani Müslümanlar’ın iyi, güzel, uygun bulmalarına.

en-Nisâ suresi, 4/19.

Tirmizî, Birr 26.

Müslim, Fezâilü’s-sahâbe 38.

Buhârî, Nikâh 109; Ebu Dâvud, Nikâh 13; Azîmâbâdî, Avnu’l-Ma’bûd, 6/76-81.

et-Tahrîm suresi, 66/6.

Buhârî, Nikâh 90.

Müslim, Kader 22-25.

Ebu Dâvud, Salât 24.

Buhârî, Salât 18.

Ebu Dâvud, Edeb (5139); Nesâî, Zekât 71; Tirmizî, Birr 1 (1897); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 5/3.

Buhârî, Mevâkîtü’s-Salât, 5, Cihâd 1, Edeb 1, Tevhîd 48; Müslim, İmân 137 (85); Tirmizî, Salât 127 (173);

Nesâî, Mevâkî 51.

Ebü Davud, Zekât 45 (1694); Tirmizî, Birr, 9 (1907); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 1/191, 194; Hâkim, el-Müstedrek, (7378); Beyhakî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 7/26 (507).

Ebu Dâvud, Edeb 120-121 (5148); Tirmizî, Birr 13 (1912).

Suyûtî, el-Câmiu’s-sağîr, 1/104 (3002)

Tirmizî, Birr 1, 10, 33.

en-Nisâ suresi, 4/35.

Ebu Dâvud, Talâk 3.

en-Nisâ suresi, 4/19.

Hayreddin Karaman, Aile İlmihali, s. 361-367.

PEYGAMBERİMİZİN GÜNLÜK VE AİLE HAYATI

1. Günlük Hayatı:

Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem] Efendimiz sabah namazını kıldıktan sonra seccadenin üstüne uzanır, güneş doğuncaya kadar istirahat eder, sonra uzaktan yakından kendisini görmeye gelenleri kabul etmeye başlardı. Gelenler halka şeklinde etrafında toplanırlardı, O, çevresindekilere vaaz eder, öğütler verir, sorularını cevaplandırır, hatta gördükleri rüyaları tabir ederdi. Bazen arkadaşlarına kendi rüyalarını anlatırdı. Hem okul hem meclis hem de sohbet yeri olan mescitteki bu oturumlarda her şey konuşulurdu. Bir yandan cahiliye devri konuşulur, bu devre ait şiirler okunur, öte yandan yeni İslam devlet ve toplumunun sosyal, ekonomik, siyasî meseleleri müzâkere edilir, ganimet ve zekât dağıtılır, gelir ve gider durumu görüşülürdü.

Genellikle bu faaliyet kuşluk zamanına kadar sürerdi. Kuşluk vakti gelince (güneşin doğmasından bir iki saat sonra) Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] dört yahut sekiz rekât kuşluk (duhâ) namazı kılar, sonra evine gelir, ev işleriyle meşgul olur, elbise ve ayakkabıları tamir eder, hayvanlarını sağardı.

İkinci namazından sonra eşlerini teker teker ziyaret eder, hal ve hatırlarını sorar, geceyi ise -genellikle- sırayla birinin yanında geçirirdi. Peygamberimiz'in [sallallahu aleyhi ve sellem] evi, her birini bir eşine tahsis ettiği, kerpiçten yapılmış, üstü hurma dallarıyla örtülmüş basit odacıklardan ibaretti. Geceyi geçireceği eve diğer eşleri de gelir, Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] yatısı namazından dönünceye kadar aralarında görüşüp konuşurlardı. O [sallallahu aleyhi ve sellem], namazdan dönünce herbiri kendi odasına çekilirdi; Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] Efendimiz, yatısı namazından sonra oturup konuşmayı, vakit geçirmeyi sevmezdi. Yatmadan önce "İsrâ, Zümer, Hadîd, Haşr, Teğâbün, Cum'a" sûrelerinden birini okur, sonra duasını yapar ve sağ tarafı üzerine yatar, sağ elini, sağ yanağının altına koyardı. Yatağı ya deri, ya hasır yahut da basit bir yataktı.

Allah'ın ve ümmetin sevgilisi Peygamberimiz Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] gecenin yarısı yahut üçte ikisi geçince uyanır, yastığına yakın bir yerde bulundurduğu misvakı (belli bir ağaçtan yapılmış bir çeşit fırça) ile dişlerini ovar, sonra kalkar, abdest alarak -bütün ömrünce devam ettiği- gece namazını kılar.

Bu namaz on bir rekâtı, uzun zaman ayakta durduğu için ayaklarının şiştiği olurdu. Önceleri sekiz rekâtta bir oturduğu, sonra on bire tamamladığı halde, yaşlanınca iki rekâtta bir oturarak kılar.

Gece ibadetini edâ edince bir süre daha yatağında uyur, sonra Bilâl sabah ezanını okurken uyanır, abdest alır, sabah namazının sünnetini odasında kılar ve cemaatle farzı edâ etmek üzere mescide giderdi.

2. Aile Hayatı:

İnsanî duygularla, siyasî-sosyal sebeplerle hayatını birleştirdiği eşleri, O'nun [sallallahu aleyhi ve sellem] sade hayatına ayak uydurmak zorunda idiler. Bu sebeple bazen hayatlarından şikâyetçi olur, bazen de birbirlerini kıskanırlardı; fakat Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem] bir gün bile onlardan şikâyetçi olmamış ve kendilerine karşı sertlik göstermemiştir.

Eşleri arasında en çok Hz. Hatice'yi severdi; kendisi yirmi beş, o ise kırk yaşlarında iken evlenmişlerdi, buna rağmen yirmi beş yıl, yalnız Hatice ile iffetli ve mutlu bir hayat yaşamış, çok yaygın bir âdet olmasına rağmen onun üzerine ikinci bir kadınla evlenmemiştir. Sevgili eşinin vefatından sonra da onu hiçbir zaman unutmamıştı. En küçük bir hatıra ona olan sevgisini tazeler, sevgi ve rahmetle anmasına vesile olurdu.

Hiz. Hatice'nin vefatından sonra idi; bir gün kız kardeşi Hâle, Efendimiz'i [sallallahu aleyhi ve sellem] ziyarete gelmiş, huzuruna girmek için izin istemiştir. Sesi, Hz. Hatice [radiyallahu anhâ]'nın sesine benzediği için Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] heyecanlanmış ve "bu gelen muhakkak Hâle'dir" demiştir. Yanında bulunan Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] bu durumdan üzülmüş, "ölen bir kadını böylesine hatırlamanın ne manası var, Allah sana daha iyi zevceler verdi" demiştir. Resûlullah'ın [sallallahu aleyhi ve sellem] cevabı şöyle oldu:

"Hayır, gerçek senin dediğin gibi değildir; herkes bana inanmadığı zaman bana inanan o idi, herkes Allah'a ortak koşarken o müslümanlığı kabul etmişti, benim hiçbir yardımcım yok iken o bana yardım ediyordu."

Resûl-i Ekrem Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] Hz. Hatice [radiyallahu anhâ]'dan sonra en çok Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'yı severdi; ancak bu sevginin yönlendiricisi ne çekicilik idi ne de cinsel arzu! Çünkü Hz. Sâfiyye [radiyallahu anhâ], Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'dan daha güzeldi, güzelliğe ondan geri kalmayan başka eşleri de vardı. Bu sevginin sebebi, Hz. Âişe'nin kabiliyeti, zekâsı, İslam'ı anlama, yorumlama ve aktarmadaki başarısı idi. Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] "Bir kadın dört şeyi için seçilir: Malı (yani zenginliği), güzelliği, soyu/asaleti ve dine bağlılığı; siz kadının dine bağlı olanını tercih ediniz"^[160] buyurmuştur. Kendileri de tercihlerinde bunu dikkate almışlardır.

Hiz. Âişe [radiyallahu anhâ] içtihad kafasına sahip görüp işittiğini iyi kavrayan, kavradığını iyi yorumlayan bir kadındı. Sahabilerle dinî konular üzerine girdiği tartışmaların çoğunda kendisi haklı çıkmıştır.^[161]

Peygamber Efendimizin [sallallahu aleyhi ve sellem] eşleri arasında ara sıra meydana gelen sürtüşmeler kalıcı olmaz, muhterem eşlerinin, eğitimi sayesinde temizlenmiş gönülleri, kötü duygulara kısa zamanda galip gelir, dostlukları avdet ederdi. Her gün bir araya gelip yatısı sonuna kadar Peygamberimiz'i [sallallahu aleyhi ve sellem], sırası gelenin odasında beklemeleri de bunu göstermektedir. Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın, münafıklar tarafından ortaya atılan bir iftira ile suçlandığı sırada -meşhûr deyişimizle kuması olan- Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ]'nın onun lehinde şahitlik etmesi bu dostluğun bir başka delilidir.

Hiz. ÂiŖe [radiyallahu anhâ], Ŗevgili eŖine [sallallahu aleyhi ve sellem] karŖı beslediği aŖırı muhabbet sebebiyle sık sık kıskançlık duygusuna kapılır; bazen bunu yenemeyerek sert çıkıŖlar yapardı. Böyle bir davranıŖının Ŗzerine babası Hiz. Ebu Bekir [radiyallahu anh] gelmiŖ, onu azarlamak istemiŖ, fakat Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] bunu nlemiŖti. Hiz. Ebu Bekir [radiyallahu anh] kalkıp gitmiŖ, bir sŖre sonra tekrar uğradığında karı-kocanın barıŖtıklarını, Ŗevgi içinde sohbet ettiklerini grmŖŖ ve "demin kavganıza katıldık, Ŗimdi de barıŖınıza katılalım" demiŖti.

Tarih boyunca birçok bŖyŖk insan, yŖce hedeflere eriŖebilmek için dŖnya menfaatlerine, rahat ve huzura arkasını dnmŖŖ, bŖyŖk ileler ekmiŖlerdir. Bu sıkıntılı ve çileli hayatı Ŗevdiklerine yaŖatmamak için bunların çoğu bekâr kalmayı tercih etmiŖ, kadın ve ocuk Ŗevgisinden mahrum yaŖamıŖlardır. ResŖl-i Ekrem Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] bu konuda emsalsiz bir örnektir; O [sallallahu aleyhi ve sellem], hem ilelerin en bŖyŖđŖnŖ yaŖamıŖ, hem evlenip çoluk ocuk sahibi olmuŖ, hem de -çoğu Ŗervet ve refâh ortamında yetiŖmiŖ- eŖleri ile çocuklarına, diğer MŖslŖmanlar'ın altında bir refah yaŖatmıŖtır.

Fetihler İslam toplumuna Ŗervet akıtmaya baŖlayınca, eŖleri bundan pay istemiŖler, O [sallallahu aleyhi ve sellem], buna karŖı çıkarak "ya ben yahut da dŖnya ziyneti ve zevkleri" demiŖti. EŖsiz eğitiminin tesiri iledir ki hepsi O'nu [sallallahu aleyhi ve sellem] tercih etmiŖ, birer kat elbiseleri ve kerpiçten odaları içinde birer gnŖl sultanı olarak yaŖamıŖlardı. Olayı Kur'ân âyetlerinden takip edelim: "Ey Peygamber! EŖlerine Ŗyle de: Eğer dŖnya(nın parlak) hayatını ve gŖzelliklerini istiyorsanız, gelin size boŖanma bedellerinizi vereyim de, sizi gŖzellikle (gnŖl hoŖluđu) ile Ŗerbest bırakayım. Eğer Allah'ı, peygamberini ve âhiret yurdunu diliyorsanız bilin ki, Allah içinizden gŖzel davrananlar için bŖyŖk bir mŖkâfat hazırlamıŖtır."

ResŖl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem] bu zŖhd hayatını yaŖarken zorlanmıyordu. ŖnkŖ insanlara maddi varlığın ve zevklerin bahŖettiđi huzur ve mutluluğu O [sallallahu aleyhi ve sellem], Ŗevdiđi Rabbi ile bir an kesintiye uğramadan devam eden beraberlikte buluyor, "bu kadar açlık ve susuzluğa nasıl dayandığını" soranlara "O beni yedirip iiriyor" cevabını veriyordu. Bu ruh halini ve kemâlini, yirmi Ŗ yıllık eğitimilik hayatında, baŖta ailesi ve yakınları olmak Ŗzere aŖhabına da aktarmaya alıŖmıŖ ve bŖyŖk lŖde baŖarılı olmuŖtur. Ŗevgili Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] dŖnya menfaat ve zevklerine hor bakan hayatı ile kendisinden sonra gelecek olan devletlilere de örnek olmak istemiŖtir.

Peygamber Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] eline geçeni, evine gelmeden son kuruŖuna ve parçasına kadar Ŗmmete dağıttırdı. Kendisi ve ailesi, Hayber civarındaki kŖŖk araziden elde edilen gelir ile geçinirlerdi. Evin idaresini Hiz. Bilâl yŖrŖtŖrdŖ, bir gŖn kendisine Hiz. Peygamber'in [sallallahu aleyhi ve sellem] ailesinin nasıl geçindiğini sordular. Bilâl Ŗyle anlattı: "ResŖlullah'ın [sallallahu aleyhi ve sellem] evinin idaresini ben yŖrŖtŖyordum. Kendileri çok sade ve yoksula bir hayat sŖrerlerdi. Bununla beraber hiçbir misafiri çevirmez, onlara bazen bizzat hizmet ederdi. Eve bir yoksul gelir de yardım isterse olanı verirdi, evde bir Ŗey bulunmazsa beni gönderir, dŖn buldurur ve yoksulu yine boŖ evirmezdi."^[162]

3. Hanımları:

Çağımızın âlimlerinden MŖbârekfŖrî Ŗyle der ki: "Hiz. Peygamber [aleyhisselam]'ın eŖitli amaçlar sebebiyle dörtten fazla evlenmesinin helal kılınması, Ŗmmetinden bir ayrıcalığı olduğu içindir. Allah ResŖlŖ [aleyhisselam]'nŖn nikâhlandığı kadınların sayısı 13'tŖr. Bu hanımlarının 9'u kendisinden sonra vefat etmiŖ, ikisi de O'nun vefatından önce lmŖŖlerdir. ResŖlullah [aleyhisselam]'ın vefatından önce ölenlerin birisi Hiz. Hatıe [radiyallahu anh], diğer i de fakirlerin annesi olarak anılan Zeynep binti Huzeyme'dir."

Ayrıca ResŖlullah [aleyhisselam] iki hanımı ile de zifafa girmemiŖtir. Allah ResŖlŖ'nŖn [aleyhisselam] hanımlarını zet olarak Ŗu Ŗekilde ele alabiliriz:

1. Hiz. Hatıe [radiyallahu anhâ]. KŖnyesi, Hatıe binti HŖveylid [radiyallahu anhâ].

2. Sevede binti Zem'a [radiyallahu anhâ]. ResŖlullah [aleyhisselam] onunla peygamberliğinin onuncu yılında, Ŗevval ayında Hiz. Hatıe'nin [radiyallahu anhâ] vefatından bir sŖre sonra evlenmiŖtir. Sevede binti Zem'a, amcasının oğlu olan Sekrân bin Arar'la evliydi. Ve kocası lmŖŖtŖ.

3. Hiz. ÂiŖe [radiyallahu anhâ]. KŖnyesi, ÂiŖe binti Ebi Bekir es-Sıddık. ResŖlullah [aleyhisselam], Hiz. ÂiŖe [radiyallahu anhâ] ile peygamberliğinin 11. yılında, Ŗevval ayında evlenmiŖtir. Hiz. Sevede'yle evlenmesinden bir yıl sonra, hicretten iki yıl beŖ ay önceydi. Hiz. ÂiŖe [radiyallahu anhâ] bakire idi ve ResŖlullah [aleyhisselam] ondan baŖka bir bakireyle de evlenmemiŖti. Hiz. ÂiŖe [radiyallahu anhâ], Hiz. Peygamber'in [aleyhisselam] insanlar arasında en Ŗevdiđi insandı. Ve Ŗmmet kadınlarının en fakihi ve kesinlikle en bilgili idi.

4. Hafsa binti mer bin el-Hattâb [radiyallahu anhâ]. Kocası Huneys bin Huzâfe Sehmî'yi Bedir SavaŖı ile Uhud SavaŖı arasında kaybetmiŖti. Allah ResŖlŖ [aleyhisselam] onunla hicretin ŖŖncŖ yılında evlenmiŖtir.

5. Zeynep binti Huzeyme [radiyallahu anhâ]. Hilâl bin Amir bin Sa'sa'a oğulları kabilesindendi. Fakirlere karŖı duyduğu merhamet ve Ŗefkatinden tŖrŖ "fakirlerin anası" diye isimlendirilirdi. Abdullah bin CahŖ'ın nikâhı altında idi. Abdullah bin CahŖ, Uhud SavaŖı'nda Ŗehid dŖŖmŖŖtŖ. Bunun Ŗzerine ResŖlullah [aleyhisselam] onunla hicretin drdŖncŖ yılında evlendi. Hiz. Zeynep, evlendikten iki ya da Ŗ ay sonra vefat etti.

6. ŖmmŖ Seleme Hind binti Ebi Ŗmeyye [radiyallahu anhâ]. Ebu Seleme'nin nikâhı altındaydı. Kocası hicretin drdŖncŖ yılının cemaziyelahir ayında vefat etmiŖti. Bunun Ŗzerine Allah ResŖlŖ [aleyhisselam] onunla aynı yılın Ŗevval ayında evlendi.

7. Zeynep binti CahŖ [radiyallahu anhâ]. Allah ResŖlŖ'nŖn [aleyhisselam] halasının kızıydı. Hiz. Peygamber'in [aleyhisselam] evlatlığı sayılan Zeyd bin Hârise'nin nikâhındaydı. Zeyd onu boŖamıŖtı.

Hakkında "Ahzâb" suresinden evlatlık meselesini açıklığa kavuŖturan âyetler inmiŖtir. ResŖlullah [aleyhisselam] onunla hicretin beŖinci yılının Zilkade ayında evlenmiŖtir.

8. CŖveyriyye. Huzâa kabilesinin Mustalıkoğulları boyunun reisi olan Hâris'in kızı idi ve Mustalıkoğulları

esirleri arasında idi. Sâbit bin Kays bin Şemmâs'ın payına düşmüştü. Esir olan Cüveyriyye ile hürriyetine kavuşma sözleşmesi yaptı. Bunun üzerine Resûlullah [aleyhisselam] anlaşmalı kölesi için belirlenen meblağı ödedi ve hicretin altıncı yılının Şaban ayında onunla evlendi.

9. Ümmü Habîbe Remle binti Ebi Süfyân. Ubeydullah bin Cahş'la evliydi. Kocası ile birlikte Habeşistan'a hicret etti. Ubeydullah bin Cahş orada dinden çıktı, hristiyan oldu ve orada vefat etti. Ümmü Habîbe ise dini ve hicreti üzerine sebat etti. Resûlullah [aleyhisselam], Amr bin Ümeyye ed-Damrî'yi Necâşî'ye mektubu ile birlikte hicretin yedinci yılının Muharrem ayında gönderdiğinde Necâşî Ümmü Habîbe'yi Resûlullah [aleyhisselam]'a nişanladı ve ona nikâhlayarak Şurahbil bin Hasene ile Medine'ye gönderdi.

10. Safiyye binti Huyeyy bin Ahtab. İsrailoğulları'ndan bir yahudiydi ve Hayber'de esir alınan kadınlar içinde bulunuyordu. Resûlullah [aleyhisselam] onu kendisine safiyye^[163] olarak seçti, azat etti ve hicretin yedinci yılında Hayber'in fethinden sonra onunla evlendi.

11. Meymûne binti Hârise. Ümmü Fadl Lübâbe bintü'l-Hâris'in kız kardeşidir. Hicretin yedinci yılının Zilkade ayında sahih görüşe göre ihramdan çıktıktan sonra *"umretu'l-kaza"* (Kaza umresi'nde) onunla evlendi.

Bunlar, Resûlullah [aleyhisselam]'ın evlenip, gerdeği girdiği 11 hanımefendidir. Bunların ikisi, Hz. Peygamber [aleyhisselam]'ın sağlığında vefat etmiştir. Hz. Peygamber [aleyhisselam] ise geriye kalan 9 hanımından önce ahirete intikal etmiştir.

Gerdeğe girmediği iki hanımı ise Kilâboğulları kabilesinden ve Kindeoğulları kabilesindendir.

Cariyelerine gelince, Resûlullah [aleyhisselam]'ın iki cariyesinin olduğu bilinmektedir. Bunlardan birisi, **Maria/Mâriye Kıbtiyye**'dir. Onu kendisine Bizans'ın İskenderiye valisi ve Mısır mukavkısı olan Cüreyc bin Minâ' hediye etmiştir. Miladi 27 Ocak (Hicri ise 28 veya 29) Şevval ayında) Resûlullah [aleyhisselam]'ın sağlığında, Medine'de henüz küçükken vefat etmiş olan oğlu İbrahim'i dünyaya getirmiştir.

İkinci cariyesi ise **Reyhâne binti Zeyd Nadriyye** veya **Kuraziyye**'dir. Bir görüşe göre Kurayza esirlerinden olup cariyedir. Diğer bir görüşe göre ise Allah Resûlü'nün [aleyhisselam] hanımlarındandı, azat edip onunla evlenmişti. İbni Kayyim birinci görüşü yani cariyesi olduğu görüşünü tercih etmiştir.

Ebu Ubeyde ise bu cariyelere iki ilavede daha bulunmuştur. Savaş esirlerinden payına düşen **Cemîle** ile Zeyneb binti Cahş'ın Hz. Peygamber'e hibe ettiği **bir cariye**...

Abdüsselam el-Lekkânî, Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hanımlarının birbirlerinden üstün olma durumları ilgili olarak şunları söyler:

"Şerefli hanımlarının birbirinden üstün olması meselesine gelince; onların en üstünü, Hz. Hatîce [radiyallahu anhâ] ile Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'dır. Ancak hangisinin daha üstün olduğu konusunda görüş ayrılıkları bulunmaktadır.

İbni İmâd ise Hz. Hatîce [radiyallahu anhâ] ve Hz. Fâtıma [radiyallahu anhâ]'nın üstün olduklarını söylemiştir. Böylece Hz. Hatîce [radiyallahu anhâ], Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'dan daha üstün olur.

Sübki, kendisine bu mesele sorulduğunda: "Seçip Allah'a havale ettiğimiz kişi, Efendimiz Muhammed [aleyhisselam]'ın kızı Hz. Fâtıma [radiyallahu anhâ] en faziletlisidir, sonra annesi Hz. Hatîce [radiyallahu anhâ], ondan sonra da Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]..." demiştir."^[164]

4. Çocuklar ve Çocukları:

a. Çocuklar:

Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem] ümmetini, evlenip çocuk sahibi olmaya ve çoğalmaya teşvik etmiş, çocukları sevmiş ve herkesin sevmesini istemiştir. Kendileri deve üzerinde bir yerden gelirken çocukları görürse onları devesine alır ve sevindirirdi. Çocukları sevdiği için rastladığı yerde selâm verir, böylece hem onları sevindirir, hem de eğitirdi.

Bir gün Hâlid bin Saîd isimli sahâbî, yanına aldığı küçük kızı ile beraber Peygamberimiz'i [sallallahu aleyhi ve sellem] ziyarete gelmişti. Kız Habeşistan'da dünyaya geldiği için ona, Habeş dili ile *"güzel kız"* diye hitap etmiş, onu yanına almış, kızın onunla oynamasına ve bu arada, iki kürek kemiği arasındaki *"peygamberlik mührü"* ile oynamasına izin vermişti. Bilâhare kendisine bir yerden, etrafı işlemeli kumaş parçaları hediye edilmiş, bunu kime vereceğini bir müddet düşündükten ve yanındakilere sorduktan sonra, Hâlid bin Saîd'in bu küçük kızını çağırarak kumaşları ona vermişti.

Bir başka gün yoksul bir kadın, iki çocuğu ile beraber Hz. Âişe'ye gelir, Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] bunlara verecek başka bir şey bulamadığı için bir tek hurma verir, kadın da bu hurmayı iki parçaya böler ve çocuklarına verir. Misafirler ayrıldıktan sonra Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın yanına gelince Hz. Âişe olayı kendilerine anlatır. Peygamber Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] de:

- "Allah kimlere çocukları sevdire, onlar da hakkıyla severlerse ateşten kurtulurlar" diye cevap verir.

Çocukluğunu Hz. Peygamber'in [sallallahu aleyhi ve sellem] yanında geçiren Hz. Enes, Resûlullah'ın [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurduğunu nakletmiştir: "Uzunca kılmak üzere bir namaza durduğum zaman bir çocuğun ağladığını duyarsam, namazımı kısaltırım; çünkü çocuğun ağlaması anneyi üzer."

Peygamber Efendimiz'in [sallallahu aleyhi ve sellem] çocuklara karşı sevgisi ve merhameti, yalnızca müslüman çocuklarına ait değildi. Şöyle ki: Bir savaşta, iki birlik arasında kalan birkaç çocuk öldü. Sonradan Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] durumu haber aldı ve son derece üzüldü. Sahabiler, Peygamber Efendimiz'in [sallallahu aleyhi ve sellem] bu derecede üzüldüğünü görünce:

- "Ey Allah'ın Resûlü [sallallahu aleyhi ve sellem]! Niçin bu kadar üzülüyorsunuz, onlar nihayet kâfir çocukları değil mi?" dediler. Peygamber Efendimiz de:

- "Bu çocuklar, Allah'a ortak koşan kâfirlerin çocukları da olsalar sizden daha iyidirler; dikkat ediniz, çocukları öldürmeyiniz, asla çocukları öldürmeyiniz! Her insan, Allah'ın insan nev'ine verdiği özellikler

(fitrat) ile doğmaktadır!” diye cevap verdi.

Yine Peygamber Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] elindeki meyveleri en küçük çocuklara verir, onları sever, okşar ve öperdi. Bir gün yine çocukları severken bir bedevî gelmiş ve:

– “Siz çocukları böyle sever misiniz, benim on torunum var, daha birini kucağıma alıp sevmedim” demişti.

Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem] de:

– “O halde Allah seni, şefkat duygusundan mahrum etmiş” buyurdu.

Yine Peygamber Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem], Mekke’den Medine’ye ulaştığı sırada Ensâr kızları -diğer kalabalık içinde- onu karşılamaya çıkmış, şarkı ve marşlar okumuşlardı. Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] bu çocukları okşadı ve onlara:

– “Beni sever misiniz?” diye sordu. Onlar da hepsi birden:

– “Evet” diye bağırıldılar. Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem] de:

– “Ben de sizi, hepinizi seviyorum” dedi.

b. Çocukları:

Peygamberimiz’in [sallallahu aleyhi ve sellem] -ittifak edilen haberlere göre- altı çocuğu olmuştur. Bunlardan ikisi Kâsım ve İbrâhim erkek, dördü ise Zeyneb, Rukayye/Rukiyye, Ümmü Külsûm ve Fâtıma kızdır. Bu çocuklardan beşi Hz. Hatîce’den, İbrâhim ise Mâriye’den doğmuştur.

Allah’ın takdiri ve nice hikmetleri sebebiyle olmalı ki, çocuklarından erkek olanlar küçük yaşlarında vefat etmişler, kendisinden sonraya kalan tek çocuğu Hz. Fâtıma da Allah Resûlü [sallallahu aleyhi ve sellem]’in vefatından altı ay kadar sonra O’na [sallallahu aleyhi ve sellem] kavuşmuştur.

Peygamber Efendimizin [sallallahu aleyhi ve sellem] oğlu İbrâhîm son nefeslerini solurken gönderilen haber üzerine Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] yetişmiş, çocuğu kucağına almış ve üzüntüsünden ağlamıştı. Yanlarında bulunan Abdurrahman bin Avf (radiyallahu anh):

– “Ey Allah’ın Resûlü! Ne yapıyorsunuz, siz de mi ağlıyorsunuz?” deyince,

– “Gönül üzülür, göz yaş döker, ancak -bu sırada dilini göstererek- şu, Allah’ın razı olmadığı bir kelime söylemez. Ey İbrâhîm! Ölümünden dolayı çok üzgünüm!” diye cevap verdi.

Hız. Fâtıma, on beş yaşlarında iken kendisinden beş-altı yaş büyük olan Hz. Ali ile evlenmiştir. Onu daha önce Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer de istemişler, Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem] kendilerine olumlu veya olumsuz bir cevap vermemişti. Bu sırada Hz. Ali de isteyince ona verdi. Müminlerin “Fâtıma annemiz” diye en az kendi anneleri kadar sevdikleri bu büyük kadının çeyizi “*bir yatak, bir yatak çarşafı, iki el değirmeni (un ve bulgur için) ve bir su tulumu*”ndan ibaret idi.

Resûlullah’ın [sallallahu aleyhi ve sellem] çok sevdiği bu iki aziz varlık mutlu, fakat yoksul bir hayat geçirdiler... Aile hayatında kaçınılmaz olan kırılganlıklar olursa sevgili babaları [sallallahu aleyhi ve sellem] hemen gelir, onları barıştırır, neşe ve mutluluklarını görünce mesut olarak ayrılırdı. Bir gün böyle bir barışma dönüşünde kendisine sevincinin sebebini sorduklarında, “*en çok sevdiğim iki kişiyi barıştırdım*” diye cevap vererek sevincini göstermiştir.

Allah’ın sevgilisi Hz. Muhammed’in [sallallahu aleyhi ve sellem] bu ölçüde sevdiği kızı unu kendi eliyle öğütür, bu yüzden elleri yaralanırdı, evinin suyunu taşır, bu yüzden göğsü yara olurdu, evini barkını süpürür, toz toprak içinde kalırdı, ekmeğini ve yemeğini kendi pişirir, dumana boğulurdu. Bir gün karı koca aralarında dertleştiler; Hz. Ali su taşımaktan göğsünün yara olduğunu söyler, eşi de un öğütmekten elinin yaralandığını dile getirir. Hz. Ali:

– “Babana bugünlerde birçok esir geldi, gidip bir tane hizmetçi istesen” der.

Eşi de bunu uygun görüp babasına gelir. Babası [sallallahu aleyhi ve sellem]:

– “Hayrola kızım, bir isteğin mi var?” diye sorunca utanır, isteğini söyleyemez ve:

– “Babacığım sizi görmek ve selâm vermek için geldim” diyerek evine döner.

Bu defa Hz. Ali de yanına katılır, birlikte tekrar gelirler ve durumlarını arz ederek bir hizmetçi isterler. Yüce Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] onlara:

– “Suffe ehli ve diğer yoksullar sizden daha muhtaç, size veremem” der.

Çaresiz dönerler. Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem] işlerini bitirince, gönüllerini almak üzere evlerine gelir, bu sırada yatmışlardır. Üzerlerinde kısa bir yorgan vardır, başlarına çekseler ayakları, ayaklarına çekseler başları açıkta kalır, sevgili babalarını görünce fırlarlar, O [sallallahu aleyhi ve sellem]:

– “Sakin kalkmayın” der, gelip yanlarına oturur ve:

– “Size, hakkınızda, sizin benden istediğinizden daha hayırlı olacak bir şey (bilgi) vermeye geldim, bunu bana Cebrâîl öğretti, yatacağınız zaman otuz üç kere ‘*sübhânallah*’, otuz üç kere ‘*elhamdülillah*’, otuz dört defa da ‘*Allahu ekber*’ deyiniz” buyurur.

Evet, hizmetçi çalıştırmanın birçok maddî ve manevî sorumlulukları vardı. Bir Peygamber kızına bunları taşımak ve belki de üzerinde kul hakkı bulunarak Rabbine kavuşmaktan çok, çileli hayatın içinde pişmek, bitip tükenmez dünya işleri arasında devamlı Allah’ı anmak ve ebedî hayatta babasının [sallallahu aleyhi ve sellem] meclisine lâıyk olmaya çalışmak yakışırdı.

Peygamber hanesinde hâkim olan sade hayat, Resûl-i Ekrem’in [sallallahu aleyhi ve sellem] çocuklarının evlerinde de görülmeli idi. Nitekim Hz. Fâtıma’ya kocası bir altın gerdanlık hediye etmişti. Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] bunu görünce -doğrudan kendisine bir şey söylemeyip- Hz. Âişe’ye:

– “Herkesin, Peygamber’in kızı Fatma’nın boynunda alevden bir halka gördük, demelerini kabul eder misiniz?” demişti.

Hız. Fâtıma bunu duyunca derhal gerdanlığı sattırmıştı. Onlar Peygamber hanımları, peygamber çocukları idi, diğer Müslümanlar’dan farklı olmalı idiler; ancak bu fark, başkalarından daha zengin, maddî durumu daha iyi olmak şeklinde değil, başkaları açlıktan karınlarına bir taş bağlarken onlar iki taş bağlamak, başkaları doymadan doymamak, başkaları ziynetler içinde dolaşırken sade yaşamak suretinde gerçekleşecekti.

Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem]'in engin sevgi gölgesinin, torunlarının üzerine düşmemesi düşünülemezdi. Onları sık sık görür, sever, gönüllerini alır, gerektiği zaman avuturdu. Kızı Zeyneb'den olma torunu Ümâme küçüktü, Peygamberimiz'in [sallallahu aleyhi ve sellem] yanında bulunuyordu. Sevgili dede çocuğu bir şeyler ile oyalayıp namaza durmuştu, başını secdeye koyunca çocuk koşarak geldi ve sırtına bindi, merhamet ve şefkat kaynağı yüce Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], namazının geri kalan kısmını çocukla tamamladı, kalktıkça düşmesin diye onu bir eliyle omuzunda tutuyor, secde ettikçe bırakıyordu.

Asırlar boyu milyarlarca insanın gönlünde taht kuran yüce Peygamber'in [sallallahu aleyhi ve sellem] sade ve mütevazı görünüşü içinde insana ürperti, hayret ve gıpta duygularını birlikte yaşatan aile hayatından çizgiler sunmaya çalıştık. Görülen odur ki kişi durup dururken Peygamber, has kul, büyük ve kâmil insan, milyarların sevgilisi olamıyor!^[165]

Buhârî, Nikâh 15; Müslim, Radâ' 53 (1466).

Bu konuda Zerkeşî'nin müstakil bir eseri vardır.

Hayreddin Karaman, a.g.e., s. 351-356

Safıyy: Hz. Peygamber'in ganimetten seçerek aldığı özel pay anlamında fıkıh terimi. (ç)

Saîd el-Havvâ, el-Esâs fi's Sünnne, Siyretü'n-Nebeviyye, 4/325-326.

Hayreddin Karaman, a.g.e., s. 356-360.

HZ. PEYGAMBER VE KADINLAR

HZ. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in

Çok Evliliğinin Sebepleri:

Resûl-i Ekrem Efendimiz'in [sallallahu aleyhi ve sellem] kadına verdiği değeri, kadınlarla ilgili düzenlemesini, niçin birden fazla evlendiğini özet halinde sunmaya çalışacağız.

İslam'dan önce kadınların birçok insanî haktan mahrum bulunduğu ve eşya gibi kullanıldığı bilinmektedir. İslam kadını yüceltmiş, özelliklerine bağlı farklar dışında erkeğe eşit kılmış, aile ve toplum hayatı içinde yerini almasını sağlamıştır.

Kadın istemediği bir kimse ile zorla evlendirilemez, gerektiğinde camiye giderek ibadet eder, öğrenim görür (bunlardan onu kimse mahrum bırakamaz), evin geçimi kocaya ve erkek yakınlarına ait olduğu için geçim tasası yoktur, ev işlerini gücü yettiği kadar yapar, kocası ve çocuklarından başkasına hizmet etmeye mecbur değildir, mirasta erkek kardeşinin aldığı yarısı kadar pay alır; fakat kendisi cihadla (askerlikle) yükümlü olmadığı, evin masraflarına ve evlenme masraflarına katılmadığı için aldığı yanında kalır, sonunda erkek kardeşinin aldığına eşit hale gelir, seçme (biat) ve danışmaya katılma hakkı vardır, toplum içinde kendi özellikleriyle bağdaşacak görevler alır ve hizmete katılır...

Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] bütün evlilik hayatında eşlerinden birine bir fiske vurmamış, hakaret etmemiş, sevgi ve saygı göstermiş, ev işlerinde -gerektiğinde- onlara yardım etmiş, Müslümanlar'a "kadınlara daima iyi davranmalarını, onları kendi akıllarınca düzeltmeye kalkmamalarını, maddî ve manevî ihtiyaçlarını temin etmelerini" tavsiye etmiş, **"İyileriniz, kadınlarınıza karşı iyi olanosanızdır"**^[166] buyurmuştur.

İslam'da boşama hakkı prensip olarak erkekte bulunmakla beraber, akit esnasında veya daha sonra bu hakkı kadının da alması mümkündür. Ayrıca geçimsizlik, erkeğin yetersizliği, bazı hastalıklar, kayıplık ve benzeri sebeplerle hâkim veya hakeme başvurmak suretiyle kadına da, evlilik hayatını sona erdirmeye hakkı verilmiştir.

Sevgili Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] eşlerini severdi: "Bana dünyanızdan üç şey sevdirdi (üç şeyi severim): Kadın, güzel koku ve namaz; ama benim gönlüm namazdadır"^[167] buyurmuştur. O eşlerini sever, onları mutlu etmeye çalışırdı, ancak sabahlara kadar da namaz kılar, günlerce -bazen iftar etmeden- oruç tutar, başta peygamberlik, toplum liderliği ve devlet başkanlığı olmak üzere yüklendiği birçok görevi mükemmel bir şekilde yürütürdü. Peygamberimizin [sallallahu aleyhi ve sellem] niçin birden fazla kadınla evlendiğini anlamak isteyenler önce şu gerçekleri bilmelidirler:

Kendisi yirmi beş yaşında iken, kırk yaşında dul bir kadın olan Hz. Hatice ile evlenmiş ve yirmi beş yıl yalnızca bu eşi ile mutlu bir hayat yaşamışlardır. Kırk yaşından sonra Kureyş büyükleri, İslam dâvasından vazgeçmesi pahasına kendisine başkanlık, kadın (kızlarını) ve servet teklif ettikleri zaman **"Güneşi sağ elime, ayı da sol elime verseniz, ya uğrunda ölmeden yahut da hedefime varmadan bu dâvadan dönmem"** demiştir.

Hz. Hatice'den sonra, kendisi elli üç yaşlarında iken evlendiği ikinci kadın ise elli yaşında dul ve kimsesiz bir kadın olan Sevede idi. Bütün bunları belli bir anlayış ve kavrayış şekliyle düşünen kimse, ister Müslüman olsun ister gayrimüslim, Peygamberimiz'in [sallallahu aleyhi ve sellem] birden fazla kadınla evlenmesine, cinsî tatmin dışında sebepler aramak durumundadır. Biz bu sebepleri şu maddeler içinde görüyoruz:

a) Birden fazla kadınla evliliği Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] getirmemiştir. İslam geldiği zaman dünyanın birçok yerinde ve bu arada Arabistan'da erkekler birden fazla kadınla evli idiler.

İslam zaman içinde bir yandan kadına çeşitli haklar verip onun durumunu iyileştirmiş, diğer yandan zarurî haller dışında tek kadınla evlenmeyi tavsiye etmiş, gerektiğinde birden fazla kadınla evlenmeyi ise yeterlik ve adâlet şartlarına bağlamıştır.

Bütün bu ıslahatın tamamlandığı zamanlarda, Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] de -aşağıda sıralanacak sebeplerle- birden fazla eşi sahipti, O'nun [sallallahu aleyhi ve sellem] boşadığı kadınlar da müminlerin anneleri olmakta devam edecekleri için başkasıyla evlenemezler, devamlı dul kalmaya mahkûm ve perişan olurlardı.

İşte bu sebeple Efendimizin [sallallahu aleyhi ve sellem] onları boşaması, kendileri için bir felâket demektir; nitekim Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] bunu kendilerine teklif ettiği zaman içlerinden biri bile kabule yanaşmamıştır.

b) Kadınlarından bir kısmı ile evlenmesi onların İslam uğrunda çektikleri meşakkatlere karşı bir mükâfatlandırma mahiyetindedir. Ümmü Seleme, Ümmü Habîbe, Sevede gibi eşleriyle bu yüzden evlenmiştir. Bu hanımlar dinlerini koruma uğrunda Habeşistan'a göç etmişler, orada eşlerini de kaybederek dul kalmışlardır.

c) Birkaç eşiyle evlenme sebebi, onların kabilelerini İslam'a kazanmak, aradaki düşmanlık duygularını dostluğa çevirmektir: Safiyye, Cüveyriye gibi hanımları ile bu yüzden evlenmiştir. Hz. Peygamber Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] Huzâa kabilesinin Mustalikoğulları kolunun reisi Hâris bin Ebu Dirâr'ın kızı Cüveyriye ile 626-627 yılında Mustalikoğulları Savaşı sonrasında evlendi. Yine Medine'deki yahudi kabilelerinden Nadiroğulları'nın lideri Huyey bin Ahtab'ın kızı Safiyye ile de 628 yılında Hayber fethinden sonra evlendi.

d) Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer gibi en büyük dostları ve yardımcıları kızlarını O'na [sallallahu aleyhi ve sellem] teklif etmişler, kendileri de bunu uygun buldukları için Hz. Âişe ve Hz. Hafsa ile evlenmiş ve dostlarının arzularını yerine getirmişlerdir.

e) Resûlullah'ın [sallallahu aleyhi ve sellem] en önemli görevi İslam'ı ümmetine doğru bir şekilde aktarmak, öğretmek, yaşatmak ve gelecek nesillere intikalini sağlamaktır; ümmetin yarısı kadındır, onların da

İslam'ı ve bu arada aile hayatı ile ilgili ahkâmı bilmeleri gerekiyordu; birden fazla kadın, bir kadından daha çok bilgi edinme ve aktarma kaynağı demektir ve Allah Resûlü [sallallahu aleyhi ve sellem] bundan da istifade etti, bugün elimizde bulunan birçok hadisin ilk ravileri O'nun [sallallahu aleyhi ve sellem] sevgili eşleridir.

Eğer Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] isteseydi yüzlerce kadınla evlenebilirdi, bunlarla sırf cinsî tatmin için evlense idi, birçoğu yaşlı dul kadınlarla değil, daima güzel ve çekici kızlarla evlenirdi.

Hız. Âişe'den başka kızla evlenmemiştir. Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem]'le evlenmeye can atanların, nikâhı altında kalmak için her fedakârlığa razı olanların ruh halini anlamak için Peygamber'imize [sallallahu aleyhi ve sellem], kafasını "cinsel dürtü" ile bozmuş insanların gözüyle değil, ümmetin gözüyle bakmak gerekir.

Ümmetine göre Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem], Allah sevgilisi, günahkârların şefaathçisi, eşsiz ve üstün örnek; insanların, cinlerin ve peygamberlerin efendisi, kâinatın yaratılış sebebi, dışı insanlar ile, içi daima Allah ile meşgul, dünyanın en büyük dininin Peygamber'i ve Allah'ın insanlığa son elçisidir.

Bugün dünyada yaşayan bir milyar müslümanın her gün onu iman ve sevgi ile selâmladığı, dünya ve âhirette şefaathini dilediği yegâne kâmil insandır.^[168]

Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 2/472.

Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 3/128.

Hayreddin Karaman, a.g.e., 351-360

EVLİLİK ÜZERİNE

Soru: Evlilik nedir, başına “İslamî” kelimesinin eklenmesi neyi ifade eder, nasıl bir anlam yükler?

Cevap: Genel manada evlilik, bir kadınla bir erkeğin, inançlarına göre meşrû olan bir biçimde karı-koca olmak üzere kurdukları birliktir. İslam’a göre evlilik, aralarında evlenmeyi engelleyen bir yakınlık veya durum bulunmayan bir kadınla bir erkeğin, şartlarına uygun olarak yapacakları evlenme akdinin doğurduğu hukukî ve sosyal sonuçtur.

Evlilik kelimesinin başına “İslamî” niteliği getirildiği zaman bu vasfa uygun bir evlilik anlaşılır. Bu vasfa uygun evlilik, amacı, tarafların seçilişi, akdi ve şartları ile İslam’ın bağlayıcı kurallarına uygun düşen bir evliliktir.

Soru: İdeal İslamî evlilik nasıl bir şeydir?

Cevap: Bu soru evliliği ideal olan ve olmayan ayırımına tâbî tutuyor. Halbuki genellikle idealle reel, düşünülen ile gerçekleşen, hayal edilen ve beklenen ile elde edilen arasında fark vardır.

Bizim burada ideal olan değil, genellikle gerçekleşen ve İslamî demek için yeterli şartları taşıyan evlilik üzerinde durmamız gerekir. Nasslara bakılırsa İslam’ın da ideal evliliği değil, asgarî veya ortalama şartları taşıyan, fonksiyonunu yerine getiren, amaca ulaştıran evliliği öngördüğü, bununla yetindiği anlaşılır. Delil olarak eşlere karşı âdil davranma emrini alalım: Allah Teâlâ “**Ne kadar istesenez kadınlarınız arasında tam adâleti asla gerçekleştiremezsiniz...**”^[169] buyuruyor.

Eğer ideal olmayan evlilik İslamî de olmasa ve yapılmaması gerekse idi bunun arkasından “öyleyse evlenmeyin” yasaklamasının gelmesi gerekirdi, halbuki şöyle buyuruluyor: “... bu sebeple birisine tamamen meydedip diğeri askıdaki gibi bırakmayın...”

Buna göre bir erkek, kadınları ile paylaşacağı maddî ve manevî hayatı, eczacı terazisi gibi bir ölçü ile eşit tutmakla değil, apaçık, objektif, katlanılamaz eşitsizlik ve dengesizliklerden kaçınmakla yükümlü kılınmaktadır.

Yine Nisâ sûresinin 3. âyetinde de “*eğer adâlete riayet edemeyeceğinizden korkuyorsanız bir kadınla evlenin...*” buyuruluyor. Bir kadınla yapılan evlilik birliği içinde de tarafların hak ve adâlete tam (ideal) olarak riayet etmeleri zordur, aksi de ihtimâl dâhilindedir; ama âyet “bu takdirde hiç evlenmeyin” demiyor.

İlgili âyetlerin tamamını göz önüne aldığımızda şöyle bir yol çizildiği anlaşılıyor: Evlenirsiniz, denersiniz, aksaklıklara sabır ve tahammül gösterirsiniz, tahammül sınırını aşarsa aile meclisi ve hakemlere başvurarak ıslah yolları ararsınız, yine de sürdürmek mümkün olmazsa ayrılır, başka eşler edinerek sürdürebileceğiniz bir evliliği ararsınız.

Sonuç olarak: İdeal evlilik yoktur, ortalama veya asgarî şartların gerçekleştiği veya mecburiyetlerin bulunduğu, bu sebeple sürdürülebilen evlilikler vardır.

Soru: Kadın ve erkeğin birlikteliğinin meşrû dayanağı olan nikâh öncesinde, sağlıklı bir evliliğin oluşması için nelere dikkat edilmesi gerekir? Küfüv (denklik) neleri kapsar?

Bazı erkek ve kadının kendilerini birer mücahid ve mücahide olarak adlandırmaları, kendilerini böyle adlandırmaları yanında dünyevî donanımların (bilgi, meslekî formasyon, maddî imkânlar, vs.) önemi nedir?

Cevap: a) Sağlıklı bir evliliğin oluşabilmesi için nikâhtan önce dikkat edilmesi gereken hususlar, başvurulması kaçınılmaz yahut faydalı olan tedbirler vardır: Biri kadın, diğeri erkek de olsa iki insanın ve Müslüman’ın, belli şartlara ve sınırlara riayet ederek görüşmesi, konuşması, tanışması caizdir.

Eğer bir kadınla bir erkek, evlenmek maksadı ile tanışmak ve görüşmek istiyorlarsa, İslamî sınırları biraz daha gevşemekte, görülebilecek yerler ve şehvet duyma ihtimâlî bulunsun bile bakma konularında ruhsatlar getirmektedir.

İslam dininin bu müsamahası bile nikâhtan önce tarafların birbirini görmesi ve tanınmasının ne kadar önemli olduğunu anlatmaya kâfidir. Bu görme ve tanınmanın sınırı, ruhsatları aşmamaktır.

Umuma açık yerlerde veya başkalarının da bulunduğu evlerde, gerektiğinde -bu yerlerde- baş başa kalarak tarafların birbirini görmesi, konuşması, birbirlerinin dünya görüşleri, zevkleri, evlilikten beklentileri, alışkanlıkları... gibi konularda bilgi alışverişinde bulunmaları elzemdir.

Bu ölçüde bir görüşme, konuşma ve tartışma taraflara sağlıklı bir evlilik birliğinin kurulmasının mümkün ve muhtemel olup olmadığı konusunda yeterli kanaat verir.

Orta yol, genel bir kanaat elde edecek kadar görüşme ve tanışmadır; İslam buna izin vermiş, hatta tavsiye etmiştir.

b) Kefâet (denklik) şartı yerinde olmakla beraber bu şartın içeriği sabit değildir, değişkendir. Bu sebeptendir ki, ilgili tavsiyeler denklik üzerinde durmuş, fakat denkliğin içeriği konusunda kesin, değişmez, detaylı açıklamalar getirmemiştir.

Denklik örf ve âdete, tarafların bilgi ve kültür seviyelerine, gördükleri eğitime, benimsedikleri değerler sistemine göre değişik tablolar oluşturmaktadır. Objektif ve bağlayıcı denklik şartları, akdin kuruluş ve sıhhat şartları arasına girmiştir. Müslüman kadına, müslüman olmayan erkek -serveti, makamı, soyu, boyu ne olursa olsun- denk olamaz (bunların evlenmeleri caiz değildir.)

Genel bir tavsiye olarak Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] eş seçiminde soy, güzellik ve zenginlikten önce dine bağlılık ve ahlâkın aranmasını istemiştir.

Din, dinî yaşama ve ahlâk bakımlarından denklik sağlandıktan sonra detaylar, yorumlar, zevkler, beklentiler, kültür seviyesi, sosyal itibar gibi denklik faktörleri aranmalıdır. Bu vasıflarda ve kademelerde denkliğin, sağlıklı ve sürekli bir evlilik birliğinin kurulmasında ihmâl edilemez etkileri ve katkıları vardır.

c) Bazı kimselerin kendilerini birer mücahid ve mücahide diye isimlendirmelerinin yanı sıra bilgi, meslekî formasyon, maddî imkanlar gibi dünyevî donanımlarında yeterli olup olmadığı meselesine gelince; İslam’da

cihadın öncelikli ve herkese farz olanı vardır, böyle olmayanı vardır. Cephede olanı vardır, müslümanın kendi evinde, işinde, eğitiminde ve toplumunda olanı vardır.

Birisi Allah Resûlü'ne [sallallahu aleyhi ve sellem] gelerek hicret ve cihad üzerine yeminle bağlanmak (biat etmek) istediğini söylemişti, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] ona, ana-babasının hayatta olup olmadıklarını sordu, hayatta olduklarını öğrenince "Geri dön ve onlara iyi bak, cihadını bu şekilde yap" buyurdu.^[170]

Bir hadis-i şerifinde "Dullar, yetimler ve fakirler için koşuşturan kimseler, Allah yolunda cihad edenler gibidir";^[171] bir diğerinde "Mücâhid nefsi ile cihad edendir" buyurdu.^[172] Kadınlardan birisi kendisinden cihad için izin istediğinde cevabı şöyle oldu: "Sizin cihadınız hac ibadetidir."^[173]

Bu hadislerden ve irşâdlardan hareketle şu sonuca varmak mümkündür: Erkek olsun, kadın olsun mükellef bir müslümanın üzerinde Allah'ın, kendisinin, akrabasının, kocasının, çocuklarının, toplumunun ve insanlığın hakları vardır. Bu haklar çatıştığı zaman da öncelikler vardır.

Bu öncelikler kişinin durumuna ve ihtiyaca göre değişir. Bütün bunları hesaba katmadan belli bir cihad çeşidine öncelik vermek ve diğer hakları ihmâl etmek çoğu kez nefsâniyetten kaynaklanır, gösteriş zevkinden güç alır, insanı dünya ve âhiret hayatında hüsrana maruz bırakır.

Evlilik Allah'ın emri, Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in sünnetidir, iyi niyetle, Allah'a kulluğun bir vesilesi ve gereği olarak yapılan evlilikler bir nevi ibadettir. Böylesine önemli ve değerli bir birliğin semeresini verebilmesi için taraflarına, karşılıklı yükümlülükler getirilmiştir. Bu yükümlülükleri hakkıyla yerine getirmek bilgi, eğitim, formasyon ve gayret ister. Bunların edinilmesi ve vazifelerin yerine getirilmesi Allah'ın rızasını kazandırır.

Karı veya koca, öncelikli vazifesi aileye karşı yükümlülüğü ile ilgili iken bunu bırakır, başkalarının da yaptığı ve yapabileceği hizmetler (cihad) peşinde koşarsa, Allah Resûlü [sallallahu aleyhi ve sellem] ona: "Önce aileye karşı vazifeni yerine getir"^[174] buyurur.

Normal durumlar için cihad sıralaması: Nefsini yola getirmeye çalışmak, ailesine karşı yükümlülüklerini yerine getirmek, yakından uzağa topluma karşı vazifelerini yapmak, farz-ı kifâye olan İslamlaşma ve İslam'ı koruma çalışmalarına katılmak şeklinde olmalıdır. Fevkalâde hâllerde -dinin korunmasını istediği temel değerlerden biri tehlikeye mâruz kaldığında- sıra değişebilir.

Soru: Pratikte kadın ve erkek birbirlerine hayatlarında nasıl bir yer biçiyorlar; birinin diğerinin hayatındaki yeri nedir?

Cevap: Pratikte kadın ve erkeğin birbirlerine hayatlarında biçtikleri veya verdikleri yer yine topluma, örf ve âdete, değerler sistemine, kültür ve medeniyet seviyesine, kişiliklere... göre değişkenlik arz etmektedir. "Bir müslümanın hayatında eşine verdiği yer, ayırdığı rol ne olmalıdır?" sorusuna şu cevabı vermek isterim: Allah'ın kulundan istediklerini yerine getirme konusunda ve mutluluk arayışında en yakın yardımcı, yol arkadaşı ve dayanışma elemanı rolü. Her biri diğerinden, kabiliyeti ve gücü nispetinde bu yardımı, dostluğu ve dayanışmayı beklemeli, karşısındakine bu fırsatı tanımalıdır.

Soru: Eşlerin uyumu her konuda aynı fikirde olmak mıdır? Ailede çoğulculuk olabilir mi? Bunun sınırlarını belirlemek gerekir mi?

Cevap: Eşlerin uyumlu olmaları, her konuda aynı fikirde olmalarının ne sebebi ne de sonucudur. Yani eşlerin uyumlu olmaları, her konuda aynı fikirde olmaları sonucunu doğurmadığı gibi, her konuda aynı fikirde olmak uyumlu bir aile hayatının sebebi olmayabilir. Birlik, beraberlik, dayanışma, uyum konularında çokça başvurulmuş bir ölçü "asgarî müşterek"tir. Evlilik birliği içinde de uyumun şartı olan bir "ortak görüş, düşünüş, zevk ve değerlendirme sahası" vardır. Bunun din ve imanla ilgili olan kısmını Allah Teâlâ evliliğin sıhhat şartı kılmıştır. Ahlâk ve iffet anlayışı konusunda da "Zina eden erkek ancak zina eden veya Allah'a başkasını ortak koşan bir kadınla evlenir; zina eden kadını da ancak zina eden veya Allah'a şirk koşan bir erkek nikâhlar"^[175] buyurmuştur.

Şu hâlde iman ve ahlâkın temellerinde buluşmayan bir çift arasında uyum kurulamaz. Asgarî müşterekin boyutlarını şöyle bir ölçü içinde görmek mümkündür:

Dinde tartışma götürmeyen iman, ibadet, ahlâk ve nizam prensipleri vardır; bunlar icmâa yani görüş birliğine konu olmuş ve bütün müslümanlar tarafından benimsenmiştir; bu konularda farklı düşünce ve görüş taşıyanlar arasında uyum kurulamaz. İçtihad, yoruma, tercihe, zevke, tartışmaya açık bırakılan konularda ise farklı fikir ve görüşler hayata renk katar, değişiklik ve zenginlik getirir.

Tabii bunun ön şartı İslam insanında bulunması gereken hoşgörüdür, gönül zenginliğidir, nefis-i emmâre esaretinden kurtulmuş olmaktır.^[176]

en-Nisâ suresi, 4/129

Müslim, Birr 5.

Buhârî, Nafakât 1

Tirmizî, Fezâilü'l-cihâd 2.

Buhârî, Cihâd 62.

Ebu Dâvud, Cihâd 31 (2528); Tirmizî, Cihâd 2 (1671); Hâkim, el-Müstedrek, 4/168.

en-Nûr suresi, 24/3.

Hayreddin Karaman, Aile İlmihali, s. 241-247.

İSLAM'DA KADININ FONKSİYONU

İslam'da erkek ile kadın bir bütünü parçalarıdır. Biri diğeri için vazgeçilmez hayat arkadaşdır. İbadet ve muamelelerde cinsiyet ayrılığından doğan önemsiz bazı farklar dışında, dinî görev ve sorumluluklarda kadın-erkek eşitliği esastır. İslam'ın gelişinden önce toplumda hak ettiği yeri alamayan kadın, İslamiyet'le insana yakışır haklara sahip olmuştur. Kadının durumundaki bu önemli değişikliği bizzat Kur'ân-ı Kerîm getirmiş ve Hz. Peygamber bunu tamamlamıştır.

Hız. Peygamber'e ilk inanan, başka bir deyimle ilk Müslüman olan Hız. Hatîce'dir. İlk İslam kadınları Mekke ve Medine'de ağır ve büyük hizmetleri yüklenmekten kaçınmamışlar, askerî ve siyasî işlerde erkeklere yardımcı olmuşlar, hemşirelik mesleğini ilk defa kurarak, yaralı mücahidleri tedavi etmek, su taşıyıp içirmek, yaralarını sarmak ve hatta yaralıları Medine'ye kadar taşımak gibi fedakârlıklarda bulunmuşlardır. Mücahidlerin yanında onlara destek ve cesaret veren bu hanımların kahramanlıkları hadis mecmualarında kaydedilmektedir.

Kadınlara karşı iyi davranmak, tatlı ve yumuşak dille konuşmak, kaba ve sert hareket etmemek Allah Resûlü'nün ahlâkındandır. O şöyle buyurmuştur:

“Dikkat ediniz, sizin kadınlarınız üzerinde, kadınlarınızın da sizin üzerinizde hakları vardır. Kadınların üzerinizde olan hakkı günün şartlarına göre onların yiyecek ve giyeceklerini sağlamanızdır.”^[177]

“Sizin en hayırlınız kadınlarınıza karşı huyu en iyi olanlarınızdır. Ben de aileme karşı en hayırlı olanıyım.”^[178]

“Kadınlarınız hakkında Allah'tan korkunuz. Şüphesiz, onlar sizin yanınızda yardımcılarınızdır. Onları Allah'ın emaneti olarak aldınız ve cinsiyet uzuvlarını Allah'ın kelimesi ile helâl edindiniz.”^[179]

Hız. Peygamber devrinde kadın sahabiler ilme büyük katkıda bulunmuşlardır. Allah Resûlü'nün kızı Hız. Fâtıma duygulu bir şair olduğu gibi Hız. Peygamber'in bazı hadislerini de rivâyet etmiştir.^[180] Hadis rivâyet eden kadın sahabilerin sayısı çoktur.

Bazıları şunlardır: Ümmü Habibe binti Ebu Süfyân, Ümmü Abd, Esmâ binti Ebu Bekir, Zeyneb binti Cahş, Meymûne binti Hâris, Fâtıma binti Kays, Dürre binti Ebu Leheb, Ümmü Haram binti Milhan vd. Bu son sahabe hanım Kıbrıs'ta vefat etmiş olup Larnaka civarında gömülüdür. Kıbrıs Müslümanlarınca türbesi bir ziyaret yeridir.^[181]

Hız. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] kadınların eğitimine büyük önem verirdi; kadınlar bazen mescide geliyor ve Resûl-i Ekrem Efendimiz'in söylediği konuşmaları dinliyorlardı. Yine umumî toplantılara katılırlar ve bayram namazlarında da hazır bulunurlardı. Hanımlar her zaman mescidde hazır bulunmadıkları için bir sahabî kadın Hız. Peygamber'e gelerek:

– “Ey Allah'ın Resûlü! Erkekler geliyor, senin sözünü dinliyorlar. Bizim için de bir gün tahsis et. O günde gelelim, Allah'ın sana öğrettiklerini bize öğret” dedi.

Hız. Peygamber de onlara haftada bir gün ve yer tahsis ederek orada toplanmalarını söyledi, belirlenen günde onların eğitim ve öğretimleri ile meşgul oldu.^[182]

İslam özellikle Hız. Peygamber'in ailelerine mahrem meseleleri tebliğ etme görevini yüklemişti. Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyrulur:

“Evlerinizde okunup duran Allah'ın ayetlerini ve hikmeti hatırlatın ve nakledin.”^[183]

Sahabe hanımlarının hayâ ve utanması dini konuları sorup öğrenmelerine bir engel değildi. Özellikle bir fıkıh ve hadis âlimi olan Hız. Âişe annemizin bu konuda sayısız hizmetleri olmuştur. O, yalnız kadınların değil, sahâbe büyüklerinin bile birçok meselede başvurdukları kimse idi.^[184]

Hız. Âişe, verdiği hüküm ve fetvalar bir cilde ulaşan yedi sahabe müçtehidinden (fukaha-i seb'a) birisidir.^[185]

Urve bin ez-Zübeyr [rahimehullah] “Fıkıh ilmini Hız. Âişe'den daha iyi bilen kimse görmedim” der.^[186]

Ebu Mûsa el-Eş'ârî de [radiyallahu anh] şöyle demiştir: “Muhammed [sallallahu aleyhi ve sellem]'in ashabının bize sorduğu herhangi bir hadisin içinden çıkamadığımızda onu Hız. Âişe'ye sorardık ve onun yanında sorulan hadise ait muhakkak bir şeyler bulurduk.”

Zahirî âlimi İbni Hazm (ö. 456/1064) sahabe devrinde yetişen hanım fakih ve hukukçular olarak şu isimleri zikretmektedir: Ümmü Seleme, Ümmü Habibe, Hafsa binti Ömer, Hız. Fâtıma, Fâtıma binti Kays, Esmâ binti Ebi Bekr, Havlâ binti Tüveyt, Ümmü Şerîk, Sehle binti Süheyl, Ümmü Eymen, Âtike binti Zeyd, Ümmü'd-Derdâ, Zeyneb binti Ümmü Seleme ve Ümmü Yüsuf.^[187]

İslam tarihinde çeşitli alanlarda büyük hizmet ve yararlılıklar göstermiş müslüman kadınların sayısı az değildir. Tefsir, hadis, fıkıh, tasavvuf, şiir, hüsn-i hat, güzel sanatlar, çeşitli hayır işleri vb. İslam kadınının ilgi alanları olmuştur.

Bununla birlikte Kur'ân-ı Kerim ve Sünnet kaynaklarının kadınla ilgili olarak getirdiği bazı kurallar, hükümler, sınırlar hem bu iki kaynağın bütünlüğünden, hem de -bir kısmına ait de olsa- tarihi bağlamından ayrılarak ele alınmış, tek başına veya başka şartlar ve sistemlerin içine konarak değerlendirilmiş, bu da yanlış anlamalara ve olumsuz değerlendirmelere sebep olmuştur. Kadının bazı malî hakları, velayeti, kamu hizmetinde istihdamı, evi dışında hizmeti, tahsili gibi konularda bu etkenden kaynaklanan yanlış anlama ve değerlendirmeler vardır.

Geçmişte kadınla ilgili olarak haksız, aşağılayıcı, hak kısıtlayıcı birtakım anlayışlar ve uygulamalar olmuş, kadının konumu birçok yerde ve zamanda İslam'ın maksadının ve planının dışına çıkmış, kadına kendini ifade ve hakkını arama imkânı verilmemiştir.

Dünyada olup bitenlerin etkisi ile İslam toplumunda da bir kısım değişimler yaşanıp kadınlar bazı hak ve imkânlarla kavuşunca asırların birikimi kazanı patlatmış, hikmetin yerini tepki şeklindeki hissî düşünce ve davranışlar almıştır.

Aynı tepki davranışı ve buna ek olarak savunmacı tavırlar modernitenin meydan okumalarına karşı İslamcı kanattan çağımızda da görülmüştür. Bu toz duman bulutu içinde doğru düşünmek, doğruyu görmek, hikmet çizgisinden sapmamak zorlaşmaktadır.

Ana kaynakların ve örnek anlayış ve uygulamaların açık ve kesin vasıflarıyla ortaya koyduğu şu ilkeler ve kurallar dairesinde düşünülür.

İslam'da kadın konusu bu çerçeve içinde ele alınır, yukarıda sıralanan engeller de göz önünde tutulursa sağlıklı bir sonuca ulaşma şansımız artacaktır:

İslam'a göre kadın, kulluk ve insanlık değeri bakımından erkeğe eşit bir insandır, yaratılış ve yükümlülük bakımlarından erkek kadar kâmil insan (has kul, has ümmet, başka bir deyişle iyi bir Müslüman) olma imkân ve kabiliyetine sahiptir.

Cinsel hayatın yalnızca nikâhlı kadın-erkek arasında yaşanması, bunun da aile kurulmasına, iyi Müslümanlar (iyi bir nesil) yetiştirilmesine vesile kılınması istenmektedir.

Erkeklerin kendi aralarında, kadınların da kendi aralarında farklı kabiliyetleri, eğilimleri, özellikleri olduğu gibi bütünüyle erkek cinsi ile kadın cinsi arasında da farklı kabiliyetler, donanımlar ve imkânlar vardır.

İslam bu farklılıkların -tabiî ve fitrî olanlarını- anlamsız ve yapay bir eşitlik uğruna ortadan kaldırmayı değil, ilahi irade doğrultusunda insanca bir hayatı yaşamak, kültür ve medeniyet oluşturmak için bütünleştirmeyi, dayanıştırmayı, diğeri ile tamamlamayı hedeflemektedir.

Fıtrat çerçevesi içinde her kadın ve erkek öncelikle kendi imkân ve kabiliyetlerine uygun düşen rolü üstlenir, hizmeti yüklenir. Şartlar gerekli kıldığında bir kısım rollerin değişmesinde, bir kısım hizmetlerin her iki cins tarafından da ifasında bir sakınca yoktur. Bu "bir kısmı" fıtrat, ihtiyaç ve İslam'ın genel kuralları, amacı belirler. Hukuk da -şartlara göre değişen ve değişmeyen kısımlarıyla- bu ilişkiler yumağının çerçevesini -bünyenin elbisesini- oluşturur.

Tirmizî, Radâ' 11 (1163); İbni Mâce, Nikâh 3 (1851).

Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 2/472.

Ebu Dâvud, Menâsık 56; İbni Mâce, Menâsık 84; Dârimî, Menâsık 34.

İbni Sa'd, et-Tabakât, 8/19, 30.

İbni Hayyât, et-Tabakât, Dimeşk 1968, 2/859, 884; M. Tayyib Okıç, İslâmiyet'te Kadın Öğretimi, Ankara 1979, s. 22, 23

Muhammed Ebu Zehv, el-Hadîs ve'l-Muhaddisûn, Mısır 1958, s. 55; Buhârî, es-Sahîh, I, 36

el-Ahzâb suresi, 33/34.

Nevzat Aşık, Sahabeye Hadis Rivayeti, İzmir 1981, s. 78, 79

İbni Kayyim, İ'lâm, 1/14 vd.

Mekkî, Fethu'l-Mübîn, s. 157

İbn Hazm, Cevâmiu's-Sîre, s. 319, 323

İMAM NESÂÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

Asıl adı, Ebu Abdurrahmân Ahmed bin Şuayb bin Alî en-Nesâî (ö. 303/915)'dir. Kütüb-i Sitte'den biri olan **"es-Sünen"**in müellifi ve muhaddistir.

Doğumu ve Yetiştirilmesi:

215 (830) yılında Horasan bölgesindeki Nesâ'da doğdu. Onun 214 (829) veya 225'te (840) İran, Kirman ve Hemedan'daki Nesâ'da dünyaya geldiğine dair rivayetler doğru değildir.

Nesâ şehrine nisbetin **"Nesevî"** olduğunu söyleyenler bulunduğu gibi İslam mücahidlerinin, Nesâ'yı fethetmek üzere geldiklerinde erkekler şehri terk ettiği için şehirde sadece kadınların (nisâ) olduğunu görünce şehre **"Nisâ"** dediklerini, daha sonra şehrin bu şekilde anılmasından dolayı oraya nisbetin **"Nisâî"** olması gerektiğini ileri sürenler de vardır.^[188] Bazı kaynaklarda babasının adı yanlış olarak Ali bin Şuayb şeklinde kaydedilmektedir.

Eğitim-Öğretim Görmesi:

Küçük yaşta Kur'an'ı ezberlediği anlaşılan Nesâî, on beş yaşından itibaren hadis tahsiline başladı. 230 (844-45) yılında, kendisinden en çok faydalandığı hocası Kuteybe bin Saîd'den hadis okumak üzere Belh yakınlarındaki Bağlân köyüne gitti ve onun yanında on dört ay kaldı.

Hocaları:

Ayrıca İbn Râhûye, Ebü'l-Hasan İbn Ebû Şeybe, Ahmed bin Hanbel, Ahmed bin Menî', Ali bin Hucr, Hişâm bin Ammâr, Duhaym, İbrâhim bin Saîd el-Cevherî, Fellâs, Muhammed bin Beşşâr el-Bündâr, İbnü'l-Müsennâ, Ya'kûb bin İbrâhim ed-Devrakî, Ebû Zür'a er-Râzî, Ebû Hâtim er-Râzî, Bezzâr, Ebû İshak el-Cûzcânî, Ebû Ya'lâ el-Mevsilî gibi muhaddisler de onun hocalarıdır.

Hadis Tahsili için Seyahat Etmesi:

Hadis tahsili için Horasan, Hicaz, Mısır, Irak ve el-Cezîre'ye, Suriye'deki ilim merkezlerine seyahat etti ve Mısır'a yerleşti. Hayatının daha sonraki dönemlerinde muhaddislerden faydalanmaya devam etti.

Buhârî ve Müslim'in hocaları olan âlimlerden istifade ettiği gibi aradığı şartları taşımaları halinde Ebu Dâvûd es-Sicistânî ve Abdullah bin Ahmed bin Hanbel gibi akranından da hadis rivayet etti. Onun hadis yanında Sûsî gibi âlimlerden Kur'an ilimleri ve kıraat okuduğu, böylece 450 kadar âlimden faydalandığı anlaşılmaktadır.^[189]

Hocalarından öğrendiği hadislerin senedinde eğer İbn Lehîa gibi kendisinin zayıf kabul ettiği muhaddisler varsa bu rivayetlerin senedi âlî olsa da onları hiçbir eserinde rivayet etmemiştir.

Yetiştirdiği Öğrenciler:

Nesâî'nin şöhreti duyulunca hadis talebeleri ondan istifade etmek üzere Mısır'a gelmeye başladı. Kendisinden oğlu Abdülkerîm ile Kâsım bin Sâbit, Ebû Bişr ed-Dûlâbî, Tahâvî, Ebû Avâne el-İsferâyînî, Ukaylî, tefsir âlimi Nehhâs, Ebû Ali en-Nisâbü'rî, Ebû Saîd İbn Yûnus, İbn Hibbân, Hamza el-Kinânî, Taberânî, İbnü's-Sünnî, İbn Adî hadis rivayet etti.

Vefatı:

Talebesi Ebû Saîd İbn Yûnus'un belirttiğine göre Nesâî Zilkade 302'de (Mayıs-Haziran 915) Mısır'dan ayrıldı, 13 Safer 303'te (28 Ağustos 915) Filistin'deki Remle'de vefat etti ve Kudüs'te defnedildi.

Zehebî, titiz bir hadis hâfızı olan İbn Yûnus'un verdiği bu bilgiyi daha güvenilir kabul etmekte, Safedî ve Tâceddin es-Sübkî gibi biyografi yazarları da bu görüşe katılmaktadır.

Ebû Abdullah İbnî Mende'ye göre ise Nesâî hayatının son döneminde Mısır'dan Dimaşk'a gitmiş, oradaki bir mescidde kendisine Muâviye ile ilgili bir soru sorulmuş, bu soruya, *"Muâviye kendi başını kurtarsın yeter"* diye cevap verince Muâviye taraftarları onu döverek mescidden çıkarmıştır. Bu olaydan sonra hastalanınca Mekke'ye götürülmüş ve yediği dayanın etkisiyle orada ölmüştür.

Dârekutnî, hacca giderken Dimaşk'ta başına gelen bu hadise yüzünden şehid sayılan Nesâî'nin arzusu üzerine Mekke'ye götürüldüğünü, Şaban 303'te (Şubat 916) orada vefat ederek Safâ ile Merve arasında bir yere defnedildiğini söylemektedir.

Fazileti:

Kaynaklarda Nesâî'nin Humus ve Mısır'da kadılık yaptığı, devlet adamlarıyla karşılaşmamaya dikkat ettiği, güzel elbiseler giydiği, ayrıca ibadete düşkün olduğu, sık sık hacca gittiği ve cihadı hiç ihmal etmediği, gün aşırı oruç tuttuğu belirtilmektedir.

Nesâî'den uzun yıllar hadis okuyan Şâfiî âlimi İbnü'l-Haddâd el-Kinânî, hocasının hadis ve fıkıh bilgisine, dine bağlılığına hayran kaldığı için ondan başkasına talebelik etmeye gerek görmemiştir.^[190]

Hadis İlimindeki Otoritesi:

Hadis hâfızı Ebû Ali en-Nisâbü'rî de, Nesâî'den rivayette bulunurken, *"Hadiste otorite olan Ebû Abdurrahman en-Nesâî bize şöyle rivayet etti"* diye söze başlar, müslümanların imamlarından dördünü gördüğünü belirterek önce Nesâî'nin adını zikrederdi.

Dârekutnî'ye Nesâî ile İbn Huzeyme'den hangisinin rivayetini tercih ettiği sorulduğu zaman Nesâî'nin, yaşadığı çağda hadislerle meşgul olan herkesten ileride bulunduğunu, ona kimseyi tercih edemeyeceğini ifade etmiş ve **"es-Sünen"** kitabını "sahih" diye nitelemiştir.^[191]

Hadis hâfızı Sa'd bin Ali ez-Zencânî'ye bir râvi hakkında görüşü sorulduğunda onun sika olduğunu söylemiş, fakat kendisine o râviyi Nesâî'nin zayıf kabul ettiği bildirilince Nesâî'nin râviler hakkındaki şartlarının Buhârî ve Müslim'in şartlarından daha ağır olduğunu belirtmiştir.

Zehebî bu olayı naklettikten sonra Zencânî'nin haklı olduğunu, çünkü Nesâî'nin Buhârî ve Müslim'in sahihlerindeki bazı râvileri "leyyin" kabul ettiğini söylemiştir.

Ebû Abdullah İbn Mende, sahih rivayetleri derleyen ve illetli rivayetleri ayıran dört muhaddis bulunduğunu belirterek Buhârî, Müslim, Ebû Dâvûd ve Nesâî'nin adını saymıştır. Nesâî'yi hadis tenkidi alanında Buhârî ve Ebû Zûr'a er-Râzî seviyesinde kabul eden Zehebî râvileri değerlendirme konusunda onun Müslim, Ebû Dâvûd, Tirmizî ve İbni Mâce'den daha önde geldiği ve hâfızasının Müslim'inkinden daha güçlü olduğu kanaatindedir.

Tâceddin es-Sübki, hocası Zehebî'nin bu görüşünü babası Takıyyüddin es-Sübki'ye naklettiği zaman onun Zehebî'ye hak verdiğini belirtmektedir.^[192]

Hâkim en-Nisâbü'ri'ye göre Nesâî'nin *fikhü'l-hadîs* konusunda da isabetli değerlendirmeleri vardır. Onun hadis terimlerini titizlikle kullandığını gösteren şu olay önemlidir: Mısırlı muhaddis ve kâdîkudât Hâris bin Miskîn ile aralarında bir anlaşmazlık çıkınca Nesâî ilmine değer verdiği bu âlimin derslerini huzurunda takip edememiş ve hocanın göremeyeceği yerlerde oturarak onu dinlemeye devam etmişti. Bu rivayetleri hocalarından bizzat duyduğu diğer rivayetler gibi *"haddesenâ"* ve *"ahberenâ"* lafızları ile nakletmemiş, onları, *"Kâle'l-Hâris bin Miskîn kırâeten aleyhi ve ene esmau"* diye rivayet etmiştir.^[193]

Hz. Ali Taraftarlığı ve Muâviye Karşıtlığı:

Nesâî'nin hilâfet konusunda Hz. Ali'ye muhalefet eden Muâviye bin Ebû Süfyan ve Amr bin Âs gibi sahâbîlere soğuk yaklaşması onun Şii olduğu yolunda bazı değerlendirmelere meydan vermiştir. Ancak Nesâî'nin Hz. Ali'yi Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'den üstün tutmaması bu iddianın isabetsiz olduğunu göstermektedir.

Buna işaret eden İbni Teymiyye, Nesâî ile İbni Abdilberr en-Nemerî gibi muhaddislerin Şii yanlısı görülmesinin Hz. Ali'yi ilk iki halifeye üstün tutma derecesine varmadığını ve bunu ileri süren bir ehl-i hadîs de bulunmadığını söylemektedir.^[194]

"Fezâilü's-Sahâbe" adlı eserinde Amr bin Âs'ın faziletiyle ilgili bir hadise yer vermesi (nr. 196) kendisinin bu konuda mutedil bir muhalefet içinde olduğunu göstermektedir.

Ehl-i Sünnet Çizgisinde Bir İmam Olması

Nesâî'nin Ehl-i sünnet inancına sahip bulunduğu onun **"es-Sünen"**indeki *"el-İmân ve Şerâihû"* bölümünde ve diğer eserlerinde açıkça görülmektedir.

Nitekim onun, Halku'l-Kur'ân tartışmaları çerçevesinde ele aldığı *"Muhakkak ki ben Allah'ım! Benden başka ilâh yoktur, bana kulluk et"*^[195] âyetine mahlûk diyenin kâfir olduğunu söyleyen Abdullah bin Mübârek ile aynı görüşü paylaştığını belirtmesi de bunu teyit etmektedir.^[196]

Dimaşk'ta Hz. Ali karşıtlarının çok olduğunu görünce **"Hasâisu emîri'l-mü'minîn Alî bin Ebî Tâlib radiyallâhu anh"** adlı eserini kaleme alması^[197] bu konudaki tartışmalara sebep olmuşsa da daha sonra **"Fezâilü's-Sahâbe"**yi yazması onun taraf tutmadığını göstermektedir.

Nesâî Üzerine Yapılan Çalışmalar:

Endülüslü tarihçi İbn Beşkûvâl'in Nesâî'nin biyografisine dair bir cüzü bulunduğu kaydedilmektedir. Ebû Muhammed Fâlih eş-Şiblî, **"el-Müstahrec min musannefâti'n-Nesâî fi'l-cerh ve't-ta'dîl"** adlı çalışmasında (Ahsâ 1412) Nesâî'nin eserlerine dayanarak onun cerh ve ta'dîldeki yerini ortaya koymaya çalışmıştır.

Nesâî'nin bu yönü üzerindeki en kapsamlı araştırmayı Kâsım Ali Sa'd, **"Menhecü'l-İmâm Ebî Abdîrrahmân en-Nesâî fi'l-cerh ve't-ta'dîl"** isimli kitabıyla yapmış (I-V, Dubai 1422/2002), bu çalışmasında Nesâî'nin sika dediği, cerh ettiği, meçhul saydığı yahut cerh, ta'dîl veya meçhul sayılmasında tereddüt gösterdiği râvileri sıralamış ve onun hakkında geniş bilgi vermiştir.

Eserleri:

Nesâî'nin eserlerinin önemli bir kısmı, **"es-Sünenü'l-kübrâ"**daki bazı bölümlerin müstakil birer kitap halinde yayımlanmasıyla meydana gelmiştir.

1. es-Sünen. "el-Müctebâ" diye de anılan, 5758 hadis ihtiva eden ve sünenler arasında en az zayıf hadis içerdiği kabul edilen bu eser Delhi'de taş baskısı olarak neşredilmiş (1256/1840), Abdülfettâh Ebu Gudde tarafından Suyûtî'nin şerhi ve Muhammed bin Abdülhâdî es-Sindî'nin hâşiyesiyle birlikte yayımlanmıştır (I-IX, Beyrut 1409/1988).

2. es-Sünenü'l-kübrâ. **"es-Sünen"**in de kaynağı olan ve 11.770 hadis ihtiva eden eseri Abdülgaffâr Süleymân el-Bündârî ve Seyyid Kesrevî Hasan neşretmiştir (I-VI, Beyrut 1411/1991).

3. Amelü'l-yevm ve'l-leyl. Duası makbul bir insan olarak tanınan Abbâsî kumandanı Bedr el-Hamâmî'nin isteğiyle yazılmış ve müellif 500 dinarla taltif edilmiştir. Hz. Peygamber'in günlük dua ve zikirleriyle bu konudaki tavsiyelerini içeren kitap türünün günümüze ulaşan ilk örneği olup **"es-Sünenü'l-kübrâ"**da yer alan 1141 (veya 1149) rivayeti ihtiva etmektedir.

Yûsuf bin Abdurrahman el-Mizzî'nin **"Tuhfetü'l-eşrâf bi-ma'rifeti'l-etraf"**ında da yer alan eseri,

hadislerin diğer kaynaklardaki yerlerini gösterip sıhhat dereceleri hakkında bilgi vermek suretiyle Fârûk Hamâde (Rabat 1399, 1405/1985; Riyad 1401/1981; Beyrut 1987), Merkezü'l-hidemât ve'l-ebhâsi's-sekâfiyye (Beyrut 1406/1986) ve **"el-Müntekâ min Ameli'l-yevm ve'l-leyle"** adıyla ihtisar ederek Abdullah Ömer el-Bârûdî (Beyrut 1985) yayımlamıştır.

4. ed-Duafâ' ve'l-metrûkûn. Rivayetleri kabul edilmeyen 706 (veya 675) zayıf râvinin "zaîf, metrûkû'l-hadîs, leyse bi-sika" gibi kısa ifadelerle değerlendirildiği yarı alfabetik bir eserdir. Çeşitli baskıları mevcuttur.

5. Kitâbü't-Tefsîr (Tefsîrû'n-Nesâî). **"es-Sünenü'l-kübrâ"**nın 82. bölümünden ibaret olan bu eserde Nesâî sûrelerin bazı âyetleri hakkındaki rivayetleri bir araya getirmiştir.

Eser, Sabrî bin Abdülhâlik eş-Şâfiî ile Seyyid bin Abbas el-Celîmî tarafından bu rivayetlerin tanınmış hadis kaynaklarındaki yerleri gösterilmek suretiyle **"Tefsîrû'n-Nesâî"** adıyla yayımlanmıştır (I-II, Beyrut 1410/1990).

6. Fezâilü'l-Kur'ân. **"es-Sünenü'l-kübrâ"**nın aynı adlı bölümündeki 126 rivayeti Fârûk Hamâde (Mağrib 1400/1980; Beyrut 1413/1992, 2. baskı) ve Semîr el-Hûlî (Beyrut 1405/1985) tahkik ederek neşretmiştir.

7. Fezâilü's-sahâbe. **"es-Sünenü'l-kübrâ"**nın **"Menâkıb"** bölümündeki 60 kadar sahâbî ile ensarın ve Hz. Meryem ile Âsiye'nin faziletlerine dair 284 rivayet Fârûk Hamâde tarafından yayımlanmıştır (Fas 1404/1984; Beyrut 1405/1984).

8. Hasâisu emîri'l-mü'minin Alî bin Ebî Tâlib radiyallâhu anh (el-Hasâis, Hasâisü Alî, Kitâbü'l-Hasâis fî fazli Alî bin Ebî Tâlib). Hz. Ali ile ailesinin faziletlerine dair 194 (veya 188) rivayeti ihtiva etmektedir. Çeşitli baskıları mevcuttur.

9. Kitâbü'l-Cum'a. 108 hadis ihtiva etmektedir. Çeşitli baskıları bulunmaktadır.

10. Tehzîbü Kitâbi'l-İstiâze. **"es-Sünen"**in **"Kitâbü'l-İstiâze"** bölümündeki 104 hadis mükerrerleri ve sahâbe dışındaki râvileri çıkarılarak, belli başlı kaynaklardaki yerleri gösterilip kısaca açıklanarak neşredilmiştir (nşr. Hasan Abdülhamîd, Kahire 1409).

11. el-İmâme ve'l-cemâa. **"es-Sünenü'l-kübrâ"**nın aynı ismi taşıyan bölümünden ibarettir (nşr. Alâeddin Ali Rızâ, Riyad 1415/1995).

12. Kitâbü't-Tıbb li'n-nisâ (nşr. Ebû'l-Fidâ Sâmi et-Tûnî, Kahire 1411/1990).

13. Kitâbü'n-Nuût. **"es-Sünenü'l-kübrâ"**nın aynı adlı bölümünü Abdülaziz bin İbrâhim eş-Şehvân yedi nüshasını karşılaştırarak **"Kitâbü'n-Nuût el-esmâ ve's-sıfât"** adıyla yayımlamıştır (Riyad 1419/1998).

14. el-Cerh ve't-ta'dîl. İbni Hacer el-Askalânî bazı kitaplarında bu esere atıfta bulunmaktadır.^[198]

15. Cüz fihi meclisân min imlâi Ebî Abdirrahmân Ahmed bin Şuayb bin Alî en-Nesâî (el-Emâlî). Kırk yedi hadisi ihtiva etmektedir.^[199]

16. Cüz min hadîs anî'n-nebî.^[200]

17. el-Künâ (el-Esmâ ve'l-künâ, el-Esâmî ve'l-künâ). Nesâî'nin oğlu Abdülkerîm'in rivayet edip İbn Müferric'in bablara göre düzenlediği eser eski kaynaklarda zikredilmekle birlikte Fârûk Hamâde onun günümüze ulaşmış olduğunu bilinmediğini söylemektedir.^[201]

Abdülazîz ed-Dihlevî, eserin bazı bölümlerinin **"el-Müntekâ"** adıyla bir araya getirildiğini belirterek sonuncu rivayeti zikretmektedir.^[202]

18. Tesmiyetü fukahâi'l-emsâr (min ashâbi Resûlillâh sallallâhu aleyhi ve sellem ve min ba'zihim min ehli'l-Medîne).

19. Tesmiyetü men lem yervi anhü gayrû racûlin vâhid. Yirmi beş râvinin sadece adının verildiği bir çalışmadır.

20. et-Tabakât. Müellifin, başlangıçtan kendi zamanına kadar gelen bazı güvenilir ve zayıf râvileri zikrettiği eserin küçük bir parçası günümüze gelmiştir.

21. Zikrû men haddese anhü'bnü Ebî Arûbe ve lem yesma' minh (Mecmûatü'r-resâil fî ulûmi'l-hadîs içinde, Beyrut 1405).

22. Tesmiyetü's-şüyûh. Nesâî'nin 196 hocasının adını ve onlar hakkındaki değerlendirmelerini ihtiva eden risâleyi Kâsım Ali Sa'd yayımlamıştır.

23. İşretü'n-nisâ. **"es-Sünenü'l-kübrâ"**nın aynı adlı bölümünü Amr Ali Ömer (Kahire 1988), Ebû Hâcer Muhammed Saîd Zağlûl (Kahire 1989) ve Muhammed Ali Kutub (Sayda 1992) tahkik edip yayımlamıştır.

Nesâî'nin kaynaklarda adı geçen daha birçok eseri bulunmaktadır.^[203]

İmam Nesâî'nin **"İşretü'n-nisâ"** adlı bu kitabı, Kur'an ve Sünnet çerçevesinde helal ve haram çizgileri doğrultusunda "İslam ailesi"nin oluşumunda büyük bir öneme sahip kadınların İslam'daki konumunun çabası olarak ortaya çıkmıştır.

"İslam ailesi", bir medeniyetin ve kültürün ailesidir. İnsan sosyal bir varlık olduğu için onun bulunduğu her yer ve zamanda bir topluluk ve bu topluluktan ibaret yahut bunun içinde bir aile bulunmuştur. Beşerî medeniyet unsurlarını insanlar yapmış, medeniyetler de insanları etkilemiştir.

İlahî-beşerî İslam kültür ve medeniyeti ise ilahî irşadın ışığında yürümüş İslam insanının eseridir. Onun her parçasında ilahî vahyin boyası (sıbğatullah) ve halifetullah (yeryüzünde Allah iradesinin temsilcisi) olan insanın fırça darbeleri vardır. Bu büyük medeniyet ve kültürün temelini, İslam'ın getirdiği Allah, insan, kâinat tasavvuru ve değerler sistemi oluşturur. İslam ailesi de bu temele oturmuş ve medeniyetin önemli bir parçası olmuştur. Onu bu bütün içinde görmek, tanımak ve değerlendirmek gerekir. Bu perspektif terkedilir, İslam ailesine pozitivist bir sosyolog gözüyle bakılırsa onu, gerçeğe uygun olarak tanımak ve tasvir etmek mümkün olmayacaktır.

İslam'a göre yüce Allah insanı yaratmış, ona bilgi edinme ve bilgiyi kullanma kabiliyeti vermiş,^[204] onu başboş bırakmamış,^[205] yeryüzünde halifesi kılmış,^[206] başka hiçbir varlığın yüklenemediği emaneti (yükümlülük ve sorumluluğu) ona yüklemiş,^[207] kokuşmuş çamur mertebesinden kâinatın gözbebeği

mertebesine kendi irade ve çabasıyla yükselmeyi ona amaç kılmıştır.^[208]

Ana çizgileriyle İslam insanı budur. Bu insan var olacak, çoğalacak, toplum ve kültür oluşturacak ve bunu nesillere aktaracaktır. İslam insanının kendini gerçekleştirebilmesi ve amacına ulaşabilmesi için -kendi irade ve çabası yanında- dayanışma ve yardımlaşmaya ihtiyacı vardır. Bu dayanışma ve yardımlaşma İslam'a göre, merkezden çevreye doğru şu daireler içinde gerçekleşecektir:

Aile, komşu, millet (kavim), ümmet (İslam kavimleri, milletleri) ve insanlık. Dairelerin merkezinde aile, sonra komşular ve yakınlar, sonra millet, sonra ümmet ve nihayet insanlık vardır. Merkez aynı zamanda temeldir; aile temeli olmadan diğer yapıların oluşması, varlıklarını koruması mümkün değildir. Dayanışma ve yardımlaşma bir davranış biçimidir; her davranış biçimi gibi bunun da motiflere ihtiyacı vardır; aileyi kurmaya ve aile içinde dayanışma ve yardımlaşmaya iten başlıca motifler cinsî güdü, sevgi, korku, güvenlik ihtiyacı, eğitim ve devamlılık arzusudur. İslam aileyi kurarken bütün bu motifleri göz önüne almış, gerekli teşvik ve yönlendirmeleri yapmıştır.

Geleceğin toplum ve dünyasını inşa etmede kadın ve ailenin önemi bu kadar açıkken, bu can alıcı konuya dair kitapların çok olması hem bir ihtiyaçtır ve hem de gayet tabiidir; çünkü düşünen, konuşan, yazan, eli kalem tutan herkes, içinde yaşadığı toplumun seyrini, gidişatını değerlendirmeye almak zorundadır. İşte bu zorunluluk, aile ve kadınla ilgili pek çok sayıda kitabın gerek Türkçeye çevrilmesine ve gerekse yazılmasına vesile olmuştur.

Kadın ve aileyle ilgili yazılan kitapların hemen hepsi Allah'ın rızasını hedefleyerek hayra hizmette ve belli bir boşluğu doldurmaktadır. Farklı bir tasnif ve üslupla, değişik bir bakış açısıyla elinizdeki bu eser de, böyle bir gayeye hizmet maksadıyla değerlendirmelerinize arz edilmiş durumdadır.

“İşretü'n-Nisâ” Adlı Eserin Özellikleri:

Alanında yazılmış ilk kitap olma özelliğini taşıyan bu eser;

1. Öncekilerin ve sonrakilerin efendisi ve en şerefli Hz. Muhammed [sallallahu aleyhi ve sellem]'den, sahabeden ve tabiundan gelen hadislerden oluşmuş olup gerek kadın ve gerekse kadın ile erkek arasındaki ilişkinin mahiyetini Allah tarafından konulan sınırlar çerçevesinde İslam'ın genel yaklaşımıyla ortaya koymakta, ayrıca kadını ahlakî, toplumsal, hukukî, psikolojik olarak sağlıklı ve temiz bir zeminde ele almaktadır.

2. Kişinin; İslam'ın genel yaklaşımıyla erkek ile kadın arasındaki genel kurallarını elde etmesini sağlayacak, Allah tarafından konulan sınırlar çerçevesinde İslam'ın öngördüğü aile modeline yönlendirecek, aile ortamını oluşturacak kadın ile erkeğin gönülleri kötülük ile çirkinlikten alıkoyacak, vücut organlarının haramdan koruyup manevî eğrilikleri gidermeyi sağlayacak, hayır ile iyilik yapmalarını özendirecek ve kötülük ile çirkinlik işlemlerini engelleyecek mahiyetteki hadislerden meydana gelmiştir.

3. Konuya daha geniş yer verebilmek ve hadislerin içerisinde yer alan meselelerin ve ifadelerin konu başlığına uygunluğunu sağlaması için yer yer bazı hadisleri tekrar etmiştir.

İmam Nesâî, hadisleri tekrar etmek suretiyle okuyucuya farklı bir yaklaşım tarzı da oluşturmaya çalışmaktadır.

4. Naklettiği hadisin bütün senedine yer vermektedir.

5. Hadislerden elde edilebilecek hükümleri farklı şekillerde ortaya koymaya çalışmaktadır.

6. Bölüm başlıklarına yer vermeyip bab/konu başlıklarına yer vermekte, dolayısıyla tercüme esas aldığımız nüshada 117 bab/konu başlığı bulunmaktadır.

7. Gerek tercüme esas aldığımız nüsha ve gerekse “es-Sünenü'l-Kübrâ”daki hadislerin mahiyeti dikkate alındığında bu çalışmamızda 406 hadis yer almaktadır.

“İşretü'n-Nisâ” Adlı Eseri Tercüme Ederken ve Yayına Hazırlarken Takip Ettiğimiz Metod:

Konu kadın ve aile olunca söylenecek çok söz var demektir. Çünkü aile, bir toplumun temelini oluşturacak ve istikbalini gerçekleştirecek bir müessesedir.

Kadın konusu, bütün din ve sistemlerde ele alınmış ve tartışılmıştır. Hâlâ da tartışılmaya devam etmektedir. Bu konuda en mutedil, insan fitratına en uygun hüküm ve yorumları dinimiz ortaya koymuştur.

Biz de günümüzdeki tartışmaların tesirine kapılmadan dinimizin ortaya koyduğu mutedil, müstakim yolu bu çalışmamıza yansıtmaya gayret ettik. Dinimizin objektif, makul ve bütüncül bakış açısını gücümüz yettiğince ifade etmeye çalıştık.

Meselelerin sadece fikhî hükümlerini vermekle yetinmeyerek, mümkün mertebe hikmet ve maslahatlarına da yer vermeye çalıştık.

Bu çalışma kadın ile ilgili meseleleri içermesine rağmen işlenen konuların erkeklere bakan yönlerine, kadın-erkek beraberliğine ve aileye de yer verdik.

Konuların işlenişinde ve hadislerin açıklanması sırasında bazı tekrarlar olduysa da bunlar yeri geldikçe zaruret gereği içine girilen konu, âyet ve hadis tekrarlarıdır. Birbirini destekleyen, açığa çıkaran ya da özetleyen bölümler olduğu için bu tekrarlarda sakınca görmedik.

İmam Nesâî'nin “İşretü'n-Nisâ” adlı eseri, geçmişten günümüze zengin içeriği ve mükemmel tertibiyle alanında hazırlanmış ilk olma özelliğiyle dikkatleri üzerine çekmiştir. Öyle ki günümüzde halen ilmî yayınlarda kaynak kitap olarak kullanılıp güncelliğini ve önemini devam ettirmektedir.

İmam Nesâî'nin “İşretü'n-Nisâ” adlı kitabı, ülkemiz insanı ve ilim dünyası arasında da öncelikli yere sahip olmayı hak etmiş bir eserdir. Eserle ilgili yapmış olduğumuz çalışmanın özelliklerinden bazıları şunlardır:

1. Bu çalışma, “İşretü'n-Nisâ” üzerine yapılmış geniş kapsamlı bir şerh değerlendirmesi olmayıp kısa ve özlü bir şerh çalışmasıdır. Genel olarak detaylı açıklamalara girilmemeye çalışılmış, kısa ve özlü

açıklamalara yer verilmiştir. Her hadise açıklama yapılmamıştır. Sahabi ve ravi biyografilerine de yer verilmemiştir. Bununla birlikte bazı durumlarda geniş açıklamaların yapıldığı yerler de olmuştur.

2. Neşre esas alınan nüsha, Amr Ali Ömer tarafından Beyrut 2. baskısı ile **“es-Sünenü'l-Kübrâ”**nın Hasan Abdulmun'im Şelebi tahkikidir.

3. Kitabın önsözü, genel olarak birçok çalışmada kullanılan dil ve yöntem dikkate alınarak hazırlanmıştır.

4. Sahabi isimlerinden sonra “tardiye” denilen erkek sahabi için “[radiyallahu anh]” ve kadın sahabi için ise “[radiyallahu anhâ]” ifadelerine yer verilmiştir. Resûlullah'e getirilen salat ve selamlar için ise “[sallallahu aleyhi ve sellem]” ifadesi kullanılmıştır. Tabiûn âlimleri için ise genel olarak “[rahimehullah]” ifadesine yer verilmiştir.

5. Tahkikini yaptığımız **“İşretü'n-Nisâ”** adlı eserde, 406 hadis ve 117 bab başlığı bulunmaktadır.

6. Hadisler açıklanırken, genellikle günümüzün ihtiyaçları ve şartları göz önünde bulundurulmuştur. Açıklamalar, anlaşılır bir dille ifade edilmeye çalışılmıştır. Alıntı yapılan kaynaklar çoğunlukla gösterilmiştir. Bununla birlikte kitabın açıklanması hususunda birçok kaynaktan yararlanılmış, bu kaynaklara kitabın sonunda yer alan kaynakça kısmında yer verilmiştir, dolayısıyla açıklamaların sonunda kaynak belirtilmediği durumlar da olmuştur.

7. Hadislerin açıklaması yapılırken genellikle konu bağlamından açıklanmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte konu bağlamı dışında açıklamaların yapıldığı da olmuştur.

8. Konuyu açıklama mahiyetinde çeşitli kaynaklardan alınan bilgiler, bazen olduğu gibi aynen ve bazen de özet olarak alınmıştır.

9. Hadislerin şerhleri yapılırken, fikhî konularda öncelikle Hanefiler'in görüşlerine yer verilmiş, daha sonra da diğer mezheplerin görüşlerine yer verilmiştir.

10. Okuyucunun İmam Nesâî ve eserleri hakkında bilgi edinmesi amacıyla İmam İmam Nesâî'nin hayatı ile eserleri hakkında açıklayıcı bilgilere yer verilmiştir.

11. Şahıs ve kitap isimlerinin yazımında bazen teknik kurallar yerine ülkemiz insanı tarafından okunuşta kolaylık olması için genel olarak normal okunuş tekniği dikkate alınmıştır. Örneğin, “Abdullah b. Abbâs” ifadesi yerine “Abdullah bin Abbâs” veya “Abdullah İbni Abbâs” ifadesine yer verilmiştir.

12. Okuyucuya kolaylık olması için hadisin nerelerde geçtiği ile ilgili tahrir çalışmasında detaylı kaynak gösterimi yapılmış, hadislerin nerelerde geçtiği belirtilmiştir.

Günümüzde hadis kaynaklarının tespitinde genelde Concordance usulü (yani hadis fihristi) esas alındığı için, biz de bu çalışmamızda aynı usulü esas aldık. Concordance içerisinde yer almayan hadislerin, hangi kaynaktan geçtiği çoğunlukla tespit edilerek bazen bu kaynakların cilt ile sayfa numarası gösterilmiş, bazen de cilt ve sayfa numarası yerine parantez içerisinde hadis numarası verilmiştir.

13. Hadislerin açıklamaları sırasında kullanılan kaynakların neler olduğu ile ilgili liste, kitabın sonunda “Kaynakça” bölümünde verilmiştir.

14. Çalışmamızın dilini, okuyucularımızın zorlanmadan anlayacağı bir seviyede tutmaya özen gösterildi. Ancak itikadî ve fikhî meselelerde ister istemez literatüre ait kavramları kullanmamız gerektiğinden bu tür kavramların bazıları konu içerisinde açıklamaya çalışıldı ve bazısına da yer verilmedi.

Okuyucunun, eserin içerisinde geçen kelimelerin ve kavramların anlamlarını öğrenmesi bakımından bir “sözlük” de kitabın sonuna ilave edilmiştir.

15. Hadislerin tercümesi esnasında metnin orijinalliğine bağlı kalınmıştır. Zaman zaman kastedilen mananın okuyucu tarafından iyice anlaşılması için “anlaşılabilir” bir dille serbest davranıldığı da olmuştur.

16. Bu eserde yer alan hadislerin Arapça senedine yer verildiği için hadisin isnadı tamamen tercüme edilmemiştir. Sadece hadisi rivayet eden sahabiye veya raviye yer verilmiştir.

Ülkemizde çok ciddi bir bilgilendirme açığı olduğu, çoğu insanımızın en temel konularda bile İslamî bilgilerden yoksun olduğu gerçeğinden hareketle insanımızı doğrudan doğruya Kur'an ve hadislerle bilgilendirmek, bu sorunu çözmenin en iyi yöntemlerinden biridir. Bu nedenle İmam Nesâî'nin **“İşretü'n-Nisâ”** adlı eseri, hadislerle aile, kadın-erkek ilişkileri arasında olması gereken “İslamî bir yaşam tarzı oluşturma” ve yaygın bir “ümmet eğitimi”ni hedeflemiş bir eserdir. Bu durumun, ülkemiz insanları açısından ne kadar önemli olduğu aşîkârdır.

Azami dikkat ve gayretlere rağmen, fark edilemeyen tercüme hataları olabilir. Yapıcı eleştiri ve uyarılara her zaman ihtiyaç duyduğumuz okuyucularımız tarafından bilinmesini isteriz. Tarafımıza yapılacak tenkit, uyarı ve katkı sahiplerine şimdiden şükranlarımızı sunacağımızı belirtiriz.

Bu kitabın basımında önemli katkı sağlayan değerli Nureddin Yıldız hocamız başta olmak üzere, her zaman yakın ilgi ve desteklerini gördüğümüz değerli dostlarımız Prof. Dr. Bilgehan Pamuk'a, Hasan Şengün'e, Uzm. Dr. Selahattin Kınacı'ya, Mustafa Derdin'e, Cemal Saygıdar'a, Abdurrahman Yiğit'e, dayzaoğlu Mehmet Çelik'e, Habeş Çelik'e, Halil Çelik'e, Melih Mustafa Haban'a, Mustafa Cesur'a, İsmet Zor'a, büyük bir özveriyle bu mümtaz çalışmanın büyük kısmını okuyup önemli değerlendirmelerde bulunarak ciddi katkıları ve emekleri geçen Dr. Ertuğrul İlker Gülşen'e, Aysun Tekin ile İjlal Biçer hocalarımıza, ayrıca Tahlil Yayınevi'nin değerli beyan editörlerine şükranlarımızı arz ederiz.

Ayrıca Sünnet'in neşrine büyük önem veren Nureddin Yıldız hocamızın bu çalışmanın ilk nüshasını, yetiştirdiği değerli hoca hanımlara okutarak değerlendirmelerde katkı sağlaması, hem Allah Resûlü'nün Sünnet'ine verdiği önem bakımından hem yetiştirdiği hoca hanımların bilgi düzeyini göstermesi açısından büyük bir önem arz etmektedir.

Din hayattır, hayatımızın hayatıdır. Dünyamızı mamur kılan ve anlamlandıran şey, dinimizdir. Öyleyse dinimizi iyi bilmeliyiz ki, dünyadan istenen neticeyi tahsil edelim ve böylece ahiretimizi hazırlama ve ona hazırlanma imkânı elde edelim. Elinizdeki çalışmanın, bu konuda faydalı bir eser olmasını Rabbimizden temenni ederiz.

Çaba bizden, başarı elbette Allah'tandır. O, ne güzel Mevlâ ve ne güzel yardımcıdır.

O güzel kutlu Nebi'nin şefaatine nail olabilmek temennisiyle...

Hanifi AKIN - F. Havva ÖZBEY

Şehitkâmil/GAZİANTEP

20 Temmuz 2017

Yâkût, Mu'cemü'l-büldân, 5/281-282.

Tefsîrû'n-Nesâî, neşredenlerin girişi, 1/37

Zehebî, A'lâmü'n-nübelâ, 15/446

İbni Nukta, et-Takyîd li-ma'rifeti ruvâti's-sünen ve'l-mesânîd, s. 141

Sübki, Tabakât, 3/16

İbn Nukta, a.g.e, s. 143

Tefsîrû'n-Nesâî, neşredenlerin girişi, 1/70

Tâhâ suresi, 20/14

Zehebî, A'lâmü'n-nübelâ, 14/127

Zehebî, a.g.e., 14/129

Tehzîbü't-Tehzîb, I, 97, 419; Lisânü'l-Mîzân, II, 300

nşr. Ebû İshak el-Huveynî el-Eserî, Cîze 1414/1994

Dârü'l-kütübi'z-Zâhiriyye, Mecmua, nr. 107, vr. 310a-321a

Amelü'l-yevm ve'l-leyle, neşredeninin girişi, s. 28-30.

Bustânü'l-Muhaddisîn, s. 129.

M. Yaşar Kandemir, "Nesâî", DİA, XXXII, 563-565.

er-Rahmân suresi, 55/4.

el-Kıyâme suresi, 75/36.

el-En'âm suresi, 6/165; Yûnus suresi, 10/14.

el-Ahzâb suresi, 33/72.

et-Tîn suresi, 95/5; eş-Şems suresi, 91/10.

1. KADINLARI SEVMEK

Açıklama:

"Sevgi" kelimesinin Arapça'da "muhabbet" (mahabbet) kelimesinin "hub" (hubb) kökünden isim olduğu belirtilmekte, "hub" ise kısaca "buğzun/öfkenin zıddı" olarak tanımlanmaktadır. Arapça'da "muhabbet" ve "hub" ile "meveddet" ve "vüd" (vüdd) yaygın biçimde "sevgi" anlamında kullanılmakta, sevginin coşkulu şekli ise aşk kelimesiyle ifade edilmektedir.

Semavî kitaplarda özellikle İncil ve Kur'an'da muhabbet üzerinde önemle durulmuş ve muhabbetin dinî hayatın temeli ve aslî unsuru olduğu ifade edilmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de "muhabbet" bir âyette,^[209] "hub" ise dokuz âyette geçmekte, yetmiş iki yerde aynı kökten isim ve fiiller yer almaktadır.

Bu âyetlerde sevginin hem Allah'a hem insana nisbet edildiği görülür. "Allah onları, onlar da Allah'ı severler"^[210] ifadesi Allah'la kullar arasındaki karşılıklı sevgiyi vurgulamaktadır. Allah'ın isimlerinden olan "Vedûd"^[211] onun kullarını çok sevdiğini ifade eder. Bu anlamda Allah'a nispet edilen sevgi ve aşk, "hakiki aşk" olarak nitelenmektedir. Allah'ı sevmek, her türlü bağın ötesindedir.

Hadislerde iyilikseverlik, hoşgörü, yumuşak huyluluk, kolaylaştırıcı olma, kusurları örtme, hayâ, iffet, zahidlik, takvâ ve güzel davranma Allah'ın sevdiği meziyetler arasında zikredilir.

Yüce Allah insana eş ve çocuk sevgisini, tabiî bir meyil ve ihtiyaç olarak vermiştir.

Eşleri sevmeye gelince; bunda eleştirilecek hiçbir şey yoktur. Bilakis bu, kişinin kemâl vasıflarındandır. Yüce Allah da kullarına bu nimeti hatırlatarak minnet etmiş ve şöyle buyurmuştur: "O'nun âyetlerinden biri de; size kendi nefislerinizden, kendileriyle sükûn bulacağınız eşler yaratması ve aranızda sevgi ve merhamet koymasındır. Şüphesiz bunda, düşünen bir toplum için ibretler vardır."^[212]

Kadını, erkeğin kalbini onda sükûnet bulduracağı bir sükûn yeri yapmış, aralarında katıksız bir sevgi, merhametle karışık bir muhabbet yaratmıştır.

Kur'an'da da işaret edildiği gibi, evliliğin hikmet ve faydalarından biri de eşler arasında sevgi, muhabbet ve meveddetin teşekkül etmesidir. Zaten insanı en çok mutlu eden şeylerden biri kalbine karşılık denk bir kalbin bulunmasıdır. Böylece onunla sevgisini, üzüntüsünü paylaşabilirsin ve ikisi beraber adeta cennet yamaçlarında yaşarcasına bir hayat yaşasınlar.

Gerçek müminler, aşk ve sevgilerini sadece beden ve suret güzelliğine bağlamazlar. Bundan daha önemli olan iç güzelliğine, ahlakına ve dini yaşamasına bağlarlar. Böylece, aşk ve sevgileri daimî olur ve artarak devam eder.

Aşk eğer sadece dış güzelliğe bakıyorsa bu gelip geçicidir ve bazen evlenmeden önce çoğu zaman da evlendikten sonra biter. Dolayısıyla en güzel aşk ve sevgi, iç güzellikle alakalı olan ve devamlı yaşanandır. Bu da eşlerin birbirlerine dinî ölçüler içerisinde yaklaşmalarına bağlıdır. Zira devamlılık ve ebedilik, ancak dine inanma ve onu yaşamayla elde edilebilir. Bu bağlamda Allah'tan başka -neye olursa olsun- gönül vermek, onu sevmek, âşık ve müptela olmak "mecazî aşk"tır. Meselâ Mecnun'un, Ferhat'ın ve Zeliha'nın muhabbeti birer mecazî muhabbettir.

Özetle; sevmeye duygusu, bir kimseye veya bir şeye muhabbet besleme hissidir. İnsan ruhunu olgunlaştıran manevî gıdalardan birisidir. Müslümanın görevi; sevgisini iyiye, güzele ve meşrû olana yöneltmektir.

١ - أَخْبَرَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ عَيْسَى الْقُومِي قَالَ: حَدَّثَنَا عَفَّانُ بْنُ

مُسْلِمٍ قَالَ: حَدَّثَنَا سَلَامٌ أَبُو الْمُنْذِرِ، عَنْ ثَابِتٍ،

عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «حُبِّبَ إِلَيَّ

مِنْ الدُّنْيَا النِّسَاءُ وَالطِّيبُ وَجُعِلَ قُرَّةُ عَيْنِي فِي الصَّلَاةِ»

1. ... Enes bin Mâlik'in [radiyallahu anhu] dediğine göre Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmaktadır:

"Bana dünyadan kadınlar ve güzel koku sevdirdi. Namaz da iki gözümün nuru kılındı."^[213]

Açıklama:

İslam dini Müslümanlar'ın gerek aile hayatı oluşturmalarına gerek evlenip yuva kurmalarına büyük önem verir. Kur'an-ı Kerim'de,

"Size onlar sayesinde veya onlarla huzur ve sükûnete ermeniz için kendi cinsinizden eşler yaratması ve aranızda sevgi ve merhamet yaratması O'nun kudretinin alâmetlerindendir. Bunda düşünen bir topluluk için işaretler vardır"^[214] denmiştir.

Bir başka âyet-i kerîmede, "Sizden bekâr olan kimseleri, köle ve cariyelerinizden uygun olanları evlendiriniz. Eğer onlar fakir iseler Allah fazlından onları zenginleştirecektir. Allah (imkânları ve rahmeti)

geniş ve (her şeyi) bilendir”^[215] buyurulmuştur.

Hz. Peygamber de muhtelif hadislerinde erkek Müslümanlar’ı, kadınlarla evlenmeye teşvik etmiştir. Meselâ bir hadis-i şerifinde, “Ey gençler, sizden evlenmeye güç yetirenler evlensin” ^[216] buyurmuş, bir başka hadisinde keza, “Peygamberlerin dört sünneti vardır” demiş ve dördüncü olarak evlenmeyi saymıştır. ^[217]

Bu mealde birçok âyet ve hadis zikredilebilir.

Bütün bunlar, İslam’ın genel yaklaşımının kadınla erkeğin birbirinden uzak durması değil, Allah tarafından konulan sınırlar çerçevesinde bir arada yaşanması olduğunu göstermektedir. Allah tarafından konulan sınırlar derken meşru bir nikâh ilişkisi kastedilmektedir. Bu yönüyle İslam dini mümkün olduğunca kadınlardan uzak durmayı ve bekâr kalmayı öğütleyen, ruhbanlığı en büyük dindarlık olarak takdim eden Hristiyanlıktan ayrılmaktadır.

Allah Teâlâ yukarıda mealî verilen âyet-i kerîmede kadın ve erkeğin birbiri için yaratıldığını ve bu tür bir yaratılışın Allah’ın kullarına bir lütfu olduğunu bildirmektedir. Bu kadın ve erkeğin birbirinden uzak olmasının değil sağlıklı ve temiz bir zeminde beraber olmasının fıtrata daha uygun olduğunu göstermektedir. Bu ise en güzel şekilde evlenme ile mümkün olmaktadır.

Öte yandan sağlıklı nesiller elde etmek ancak bu nesillerin bir evlilik içinde meydana gelmesi ve anne babanın müşterek ilgi ve sorumluluğu altında büyütülmesi ile mümkündür. Böyle bir birliktelik içinde meydana gelmeyen çocuklar gerek sosyal gerek psikolojik gerekse ahlâkî bakımdan daha problemli olmaktadır.

Ayrıca toplumsal ahlâkın korunmasında da kadın-erkek ilişkilerinin bir evlilik zeminine dayanmasının büyük önemi vardır. Evlenmenin mümkün olmadığı çoğu durumda kadınlar ve erkekler birbirlerinden uzak durmamakta, sadece ilişkilerini gayr-i meşru zeminlerde sürdürmekte veya normal olmayan ilişki yollarına sürüklenmektedir.

۲- أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْلِمٍ الطُّوسِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا سَيَّارٌ قَالَ: حَدَّثَنَا

جَعْفَرٌ قَالَ: حَدَّثَنَا ثَابِتٌ،

عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «حُبِّبَ إِلَيَّ
النِّسَاءُ وَالطِّيبُ، وَجُعِلَ قُرَّةُ عَيْنِي فِي الصَّلَاةِ»

2. ...Enes bin Mâlik’in [radiyallahu anh] dediğine göre Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmaktadır:

“Bana (bu dünyada) kadınlar ve güzel koku sevdirdi. Namaz da iki gözümün nuru kılındı.”^[218]

Açıklama:

Dünya, nefsi hislerin tatmin yeri olur, isyan ve günahlarla dolu bulunursa (nefs-i emmâre) bu takdirde menfurdur, melundur.^[219] Ancak ahiretin tarlası olarak,^[220] yeryüzü mescid haline getirilip, salih amellerle dolu bir meydan şekline çevrilirse, bu defa tatlıdır ve güzeldir.^[221]

İşte Cenâb-ı Hak, bütün cezbedici özellikleriyle dünyayı bize vermiş ve onunla bizi imtihan etmektedir. Bu açıdan dünyanın iyi yanlarını almak ve atılması gereken yönlerini atmak gerekir. Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmuştur:

“Bana (bu dünyada) kadınlar ve güzel koku sevdirdi. Namaz da iki gözümün nuru kılındı.”

Öncelikle hadiste dikkat çeken bir husus “seviyorum” değil, “sevdirdi” şeklinde ifade edilmiştir. Bu da dünyanın gaye ve hedef değil, bilakis vasıta olması gereğine açık bir işarettir. Ayrıca hadiste ilk olarak kadınların zikredilmesi, İslam dininin kadına verdiği değeri ortaya koymaktadır. Zira önceki toplumlarda kadın, cennetteki yasak meyveyi yemesi sebebiyle günah işleyen bir varlık zannediliyordu. Oysa İslam dini böyle bir düşüncenin katiiyen doğru olmadığını ortaya koymuş ve kadının annelik payesi altında cenneti ayaklarının altına sermiştir.^[222]

Hadiste zikredilen diğer bir husus ise namazdır. Zira namaz, ruhun gıdası olarak zatı itibariyle sevimli olmasından dolayı birinci cümleyle bağlantılı olarak “namaz da sevdirdi” şeklinde gelmemiş, ayrı bir cümle olarak “namaz gözümün nuru kılındı” biçiminde ifade edilmiştir. Bu da namazın manevî boyutunu gösteren ayrı bir husustur.

Dünyada kendisine sevdirenler arasında güzel kokuyu da sayan Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem], insanların toplu olarak yaşadıkları yerlerin güzel kokmasını arzu ederdi. Buna karşılık çiğ soğan, sarımsak yiyen kimselerin camiye gelip halkı rahatsız etmemesini istemiş,^[223] mescidlerin yanında evlerin de günlük, mür, sa’ter (kekik) ve yavşan otu gibi güzel koku veren otlarla buhurlanmasını tavsiye etmiştir.^[224] Kendisi de insanların içine çıkacağı zaman, cuma günleri, elçileri karşılarken güzel koku sürünürdü. Saçlarında bulunan yirmi kadar beyaz tel, kullandığı kokuların etkisiyle kırmızı bir renk almıştı.^[225] Kendisine sunulan güzel kokuyu reddetmez,^[226] kokuların en güzelinin misk olduğunu söylerdi.^[227]

Rivayet edilir ki Peygamberimizin sadık dostu ve ilk halifesi **H. Ebu Bekir** [radiyallahu anh] şunları

söylemiştir: “*Bana da dünyadan üç şey sevdirdi.*” Bunlar;

1. Hz. Peygamber’in yüzüne bakmak,
2. Malımı Hz. Peygamber’in (İslam) yolunda harcamak,
3. Hz. Peygamber’in yanında cihad etmek.

Hz. Peygamber’in ikinci halifesi ve Kur’an’a muvafık isabetli görüşleriyle şöhret bulan **Hz. Ömer** [radiyallahu anh] şöyle demiştir: “*Bana da dünyadan üç şey sevdirdi.*” Bunlar;

1. Emr-i bi'l-ma'ruf (iyi olanı emretme, iyiliği ve güzelliği yaymaya çalışma),
2. Nehy-i ani'l-münker (kötülüğü yasaklama, kötülüğe karşı çıkma),
3. Hudûdullah'ı ikame etmek (Allah'ın koyduğu sınırları aşmamak).

Hulefa-i Râşidin'in üçüncüsü, iffet abidesi, Peygamberimizin kızı Rukiye ve daha sonra da Ümmü Gülsüm ile evlenmiş olan ve bundan dolayı Zinnureyn lakabını almış bulunan **Hz. Osman** [radiyallahu anh] da şöyle demiştir: “*Bana da dünyadan üç şey sevdirdi.*” Bunlar;

1. Yemek yedirmek,
2. Selamı yaymak,
3. İnsanlar uyurken kalkıp gece namazı kılmak.

Hulefa-i Râşidin'in sonuncusu, Hz. Fâtıma'nın eşi, Hz. Hasan ve Hüseyin'in babası, “Haydar” lakaplı yiğit kahraman **Hz. Ali** [radiyallahu anh] ise şöyle demiştir: “*Bana da dünyadan üç şey sevdirdi.*” Bunlar;

1. Misafire ikramda bulunmak,
2. Yazın sıcağında oruç tutmak,
3. Kılıç kullanmak (savaşmak).

Bu konuşmalara muttali olan vahiy meleği **Cebrail** [aleyhisselam]'ın da şöyle söylediği nakledilmektedir: “*Bana da dünyadan üç şey sevdirdi.*” Bunlar;

1. Zor durumda olanlara yardım etmek,
2. Yolunu sapıtmış olanlara doğru yolu göstermek,
3. Allah kelamı ile (Kur'an'la) vakit geçirmek.

Hayır ve rahmet meleği olan **Mikâil** [aleyhisselam] da şunları söylemiştir: “*Bana da dünyadan üç şey sevdirdi.*” Bunlar;

1. Tevbe eden genç,
2. Haşyetullah yani Allah korkusu ile dolu bir kalp,
3. (Allah korkusundan) ağlayan göz.

Nakledilir ki Hanefî mezhebinin imamı, **İmam-ı A'zam Ebu Hanîfe** (ö. 150), yukarıdaki rivayete (konuşmalara) muttali olunca o da şunları söylemiştir: “*Bana da dünyadan üç şey sevdirdi.*” Bunlar;

1. Gurur ve kibri terk,
2. Dünya ve mal sevgisinden uzak bir kalp,
3. Uzun gecelerde ilim için teheccüd (uykuyu terk). Teheccüd, gece kalkıp ibadet etmek demektir. İmam-ı A'zam Ebu Hanîfe'ye atfedilen yatsı abdestiyle sabah namazını kılma darb-ı meseli gece ibadetlerine yönelik bir teşvik olsa gerektir. Dört mezhep imamlarından İmam Mâlik doğrudan, diğerleri ise talebeleri vasıtasıyla İmam Ebu Hanîfe'den istifade etmiştir. Dolayısıyla o, hem yaş hem de ilim bakımından diğer mezhep imamlarının hocası mertebesinde.

Şu halde bizler de “*rızâ*”, “*takvâ*” ve “*istiğnâ*”yı kendimize dünyada sevdiren üç şîar edinebiliriz:

Rızâ: Memnun olma ve memnun etmeyi ifade eder ki Allah'ın rızası her şeyden üstündür. O razı oldu mu bütün dünya küsse ehemmiyeti yoktur. Buna mukabil O küsse, bütün dünya razı olsa da kıymeti yoktur.

Takvâ: Allah'ın emirlerine itaat edip yasaklarından kaçınmak suretiyle O'nun azabından korunmaktır ki, itaatler (ibadetler) konusunda “ihlâs”ı, mâsiyetler (günahlar) konusunda ise “terk ve sakınma”yı ifade eder. Bu açıdan takvâ, bütün hayır kapılarını açan sırlı bir anahtar gibidir.

İstiğnâ: Cenab-ı Hak'tan başka kimsenin minneti altına girmemek, elindekiyle kifayet etmektir ki bu da kanaattir. Dolayısıyla istiğnâ, insanın Allah'tan başka hiçbir kimseye el açmaması, yüzsuğu dökmemesi; aç ve susuz kaldığı zamanlarda dahi halka arz-ı ihtiyaçta bulunmaması ve hayatını hep gönül zenginliği ve tokluğuyla iffet dairesi içinde sürdürmesi demektir. İşte tüm bu özellikler, İslam ahlâkı olan Kur'an ve Peygamber yoludur.^[228]

۳- أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَفْصٍ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي قَالَ: حَدَّثَنِي

إِبْرَاهِيمُ وَهُوَ ابْنُ طَهْمَانَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي عَرُوبَةَ، عَنْ قَتَادَةَ:

عَنْ أَنَسٍ قَالَ: «لَمْ يَكُنْ شَيْءٌ أَحَبَّ إِلَيَّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَ النِّسَاءِ مِنَ الْخَيْلِ»

3. ... **Enes bîn Mâlik** [radiyallahu anh] dedi ki:

“**Resûlullah** [sallallahu aleyhi ve sellem]'e, kadınlardan sonra attan daha sevimli hiçbir şey yoktu.”^[229]

Açıklama:

Bu hadisimiz de Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in kadınlara büyük bir değer verdiğini göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

Kur'ân-ı Kerîm'de gerek yaratılış gerekse hak ve sorumluluklar yönünden erkeklerle eşit konumda olan bir kadın portresi çizilmektedir. Kadın, Allah'ın kulu olması bakımından erkekle eşit seviyededir; dinî hak ve sorumlulukları da aynı düzeydedir.^[230] Hz. Peygamber'in kadınlara yönelik sözleri ve uygulamaları Kur'an'ın çizdiği bu çerçeveye uygundur. Onun şahsında kadınlar her zaman meseleleriyle ilgilenen, eşleriyle olan anlaşmazlıklarında ara buluculuk yapan, haklarını koruyan, erkeklere eşlerine iyi davranmalarını öğütleyen ve kendi yaşayışıyla da buna örnek olan bir dost ve koruyucu bulmuşlardır.

İslam dini, gerek İslam öncesi Arap toplumundaki dinî anlayış gerekse yerleşmiş örf ve âdetlere nisbetle kadının sosyal, ekonomik ve hukukî konumunda önemli değişiklikler yapmıştır. Kur'an, insan olması bakımından kadını erkekle eşit bir varlık olarak kabul eder. Allah insanları daha huzurlu ve mutlu bir hayat sürmeleri için çift yaratmıştır.^[231]

Konu bağlamında gerek kadınlara gerekse evlilik hayatına lazım olan değerlerin verilmesiyle ilgili olarak 1 nolu hadisin açıklamasında mealini verdiğimiz Rûm suresinin 21. âyetinde geçen “zevciyet” ve “sükûnet” kelimelerinin “yarattı” fiiliyle gelmesi, bunun Allah'tan insana yansıyan bir tecelli olduğunu gösterir. Yine aynı âyetle “sevgi” ve “rahmet/merhamet” kelimelerinin “kıldı” fiiliyle gelmesi ise bu ikisinin, insanın fiiline bağlı olduğunu gösterir.

Rabbimiz tarafından büyük bir ikram olarak verilen bu düzen ve intizama eşlerin bağlı kalmaları, aile hayatlarının, Allah'ın varlığını ispatlamasının bir delili olarak gösteriliyor. Yine bu önemli konunun bir başka yönü ise, evlilik hayatının temelinde hukukî prensiplerin değil, sevgi ve rahmetin olduğu gerçeğidir.

Aile hayatının çarkının dönmesinde hukukî ve ahlakî prensiplerin yeri büyüktür. Eşlerin birbirlerine haksızlık yapmasını önleyici sebep ise erkeğin “**kavvâm**”,^[232] kadının ise “**gânitât**”^[233] olarak yer almasıdır. Bu iki kavramı açacak olursak karşımıza şu gerçekler çıkacaktır:

Erkeğe ait vazifeler “**kavvâm**” sözcüğünde özetlenmiştir.

1. Allah adına evini, hanımını, çocukları idare etmek.
2. Ailenin tümünün terbiye, eğitim ve öğretimini üstlenmek.
3. Helal yoldan nafakasını temin etmek.

Kadına ait vazifeler “**gânitât**” kavramında özetlenmiştir.

1. Kocasına meşru konularda itaat etmesi ve sürekli olması.
2. İtaat ve hizmetlerini severek, zorlanmadan, içtenlikle yapması.
3. Evinin, beyinin malını, iffet ve namusunu koruması.

Evlilik müessesesinin çarkının dönmesinde sorumlu olan anne-babalar ve çocukların dikkat edecekleri bir konu daha vardır ki o da birbirleriyle dinde kardeş olduklarıdır. Bu durumda dinin prensiplerinin ihlal edilmesi, kul haklarının çiğnenmesi demektir.

Aile fertlerinin birbirlerinin hak ve hukukunu ihlal etmemesi, ailede danışma ve dayanışmanın var olmasına bağlıdır. “Kim, ne zaman, neyi, nasıl, ne şekilde, ne ölçüde?” gibi meselelerin netliğe kavuşmaması, haksızlıklara davetiye çıkarır.

Aile içi kul haklarının ihlalinde dikkatimizden kaçan bir başka konu da nikâh dediğimiz o sağlam ipin varlığını hissedememektir. Bilinmelidir ki, nikâhın yürüyen iki ayağı vardır. Bunlardan biri *akit*, diğeri ise *ahittir*. Akit ayağı ile nikâh, eşlerin birbirlerine karşı vazifelerinin yerine getirilmesidir. Ahit ayağı ise erkeğin, evleneceği hanıma karşı verdiği özel teminatıdır. Yani hanımının hak ve hukukunu nikâh devam ettiği müddetçe korumasıdır.

Evlilik hayatında eşlerin olmazsa olmazlarından biri de her ikisine yakışan evlilik sanatını icra etmeleridir. Yani kadının kadınlık sanatını, erkeğin de erkeklik sanatını devreye koymasındır. ‘Nedir acaba bu sanatlar?’ denilirse, bunun cevabı da aşağıda belirtilmiştir:

Kadınlara ait olan kadınlık sanatını açacak olursak, şu gerçekle karşılaşırız:

- a) Allah, kadınları sevimli ve elverişli olarak yaratmıştır. Bu sebeple,
- b) Kadınların seslerini ince ve cazibeli olarak yaratmıştır. Niçin? Konuşunca, beylerine adeta hayat versinler.
- c) Kadınların tenlerini duygusal ve yumuşak yaratmıştır. Niçin? Beyine dokununca, kocası haz duysun. Haz: Tat alma, zevklenme demektir.

d) İpek ve altın erkeklere haram, kadınlara ise helal kılınmıştır. Niçin? Hanımlar kocalarına genç, güzel ve ilginç görünsünler, diye.

Hanımların bu özelliklerinin farkına vararak kocaları için yaptıkları fedakârlıklar, ibadet ve sadaka olarak kendilerine geri dönecektir.

Sıra erkeklerin-beylerin kullanacağı sanata geldi:

Rabbimiz, erkekleri sevmeye elverişli olarak yaratmıştır. Bunun gereği olarak:

- a) Erkekler, adaletli tavırlarıyla, hanımlarının gönüllerini fetheder. Daha sonra hükmeder.
- b) Hanımın psikolojik ihtiyaçlarından biri olan sevilme arzusu sebebiyle, beylerin eşlerine “seni seviyorum” demesi istenir.
- c) Eşlerin paylaşma ahlak ve erdemine kavuşması için beyler, ev işlerinde hanımına yardımcı olur. Bu husus, hukukî bir görev değil, ahlakî bir güzelliştir.
- d) Hanımın yapmış olduğu iş ve hizmetlerde “kötü-çirkin, beğenmedim” sözlerini kullanmaz. Saygılı olur.
- e) Hanımını başka kadınlarla değil, bizzat kendisi ile kıyaslar.

Tüm bu bilgi ve örnekler, eşler ve aile fertleri tarafından bilinir ve şuurla yerine getirilirse, o ailenin kaldığı ev, adeta cennet bahçesine dönüşür. Cennet bahçesinde yaşayanların ise birbirlerine haksızlık yapması söz konusu olamaz.

Hız. Ali'nin (Allah kendisinden razı olsun), şöyle bir sözü vardır: “Çocuklarınızla yedi yaşına kadar oynasın, onlarla çocuklaşın, 15 yaşına kadar onlarla arkadaşlık edin ve daha sonra onlarla istişare edin.”

Anne ve babanın duyarlı ve sorumluluk duygularının faal olduğu ev ortamında, aile fertlerinin birbirlerine haksızlık etmesi, kul haklarını ihlal etmesi düşünülebilir mi?

Cehaletin (bilgisizliğin) olduğu yerde her çeşit haksızlıklar devreye girebilir. Evlilik müessesesini döndüren şartlar ve çarklar devrede olduğu müddetçe, yüzü soğuk olan boşanma konusunun ismi dahi konuşulmaz. Her şeye rağmen boşanmayı gerekli kılan sebepler oluşursa, o zamanda meşruiyet dairesinde bir boşanmayı temin etmek gerekiyor. Yüce Allah'ın “en hoşnut olmadığı helâl” olsa da...^[234]

Hadisimizde değinilen diğer bir konu olan atın, medeniyet tarihinde önemli bir yeri sahip olup İslam dünyasında da bu mevkiini devam ettirdiği görülmektedir. İslamiyet'in İspanya'dan Hindistan'a kadar yayılmasında, Anadolu'nun fethinde, Büyük Selçuklu ve Osmanlı devletlerinin kurulmasında atlı birliklerin büyük rolü olmuştur.

İslamiyet'te ata verilen önem Kur'ân-ı Kerîm'de yer alan atla ilgili âyetlerden de anlaşılmaktadır. Meselâ Âdiyât sûresinin 1-6. âyetlerinde, “Andolsun o harıl harıl koşan atlara, o -tırnaklarıyla- çakarak ateş çıkaranlara, sabahleyin baskın yapanlara, tozu dumana katanlara, bununla bir topluluğun tâ ortasına girenlere ki, muhakkak insan Rabbine karşı çok nankördür” buyurulmakta, aynı şekilde Enfâl sûresinin 60. âyetinde de, “Siz de onlara (düşmanlara) karşı gücünüzün yettiği kadar kuvvet ve -cihad için- bağlanıp beslenen atlar hazırlayın ki bununla Allah'ın düşmanını ve sizin düşmanınızı ve bunlardan başka sizin bilmeyip de Allah'ın bildiği diğerlerini korkutasınız” denilmektedir.

Öte yandan Hız. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], İslam'ın yayılıp yerleşmesinde atın önemini takdir ederek bu husustaki çalışmaları teşvik etmiştir. Nitekim, “Kıyamete kadar atların alnında hayır vardır”;^[235] “Allah yolunda samimi niyetle cihad için bir at yetiştirene bir şehid sevabı verilir”;^[236] “Bereket atların alnlarındadır”^[237] sözleriyle at yetiştirmenin ne kadar önemli olduğunu belirtmiştir. Buna bağlı olarak kendisi de birçok ata sahip olmuştur ki rivayete göre bunların sayısı on dokuzdur.

Bu devirde bir yaya askere 1000 dirhem hisse verilirken süvariye bunun iki katının ödenmesi, atlı askere verilen önemi göstermektedir. İslam prensiplerine intibak ettikten sonra atlı bedevîlerin fetihlerde önemli rolleri olduğu görülmektedir. İslam atlı kuvvetleri içinde keşif ve baskın yapan, bağımsız hareket ederek düşman topraklarına akınlar düzenleyen, fethedilen yerin asayişini sağlayan, huzursuzlukları ortadan kaldıran atlı birlikler teşkil edilmisti.^[238]

Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] İslam'ın yayılıp yerleşmesinde atın önemini bildiği için kendisi de birçok ata sahip olmuştur. Gerek İslam düşmanlarıyla yapılan savaşlarda ve gerekse düşman birliklerine ve topraklarına yapılan saldırıda atın büyük bir öneme sahip olduğu aşikâr bir durumdur.

Fakihler/İslam hukukçuları at ile ilgili görüşlerinde hep çeşitli hadislere ve “Sizin için atları, katırları ve merkepleri binek ve süs hayvanı olarak yaratmıştır. Bilmediğiniz daha nice şeyleri yaratır”^[239] meâlindeki âyetin çeşitli yorumlarına dayanmışlar, aklî delil olarak da askerî ve sivil hizmetler için kullanılan bu hayvanın kesim yoluyla telef edilmesinin Müslüman toplumlara zarar vereceği hususunu zikretmişlerdir.

Tâhâ suresi, 20/39.

el-Mâide suresi, 5/54.

Hûd suresi, 11/90; el-Bürûc suresi, 85/14.

Rûm suresi, 30/21.

Nesâî, İşretü'n-Nisâ' 1 (3878); es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/149 (8836). Ayrıca bk. Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, III, 128, 199, 285; Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, VII, 78; Ebu Ya'lâ, el-Müsned, (3482, 3530); Ebu Avâne, el-Müsned, (3261, 3262); Ebu's-Şeyh, Ahlâku'n-Nebi, s. 103, 247, 248. İbni Hacer, Telhîsü'l-Habîr, 3/116'de der ki: “Bu hadisin senedi, hasendir.”

er-Rûm suresi, 30/21.

en-Nûr suresi, 24/32.

Buhârî, Nikâh 3; Müslim, Nikâh 1.

Tirmizî, Nikâh 1; Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 5/421.

Nesâî, İşretü'n-Nisâ' 1 (3879); es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/149 (8837). Ayrıca bk. Ahmed bin Hanbel, el-Müsned (13398); Ebu's-Şeyh, Ahlâku'n-Nebi (678); Hâkim, el-Müstedrek, 2/160. Hâkim bu hadisin senedinin sahih olduğunu belirtmiştir.

Tirmizî, Zühd 14.

Sehâvî, el-Makâsidü'l-Hasene, s. 225.

Müslim, Zikr 99.

Nesâî, Cihâd 6.

Buhârî, Ezân 160; Müslim, Mesâcid 73-74.

Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, V, 132.

Buhârî, Menâkıb 23.

Buhârî, Hibe 9, Libâs 80.

Müslim, Elfâz 18.

Dr. M. Selim Arık, “Dünyada Sevdiren Güzellikler 3 Şey”, Altınoluk Dergisi, 2013 - Ocak, Sayı: 323, s. 044.

Nesâî, İşretü'n-Nisâ' 1 (3880); es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/149 (8838). Ayrıca bk. Ebu's-Şeyh, Ahlâku'n-Nebi, s. 158; Ebu Avâne, el-Müsned, (3262). Bu hadis, sahihtir.

Âl-i İmrân suresi, 3/195; et-Tevbe suresi, 9/71.

en-Nisâ suresi, 4/1; er-Rûm suresi, 30/21.

Bk. en-Nisâ suresi, 4/34. âyet

Bk. en-Nisâ suresi, 4/34. âyet

Abdullah Büyük, "Kavgasız Problemsiz Bir Aile Hayatı İster misiniz?", Altınoluk Dergisi, 2013 - Ocak, Sayı: 323, s. 008. ( )
Buhârî, Men k b 28.
 bn 'l-Kelbî, Ens b 'l-hayl fi'l-C hiliyye ve'l- sl m, Kahire 1946, s. 10
Nesâî, Hayl 6.
Yusuf Halaçoğlu, "At", D A, 4/28-29.
en-Nahl suresi, 16/8.

2. ERKEĞİN (ÇOK EVLİ OLMASI DURUMUNDA) DİĞER BAZI HANIMLARINA (DAHA FAZLA) MEYLETMESİ

٤- أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ قَالَ: حَدَّثَنَا

هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنِ الثَّوْرِيِّ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ بَشِيرِ بْنِ نَهْيَكٍ،

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ كَانَ

لَهُ امْرَأَتَانِ يَمِيلُ لِإِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحَدُ

شَقِيهِ مَائِلٌ»

4. ... Ebu Hureyre [radiyallahu anh] yoluyla Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmaktadır: **“Kimin iki hanımı olur da (hakları yerine getirme hususunda) diğerine göre birine daha fazla meylederse, kıyamet günü o kişi bir tarafı çarpık yamulmuş durumda gelir.”**^[240]

Açıklama:

Hadis-i şerifte yiyecek, içecek, giyecek ve geceyi beraber geçirmek gibi konularda hanımları arasında adalete uymayan bir kimsenin, kıyamet gününde vücudunun yarısının yere doğru eğilmiş ve sarkmış olduğu halde diriltileceği haber verilmektedir.

Bu tehdit, iki hanımı arasında adaleti sağlamayan kişiler için geçerli olduğu gibi, ikiden fazla hanımı olan kişiler için de geçerlidir. Fakat sevgi ve cinsel münasebet noktasında adaleti sağlamak insanın elinde olmadığından kişi bu noktada hanımları arasında adaleti sağlamakla mükellef değildir. Çünkü sevgi ve gönülle ilgili hususlar, insanın elinde değildir, gücü ve iradesi dışındadır. Dolayısıyla gönülle ilgili duygu ve düşünceler çoğu zaman insan iradesinin ve gücünün dışında doğar ve gelişir. Aslında Allah'ın insanı gücünün üstünde olan meselelerde sorumlu tutmaması da^[241] bunun bir göstergesidir.

Tarihin bize öğrettiği en temel hakikatlerden biri şudur ki, aileden devlete kadar bütün müesseselerin ayakta durması, devam ve huzuru ancak adâletle sağlanabilmektedir. Adâlet, her hak sahibine hakkını vermektir. Adâletin olmadığı yerde zulüm vardır. Mazlumiyetler üzerine de fazilet, huzur ve mutluluk inşa etmek mümkün değildir.

Nisâ suresinin 3. âyetinde geçen, “beğendiğiniz kadınlardan ikişer, üçer, dörder nikâhlayın. Haksızlık etmekten korkarsanız tek kadın veya mülkiyetinizde bulunan cârîye ile yetinin; bu, adaletten ayrılmamanız için en uygun olanıdır” ifadesi, dolaylı olarak temas ettiği birden fazla kadınla evlenme (teaddüd-i zevcât, poligami) imkânı ve âdeti, İslam'ın geldiği çağdan çok öncelere kadar uzanmaktadır. O çağlarda Mısır, Hindistan, Çin ve İran'da, eski Yunan ve Roma toplumlarında, yahudilerde ve Araplar'da ya nikâhlamak ya da evde veya evin dışında bir yerde dost tutmak suretiyle erkekler, birden fazla kadınla evlilik yapıyor veya evliliğe benzer ilişkiler yaşıyorlardı.

Bu devirlerde birden fazla kadınla evlenmenin çeşitli sebepleri vardı. İslam'ın geldiği bölgede özellikle köylerde ve dağ başlarında yaşayan bedevilerin çok kadınla evlenmelerinin baş sebebi, hem düşmana karşı korunmanın, hem de çevresi üzerinde hâkimiyet sağlamanın güçlü ve muharip nüfusa ihtiyaç göstermesidir. Diğer sebepler arasında kırsal hayatın güçlüğü ve birçok emekçiyi gerekli kılması, kabileler arasında sürüp giden savaşların, yağma, baskın ve talan hareketlerinin çok sayıda erkek ölümüne sebep olması, bunun sonucu olarak da kadın-erkek arasındaki sayı dengesinin erkek aleyhine bozulması gösterilebilir.

Şu halde erkeğin birden fazla kadınla evlenme imkânı ve uygulamasını İslam getirmemiş, mevcut uygulamayı belli şartlara ve hukuk kurallarına bağlamak suretiyle iyileştirerek devam ettirmiştir. Devam ettirirken de iki durumu birbirinden ayırmış gibidir:

1. Henüz evlenmemiş olanlara -bu âyette- bir kadınla yetinmeleri tavsiye edilmiş, birden fazla kadınla evli olanlar için adalete riayet edememe tehlikesinin bulunduğu, bundan uzak kalmanın en uygun yolunun ise bir kadınla evlenmek olduğu dile getirilmiştir.

2. Nisâ suresinin 129. âyetinde ise birden fazla kadınla fiilen evli olanlara hitap edilmiş, birden fazla kadın arasında adalete tam riayetin mümkün olmadığı bir kere daha hatırlatıldıktan sonra hiç olmazsa adaletsizlikte, farklı ilgi ve muamelede ölçünün kaçırılmaması istenmiştir.

Yine bir sonraki hadisin şerhinde de geçeceği üzere “kadınlarla iyi geçinin”^[242] âyet-i kerîmesinin gereği; erkeğin, çok eşli olması durumunda cinsel ilişki ve sevgi hariç hanımları arasında adaleti sağlaması gerekmektedir.

Diğer taraftan İslam dini kadınların haklarını korumak amacıyla, adaleti sağlamaları ve hanımları arasında haksızlıklara yol açmaması bakımından birden fazla kadınla evli erkeklere çok evliliğin

sorumluluğunu yerine getirmede birtakım ölçüler ve kıstaslar belirlemiştir. Bu ölçüler ve kıstaslar, hem kadınların haksızlıklara uğramasına engel olmak ve hem de kadınları zulme karşı korumak maksadıyla konulmuş ve hayatlarını, diğer kadınlar gibi mutlu ve huzurlu bir şekilde sürdürmelerini sağlamaya yöneliktir.

Özetle; “beğendiğiniz kadınlardan ikişer, üçer, dörder nikâhlayın. Haksızlık etmekten korkarsanız tek kadın veya mülkiyetinizde bulunan cârîye ile yetinin; bu, adaletten ayrılmamanız için en uygun olanıdır”^[243] mealindeki âyet dörde kadar kadınla evlenmeye izin vermektedir. Ancak bu izin mutlak değildir, adalet şartına bağlanmıştır. Adaletten maksat, “sevgi ve gönül bağında eşitlik” manasında sübjektif adalet olmayıp; “yiyecek, içecek, giyecek, mesken ve beraber kalma süresinde eşitlik” manasında objektif adalettir. Gönül ferman dinlemeyeceği için sevgide eşitlik şart koşulmamış; “Âdil davranmaya ne kadar uğraşsanız kadınlar arasında eşitlik yapamayacaksınız, bari bir tarafa tamamen meylettirmeyin ki, o birini askıdaymış gibi bırakmış olmayasınız”^[244] buyurularak bunun mümkün olmadığı ifade edilmiş ve objektif adalet istenmiştir.

هـ - أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: حَدَّثَنَا يَزِيدُ
قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قَلَابَةَ، عَنْ عَبْدِ

اللَّهِ بْنِ يَزِيدَ،

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْسِمُ
بَيْنَ نِسَائِهِ فَيَعْدِلُ ثُمَّ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ هَذَا فِغْلِي فِيمَا أَمْلِكُ فَلَا

تَلْمِزِي فِيمَا تَمْلِكُ وَلَا أَمْلِكُ»

قَالَ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ: أَرْسَلَهُ حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ

5. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

“Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], (günlerini) hanımları arasında paylaştırır ve adil davranırdı. Sonra da şöyle dua ederdi:

“Allahümme hazâ fi’lî fîmâ emliku felâ telumnî fîmâ temlikü ve lâ emliku”

(Allah’ım! Bu, benim gücümün yettiğince işlediğim fiilimdir. Ancak senin gücünün yeteceği, benim gücümün yetmeyeceği şeylerde beni kınama).”^[245]

* Ebu Abdurrahman (en-Nesâî) dedi ki: Hammâd bin Zeyd bu hadisi mürsel olarak rivayet etti.

Açıklama:

Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in hanımları, dünyaya gelip göçen herhangi bir insan gibi değillerdir. Her şeyden önce onlar, annelerimizdir. Bu konumu onlara yüce Allah vermiştir. Çünkü yüce Allah “Peygamber’in hanımları, müminlerin anneleridir”^[246] buyurmak suretiyle “annelik” vasfı oluşturmıştır. “Peygamber hanımlarının annelik vasıfları”, hukuk ve haram-helâl hükümleri bakımından bir anneliği değil, anne mesabesinde saygınlığı ifade etmektedir. Onlarla ilgili değerlendirmelerde ve yorumlarda bulunurken bu gerçek göz ardı edilmemelidir.

Bununla beraber onlar da beşerdir; zaman zaman farklı düşünceleri söz konusu olabilir ve birbirleriyle münasebetlerinde ortaya farklı bir sonuç da çıkabilir. Ancak bunların her birinin kendine göre durumu vardır ve mesele mutlaka o sonucu ortaya çıkaran sebeplerle birlikte ele alınmalıdır. Aksi halde herhangi bir dayanağa dayanmadan asırlar sonra oturduğumuz yerden ve kendi yaşadığımız dünyanın basitliği ölçüsünde onları kritiğe ve değerlendirmeye tabi tutma gibi bir gariplik ortaya çıkar ki bunun zararını sadece kendimiz görürüz.

Anlayışlar her zaman değişmektedir. Bugün bize garip gelen dünkü uygulamalar olabildiği gibi yarınki nesiller de bizi, davranışlarımızı ve durumlarımızı daha farklı değerlendirecektir. Ne dün yaşananları o günün şartları içinde ‘yanlış’ olarak düşünmek doğru ve ne de yarınki nesillerin yadırgayacakları davranışlarımızı bugün ‘hatalı’ ilan etmek isabetlidir. Herkes kendi çağının çocuğudur ve yine herkes çağının genel atmosferi içinde yapması uygun olanı icra etmektedir.

Öyleyse tarihe mâl olmuş şahıs ve olaylar ele alınırken, onların içinde yaşamış oldukları çağ veya o olayların gerçekleştirdiği ortamın şartlarına riayet etmek, sonrakiler açısından bir esastır. Aksi halde dünkü insanların birbirlerine olan hitaplarından fertler arası iletişime, âdâb-ı muaşeret diyebileceğimiz münasebetlerden kişilerin bir diğeri hakkındaki değerlendirmelerine kadar birçok mesele bugün yanlış anlaşılacak ve onların kıymeti, kendi konumları ölçüsünde anlaşılamayacaktır.

Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in hanımlarına gelince onlar, Yüce Allah tarafından “müminlerin anneleri”^[247] olarak nitelendirildikleri için diğer kadınlara göre farklı konumdadırlar. Peygamberlik hanesinin en has gülleridir. Hiç kimsenin elde edemeyeceği özel sırlara vakıf olmuşlar,

başkalarına sağlanmayan lütuflarla değer ve özellik kazanmışlardır. Allah Resûlü [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hak yolunun gönüllü yoldaşları, sırdaşlarıdır; konuşmaları ayrı ayrı bir hikmet, susmaları başka bir kıymettir! Bu kıymetin farkına varamadan yapılacak bir değerlendirmeye veya o hikmetleri kavrayamadan ortaya konulacak bir yorumun, sahibinin cehaletini açığa çıkarmanın ötesinde bir faydası olmaz.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, hanımlarının hiçbirini diğerine tercih etmeden sıra ile her gece birinin yanında kaldığı gibi hemen hemen her gün bütün hanımlarının evlerini dolaşır ve onları teker teker ziyaret edip hal ve hatırlarını sormaktan geri kalmazdı.

Her ne kadar bazı âlimler, *“Onlardan dilediğini geri bırakır, dilediğini yanına alırsın, (geçici olarak) ayrıldıklarından (tekrar birleşmeyi) arzu ettiğine (dönmekte) senin üzerine bir günah yoktur”*^[248] âyet-i kerîmesini delil getirerek “Resûl-i Ekrem’in kadınları arasında eşit davranmakla mükellef olmadığını ve bu hükmün sadece Resûl-i Ekrem’e ait özel bir durum olduğunu” söylemişlerse de^[249] Hz. Peygamber’in, Ahzâb suresinin 51. âyeti ininceye kadar hanımları arasında adaletli davranması kendisine farz idi. Bu sebeple hanımları arasındaki davranışlarında adaletten hiç ayrılmazdı. Sadece sevgi ve gönülle ilgili hususlar bunun dışında tutulmuştur. Çünkü bundan sonraki gelen bahiste de yer alan 6-17 nolu hadisler buna işaret etmektedir.

Diğer taraftan hadisimizde yer alan Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem] Efendimiz’in *“senin gücünün yeteceği, benim gücümün yetmeyeceği şeylerde beni kınama”* sözüyle, gönülle ve kalple ilgili olan sevgi kastedilmiştir. Çünkü gönülle ilgili duygu ve düşünceler çoğu zaman insan iradesinin ve gücünün dışında doğar ve gelişir.

Aslında Allah’ın insanı gücünün üstünde olan meselelerde sorumlu tutmadığı^[250] bilindiği halde Hz. Peygamber’in kendi gücü dışında olan, ailelerine eşit bir şekilde sevgi beslemekten sorumlu tutulmaması için Allah’a dua etmesinin hikmeti aslında Allah’ın bu gibi meselelerde insanı sorumlu tutması mümkün iken lütuf ve fazlından dolayı, insanları bu meselede sorumlu tutmadığını şükür makamında itiraf etmek ve bu sayede söz konusu nimetin devamına vesile olmaktır. Yahut kulun Rabbine olan ihtiyacını dile getirmektir.

Buna göre birden fazla kadınla evlenmiş olan bir kimsenin gecelerini hanımları arasında taksim ederken adalete riayet etmesi gerekir. Konumuzu teşkil eden bu bahsin hadisleri bunu ifade ettiği gibi, *“kadınlarla iyi geçinin”*^[251] âyet-i kerîmesi de buna delalet etmektedir. Çünkü kadınlarla iyi geçinmek ancak aralarında adaleti sağlamakla mümkündür.

Dolayısıyla birden fazla hanımı bulunan bir kimsenin gecelerini hanımları arasında eşit bir şekilde paylaşması gerekmektedir. Cinsel münasebette ve sevgide adaleti sağlamak ise farz değilse de müstehaptır.

Bir hanımla evli olan kimse ise devamlı surette ibadet ve taatla veya diğer işlerle uğraşarak karısını ihmal edemez. Hanefî imamlarından Ebu Ca’fer et-Tahâvî bu meselede İmam Ebu Hanîfe’den gelen rivayeti tercih ederek “bir tek hanımla evli olan bir kimsenin dört günün bir gece ve gündüzünü onun yanında geçirmesi gerekir, fakat Hanefî mezhebinin zahirine göre bunun belli bir ölçüsü yoktur, kişi gecelerinin bazılarını hanımının yanında geçirmekle sorumluluktan kurtulur. Dolayısıyla insan karısını tamamen ihmal edemez. Onunla bazı gecelerde cinsel münasebette bulunması dinî bir görevdir. Kadının rızası dışında dört aydan fazla cinsel münasebeti terk etmek caiz değildir” demiştir.

Nesâî, İşretü’n-Nisâ’ 2 (3881); es-Sünenü’l-Kübrâ, 8/149 (8839). Ayrıca bk. Ebu Dâvud, Nikâh 37-38 (2133); Tirmizî, Nikâh 42 (1141). Bu hadis, sahihtir.

el-Bakara suresi, 2/286.

en-Nisâ suresi, 4/19.

en-Nisâ suresi, 4/3.

en-Nisâ suresi, 4/129.

Nesâî, İşretü’n-Nisâ’ 2 (3882); es-Sünenü’l-Kübrâ, 8/149 (8840). Ayrıca bk. Ebu Dâvud, Nikâh 37-38 (2134); Tirmizî, Nikâh 42 (1140). Bu hadis, sahihtir.

el-Ahzâb suresi, 33/6.

el-Ahzâb suresi, 33/6.

el-Ahzâb suresi, 33/51.

İbnü’l-A’râbî, Ahkâmü’l-Kur’ân, 2/178.

el-Bakara suresi, 2/286. âyet

en-Nisâ suresi, 4/19.

3. ERKEĞİN, (ÇOK EVLİ OLMASI DURUMUNDA) HANIMLARININ BAZISINI DİĞERLERİNDEN ÇOK SEVMESİ

٦- أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ سَعْدٍ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَمِّي قَالَ: حَدَّثَنَا أَبِي، عَنْ صَالِحٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ

أَنَّ عَائِشَةَ قَالَتْ: «أَرْسَلَ أَزْوَاجُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاطِمَةُ بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاسْتَأْذَنْتْ عَلَيْهِ، وَهُوَ مُضْطَجِعٌ مَعِيَ فِي مِرْطِي فَأَذِنَ لَهَا» فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أَزْوَاجَكَ أَرْسَلْتَنِي إِلَيْكَ يَسْأَلُكَ الْعَدْلَ فِي ابْنَةِ أَبِي قُحَافَةَ وَأَنَا سَاكِتَةٌ فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَيُّ بَيْتَةٍ أَلَسْتَ تُحِبِّينَ مَا أَحَبُّ» قَالَتْ: بَلَى قَالَ: «فَأَجِبِي هَذِهِ فَقَامَتْ فَاطِمَةُ حِينَ سَمِعَتْ ذَلِكَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَرَجَعَتْ إِلَى أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَخْبَرْتَهُنَّ بِالَّذِي قَالَتْ: وَالَّذِي قَالَ لَهَا فَقُلْنَ لَهَا: مَا نَرَاكِ أَغْنَيْتِ عَنَّا مِنْ شَيْءٍ فَارْجِعِي إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُولِي لَهُ: «إِنَّ أَزْوَاجَكَ يَنْشُدُنَّكَ الْعَدْلَ فِي ابْنَةِ أَبِي قُحَافَةَ» فَقَالَتْ فَاطِمَةُ: «لَا وَاللَّهِ لَا أَكَلِمُهُ فِيهَا أَبَدًا» قَالَتْ عَائِشَةُ: «فَأَرْسَلَ أَزْوَاجُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَيْنَبُ بِنْتُ جَحْشٍ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَهِيَ الَّتِي كَانَتْ تُسَامِينِي مِنْ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَنْزِلَةِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَمْ أَرِ امْرَأَةً قَطُّ خَيْرًا فِي الدِّينِ مِنْ زَيْنَبَ، وَأَتَقَى لِلَّهِ، وَأَصْدَقَ حَدِيثًا، وَأَوْصَلَ لِلرَّحِمِ، وَأَعْظَمَ صَدَقَةً، وَأَشَدَّ ابْتِدَالًا لِنَفْسِهَا فِي الْعَمَلِ الَّذِي تَصَدَّقُ بِهِ، وَتَقَرَّبُ بِهِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مَا عَدَا سُورَةَ مِنْ جِدَّةٍ كَانَتْ فِيهَا تُشْرِعُ فِيهَا الْفَيْئَةُ» فَاسْتَأْذَنْتْ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَ عَائِشَةَ فِي مِرْطِهَا عَلَى الْحَالِ الَّتِي كَانَتْ دَخَلَتْ فَاطِمَةُ عَلَيْهَا فَأَذِنَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ «إِنَّ أَزْوَاجَكَ أَرْسَلْتَنِي إِلَيْكَ يَسْأَلُكَ الْعَدْلَ فِي ابْنَةِ أَبِي قُحَافَةَ، وَوَقَعْتُ بِ، فَاسْتَطَلْتُ، وَأَنَا أَزُقُّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَزُقُّ طَرَفَهُ، هَلْ يَأْذُنُ لِي فِيهَا فَلَمْ تَبْرَحْ زَيْنَبَ، حَتَّى

عَرَفْتُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَكْزُرُهُ أَنْ أَنْتَصِرَ
فَلَمَّا وَقَعْتُ بِهَا لَمْ أَنْشَبْهَا حَتَّى أَنْحَيْتُ عَلَيْهِمَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّهَا ابْنَةُ أَبِي بَكْرٍ»

6. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

“Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in hanımları, (kızı) Hz. Fâtıma’yı Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’e gönderdiler. O da, onun yanına girmek için izin istedi. Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] o sırada benimle birlikte mırt^[252] (denilen) içinde uzanmış yatıyordu. (İçeri girmesi için) Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] ona izin verdi. Hz. Fâtıma [radiyallahu anhâ] da içeri girdi. Hz. Fâtıma [radiyallahu anhâ]:

- ‘Ey Allah’ın Resûlü! Hanımların beni sana gönderdiler. Onlar senden Ebu Kuhâfe’nin torunu (yani Hz. Âişe) hakkında adil davranmanı ve aralarında ayırım yapmamamı istiyorlar!’ dedi.

Ben susuyordum. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] ona:

- ‘Ey kızcağızım! Benim sevdiğim kimseyi sen de sevmek ister misin?’ buyurdu. Hz. Fâtıma da:

- ‘Evet (sevmek isterim)!’ dedi. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- ‘O halde şu (yanımdaki Hz. Âişe’yi) sev!’ buyurdu.

Hz. Fâtıma [radiyallahu anhâ], Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’den bunu duyduğunda kalkıp Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in (diğer) hanımlarının yanına geri döndü ve onlara, kendisinin Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’e söylediğini ve Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in kendisine söylediği şeyleri haber verdi. Onlar, Hz. Fâtıma [radiyallahu anhâ]’ya:

- ‘Bizimle ilgili yaptığınızdan hiçbir bir fayda görmedik. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’e geri dönüp ona: ‘Ebu Kuhâfe’nin torunu (yani Hz. Âişe) hakkında adil davranması gerektiğini söyle!’ dediler. Hz. Fâtıma [radiyallahu anhâ]:

- ‘Hayır, vallahi ona; Hz. Âişe hakkında asla hiçbir şey konuşmayacağım!’ dedi.

Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] devamla der ki: Bunun üzerine Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in hanımları, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’e Zeyneb binti Caşş [radiyallahu anhâ]’yı gönderdiler. Konum itibarıyla Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in yanında Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in hanımları içerisinde benim kadar değeri vardı. Ben dinî konularda Zeyneb binti Caşş’dan daha hayırlı bir kadın hiç görmedim. O; Allah’a karşı takvâlı bir kimse, çok doğru sözlü, akrabalarına çok bağlı, sadaka çok vermede, Allah’a daha yakın olmak için işlediği hayırlı amellerde azimli bir kimse idi. Bununla birlikte çabucak hiddetlenir ve çabucak sakinleşirdi.

Zeyneb binti Caşş [radiyallahu anhâ], Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in yanına girmek için izin istedi. Hz. Fâtıma içeri girdiğinde durum nasılsa yine Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], Hz. Âişe ile birlikte mırt (denilen) bir elbisenin içerisinde bulunuyordu. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], (içeri girmesi için) ona izin verdi. Zeyneb binti Caşş [radiyallahu anhâ]:

- ‘Ey Allah’ın Resûlü! Hanımların beni sana gönderdiler. Onlar senden Ebu Kuhâfe’nin torunu (yani Hz. Âişe) hakkında adaletli olmanı istiyorlar!’ dedi.

Sonra da benimle ilgili (olmadık şeyler) söyleyip sözü uzattı. Ben cevap vermem için izin verir mi diye Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in gözüne bakıyordum. Ben, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in gözlerine; acaba bana kendimi savunmam için izin verir mi diye bakarken, Zeyneb binti Caşş [radiyallahu anhâ] konuşmaya devam ediyordu. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in, kendimi savunmamı çirkin görmeyeceğini anladım. Ben de Zeyneb binti Caşş [radiyallahu anhâ]’nın (sözlerine karşılık vererek) onu ayıpladım. Ona üstün gelene kadar konuştum. Bunun üzerine Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- ‘O, Ebu Bekir’in kızıdır!’ buyurdu.”^[253]

Açıklama:

Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in hanımları, Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in hayatını anlamada önemli bir etkidir. Bir bakıma hanımlarından söz etmek, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’den söz etmek demektir. Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in hanımları Müslüman hanımlar için birer örnektir. Bu açıdan bakıldığında, onun hanımlarının hayatları ve Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] ile birliktelikleri, ayrı bir önem kazanır.

Aile, bir toplum içinde en önemli kurumu oluşturmaktadır. Bu açıdan Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in aile hayatı, Müslümanlar’ın geçmişte ve günümüzde, örnek almaları gereken en önemli yanlarından birisidir. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in aile hayatının bütün ayrıntılarına kadar bilinmesi, sağlam Müslüman ailenin kurulması için vazgeçilmez bir ölçüdür...

Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in hayatı incelendiğinde ömrünün sonuna doğru dokuz hanımı olduğu görülür. Bunların odaları, Mescid-i Nebevî’nin bitişiğinde ayrı ayrı idi. Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] her gece sırayla birinin yanında kalırdı. Hz. Sevde [radiyallahu anhâ], yaşı ilerlemiş olmasından dolayı sırasını Hz. Âişe’ye vermişti. Bu sebeple Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], Hz. Âişe’nin yanında daha fazla kalıyordu. Sahabiler de Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in Hz. Âişe’yi daha çok sevdiğini bildikleri için Âişe’nin yanında kaldığı günü bekleyerek o günde Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’e hediyelerini veriyorlardı.

11 nolu hadiste de geçtiği üzere Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’e vahiy sadece Hz. Âişe’nin yatağında olduğunda iniyordu. Diğer hanımlarıyla birlikte olduğunda vahiy hiç inmemişti.

Yine 14, 15 ve 16 nolu hadislerde de geçeceği üzere, Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in Hz.

Âiše'nin yanında kalıp da kendisine vahiy inmesi durumunda Cebrail'in Hz. Âiše'ye selam söylemesi bu gerçeği ortaya koymakta ve diğer hanımlarına nispetle Hz. Âiše'nin konumuna ayrı bir anlam katmaktadır. Bu durumda Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in, diğer hanımlarına nispetle Hz. Âiše'ye olan ilgisi ve onun yanında kalma arzusu daha fazla olmaktaydı. Bu da, diğer hanımlarında kıskançlığın ortaya çıkmasına sebep oluşturmaktaydı.

Yine hadisimizde de geçtiği üzere Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in, kızı Hz. Fâtıma [radiyallahu anhâ]'ya hitaben **"Ey kızcağızım! Benim sevdiğim kimseyi sen de sevmek ister misin?"** diye sorduğunda, Hz. Fâtıma bu sorunun karşılığında **"Evet (sevmek isterim)!"** diye cevap veriyor. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] de **"O halde şu yanımdaki Hz. Âiše'yi sev!"** buyuruyor.

Bu da gösteriyor ki, Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], diğer hanımlarına nispetle hanımı Hz. Âiše [radiyallahu anhâ]'ya daha fazla sevgi gösteriyor ve ona karşı daha fazla kalbî muhabbet ediyordu.

İşte Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hanımları, Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'den sevgi ve kalb muhabbeti hususunda adil davranmasını istiyorlardı. Yoksa yeme-içme, barınma, giyinme ve benzeri durumlarda değil. Çünkü Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]; hanımlarının yanlarında geceleme, evlerinin gelirine-giderine bakmak ve diğer hususlarda adil davranmaya son derece riâyet ediyordu. Sevgi ve kalbî meyil hususuna gelince, Hz. Âiše'ye karşı hepsinden fazla bir muhabbeti vardı.

Dolayısıyla da âlimler, eşler arasında muhabbet ya da kalbî meyil hususunda adil davranmaya gerek olmadığı hususunda görüş birliğine varmışlardır. Çünkü her hususta adil davranmaya yüce Allah'tan başka hiç kimsenin gücü yetmez. Bundan dolayı eşler arasında yalnız yeme, içme, giyinme, barınma, geceleme ve benzeri hususlarda adaletin sağlanması emrolunmuştur. Zaten yüce Allah'ın **"Hırs gösterseniz bile kadınlar arasında adaleti gözetmeye güç yetiremezsiniz"**^[254] buyruğu da, bu gerçeği ifade etmektedir. Çünkü âlimler bu ayette geçen hanımları arasında "adaleti gözetmeye güç yetirememe"yi; "kalbî meyil" ve "sevgi" şeklinde yorumlamışlar, "cinsel münasebet" durumunu da buna ilave etmişlerdir.

Yine hadisimizin Arapça metninde geçen "sevre" kelimesi, birdenbire galeyana gelmek, feveran etmek demektir. Bundan anlaşılıyor ki; Hz. Zeyneb son derece hayırsever, özû-sözü doğru, ahlâkı mükemmel bir kadındı. Yalnız acele kızar, feveran eder, fakat hemen bunun arkasından sükûnete dönerdi. Burada Hz. Âiše hakkında biraz atıp tuttukten sonra Hz. Âiše [radiyallahu anhâ] kendisine karşılık vermiş ve onu susturmuştur.

Yalnız bu hadiste Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in Hz. Âiše'ye izin verdiğine veya gözüyle işaret ettiğine delil yoktur. Hadisten anlaşılan yalnız Hz. Âiše'nin kendini müdafaa etmesi ve Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in de ona bir şey dememesidir.

Görüldüğü üzere Hz. Âiše [radiyallahu anhâ]'nın Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ]'ya cevap vermesi ancak bir savunma amaçlıdır. Çünkü,

"Kötülüğün cezası da ona denk bir kötülüktür, fakat kim bağışlar ve (kendisiyle düşmanı arasını) düzeltirse onun mükâfatı Allah'a aittir. Elbette o zalimleri sevmez."^[255]

"Eğer bir ceza ile mukabele edecek olursanız ancak size yapılan azap ve cezanın misli ile yapın (daha fazla ileri gitmeyin); sabredersiniz and olsun ki bu tahammül edenler için daha hayırlıdır"^[256] âyet-i kerîmelerinde açıklandığı üzere insanın kendisine zulmeden kimseye onun zulmüne denk olacak yani onu aşmayacak şekilde mukabelede bulunarak intikam alması caiz olmakla birlikte, onun bu zulmünü sabırla ve afla karşılaması kendisi için daha hayırlı ve sevaplı olur.

Bütün insanlığa ışık tutan konumuzla ilgili hadis ile bu âyetlerde özetle şu hususlara dikkat çekildiği söylenebilir: İster sebepten yere isterse bir kötülüğe verirken sınırı aşmak suretiyle olsun, başkalarına haksızlık edilmesi Allah'ın hoşnut olmadığı bir davranıştır. Şayet cezalandırma yolu seçilmişse, kötülüğü yapan kişi o eylemin kötülüğünü kendisine hissettirecek nitelikte ve ona denk bir karşılık görmelidir; ama konu şahsî bir hakla ilgiliyse bağışlama ve düzeltme yolunun seçilmesi hak sahibini ziyana sokmaz, onun Allah katındaki mükâfatı mahfuzdur.

Öte yandan haksız saldırıyı önlemeye çalışmak ve meşru müdafaa ölçüleri içinde karşılık vermek, kınamayı ve cezayı gerektiren bir eylem değildir, hatta -yukarıda belirtildiği üzere- yerine göre bir erdemdir; fakat olabildiğince sabredip özveride bulunmak da büyük bir erdemdir.

Yine hadisimizde Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in **"O, Ebu Bekir'in kızıdır"** buyurmasının anlamı ise onun meseleleri anlayıp çözüme kavuşturma ve görüşlerindeki tutarlılığın mükemmelliğine vurgu yapmaktadır. Ayrıca o, "sıddikiyet" (dosdoğruluk) mertebesinin zirvesinde ve hicret sırasındaki yoldaşlığından kaynaklı "maiyyet" (birliktelik) makamının mümtaz temsilcisi konumundaki Hz. Ebu Bekir'in kızıdır. Hz. Ebu Bekir [radiyallahu anh], gerek Mekke döneminde ve gerekse Medine döneminde Allah Resûlü [sallallahu aleyhi ve sellem]'in her daim yoldaşı ve devamlı beraberinde olduğu kişi idi. Her zaman Allah Resûlü'nün en yakınında duruyordu. Şüphesiz insanlar içerisinde en çok sevdiği kişi o idi. Hz. Âiše [radiyallahu anhâ] da onun kızı idi. Peygamber Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] de Hz. Âiše annemizin bu konumunu dikkate alıyor ve zaman zaman etrafındakilere **"O, Ebu Bekir'in kızıdır"** diyerek hatırlatmalarda bulunuyordu. Hz. Ömer [radiyallahu anh] gibi ferasetli birinin, Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] nezdinde ayrı bir yeri olan Hz. Âiše validemizi üzmemesi ve onunla asla rekabet içerisine girmemesi konusunda kızı Hz. Hafsa validemizi ikaz etmesi de aynı hassasiyetten kaynaklanmaktadır.^[257]

Konuyla ilgili olarak 8 nolu hadisin açıklamasına da bakabilirsiniz.

قَالَ: أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ

الرَّخْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ،

أَنَّ عَائِشَةَ قَالَتْ: فَذَكَرَ نَحْوَهُ، وَقَالَتْ: فَأَرْسَلَ أَزْوَاجَ النَّبِيِّ

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَيْنَبَ فَاسْتَأْذَنْتْ فَأَذِنَ لَهَا فَدَخَلَتْ فَقَالَتْ:

نَحْوَهُ، خَالَفَهُمَا مَعْمَرٌ فَرَوَاهُ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ

7. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki: ... Hadisi buna (yani 6 nolu hadise) benzer lafızla nakletti. Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] devamla dedi ki:

“Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in hanımları, (Hz. Âişe’ye gösterdiği ilgiyi kendilerine de göstermesi gerektiği hususunda) Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ]’yı Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’e gönderdiler. O da (gidip Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in huzuruna girmek için) izin istedi. (İçeri girmesi için) Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] ona izin verdi. O da içeri girdi. Zeyneb [radiyallahu anhâ]: ... dedi (ve bu hadisi) buna (yani 6 nolu hadise) benzer lafızla nakletti.”^[258]

* Ma’mer, (bu hadisin geliş yolu hususunda) o ikisine muhalefet edip bu hadisi Zührî yoluyla, Urve yoluyla Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]’dan rivayet etmiştir.

Açıklama:

Kur’ân-ı Kerîm’de gerek yaratılış gerekse hak ve sorumluluklar yönünden erkeklerle eşit konumda olan bir kadın portresi çizilmektedir. Kadın Allah’ın kulu olması bakımından erkekle eşit seviyededir; dinî hak ve sorumlulukları da aynı düzeydedir.^[259] Hz. Peygamber’in kadınlara yönelik sözleri ve uygulamaları Kur’ân’ın çizdiği bu çerçeveye uygundur. Onun şahsında kadınlar her zaman meseleleriyle ilgilenen, eşleriyle olan anlaşmazlıklarında ara buluculuk yapan, haklarını koruyan, erkeklere eşlerine iyi davranmalarını öğütleyen ve kendi yaşayışıyla da buna örnek olan bir dost ve koruyucu bulmuşlardır.

Bu hadisimiz de bir önceki hadis ile bir sonraki bağlamında değerlendirildiğinde; Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]’ya fazla ilgi göstermesinden kaynaklanan kıskançlık meselesinde arabulucuk yapan gerek kızı Hz. Fâtıma [radiyallahu anhâ]’ya ve gerekse hanımı Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ]’ya karşı saygılı davranmış, onları incitici ve diğer hanımlarını üzecek bir davranış göstermemiş, huzurunda gerçekleşen anlaşmazlıklarda da sınırı aşan bir durum olmadığı müddetçe herhangi bir tarafı kayırcı tutum göstermemiş, haksız saldırıyı önlemeye çalışmak ve meşru müdafaa ölçüleri içinde karşılık verilmesine izin vermiş, meselelerin çözüme kavuşturulmasında olgun bir tavır içerisinde çözme kararlılığını göstermiştir.

Ayrıca bu hadisimizde belirtilen diğer bir husus ise Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in hanımlarından Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ]’nın, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in huzuruna girerken kocası olan Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’den izin istemesi, Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in de hanımına izin vermesi, eşlerin birbirlerine göstermesi gereken saygının önemine binaen dikkat çekici bir durumdur.

Hadisimiz, eşlerinin birbirlerine gösterecekleri temel haklar, görevler, sevgi gibi unsurların yanı sıra “saygı” unsurunu ön plana çıkarmaktadır...

Eşlerin kendilerine ait alanları, durumları, konumları bulunabilir. Bu durumda eşlerin birbirlerine sevgi göstermelerinin yanı sıra hadisimizde geçtiği üzere birbirlerine gösterecekleri “saygı” da önem arz etmektedir.

Eşlerden birinin veya her ikisinin çalışma alanı farklı olabilir. Karşılıklı olarak birbirlerinin özel alanlarına saygı göstermeleri, evlilik bağının güçlenmesini sağlayacaktır.

Birbirlerinin alanına veya odasına girerken izin istemek, saygıyı derinleştirir. Aile kavramını daha etkin bir hale getirir. Çocukların ve hizmetçilerin anne ve babaların odalarına girerken izin istemeleri de bu meselenin izahında önem oluşturduğu âşikar bir durumdur.

Nitekim Nûr suresinin 58 ile 59. âyetleri evin çocuklarıyla hizmetçilerin, sabah namazından önce, öğle sıcağından dolayı istirahate çekildiğinde ve yatsı namazından sonra olmak üzere üç vakitte diğer aile fertlerinin odalarına ve özel mekânlarına girip çıkarken nasıl davranacaklarına dair açıklamalar yapmaktadır.^[260]

Dolayısıyla gerek eşlerin birbirlerinin odalarına girerken gerekse çocukların anne ile babalarının odalarına girerken izin istemeleri; aile hayatının ahlâkî uygulamalarında ve dinî sorumluluklarında çok temel ve önemli bir yer oluşturmaktadır.

Aile bireylerinin birbirlerine karşı saygılı, edepli, terbiyeli davranmaları gibi hususlar yüce Allah’ın lütfuyla gerçekleşmektedir. Bu sebeple Cenâb-ı Hak, Ahzâb suresinin 58 ile 59. âyetlerinin devamında şöyle buyurmuştur: **“Allah size âyetleri işte böyle açıklar, Allah her şeyi bilir, yerli yerinde yapar.”** Yani zikredilen hükümleri beyan etmek suretiyle Allah manaları ve maksatlarına delâleti apaçık âyetleriyle size şer’î hükümleri ve sistemleri beyan eder. Allah kullarının durumlarını, kullarının menfaatlerine olan ve olmayan hususları gayet iyi bilir. Kullarının işlerini düzenlemek, dünya ve ahirette onlar için en faydalı ve en münasip hükmü koyma hususunda sonsuz hikmet sahibidir.

Daha çok anne-babanın aile içerisinde birbirlerine karşı disiplinli, düzenli ve ölçülü şekilde davranmaları,

aile hayatının sağlam temel üzerine oturmasında ve hayat düzeninin sağlanmasında önemli bir etkindir.

Unutmamak gerekir ki çocuklar anne-babalarını, evdeki büyüklerini taklit ederler ve birçok yönden onların kopyası olurlar. Bunun için Kur'ân aileyi edep ve terbiyenin, ahlâk ve faziletin doruğuna yükseltmeyi plânlar ve bu konuda gereken eğitimin sağlanması için kendine özgü bir program düzenler.

۸- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ زَايِعٍ النَّيْسَابُورِيُّ، ثِقَةً مَأْمُونٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا

عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ،

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: «اجْتَمَعْنَ أَزْوَاجُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَرْسَلَنَ فَاطِمَةَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْنَ لَهَا: «إِنَّ نِسَاءَكَ، وَذَكَرَ كَلِمَةً مَغْنَاهَا يَنْشُدُنَّكَ الْعَدْلَ فِي ابْنَةِ أَبِي قُحَافَةَ» قَالَتْ: فَدَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَهُوَ مَعَ عَائِشَةَ فِي مِرْطِهَا، فَقَالَتْ لَهُ: «إِنَّ نِسَاءَكَ أَرْسَلَنِي وَهُنَّ يَنْشُدُنَّكَ الْعَدْلَ فِي ابْنَةِ أَبِي قُحَافَةَ» فَقَالَ لَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَتَجِيبُنِي؟» فَقَالَتْ: نَعَمْ قَالَ: «فَأَجِيبِيهَا» قَالَتْ: فَرَجَعْتُ إِلَيْهِنَّ فَأَخْبَرْتُهُنَّ بِمَا قَالَ لَهَا: فَقُلْنَ: إِنَّكَ لَمْ تَضْعِي شَيْئًا، فَارْجِعِي إِلَيْهِ، فَقَالَتْ: وَاللَّهِ لَا أَرْجِعُ إِلَيْهِ فِيهَا أَبَدًا، وَكَانَتْ ابْنَةُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَقًّا، فَأَرْسَلَنَ زَيْنَبَ بِنْتَ جَحْشٍ، قَالَتْ عَائِشَةُ: «وَهِيَ الَّتِي كَانَتْ تُسَامِينِي مِنْ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ» فَقَالَتْ: إِنَّ أَزْوَاجَكَ أَرْسَلَنِي، وَهُنَّ يَنْشُدُنَّكَ الْعَدْلَ فِي ابْنَةِ أَبِي قُحَافَةَ، ثُمَّ أَقْبَلْتُ عَلَيَّ فَشَتَمْتَنِي، فَجَعَلْتُ أَرْقُبُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَأَنْظُرُ طَرَفَهُ هَلْ يَأْذُنُ لِي فِي أَنْ أَتَصَرَّ مِنْهَا، قَالَتْ: «فَشَتَمْتَنِي حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ لَا يَكْرَهُ أَنْ أَتَصَرَّ مِنْهَا، فَاسْتَقْبَلْتُهَا فَلَمْ أَلْبَثْ أَنْ أَفَحَمْتُهَا، فَقَالَ لَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّهَا ابْنَةُ أَبِي بَكْرٍ» قَالَتْ عَائِشَةُ: «وَلَمْ أَرِ امْرَأَةً أَكْثَرَ خَيْرًا، وَلَا أَكْثَرَ صَدَقَةً، وَأَوْضَلَ لِرَجِيمٍ، وَأَبْدَلَ لِنَفْسِهَا فِي كُلِّ شَيْءٍ يَتَقَرَّبُ بِهِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ زَيْنَبَ مَا عَدَا سَوْرَةَ مِنْ حَيْثُ كَانَ فِيهَا، تَوَشَّكَ فِيهَا الْفَيْئَةُ»

قَالَ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ: هَذَا خَطَأٌ، وَالصَّوَابُ الَّذِي قَبْلَهُ

8. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

"Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hanımları (bir gün) toplanıp Hz. Fâtıma'yı, Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in yanına gönderdiler ve ona:

- 'Hanımların, -veya bu manada bir kelime söyledi- Ebu Kuhâfe'nin torunu (yani Hz. Âişe) hakkında adil olmanı istiyorlar!' dediler.

Hiz. Fâtıma [radiyallahu anhâ] da içeri girdi. Bu sırada Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], mırt (denilen elbisenin) içinde Hiz. Âişe'yle birlikte (uzanıp yatmakta) idi. Hiz. Fâtıma [radiyallahu anhâ], Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'e:

- 'Hanımların beni (sana) gönderdi. Onlar, Ebu Kuhâfe'nin torunu (yani Hiz. Âişe) hakkında adil olmanı istiyorlar!' dedi. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] ona:

- 'Beni seviyor musun?' buyurdu. Hiz. Fâtıma da:

- 'Evet!' dedi. Bunun üzerine Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- 'O halde Âişe'yi de sev!' buyurdu.

(Hiz. Fâtıma devamla) der ki: Bunun üzerine Peygamber'in hanımlarının yanına geri döndüm ve onlar, Hiz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in söylediği sözü anlattım. Onlar:

- **‘Sen bir şey yapmadın? (Bu meseleyi çözmek için) onun yanına bir daha geri dön!’** dediler. Hz. Fâtıma [radiyallahu anhâ]:

- **‘Vallahi, Hz. Âişe konusunda onun yanına bir daha asla geri dönmem!’** dedi.

Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in kızı bu konuda haklı idi...

Bunun üzerine onlar, Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ]’yı gönderdiler.

Hız. Âişe [radiyallahu anhâ] devamla der ki: Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in hanımları içerisinde Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ]’nın, Hz. Peygamber’in yanında benim kadar itibarı vardı. Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ] gelip:

- **‘Hanımların beni sana gönderdiler. Onlar, senden Ebu Kuhâfe’nin torunu (yani Hz. Âişe) hakkında adil olmanı istiyorlar!’** dedi.

Sonra Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ] bana doğru yönelip benimle ilgili ağır sözler söyledi. Ben, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in gözlerine; acaba bana kendimi savunmam için izin verir mi diye bakıyordum. Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ], bana ağır sözler söylemeye devam etti. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in ona karşı kendimi savunmamı çirkin görmeyeceğini anladım. Ben de Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ]’ya karşılık verdim ve onu susturana kadar devam ettim. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] ona:

- **‘O, Ebu Bekir’in kızıdır!’** buyurdu.

Hız. Âişe devamla der ki: Ben, Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ]’dan daha hayırlı, daha fazla sadaka veren, daha fazla akrabasına bağlı olan, Allah’a daha yakın olmak için işlediği hayırlı amellerde daha fazla azimli olan bir kadın görmedim. Yalnız onda bir şey vardı. O, çabucak hiddetlenir ve çabucak sakinleşirdi.”[261]

* Ebu Abdurrahman (en-Nesâî) dedi ki: “Bu hatalıdır. Doğru olan bundan öncekidir.”

Açıklama:

Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem]’in mükemmel bir kul olmasından dolayı ibadet hayatı ve sahabeyle geçirmek zorunda kaldığı çok önemli zaman dilimleri, onu ailesini ihmale asla götürmüyordu.

Aslında sözlü çekişmelerde yapılan saldırıyı ona denk olacak şekilde karşılamak caiz olmakla birlikte, tamamen sessiz kalma yolunu tercih ederek çekişmenin uzamasını önlemek daha faziletli bir iştir.

Bu hadis-i şerifte de görüldüğü üzere Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in, Hz. Âişe’ye fazla ilgi göstermesinden dolayı diğer hanımları bu meselede adaletli davranması hususunda Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in yanında büyük bir değere sahip olan kızını aracı olarak göndermişler, bundan bir netice alamayınca yine Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem]’in yanında büyük bir itibarı olan Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ]’yı aracı olarak göndermişlerdir.

Hız. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in, kendisine aracı olarak gelen kızı Hz. Fâtıma [radiyallahu anhâ]’ya **“Beni seviyor musun?”** diye sormasına karşılık, Hz. Fâtıma’nın: **‘Evet!’** cevabı karşılığında Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in **‘O halde Âişe’yi de sev!’** buyurması, Hz. Âişe’nin Resûl-i Ekrem yanındaki değerini ve önemini ortaya koymaktadır.

Ayrıca Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem]’in diğer hanımlarının Hz. Fâtıma’ya **‘Sen bir şey yapmadın? (Bu meseleyi çözmek için) onun yanına bir daha geri dön!’** demeleri üzerine, Hz. Fâtıma [radiyallahu anhâ]’nın **‘Vallahi, Hz. Âişe konusunda onun yanına bir daha asla geri dönmem!’** demesi, Hz. Fâtıma’nın Allah Resûlü [sallallahu aleyhi ve sellem]’in bu konudaki tutumunu anlamasından dolayıdır.

Hız. Fâtıma’dan bir cevap alamayınca Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem]’in yanında büyük bir itibarı olan Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ]’yı göndermişlerdir. Fakat burada dikkat çekici husus, Hz. Zeyneb’in Hz. Âişe’ye sözlü saldırıda bulunmasıdır. Buna karşılık Hz. Âişe’nin, kendisine sözlü saldırıda bulunan Hz. Zeyneb’e karşılık vermesi de söz konusudur.

Hadisimizde Hz. Zeyneb’in Hz. Âişe’ye sözlü saldırısının nedeniyle ilgili olarak net bir bilgi yok. Yalnız Hz. Âişe’nin ifadesinden anlaşıldığına göre Hz. Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ], çabucak hiddetlenen ve çabucak sakinleşen biriydi. Ya da kıskançlık göstermiş olabilir.

Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ]’nın bu sözlü saldırısı netice itibarıyla Hz. Peygamber’e yapılmış bir saldırı haline dönüşebilirdi. Hz. Peygamber, Hz. Zeyneb için böyle bir tehlikenin doğmasından korktuğu ve bunun önlenmesinin de Hz. Âişe’nin vereceği cevapla mümkün olacağını düşündüğü için Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]’nın cevap vermesine müsaade etmiş ve ikisi arasında geçen tartışmaya ses çıkarmamış olabilir...

11 nolu hadiste de geçtiği üzere Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], Hz. Âişe’nin yatağında kendisine vahiy inmesinden dolayı ona karşı sevgisi ve ilgisi daha fazlaydı. Ayrıca Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem]’in hanımlarından olan Hz. Sevede [radiyallahu anhâ]’nın yaşlılıktan dolayı nöbet gününü Hz. Âişe’ye bırakması da Allah Resûlü [sallallahu aleyhi ve sellem]’in Hz. Âişe’yle daha fazla vakit geçirmesine sebep olmuştu... Bu durum, hanımlar arasında kıskançlıktan kaynaklı olarak adalet isteme meselesine dönüşmüştü. Yoksa hak ve hukuk çerçevesinde herhangi bir adaletsizlik söz konusu değildi...

Hanımları Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’e; kişiye gösterilen “sevgi”nin de hak ve adalet kapsamı içerisinde olduğunu düşündükleri için **“Senden Ebu Kuhâfe’nin torunu (yani Hz. Âişe) hakkında adil olmanı istiyorlar”** demişlerdir. **“Kadınlarla iyi geçinin”**[262] âyet-i kerîmesi gereği kadınlar arasında adaleti sağlamak asıl olandır. Fakat bundan “sevgi” hususu istisna edilmiştir.

Hız. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in, Ahzâb suresinin 51. âyeti ininceye kadar hanımları arasında adaletli davranması kendisine farz idi. Bu sebeple hanımları arasındaki davranışlarında adaletten ayrılmazdı. Fakat sevgi ve gönülle ilgili hususlar insanın elinde değildir, gücü ve iradesi dışındadır.

Zaten konu başlığımızın birden çok hanımı olan kişinin hanımları arasında birini diğerinden daha fazla

sevebileceğini ifade etmesi bu meseleyi açığa kavuşturmaktadır.

Hiz. Âişe validemizin annelerimiz arasındaki konumu çok farklıdır; çünkü o, din adına hizmet etmeye ihtiyaç duyulan Medine yıllarında Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in yanında yer alan özel konumdaydı ve bu yönüyle de Medine döneminde kadınlar içerisinde akla gelen ilk isim o idi. Özel bir donanımına sahiptir; Allah ona misyonunu yerine getirme adına müthiş bir zekâ lûtfetmiştir. Duyduğunu olduğu gibi kabullenmeyen, onu Kur'an ve Sünnet'in ölçütlerine göre sorgulayan bir fitratı vardır. Kulağı vahiyde, gözü ise istikbalde idi.

Ayaklarını sapasağlam bastığı yerde Âişe annemiz, Asr-ı saadet ile geleceği birbirine bağlayan muhteşem bir köprü konumundaydı. Onun bulunduğu yerde ayrı bir canlılık vardır; atmosferine girenler, vahyin boyasıyla boyandıklarını hisseder, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'i ziyaret etmişçesine bir heyecan ve canlılıkla geri dönerdi...

Şu bir gerçek ki, genel manada bu bağlamdaki rivayetlere baktığımızda diğer annelerimize nispetle Allah Resûlü [sallallahu aleyhi ve sellem]'in, Âişe annemizi daha çok seviyor olmasının temel nedenlerinden biri; onun müstesna konumuydu. Çünkü annelerimiz arasında ilmî derinliği itibarıyla en önde yer alan annemiz o idi.

Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem]'in, sınıksız tutunulduğu zaman insanların hidayetinde sabit kalacakları müjdesini verdiği iki husustan biri olan "Ehl-i beyt"^[263] dairesinin en seçkin hocası Âişe annemiz idi. Diğer insanlar Peygamber Efendimiz'in dışındaki hallerini görüp bilirken, o hem dışındaki hem de başkalarının asla bilemeyeceği en özel durumlarına vakıf olmaktadır. Çok geçmeden bu özelliği onu, Kur'an'ın en önemli tercümanı, hadis ilminin de en temel hocası haline getirecek, dinin temel meseleleriyle ilgili olarak insanlar nezdinde onu seçkin bir konuma oturtacaktı. Bu sayede dine ait inceliklerin birçoğu kendisinden öğrenildi. Bu yönüyle Âişe annemiz, peygamber hanesinde adeta merkez noktayı temsil etmekteydi...

Hadisimizde yer alan Hiz. Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ] fitratından gelen kıskançlık nedeniyle böyle bir söz sarf etmesine rağmen Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem], ailelerine karşı çok iyi davrandığı için müsamaha ile muamelede bulunmuştur.

Ancak bu kıskançlık durumu, hiçbir zaman meseleyi çok ciddi bir kamplaşma zeminine taşıyacak seviyede değildi. Bir diğer ifadeyle, bir kısmının diğer bir kısmına yakın olmaları, diğerlerine uzak olmalarını gerektirmiyordu. Aralarında farklı değerlendirmelerin olması tabii ki mümkündü; ancak Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in tavır ve tercihinin bırakılması veya Allah Resûlü [sallallahu aleyhi ve sellem]'in konuya vakıf olması durumunda mesele hemen tatlıya bağlanır ve bir daha da aynı hususta ısrar edilmezdi.

Her şeye rağmen aralarında karşılıklı bir saygı ve hürmet de söz konusuydu; hicret sonrasında Hiz. Âişe annemizi evliliğe hazırlayanların başında Zeyneb binti Cahş annemiz olduğu gibi İfk/iftira olayında da onu temize çıkaranların başında yine o vardı.^[264]

Hiz. Peygamber Efendimiz'in hanımları arasında yaşanan ve kıskançlık gibi duran gıpta görünümüne diyalogların temelinde çoğu zaman hayırda yarış anlayışı vardı; zira onlardan birinin yaptığı hayır veya ibadeti diğerleri de yerine getirmek ister, hayır yarışında geri durmazdı. Bu da fitrattan gelen tepkilere sebep olabiliyordu.

Bununla birlikte Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] ile hanımlarının şahsında insanlığa yeni mesajlar sunulmak suretiyle birkaç mesele çözüme kavuşturulmuş oluyordu: Bunların ilki, Allah'ın helal kıldığını insanın kendi için haram kılmaması gerektiği idi. İkinci mesele ise şayet böyle bir haram kılma söz konusu olmuşsa bu, af ve mağfireti gerektiren bir duruştu ki, ancak Allah'ın Gafûr ve Rahîm sıfatların sığınmakla selamete çıkılabilirdi. Diğer bir mesele de yemin edip helali kendine haram kılan kimsenin, yemin kefareti ödeyerek yeniden helal olan şeye dönüş kapılarının açılması idi.^[265]

Peygamber Efendimiz'in hanımları, Allah Resûlü [sallallahu aleyhi ve sellem]'i belki birbirlerinden fitrî olarak kıskandıkları için böyle davranıyorlardı; ancak kendileri hakkında âyetler indiği için yüce Allah'ın onu ne kadar çok sevdiğini daha iyi fark etmişlerdi. Böyle bir makamın sahibine eş olmanın ne kadar sorumluluk gerektirdiğini kavramışlardı. Öyleyse eş olma keyfiyetine zarar verecek davranışlardan kaçınmaları gerekmektedir. Annelerimiz de bundan böyle daha dikkatli bir hayat yaşamışlardır.

Özetle; kıskançlık, insanın fitratında oluşan bir duygu olduğu için Hiz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hanımları, bu meselede Hiz. Âişe'den dolayı Allah Resûlü'ne kıskançlık göstermiş olmaktadır... Ayrıca Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ] kıskançlık nedeniyle böyle bir söz sarf etmesine rağmen Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem], ailelerine karşı çok iyi davrandığı için müsamaha ile muamelede bulunmuştur.

Konuyla ilgili olarak 6 nolu hadisin açıklamasına bakabilirsiniz.

٩- أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مَسْعُودٍ قَالَ: حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ يَغْيِي النَّبِّ الْمَقْضَلُ قَالَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مَرْة، عَنْ مَرْة،

عَنْ أَبِي مُوسَى، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «فَضَّلَ عَائِشَةَ عَلَى النَّسَاءِ، كَفَضَّلَ الثَّرِيدَ عَلَى سَائِرِ الطَّعَامِ»

9. ... Ebu Mûsâ el-Eş'arî [radiyallahu anh] yoluyla Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmaktadır:

“Âişe'nin (diğer) kadınlara üstünlüğü, tirit yemeğinin diğer yemeklere üstünlüğü gibidir.”^[266]

Açıklama:

Hz. Âişe, babası Hz. Ebu Bekir'in daveti ile küçük yaşta Müslüman oldu. Hicretin 2. yılı Şevval ayında (M. 624) Hz. Peygamber'le evlendi.

Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] gelişmesini, yetişmesini ve şahsiyetinin olgunlaşmasını Peygamber evinde tamamlama imkânı buldu.

Hz. Peygamber onu çok sevdiği için kendisine Ayşe (عائشة), Uveys (عويش) ve Âiş (عائش) diye de hitap ederdi. Ayrıca beyaz tenli olmasından dolayı Hz. Âişe'ye Humeyrâ (حميراء) denildiği, kendisine Hz. Peygamber'in bu şekilde hitap ettiği de rivayet edilmiştir. Hz. Ali bir hadis rivayetinde ondan “Resûlullah'ın sevgilisi” (خليلة رسول الله) diye söz etmiş, tâbiünden Mesrûk ise Hz. Âişe'den rivayet ettiği hadislerin senedinde, “Allah'ın sevgilisinin sevgilisi, semadan inen âyetle temize çıkan” ifadesini kullanmıştır

Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], hanımları arasında Hz. Hatice'den sonra en çok Hz. Âişe'yi sevmiş, dünyada en çok kimi sevdiği sorusuna karşılık olarak onun adını vermiş ve bu sevgisini dile getirmiştir. Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] ile birlikte bulunduğu kendisine vahiy geldiğini açıklaması, onun diğer hanımlarından daha fazileti olduğunu göstermektedir. Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in en fazla kıskanan ve sevgisini kazanmak için en çok gayret sarf eden de o idi. Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in çok sevdiği ve hatırasını daima canlı tuttuğu Hz. Hatice'yi bile kıskanır ve bu husustaki hislerini Resûl-i Ekrem'e ifade etmekten çekinmezdi. Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] de ona Hz. Hatice'nin faziletini sayar, ondan çocukları olduğunu söylerdi. Ev işlerini kendisi yapardı. Hz. Peygamber'le beraberken onunla sohbet eder ve nafil ibadetle meşgul olurdu. Kadınlarla namaz kılarken onlara imamlik ederdi. Hz. Peygamber'e karşı beslediği derin sevgi yanında onun itaat ve emirlerine dikkat etmekle de temayüz etmişti.

Hz. Âişe, Resûl-i Ekrem ile evlendikten sonra üstün bir mevki ve haklı bir şöhrete ulaştı. Peygamber hanımlarının müminlerin anneleri (ümme'hâtü'l-mü'minin) olduklarını bildiren ve Hz. Peygamber'den sonra, başkalarının onlarla evlenmelerini ebediyen yasaklayan Kur'an ayetleri gereğince “ümme'l-mü'minin” (müminlerin annesi) diye anılmaya başlamıştır.

Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] ile Hz. Peygamber Efendimiz arasındaki aile bağı; sevgi, anlayış ve hürmet esası üzerine kurulmuştur. Kendisine büyük yakınlık ve sevgi gösteren Hz. Peygamber ile koşu yaptığı, onun omzuna dayanarak Mescid-i Nebevî'de mızraklarıyla savaş oyunları oynayan Habeşliler'i seyrettiği ve Hz. Peygamber'e nazlanmaktan hoşlandığı bilinmektedir. Hz. Peygamber de onunla bir arada bulunmaktan, bilhassa gece seyahatlerinde kendisiyle sohbet etmekten, davetlere onunla birlikte katılmaktan, sorularına cevap vermekten pek memnun olurdu.

Geceleri namaz kılar, günlerinin çoğunu oruçla geçirirdi. Kimsenin aleyhinde konuşmayı sevmezdi. Kanaatkâr, tok gönüllü, mütevazı, aynı zamanda ağırbaşlı ve cömert idi. Öksüz ve fakir çocukları himayesine alır, onların terbiye ve yetiştirilmesine itina eder, sonra da evlendirirdi. Birçok köle ve cariyesini azat etmiştir; bazı rivayetlerde altmış iki olarak zikredilen bu azatlılardan bir kısmı ilim ve hadisle meşgul olmuştur.

Hz. Peygamber'in diğer hanımlarıyla, kızı Hz. Fâtıma, Hz. Ali ve diğer sahabilerin faziletlerine dair birçok hadisi rivayet etmek ve onları daha sonraki nesillere tanıtmak suretiyle âlicenap olduğunu da göstermiştir.

Hz. Âişe (radiyallahu anhâ), Peygamberimiz vefat ettiği zaman çok genç olmasına rağmen Kur'an-ı Kerim'i ve Hz. Peygamber'in sünnetini en iyi bilen, anlayan ve muhafaza eden sahabilerin başında yer alır. O, hem baba evinde, hem Peygamber'in yanında zekâsı, anlayış kabiliyeti, öğrenme arzusu, kuvvetli hafızası, aşkı ve imanı sayesinde en iyi şekilde yetişti ve başkalarına nasip olmayan bilgiler edindi.^[267]

Hadisimizde geçen **“tirit”** yemeği; et suyuna kızartılmış veya bayat ekmek konularak yapılan **yemeğe** verilen isimdir. Kaz, ördek, tavuk, inek, koyun eti ile yapılan çeşitleri görülmektedir. Yörelere göre farklı etler de kullanılabilir. Tirit yemeği o dönemde diğer yemeklere göre daha değerli olduğu için Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], Hz. Âişe'nin diğer kadınlara üstünlüğünü tirit yemeğinin diğer yemeklere olan üstünlüğüne benzetmiştir.

١٠ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ خَشْرَمٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا عِيسَى، عَنِ ابْنِ أَبِي
ذُئْبٍ، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ،
عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «فَضْلُ عَائِشَةَ
عَلَى النِّسَاءِ كَفَضْلِ الثَّرِيدِ عَلَى سَائِرِ الطَّعَامِ»

10. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] yoluyla Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmaktadır:
“Âişe'nin diğer kadınlara olan üstünlüğü, tirit yemeğinin diğer yemeklere olan üstünlüğü gibidir.”^[268]

Açıklama:

Hiz. ÂiŖe [radiyallahu anha], Resûl-i Ekrem'den aldığı feyiz sayesinde İslam esaslarının en mümtaz öğreticisi oldu. Kur'ân-ı Kerim'i tefsir etti. Kur'ân'ı en iyi anlayanlardan biriydi. Sünneti de çok iyi anlamış olan Hiz. ÂiŖe hadislerden, kıyas suretiyle yeni hükümler çıkardı. Onun hüküm çıkarma ve fetvaları, kendisinin bir fakih/İslam hukukçusu olduğunu gösterir. Hiz. Peygamber'in ashabı arasında, çok sayıda fetva vermesiyle meşhur olan yedi kişiden biri Hiz. ÂiŖe'dir.

Arap dilini maharetle kullanması yanında, Arap şiirini de çok iyi bilirdi. Etkileyici bir hatip olduğu için konuşması insanlara çok tesir ederdi. Babasının vefatı üzerine kabri başında yaptığı dua, Cemel Vakası'ndaki hutbesi ve bazı mektupları, onun edebî kabiliyetini gösteren şaheser örneklerdir. Ayrıca Arap tarihi, ensâb/soy ilmi, cahiliye çağının sosyal durumu, örf ve âdetleri hakkında geniş bilgi sahibi idi.

Hiz. ÂiŖe [radiyallahu anha]'nın en belirgin özelliklerinden biri de İslam dininin esaslarını anlatmak hususundaki faaliyetleridir. Hiz. Peygamber'den sonra onun evi, kadın-erkek, büyük-küçük birçok kimsenin huzuruna gelip kendisini dinlediği, varsa sorusunu sorup cevabını aldığı bir ilim ve irfan ocağı oldu.

Ashaptan bazılarının vefat etmiş olması, birçoğunun da fetihler sebebiyle farklı bölgelere gitmesi sonucunda Medine'de çok az sahabe kalmıştı. Hiz. ÂiŖe'nin varlığı sayesinde, "Peygamber şehri Medine" ilim merkezi olmaya devam etti. Bu şehirde onun yıllarca süren eğitim ve öğretim faaliyetleri sayesinde İslam ilimlerinin temelleri atıldı ve ilmi hareket gelişmiş oldu. Hiz. ÂiŖe [radiyallahu anha], yalnızca şifahî sorulara değil aynı zamanda muhtelif şehir ve bölgelerde yaşayan Müslümanlar'ın mektupla sordukları sorulara da cevaplar vermiştir. Böylece hadislerin ve bazı fikhî meselelerin yazılmasına da öncülük etmiş oldu.

Hiz. ÂiŖe [radiyallahu anha], Peygamberimiz zamanından başlamak üzere, kadınların eğitim ve öğretimiyle çok yakından meşgul oldu; çevresinde ders dinleyen ve hadis nakleden birçok kız ve kadın yer aldı. Böylece o, hem bizzat hem de yetiştirdiği öğrencileri ile İslam dünyasında kadınların ilimle meşgul olmaları gerektiğini hiçbir tereddüde meydan vermeyecek şekilde göstermiş oldu.

Hiz. Peygamber'den sonra yaklaşık kırk altı yıl daha yaşayan Hiz. ÂiŖe [radiyallahu anha], 14 Temmuz 678 tarihinde Medine'de vefat etti. Hiz. ÂiŖe [radiyallahu anha], bütün alçakgönüllülüğü ve mütevazılığı ile beraber son derece vakarlı ve sabırlı idi. ^[269]

١١- أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ قَالَ: حَدَّثَنَا شَاذَانُ قَالَ: حَدَّثَنَا

حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ غَزْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ:

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا أُمَّ
سَلَمَةَ لَا تُؤْذِينِي فِي عَائِشَةَ، فَإِنَّهُ وَاللَّهِ مَا أَتَانِي الْوَحْيُ فِي لِحَافِ

امْرَأَةٍ مِثْلُكِ إِلَّا هِيَ

11. ... Hiz. ÂiŖe [radiyallahu anha] dedi ki:

"Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- 'Ey Ümmü Seleme! ÂiŖe hakkında bana eziyet verme. Vallahi, ondan başka sizden hiçbir kadının yatağında bana vahiy gelmedi!' buyurdu. ^[270]

Açıklama:

Peygamberimizin sevgili eşi Hiz. ÂiŖe [radiyallahu anha], Peygamberimizin en yakın arkadaşı, onun vefatından sonra İslam birliğinin ilk koruyucusu, İslam fetihlerinin ilk bayraktarı olan Hiz. Ebu Bekir'in kızı Hiz. ÂiŖe [radiyallahu anha], yalnız bu konumuyla değil; bundan başka, ilmiyle, ahlakıyla, siyasî hayatıyla, kısaca kâmil bir insanda bulunan bütün yüce vasıflarıyla başkalarına karşı üstün duruma gelmiş yüksek bir şahsiyettir.

Hiz. ÂiŖe'nin hayatında dine bağlılığın, fazilet ve kemâlin, ilim ve ictihadın, dine hizmetin, hayatı ilme vakfetmenin, sonuç olarak İslam terbiyesini en temiz kaynağından, İslam ahlâkını en görkemli kandilinden, din ve imanını en nurlu ve feyizli kaynaktan alan insanların hayatında kazanacakları başarıların hepsi vardır.

Hiz. ÂiŖe; nezahet, iffet, tokgözlülük, cesaret, cömertlik, nezaket, hayırseverlik, sevgi, olgunluk gibi birçok ahlâkî meziyetin timsali olduğu gibi, Kur'ân-ı Kerim'in tefsirine, hadis ilminin tertip ve tedvinine, fıkıh usûlünü ortaya koymaya, kelam, akâid ve dinin sırlarını izaha ve kadınlık âleminin durumunu yükseltmeye çalışarak bu sahada büyük başarılar kazanmakla adını ebedî olarak yaşatmaya liyakat kazanmış büyük bir insandı.

Hiz. ÂiŖe'nin bu konumunun yanı sıra onun Allah Resûlü yanındaki değerini ve konumuzla ilgili hadisin daha iyi anlaşılması için bu hadisin Buhârî'deki metnine yer vermek gerekmektedir. Buhârî'deki metin şöyledir: "Urve İbnü'z-Zübeyr [rahimehullah] dedi ki: İnsanlar Hiz. Peygamber'e takdim edecekleri hediyelerini Hiz. ÂiŖe'nin nöbet gününde vermeyi isterlerdi. Hiz. ÂiŖe dedi ki: (Hiz. Peygamber'in hanımları olan) kadın arkadaşlarım (bundan kıskançlığa gelerek) Ümmü Seleme'nin yanında toplandılar ve:

- 'Ey Ümmü Seleme! Şüphesiz biliyorsun ki, insanlar hediyelerini ÂiŖe'nin nöbet gününde getirmeye çalışıyorlar. Hâlbuki bizler de Hiz. ÂiŖe'nin hayır istemekte olduğu gibi hayır istemekteyiz. Dolayısıyla sen Resûlullah'a söyle de, o, insanlara hediyelerini kadınlarından kimin

yanında bulunur ve kimlerin nöbet günlerini dolaşırsa, orada vermelerini emretsin!’ dediler.

Hiz. ÂiŖe devamla dedi ki: Ümmü Seleme, diğler kadınların kendisine söylediklerini kendi nöbeti sırasında Hiz. Peygamber’e anlattı.

Ümmü Seleme dedi ki: Ben bunu Peygamber’e zikrettim. O benden yüz çevirdi. Sonra benim nöbetimde bana geldiğinde kendisine bunu yine zikrettim, benden yine yüz çevirdi. Üçüncü nöbetim de geldiğı zaman bunu kendisine yine söyledim. Bu defa bana:

- ‘Ey Ümmü Seleme! ÂiŖe hakkında bana eziyet etme. Çünkü Ŗu bir hakikattir ki, vallahi, ÂiŖe’den başka sizden hiçbir kadının yorganı altında bulunduğum esnada bana vahiy inmedi!’ buyurdu.”[271]

Görüldüğü üzere bu hadiste, Hiz. ÂiŖe [radiyallahu anha] konusunda Hiz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] ile kendi aralarında aracı yapılan kiŖi, Resûlul-i Ekrem’in hanımlarından olan Hiz. Ümmü Seleme’dır. Daha önce geöen 6-8 nolu hadislerde ise bu işle görevlendirilen kiŖiler, Resûl-i Ekrem’in kızı Hiz. Fâtıma [radiyallahu anha] ile hanımlarından Zeyneb binti CahŖ [radiyallahu anha]’dır.

Yalnız burada söz konusu edilen husus; kadınların, Hiz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’den talepleri; insanların hediyelerini Hiz. ÂiŖe [radiyallahu anha]’nın nöbeti gününün dışında kendi nöbetleri sırasında da takdim etmelerini onlara emretmesidir. Hiz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] de bu isteğle Hiz. ÂiŖe [radiyallahu anha] hakkında kendisine eziyet edilmemesi, çünkü Hiz. ÂiŖe [radiyallahu anha]’dan başka diğler hanımlarından hiçbirinin yorganı altında iken kendisine vahyin inmemesi şeklinde cevaplamıştır. Bu hususta kendisini mazur görmeleri gerektiğini dolaylı olarak belirtmektedir.

١٢ - أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ أَدَمَ، عَنْ عَبْدِةَ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ عَوْفٍ

بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ رُمَيْثَةَ،

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، أَنَّ نِسَاءَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَلَّمْنَهَا
أَنْ تُكَلِّمَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا يَتَحَرَّوْنَ
بِهَدَايَاهُمْ يَوْمَ عَائِشَةَ وَتَقُولُ لَهُ: «كَانَ النَّاسُ يَتَحَرَّوْنَ بِهَدَايَاهُمْ
يَوْمَ عَائِشَةَ، فَكَلَّمْتُهُ، فَلَمْ يُجِبْنَهَا، فَلَمَّا دَارَ عَلَيْهَا، كَلَّمْتُهُ أَيْضًا،
فَلَمْ يُجِبْنَهَا» وَقُلْنَ: مَا رَدُّ عَلَيْكَ قَالَتْ: «لَمْ يُجِبْنِي» قُلْنَ: لَا
تَدْعِيهِ، حَتَّى يَرُدَّ عَلَيْكَ تَنْظُرِينَ مَا يَقُولُ: فَلَمَّا دَارَ عَلَيْهَا الثَّالِثَةَ
كَلَّمْتُهُ فَقَالَ: «لَا تُؤْذِينِي فِي عَائِشَةَ، فَإِنَّهُ لَمْ يَنْزِلْ عَلَيَّ الْوُحْيُ،
وَأَنَا فِي لِحَافٍ امْرَأَةٌ مِنْكُمْ إِلَّا فِي لِحَافٍ عَائِشَةَ»

12. ... Ümmü Seleme [radiyallahu anha] dedi ki:

“Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in (diğler) hanımları, Ümmü Seleme’nin (yani yanıma gelip benim) Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’e; insanların, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’e hediyelerini vermek için Hiz. ÂiŖe’nin nöbet (yani Hiz. Peygamber’le geçireceğı) günü gözlediklerini bildirmemi ve ona: **‘Biz de ÂiŖe’nin sevdiği gibi hayır yapmayı severiz!’** dememi istediler.

Bunun üzerine Ümmü Seleme [radiyallahu anha] (gidip bu meseleyi) Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’le konuştu. Fakat Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], Ümmü Seleme [radiyallahu anha]’ya cevap vermedi. (Nöbet sırası bir daha) dönüp gelince, onunla (yine bu meseleyi) konuştu. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], Ümmü Seleme [radiyallahu anha]’ya yine cevap vermedi. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in hanımları:

- ‘Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] sana ne cevap verdi?’ diye sordular. Ümmü Seleme [radiyallahu anha] da:

- ‘Bana cevap vermedi!’ dedi. Onlar yine:

- ‘Sana cevap verinceye kadar onu rahat bırakma! Sana ne cevap vereceğini bekle!’ dediler.

Üçüncü defa Ümmü Seleme [radiyallahu anha]’ya nöbet sırası gelince, Ümmü Seleme [radiyallahu anha] yine Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] ile konuştu. Hiz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- ‘ÂiŖe konusunda bana eziyet etme! ÂiŖe’nin yatağı dışında sizden hiçbir kadının yatağında bana vahiy gelmemektedir!’ buyurdu.”[272]

Açıklama:

Peygamber Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] o kadar yoğun işlerinin arasında şefkatli bir eş olarak hanımlarına kıymet veriyor, onları dinliyor, anlattıkları haberlerle ilgili onlara yorumlar yapıyor ve sevdiği kiŖiyi açıköa söylüyordu.

Allah Resûlü’nün eşlerine karşı gösterdiği sevginin bir alâmeti de onlarla birlikte vakit geçirmesidir. Hem

bir devlet başkanı hem de bir peygamber olmasına rağmen işleri ne kadar yoğun olsa da ailesiyle ilgisini koparmıyordu.

Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın yatağı dışında diğer hanımlarının yatağında kendisine vahiy gelmemesinden dolayı diğer hanımlarına nispetle Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'ya daha fazla ilgili gösteriyor ve ona daha çok meylediyordu.

Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'ya olan bu fazla ilgisi sahabiler tarafından da bilindiği için 13 nolu hadiste de geçeceği üzere insanlar, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hoşnutluğunu kazanmak maksadıyla hediyelerini getirmek için Hz. Âişe'nin nöbet gününü beklerlerdi.

Yüce Allah'ın **"kadınlarla iyi geçinin"**^[273] âyet-i kerîmesi gereği kadınlarla iyi geçinmenin ancak aralarında adaleti sağlamakla mümkün olacağı âşikardır. Fakat birden fazla hanımı bulunan bir kimsenin, hanımları arasında "sevgi"de adaleti sağlaması farz değil de müstehap olarak kabul görmüştür.

Hadisimizde dikkate değer bir husus da Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hanımlarının Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'dan dolayı kıskançlık göstermeleridir.

Bu olayda da görüldüğü üzere basit kıskançlıklar, yanlış davranışlara ve haksızlıklara yol açabilir. Evet, küçük şey yoktur. İnsanın ruh dünyasında basit bir kıskançlık hali de zamanla büyür, aile ve toplum arasında felâketlere sebep olabilir... Yine faziletli bir davranışın küçüğü de zamanla büyür, hayatı cennete dönüştürebilir. Öyleyse ailede adâleti ayakta tutmak ve kıskançlıklardan uzak durmak, ona yapılacak en büyük yatırımdır. Kendi aleyhimize olacağını bile bile adâleti tercih etmek, uzun vadede büyük bir kazancın yatırımı olacaktır.

Sonuç olarak; gerek kıskançlık sonucu yapılan olumsuz tavırların, gerekse yanlışlıkla yapılan kalp kırıcı davranışların ya da kötü sözlerin, özetle iyi ve kötü bütün davranışlarımızın ve sözlerimizin Rabbimiz tarafından dikkate alındığının farkında olunmalı ve bunun mutlaka bir karşılığının olacağı da asla unutulmamalıdır.

۱۳- أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ
قَالَ: حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ غَزْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كَانَ النَّاسُ يَتَخَرَّوْنَ بِهَدَايَاهُمْ يَوْمَ عَائِشَةَ،
يَتَّبِعُونَ بِذَلِكَ مَرْضَاةَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

قَالَ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ: وَهَذَا الْحَدِيثَانِ صَحِيحَانِ عَنْ عَبْدِ

13. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

"İnsanlar, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hoşnutluğunu kazanmak maksadıyla hediyelerini getirmek için Hz. Âişe'nin (nöbet) gününü beklerlerdi."^[274]

* Ebu Abdurrahman (en-Nesâî) dedi ki: "(Hadisin ravisi) Abde yolundan gelen bu iki hadis, sahihtir."

Açıklama:

Hz. Âişe [radiyallahu anhâ], babası Hz. Ebu Bekir'in daveti ile küçük yaşta Müslüman olmuş, yetişmesini ve şahsiyetinin olgunlaşmasını Peygamber evinde tamamlama imkânı bulmuştu. Hz. Peygamber'le beraberken onunla sohbet eder ve nafil ibadetle meşgul olurdu. Hz. Peygamber'e karşı beslediği derin sevgi yanında onun itaat ve emirlerine dikkat etmekle de temayüz etmişti. Allah Resûlü [sallallahu aleyhi ve sellem]'in sevgisini kazanmak için en çok gayret sarf eden de o idi. Hz. Peygamber'in çok sevdiği ve hatırasını daima canlı tuttuğu Hz. Hatice [radiyallahu anhâ]'yı bile kıskanır ve bu husustaki hislerini Resûl-i Ekrem'e ifade etmekten çekinmezdi.

Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], hanımları arasında Hz. Hatice'den sonra en çok Hz. Âişe'yi sevmiş, dünyada en çok kimi sevdiği sorusuna, karşılık olarak onun adını vermiş ve bu sevgisini dile getirmiştir.

Kendisine büyük yakınlık ve sevgi gösteren Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] ile koşu yaptığı, onun omzuna dayanarak Mescid-i Nebevî'de mızraklarıyla savaş oyunları oynayan Habeşliler'i seyrettiği ve Hz. Peygamber'e nazlanmaktan hoşlandığı bilinmektedir. Hz. Peygamber de onunla bir arada bulunmaktan, bilhassa gece seyahatlerinde kendisiyle sohbet etmekten, davetlere onunla birlikte katılmaktan, sorularına cevap vermekten pek memnun olurdu.

Ayrıca Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem]'in, Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] ile birlikte bulunduğunda kendisine vahiy geldiğini açıklaması, onun diğer hanımlarından daha faziletli olduğunu göstermişti.

Görüldüğü üzere Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] ile Hz. Peygamber arasındaki aile bağı; sevgi, anlayış ve hürmet esası üzerine kurulmuştu. Sahabiler de gerek Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] ile Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] arasındaki bu bağı bizatihi gördükleri için, gerek Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in diğer hanımlarına nispetle Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'ya daha fazla ilgi göstermesine şahitlik ettiklerinden Hz. Âişe'nin Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem] yanındaki önemli itibarını ve konumunu bildikleri için Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hoşnutluğunu kazanmak maksadıyla

hediyelerini getirmek üzere hep Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın (nöbet) gününü beklerlerdi. Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın nöbet günü geldiğinde sahabiler, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'e vermek istedikleri hediyeleri getirip takdim ederlerdi. Her ne kadar bu durum, diğer hanımları nezdinde kıskançlıklara sebep oluyorsa da Allah Resûlü [sallallahu aleyhi ve sellem] bu duruma bir şey demezdi. Çünkü Hz. Âişe [radiyallahu anhâ], yetişmesini ve şahsiyet oluşmasını Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in evinde tamamlamıştı. Bundan dolayı da Hz. Âişe [radiyallahu anhâ], gerek Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] daha hayatta iken bu konumuyla ve gerek vefatından sonra ilmiyle, ahlakıyla, siyasî hayatıyla, kısaca kâmil bir insanda bulunan bütün yüce vasıflar ile temayüz etmiş yüksek bir şahsiyettir.

❁

١٤- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَدَمَ، عَنْ عَبْدِ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ صَالِحِ بْنِ

رَبِيعَةَ بْنِ هُدَيْرٍ،

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: «أَوْجِي إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا مَعَهُ، فَقُمْتُ فَأَجَفْتُ الْبَابَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ، فَلَمَّا رَفَعَهُ عَنْهُ قَالَ لِي: «يَا

عَائِشَةُ، إِنَّ جِبْرِيلَ يُقْرِئُكَ السَّلَامَ»

14. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

“Ben Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'le birlikte iken ona vahiy geldi. Ben de kalktım ve onunla aramdaki kapıyı kapattım. Vahiyden sonra kendine gelince bana:

- ‘Ey Âişe! Cebrail sana selâm söylüyor!’ buyurdu.”^[275]

١٥- أَخْبَرَنَا نُوحُ بْنُ حَبِيبٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ قَالَ: أَخْبَرَنَا

مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ،

عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهَا: «إِنَّ جِبْرِيلَ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ» قُلْتُ: «وَعَلَيْهِ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ،

تَرَى مَا لَا تَرَى»

15. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] anlatıyor:

“Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'ya:

- ‘Cebrail sana selâm söylüyor!’ buyurdu. Ben de:

- ‘Allah’ın selâmı, rahmeti ve bereketleri onun da üzerine olsun (“ve aleyhisselâmu ve rahmetullahi ve berakâtuhu”). Sen bizim göremediğimizi görüyorsun!’ dedim.”^[276]

❁

١٦- أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ نَافِعٍ قَالَ:

أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو سَلَمَةَ،

أَنَّ عَائِشَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا عَائِشُ هَذَا جِبْرِيلُ وَهُوَ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ» مِثْلَهُ سَوَاءٌ

قَالَ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ: هَذَا الصُّوَابُ وَالَّذِي قَبْلَهُ خَطَأٌ

16. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

“Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], (bana):

- ‘Ey Âiş! Bu, Cebrail’dir. O, sana selâm söylüyor!’ buyurdu... (bir önceki) hadisin aynısını

nakletti.”[277]

* Ebu Abdurrahman (en-Nesâî) dedi ki: “Bu, doğru olan (rivayet)tir. Bundan önceki hatalıdır.”

Açıklama:

14, 15 ve 16 nolu hadisleri birlikte açıklayacak olursak, daha önceki hadislerin açıklamasında da belirttiğimiz üzere Hz. Âişe [radiyallahu anhâ], Resûl-i Ekrem ile evlendikten sonra üstün bir mevki ve haklı bir şöhrete ulaştı. Peygamber hanımlarının mü'minlerin anneleri (ümme'hâtü'l-mü'minin) olduklarını bildiren ve Hz. Peygamber'den sonra başkalarının onlarla evlenmelerini ebediyen yasaklayan Kur'an ayetleri gereğince “ümme'l-mü'minin” (müminlerin annesi) diye anılmaya başlamıştır.

Hız. Âişe [radiyallahu anhâ], Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in diğer hanımlarına nispetle gelişmesini, yetişmesini ve şahsiyetinin olgunlaşmasını Peygamber evinde tamamlama imkânı bulmuş bir kadındı.

Hız. Âişe [radiyallahu anhâ], hem baba evinde hem Peygamber'in yanında zekâsı, anlayış kabiliyeti, öğrenme arzusu, kuvvetli hâfızası, aşkı ve imanı sayesinde en iyi şekilde yetişti ve başkalarına nasip olmayan bilgiler edindi.

Dolayısıyla da Hz. Âişe [radiyallahu anhâ], bir taraftan kendi hayatında dine bağlı olma, fazilet ve kemâlin mertebesine yükselme, ilim ve içtihadla ilerleme, dine hizmet etme, hayatını ilme vakfetme, iffet, tokgözlük, cesaret, cömertlik, nezaket, hayırseverlik, sevgi, olgunluk gibi birçok ahlâkî meziyetlerin timsali olduğu gibi,

Diğer taraftan Peygamberimizin en yakın arkadaşı, onun vefatından önce ve sonra ilmiyle, ahlakıyla, siyasî hayatıyla, kısaca kâmil bir insanda bulunan bütün yüce vasıflar ile temayüz etmiş yüksek şahsiyete sahip bir kadındı.

Hiç kuşkusuz Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın böyle bir konuma gelmesindeki en büyük etken; hayatının gelişmesini, yetişmesini ve şahsiyetinin olgunlaşmasını Peygamber evinde tamamlama imkânı bulmuş olması ve yine Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] ile Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] arasındaki aile bağının sevgi, anlayış ve hürmet esası üzerine kurulmuş olmasıdır.

Hız. Peygamber, hanımları arasında Hz. Hatice'den sonra en çok Hz. Âişe'yi sevmiş, dünyada en çok kimi sevdiği sorusuna, karşılık olarak onun adını vermiş ve bu sevgisini dile getirmiştir. Hz. Âişe ile birlikte bulunduğu kendisine vahiy geldiğini açıklaması, onun diğer hanımlarından daha fazileti olduğunu ve Hz. Peygamber'in ona duyduğu sevginin -Zehebî'nin dediği gibi- ilahî kaynağa dayandığını göstermektedir.[278]

Nitekim Hz. Âişe [radiyallahu anhâ], yanında iken Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e vahiy gelişini anlatmaktadır. Öyle ki, vahiy geldiğinde Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] alnında tane tane ter dökerdi. Müminlerin annesi Hz. Âişe'nin şöyle dediği nakledilir: “Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'i, soğuğu pek şiddetli bir günde kendisine vahiy gelişine şahit olmuşumdur. Vahiy gittiğinde sakaklarından şapır şapır ter dökülürdü.”[279]

Buna göre Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in vefatından önce ve sonra yaptığı faaliyetlerle ve çalışmalarla, İslam âleminde Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in diğer hanımlarına nispetle ön plana çıkmış liyakatli bir hanımdı.

14 ile 16 nolu hadislerde “**Cebrail sana selâm söylüyor**” ifadesi yer alırken, 15 nolu hadiste ise Cibrail'in verdiği selama Hz. Âişe “**ve aleyhisselâmu ve rahmetullahi ve berakâtuhu**” (Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketleri onun da üzerine olsun) diye karşılık vermektedir.

Yine 16 nolu hadiste Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in, Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'ya hitaben “**Âiş**” diye hitap ettiği görülmektedir. Bu durum, Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem]'in, Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'ya olan sevgisini göstermekte, ona olan sevgisini ismini kısaltmak suretiyle “**Âiş**” diye ifade etmektedir.

Sözlükte “kusursuz olmak, kurtulmak, rahatlamak” anlamındaki **selâm**, Kur'ân-ı Kerim'de ve hadislerde “eman, kurtuluş, esenlik, barış” mânaları yanında “selâmlama” anlamında da geçer. Kur'an'da bazen tahiyye kelimesi ve türevleriyle ifade edilen selâm,[280] karşılaşan iki kişiden birinin diğerine “*selâmün aleyküm*” (*es-selâmü aleyküm*: Selâm sizin üzerinize olsun, Allah sizi her türlü kaza ve belâdan korusun) demesi, diğerinin de buna aynı manada olmak üzere “*aleyküm selâm*” (*ve aleykümü's-selâm*) diye hayır duada bulunmasıdır. Selâmda yaygın biçimde bu ifadeler kullanılmakla birlikte “*es-selâmü aleyküm ve rahmetüllahi ve berekâtüh*” ifadesiyle verilip “*ve aleykümü's-selâm ve rahmetüllahi ve berekâtüh*” ifadesiyle alınabilmektedir. İslam âlimleri selâm vermenin sünnet, almanın farz olduğunu ve selâm verenin alana göre daha fazla sevap kazanacağını belirtmiştir.[281]

Müslümanlar arasında bilinen şekilde selâmlaşmanın hicretten sonraki yıllarda başladığı anlaşılmaktadır. Resûl-i Ekrem'i öldürmek maksadıyla Mekke'den Medine'ye gelen ve niyeti anlaşıp tutuklanan Umeyr bin Vehb el-Kureşî'nin, Resûlullah'ı o dönemin âdetine göre, “*Sabahınız hoş olsun*” diyerek selâmlaması üzerine Allah'ın Resûlü şöyle demiştir: “Allah bize lütufta bulunarak seninkinden daha hayırlı olan ve cennet ehli tarafından da kullanılan ‘*es-selâm*’ sözüyle selâmlaşmayı öğretti.”[282]

Aynı zamanda Cenâb-ı Hak'ın isimlerinden olan **selâm** kelimesi, Kur'ân-ı Kerim'de kırk kadar âyette geçer. Bu âyetlerin bazılarında *selâm* veya *selâmün aleyküm* şeklindeki sözlerin daha önceki bazı peygamberler zamanında da kullanıldığı, Resûl-i Ekrem'e de kendisine gelen müminlere *selâmün aleyküm* diye hitap etmesinin emredildiği[283] haber verilmektedir. Bir âyette de selâmlanan kişinin selâma aynı ifade ile karşılık vermesi veya daha güzel bir ifade kullanarak muhatabına hayır duada bulunması emredilmekte, [284] bir hadiste de daha güzeliyle mukabele etmiş olmak için yapılan ziyadelere ayrıca sevap verileceği belirtilmektedir.[285]

Hız. Peygamber, selâm vermeyi sevap kazandıran[286] ve cennete girmeye vesile olan,[287] önemli

amellerden biri olarak tarif etmiş, Müslümanlar'ın çokça selâmlaşmasının karşılıklı sevgiyi arttıracığını, [288] hayır ve bereket getireceğini [289] ve insanı Allah'a yaklaştıracığını [290] bildirmiş, selâm vermekten kaçınmanın bir tür cimrilik olduğunu söylemiştir. [291]

Âyet ve hadislerde geçen selâmlaşma ifadeleri dinin ana kaynaklarında yer alması sebebiyle manevî bir değere ve özellikle ayrı dilleri konuşan Müslümanlar arasındaki iletişimde bir nevi sembol işlevi görmesi bakımından özel bir öneme sahip olmakla birlikte, selâmlaşmanın asıl amacı karşılıklı sevgi, dostluk, iyi niyet ve güzel dileklerin açıklanması olduğundan, her dilde bu gayeyi gerçekleştirecek uygun ifadelerle selâmlaşma görevinin yerine getirilebileceği açıktır. [292]

١٧- وَعَنْ أَحْمَدَ بْنِ يَحْيَى بْنِ الْوَزِيرِ بْنِ سُلَيْمَانَ، عَنْ سَعِيدِ
بْنِ عَفَيْرٍ، عَنِ اللَّيْثِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ خَالِدٍ بْنِ مُسَافِرٍ، عَنِ

الرُّهْرِيِّ بِهِ

17. Ahmed bin Yahyâ İbni'l-Vezîr bin Süleymân, Saîd bin Üfeyr yoluyla Leys yoluyla Abdurrahman bin Hâlid bin Müsâfir yoluyla Zührî'den rivayet etmiştir. [293]

Mırt: Yünden, tiftikten ve ketenden dokunmuş bir elbisedir. Kadınlar bunu evin dışında bürünüp giyerlerdi. (ç)

Nesâî, İşretü'n-Nisâ' 3 (3883); es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/149 (8841). Ayrıca bk. Buhârî, Hibe 8, 7, Fezâilü's-Sahâbe 30; Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 83 (2442); Tirmizî, Menâkıb 63 (3879); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, VI, 88. Sahih.

en-Nisâ suresi, 4/129.

eş-Şûra suresi, 42/40.

en-Nahl suresi, 16/126.

Buhârî, Mezâlim 25.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/149 (8842). Ayrıca bk. İbni Mâce, Nikâh 50 (1981); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 41/168 (24620); Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat, 9/88 (9211).

Âl-i İmrân suresi, 3/195; et-Tevbe suresi, 9/71.

Yüce Allah konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

"Ey iman edenler! Elinizin altında bulunanlarla içinizden henüz ergenlik çağına gelmemiş olanlar yanınıza gelmek için sizden üç vakitte izin alsınlar. Sabah namazından önce, öğle sıcağından dolayı (istirahate çekilirken) elbisenizi çıkardığınızda ve yatsı namazından sonra. Bunlar, örtülmesi gereken yerlerinizin açık bulunabileceği üç vakittir. Bunlar dışında ne size ne de onlara bir sakınca vardır. Bunlar sıkça yanınıza girip çıkan, iç içe olduğunuz kimselerdir. Allah size âyetleri işte böyle açıklar, Allah her şeyi bilir, yerli yerinde yapar.

Çocuklarınız ergenlik çağına gelince, onlardan önceki ergenler nasıl izin alıyorsa onlar da öyle izin alsınlar. Allah âyetlerini işte size böyle açıklar; O her şeyi bilir, yerli yerinde yapar" (el-Ahzâb suresi, 33/58-59).

Nesâî, İşretü'n-Nisâ' 3 (3884); es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/149 (8843); Ayrıca bk. Buhârî, Hibe 6; Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 83 (2442); Ebu Dâvud, Edeb 41 (4898); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 41/123 (24575), 451 (24986), 42/92 (25174). Sahih.

en-Nisâ suresi, 4/19.

Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 36 (2408); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 4/366 (19285).

Buhârî, Şehâdât 15, Tefsîr 18; Müslim, Tevbe 56 (2770).

Bk. et-Tahrîm suresi, 66/1-2.

Nesâî, İşretü'n-Nisâ' 3 (3885); es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/149 (8844); Ayrıca bk. Buhârî, Enbiya 32, Fezâilü's-Sahâbe 30, Et'ime 25; Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 70 (2431); Tirmizî, Et'ime 31 (1834); İbni Mâce, Et'ime 14 (3280); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 4/294, 409. Sahih.

Mustafa Fayda, "Âişe", DİA, 2/202.

Nesâî, İşretü'n-Nisâ' 3 (3886); es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/149 (8845); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 42/154 (25260); İbni Hibbân, es-Sahîh, 16/52 (7115); Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat, 5/42 (4625). Sahih

Mustafa Fayda, "Âişe", DİA, 2/202-204.

Nesâî, İşretü'n-Nisâ' 3 (3887); es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/149 (8846). Ayrıca bk. Buhârî, Fezâilü'l-Ashâb 30; Tirmizî, Menâkıb 63 (3879). Sahih.

Buhârî, Fezâilü'l-Ashâb 30

Nesâî, İşretü'n-Nisâ' 3 (3888); es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/149 (8847); Ahmed bin Hnabel, el-Müsned, 44/129 (26512); İbni Hibbân, es-Sahîh, 16/43 (7109); Hâkim, el-Müstedrek, 4/10 (6728); Ebu Ya'lâ, el-Müsned, 12/453 (7024). Sahih.

en-Nisâ suresi, 4/19.

Nesâî, İşretü'n-Nisâ' 3 (3889); es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/149 (8848); Ayrıca bk. Buhârî, Hibe 7, 8; Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 82 (2441); Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 6/169. Sahih.

Nesâî, İşretü'n-Nisâ' 3 (3890); es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/149 (8849); Ayrıca bk. Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, (18627). Hasen.

Nesâî, İşretü'n-Nisâ' 3 (3891); es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/149 (8850). Ayrıca bk. Buhârî, İsti'zan 16; Müslim, Fezâilü's-Sahabe 90 (2447); Ebu Dâvud, Edeb 153-154 (5232); Tirmizî, Menâkıb 63 (3882); İbni Mâce, Et'ime 12 (3696); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 40/325 (24281), 41/9 (24462), 318 (24815), 42/63 (25131), 91 (25173). Hasen-Sahih.

Nesâî, İşretü'n-Nisâ' 3 (3892); es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/149 (8851). Ayrıca bk. Buhârî, Bed'u'l-Halk 6, Fezâilu'l-Ashâb 30, Edeb 111, İsti'zân 19; Müslim, Fezâilu's-Sahâbe 91 (2447); Tirmizî, Menâkıb 63 (3881); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 41/122 (24574), 351 (24857).

Zehebî, A'lâmü'n-nübelâ, 2/141-143.

Buhârî, Bed'ü'l-Vahy 1.

en-Nisâ suresi, 4/86.

Mevsilî, el-İhtiyâr, İstanbul 1984, 4/164.

İbni Hişâm, es-Sîre, 2/661-662.

el-En'âm suresi, 6/54.

en-Nisâ suresi, 4/86.

Tirmizî, İsti'zân 2 (2689).

Buhârî, İmân 20.

Tirmizî, Kıyâme 42 (2485).

Müslim, İmân 93 (54); Ebu Dâvud, Edeb 142.

Tirmizî, İsti'zân 10.

Ebu Dâvud, Edeb 133.

İbn Hibbân, es-Sahîh, 10/349-350.

Mehmet Efendioğlu, "Selâm", DİA, 36/342.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/149 (8852).

4. KISKANÇLIK

١٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَ: حَدَّثَنَا خَالِدٌ قَالَ: حَدَّثَنَا

حُمَيْدٌ قَالَ:

قَالَ أَنَسٌ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ إِخْدَى أُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ، فَأَرْسَلَتْ أُخْرَى بِقِضْعَةٍ فِيهَا طَعَامٌ، فَضَرَبَتْ يَدَ الرَّسُولِ فَسَقَطَتِ الْقِضْعَةُ، فَأَنْكَسَرَتْ، فَأَخَذَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْكِسْرَتَيْنِ فَضَمَّ إِحْدَاهُمَا إِلَى الْأُخْرَى فَجَعَلَ يَجْمَعُ فِيهَا الطَّعَامَ وَيَقُولُ: «عَارِثُ أَتُكُمُ كُلُّوْا، فَأَكَلُوْا فَأَمَرَ حَتَّى جَاءَتْ بِقِضْعَتِهَا الَّتِي فِي بَيْتِهَا فَدَفَعَ الْقِضْعَةَ الصَّحِيحَةَ إِلَى الرَّسُولِ، وَتَرَكَ الْمَكْسُورَةَ فِي بَيْتِ الَّتِي كَسَرَتْهَا»

18. ... Enes bin Mâlik [radiyallahu anh] dedi ki:

“Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], müminlerin annelerinden birinin yanında bulunuyordu. Derken diğer hanımı, (ağaçtan yapılma) bir kap içerisinde yemek gönderdi. O hanımı, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in eline vurdu ve kap yere düşüp kırıldı. Bunun üzerine Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], iki parça olan kabı alıp birini diğerinin üzerine koydu ve yemeği de onun üzerine toplamaya başladı ve:

- ‘**Anneniz kışkandı, yiyeceğiniz!**’ buyurdu.

Onlar da yediler. Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] (tabağı kıran hanımına, yeni bir tabak getirmesini) emretti. O da evinde bulunan (başka) bir tabağı getirdi. Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] o sağlam tabağı (yemeği getiren) elçiye verdi. Kırılan tabağı da kıran kişinin evine bıraktı.”^[294]

Açıklama:

Günümüzde psikologlar ve psikiyatri uzmanlarına göre kıskançlık, insan yapısında var olan bir durum ve hastalık değildir. Aksine sonradan öğrenilen bir şey olduğu konusunda ortak bir görüş vardır. Bunlara göre kıskançlık, insanın çocukluğundan başlayarak öğrenilir. Yaşlar ilerledikçe kıskançlığın ilgi alanları da kişilere göre farklılıklar göstererek değişik boyutlara varan biçimlere dönüşürler.

Kıskançlığın sonradan öğrenilen bir duygu olduğu günümüzdeki psikologlar ve psikiyatri uzmanlarınca söylenirse de kökü insanlık tarihi kadar eskilere varan ve insanlık tarihi içinde işlene işlene gelişmiş, uzun süreli hedefleri olan bir ilişki içinde gelişen duyguların yol açtığı olumsuz sonuçlara sebebiyet veren duygulardan ibarettir. Hz. Âdem’in iki oğlu arasında geçen kıssada da Habil ile Kabil yüce Allah’a birer hediye takdim etmişler, Habil’in hediyesi kabul edilip Kabil’ininki kabul edilmemişti. Bunun üzerine Kabil, Habil’i öldürmüştü. Kabil’in Habil’i öldürmesi olayının temelinde Habil’in yüce Allah’a sunduğu hediyenin kabul edilmesinden kaynaklı bir kıskançlık hali söz konusu idi.^[295]

Eski Yunan mitolojisinde de sahte tanrıların sahte tanrılarla, sahte tanrıçaların sahte tanrıçalarla, tanrıçaların tanrılarla, insanların insanlarla, insanların tanrı ve tanrıçalarla olan ilişkilerinde bile bu duyguların yol açtığı kötü olaylara sebebiyet veren birçok efsaneye, masala ve hikâyeye rastlanmaktadır.

İnsan-insan ilişkilerini olumsuz etkileyerek sevenlerin ayrılmasına, acılar çekmesine ve hatta insanın hayatını sonlandırmasına kadar varan intihar ve cinayetlere dek pek çok olumsuz olaya ve tiyatro oyunlarına girmiş, sinema sanatlarına yönelik birçok filmin konusu olmuştur.

Kendinde olmayana karşı duyulan öfkeyle başlayan imrenme ve çekememezlik, aidiyet duygusu içinde başlayan sahip olma ve paylaşamamazlık, benlik duygusu ve bağımlılığın yol açtığı olumsuzluklar neticesinde oluşan ilgi ve alaka beklentisi, kendini beğenme dürtüsüyle övgü ve saygınlık beklentileri, kıskançlığın temel nedenleri arasındadır.

İyiye, güzele, başarıya ve mutluluğa duyulan özlem ve bunlara sahip olanlara imrenmeyle birlikte, ulaşılamadığında ise küçümseme ve art niyet arama duygularına da kıskançlık denir.

Kıskanç olanlarda bir veya birden çok korku egemendir; ihmal edilme, terk edilme, sevgisini kaybetme ve başka hemcinsiyle paylaşma korkuları vardır. Bir kısmında ise derin bir güven problemi vardır ve karşı tarafa bağlanmada güvensizlik yaşarlar. Tehdit hissettiği kişilere karşı da tuzak kurma veya onları eleştirel değerlendirmede abartma eğilimi görülür.

Sevdiğinin özgürlüğünü kısıtlayıcı davranış ve isteklerde bulunma, emirler yağdırma ve kıskanılanın etrafına duvar örme girişimleridir. Bunlar bazen sevilene sahip çıkmak ve bazen de kötülüklerden koruyormuş izlenimi verilerek yapılır.

Kıskançlığın bireysel olduğu kadar toplumsal yıkımları korkunç boyutta olup, bireylerin olduğu kadar toplumların gelişmesinin de önündeki en büyük engel ve korkunç bir hastalıktır.

Kontrol altına alınamayan kıskançlık duygusu bütün bedeni etkisi altına alıp söylemlerinin ve eylemlerinin üzerinde egemenlik kurarak, toplumsal huzur ve barışın, birliktelik ve bütünleşmenin, paylaşım becerilerinin, eğitim ve öğretimle birlikte gerek bireysel gerekse toplumsal başarının felaketini hazırlar.

Gündelik hayatımızda bireysel ve toplumsal bazda iyi ve başarılı kimselerin kıskanılması durumunda eğer onlara zarar verilecek bir durum söz konusu olursa o zaman örnek ve model alınacak insanlar bulmakta güçlük çekilir. Toplumda faydalı işler yapan kişilerin iyi ve güzel işlerinden, eylemlerinden faydalanmak yerine onlar küstürülebilir. Bunun sonucunda onların başka yerlere, başka diyarlara hicret etmesine imkân sağlayarak beyin göçünün tetikleyenleri olunabilir.

Ülkemizde başarılı ilim adamlarına, çalışan insanlara ve faydalı bireylere ne çok ihtiyacın olduğu konusunda toplumsal bir ittifak vardır. Fakat buna rağmen kıskançlık ve bunun oluşturduğu tutum sonucunda oldukça büyük sayıda insan ya bir kenara çekilmekte, ya heba edilmekte veya yurt dışına göç etmektedir.

Kıskançlık duygusunun toplumsal yönü dikkate alınarak vakıflarda, derneklerde, sivil toplum kuruluşlarında, iş yerlerinde, okullarda, yüksek eğitim kurumlarında, meslek kuruluşlarında, kısaca toplumun her katmanında olan ve yaşanan olaylara baktığımızda alçaltan ve küçülten duyguların nelere kadir olduklarını görürüz.

Toplumsal hayatta başarıyı sağlamak ve faydalı işler yapmak maksadıyla ekip ve takım kurma, yardımlaşma ve dayanışma becerilerinin önündeki en büyük engel olan kıskançlık yüzünden ne kadar verimsiz bir çalışma içinde oldukları çok iyi bilinmekte ve tam teşhisi konulamadığı için de alınan bütün önlemler başarıya ulaşamamaktadır.

Dünya ve ahiret ile ilgili işlerimizde verimli çalışmayı etkin kılmak için bireysel ve toplumsal katkıya zarar verecek nitelikteki kıskançlık gibi olumsuz davranışların karşısında olmak durumundayız.

İşte bu nedenle bir Müslüman olarak bireysel ve toplumsal gelişmeye zarar verebilecek bu ruhsal durumun etkilerini çok iyi tanımlamak ve ondan kurtuluşun ilacını bulmak, bu kıskançlık halinin bireysel ve toplumsal gelişmenin önündeki bütün engellere karşı durmak durumundayız. Bu nedenle bireysel ve toplumsal gelişime yardımcı olmak, her Müslüman'ın ve her insanın sorumluluk aldığı en büyük görevlerden biri olacaktır.

Kıskançlık önce kıskanan kimseye zarar verir. Başkasında gördüğü her nimet onu rahatsız eder. Ancak asıl büyük zarar, kıskananın böyle bir hissi içinde taşımakla yetinmeyip arzusunu gerçekleştirmek üzere, onun gereği olan hile, söz ve fiillere yer vererek faaliyete geçmesiyle meydana gelir.

Kıskançlığın temelinde haset duygusu da olabilir. Haset, başkalarının sahip olduğu imkânları kıskanma anlamında bir terimdir. Meşru bir anlamda "gıpta" manasında kullanılabilirdiği gibi, "bir şeyi sahibinden kıskanmak, onu çekememek" manasında olumsuz şekilde de ifade edilmektedir. Hasedin bu ikinci anlamı ile ilgili olarak, Felâk suresinde "hasetçi haset ettiği zaman onun şerrinden Allah'a sığınmak" emredilmiştir. [296] Haset kelimesinin bu ikinci anlamı dikkate alındığında, burada geçen "hâsid" kelimesi, hased kökünden sıfat olup "kıskançlık" ve "çekememezlik" duygusunun etkisinde kalan kişiyi ifade eder.

Bu duygunun etkisiyle "birinin sahip olduğu nimetin zevalini arzulama" anlamına gelen haset, İslam ahlâk kaynaklarında başlıca kötülük membarları arasında gösterilmiştir. Bir tür ruh hastalığı kabul edilen haset duygusunun insan tabiatındaki bencillik eğiliminden, dolayısıyla başkalarının kendisinden daha üstün durumda olmasına tahammül edememesinden kaynaklandığı, bu durumun onu bir tür bunalıma soktuğu bildirilmektedir. Bu nedenle âyette, kıskançlığı tutan hasetçinin şerrinden Allah'a sığınmanın önemine dikkat çekilmiştir. [297]

İmam Şâfiî [rahimehullah] de kıskanç kişinin ruh durumunu şöyle anlatmaktadır:

"Kıskananın içinde sürekli bir ateş yanar. Bu ateş onu yakar, yavaş yavaş eritir. Çünkü birine haset edildikçe Allah onun nimetini artırır. Onun nimetinin artması da kıskananın kıskançlığını, dolayısıyla rahatsızlık ve sıkıntısını çoğaltır. Kıskananın göğsü daralır, uykusu kaçır. Amansız bir hastalığa düşer. Kıskanılanın perişanlığı istenirken, kıskanan perişan olur."

Kıskançlığın bireysel zararları:

- 1- Kişilerde olumsuz etkilere neden olur.
- 2- Mukayese etmek en büyük kıskançlık nedenidir.
- 3- Sevgi ve saygının katilidir.
- 4- İnsan yeteneklerinin öldürür.
- 5- Düşük benlikler yaratıp içe kapanıklığı ve asosyal yaşamı tetikler.
- 6- Paylaşım becerilerinin engelidir.
- 7- Yardımlaşma ve yardım alma becerilerinin engelidir.
- 8- Kin ve nefretin temeli, suçlu aramanın tetikleyicisidir.
- 9- Kuşkucu bireyler yetiştirerek güveni zedeler.
- 10- Kişileri iftira atmaya yönlendirir.
- 11- İnsanı madde bağımlılığına kadar götürür.

Kıskançlığın toplumsal zararları:

- 1- Takım ve ekip çalışmasının engelidir.
- 2- Büyük düşünmeyi, büyük işler başarmayı engeller.
- 3- Toplumsal güvenin sağlanmasının engelidir.
- 4- Kaynakların verimli kullanılmasını engelleyip israfa neden olur.
- 5- Karamsar düşüncelerin toplumsallaşmasına neden olur.
- 6- Toplumda fitne ve fesat üretir.
- 7- Toplumda teşvik yerine engelleyici cezaların ön plana çıkmasını sağlar.

8- Beyin göçünün en büyük nedenidir.

Kıskançlık illetinden kurtuluşun yolları:

- 1- Yaradılış ve doğumla gelen hiçbir eksikliğimizin olmadığını bilmek.
- 2- Yeteneklerimizi keşfederek geliştirmek ve sevdiğimiz işleri yapmak.
- 3- Hayatı sevmek ve bize her şeyi vermeye hazır olduğunu bilmek.
- 4- Olumlu düşünmek.
- 5- Bütünü ve varlıkların ilişkilerini görmek.
- 6- Hayal kurma ve projeye dönüştürme becerilerini geliştirmek.
- 7- İyiye görebilmek ve iltifat etmeyi öğrenmek.
- 8- Yardım etme ve alma becerilerini geliştirmek.
- 9- Planlı ve programlı çalışarak azimli olmak.

Kıskançlık tarih içinde kültürlere kazınmış, ahlak değerlerinin reddettiği, inançlar içinde kötülüklerinden bahsedilip uzak durulması gereken bir duygudur. Az olanın kişide artması ve benliğini sarması durumunda bu duygunun var olduğu kişide, çevresinde bulunanlara ve yakınlarına büyük zararlar veren canavara dönüşmesi de mümkündür.

Konumuzla ilgili hadis İslam hukuku açısından değerlendirildiğinde; başkasının malını kıran, mahveden kimse varsa o malın mislini, yoksa değerini ödemekle mükelleftir.

Ayrıca kadınların tabiatında olan kıskançlık etkisiyle kusurlarını hoşgörüyle karşılamak en uygun olanıdır. Temiz sofraya üzerine dökülen yemeği yemek meşrudur.

Hadislerde anılan çanak kırma olayının, Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın odasında meydana geldiği sabittir. Fakat Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın odasına ağaçtan yapılmış kap içerisinde yemek gönderen kadının, Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hangi hanımı olduğu hususunda değişik rivayetler mevcuttur. İbni Mâce, Ahkâm, 14 (2333)'te Hz. Hafsa [radiyallahu anhâ]'nın kap gönderdiği belirtilmektedir. Dârekutnî'nin rivayeti de böyledir. 19 nolu rivayete göre çanak gönderen kadın, Hz. Ümmü Seleme [radiyallahu anhâ]'dır. 20 nolu rivayete göre Safiyye binti Huyeyy [radiyallahu anhâ]'dır.

Yemeği getiren kadının bir hizmetçi olduğu Ebu Dâvud, İcâre, 89 (3567)'daki rivayetten anlaşılmaktadır. Buhârî ile Ebu Dâvud'un rivayetine göre hizmetçinin eline vurup yemek kabını düşüren, Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'dır. İbni Mâce, Ahkâm 14 (2333)'deki rivayete göre ise kabı düşürüp yemeği döken, Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın cariyesidir.

Hadis şarihi Kastallânî, sözü edilen olayın değişik zamanlarda meydana gelmesinin muhtemel olduğunu söylemiştir.

١٩- أَخْبَرَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: أَخْبَرَنَا أَسَدُ بْنُ مُوسَى قَالَ:
حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَبِي الْمُتَوَكِّلِ،

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، أَنَّهَا تَغْنِي أَتَتْ بِطَعَامٍ فِي صَحْفَةٍ لَهَا إِلَى النَّبِيِّ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابِهِ، فَجَاءَتْ عَائِشَةُ مُؤْتَرَةً بِكِسَاءٍ
وَمَعَهَا فَهْرٌ، فَقَلَقَتْ بِهِ الصَّحْفَةَ، فَجَمَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ بَيْنَ فَلَقَتِي الصَّحْفَةَ وَيَقُولُ: «كُلُوا غَارَتْ أُمَّكُمْ» مَرَّتَيْنِ،
ثُمَّ أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَحْفَةَ عَائِشَةَ فَبَعَثَ بِهَا
إِلَى أُمِّ سَلَمَةَ، وَأَعْطَى صَحْفَةَ أُمِّ سَلَمَةَ لِعَائِشَةَ

19. ... (Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hanımı) **Ümmü Seleme** [radiyallahu anhâ] dedi ki: "Ümmü Seleme [radiyallahu anhâ] (bir gün) bir tabak içerisinde Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'e ve ashabına yemek götürmüştü. Derken (Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in diğer hanımı) Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] bir elbiseye bürünmüş vaziyette geldi. Beraberinde küçük bir taş da vardı. Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] (elindeki) taşı (fırlatıp) o tabağı kırdı. (Yemek döküldü.) Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] kırılan tabağın iki parçasını bir araya getirip (yemeği kaba topladı ve yanındakilere) iki defa:

- **'Yiyiniz, anneniz kıskandı!'** buyurdu.

Daha sonra Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın (sağlam) tabağını aldı ve onu (kırılan tabağın yerine) Ümmü Seleme [radiyallahu anhâ]'ya gönderdi. Ümmü Seleme [radiyallahu anhâ]'nın (kırık) tabağını da Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'ya verdi."^[298]

Açıklama:

Dinî metinlerde kıskançlık anlamında kullanılan Arapça "gayret" kelimesi "kişinin kendi mahremine koruması yönünde gösterdiği aşırı duyarlılık, izzet-i nefesine, şeref ve namusuna zarar verecek durumlardan sakınıp korunmasını sağlayan duygusal tepki", daha özel olarak da "erkek veya kadının başkasının cinsel ilgisine karşı kendi eşini koruma ve savunma duygusu" manasına gelir.^[299]

Kıskançlık, "başkasının sahip olduğu imkânları çekememe" anlamına gelen *hasetten* farklı olup manası ondan daha geniştir. Ayrıca ahlâkî bakımdan hasedin her türü kötü olarak değerlendirilirken kıskançlık

mâkul ve ılımlı ölçüde tutulması şartıyla gerekli olan bir tepkidir. Bir kimsenin eşini ve kendine ait olan hak ve menfaati başkasından kıskanması haset değil “gayret” olarak nitelendirilir. Çünkü bu tabii ve fitrî bir eğilimdir.

Kişinin sevip bağlandığı, değer verdiği bir kimseyi ve bir şeyi koruma altına alması, esirgemesi sonucunu doğuran kıskanma duygusu ve bundan kaynaklanan eylemler, yükselme, ilerleme, olgunlaşma, namus ve iffetin, hak ve menfaatlerin muhafazası için gerekli bir tutum ve davranış özelliği olarak kabul edilir.^[300]

Bu sebeple İslam ahlâk kültüründe dengeli bir kıskançlık duygusu asalet, namus, iffet ve mertliğin temeli sayılmış ve bir onur ifadesi olarak kabul edilmiştir. Nitekim gayret kelimesi klasik sözlüklerde kısaca “hamiyet” (değerlere yönelik saldırılara karşı koyma duygusu ve iradesi) ve “enefet” (izzet-i nefis) şeklinde açıklanır.^[301]

İmam Gazzâlî de hamiyet, izzet-i nefis, kıskançlık duygularını her normal insanın tabiatında bulunan ve bir tür savunma mekanizması olan gazap duygusunun akıl ve din ölçüleri çerçevesinde faaliyet göstermesiyle ortaya çıkan erdemler olarak değerlendirmiş, bu erdemlerden yoksun kalmanın insanlıkta ciddi bir eksiklik olduğunu belirtmiştir. Aynı âlim, kişinin hamiyet duygusunun zayıflaması halinde izzet-i nefsinin de zaafa uğrayacağını, bütün bunların onun kıskançlık duygusundan mahrum kalmasına yol açacağını ifade etmiş, ardından Hz. Peygamber’in kıskanç olmakla övündüğünü anlatan hadisi^[302] nakletmiştir.^[303]

Endülüslü meşhur âlim İbn Hazm da kıskançlığı hayvanlarda ve insanlarda doğuştan bulunan bir duygu olarak görür ve bu duygunun zaafa uğramasını veya ortadan kalkmasını fitratın bozulması, ahlâkî gerileme ve çöküntü şeklinde değerlendirir.^[304]

Günümüzde bazı ilim adamlarının kıskançlığı kültürel kökenli olarak kabul etmelerine karşılık genelde bu duygu ve eğilimin doğuştan ve universal olduğunu savunanlar daha fazladır.^[305]

İnsan tabiatında var olan diğer fitrî eğilim ve duygular gibi kıskançlık da kendiliğinden iyi ya da kötü değildir. Ancak ortaya konuş biçimine, niyete ve kişinin ahlâkî olgunlaşmasına olan katkısına göre bir değer kazanır. Bu açıdan olumlu bir kıskançlık kişiliğin meydana gelmesinde ahlâkî bir fazilet olarak kabul edilir. Hz. Peygamber’in bazı hadislerinde bu anlamdaki kıskanma üstün bir karakter özelliği diye zikredilmiş ve müminlere olduğu kadar Allah’a ve Peygamber’e de izafe edilmiştir.^[306]

Allah’ın kıskanması din dilinde “gayretullah” şeklinde ifade edilir ve yaptıkları kötü, çirkin, haksız işlerle gayretullaha dokunanların mutlaka ceza göreceklerine inanılır.

Kıskançlığı, “kişinin sevdiği ve sahip olduğu bir şeye başkasının ortak olmasından hoşlanmaması” diye tanımlayan Kuşeyrî de hadiste Allah’ın kıskançlıkla nitelendirilmesini bu tanıma uygun olarak açıklamaya çalışır. Ona göre Allah’ın kıskanması, “kulu üzerinde ulûhiyyet hakkının sadece kendisine ait olmasından dolayı yalnız kendisine ibadet ve itaat edilmesini istemesi, bu konuda başka birinin ortak kılınmasına razı olmaması” demektir.^[307]

Kıskançlığın olumlu ve olumsuz yönlerini birbirinden ayırt etmek önemlidir. Bazı kıskançlık belirtileri vardır ki görünüşte dinî-ahlâkî endişe ve hassasiyetin dışı vurumu gibi olsa da çok defa şahsî zaaf ve bencilce dürtülerden kaynaklanır.

Gerek Resûl-i Ekrem’in hadislerinde gerekse Müslüman âlimlerin açıklamalarında kıskançlık duyguları arasındaki bu ayrıma dikkat çekildiği görülmektedir. Nitekim bir hadiste Allah’ın sevdiği ve sevmediği kıskançlık çeşitlerinin bulunduğu belirtilerek birincisinin haklı bir şüpheye dayanan kıskanma, ikincisinin ortada şüphelenecek bir durum yokken ortaya konan kıskançlık olduğu ifade edilmiştir.^[308]

İffet ve namusu koruma yönündeki kıskançlığı kocaya düşen bir görev olarak gören Gazzâlî bu konuda aşırı gitmeyi de doğru bulmamakta ve orta yolu tavsiye etmektedir. Ona göre sonu kötülüğe varacak davranışlara göz yummamak gerekir; fakat kadınla ilgili haksız bir kanaatin oluşmasına yol açacak şekilde gereksiz yere vesveseye kapılmak da doğru değildir. Meselâ kadınların gizli hallerini araştırmaya (tecessüs) varacak kadar kıskançlıkta aşırılığa sapmak yanlış ve zararlıdır. Ayrıca bu, Allah’ın Kur’an’da açıkça yasakladığı^[309] suizanna girer.^[310]

Büyük tasavvuf âlimi Şa’rânî de Muhyiddin İbnü’l-Arabî’ye atıfta bulunarak açık bir şüphe durumu bulunmadan zan ve vehme dayanarak kadınların davranışlarını sınırlamanın, onların mescidlere gitmesini engellemenin akıl dışı olduğunu, nitekim ashâbın önde gelenlerinden bazılarının, “Eğer Hz. Peygamber bugün yaşasaydı da kadınların neler yaptığını görseydi ... mutlaka onların mescidlere gitmesini yasaklardı”^[311] şeklindeki sözlerinden dolayı Hz. Âişe’yi eleştirdiklerini ifade eder. Şu halde sadece Allah Teâlâ’nın dininde belirlemiş olduğu özel durumlarda kıskançlık gereklidir. Bu sınırları aşan her kıskançlık aklın sınırları dışında olup yersiz duygulardan kaynaklanan bir davranıştır. İnsanın kıskançlık duygusunun tesiriyle eşinin sırlarını açığa çıkarmaya kalkışması da yanlıştır. Kıskançlıkta aşırı giden kişi, Allah’ın kötülük saymadığı bir konuda kendisinin Allah’tan daha duyarlı olduğunu iddia etmiş sayılır.^[312]

Bazı hadis kitaplarında “gayretü’n-nisâ” gibi başlıklar altında ayrı bölümlerin yer aldığı, bu bölümlerde özellikle Hz. Peygamber’in eşlerinin kıskançlıklarını yansıtan olaylara yer verildiği görülür.^[313]

Klasik ahlâk kitaplarında kadının kıskanç tabiatına dikkat çekilmekte ve bunun sebep olacağı sıkıntılara işaret edilmektedir. Kınalızâde Ali Efendi’ye göre aşırı kıskançlık daha çok kadınlara has bir durum olup erkek tarafından bunun dikkate alınmaması aile huzurunun bozulmasına yol açabilir. Özellikle çok kadınla evlilik durumunda bu olumsuzluklar daha fazla açığa çıkabilir.^[314]

Meşhur Hanbelî âlimi İbni Kayyim el-Cevziyye ise çoğunluğun görüşüne aykırı olarak kıskançlık duygusunun erkeklerde daha baskın olduğunu ileri sürer. Ona göre kadının kıskançlığı, onun tabiatındaki gücün dışı vurmasından ziyade kocasının çok evli olduğu bir aile düzeni içerisinde yaşamaktan dolayı ortaya çıkar. Bununla birlikte dinî ve içtimâî telakkilere bağlı olarak kadın kocasını başka kadınlarla paylaşmaya alışabilir. Fakat erkek için böyle bir durum söz konusu değildir.^{[315] [316]}

Konumuzla ilgili bu hadis, başkasının malına zarar veren kimsenin o malın mislini ödemekle mükellef olduğuna delâlet eder. Hububat ve diğer eşyalardan misli bulunan mallardaki hükmün bu olduğu hususunda âlimler arasında ittifak vardır.

Hanefîler ile İmam Mâlik'e göre ölçülmek veya tartılmak suretiyle işlem gören malların mislini ödemek gerekir. Bunların dışında kalan eşya ve hayvanların ise değerinin ödenmesi gerekir.

Şâfiî ve Kûfeliler'e göre, hayvan olsun başka şeyler olsun, misli bulunabiliyorsa mislini ödemek gerekir. Misli bulunamadığı takdirde değeri ödenir, denilmiştir.

Hadis şarihi Kastallânî, kırılan çanak yerine çanak verilmesi hususu ile ilgili olarak şöyle der:

"Çanak, misli bulunan mallardan değildir. Çünkü parçaları birbirine benzer durumda olan eşyaların mislini ödemek normaldir. Meselâ para yerine para vermek, paranın mislini vermek demektir. Ama çanak öyle değildir. Tıpa tıp birbirine uymayabilir. Bu nedenle çanak yerine çanak verme meselesi bir sorun şeklinde görülmüştür. Bu sorun ve müşkilâtın cevabı Beyhakî tarafından nakledilmiştir. Şöyle ki:

Her iki çanak da Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem]'in malıydı. Onun kadınlarının evlerinde bulunuyordu. Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem], çanak kıran kadını, kendisine kırık çanağı bırakmak ve sağlam çanağı kumasına göndermek suretiyle cezalandırmıştır. Bu itibarla Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem]'in yaptığı iş, bir dava konusunda karşı taraf aleyhinde hüküm vermek mahiyetinde değildir."^[317]

Hadis şarihi Sindî de Kastallânî'nin yukarıda Beyhakî'den naklen verdiği cevabın yanında: "Muhtemelen iki çanağın değeri eşitti" demiştir.^[318]

Yine hadis şarihi Hattâbî ise Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem]'in "**Anneniz kışkandı**" ifadesi hakkında şöyle demiştir: "Bu hitap, bu olayı işiten tüm Müslümanlaradır. Yani Müslümanlar, Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın bu hareketini yermesinler. Çünkü kadınların tabiatında bulunan kıskançlık nedeniyle özellikle kumasına karşı kadının böyle hareket etmesi beklenir. Kadın, kumasını kışkandığı için böyle hareketlerden kendini tutamaz. Bir görüşe göre bu hitap, orada o esnada bulunan müminlere mahsustur."

٢٠- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ سَفِيَّانَ،

عَنْ فُلَيْتٍ، عَنْ جَسْرَةَ بِنْتِ دَجَاجَةَ،

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: مَا رَأَيْتُ صَانِعَةَ طَعَامٍ مِثْلَ صَفِيَّةَ أَهْدَتْ إِلَى

النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِثَاءً فِيهِ طَعَامٌ فَمَا مَلَكَتْ نَفْسِي أَنْ

كَسَرْتُهُ، فَسَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ كَفَّارَتِهِ فَقَالَ:

«إِثَاءٌ كَثِيرًا، وَطَعَامٌ كَطَعَامٍ»

20. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

"Ben (Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in yahudi asıllı hanımı) Hz. Safiyye [radiyallahu anhâ] kadar güzel yemek yapan birisini görmedim.

Safiyye [radiyallahu anhâ] (bir gün) Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e, içerisinde yemek olan bir kap getirmişti. Kendime sahip olamayıp o kabı kırdım. Sonra da Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e o kabın kefareti sordum. O da:

- '**(Kırılan) kap gibi bir kap ve yemek gibi bir yemek!**' buyurdu."^[319]

Açıklama:

Hiz. Âişe validemiz ile Hiz. Peygamber Efendimiz'in diğer hanımları arasında gerçekleşen bazı konuşma ve diyaloglardan hareketle onların birbirlerini kışkandığı, özellikle de en çok kışkanılan Hiz. Âişe validemiz olduğu, zaman zaman da Hiz. Âişe annemizin onları kışkandığı ifade edilmektedir. Bu bir yönüyle doğru olmakla birlikte açıklanmaya ihtiyaç duyulan bir konudur. Şöyle ki:

Her şeyden önce burada söz konusu edilen "kıskançlık", mâkul ve normalin üstünde haset ile bağlantılı mutlak manada söz konusu değildir. Haset doğrultusunda kullanılan kıskançlık ifadesinin bizde çağrıştırdığı mana çok olumlu durmamaktadır. Bu tür bir kıskançlık, başkasının elinde olanın yokluğunu istemek gibi arzu edilmeyen bir davranış ifadede kullanılmaktadır.

Oysa annelerimizin bu türlü davranışlarında, diğerlerinde olanı yok etme düşüncesi yoktur; onların istediği, aynı meziyetlere kendilerinin de nail olma arzusundan ibarettir. Temelinde, meselenin gerçek yönünü öğrenme arzusu yatmaktadır. Aynı zamanda onlar henüz hükmünü bilmedikleri bir konuda bildikleri hükümler çerçevesinde bir hareket ortaya koymakta ve böylelikle ümmetin, yeni yeni meseleleri öğrenmesine vesile olmaktadır. Öyleyse buna "kıskançlık" yerine "gıpta" demek daha uygun olacaktır. Çünkü gıpta ifadesinde, başkasının elindeki farklılığı fark etmekle birlikte onun yok olmasını arzu etmek yoktur ve bu yönüyle gıpta kelimesi, annelerimiz arasındaki münasebetleri ifade için daha uygun durmaktadır.

Bir beşer olarak onlar arasında bu ölçüde bir gıptanın olması ise tabiidir; çünkü kendilerini "müminlerin

annesi" konumuna yükselten şahıs, bizzat Allah'ın Resûlü [sallallahu aleyhi ve sellem]'dir ve muhtemelen onlar arasında yaşanan bazı diyaloglar, benzeri durumlarda ümmetin takınması gereken tavrı Kur'an ve Sünnet'in ölçüleri içinde bilebilmeleri için bir açıklama mahiyetindedir. Hakikatin gerçek yönüyle açığa çıkması için az da olsa aralarında bu türlü olayların meydana gelmesi gayet tabiidir. Burada Hz. Âişe annemizin diğer annelerimize ve diğer annelerimizin de Hz. Âişe annemize olmak üzere iki yönlü gıptaları söz konusudur.

Konuyla ilgili hadislerde anlatılan olaylarda, Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın, kırdığı kabı ve döktüğü yemeği misilleriyle ödediği anlaşılmaktadır. Kap ve yemek, kıyemî olan mallardandır. Onun için bu hadislerin yorumu gerekmektedir.

Bilindiği üzere ölçekle ölçülerek ve tartılarak alınıp satılan mallar misli, yumurta ve karpuz gibi tane ile alınıp satılanlar adedi, bunların dışındakiler de kıyemîdir.

Misli ve adedi birbirine yakın olan bir mal telef edildiği zaman, âlimlerin ittifakı ile; bu mal misli ile ödenir. Meselâ, bir kimsenin üç ölçek buğdayını telef eden, ona üç ölçek buğday verir. Kıyemî olan bir malı telef eden kişi de onun değerini öder. Bu meselede de âlimler arasında pek ihtilâf yoktur. Irak'taki Kufe halkına göre ister hayvan ister başka bir şey olsun telef edilen şey, misilleri ile ödenir. Ancak kıyemî malların tazmini Şâfiîler'e göre de kıymetleri iledir. Ancak hayvan, Şâfiîlere göre mislidir. Onun için hayvanın tazmini Şâfiîler'e göre misli ile olur.

Görüldüğü gibi âlimlerin ittifakı ile kıyemî malların tazmini, kıymetleri ile olmaktadır. Konuyla ilgili hadislerde Hz. Peygamber, kabın ve yemeğin misilleri ile ödeneceğini ifade etmiştir. Oysa bunlar kıyemî mallardır. Peki âlimlerin görüşü -hâşâ- Resûlullah'ın uygulamasına zıt mı düşmektedir? Yoksa hadislerin izahında göz önüne alınması gereken noktalar mı vardır?

Meşhur hadis âlimi Hattâbî, ikinci sıkki uygun görmekte ve şöyle demektedir:

"Hz. Peygamber'in Hz. Âişe'ye yemek ve kabın misli ile tazmin edileceğini bildirmesi yardımlaşma ve ıslah babındandır, bir hüküm değildir. Çünkü çanak ve yemeğin belli bir misli yoktur. Üstelik Hz. Âişe (radiyallahu anhâ)'nın kırdığı çanak ve döktüğü yemek, Hz. Safiyye [radiyallahu anhâ]'nın evinden getirilmiştir. Resûlullah'ın hanımlarının evinde bulunan şey de aslında, Hz. Peygamber'in mülküdür. Bir kimsenin kendi mülkü olan bir şeyde de uygun göreceği herhangi bir şekilde hükmetmesi caizdir. Bu, insanlar arasındaki hukukî konularda esas olacak şeylerden değildir. Ayrıca hadisin isnadında da tenkid edilen noktalar vardır. Âlimlerden; yenilebilen ve tartılabilenin dışındakilerde misille tazminin gerekli olduğunu söyleyen hiç birisini bilmiyorum. Sadece Dâvud ez-Zâhiri'nin hayvan, köle ve serçede misil icap ettiğini söylediği nakledilmiştir. Dâvud ez-Zâhiri bunu ihramlının avladığı avın cezasına benzetmiştir."^[320]

Özetle; gıpta türünde bir kıskançlık, mâkul ve ılımlı ölçüde tutulması şartıyla gerekli olan bir tepkidir. Bir kimsenin eşini ve kendine ait olan hak ve menfaati başkasından kıskanması haset değil "gayret" olarak nitelendirilir. Çünkü bu tabii ve fitrî bir eğilimdir.

٢١- أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الرَّغَفَرَانِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا حَجَّاجٌ،
عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، رَعِمَ عَطَاءٌ أَنَّهُ سَمِعَ عُبَيْدَ بْنَ عُمَيْرٍ يَقُولُ:

سَمِعْتُ عَائِشَةَ تَزْعُمُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَمْكُثُ
عِنْدَ زَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ، فَيَشْرَبُ عِنْدَهَا عَسَلًا، فَتَوَاصِيْتُ أَنَا
وَحَفْصَةَ أَنْ أَتَيْنَا دَخَلَ عَلَيْهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلْتَقُلْ لِي
أَجِدُ مِنْكَ رِيحَ مَغَافِيرٍ، أَكَلْتَ مَغَافِيرَ، فَدَخَلَ عَلَيَّ إِخْدَاهُمَا فَقَالَتْ
ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ: «لَا، بَلْ شَرِبْتُ عَسَلًا عِنْدَ زَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ، وَلَنْ
أَعُودَ لَهُ فَتَزَلْتِ «يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِي
مَرْضَاةَ أَزْوَاجِكَ» «إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ لِعَائِشَةَ وَحَفْصَةَ وَإِذَا أَسْرَ
النَّبِيُّ إِلَيَّ بَغِضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا» لِقَوْلِهِ «بَلْ شَرِبْتُ عَسَلًا»

21. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] bildirdi ki:

"Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], (nöbeti geldiğinde diğer hanımı) Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ]'nın yanında kalırdı. O da, (Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e) yanında bulunan bal (şerbetini) içirirdi.

(Bu duruma kıskançlık gösterip) ben ve Hafsa [radiyallahu anhâ]; Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], hangimizin yanına girerse ona: '**Senden (çok kötü bir koku içeren) meğâfir kokusu geliyor. Meğâfir mi yedin?**' desin diye sözleştik.

Derken Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], ikimizden birisinin yanına girdi. O da bunu ona söyledi. O da:

- 'Hayır! Bilakis Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ]'nın yanında bal (şerbeti) içmiştim.

Dolayısıyla bir daha bal şerbeti içmeyeceğim!’ buyurdu

Bunun üzerine **“Ey Peygamber! Allah’ın sana helâl kıldığını, eşlerini hoşnut etmek arzusuyla niçin kendine haram kılıyorsun?”**,^[321] Hz. Âişe ile Hz. Hafsa’ya hitaben **“... İkiniz de Allah’a tevbe ederseniz (çok iyi olur)”**,^[322] Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in: ‘Bilakis bal (şerbeti) içmiştim’ sözü üzerine de **“Hani Peygamber eşlerinden birine gizli bir şey söylemişti”**^[323] âyetleri indi.”^[324]

Açıklama:

Bu hadis, Tahrîm suresinin 1-4. âyetleri bağlamında Hz. Peygamber’in hanımlarının birbirlerine kıskançlık göstermelerine bağlı olarak gelişen olaylardan hareketle, aile ilişkilerinde güvenin önemini belirtmekte, müminlere hitap edilerek aile sorumluluğunun önemine dikkat çekmekte, aile sorumluluğu kavramının yanlış anlaşılması için, aile bireylerinden herkesin yaptıklarından şahsen sorumlu olacağını açıklamaktadır.

Hadisimizde anlatılan durum, herhangi bir insan için söz konusu değil, kendisiyle bir ân birlikte zaman geçirebilmek için her müminin can attığı Allah’ın en sevgili kulu olan Resûl-i Ekrem Efendimiz ile ilgilidir. Peygamber hânesine dâhil olan her bir annemiz, bir taraftan bulunmaz bir üstünlüğe adım atarken, diğer yandan mevcut annelerimizle Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in günlerini paylaşmaktadır. Bu ise Peygamber hânesine her dâhil olan annemizle birlikte mevcut annelerimizin Allah Resûlü [sallallahu aleyhi ve sellem] ile daha az zaman geçireceği anlamına gelmektedir.

Daha açık bir ifadeyle, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in, hicretin 3. yılında Hafsa validemiz ile evlenmesine kadar Sevede ile Âişe annelerimize iki günde bir nöbet gelirken, bu haneye diğer annelerimizin de dâhil olmasıyla birlikte onlara nöbet sırası, ancak dokuz günde bir gelir olmuştur. Dolayısıyla gerek Âişe annemizin ve gerekse diğer annelerimizin naz makamında farklı tepkiler vermesi kadar tabîi bir durum olamaz.

Hafsa validemiz, Âişe annemizin en çok yakınlık duyduğu kimseydi. O, Hz. Ömer’in kızıydı. Babaları arasındaki uyumluluk, sanki kızlarına da yansımış gibiydi. Birbirleriyle uyum içerisinde hareket ederlerdi.

Bu Peygamber hanesinde herkesin kendine ait bir fıtratı vardı. Bazı annelerimiz bu yönüyle diğerlerine nazaran bazılarını kendilerine daha yakın buluyorlardı.

Bir diğer yönüyle bu hânedeki Âişe validemizden sonra temsil gücü en yüksek olan annemiz, Zeyneb binti Cahş annemiz idi; Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem]’in hala kızı ve Abdullah bin Cahş [radiyallahu anh] gibi has bir sahabenin kardeşiydi. Çok özel bir nikâhla Allah Resûlü [sallallahu aleyhi ve sellem]’e eş olmuş, nikâhı semalar ötesi âlemlerde kıyılmış ve kıyamete kadar okunacak bir âyet olarak bu husus bizzat Kur’an’da yer almıştı.^[325]

Bu bağlamda Tahrîm suresinin 1-4. âyetlerinin iniş sebebi olarak tefsir ve hadis kaynaklarında zikredilen olaylarla ilgili rivayetler ayrı ayrı ele alındığında konuya ışık tutar nitelikte olmakla beraber, İbni Cerîr et-Taberî’nin belirttiği üzere âyetlerin ifadesine bağlı bir yorum yapmak daha isabetli görünmektedir. Buna göre 1. âyetten çıkan mâna şu olmaktadır: Hz. Peygamber esasen helâl olan bir şeyi kendine yasaklamıştı; Allah Teâlâ tarafından, eşlerinin hatırına veya onlar sebebiyle kendini böyle bir mahrumiyete itmesinin doğru olmadığı bildirilmiş, 2. âyette de böyle bir karar yemin eşliğinde verilmiş olsa bile, üzerinde sebat edilmesi uygun olmayan yeminlerden vazgeçip kefarete ödeme tarzında şer’î bir yol bulunduğu hatırlatılmıştır.

Yasağın konusu bir şeyi yememe veya içmeme ya da cariyesine yaklaşmama olabileceği gibi başka bir şey de olabilir.

Bizzat Hz. Peygamber’in hayatından örnek gösterilmesi gereğine binaen belirli olaylara gönderme yapan somut anlatım üslûbunun seçildiği bu âyetlerle kuşkusuz o sırada yaşanan bir probleme çözüm getirilmiş ve âyetlerin inışı örnek neslin yetiştirilmesinde etkili olmuştu. Fakat öyle görünüyor ki burada verilmek istenen kalıcı mesaj şu iki ana noktada toplanmaktadır:

1. Peygamberliğin mahiyeti: Resûl-i Ekrem’den önceki peygamberlerin sonuncusu olan Hz. İsâ’nın mesajının doğru algılanmayıp peygambere tanrılık/ilahlık yakıştırılması, gerek onun müntesipleri gerekse başka bazı dinlerde kendilerini toplumdan soyutlayan ruhanîler sınıfı oluşup bunların Tanrı adına otorite kullanır hale gelmeleri Kur’an’ın eleştirdiği bir olgu idi ve Hz. Peygamber de ümmetinin benzer duruma düşmemesi için uyarılar yapıyordu.

Resûlullah’ın omuzlarındaki ulvî görevin tamamlanmasına artık uzun bir sürenin kalmadığı bir sırada, bu âyetlerde onun beşerlik yönünün ve vahyin kontrolü dışında kalabilecek dinî nitelikte bir tasarrufunun olamayacağını özet olarak vurgulanması bu açıdan ayrı bir önem taşımaktaydı.

İlk âyette **“ey Peygamber”** diye hitap edilerek onun vahiy alma özelliği, Kur’an’ı tebliğ ve açıklama görevi açık biçimde belirtildiği gibi, **“Allah’ın sana helâl kıldığını niçin kendine haram kılıyorsun?”** mealindeki ifadeyle bir yandan onun bu özelliği sebebiyle dinî içerik taşıyan davranışlarının çevresinde nasıl algılanacağına ve diğer yandan ise esasen onun da bir beşer olduğuna dikkat çekilmektedir.

Bir başka anlatımla, âyetteki **“haram kılma”** fiili, dinî bir terim olan **“haram kılma”**yı ifade etmemekte, hele Hz. Peygamber’in Allah’ın helâl kıldığını değiştirme teşebbüsünde bulunup da vahyin bunu düzelttiği gibi bir anlam bulunmamaktadır. Sözü’nün akışı, bağlamı ve nüzul sebebi olarak zikredilen olaylar Resûlullah’ın bir beşer olarak kendisi için koyduğu geçici bir yasağın söz konusu olduğunu ama âyetin bunun yanlış anlaşılmasına karşı bir önlem olarak geldiğini göstermektedir. Burada **“eşlerini hoşnut etmek arzusuyla”** şeklinde bir kayda özel olarak yer verilmesi de bu anlamı daha belirgin hale getirmektedir.

2. Aile sorumluluğunun önemi ve çok eşlilik hükmü: Kur’an’ın ilk muhatabı olan toplumun realitesinden hareketle ve istisnâî durumlarda uygulanmak üzere dört sayısıyla sınırlandırılarak birden fazla kadınla evlenmeye müsaade edilmiş, haksızlık etme endişesinin bulunması halinde tek kadınla yetinme emredilmiş

ve ardından, "Bu, adaletten ayrılmamanız için en uygun olanıdır" buyrularak hükmün gerekçesi açıklanmıştır.^[326]

Konumuz olan âyetlerde, "Ne kadar üzerine düşseniz de kadınlar arasında âdil davranmaya güç yetiremezsiniz" mealindeki âyetle ifadesini bulan^[327] insanî realitenin çok açık bir ispatı olarak Resûlullah'ın aile hayatından bir örnek verilmekte ve aile hayatının kendine özgü zorluklarına işaret edilmektedir.

İlk âyetin, "eşlerini hoşnut etmek arzusuyla" şeklinde tercüme edilen kısmı bu şekilde veya "hoşnutluğunu arzu ederek" manasıyla "niçin haram kılıyorsun?" fiiline bağlanabildiği gibi, ayrı bir cümle olarak da düşünülebilmektedir.

Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in sabah namazından sonra hanımlarını ziyareti sadece onlara selam vermek ve duâda bulunmak içindi. İkindiden sonraki hanımlarını ziyareti ise konuşup muhabbette bulunmak maksadıyla olurdu.

Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hanımlarına yaklaşmasından maksat, burada, cinsel ilişki değildir.

Hiz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in bal şerbetini içme olayı; yukarıda da geçtiği üzere bu rivayette Zeyneb binti Cahş'ın evinde içtiği belirtilirken, diğeri bir rivayette ise Hafsa'nın evinde içtiği ifade edilmektedir. Bu durum, aynı olayın, biri Hz. Hafsa'nın evinde ve diğeri de Hz. Zeyneb'in evinde olmak üzere iki defa meydana geldiği ihtimalini akla getirmektedir. Hatta bu rivayetler arasında bir tercih yapmak gerekirse, Hz. Zeyneb binti Cahş'ın yanında bal içtiği rivayetini tercih etmek daha uygun düşer. Çünkü Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hanımları fitratları ve konumları gereği iki gruba ayrılmıştı:

Buna göre **birinci grupta**; Hz. Âişe, Hz. Hafsa, Hz. Sevede ile Hz. Safiyye; **ikinci grupta** ise Hz. Zeyneb binti Cahş, Hz. Ümmü Seleme ile diğeri hanımları yer almaktadır. Hz. Âişe'nin, karşı gruptan birini kıskanıp kendi grubunda bulunan Hafsa ve diğeriyle anlaşarak bir oyun tezgahlaması daha makul görünmektedir. Zaten bakırın sahibi Hz. Hafsa olsaydı, bu meselede Hz. Âişe ile işbirliği yapması düşünülemezdi.

Ayrıca ilk rivayette Hz. Âişe'nin, Sevede ve Safiyye ile anlaştığı belirtilmektedir. Halbuki bu, âyetin lafzına uygun düşmemektedir. Çünkü âyetle çoğul değil, tesniye/ikili sigası kullanılmaktadır. Bu da Zeyneb binti Cahş ile ilgili rivayetin daha tercihe şayan olduğunu göstermektedir. Yalnız tekrar belirtelim ki, ilk rivayetle ilgili olayın daha önce geçmiş olabileceği düşünülerek âyetlerin iniş sebeplerinin farklı farklı olması ihtimali de uzak değildir.

İşte bundan dolayıdır ki, bazıları bu olayın; Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hanımları arasındaki gruplaşmadan kaynaklandığını ileri sürmüşlerdir.

Bununla birlikte Sehârenfûrî'nin açıklamasına göre doğru olan Zeyneb binti Cahş'ın evinde içtiği bal şerbetidir. Hafsa'nın evinde içtiğine dair rivayet, ravinin yanlışmasından kaynaklanmaktadır.

Bazılarına göre ise bu olay, birkaç defa meydana gelmiştir. Buna delilleri ise Abd bin Humeyd'in "Tefsir"inde bu olayın, Sevede'nin evinde geçtiği ile ilgili rivayettir.

Özetle bu hadis; Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hanımı bile olsa, kıskançlığın mâkul ve ölçülü bir şekilde fitrî bir olay olduğunu göstermektedir. Burada kasıtlı olarak Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e eziyet etmeyi düşünmemişlerdir. Sadece kadınlar arası görülen kıskançlığın bir sonucudur.

Meğâfir: Amman taraflarında çokça biten "urfut" denilen bir ağaçtan çıkan, kötü kokulu, yapışkan ve tatlı bir zamktır.

❦

٢٢- أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ يُونُسَ بْنِ مُحَمَّدٍ حَرَمِي قَالَ: حَدَّثَنَا أَبِي قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتٍ،

عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَتْ لَهُ أَمَةٌ يَطْوُهَا، فَلَم تَزَلْ بِهِ غَائِشَةً وَخَفْضَةً حَتَّى حَرَمَهَا عَلَى نَفْسِهِ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَاجِكَ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ (١) [سورة النخريم]

22. ... Enes bin Mâlik [radiyallahu anh] dedi ki:

"Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in cinsel ilişkide bulunduğu bir cariyesi vardı. Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] ile Hz. Hafsa [radiyallahu anhâ], (kıskançlık gösterip) Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'i, o cariyeyi kendisine haram kılınca kadar rahat bırakmadılar. Bunun üzerine yüce Allah, "Ey Peygamber! Allah'ın sana helâl kıldığını, eşlerini hoşnut etmek arzusuyla niçin kendine haram kılıyorsun? Bununla beraber Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir"^[328] âyetini indirdi."^[329]

Açıklama:

Bu hadis, hanımlarının kıskançlık gösterip Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'i rahat bırakmayarak birlikte olduğu cariyesini kendisine haram kılmasına sebep olması üzerine Tahrîm suresinin 1. âyetinin indiğini ifade etmektedir.

Kaynaklarda, bu olayın dışında Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'i bu kararı vermeye sevk eden

birkaç sebep daha zikredilir. Bunlar içerisinde en fazla zikredileni, bal şerbeti içmesiyle ilgili olandır. Bal şerbeti içmeyi kendisine haram kılmasıyla ilgili rivayet, 21 nolu hadiste az önce geçmişti.

Bu hadisimizde ise Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in bir cariyeye birlikte olmasını hanımlarından Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] ile Hz. Hafsa [radiyallahu anhâ] ifade etmektedir. Bu iki hanımının kıskançlıklarının sonunda; Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem], birlikte olduğu cariyeyi kendisine haram kılmişti. Oysa o cariyeye birlikte olması Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem] için helal bir durumdu. Haram olacak bir durum söz konusu değildi. Fakat Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] ile Hz. Hafsa [radiyallahu anhâ]'nın kıskançlıkları, Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem]'in böyle bir karar almasına sebep olmuştu. Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in cariyeyi kendi nefesine haram kılması üzerine Tahrîm suresi indi.

Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] esasen helâl olan bir şeyi kendine yasaklamıştı: Buna göre Tahrîm suresinin 1. âyetinde Allah Teâlâ tarafından, eşlerinin hatırına veya onlar sebebiyle kendisini böyle bir mahrumiyete itmesinin doğru olmadığı bildirilmiş, 2. âyette ise böyle bir karar yemin eşliğinde verilmiş olsa bile, üzerinde sebat edilmesi uygun olmayan yeminlerden vazgeçip kefarete ödeme tarzında şer'î bir yol bulunduğu hatırlatılmıştır.

Bu rivayette yasağın konusu, cariyesine yaklaşmama şeklinde belirtilmektedir. Hz. Peygamber'in kendisi için koyduğu bu yasak kararını alırken yemin edip etmediği kesin olmamakla beraber yemin ettiğine dair bazı rivayetler bulunmaktadır.

Bu rivayetlerde "îlâ" kelimesi geçmektedir. "îlâ", kocanın eşine yaklaşmamak üzere Allah'a veya O'nun örfen yemin için kullanılabilen sıfatlarına yemin etmesiyle gerçekleşir. Koca, cinsî temastan uzak kalmayı kendisine ağır gelebilecek bir adağa yahut boşama gibi bir şarta bağlamak suretiyle de îlâ yapabilir.

Bu rivayetlerde geçen "îlâ", bir kısım âlimlerce Bakara suresinin 2/226. âyetinde geçen anlamıyla belirli süre eşlerine yaklaşmama yemini olarak, bazılarınca ise mutlak anlamda bir yemin olarak anlaşılmıştır. Bu âyetlerin inmesini takiben Resûlullah'ın yemin kefareti ödeyip ödemediği kesinlik taşımamaktadır; ödediğine dair rivayet de (dinî vecibe olan yemin kefareti, ihtiyaten yaptığı bir tasadduk veya bir şükran ifadesi olabileceği şeklinde) farklı biçimlerde değerlendirilmiştir.

Îlâ da kişinin eşine dönmesi halinde kocanın, diğer yeminlerde olduğu gibi bu durumda da ödemesi gereken kefarete, on yoksulu bir gün doyurmak ya da giydirmek veya bir köle azat etmektir. Eğer kendisi yoksulsa arka arkaya üç gün oruç tutar. Kocanın eşine dönmesi, öncelikle cinsel ilişkide bulunmasıyla ya da eşlerden birinin hasta olması, hapiste olması, îlâ süresince ulaşamayacak bir uzaklıkta bulunması, kocanın iktidarsız olması, kadının hayızlı ve kocanın da ihramlı olması gibi dinî sebeplerden dolayı bunun mümkün olmaması halinde sözlü olarak döndüğünü belirtmesiyle olur.

۲۳- أَخْبَرَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ
عُبَادَةَ بْنِ الْوَلِيدِ بْنِ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ،

أَنَّ عَائِشَةَ قَالَتْ: التَّمَسْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
فَادْخَلْتُ يَدِي فِي شَعْرِهِ فَقَالَ: «قَدْ جَاءَكَ شَيْطَانُكَ» فَقُلْتُ: أَمَا
لَكَ شَيْطَانٌ؟ قَالَ: «بَلَى، وَلَكِنَّ اللَّهَ أَعَانَنِي عَلَيْهِ فَأَسْلَمَ»

23. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

"Ben, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'e yaklaştım. Derken elimi saç(lar)ının arasına soktum. Bunun üzerine Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], (benim kıskançlık gösterdiğimi anlayıp):

- '**Şeytanın sana geldi yine!**' buyurdu. Ben de:

- '**Senin şeytanın yok mu?**' diye sordum. O da:

- '**Evet, ama Allah ona karşı bana yardım etti de (benim şeytanım) Müslüman oldu/(bana) teslim oldu!**' buyurdu."[\[330\]](#)

Açıklama:

Bu hadis, Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hanımı bile olsa, kıskançlığın fitrî bir olay olduğunu göstermektedir.

Eşlerin kendi aralarında ve birlikte geçirdikleri hayatta, kul hakları dediğimiz alan, sürekli ihlallere uğrayabilir. Evlilik hayatı döneminde yapılan haksızlıklar, adeta evlilik hayatının temelinde saatli bomba yerleştirmeye benzer. "Niçin?" diyecek olursak, nikâhın getirdiği geçerli prensiplerin, kaidelerin, evlilik hayatında sevgi ve saygı kavramının uygulanmamasından kaynaklanır.

Evlilik hayatında eşlerin olmazsa olmazlarından biri de her ikisine yakışan evlilik sanatını icra etmeleridir. Yani kadının kadınlık sanatını, erkeğin de erkeklik sanatını devreye koymasındır.

Burada hadisimizin konu başlığıyla bağlantısını dikkate aldığımızda; Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın kıskançlık göstermesi, onun kıskanç tabiatına dikkat çekilmekte ve Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in de "**Şeytanın sana geldi yine**" buyurmasıdır. Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] ise Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın yersiz duygulardan kaynaklı kıskançlık gösterdiğinin farkına varıp ona aile huzurunun bozulmasına yol açabilecek bir söz söyleme veya tavır sergileme yerine "**Şeytanın sana geldi**

yine!” diye şaka yollu cevap vermiştir. Buna karşılık Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] da “Senin şeytanın yok mu?” demiştir. Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] de “Evet, ama Allah ona karşı bana yardım etti de (benim şeytanım) Müslüman oldu/(bana) teslim oldu!” diye cevap vermiştir.

Yine bu hadis, Müslim’in “**es-Sahîh**”inde biraz daha geniş vaziyette şöyle geçmektedir:

“Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] geceleyin yanımdan çıkıp gitmişti. Ben de onu kıskandım. Az sonra geri gelerek benim ne yaptığımı görünce: ‘Ey Âişe! Sana ne oldu. Yoksa kıskandın mı?’ dedi. Ben de: ‘Benim gibisi, senin gibi bir zatı hiç kıskanmaz mı?’ dedim. O da: ‘Sana şeytanın mı geldi?’ dedi. Ben de: ‘Ey Allah’ın Resûlü! Benimle birlikte şeytan mı var?’ diye sordum. O da: ‘Evet’ dedi. Ben tekrar: ‘Her insanın beraberinde gerçekten şeytan var mı?’ dedim. O da: ‘Evet’ dedi. Ben tekrar: ‘Senin beraberinde de şeytan var mı?’ dedim. O da: **Evet. Fakat Rabbim ona karşı bana yardım etti de o şeytan Müslüman oldu/(bana) teslim oldu!**’ dedi.”^[331]

Yine Müslim’in “**es-Sahîh**”inde Abdullah bin Mes’ûd [radiyallahu anh]’dan konuyla ilgili olarak şöyle bir rivayet daha geçmektedir:

“Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] (bir gün): “**Sizden hiçbir kimse yoktur ki, cinlerden (=şeytanlardan) olan bir Karîn/kişi onunla görevlendirilmiş olmasın!**” buyurdu. Sahabiler: ‘Ey Allah’ın Resûlü! Senin (yanında da bir şeytan) var mı?’ dediler. O da: ‘Evet. Ben(im yanımda da bir şeytan var) **Fakat ona karşı Allah bana yardım etti ve o cin (yani şeytan) Müslüman oldu/(bana) teslim oldu. O da bana ancak hayrı telkin ediyor!**’ buyurdu.”^[332]

Bu hadiste yer alan “*eslem*” kelimesinin sonundaki mim harfinin ötreli mi yoksa fethalı/üstünlü mü okunacağı hususunda ihtilaf edilmiştir. Çünkü buradaki mim harfinin ötreli veya fethalı/üstünlü okunması durumunda anlam değişmektedir.

Buna göre “*eslem*” kelimesi, “*eslemu*” şeklinde ötreli okunursa bunun anlamı şöyle olur: Ben onun şerrinden ve fitnesinden esleniğe kavuşuyorum demektir. Mim harfi “*esleme*” şeklinde fethalı/üstünlü okunursa anlamı şöyle olur: “Benimle birlikte bulunan şeytan Müslüman olmuştur demektir. Bu da İslam’a girme kalıbında bir fiil kipi olup İslam’a girmiş ve mümin olmuştur. Bu sebeple bana hayırdan başkasını emretmez.”

Bu iki şekilden hangisinin tercihe değer olduğu hususunda ihtilaf edilmiştir. Hattâbî’nin ifadesine göre doğru olan ve tercih olunan görüş, bu kelimenin ötreli okunmasıdır. Kadı İyâz ise fethalı/üstünlü okuyuşu tercih etmiş ve “tercih olunan odur” demiştir.

Bu kelimenin fethalı/üstünlü okuyuş şeklinde de ihtilaf edilmiştir. Buradaki “*esleme*” kelimesinin; “teslimiyet gösterdi” ve “itaat etti” anlamında olduğu söylenmiştir. Bir diğer açıklamaya göre ise o, “Müslüman ve mümin olmuştur” demektir.

Şeytanın Müslüman olduğu kabul edildiği takdirde, onun cennete girip giremeyeceği meselesi de gündeme gelir?!

Kur’ân-ı Kerîm’de on sekizi çoğul olmak üzere seksen sekiz yerde “şeytan” (on bir yerde “iblis”) kelimesi yer almaktadır. Kur’ân’da şeytanla insan türü arasındaki ilişkiye veya mücadeleye temas eden birçok âyet bulunmaktadır. Çeşitli âyetlerde şeytanın azgın, sinsî, yanıltıcı ve kışkırtıcı olduğu haber verilmekte, hile ve aldatmalarına dikkat çekilmekte, ondan uzak durulması emredilmekte, şerrinden Allah’a sığınmanın gereği vurgulanmaktadır. Bazı rivayetlerde de insandan sâdır olabilecek her türlü kötü davranışta şeytanın etkisine işaret edilmekte, onun özendirci ve aldatıcı oyunlarına dikkat çekilmektedir. Şeytan insanı kötülük işlemeye teşvik ettiği gibi onun Allah’a yaklaştıracak fiilleri gerçekleştirmesine de engel olmaya çalışmakta veya yerine getirmeye çalıştığı ibadeti bozmaya gayret göstermektedir.

Yüce Allah, insanı, insanların söz ve davranışlarını kaydeden ve Kur’ân’da “değerli kâtipler” şeklinde nitelenen yazıcı melekler,^[333] ayrıca “muakkibât” (takipçiler),^[334] “rakîbün atîd” (her an hazır gözetleyiciler)^[335] ve “hafaza” (koruyucular)^[336] şeklinde belirtilen meleklerle kontrol altına aldığı gibi onun yanına kendisine vesvese veren, kötülüğü süslü gösteren, münkeri teşvik eden ve fitneye çağıran bir de şeytan vermiştir. Bu konuda peygamberler ile diğer insanlar aynıdır.

“Böylece biz, her peygambere insan ve cin şeytanlarını düşman kıldık. (Bunlar) aldatmak için birbirlerine yaldızlı sözler fısıldarlar.”^[337]

Yüce Allah gerek peygamberlere gerekse mümin kullarına bazı ruhanî ve cismanî güçleri düşman kılıp onların mücadele etmekteki sabır ve sebatlarını denemiş; bu suretle, Allah’ın en seçkin kulları, ilahî hakikatleri tebliğ ve yaşatma uğruna büyük mücadeleler sergilemişlerdir.

Bu âyette ifade buyurduğu gibi Allah dileseydi o “*insan ve cin şeytanları*” düşmanlık yapamaz, aldatıcı ve kandırıcı telkinlerde bulunamazlardı. Allah’ın bunları peygamberlere ve mümin kullarına düşman kılması, bir yandan peygamberlerin güçlükler karşısındaki sabır ve kararlılıklarını ölçmek; bir yandan da her bir ümmete, üstün ideallere ağır meşakkatleri, güçlü direnişleri yenerek ulaşabileceğini; kişinin değerinin de bu yoldaki azim ve sebatıyla ortaya çıkacağını göstermektedir.

İlâhî irade dünya hayatını -imanla inkârın, hayırla şerrin- bir çatışma alanı yapmıştır. Hakkı yaşatmak ancak, daima direniş konumunda bulunan bâtili etkisiz kılmakla mümkün olur. Allah’ın hikmetli yaratışı ve bu yaratmanın bir eseri olan insan akli ve mantığı uyarınca, peygamberlerle onlara uyanların iman ve amellerinin değer kazanması için böyle bir mücadeleye gerek vardır. Kahramanlık şerefini sadece bir savaştan zaferle çıkanlar hak edebilirler. Dünyada insanın insan olmayandan farkı ve ayrıcalığı da buradadır.

“*İnsanların şeytanları*”, bâtili ve şerri seçmeleri yanında, hakkı temsil eden peygamberlere ve onları izleyenlere karşı düşmanlık bayrağını açanlar; “*cinlerin şeytanları*” da bu mücadelede İnsanların şeytanlarına destek olup onlara aldatıcı ve yıkıcı fikirler telkin eden manevî güçlerdir. İslam itikadına göre cinlerin de mümin olanı ve kâfir olanı vardır.

Zaten özelde Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in ve genelde tüm Müslümanlar’ın, “şeytanların

gizli kışkırtmalarından" ve "yanında bulunmalarından da" Allah'a sığınması gerektiği belirtilmektedir.^[338] Bu durumda, şeytanın vesveselerine ve saptırmalarına karşı Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] kurtulmuş olmaktadır.

Dolayısıyla çeşitli âyetlerde şeytanın azgın, sinsi, yanıltıcı ve kışkırtıcı olduğu haber verilmekte, hile ve aldatmalarına dikkat çekilmekte, ondan uzak durulması emredilmekte, şerrinden Allah'a sığınmanın gereği vurgulanmaktadır.

Şeytanın insanları şaşırtıp hak yoldan uzaklaştırma konusunda uyguladığı yöntemler Kur'an'da "hutuvâtü's-şeyâtîn" (şeytanların çizdiği yollar) terkihiyle ifade edilmiştir.^[339] Şeytan bu kötü telkin ve vesveselerini günaha teşvik etmek,^[340] sâlih amelden uzaklaştırıp isyana sürüklemek,^[341] aldatıcı vaatlerde bulunmak^[342] ve işlenen günahları hoş göstermek^[343] suretiyle uygulamaya çalışır. Kur'an'da insanların pek çoğunun şeytanın vesvesesine kapılabileceği ve sadece ihlâs ve samimiyetle hareket eden zümrelerin kurtulabileceği belirtilir.

٢٤- أَخْبَرَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحَسَنِ، عَنْ حَجَّاجٍ، عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ،

عَنْ عَطَاءٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ أَبِي مُلَيْكَةَ،

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: فَقَدْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ

لَيْلَةٍ، فَظَنَنْتُ أَنَّهُ ذَهَبَ إِلَيَّ بَغْضِ نِسَائِهِ فَتَحَسَّنْتُهُ، فَإِذَا هُوَ رَاكِعٌ

أَوْ سَاجِدٌ يَقُولُ: «سُبْحَانَكَ وَبِحَمْدِكَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ» فَقَالَتْ:

«بَابِي وَأُمِّي إِنَّكَ لَفِي شَأْنٍ وَإِنِّي لَفِي آخِرٍ»

24. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

"Ben bir gece Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'i yanımda bulamadım. Onun (diğer) hanımlarından birinin yanına gittiğini zannettim. (Kıskançlık gösterdim ve) onun (nereye gittiğini) araştırdım. Bir de ne göreyim, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] rükû etmekte, secdeye kapanmakta ve: **"Sübhâneke ve bi-hamdike lâ ilahe illa ente"** (Seni noksanlıklardan tenzih ederim, sana hamd ederim. Senden başka hiçbir ilah yoktur) diyordu. Bunun üzerine ben:

- **'Babam ve annem senin yoluna feda olsun. Sen ne yapıyorsun, ben ne düşünüyorum!'** dedim."^[344]

Açıklama:

Kıskançlık, kişinin kendi mahremine koruması yönünde gösterdiği aşırı duyarlılık içeren duygusal tepkidir. Mâkul ve ılımlı ölçüde tutulması şartıyla gereklidir. Bir kimsenin eşini ve kendine ait olan hak ve menfaati başkasından kıskanması haset değil gayret olarak nitelendirilir. Çünkü bu tabii ve fitrî bir eğilimdir.

Kişinin sevip bağlandığı, değer verdiği bir kimseyi ve bir şeyi koruma altına alması, esirgemesi sonucunu doğuran kıskanma duygusu ve bundan kaynaklanan eylemler, yükselme, ilerleme, olgunlaşma, namus ve iffetin, hak ve menfaatlerin muhafazası için gerekli bir tutum ve davranış özelliği olarak kabul edilir.^[345]

Bu sebeple İslam ahlâk kültüründe dengeli bir kıskançlık duygusu asalet, namus, iffet ve mertliğin temeli sayılmış ve bir onur ifadesi olarak kabul edilmiştir.

Daha önce de geçtiği üzere İmam Gazzâlî, kıskançlığı her normal insanın tabiatında bulunan ve bir tür savunma mekanizması olan gazap duygusunun akıl ve din ölçüleri çerçevesinde faaliyet göstermesiyle ortaya çıkan erdemler olarak değerlendirmiş, bu erdemlerden yoksun kalmanın insanlıkta ciddi bir eksiklik olduğunu belirtmiştir.

Hadisimizde de geçtiği üzere Hz. Âişe [radiyallahu anhâ], bir gece Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'i yatağında göremeyince insan tabiatında var olan fitrî bir eğilim ve duygu olarak diğer hanımlarının yanına gittiğini düşünüp kıskançlık göstermiştir. Onun nereye gittiğini araştırmış, yalnız bu rivayette nereye gittiği belirtilmemiştir. 26 nolu hadiste Bakî' Kabristanlığı'na gittiği ifade edilmiştir. Nihayet onun bir yerde rükû edip secdeye kapanarak **"Sübhâneke ve bi-hamdike lâ ilahe illa ente"** (Seni noksanlıklardan tenzih ederim, sana hamd ederim. Senden başka hiçbir ilah yoktur) diye dua etmekte olduğunu görmüş, bunun üzerine Hz. Âişe [radiyallahu anhâ], gösterdiği kıskançlık duygusunun yersiz olduğunu fark etmiş ve **"Sen ne yapıyorsun, ben ne düşünüyorum!"** diyerek yaptığı kıskançlık duygusunun hoş bir davranış olmadığını belirtmiştir.

٢٥- أَخْبَرَنِي إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ قَالَ:

أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ أَبِي مُلَيْكَةَ،

أَنَّ عَائِشَةَ قَالَتْ: افْتَقَدْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ
فَطَلَنْتُ أَنَّهُ ذَهَبَ إِلَيَّ بَعْضُ نِسَائِهِ فَتَحَسَّسْتُهُ، ثُمَّ رَجَعْتُ فَإِذَا
هُوَ رَاكِعٌ أَوْ سَاجِدٌ يَقُولُ: «سُبْحَانَكَ وَيَحْمَدُكَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ»
فَقُلْتُ: «يَا بِي وَأُمِّي إِنَّكَ لَفِي شَأْنٍ، وَإِنِّي لَفِي أَمْرٍ»

25. ... Hz. Âîşe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

“Ben bir gece Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’i yanımda bulamadım. Onun (diğer) hanımlarından birinin yanına gittiğini zannettim. (Kıskaçlık gösterdim ve) onun (nereye gittiğini) araştırdım. Sonra geri döndüm. Bir de ne göreyim, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] rükû etmekte veya secdeye kapanmakta ve: “Sübhâneke ve bi-hamdike lâ ilahe illa ente” (Seni noksanlıklardan tenzih ederim, sana hamd ederim. Senden başka hiçbir ilah yoktur) diyordu. Bunun üzerine ben:

- ‘Babam ve annem senin yoluna feda olsun. Sen ne yapıyorsun, ben ne düşünüyorum!’ dedim.”^[346]

❖

٢٦- أَخْبَرَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ:
أَخْبَرَنِي ابْنُ جُرَيْجٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ كَثِيرٍ:

أَنَّهُ سَمِعَ مُحَمَّدَ بْنَ قَيْسٍ يَقُولُ: سَمِعْتُ عَائِشَةَ تَقُولُ: أَلَا
أُحَدِّثُكُمْ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَنِّي؟ قُلْنَا: بَلَى
قَالَتْ: «لَمَّا كَانَتْ لَيْلَتِي انْقَلَبَ قَوْضَعُ نَعْلِيهِ عِنْدَ رِجْلِيهِ، وَوَضَعَ
رِدَاءَهُ، وَبَسَطَ طَرَفَ إِزَارِهِ عَلَى فِرَاشِهِ، وَلَمْ يَلْبَثْ إِلَّا زَيْتَمًا ظَنُّ
أَنِّي قَدْ رَقَدْتُ، ثُمَّ انْتَعَلَ رُوَيْدًا، وَأَخَذَ رِدَاءَهُ رُوَيْدًا، ثُمَّ فَتَحَ
الْبَابَ رُوَيْدًا، فَخَرَجَ وَأَجَافَهُ رُوَيْدًا، وَجَعَلْتُ دِرْعِي فِي رَأْسِي،
وَاخْتَمَزْتُ وَتَقَنَنْتُ إِزَارِي، وَانْطَلَقْتُ فِي أَثَرِهِ حَتَّى جَاءَ الْبَقِيعَ،
فَرَفَعَ يَدَيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ وَأَطَالَ الْقِيَامَ، ثُمَّ انْحَرَفَ وَانْحَرَفْتُ،
فَاسْرِعَ فَاسْرِعْتُ، فَهَزُولُ فَهَزُولْتُ، وَأَخْضَرَ وَأَخْضَرْتُ،
وَسَبَقْتُهُ، فَدَخَلْتُ فَلَيْسَ إِلَّا أَنِ اضْطَجَعْتُ، فَدَخَلْتُ فَقَالَ: «مَا
لَكَ يَا عَائِشُ رَابِيَةً؟» قَالَ سُلَيْمَانُ: حَسِبْتُهُ قَالَ: «حَسِينًا» قُلْتُ:
لَا شَيْءَ قَالَ: «لَتُخْبِرَنِي، أَوْ لِيُخْبِرَنِي اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ» قُلْتُ: يَا
رَسُولَ اللَّهِ فَأَخْبَرْتُهُ الْخَبَرَ قَالَ: «أَنْتِ السَّوَادُ الَّذِي رَأَيْتُ أَمَامِي»
قُلْتُ: نَعَمْ قَالَتْ: «فَلَهْدَنِي لَهْدَةً فِي صَدْرِي أَوْجَعَنِي» قَالَ:
أَطَنْتُ أَنْ يَحِيفَ اللَّهُ عَلَيْنِكَ وَرَسُولُهُ قَالَتْ: «مَهْمَا يَكُونُ النَّاسُ
فَقَدْ عَلِمَهُ اللَّهُ» قَالَ: «نَعَمْ، فَإِنَّ جِبْرِيلَ أَتَانِي حِينَ رَأَيْتُ وَلَمْ
يَكُنْ يَدْخُلُ عَلَيْنِكَ، وَقَدْ وَضَعْتَ ثِيَابَكَ فَتَادَانِي، وَأَخْفَى مِنْكَ
وَأَجَبْتُهُ فَأَخْفَيْتُهُ مِنْكَ، وَطَلَنْتُ أَنْ قَدْ رَقَدْتَ فَكْرَهْتُ أَنْ أُوقِظَكَ،
وَخَشِيتُ أَنْ تَسْتَوْحِشِي فَأَمَرَنِي أَنْ أَتِيَ أَهْلَ الْبَقِيعِ فَأَسْتَغْفِرَ لَهُمْ»
خَالَفَهُ حَاجَّاجٌ فَقَالَ: عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ عَنْ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ عَنْ

مُحَمَّدِ بْنِ قَيْسٍ

26. ... Muhammed bin Kays [rahimehullah] der ki:

“Ben (bir gün) Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın:

- **‘Size Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] ile benim aramda geçen bir olayı anlatayım mı?’** dediğini işittim. Biz de:

- ‘Evet (anlat)!’ dedik. O da (şunları) anlattı:

Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] benim (yanımda olduğu) bir gece (yanıma) döndü. Ayakkabılarını ayak uçlarının yanına koydu. Elbisesini kaldırdı ve hırkasını da yatağın bir kenarına açtı. Benim uyuduğumu sandı. Ayakkabılarını yavaşça giydi ve elbisesini yavaşça aldı. Kapıyı da yavaşça açıp çıktı ve yavaşça geri kapattı. Ben de örtümle başımı kapattım, hırkamla örtündüm ve (hanımlarından birinin yanına gideceği düşüncesiyle kıskançlık hissine kapılarak) peşinden gitmeye başladım. (O dönemde Medine’nin kenarında bulunan) Bakî’ (Mezarlığın)a geldi. Üç defa ellerini kaldırdı ve uzun müddet ayakta durdu.

Sonra (oradan) geri dönünce ben de geri döndüm. O hızlı yürümeye başlayınca ben de daha hızlı yürümeye başladım. O daha hızlı yürümeye başlayınca ben de daha hızlı yürümeye başladım. O eve ulaştığında ben de ulaştım ve ondan önce eve girdim. Daha yerime uzanmadan içeri girdi ve:

- **‘Ne oluyor sana ey Âişe!’^[347] (Benden) şüpheleniyor musun?’** -(hadisin ravisi) Süleymân: **‘Soluk soluğa mı kaldın?’** dediğini zannettim- buyurdu. Ben de:

- **‘Bir şey yok!’** dedim. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- **‘Ya sen söyle ya da her şeyden haberdar olan ve lütuf sahibi (olan Allah) söyler!’** buyurdu. Ben de:

- **‘Ey Allah’ın Resûlü!’** dedim ve ona (olup biten) durumu söyledim. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- **‘Önümde gördüğüm karartı sen miydin?’** diye sordu. Ben de:

- ‘Evet!’ dedim.

Bunun üzerine Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] göğsüme bir darbe vurdu, öyle ki göğsümü acıttı. Sonra da:

- **‘Allah’ın ve Resûlü’nün sana zulmedeceğini mi sandın?’** buyurdu. Ben de:

- **‘İnsanlar bir şeyi ne kadar gizleseler de Allah o şeyi bilir!’** dedim. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- **‘Evet, sen beni (evde iken) gördüğünde Cebrail gelmişti. Sen soyunmuş vaziyette olduğun için içeri girmedin. Senin hissetmeyeceğin şekilde beni çağırdı. Ben de senin hissetmeyeceğin şekilde ona cevap verdim. Senin de uyuduğunu sandım ve uyandırmak istemedim. Senin korkmandan da çekindim. Cebrail bana Bakî’ (Mezarlığı’nda yatmakta olan) ahaliye gidip onlara istiğfar etmem için emir verdi!’** buyurdu.”^[348]

* Haccâc bu hadisin geliş yoluna muhalif davranıp: İbni Cüreyc yoluyla, İbni Ebi Müleyke yoluyla, Muhammed bin Kays yolundan (bu hadisi) rivayet etmiştir.

Açıklama:

Uzunca bir şekilde nakledilen bu hadisimizin konuyla bağlantısı, Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın yanında kalan Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in geceleyin onun yanından kalkıp o sırada Medine’nin kenarında bir yerde olan Bakî’ Kabristanlığı’nda yatanlara istiğfarda bulunmak üzere gidip gelişi sırasında Hz. Âişe validemizin kıskançlığa kapılarak Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem]'i takip etmesi olayını anlatmaktadır.

Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in **“Allah’ın ve Resûlü’nün sana zulmedeceğini mi sandın?”** buyurması, Hz. Âişe validemizin bir kuşkusunu gidermek için söylenmişti. Çünkü Hz. Âişe validemiz, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in, diğer hanımlarından birinin yanına gitmiş olabileceğinden kuşkullanmış ve bu durum kendisinde bir kıskançlığın ortaya çıkmasına sebep olmuştu.

Bu hadis kadının, başbaşa, yatakta veya uygun bir ortamda bulunmaları durumunda kocasının yanında başörtüsünü açmış olarak oturmasının ve yatmasının caiz olduğunu göstermektedir. Çünkü Hz. Âişe'nin [radiyallahu anhâ], Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in yataktan kalkıp gitmesinin ardından üstündeki örtüyü başını örttüğü belirtmesi bunu göstermektedir.

Yine hadisimizde Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın soyunmuş vaziyette iken Cebrail [aleyhisselam]'ın içeri girmemesi; Cebrail [aleyhisselam]'ın, Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'ya olan saygısını vurgulamaktadır.

Yine Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in, kendisini çağıran Cebrail [aleyhisselam] bile olsa eşini uyandırmamak için gösterdiği hassasiyet, Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem]'in kadınlara bakışı açısından üzerinde durulması gereken çok çarpıcı bir örnektir.

٢٧- أَخْبَرَنَا يُونُسُ بْنُ سَعِيدٍ عَنْ مُسْلِمِ بْنِ أَبِي الْمَيْمُونِ قَالَ: حَدَّثَنَا

حُجَّاجٌ، عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي مُلَيْكَةَ،

أَنَّهُ سَمِعَ مُحَمَّدَ بْنَ قَيْسٍ بْنِ مَخْرَمَةَ يَقُولُ: سَمِعْتُ عَائِشَةَ،

تَحَدَّثَتْ قَالَتْ: «أَلَا أَحَدَيْتُكُمْ عَنِّي وَعَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ؟» قُلْنَا: بَلَى قَالَتْ: «لَمَّا كَانَتْ لَيْلَتِي الَّتِي هُوَ عِنْدِي تَغْنِي
الَّتِي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ انْقَلَبَ، فَوَضَعَ نَعْلَيْهِ عِنْدَ رِجْلَيْهِ،
وَوَضَعَ رِءَاءَهُ، وَبَسَطَ طَرَفَ إِزَارِهِ عَلَى فِرَاشِهِ، فَلَمْ يَلْبَثْ إِلَّا
رَيْثِمًا ظَنُّ أَنِّي قَدْ رَقَدْتُ، ثُمَّ انْتَعَلَ رُوَيْدًا، وَأَخَذَ رِءَاءَهُ رُوَيْدًا،
ثُمَّ فَتَحَ الْبَابَ رُوَيْدًا، وَخَرَجَ فَأَجَافَهُ رُوَيْدًا، وَجَعَلْتُ دِرْعِي
فِي رَأْسِي، وَاخْتَمَزْتُ، وَتَقَنَّنْتُ إِزَارِي، وَانْطَلَقْتُ فِي أَثَرِهِ،
فَجَاءَ الْبَقِيعَ فَرَفَعَ يَدَيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ وَأَطَالَ الْقِيَامَ، ثُمَّ انْحَرَفَ،
فَانْحَرَفْتُ، فَأَسْرَعَ فَأَسْرَعْتُ، وَهَزَوْتُ فَهَزَوْتُ، فَأَخْضَرْتُ
فَأَخْضَرْتُ، وَسَبَقْتُهُ فَدَخَلْتُ، فَلَيْسَ إِلَّا أَنِ اضْطَجَعْتُ فَدَخَلْتُ»
فَقَالَ: مَا لَكَ يَا عَائِشَةُ حَسْبًا رَابِيَةً؟ قَالَتْ: «لَا» قَالَ: لَتُخْبِرَنِي،
أَوْ لِيُخْبِرَنِي اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ بِأَيِّ أَنْتَ وَأُمِّي
فَأَخْبِرْتُهُ الْخَبَرَ قَالَ: فَأَنْتِ السَّوَادُ الَّذِي رَأَيْتُ أَمَامِي قَالَتْ:
«نَعَمْ، فَلَهَدَنِي فِي صَدْرِي لَهْدَةً أَوْجَعَنِي» ثُمَّ قَالَ: «أُظَنَنْتُ
أَن يَحِيفَ اللَّهُ عَلَيْكَ وَرَسُولُهُ» قَالَتْ: مَهْمَا يَكْتُمُ النَّاسُ فَقَدْ
عَلِمَهُ اللَّهُ قَالَ: «نَعَمْ، فَإِنَّ جِبْرِيلَ أَتَانِي حِينَ رَأَيْتُ، وَلَمْ يَكُنْ
يَدْخُلُ عَلَيْكَ، وَقَدْ وَضَعْتَ ثِيَابَكَ، فَتَادَانِي فَأَخْفَى مِنْكَ، فَأَجَبْتُهُ
فَأَخْفَيْتُ مِنْكَ، وَظَنَنْتُ أَنَّ قَدْ رَقَدْتُ، وَخَشِيتُ أَنْ تَسْتَوْحِشِي،
فَأَمَرَنِي أَنْ أَتِيَ أَهْلَ الْبَقِيعِ فَاسْتَغْفِرَ لَهُمْ»

قَالَ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ: حَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ فِي ابْنِ جُرَيْجٍ أَثْبَتَ
عِنْدَنَا مِنَ ابْنِ وَهْبٍ، رَوَاهُ عَاصِمٌ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَامِرٍ بْنِ رَبِيعَةَ

عَنْ عَائِشَةَ عَلَى غَيْرِ هَذَا اللَّفْظِ

27. ... Muhammed bin Kays bin Mahreme [rahimehullah] dedi ki:

“Ben (bir gün) Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın:

- **‘Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] ile benim aramda geçen bir olayı size anlatayım mı?’** dediğini işittim. Biz de:

- ‘Evet (anlat)!’ dedik. Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] şöyle anlattı:

Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] sırasının benim yanımda olduğu bir gece döndü. Ayakkabılarını ayak uçlarının yanına koydu. Elbisesini kaldırdı ve hırkasını yatağın bir kenarına açtı. Benim uyuduğumu zannedip ayakkabılarını yavaşça giyip elbisesini yavaşça aldı. Kapıyı da yavaşça açıp çıktı ve yavaşça (kapıyı geri) kapattı.

Ben de örtümle başımı kapatarak hırkamla örtündüm ve onun peşinden gitmeye başladım.

Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] (o dönemde Medine’nin kenarında bulunan) Bakî’ (Kabristanlığı’na) gelince üç defa ellerini kaldırdı ve uzunca kıyamda durdu.

Sonra geri dönünce ben de geri döndüm. O hızlı yürümeye başlayınca ben de hızlı yürümeye başladım. O daha hızlı yürümeye başlayınca ben de (ondan) daha hızlı yürümeye başladım. O eve ulaştığında ben de ulaştım ve ondan önce eve girdim. Daha yerime uzanmadan içeri girdi ve:

- **‘Ne oluyor sana ey Âişe! Benden şüpheleniyor musun? (Niye) soluk soluğa mı kaldın?’** buyurdu.

Ben de:

- ‘Bir şey yok!’ dedim. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- **‘Ya sen söyle ya da her şeyden haberdar olan ve lütuf sahibi (Allah) söyler!’** buyurdu. Ben de:

- **‘Ey Allah’ın Resûlü!’** dedim ve olup biten olayı ona anlattım. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- **‘Önümde gördüğüm o karartı sen miydin?’** buyurdu. Ben de:

- ‘Evet!’ dedim.

Bunun üzerine Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], göğsüme öyle bir darbe vurdu ki, göğsümü acıttı. Sonra da:

- **‘Allah’ın ve Resûlü’nün sana haksızlık yapacağını mı sandın?’** buyurdu. Ben de:

- 'İnsanlar bir şeyi ne kadar gizleseler de Allah o şeyi bilir!' dedim. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- 'Evet, sen beni gördüğünde Cebrail gelmişti. Sen soyunmuş vaziyette olduğun için yanıma girmedim. Senin hissetmeyeceğin şekilde beni çağırdı. Ben de senin hissetmeyeceğin biçimde ona cevap verdim. Senin uyuduğunu sandım ve korkmandan da çekindim. Cebrail bana Bakî' (Kabristanlığı'nda yatmakta olan) ahaliye gidip onlara istiğfarda bulunmamı emretti!' buyurdu. [349]

* Ebu Abdurrahman (en-Nesâî) dedi ki: "Haccâc bin Muhammed, İbni Cüreyc hususunda bize göre İbni Vehb'ten daha sağlamdır. Âsım bu hadisi Abdullah bin Âmir bin Rebîa yoluyla Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'dan başka bir lafızla rivayet etti."

❦

٢٨- أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا شَرِيكٌ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَامِرٍ بْنِ رَبِيعَةَ،

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: «فَقَدْتُهُ مِنَ اللَّيْلِ، فَتَبِعْتُهُ فَإِذَا هُوَ بِالْبَيْعِ» قَالَ: «سَلَامٌ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ، أَنْتُمْ لَنَا قَرَطٌ، وَإِنَّا لَأَحِقُونَ، اللَّهُمَّ لَا تَخْرِمْنَا أَجْرَهُمْ، وَلَا تَفْتِنَّا بَعْدَهُمْ» قَالَتْ: ثُمَّ التَفْتُ إِلَيْهِ فَقَالَ: «وَنَحْهَآ، لَوْ تَسْتَطِيعُ مَا فَعَلْتُ»

28. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

"Ben gecenin (bir vaktinde) Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'i yanımda bulamadım. Bunun üzerine takip ettim. Derken onu, (o dönemde Medine'nin kenarında bulunan) Bakî' (Kabristanlığı'nda) buldum. Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- **"Selâmun aleyküm dâre kavmin mü'minîne, entüm lenâ feratun, ve innâ lâhikûn. Allahümme lâ tahrîmnâ ecrahüm ve lâ teftinnâ ba'dehüm"** (Sizlere selam olsun, ey müminler diyarının ahalisi! Siz, bizlerden önce gidenler ve bizler de sizleri takip edip ulaşacaklardanız. Allah'ım! Bizi onların ecrinden mahrum etme ve onlardan sonra hak yoldan saptırma)' diyordu. Sonra da bana dönüp:

- **"Yazıklar olsun ona! Eğer (şüphesini yenmeye) güç yetirebilseydi (bunu) yapmazdı (yani peşimden gelmezdi)!"** buyurdu. [350]

Açıklama:

Bu hadis, 26 ile 27 nolu hadislerle aynı mahiyette olup Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın gecenin (bir vaktinde) Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'i yanında bulamaması üzerine onu takip etmesini ve o dönemde Medine'nin kenarında bir yerde bulunan Bakî' Kabristanlığı'nda yatanlara istiğfarda bulunarak onlara dua ettiğini ifade etmektedir. Yalnız bu hadisimizde, Bakî' Kabristanlığı'nda yatanlara ilk önce selam vererek onlar için dua edip istiğfarda bulunduğu ve orada yaptığı duanın şekli yer almaktadır.

Resûl-i Ekrem Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] bu hadiste Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın kıskançlık göstererek kendisini takip etmesine serzenişte bulunup **"Yazıklar olsun ona! Eğer (şüphesini yenmeye) güç yetirebilseydi (bunu) yapmazdı (yani peşimden gelmezdi)!"** buyurduğu ifade edilmektedir. 26-27 nolu hadislerde de geçtiği üzere Peygamber Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem]'in, Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'ya hitaben **"Allah'ın ve Resûlü'nün sana haksızlık yapacağını mı sandın?"** buyurması bunun bir göstergesidir.

Yine bu hadis-i şeriften, mezarlıkta yatan ölümlere de, aynen dirilere dendiği gibi, "selâm" ifadesinin kullanılacağı anlaşılmaktadır. [351]

Yine bu hadiste geçtiği üzere "selâm" verilerek yapılan bir duanın bu şekilde olması gerektiği de açığa çıkmaktadır. Yani önce "selâm" kelimesi zikredilir, sonra kendisine selâm verilen kimsenin ismi veya o ismin yerini tutan kelime zikredilir. Nitekim şu âyet-i kerîmelerde de böyle olmuştur:

"Selâm olsun, Mûsâ ve Hârûn'a." [352]

"Selâm olsun, İlyâs'a." [353]

Selâm da hayırlı bir dua olduğundan bu şekilde verilmesi gerekir. Fakat beddualar bunun aksinedir. Önce üzerine beddua yapılan şahsın ismi veya bu ismin yerini tutan kelime zikredilir, sonra beddua için kullanılan kelime zikredilir: **"Ta ceza gününe kadar lânetim üzerindedir"** [354] âyet-i kerîmesinde olduğu gibi. Bu hususta selâm verilen kimsenin ölü olmasıyla diri olması arasında bir fark yoktur.

Metinde geçen **"dâre kavmin"** cümlesinin aslı, **"dâre ehli kavmin"**dir. Fakat "ehli" kelimesi, cümleden düşmüştür. "Dâr" kelimesi ev, yurt, ülke gibi mânâlara gelir, Arap dilinde meskûn evlere "dâr" denildiği gibi, harebelere de "dâr" denilir. Hattâbî'nin de ifade ettiği gibi hadis-i şerif, mezarlığa da "dâr" denilebileceğini ifade etmektedir. [355]

Hadis şarihi Hattâb es-Sübki'nin ifadesine göre diriler evlerde toplandığı gibi ölümler de mezarlarda toplandığından, burada evlere benzetilerek mezara "dâr" (ev) denilmiştir.

"Her canlı ölümü tadacaktır" [356] ilahî hükmünce, her canlının ölüp kendinden önce ölenlere katılacağı

halde hadis-i şerifte, **"bizler de sizleri takip edip ulaşacaklardanız"** gibi, Allah'ın ölümü dilememesi ihtimali varmış da, dilememesi halinde ölüm olmayacakmış gibi bir ifade kullanılması; ölümün meydana gelmesinin şüpheli olduğunu anlatmak değil, sadece Allah ismini anarak bir berekete nail olmak içindir. **"Allah dilerse güven içinde (kiminiz) başlarınızı tıraş ederek ve (kiminiz saçlarınızı) kısaltarak korkmadan Mescid-i Harâm'a gireceksiniz"**^[357] âyet-i kerîmesinde olduğu gibi.

Yine bu hadis-i şerif, mezarlığı ziyaret eden bir kimsenin ziyaret esnasında, **"Selâmun aleyküm dâre kavmin mü'minîne, entüm lenâ feratun, ve innâ lâhikûn. Allahümme lâ tahrîmnâ ecrahüm ve lâ teftinnâ ba'dehüm"** şeklinde dua etmesinin caiz olduğunu ifade etmektedir. Kabir ziyareti esnasında bu ve benzeri bir duayı okumanın caiz olduğuna delâlet eden birçok hadis-i şerif vardır.

Şâfiî âlimi İmam Nevevî [rahimehullahu] meşru bir kabir ziyaretini şöyle tarif etmektedir: "Kabir ziyaretçisi; alçak gönüllü, Allah'ın azametini düşüncü, kendisinden önce ölenlerden ibret alıcı olarak ve Allah rızası için mezarlığa gitmelidir. Kabrin yanına vardığı zaman sırtını kibleye verip yüzünü kabre döndürerek selâm verir ve dua eder. Hadislerde geçen selâm ve dua şeklini tercih etmelidir. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in Bakî' Kabristanlığı'na gittiği zaman yaptığı gibi, bir özrü varsa oturmakta sakınca yoktur. Kabrin çevresinde tavaf etmek, kabir sahibinden dilekte bulunmak sakıncalıdır."

Kabrin başında Kur'ân okumaya gelince; İmam Ebu Hanîfe [rahimehullahu], bu konuda sahih bir hadis bulunmadığı gerekçesiyle mekruh görmüşse de Hanefî mezhebinin tercih edilen görüşüne göre Kur'ân okumak müstehaptır. Çünkü bu konuda rivayetler vardır. Ziyaretçi bilhassa Yasin sûresini okumalıdır. Hanefîler'in **"Dürrü'l-Muhtâr"** adlı fıkıh kitabında **"kabir ziyaretinde Yasin sûresi okunur"** denilmiştir. İbn Âbidin de bu sözle ilgili olarak: "Çünkü, "kabristana girip Yâsin sûresini okuyan olursa, Allah o gün için azaptaki ölülerin azabını hafifletir ve okuyucu için ölü sayısınca hasenat olur" mealindeki hadis rivayet edilmiştir" der.

"el-Lübâb" şerhinde ise ziyaretçi; Fatiha suresini, Bakara suresinin ilk sahifesini, Âyetü'l-Kürsî'yi, Âmene'r-Resûlû, Yâsin, Mülk, Tekâsür sûrelerini ve on iki, on bir, yedi veya üç defa İhlâs sûresini okur; sonra, "Allah'ım! Şu okuduğumun sevabını falana veya şunlara ulaştır" diye dua eder, denilmiştir.

Şâfiîler'e göre ise ziyaretçinin Kur'ân okuması müstehaptır. Nevevî **"el-Mecmû"**da: "Ziyaretçinin kabristana selâm vermesi, ziyaret ettiği ölüye ve bütün kabristandakilere dua etmesi, Kur'ân okuması ve sonra ölülere dua etmesi müstehaptır. İmam Şâfiî'nin bu hususta görüşü vardır. Arkadaşları da ittifak olarak bunu te'yit etmişlerdir" demektedir.

Hanbelîler'e göre ise Kur'ân okunmalıdır. **"el-Muğnî"**de şöyle denilir: "İmam Ahmed'den rivayet edildiğine göre kabristana girdiğin zaman üç defa Âyetü'l-Kürsî ve İhlâs sûresini oku. Sonra da: "Allah'ım! Bunun sevabı şu kabristan ehline" de, demiştir."

Ölülere dua, istiğfar, sadaka ve hac gibi hayırlı işlerin sevabının bağışlanmasında bir ihtilâf bilemiyoruz. İmam Ahmed, "ölüye hayrın her çeşidi ulaşır. Çünkü bu hususta nakledilen nasslar vardır" demiştir.

Yine bu hadisimiz, gerektiğinde erkeklerin de kadınların da mezarlıkta yatmakta olan ölüleri ziyaret etmesinde bir sakınca olmadığını ifade etmektedir.

٢٩- أَخْبَرَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا حُمَيْدٌ وَهُوَ ابْنُ عَبْدِ
الرَّحْمَنِ الرَّؤَاسِيِّ، عَنْ هِشَامِ بْنِ غَزْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ:

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: مَا غَزَتْ عَلَى امْرَأَةٍ مَا غَزَتْ عَلَى خَدِيجَةَ مِنْ
كَثْرَةِ ذِكْرِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَهَا قَالَتْ: «وَتَزَوَّجَنِي

بَعْدَهَا بِثَلَاثِ سِنِينَ»

29. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

"Ben Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in, Hz. Hatîce'yi çokça anmasından dolayı onu kıskandığımı kadar (Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hanımlarından hiçbir) kadını kıskanmadım.

Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], Hz. Hatîce'(nin vefatı)ndan sonra benimle üç sene (sonra) evlendi."^[358]

Açıklama:

Hiz. Hatîce [radiyallahu anhâ], İslam kadınlarının şeref levhasını oluşturan bir kadındı. Cahiliye devrinde bile göz kamaştıran bir fazilet zirvesiydi. Babası Hüveylid ve annesi Fâtıma, Kureys'in saygıdeğer insanlarıydı. Hiz. Hatîce [radiyallahu anhâ] bu asilzade ailenin iffetli, temiz ahlaklı kızı olarak yetişmişti.

İlk olarak Ebu Hale ile evlenmiş, fakat kocasının ölümü üzerine dul kalmıştı.

Hiz. Hatîce, bir savaş mağduruydu. Cahiliye devrinde sık görülen kabileler arası savaşlar, babasını ve ailesinin erkeklerini almıştı. Yaşlı amcası Amr bin Esed'den başka onu koruyacak kimse kalmamıştı. Ama o **"Kadını er değil, ar zapt eder"** sözünün bir timsali gibiydi. Başında ona engel olacak pek kimse olmadığı halde kendi yüksek ahlakı sebebiyle iffetli ve hayâlıydı. Kendisine **"tâhire"** (temiz) adı takılacak kadar dikkat çekiyordu iffeti...

Babasının servetine tek başına mirasçı olan Hiz. Hatîce [radiyallahu anhâ] eğer istese, dilediği gibi

yaşayabilirdi. Ama o herkesin değer verdiği şeylere değer vermiyor, cahiliye dönemindeki sosyete tabakasının çirkin âdetlerinden uzak, sade, nezih bir aile hayatı yaşıyordu.

İkinci evliliği de yürümeyince baba evine dönen Hz. Hatice [radiyallahu anhâ], artık en parlak taliplerini reddediyordu. O akıllı ve sevgileri kuvvetli bir kadındı ve servetine konmak için ona evlenme teklif eden hiç kimse ona güven telkin etmiyordu.

Öte yandan ailesinden kalan serveti işletmek için dürüst bir ortağa ihtiyacı vardı. Ne para, ne mal mülk, ne makam, ne de ailevî nüfuz ve güç değildi aradığı; temiz ahlak, dürüstlük ve yüce gönüllük arıyordu.

Altının değerini sarraflar bilir ya hani, o da geçirdiği hayat tecrübesiyle adam sarrafı olmuştu. Adamın hâsını/sahtesini ayıran bir gönül gözü vermişti Allah celle celalühû...

İşte bu gönül gözü sayesinde ki, arkadaşı Safiyye'nin yeğeni Hz. Muhammed [sallallahu aleyhi ve sellem]'i ilk gördüğü andan itibaren kalbinde bambaşka hisler belirmişti. Onunla ortaklık yaptığı sürece de adamlarından hakkında hep güzel şeyler duymuştu.

Sonunda onun üstün ahlakı ve temiz simasına öyle bir vurulmuştu ki, ne fakirliği ne yetimliği gözüne görünmemişti. Hatta evlenmeyi onun kendisine teklif etmeye cesaret edemeyeceğini de tahmin ettiğinden bizzat kendisi adım atmış, bu hayırlı işe aracılık etmesi için bir kadından bu konuyu açması ve ağız yoklaması konusunda istekte bulunmuştu. Ve nihayet güzel haber geldi.

Olgunluk yaşında hayatına bir bahar gibi doğmuştu Allah'ın sevgilisi.

Hayatında başına gelen en güzel şeydi, Allah'ın Resûlü'yle evlenmek.

Artık gönlünü daraltan bütün endişelerden sıyrılmıştı. Malını mülkünü kocasının eline güvenle teslim etti. Dahası onun yaptığı hayırlara, iyiliklere hiç engel olmadı, hiç başına kakmadı. Çünkü o eşinin cömertliğini, yüce gönüllüğünü takdir edebilecek asalete sahip bir hanımdı...

Erkekler ekseriyetle kadında gençlik, güzellik ve bekârlık ararlar. Kadınlar da erkeklerde zenginlik, mevki, güç, kudret... Ama onların evliliği çok farklıydı. Onlar kurak bir çağda fazilete susamış gönüllerd. Fazilette kendinden üstün olan bir eşe yoldaş olmak: İşte Hz. Hatice [radiyallahu anhâ]'nın hayatına mana katan biricik şeydi bu.

Sanki coşkun akan bir ırmak, özlediği ummana kavuşmuştu. İki merhametli yürek, aynı zarafetle, aynı tevazuuyla kanat açtı, akrabaya, fakire, yolda kalmışa.

Onların sofrası sanki Mekke'nin yoksullarının sığınağı, kapıları dertlilerin uğrağıydı. İnsanlığın zirvesi bu örnek ailenin cömertliği bilhassa Kureys'in muhterem saydığı Recep ayında en coşkun halini alıyordu. Çünkü bu ayda Hz. Muhammed [sallallahu aleyhi ve sellem], Mekke'nin kuzeydoğusunda Kâbe'ye yaklaşık 5 km. uzaklıkta bulunan ve bugün "Cebelinûr" adıyla da bilinen Hirâ Dağı'ndaki mağarada ibadete çekiliyor, inince de yoksullara yemekler veriyordu.

Yine Hz. Muhammed [sallallahu aleyhi ve sellem], Hirâ Dağı'ndaki mağaraya çekilmişti, fakat eve dönüşü çok gecikmişti. Hatice birkaç kere yanında azık alıp muhterem zevcinin yanına varmış, ama onun ibadetin lezzetine doyamadığını görünce inmesi için ısrar etmemişti. Fakat iyice meraklanmıştı, iki aya yakın zamandır ne yapıyordu orada?

Döndüğü zaman merakı sevince dönüştü. Çünkü Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'den duydukları, yıllar önce amcaoğlu Varaka bin Nevfel'den bahsini duyduğu son Peygamber'in onun kocası olduğunu müjdeliyordu. Zaten onunla evlenmeden önce gördüğü rüya da bunu müjdeliyordu.

Hz. Hatice [radiyallahu anhâ] bir gece rüyasında güneşin Mekke üzerinde döndüğünü ve yavaş yavaş aşağı inerek onun evine girdiğini görmüştü. Rüyasını amcaoğlu Varaka bin Nevfel'e anlattığında bu bilge zat, rüyasını: "Şöhreti âlemi tutacak büyük birisiyle evleneceksin" diye tabir etmişti.

Varaka bin Nevfel, çok seyahat etmiş, mukaddes kitapları okumuş biriydi. Ehl-i Kitabın âlimlerinden son peygamber Hz. Muhammed [sallallahu aleyhi ve sellem]'in yakında zuhur edeceğini okumuşt. Hz. Hatice'de gördüğü yüksek ahlak ve sezdiği manevî haller, rüyada gördüğü bu güneşin, belki de son peygamber Hz. Muhammed [sallallahu aleyhi ve sellem]'e işaret ediyor olabileceğini düşündürmüştü.

Hz. Hatice [radiyallahu anhâ]'nın kalbine doğan ilham dilinden taşıtı:

"Müjde ey amcamın oğlu! Ben senin bu ümmetin peygamberi olacağını ümit ediyorum" diyerek kendisine ilk iman eden kişi oldu. [\[359\]](#)

Yaşadığı büyük halin sarsıntısı içindeki Hz. Peygamber'e en büyük desteği verdi. Onun da kalbini pekiştirmek için onda gördüğü yüksek ahlakı delil olarak gösterdi ve başına gelen bu halin hayırdan başka bir şey olamayacağını müjdeledi:

"Yemin ederim ki Allah seni hiçbir zaman utandırıp üzmez. Çünkü sen akrabayı gözetirsin. Doğru konuşursun. İşini görmekten âciz kimselerin elinden tutarsın. Yoksulları kayırırsın. Misafirleri ağırlarsın. Haksızlığa uğrayan kimselere yardım edersin." [\[360\]](#)

İman etmek kolay bir karar değildi, ağır imtihanlar gelecekti. O zamana kadar şehrin en sevilen, sayılan ailesi birden bire alay, hakaret hatta saldırılara maruz kalacaktı.

Büyücü, kâhin, yalancı, kavmi arasında fesat çıkaran bozguncu...

O hac mevsiminde çadır çadır dolaşp Allah'ın ayetlerini tebliğ ederken, onlar da ardı sıra dolaşp "İnanmayın ona!" diyerek yalanlıyorlardı.

Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in eve nasıl döndüğünü tahmin etmek zor değil. Ne büyük bir lütuf ki evde onu güler yüzle karşılayıp derdini dinleyen, teselli veren, "Bize anlat, ey Allah'ın Resûlü! Biz dinleriz. Bak! Kızlarım ve ben, seni dinlemeye can atıyoruz. Bize Allah'ın ayetlerini bildir, bize namaz kıldır. Biz sana uymaya hazırız" diyen bir hanımı vardı Resûl'ün.

Ertesi sabah taze bir ümitle yola çıkıp mücadelesine kaldığı yerden devam etmesinde Hz. Hatice [radiyallahu anhâ]'nın desteğinin de bir hissesi vardı muhtemelen.

Ya o da yüz çevirse, "Senin yüzünden rezil olduk" diye eziyet etseydi...

Ayak takımının alay ettiği, üst tabakanın apaçık düşmanlık sergilediği bir zamanda, en yakın akrabalarının

bile tereddütle başını yere indirdiği günlerde ne kadar kıymetliydi o destek.

Üstelik o pasif bir şekilde desteklemekle yetinmiyordu, bizzat çalışarak Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e hizmet ediyordu. Mekke'nin belki en zengin, en asil kadını, kendi eliyle azık hazırlayıp Hira Mağarası'na tırmanıyor, onca hizmetçisi varken sevgililer sevgilisine kendi eliyle hizmet etme şerefine erişiyordu.

Elbette bu destek ve hizmetin mükâfatı ancak ve ancak Rabbinden hususî selam ile selamlanmak olabilirdi.

Bir gün Hz. Cebrâil [aleyhisselam] Hira Mağarası'nda ibadet eden Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'e gelerek:

- 'Ey Allah'ın Resûlü! İşte Hatice geliyor. Beraberinde bir kap var, içerisinde katık -veya yiyecek veya içecek- mevcut. O yanınıza ulaştığı vakit, ona Rabbinden selam söyleyin ve onu gürültü ve yorgunluk bulunmayan cennette, içerisi oyulmuş inciden mamul bir evle müjdeleyin!' dedi.^[361]

Allah'ın habibi olmak öyle kolay mı? Cennet hanımefendisi olmak bedava mı? Sadece faziletli olmak yetmez; bir de imtihanlara razı olmak, itirazsız boyun eğmek var bu yolda...

Kul olma iddiası ispat isterdi çünkü.

Cennet hanımı olmak kolay mı? Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in yanında durmak, onunla beraber çilelere sabretmek hiç kolay bir imtihan değildi. Müminlerin çoğu yoksuldu, bir kısmı da satın alınıp hürriyetine kavuşturulmuş köleler ve cariyelerdi. Onları doyurmak ve sahiplenmek ise müminlerin annesi Hz. Hatice [radiyallahu anhâ]'ya düşüyordu.

Hiz. Hatice [radiyallahu anhâ] malını mülkünü bitecek diye endişe etmeden harcıyordu. Boykot yıllarında aç çocukların ağlamalarını dindirmek için babasından kalan serveti son kırıntılarına kadar harcıyıp tüketmişti. Ama kendisi de tükenmişti...

Ömrünün sonuna gelmişti artık. Fakat ölüm onun için tatlı bir müjdeydi. Çünkü Allah Resûlü hastalanıp ölüm döşegine düşen Hiz. Hatice [radiyallahu anhâ]'nın başucuna gelip onu "Ey Hatice! Sevin ki, Allah seni İmrân'ın kızı Meryem ve Firavun'un hanımı Âsiye'yle eşit kılmıştır" diye müjdelemişti.^[362]

Hem artık gözü arkada değildi, çünkü kendisinden sonra Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e destek olacak hayırlı bir evlat yetiştirmişti. Kızların hası, babasının biricigi Hiz. Fâtıma'yı.

Artık o babasına işkence edenlerin karşısına mertçe dikilip söz söyleyecek, çekinmeden hakkı haykıracaktı. O da annesinin yolundan giderek cennet hanımlarından bir diğeri olacaktı.

Bu mübarek evlilik, takriben 15 yıl sürmüştü. Hiz. Hatice [radiyallahu anhâ] 65 yaşında iken gözlerini dünyaya kapadı ve şeref, izzet ve iftihar dolu bir hayatı geride bıraktı. Hiz. Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem], Hiz. Hatice [radiyallahu anhâ] hayatta olduğu müddetçe başka biriyle evlenmemiş ve ona olan saygı ve muhabbetini böylece ortaya koymuştu.

Hiz. Hatice [radiyallahu anhâ], Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem] peygamberliğe seçilir seçilmez ona iman etmiş ve böylece ilk Müslüman kadın olma iftiharını da diğeri iftiharlarına eklemişti. O yüce kadın, Allah Resûlü'ne [sallallahu aleyhi ve sellem] iman ettikten sonra daima Resûlullah'ın yanında olmuş ve bu büyük görevinde var gücüyle ona yardımcı olmaya çalışmıştı. Bu doğrultuda bütün kınamalara, bütün çilelere, işkencelere katlanmış ve uzun müddet Mekke'de Resûlullah'ın yanında yer alarak bütün bir küfür ve şirk cephesine karşı direnmişti.

Dolayısıyla Hiz. Hatice validemiz, Resûl-i Ekrem Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem]'in ilk göz ağrısıydı ve en çetin geçen günlerinde biricik teselli edicisi idi.

Burada Hiz. Hatice [radiyallahu anhâ]'nın makam ve faziletinin daha iyi anlaşılması için Resûlullah'ın bazı hadislerini nakletmeyi uygun buluyoruz:

Bir hadisinde Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmuştur: "Hatice, cennetin faziletli kadınlarındanr."^[363]

Konuyla ilgili bir hadis ise şöyledir: "Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] bir gün hanımlarının yanında Hiz. Hatice'den söz ederek ağladı. Bunu kıskanan Âişe: "Benî Esed kabilesinin şu kırmızı, ihtiyar kadınının neyine ağlıyorsun?! Allah sana daha genç birisini nasip etmemiş mi?!" diye itirazda bulundu. Allah Resûlü bundan çok rahatsız oldu; öyle ki başının tüyleri titremeye başladı ve şöyle buyurdu: "Hayır, Allah'a andolsun ki, Hatice'den daha iyisini bana nasip etmemiştir. O, korku ve buhran dolu bir zamanda bana iman etti ve İslam yolunda her türlü fedakârlıktan ve bana yardımdan geri durmadı."^[364]

Evet, Allah Resûlü, bir vefa insanıydı. Hiz. Hatice [radiyallahu anhâ]'yı vefatından sonra da hiçbir zaman unutmadı. Kendisine bu kadar yakın duran ve sıkıntılı günlerini birlikte geçirdikleri bu saygıdeğer hanımını hep yâd ediyor ve her fırsatta sözü getirip Hiz. Hatice validemizden bahsediyordu...

Bu sevgi ve vefa bitmedi; ne zaman kendisine bir hediye getirilse onu ilk önce Hiz. Hatice validemiz [radiyallahu anhâ]'nın yakınlarına gönderir, elde ettiği birçok imkânı da onun akrabalarıyla paylaşmayı tercih ederdi. Onun dostlarına ve arkadaşlarına dahi fevkalâde saygı gösterir, onlara hediyeler gönderir ve iyilikte bulunurdu.^[365] Hatta altındaki minderi bile onlara verip üzerine oturmalarını isterdi. Bunun sebebi sorulduğunda: 'Ben Hatice'nin sevdiklerini de severim!' derdi.^[366]

Ona toz dokundurmazdı; yanında onunla ilgili bir olumsuzluk söz konusu olduğunda hemen müdahale ederdi. Konunun yine Hiz. Hatice validemize gelip dayandığı bir gün Hiz. Âişe validemiz, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hoşuna gitmeyecek bir söz söyledi. Allah Resûlü [sallallahu aleyhi ve sellem]'in tavrı hemen değişiverdi; belli ki incinmişti. Sonra Hiz. Âişe validemize döndü ve olanca ciddiyetiyle: 'Şüphe yok ki, ben rızka mazhar olduğum gibi onun sevgisine de mazhar oldum!' dedi.

İşte bu sevgi, sonrakilerin elde edemeyeceği bir özellikti ve bu özelliği Allah Hiz. Hatice validemize nasip etmişti. Hiz. Hatice validemiz, fizikî âlemin şartları içinde yanında olmadığı halde sanki her an Peygamber Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] ile birlikte gibiydi. Belki bunu Hiz. Âişe validemiz dünya gözüyle göremiyordu, fakat engin basiretiyle onun Resûl-i Ekrem Efendimiz'in nezdindeki kıymetinin farkındaydı.

Bir kadın olarak Hz. Âişe validemizin fitratında kıskanma vardı; Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'i kıskanıyor ve kendisi için ayırdığı zamanlarda onu kimseyle paylaşmak istemiyordu. Nasıl olmasın ki; önceki yıllarda iki günde bir Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'le aynı hânede bulunma şerefine nail olurken şimdi sıra ona, ancak dokuz günde bir geliyordu. Üstelik bu günlerinde de Peygamber Efendimiz'in yanında Hz. Hatice validemizin manevî şahsiyeti vardı.

İşte Hz. Âişe validemiz, aynı zaman diliminde Resûl-i Ekrem'in günlerini kendisiyle hiç paylaşmadığı halde Hz. Hatice validemizi Peygamber Efendimiz'in diğer hanımlarından daha çok kıskanıyor, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in nezdindeki konumunu görüp ardından gıptayla bakıyordu. Bu durumu etrafındakilere şu cümlelerle anlatırdı:

“Hz. Hatice ile aynı anda günlerini hiç paylaşmadığım halde Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'den dolayı Hatice'yi kıskandığım kadar Peygamber'in hanımlarından hiçbirini kıskanmadım. Çünkü Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem], Hatice'yi o kadar çok zikrediyor ve devamlı ondan övgüyle bahsediyordu ki! Ne zaman bir koyun kesse, onu parçalara ayırır ve Hatice'nin arkadaşlarına gönderirdi.”^[367]

Anlaşılan, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] nezdinde herkesin kendine özgü ve özel bir değeri vardı; onlardan birisini seviyor olması, onun başkalarını sevmediği anlamına gelmiyordu. Demek ki, Hz. Hatice annemiz, hatırına toz kondurulmaması gereken bir insandı ve bundan böyle bu bilgi, Hz. Âişe validemizin kıskançlığının bir sonucu olarak bütün ümmete mâl olacaktı.

İşte Hz. Hatice validemiz [radiyallahu anhâ]'ya fazilet ve üstünlük olarak şu kadarı yeter ki Yüce Allah, Cebrail [aleyhisselam] vasıtasıyla ona selâm gönderiyordu.^[368]

Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi o yüce İslam kadınının ve evlâtlarının üzerine olsun.

Evet, Hz. Hatice [radiyallahu anhâ], hayatının bütün yönleriyle, iffeti, hayâsı, takvâ ve temizliği, ibadet ve itaati, fedakârlık ve dünyaya meylsizliği, kocasına olan itaat ve teslimiyeti, Allah yolunda ona yardımıyla ve sonra yetiştirdiği evlâtlarıyla bizler için büyük örnektir.

Ne mutlu onlara, ne mutlu onların ahlakına bürünen mümin hanımlara...

Nesâî, İşretü'n-Nisâ' 4 (3893); es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/156 (8853). Ayrıca bk. Buhârî, Mezâlim 34, Nikâh 107; Ebu Dâvud, İcâre 89 (3567); Tirmizî, Ahkâm 23 (1359); İbni Mâce, Ahkâm 14 (2334); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 3/105, 263; Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 6/96.

el-Mâide suresi, 5/27-31.

el-Felâk suresi, 113/5.

el-Felâk suresi, 113/5.

Nesâî, İşretü'n-Nisâ' 4 (3894); es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/156 (8854).

İbnü'l-Esir, en-Nihâye, 3/401; İbnü'l-Münzir, Lisânü'l-'Arab, “gyr” md.; Râgıb el-İsfahânî, ez-Zerîa ilâ mekârimi's-şerîa (nşr. Ebü'l-Yezîd el-Acemî), Kahire 1405/1985, s. 347.

Elmalılı, Hak Dini, 9/6405-6406.

Lisânü'l-'Arab, “gyr” md.; Tâcü'l-'arûs, “gyr” md.

Buhârî, Nikâh 107; Müslim, Liân 16 (1498).

Gazzâlî, el-İhyâ', İstanbul 1318, 3/167-169.

İbni Hazm, Tavku'l-hamâme, s. 238, 246.

N. Sillamy, Dictionnaire de la psychologie, Paris 1967, s. 156.

Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, I, 408; II, 235, 301, 326, 343, 387, 520, 536; Buhârî, Nikâh 107, 108; Müslim, Liân 17 (1498), Tevbe 32-38 (2760); Tirmizî, Radâ' 14 (1168).

Kuşeyrî, er-Risâle, 2/512.

İbn Mâce, Nikâh 56 (1996); ayrıca bk. İbn Kayyim el-Cevziyye, Ahbârü'n-nisâ' (nşr. Nizâr Rızâ), Beyrut 1985, s. 82

el-Hucurât suresi, 49/12.

Gazzâlî, el-İhyâ', 2/38-39.

Buhârî, Ezân 163; Müslim, Salât 144 (445).

Şa'rânî, el-Yevâkît ve'l-cevâhir, 2/42.

bk. Buhârî, Edeb 23, Nikâh 107, 108, Talâk 5, Menâkıbü'l-ensâr 20, Tevhîd 32; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 74-76 (2435), 83 (2442), 88 (2445).

Kınalızâde Ali Efendi, Ahlâk-ı Alâî, Bulak 1208, 2/32.

İbn Kayyim el-Cevziyye, Ahbârü'n-nisâ' (nşr. Nizâr Rızâ), Beyrut 1985, s. 84

Hayati Hökelekli, “Kıskançlık”, DİA, 25/496-497.

Kastallânî, İrşâdü's-Sârî li-şerhi Sahîhi'l-Buhârî, 8/122.

İbni Hacer, Fethu'l-Bârî, 5/125.

Nesâî, İşretü'n-Nisâ' 4 (3895); es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/156 (8855). Ayrıca bk. Ebu Dâvud, İcâre 89 (3568); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 41/308 (24800), 42/78 (25155), 43/386 (26366); Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 6/159 (11523); İbni Ebi Şeybe, el-Musannef, 7/301 (36281).

İbni Hacer, Fethu'l-Bârî, 9/325-326.

et-Tahrîm suresi, 66/1.

et-Tahrîm suresi, 66/4.

et-Tahrîm suresi, 66/3.

Nesâî, İşretü'n-Nisâ' 4 (3896), Talâk 17; es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/157 (8856). Ayrıca bk. Buhârî, Tefsîru Sure-i Tahrîm 1, Talâk 7, Eymân 25; Müslim, Talâk 20 (1474); Ebu Dâvud, Eşribe 11 (3714); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 43/41 (25852); İbni Hibbân, es-Sahîh, 9/489 (4183); Beyhakî, Ma'rifetü's-Sünen, 11/61 (14782).

el-Ahzâb suresi, 33/37.

en-Nisâ suresi, 4/3.

. en-Nisâ suresi, 4/129.
et-Tahrîm suresi, 66/1.
Nesâî, İşretü'n-Nisâ' 4 (3897); es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/158 (8857). Ayrıca bk. Hâkim, el-Müstedrek, 2/535 (3824); Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 7/578 (15076).
Nesâî, İşretü'n-Nisâ' 4 (3898); es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/158 (8858). Ayrıca bk. Müslim, Sıfâtü'l-Münâfikîn (Sıfâtü'l-Kıyâmet) 70 (2815); Hâkim, el-Müstedrek, 1/352 (832); Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 2/167 (2719); İbni Hibbân, es-Sahîh, 5/260 (1933); Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat, 1/288 (476).
Müslim, Sıfâtü'l-Münâfikîn (Sıfâtü'l-Kıyâmet) 70 (2815); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 6/115.
Müslim, Sıfâtü'l-Münâfikîn (Sıfâtü'l-Kıyâmet) 69 (2814); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 1/257, 385, 401, 460 Ebu Ya'lâ, el-Müsned, (5143); İbni Hibbân, es-Sahîh, (6417).
ez-Zuhruf suresi, 43/80; Kâf suresi, 50/17-18; el-İnfîtâr suresi, 82/11
er-Ra'd suresi, 13/10-11
Kâf suresi, 50/18
el-En'âm suresi, 6/61
el-En'âm suresi, 6/112
el-Mü'minûn suresi, 23/97-98.
en-Nûr suresi, 24/21
el-Mâide suresi, 5/91
el-Bakara suresi, 2/268
en-Nisâ suresi, 4/120
el-En'âm suresi, 6/43; el-Ankebût suresi, 29/38
Nesâî, İşretü'n-Nisâ' 4 (3899), Tatbîk 64 (1110), 65 (1111); es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/158 (8859). Ayrıca bk. Müslim, Salat 221 (485).
Hamdi Yazır, Hak Dini, 9/6405-6406.
Nesâî, İşretü'n-Nisâ' 4 (3900), Tatbîk 66 (1112, 1113); es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/158 (8860). Ayrıca bk. Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 42/96 (25178); Taberânî, ed-Duâ, 1/194 (605).
. Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] bazen birisine hitap ederken onun adını kısaltarak söylerdi. Buhârî **"el-Edebü'l-Müfred"** 366 nolu bahiste bununla ilgili hadislere yer vermiştir. Bk. el-Edebü'l-Müfred, çev. Hanifi Akın, Çelik Yayınevi, İstanbul 2013, 2014. (ç)
Nesâî, İşretü'n-Nisâ' 4 (3901), Cenâiz 103; es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/159 (8861). Ayrıca bk. Müslim, Cenâiz 103 (974); İbni Mâce, Cenâiz 36 (1547); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 43/43 (25855); Hâkim, el-Müstedrek, 1/663 (1794).
Nesâî, İşretü'n-Nisâ' 4 (3902), Cenâiz 103; es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/160 (8862). Ayrıca bk. Müslim, Cenâiz 102 (974); İbni Hibbân, es-Sahîh, 16/45 (7110).
Nesâî, Cenâiz 103 (2012); es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/161 (8863). Ayrıca bk. İbni Mâce, Cenâiz 36 (1546); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 40/486 (24425); Ebu Ya'lâ, el-Müsned, 8/69 (4593), 87 (4620); Tayâlisî, el-Müsned, 3/48 (1532).
Nevevî, Şerhu Müslim, 7/41.
es-Saffât suresi, 37/120.
es-Saffât suresi, 37/130.
Sâd suresi, 38/78.
Nevevî, Şerhu Müslim, 7/41.
Âl-i İmrân suresi, 3/185.
el-Fetih suresi, 48/27.
Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/161 (8864); Ayrıca bk. Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr 20, Nikâh 108, Edeb 23, Tevhîd 32; Müslim, Fezailü's-Sahabe 74 (2435).
İbn Hişâm, es-Sîre, 1/238.
Buhârî, Bed'ü'l-Vahy 3.
Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr 20, Tevhîd 35; Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 71 (2432).
Buhârî, Enbiyâ' 32, 46, Fezâilü's-Sahabe 30, Et'ime 25; Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 70 (2431); Tirmizî, Et'ime 31 (1834).
Bk. Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 72 (2433).
Bk. Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr 20; Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 78 (2437).
Buhârî, Nikâh 107, Fezâilü's-Sahâbe 50; Tirmizî, Birr 70 (2017), Menâkıb 62 (3875, 3876).
Yemânî, Ümmü'l-Mü'minîn Hadîcetü Bintü Huveylid Seyyidetün fî kalbi'l-Mustafâ, s. 13.
Buhârî, Nikâh 107, Fezâilü's-Sahâbe 50; Tirmizî, Birr 70 (2017), Menâkıb 62 (3875, 3876).
Bk. Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr 20, Tevhid 35; Fezâilü's-Sahâbe 71 (2432).

5. ÖÇ/İNTİKAM ALMAK

٣٠- أَخْبَرَنَا عَبْدَةُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الصَّفَّارُ الْبُضْرِيُّ قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرِ قَالَ: حَدَّثَنَا زَكْرِيَّا، عَنْ خَالِدِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ

الْبَهِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ،

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: مَا عَلِمْتُ حَتَّى دَخَلْتُ عَلَى زَيْنَبَ بَغِيرٍ إِذْ هِيَ غَضْبَى، ثُمَّ قَالَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَسْبُكَ إِذَا قَلَبْتَ لَكَ ابْنَةَ أَبِي بَكْرٍ ذُرِّيَّتَيْهَا، ثُمَّ أَقْبَلْتُ عَلَى فَأَعْرَضْتُ عَنْهَا حَتَّى قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «دُونِكَ فَأَنْتَصِرِي فَأَقْبَلْتُ عَلَيْهَا، حَتَّى رَأَيْتُهَا قَدْ بَيَّسَتْ رِيقَهَا فِي فِيهَا، مَا تَرُدُّ عَلَى شَيْئًا فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَهَلَّلُ وَجْهَهُ»

30. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

"(Hz. Peygamber'in diğer hanımı) Zeyneb binti Caşş [radiyallahu anhâ]'nın (bir gün) odama izinsiz bir şekilde kızgın olarak girene kadar (bana karşı öfkeli olduğunu) bilemedim. Sonra Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'e (kıskançlık gösterip):

- 'Ebu Bekir'in kızı (Âişe) kollarını sana çevirdiğinde (bu durum) sana yeter!' dedi.

Sonra Zeyneb bana doğru yöneldi (ve hakkımda ileri geri konuştu). Ben de ondan yüz çevirdim. Hatta Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- '(İşte Zeyneb) önünde! Sen de (makul bir şekilde cevap vermek suretiyle ondan) öcünü al!' buyurdu.

Bunun üzerine Zeyneb binti Caşş [radiyallahu anhâ]'ya doğru yöneldim. (Ona söyleyeceğimi söyledim.) Öyle ki Zeyneb binti Caşş [radiyallahu anhâ]'nın ağzında tükürüğünün kuruduğunu gördüm. Bana hiçbir şekilde cevap vermiyordu. Bu sırada Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'i gördüm. Yüzü parlıyordu."^[369]

Açıklama:

Aile, bir toplum içinde en önemli kurumu oluşturmaktadır. Bu açıdan Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in aile hayatı, Müslümanlar'ın geçmişte ve günümüzde örnek almaları gereken en önemli yanlarından birisidir. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in aile hayatının bütün ayrıntılarına kadar bilinmesi, sağlam Müslüman ailenin kurulması için vazgeçilmez bir ölçüdür.

Bu anlamda Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hanımları, Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hayatını, yaşayışını, peygamberliğini anlamada önemli bir etkidir. Bir bakıma hanımlarından, hanımlarının arasında geçen olaylardan bahsetmek, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'den söz etmek demektir.

Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hanımları Müslüman hanımlar ve aileler için de birer örnektir. Bu açıdan bakıldığında, onun hanımlarının hayatları ve Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] ile birliktelikleri ayrı bir önem kazanır.

Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hayatı incelendiğinde onun dokuz hanımı olduğu görülür. Bunların odaları, Mescid-i Nebevî'nin bitişiğinde ayrı ayrı idi. Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] her gece sırayla birinin yanında kalırdı. Hz. Sevde [radiyallahu anhâ], yaşı ilerlemiş olmasından dolayı sırasını Hz. Âişe'ye vermişti. Bu sebeple Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], Hz. Âişe'nin yanında daha fazla kalıyordu. Sahabiler de Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in Hz. Âişe'yi daha çok sevdiğini bildikleri için Âişe'nin yanında kaldığı günü bekleyerek o günde Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e hediyelerini veriyorlardı.

Daha önce 14, 15 ve 16 nolu hadislerde de geçtiği üzere Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in Hz. Âişe'nin yanında kalıp da kendisine vahiy inmesi durumunda Cebrail'in Hz. Âişe'ye selam söylemesi, diğer hanımlarına nispetle Hz. Âişe'nin konumuna ayrı bir anlam katmaktaydı. Bu durumda Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in, diğer hanımlarına nispetle Hz. Âişe'ye olan ilgisi, onun yanında kalma arzusu ve daha fazla kalbî muhabbeti olmasıydı. Bu da diğer hanımlarında kıskançlığın ortaya çıkmasına sebep oluşturmaktaydı.

6 ve 8 nolu hadislerde geçtiği üzere Hz. Âişe [radiyallahu anhâ], Zeyneb binti Caşş [radiyallahu anhâ]'yı; son derece hayırsever, özü-sözü doğru, ahlâkı mükemmel bir kadın olmakla nitelemesinin yanı sıra acele kızan, feveran eden fakat bunun arkasından hemen sükûnete dönen birisiydi.

Yine Zeyneb binti Caşş [radiyallahu anhâ] burada Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e hitaben

“Ebu Bekir’in kızı (Âişe) kollarını sana çevirdiğinde (bu durum) sana yeter!” demek suretiyle Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem]’in diğer hanımlarına nispetle, onun yanında vahyin inmesinden dolayı Hz. Âişe’ye daha fazla ilgi ve kalbî muhabbet duyması sebebiyle ona karşı bir serzenişte bulunması söz konusudur.

Hiz. Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ], Hiz. Âişe [radiyallahu anhâ] yüzüne karşı öfkeli vaziyette biraz atıp tuttuktan sonra Hiz. Âişe [radiyallahu anhâ] ilk önce ona karşılık vermemiştir. Daha sonra Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem]’in **“(İşte Zeyneb) önünde! Sen de (makul bir şekilde cevap vermek suretiyle ondan) öcünü al!”** demesi üzerine Hiz. Âişe [radiyallahu anhâ] kendini müdafaa ederek ona cevap vermiştir. Bu durum karşısında Hiz. Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ] ise ona artık bir cevap vermemiş, böylelikle olay kapanmıştır.

Hiz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in Hiz. Âişe [radiyallahu anhâ]’ya **“öcünü al”** buyurması, makul bir şekilde savunma amaçlı olarak Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ]’ya cevap vermesini istemiştir. Çünkü, **“Kötülüğün cezası da ona denk bir kötülüktür, fakat kim bağışlar ve (kendisiyle düşmanı arasını) düzeltirse onun mükâfatı Allah’a aittir. Elbette o zalimleri sevmez”**^[370] âyeti kerimesinde açıklandığı üzere insanın kendisine haksızlık eden kimseye onun zulmüne denk olacak yani onu aşmayacak şekilde mukabelede bulunarak öç alması caiz olmakla birlikte, onun bu zulmünü sabırla ve aflla karşılaması kendisi için daha hayırlı ve sevaplı olur.

۳۱- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُبَارَكِ قَالَ: حَدَّثَنَا الْمُعَلَّى بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي زَائِدَةَ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبِي، عَنْ خَالِدِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ النَّبِيِّ، عَنْ غُرْوَةَ:

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: «مَا عَلِمْتُ حَتَّى دَخَلْتُ عَلَى زَيْنَبَ بَغِيرِ إِذْنٍ وَهِيَ غَضَبِي» ثُمَّ قَالَتْ: حَسْبُكَ إِذَا قَلَبْتَ لَكَ ابْنَةَ أَبِي بَكْرٍ ذُرِّيَّتَيْهَا، ثُمَّ أَقْبَلْتُ عَلَى فَأَغْرَضْتُ عَنْهَا، فَقَالَ لِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «دُونِكَ فَأَنْتَصِرِي، فَأَقْبَلْتُ عَلَيْهَا حَتَّى رَأَيْتُهَا قَدْ بَيَّسَتْ رِيقَهَا فِي فَمِهَا فَمَا رَدْتُ عَلَى شَيْئًا، فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَهَلَّلُ وَجْهَهُ»

خَالَفَهُ إِسْحَاقُ بْنُ يُونُسَ

31. ... Hiz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

“(Hiz. Peygamber’in diğer hanımı) Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ] (bir gün) odama izinsiz bir şekilde kızgın olarak yanıma girene kadar (bana karşı öfkeli olduğunu) bilemedim. Sonra (kıskançlık gösterip):

- **‘Ebu Bekir’in kızı (Âişe) kollarını sana çevirdiğinde (bu durum) sana yeter!’** dedi.

Sonra Zeyneb bana doğru yöneldi (ve hakkımda ileri geri konuştu). Ben de ondan yüz çevirdim. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- **‘(İşte eşim Zeyneb) önünde! Sen de (makul bir şekilde cevap vermek suretiyle ondan) öcünü al!’** buyurdu.

Bunun üzerine Zeyneb’e doğru yöneldim. (Ona söyleyeceğimi söyledim.) Öyle ki Zeyneb’in ağzında tükürüğünün kuruduğunu gördüm. Bana hiçbir şekilde cevap vermedi. Bu sırada Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’i gördüm. Yüzü parlıyordu.”^[371]

* İshâk binYûsuf bu hadisin geliş yoluna muhalefet etti.

Açıklama:

Hiz. Âdem [aleyhisselam] ile başlayan insanlık tarihinde âile hayatı, dâima var olagelmiş en köklü müesseselerden biridir. Bir müessesenin kuruluşu elbette önemlidir; fakat istikrar ve huzur içinde devamı daha önemlidir.

Tarihin bize öğrettiği en temel hakikatlerden biri şudur ki, âileden devlete kadar bütün müesseselerin ayakta durması, devam ve huzuru ancak adâletle sağlanabilmektedir. Adâlet, her hak sahibine hakkını vermektir. Adâletin olmadığı yerde zulüm vardır. Mazlûmiyetler üzerine de fazilet, huzur ve saadet inşa etmek mümkün değildir.

Esasen her insanın içinde bir firavun olma potansiyeli vardır. Muktedir olma durumunda kendini gösterir. Bu iktidar, bazen zenginlikte ortaya çıkar, bazen mevki ve makama erişince kendini gösterir, bazen de güç ve kudretin zirvede olduğu gençlik ve orta yaş dönemlerinde zuhur eder.

Rabbimiz, insanın çok çok zulmeden bir varlık olduğunu bildirir.^[372] Bu bakımdan da ona zalim

olmamanın yollarını gösterir. İçindeki canavara nasıl dur diyebileceğinin esaslarını koyar, hudutlarını çizer.

Kur'ân-ı Kerim'de en detaylı konular, aile hayatına dairdir. Ailenin kuruluşunda nikâh ve mehir meselelerinden; devamında, eşlerin ve çocukların birbirlerine karşı muamele ve haklarından; boşanma zaruret olmuş ise hakların nasıl yerine getirilmesi gerektiğinden; ölüm vuku bulmuş ise mirasın nasıl taksim edileceğinden ayrıntılı bir şekilde bahseder. Bu durum, âile hayatında bilerek ya da bilmeyerek zulme düşme alanlarının çok olduğunu göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Hadisimizde de geçtiği üzere Hz. Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ], Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e karşı **"Ebu Bekir'in kızı (Âişe) kollarını sana çevirdiğinde (bu durum) sana yeter"** sözünü sarf etmesine rağmen Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem], genel itibariyle hanımlarına karşı çok iyi davrandığı için hanımı Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ]'ya bu meselede müsamahakâr davranmış, onu incitecek bir söz söylememiş, onu üzecek bir davranış göstermemiş, Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] lehine kayırcı bir tutum göstermemiş, huzurunda gerçekleşen bu olayda da sınırı aşan bir durum olmaksızın makul bir şekilde çözüme odaklı hareket etmiş, Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'ya karşı haksız saldırıyı önlemeye çalışmış ve meşru müdafaa ölçüleri içinde Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ]'ya karşılık vermesine izin vermiş, meselelerin çözüme kavuşturulmasında olgun bir tavır içerisinde çözüme kararlılığını göstermiştir.

✽

۳۲- أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: حَدَّثَنَا
إِسْحَاقُ، عَنْ زَكَرِيَّا، عَنْ خَالِدِ بْنِ سَلْمَةَ، عَنِ الْبَيْهَقِيِّ،
عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: مَا عَلِمْتُ حَتَّى دَخَلْتُ عَلَى زَيْنَبَ بِغَيْرِ إِذْنٍ
وَهِيَ غَضَبِي فَذَكَرَ نَحْوَهُ

32. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

"(Hz. Peygamber'in diğer hanımı) Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ] (bir gün) odama izinsiz bir şekilde kızgın olarak girene kadar (bana karşı öfkeli olduğunu) bilemedim... (bu hadisi) benzer lafızla zikretti." [373]

✽

۳۳- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَعْمَرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ الْحَارِثِ قَالَ:
حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِ، عَنْ أَبِي سَلْمَةَ قَالَ:
قَالَتْ عَائِشَةُ: زَارَتْنَا سَوْدَةُ يَوْمًا فَجَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنِي وَبَيْنَهَا إِخْدَى رِجْلَيْهِ فِي حِجْرِي، وَالْأُخْرَى
فِي حِجْرِهَا، فَعَمِلْتُ لَهَا حَرِيرَةً، أَوْ قَالَ: «خَزِيرَةً» فَقُلْتُ: كُلِّي،
فَأَبَتْ فَقُلْتُ: لَنَا كُلِّي، أَوْ لَأَلْطَخَنَّ وَجْهَكَ، فَأَبَتْ، فَأَخَذْتُ مِنْ
الْقَضْعَةِ شَيْئًا فَلَطَخْتُ بِهِ وَجْهَهُ، فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ رِجْلَهُ مِنْ حِجْرِهَا تَسْتَقِيدُ مِنِّي، فَأَخَذْتُ مِنَ الْقَضْعَةِ شَيْئًا
فَلَطَخْتُ بِهِ وَجْهِي، وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَضْحَكُ،
فَإِذَا عُمَرُ يَقُولُ: يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ، يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ فَقَالَ لَنَا
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: قُومَا فَاغْسِلَا وَجُوهَكُمَا، فَلَا
أَخْسِبُ عُمَرَ إِلَّا دَاخِلًا

33. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

"(Hz. Peygamber'in diğer bir hanımı) Hz. Sevde [radiyallahu anhâ] bir gün bizi ziyaret etti. Bu sırada Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], benimle onun arasına oturup ayağının birini benim önüme, diğer ayağını da Hz. Sevde'nin kucağına uzatmıştı. Ben de Hz. Sevde [radiyallahu anhâ] için sıcak bir yemek -veya (eti küçük dilimlere bölüp onu suyla pişirdikten sonra üzerine un koymak suretiyle yapılan 'hazire' denilen et) bulamacı yemeği- yapmıştım. Ben (Sevde'ye):

- 'Ye!' dedim.

O (yaptığım yemeği) yemekten kaçındı. Ben de:

- **‘(Bunu) ya yersin ya da kesinlikle yüzüne çarparım!’** dedim.

Sevde [radiyallahu anhâ] (yine o yemeği yemekten) kaçındı. Bunun üzerine tabaktan bir miktar (bulamaç) aldım ve onu Hz. Sevde [radiyallahu anhâ]’nın yüzüne çarptım. Derken Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], benden öcünü alması için ayağını Hz. Sevde [radiyallahu anhâ]’nın kucağından çekti. Hz. Sevde [radiyallahu anhâ] tabaktan bir miktar (bulamaç) alıp onu benim yüzüme çarptı. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] de (bu duruma) gülüyordu. Derken (o sırada dışarıda bulunan) Hz. Ömer [radiyallahu anh], (oğluna):

- **‘Ey Abdullah bin Ömer! Ey Abdullah bin Ömer!’** dedi. Bunun üzerine Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] bize (yani ikimize):

- **‘Kalkınız ve yüzlerinizi yıkayınız. Ömer’in içeriye gireceğini sanıyorum!’** buyurdu.”^[374]

Açıklama:

Yüce Rabbimiz, aile hayatında zulme düşme ihtimali çok olması sebebiyle sürekli affetme faziletine vurgu yapar. Bilinen bir husustur ki, insanın maskesinin düştüğü tek yer aile hayatıdır. Maskelerin düştüğü yerde eksiklikler, ayıplar ve kusurlar da kendini gösterecektir. Bu durumda iktidarı elinde bulunduran taraf affedici, kusurları zaman zaman görmezden gelici, idare edici ve sabredici olursa, huzur ve saadetin devamına en büyük katkıyı göstermiş olur.

Her şeyi güç ve kudret gösterisiyle, tehditlerle ve zorbalıkla düzeltmeye kalkarsa da zulme düşeceğinde şüphe yoktur. Hevâ ve arzuların -iyi niyetle de olsa- hâkim olduğu müesseseler, bir gün huzursuzluğa mahkûm olacaktır.

İlahî esasların ve edeplerin yaşandığı aileler ise Rabbimizin rahmet, feyz ve bereketine nâil olacağından, istikrar, huzur ve sükûn cennetine dönüşecektir. Ailede eşler arasındaki hukuk kadar, çocukların hukukunu da ciddiye almak gerekmektedir.

Bazen annelerimiz arasında kırgınlık veya fitrattan gelen kıskançlıklar olabiliyordu. Bu tür durumlarda Allah Resûlü [sallallahu aleyhi ve sellem] hemen araya giriyor, şakalarıyla onları barıştırıyordu. Hatta bazen mesele sadece sözlü ifadelerle sınırlı kalmıyor, karşılıklı hamlelere dönüşebiliyordu.

Konumuzla ilgili hadiste de geçtiği üzere Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]’nın, Hz. Sevde [radiyallahu anhâ]’ya; **‘(Bu yemeği/bulamacı) ya yersin ya da kesinlikle yüzüne çarparım!’** demesi üzerine Hz. Sevde [radiyallahu anhâ] bundan kaçınmış, Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] da tabaktan bir miktar (bulamaç) alıp onu Hz. Sevde [radiyallahu anhâ]’nın yüzüne çarpmıştı. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] de Hz. Sevde [radiyallahu anhâ]’nın bu durumda Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]’dan öcünü alması için ayağını Hz. Sevde [radiyallahu anhâ]’nın kucağından çekmiş, bunun üzerine Hz. Sevde [radiyallahu anhâ] tabaktan bir miktar (bulamaç) alıp onu Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]’nın yüzüne çarpmıştı.

“Eğer bir ceza ile mukabele edecek olursanız ancak size yapılan azap ve cezanın misli ile yapın (daha fazla ileri gitmeyin); sabrederseniz and olsun ki bu tahammül edenler için daha hayırlıdır”^[375] âyet-i kerîmesinde açıklandığı üzere insanın kendisine haksızlık eden kimseye onun zulmüne denk olacak yani onu aşmayacak şekilde mukabelede bulunarak öç alması caiz olmaktadır.

Bütün insanlığa ışık tutan konumuzla ilgili hadiste ve bu âyetle özetle şu hususlara dikkat çekildiği söylenebilir: İster sebepsiz yere isterse bir kötülüğe karşılık verirken sınırı aşmak suretiyle olsun, başkalarına haksızlık edilmesi Allah’ın hoşnut olmadığı bir davranıştır. Şayet cezalandırma yolu seçilmişse, kötülüğü yapan kişi o eylemin kötülüğünü kendisine hissettirecek nitelikte ve ona denk bir karşılık görmelidir; ama konu şahsî bir hakla ilgiliyse bağışlama ve düzeltme yolunun seçilmesi hak sahibini ziyana sokmaz, onun Allah katındaki mükâfatı mahfuzdur.

Öte yandan haksız saldırıyı önlemeye çalışmak ve meşru müdafaa ölçüleri içinde karşılık vermek, kınamayı ve cezayı gerektiren bir eylem değildir, hatta -yukarıda belirtildiği üzere- yerine göre bir erdemdir; fakat olabildiğince sabredip özveride bulunmak da büyük bir erdemdir.

Ayrıca hadisimizde bahsedilen diğer bir husus da Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in hanımlarına; **“Kalkınız ve yüzlerinizi yıkayınız. Ömer’in içeriye gireceğini sanıyorum!”** ifadesidir. Resûl-i Ekrem onun hakkında, **“Allah, gerçeği Ömer’in lisanı ve kalbi üzere yarattı”**; ^[376] “Allah’ın emirleri konusunda ümmetin en kuvvetlisi Ömer’dir”; **“Muhakkak ki şeytan senden korkar, yâ Ömer!”** demiş, **“Ey Allah’ım! Ömer’in kalbinden haset ve hastalıkları çıkar ve onu imana tebdil et”** şeklinde dua etmiştir.^[377]

Malıyla ve canıyla İslam yoluna adanmış biri olan Hz. Ömer, gerek toplumu ilgilendiren meselelerde ve gerekse doğru bildiği, inandığı şeyi yerine getirme hususunda şiddetli davranmakla tanınırdı. Haksızlığa tahammül etmeyen, her konuda adalet ve hakkaniyeti esas tutan özelliğiyle bilinirdi. Bu açıdan o, haksızlık karşısında sert tavır takınırdı. Bundan dolayı kadınlar Hz. Ömer [radiyallahu anh]’ın sert tavır göstereceğinden çekinirlerdi. Bu olayda da Hz. Ömer [radiyallahu anh]’ın sert tavır göstereceği bilinerek Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] hanımlarına **“Kalkınız ve yüzlerinizi yıkayınız. Ömer’in içeriye gireceğini sanıyorum”** buyurmak suretiyle olayı daha da büyümeden sonuçlandırmıştır.

Temelinde şaka bile olsa her olay bir hakikati ifade etmektedir. Demek ki aile içinde yaşanan meselelerin dışarıdan üçüncü şahıslar tarafından bilinmesi doğru değildi. Bu bağlamda Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in hanımlarından, Hz. Ömer’in içeri girebileceğini belirterek yaptıklarına son vermelerini istemesi, aile içi yaşanan olaylara dışarıdan üçüncü bir şahsın gerektiğinde karıştırılmamasının önemine dikkat çekmektedir. Bu da her zaman üçüncü şahısların aile meselelerine karıştırılmasının doğru olmadığını ortaya koymaktadır. Çünkü üçüncü şahısların devamlı surette aile içi meselelere karışması, aile düzenini bozması ve aile bireylerin birbirlerine karşı saygınlığının yok olmasına sebebiyet verebilir.

Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 8/161 (8865). Ayrıca bk. Buhârî, el-Edebü’l-Müfred, (558); İbn Mâce, Nikâh 50 (1981); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, VI, 93.

eş-Şûra suresi, 42/40.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/162 (8866). Ayrıca bk. Buhârî, el-Edebü'l-Müfred, (559); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 41/168 (24620).

Ahzâb sûresi, 33/72.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/162 (8867). Ayrıca bk. Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 41/168 (24620).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/162 (8868). Ayrıca bk. Ebu Ya'lâ, el-Müsned, 7/449 (4476).

en-Nahl suresi, 16/126.

Tirmizî, Menâkıb 18.

Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, IV, 336; ayrıca bk. Müslim, İmân 69.

6. ÖVÜNMEK

٣٤ - أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: أَخْبَرَنَا الْمَلَائِكَةُ يَغْنِي أَبَا نُعَيْمٍ الْفَضْلُ بْنُ دُكَيْنٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عِيسَى بْنُ طَهْمَانَ قَالَ:

سَمِعْتُ أَنَسًا يَقُولُ: كَانَتْ زَيْنَبُ تَفْخَرُ عَلَى نِسَاءِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ أَتَكَحَّنِي مِنَ السَّمَاءِ، وَفِيهَا نَزَلَتْ آيَةُ الْحِجَابِ

34. ... Enes bin Mâlik [radiyallahu anh] der ki:

"Zeyneb binti Caşş [radiyallahu anhâ], Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in diğer hanımlarına karşı övünür ve (el-Ahzâb suresinin 37. âyetini kastederek):

- **'Yüce Allah beni gökte (Peygamber'le) evlendirdi!'** derdi.

Zeyneb binti Caşş [radiyallahu anhâ]'nın nikâhında hicab/tesettür âyeti indi." [378]

Açıklama:

"Övünme" karşılığında kullanılan Arapça "fahır" ve aynı kökten türeyen "iftihâr" kelimeleri "bir kimsenin, mal ve mevki gibi kendi varlık bütünlüğünün dışındaki değerlere ve imkânlarla sahip olduğu için kendini övmesi" veya "kişinin kendisinde yahut ailesinde bulunan üstünlükler, şan ve şeref dolayısıyla övünmesi, böbürlenmesi" şeklinde tanımlanır. [379]

Yine aynı kökten tefâhür "iki yahut daha çok kimsenin övünme yarışına girişmesi", müfâhare "bir kimsenin üstünlük ve meziyetlerini sıralayarak bunlarda başkasıyla üstünlük yarışı yapması" anlamına gelmektedir. [380]

Bu bahsimizde konu başlığı da "iftihar" yani övünmektir. Hadisimizde Zeyneb binti Caşş [radiyallahu anhâ]'nın, Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in diğer hanımlarına karşı el-Ahzâb suresinin 37. âyetini kastederek **"Yüce Allah beni gökte (Peygamber'le) evlendirdi"** demek suretiyle övündüğünü ifade etmektedir.

Zeyneb binti Caşş [radiyallahu anhâ]'nın sözünü ettiği el-Ahzâb suresinin 37. âyetinin meali şöyledir:

"Bir zaman, Allah'ın kendisine lütufta bulunduğu, senin de lütuftâr davrandığın kişiye 'Eşinle evlilik bağına koru, Allah'tan kork' demiştin. Bunu derken Allah'ın ileride açıklayacağı bir şeyi içinde saklıyordun, kendisinden çekinme hususunda Allah'ın önceliği bulunduğu halde sen halktan çekiniyordun. Zeyd onunla beraber olduktan sonra, müminlere evlâtlıklarının - kendileriyle beraber olup ayrıldıkları- eşleriyle evlenmeleri hususunda bir sıkıntı gelmesin diye seni o kadınla (yani Zeyneb'le) evlendirdik. Allah'ın emri elbet yerine getirilecektir."

Bazı kaynaklarda Hz. Peygamber'in Zeyneb binti Caşş [radiyallahu anhâ] ile evlenmesi konusunda akla hayale gelmez birçok rivayet nakledilmiştir. Kur'an metnine, sahih rivayetlere ve genel ilkelere göre tespit edildiğinde olayın gerçek öyküsü şöyledir:

Hz. Zeyneb binti Caşş [radiyallahu anhâ] Hz. Peygamber'le evlenmeyi arzu ediyordu, mehir bile istemeksizin onun eşi olmayı teklif etmişti. Yakın akraba [381] oldukları için örtünme emri gelmeden önce Peygamber Efendimiz Hz. Zeyneb'i sık sık görüyor ve her yönüyle tanıyordu, çekici bir kadın olmasına rağmen bu teklifi kabul etmemiştir.

Aradan zaman geçmiş, "Evlâtlığının hanımıyla evlenme"ye yönelik sosyal değişimin perçinlenmesine sıra gelmişti. Bu uygulama için uygun bir örnek olarak Hz. Zeyneb, pek de istekli olmamakla beraber, Resûlullah'ın tebliğ ettiği emre uydu, köle olarak Hz. Peygamber'e verildiği halde onun ve Allah'ın müstesna lütuflarına mazhar olan Zeyd ile evlendi. Bu evlilik bir yıldan biraz fazla sürdü. Sosyal değerler ve örfe dayalı duygular kısa zamanda değişmediği için Hz. Zeyneb kocasını küçük görüyor, ona karşı sert ve kırıcı davranıyordu. Zeyd'in de kafasından onu boşamak geçiyor, fakat kendilerini Hz. Peygamber evlendirdiği için bunu yapamıyordu.

Bu esnada Yüce Allah, Peygamberine, Zeyneb'in boşanacağını ve kendisinin eşi olacağını bildirmişti. Çok geçmeden Zeyd, boşama niyetini açmak üzere Hz. Peygamber'e geldi, Hz. Zeyneb'ten şikâyetle bulundu, boşamak istediğini açıkladı. Hz. Peygamber, özel bilgisine göre değil, genel, objektif hukuk ve ahlâk kurallarına göre davranarak, bu arada halkın, özellikle münafıkların, "evlâtlığın boşadığı eş ile evlenme" konusunu kötüye kullanıp dedikodu yapmalarından da çekinerek Zeyd'e eşini boşamamasını tavsiye etti. Buna rağmen Zeyd eşini boşadı. Dul kalan Zeyneb, önemli bir inkılâbın yerleşmesinde fedakârca rol aldığı için ödüllendirilmeyi hak etmişti. Allah ona dünyada bu ödülü, Peygamber eşi olma şerefine nâil kılarken vermeyi murad etti. Muradını Peygamber'ine bildirdi, o da emri yerine getirdi.

Hz. Peygamber ibadete ve kulluğa düşkünlüğünden dolayı Zeyneb binti Caşş'a ayrı bir sevgi beslerdi. Bu sebeple Hz. Âişe ile Hafsa'nın onu "biraz" kıskandıkları rivayet edilmiştir. [382] Zeyneb'in güzel vasıfları Resûl-i Ekrem üzerinde etkili olmuş, bundan dolayı bazı hükümler nâzil olmuştur.

Zeyneb, "Benim nikâhımı gökte Allah kıydı" diyerek Resûl-i Ekrem'in diğer eşlerine karşı övünürdü. [383] Zeyneb'e 400 dirhem mehir tayin edildi. Örtünme âyeti de [384] onun düğün yemeğinden sonra nâzil oldu.

[385]

el-Ahzâb suresinin 37. âyetinde geçen “**Seni o kadınla (yani Zeyneb’le) evlendirdik**” ifadesinden dolayı, Zeynep annemiz diğer annelerimize karşı övünüyordu. “Sizin nikâhlarınızı peygamber kendisi kıydı, ama benimkini Rabbim kıydı” diye Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in diğer hanımlarına karşı iftihar ediyordu. Gerçekten de bu durum, Hz. Zeyneb annemiz için sevinilecek, övünülecek bir şerefti.

Bununla birlikte kişinin söylediği övünmede kibir, aşağılama, helake sürükleyici mahiyette kendini beğenme, başkalarını küçük görmek gibi olumsuz kelime ve davranış söz konusu olmazsa bu sakıncalı bir durum değildir.

Nitekim bazı hadislerde kişinin kendi peygamberiyle ve bazı olaylarla, [386] kendi mesleğiyle [387] iftihar etmesinin şöhret elde etme amacı taşımaksızın [388] savaşta gösterdiği yararlılıklardan yahut yaptığı hayırlardan dolayı memnuniyet ifade etmesinin [389] sakıncalı olmadığı anlaşılmaktadır. Hz. Yûsuf’un göreve liyakatini ifade etmek için Mısır kralına, “*Beni ülkenin hazinelerine tayin et, çünkü ben -onları- çok iyi korurum ve bu işi bilirim*” demesi de [390] bu çerçevede değerlendirilmiştir. At saklamanın Allah yolunda olursa iyilik ve ecir, başkasına ihtiyaç duymamak için olursa koruyucu imkân, Müslümanlar’a karşı gösteriş yapmak ve böbürlenmek için olursa günah sebebi sayılacağını bildiren hadis [391] diğer maddî imkânlarla ilgili olarak da yol göstericidir.

Resûlullah’ın, Allah tarafından peygamberler içinde sadece kendisine verilen bazı ayrıcalıkları sıralarken her defasında, “*Bunları övünmek için söylemiyorum*” demesi, [392] insanın övünme niyeti taşımaksızın memnuniyet ve mutluluk ifadesi olarak mazhar olduğu nimetleri anlatmasında sakınca bulunmadığını belirtmektedir.

Başta kibir olmak üzere bencillik iddiası taşıyan her türlü davranışı yasaklayan, dünya hayatında mal mülk, evlât, makam ve mevki gibi imkânların insanlara birbirlerine karşı övünmek, Allah’ın haram kıldığı yerlerde kullanmak için değil Allah rızasına ve insanların faydasına uygun biçimde değerlendirilmek için verilmiş birer imtihan aracı olduğunu anlatan âyet ve hadisler de bu tür imkânlardan dolayı övünmenin yanlışlığını göstermektedir. İslam ahlâk literatüründe övünme konusu genellikle kibir, ucb, tevazu gibi konular içinde ele alınmıştır. [393]

Hadisimizde söz konusu edilen “hicab âyeti”; hicâb (yani perde, örtü) âyeti diye anılan Ahzâb suresinin 53. âyeti ile onu takip eden iki âyetin gelmesine sebep olarak Enes bin Mâlik [radiyallahu anh]’dan nakledilen rivayete göre Hz. Peygamber’in Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ] ile evlendiği günün akşamında verdiği düğün yemeği ile ilgilidir. Yemek yendikten sonra davetliler kendi aralarında sohbet dalmışlar, yeni evlileri bir türlü baş başa bırakmamışlardı. Hz. Peygamber birkaç kere dışarı çıkıp girerek rahatsız olduğunu bildirmek istediye de fayda vermedi, bilhassa sona kalan üç kişi oldukça geç vakitte kalkıp gittiler, Resûlullah tam yatak odasına girmek üzere idi ki bu “hicâb âyeti” vahyedildi. [394]

۳۵- أَخْبَرَنَا أَبُو عَاصِمٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ

ثَابِتٍ،

عَنْ أَنَسٍ قَالَ: بَلَغَ صَفِيَّةُ أَنَّ حَفْصَةَ قَالَتْ: «ابْنَةُ يَهُودِيٍّ، فَبَكَتْ، فَدَخَلَ عَلَيْهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهِيَ تَبْكِي» فَقَالَ: «مَا يَبْكِيكِ؟» قَالَتْ: قَالَتْ لِي حَفْصَةُ: ابْنَةُ يَهُودِيٍّ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّكَ لَابْنَةُ نَبِيٍّ، وَإِنْ أَعَمَّكَ نَبِيٌّ، وَإِنَّكَ لَتَحْتَ نَبِيٍّ، فَبِمَ تَفَخَّرُ عَلَيْكَ؟» ثُمَّ قَالَ: «أَتَقِي اللَّهَ يَا حَفْصَةُ»

35. ... Enes bin Mâlik [radiyallahu anh] dedi ki:

“(Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in aslen yahudi olan hanımı) Safiyye [radiyallahu anhâ]’ya, (Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in diğer hanımı) Hafsa [radiyallahu anhâ]’nın, kendisi hakkında ‘**Yahudi kızı!**’ dediği haberi ulaştı. Bunun üzerine Safiyye [radiyallahu anhâ] ağladı. Bu sırada Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], ağlamakta olan Safiyye [radiyallahu anhâ]’nın yanına girdi. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], ona:

- ‘**Seni ağlatan şey nedir?**’ diye sordu. Safiyye [radiyallahu anhâ]:

- ‘Hafsa, benim için ‘**Yahudi kızı!**’ diyor’ dedi. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- ‘**Doğrusu sen, peygamber kızısın. Amcan da bir peygamberdi. Bir peygamberin nikahı altındasın. O halde Hafsa sana karşı ne ile övünebilir ki?**’ buyurdu. Daha sonra Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- ‘**Allah’tan kork, ey Hafsa!**’ buyurdu.” [395]

Açıklama:

Cahiliye ahlâkının en temel kavramlarından olan olumsuz anlamdaki övünme ile ilgili Kur'ân-ı Kerîm'de dört âyette *fahr* kökünden kelimeler geçmektedir.

Hadîd suresi 20. âyette dünya hayatının oyun, eğlence, gösteriş ve insanlar arasında bir övünme (tefâhur), mal ve evlâtta çokluk yarışından ibaret olduğu belirtilmektedir.

Hûd suresi 10. âyette ise Allah'ın bazı sıkıntıları kendisinden uzaklaştırıp bir nimet tattırmasına bakarak bundan dolayı şımarıp kendini övmeye kalkışan tipler (*fahûr*) eleştirilir.

Nisâ sûresinde (âyet 36), "*Allah'a kulluk edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın*" buyrulduktan sonra ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın ve uzak komşuya, yakın dostlara ve yolculara iyilik edilmesi istenmekte; ardından Allah'ın kendini beğenen (muhtâl) ve övünüp böbürlenene (*fahûr*) kimseleri sevmediği bildirilmekte; bu suretle insanın, sayılan iyilikleri kendi gururunun tatmini ve bir övünme aracı olarak yapmasının yanlışlığına işaret edilmektedir.

Lokmân sûresinde de (âyet 18), "*Şüphesiz ki Allah kendini beğenen ve övünüp böbürlenene kimseleri sevmez*" buyrulmakta, ardından kaçınılması gereken olumsuz davranışlardan örnekler verilmektedir. Bu örneklerin özellikle kendini beğenmişlerin başka insanları aşağılayıcı tutumlarından seçilmiş olması ve bunların Allah'ın sevgisinden mahrum kalacakları uyarısında bulunulması Kur'an'ın insan onuruna verdiği değeri göstermektedir.

Bazı hadislerde övünmenin Cahiliye döneminden kalma kötü bir huy olduğuna dikkat çekilir. Bir hadiste insanları nesepleri dolayısıyla yerme, yağmur yağsın diye yıldızlardan medet umma ve ölü için yüksek sesle ağlayıp ağıt yakma ile birlikte asaletiyle övünme de Cahiliye devrinden kalma âdetler olarak zikredilmiştir. [396]

İçkinin henüz yasaklanmadığı dönemde Ensar ve Muhacirler içki içip sarhoş olunca birbirlerine karşı üstünlük ve asaletleriyle övünme yarışına girmiş, sonunda tartışma kavgaya dönüşmüş ve bu olay üzerine içki içmeyi yasaklayan âyet inmiştir. [397]

Bir önceki hadisimizde de geçtiği üzere Hz. Peygamber'in hanımı Zeyneb binti Cahş [radıyallahu anhâ], kendisinin nikâhının Allah tarafından semada kıyıldığını söyleyerek [398] Hz. Peygamber'in diğer eşlerine karşı övünürdü. [399]

Bu hadisimizde ise Hz. Peygamber'in hanımlarından Hz. Hafsa'nın Hz. Safiyye'yi yahudi asıllı olduğunu söyleyerek üzdüğü, Resûl-i Ekrem'in Safiyye'ye bir peygamber sülâlesinden geldiğini ve peygamber eşi olduğunu, dolayısıyla Hafsa'nın kendisine karşı övünmekte haklı sayılmadığını hatırlatarak onu teselli ettiği, Hafsa'ya da, "Allah'tan kork" dediği anlatılır. [400]

Hz. Peygamber, Cahiliye toplumunun bencillik ve asabiyet ruhundan kaynaklanan kötü geleneklerini ortadan kaldırmaya büyük önem vermiş, atalarla övünmeyi yasaklamış, [401] Allah'ın Cahiliye döneminde olduğu gibi insanların birbirlerini aşağılamaları, atalarla övünmeleri âdetini ortadan kaldırdığını açıklamış ve "*İnsanlar arasında erdemli müminler de âsi günahkârlar da bulunabilir. Bütün insanlar Âdem'in çocuklarıdır; Âdem de topraktır*" diyerek inanç ve yaşayış farklarının insanların var oluştaki eşitliklerini değiştirmeyeceğine işaret etmiş ve Allah katında insanların bu değerlerini korumalarını Cahiliye devrinden kalma övünme huyunu bırakmalarına bağlı olduğunu belirtmiştir. [402] "*Birbirinize karşı alçak gönüllü olunuz, kimse kimseye karşı övünmesin*" meâlindeki hadis [403] bu hususta takınılması gereken tutumun özlü bir ifadesidir. [404]

"**Mümin erkeklere ve mümin kadınlara, yapmadıkları bir şeyden dolayı eziyet edenler, şüphesiz bir iftira ve apaçık bir günah yüklenmişlerdir**" [405] âyetinde geçtiği üzere insanlar, kimlik ve kişilik haklarına, soy-soplarına, ırz, namus ve nese gibi değerlerine saygı gösterilmesini bekler, onlara dil uzatılmamasını isterler. Aksi bir durumla karşılaşmaktan son derece rahatsız olurlar.

Dinin açık hükümlerine göre sahih ve meşrû olan neseplere, birilerinin kalkıp şu veya bu sebeple şu veya bu şekilde dil uzatması, Müslümanlar'a, "**işlemedikleri bir şeyden dolayı eziyet etmek**"tir. Bu sebeple de haramdır.

Âyet-i kerîme, müslümanlara eziyet sayılabilecek her konuyu genel bir ifade ile yasaklamış ve böyle bir cinayetin acı sonucunu açıkça ortaya koymuş olduğu için kitabımızın yasaklar bölümünün pek çok bahsinde delil olarak tekrar edilmektedir.

Peygamberimiz de "**Nesebe dil uzatmayı, halk arasında yerleşmiş küfür niteliği taşıyan huy**" [406] şeklinde yasaklamaktadır.

Müslüman için "**(İyi) Müslüman, dilinden ve elinden Müslümanlar'ın emin olduğu kişidir**" [407] hadisi temel bir düstur olduğu için, iyi ve olgun mümini tanıtan hadis-i şeriflerin sayısı oldukça kabardır. Resûl-i Ekrem Efendimiz Müslüman'ı çok değişik yönleriyle tanıtmıştır. Bu hadiste Peygamber Efendimiz, Müslüman'ı "Müslümanlar'a zarar vermeyen kişi" diye takdim etmektedir.

Müslüman erkek ve kadınların, hatta bir rivayete göre insanların, elinden ve dilinden emin olduğu kişi olmak, sanıldığı gibi basit bir şey değildir. Kabul etmek gerekir ki insan, istese de her zaman faydalı olamaz, ama zarar vermemesi mümkündür. Aslında zararsız olmayı benimsememiş kişilerin başkalarına faydalı olmaları da pek düşünülemez.

Hadiste önce dilin zikredilmiş olması, yerme, sövme, gıybet, iftira, bühtan, şikâyet, çekiştirme gibi dil aracılığıyla verilen zararların daha kolay, yaygın ve onulmaz olmasından dolayıdır.

Müslümanlar'ın haklarına ve mukaddes değerlerine diliyle ve eliyle zarar vermeyip saygılı olmayı, hiçbir şekilde kimseyi incitmemeyi iyi Müslüman olmanın şartı ve göstergesi kabul etmektedir.

"**Müminler ancak kardeşirler**" [408] âyeti, müminler arası ilişkiler, İslam toplum yapısının sıhhat şartıdır. Bu ilişkilerin tek kelime ile ifadesi ise "kardeşlik"tir. Bunun anlamı, kan kardeşleri nasıl birbirlerine karşı çok sıcak duygular hissediyor, birbirlerine arka çıkıyorlarsa, aralarında din ve iman bağı bulunan

bütün müminler de aynı sıcak ve samimi duygu ve davranış birliği içindedirler. Aralarındaki anlaşmazlık ve kırılganlıklar, normalde öz kardeşler arasındaki anlaşmazlık ve kırılganlıklar gibi çok kısa sürelidir. Uzun süre devam edecek bir kırılganlık, hele birbirleriyle ilişkilerini koparma derecesine varacak düşmanlık asla düşünülemez.

Müminlerden beklenen kendileriyle aynı imanı paylaşanlara karşı yumuşak, şefkatli, merhametli ve mütevazı olmalarıdır. Müminlerin şiddet ve sertliği ancak **“Onlar müminlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı onurlu ve zorludur”**^[409] âyetinde de geçtiği üzere dinsizlere ve kâfirlere karşıdır. Bu tesbit, İslam’dan dönecek olanların yerine, Allah’ın, dilerse getireceği yeni mü’minlerin özelliklerini bildiren âyetin bir cümlesidir. Aynı özelliği aşağıdaki âyette, sahâbîlerin vasfı olarak bulmaktayız.

Görüldüğü üzere bir kimsenin gayr-i meşrû bir şekilde dünyaya geldiğini ifade eden ve halk arasında çok kullanılan olumsuz sözlerin her biri, “nesebe dil uzatma” yasağı içine girer. Bir insanın soyuna sülâlesine küfretmek de söz etmek de böyledir. “Kanı bozuk”, “sütü bozuk” gibi hakaret cümleleri de eğer “nesebi gayr-i sahih” anlamında kullanılırsa, nesebe dil uzatma yasağına dâhil olur.

Denimiz gıybet, istihza, iftira, bühân gibi Müslümanlar’a eziyet veren her şeyi yasaklamakla kalmamış, insanların neseplerine dil uzatmayı da aynı şekilde menetmiştir.

Bu hadiste söz konusu edilen Hz. Hafsa [radıyallahu anhâ], Hz. Ömer’in kızıdır. Kureyş kabilesine mensuptur. Hz. Hafsa, ilk Müslümanlar’dan Huneyş bin Huzâfe ile evlenmiş, Bedir gazvesine katılan Huneyş’in geri dönerken yolda hastalanıp ve daha sonra Medine’de ölmesi üzerine^[410] Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’le evlenmiştir.^[411]

Yine hadisimizde söz konusu olan Hz. Safiyye [radıyallahu anhâ] ise Medine’de muhtemelen 610’da doğmuştur. Babası, Medine’deki yahudi kabilelerinden Nadîroğulları’nın reisi Huyey bin Ahtab’tır. Müslümanlar’a her kötülüğü yapmış olan babası Huyey, Benî Nadîr kabilesi Medine’den sürgün edilip Hayber’e yerleştikten sonra da Mekke’li müşrikler ile Medine’deki Kureyzaoğulları yahudilerini Müslümanlar’ın aleyhinde kışkırtmaya devam etmiş, ihanetleri yüzünden Benî Kurayza yahudileri cezalandırılırken o da öldürülmüştür.

Hz. Safiyye de, ilk önce Bir yahudi kabilesi olan Nadîroğulları’nın ileri gelenlerinden Sellâm bin Mişkem ile, ondan boşanınca bir kumandan olan Kinâne bin Rebî’ Ebû’l-Hukayk ile evlendi. Hayber fethinde kocası öldürülen Hz. Safiyye esir alındı ve esirlerin taksiminde sahâbeden Dihye bin Halîfe’ye verildi. Yahudilerin Kureyzaoğulları’nın ve Nadîroğulları’nın hanımefendisi olduğu için Resûlullah’tan başkasına verilmesinin uygun olmayacağı söylenince Dihye memnun edilerek Resûl-i Ekrem’in hissesine ayrıldı. Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], Hz. Safiyye’ye Müslüman olması halinde kendisiyle evleneceğini, Müslüman olmadığı takdirde serbest bırakıp ailesine göndereceğini söyledi. Hz. Safiyye’nin İslamiyet’i kabul etmesi üzerine onu âzat etti, hürriyetine kavuşmasının da mehri olduğunu söyledi. Medine’ye dönerken bir konak yerinde onunla evlendi.

Hz. Safiyye akıllı, faziletli, ibadete düşkün, yumuşak huylu, cesur ve cömert bir hanımdı. Sağlığında evini sadaka olarak vermiştir.^[412]

Görüldüğü üzere Hz. Safiyye’nin yahudi bir aileden gelmesi Peygamber’in hanımları arasında konu olmuş, ^[413] Hz. Âişe ile Hz. Hafsa’nın bunu ima ederek kendilerinin Resûlullah ile aynı soydan geldiklerini söylemelerine üzülmüş, Hz. Peygamber de “Benden nasıl daha hayırlı olabilirsiniz ki eşim Muhammed, babam Hârûn, amcam Mûsâ’dır deseydin ya!” sözleriyle onu teselli etmiştir.^[414]

Özetle, Peygamber Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] eşleri ile ilişkilerinde de ümmete örnek olmuştur. Gerek kendisinin eşlerine karşı tutum ve davranışında ve gerekse eşlerinin birbirleriyle olan tutum ve davranışlarında hep hak ile adaleti gözetmiş, onlara sevgi ve merhamet ile yaklaşmıştır. Kişiler arasında hak ile adaleti gözetmek, sevgi ve merhametle hareket etmek çok önemlidir. Haksızlığa uğrayana sahip çıkmak ve ona gerekli değeri vermek, sevildiğini hissettirmek (hele bu durum kadınlar için hava ve su kadar önemlidir), haksızlığa tepki göstermek ve haksızlığa uğrayana sahip çıkmak, temel hak ve özgürlükler açısından da önem arz etmektedir. Bu tür durumlar, gerek kişilerin ve gerekse eşlerin Allah Resûlü [sallallahu aleyhi ve sellem]’e karşı duyduğu sevginin ve saygının artırmasına sebep teşkil etmiştir.

Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 8/163 (8869). Ayrıca bk. Buhârî, Tevhîd 22; Ahmed bin Hanbel, el-Müsneid, 19/80 (12023).

Râgıb el-İsfahânî, el-Müfredât, “fhr” md.; Lisânü’l-‘Arab, “fhr” md.; Tâcü’l-‘arûs, “fhr” md.

Mustafa Çağrııcı, “Övünme”, DİA, 34/103.

Hz. Zeyneb binti Cahş (r.anhâ), Resûl-i Ekrem’in halası Ümeyme binti Abdülmuttalib’in kızıdır. (ç)

Buhârî, Talâk 8; Müslim, Talâk 20.

Buhârî, Tevhîd 22.

el-Ahzâb suresi, 33/53

Buhârî, Tevhîd 22.

Tirmizî, Edeb 40.

Ahmed bin Hanbel, el-Müsneid, 3/42, 96.

Ebu Dâvud, Cihâd 24; Ahmed bin Hanbel, el-Müsneid, 5/234.

Ahmed bin Hanbel, el-Müsneid, 5/445, 446.

Yûsuf suresi, 12/55.

Buhârî, Şûrb 12; Cihâd 48; Muvatta’, Cihâd 3.

Ahmed bin Hanbel, el-Müsneid, 1/5, 301; Tirmizî, Menâkıb 1; İbni Mâce, Zühd 37.

Mustafa Çağrııcı, “Övünme”, DİA, 34/103-104.

Buhârî, Nikâh 68, 55, 64, 67, 69, Tefsîru Sûre-i Ahzâb 8, Et’ime 59, İsti’zân 10, 33; Müslim, Nikâh 90 (1428); Tirmizî, Tefsîru’l-Kur’ân 34 (3218); Nesâî, Nikâh 84; Ahmed bin Hanbel, el-Müsneid, 3/163.

Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 8/163 (8870). Ayrıca bk. Tirmizî, Menâkıb 64 (3894); Ahmed bin Hanbel, el-

Müsned, 19/384 (12392); İbni Hibbân, es-Sahîh, 16/193 (7211); Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, 24/70 (186).
Müslim, Cenâiz 29; Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 5/342-344.
Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 1/181, 186
el-Ahzâb suresi, 33/37
Buhârî, Tevhîd 22; Tefsîr Sure-i Ahzâb 16; Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 3/226.
Tirmizî, Menâkıb 63; Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 3/26.
Bk. Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 1/301.
Ebu Dâvud, Edeb 111; Tirmizî, Menâkıb 74; Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 2/361, 524.
Müslim, Cennet 64; Ebu Dâvud, Edeb 40
Mustafa Çağrırcı, "Övünme", DİA, 34/103
Ahzâb sûresi, 33/58.
Buhârî, Menâkıbü'l-ensâr 23; Müslim, İmân 121, Cenâiz 29.
Buhârî, İmân 4, 5, Rikâk 26; Müslim, İmân 64-65.
el-Hucurât sûresi, 49/10.
el-Mâide sûresi, 5/54.
Buhârî, "Meğâzî", 12; Belâzürî, I, 422
M. Yaşar Kandemir, "Hafsa", DİA, 15/119.
Aynur Uraler, "Safiyye", DİA, 35/474-475.
İbni Mâce, Nikâh 50
Tirmizî, Menâkıb 63

7. KENDİSİNE VERİLMEMEYEN ŞEYLERLE DOYMUŞ/ÖVÜNEN KİMSE VE BU KONUDA HİŞÂM BİN URVE METNİNİN FARKLI OLMASI

٣٦- أَخْبَرَنَا زَكَرِيَّا بْنُ يَحْيَى قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ قَالَ: حَدَّثَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ:

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: «جَاءَتِ امْرَأَةٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ» فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ لِي زَوْجًا وَلِي ضُرَّةٌ أَفَأَقُولُ أَعْطَانِي كَذَا، وَكَسَانِي كَذَا، وَهُوَ كَذِبٌ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْمُتَشَبِّعُ بِمَا لَمْ يُعْطَ كَلَابِيسَ ثَوْبَيْنِ زُورٍ»

36. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

“Bir kadın, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’e gelip:

- ‘Ey Allah’ın Resûlü! Benim bir kocam ve bir de kumam var. Dolayısıyla ben, (kumama) yalan yere: ‘Kocam bana şunu aldı, bana şu elbiseyi giydirdi!’ diyorum. (Bu konuda bana ne yapmamı buyurursun?)’ dedi. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- ‘Kendisine verilmeyen bir şeyle doymuş görünen kimse, iki yalan/sahte elbise giyen kimse gibidir!’ buyurdu.”^[415]

Açıklama:

Hadisimiz, söylenecek sözün kesinlikle doğru olması gereğini vurgulamak üzere kendisine verilmeyen şeylerle övünmenin doğru olmadığını ortaya koyan güzel bir örnektir. Bir erkeğin birden fazla hanımı varsa, Anadolu’da bu hanımlar birbirlerine kuma derler. Biz de hadisi buna göre tercüme ettik.

Kumalar genellikle birbirlerini çekemezler. Bu sebeple de birbirlerine karşı şu veya bu oranda gösteriş yapmadan duramazlar. Beyinin kendisine almadığı bir şeyi almış, yapmadığı bir iltifatı yapmış gibi göstererek ortaklarını üzme isterler.

İşte hadisimizde bir sahâbî hanımın gelip Hz. Peygamber’e bu durumu sorduğunu görmekteyiz. Peygamber Efendimiz’in cevabı tüm sahtecilikleri ve sahtecileri kapsayacak bir mânâ enginliğine sahiptir: Kendisine verilmemiş bir şey ile doymuş görünen kişi, iki sahte elbise giyerek gösteriş yapan kimse gibidir.

Halkımızın “açın kabadayı” dediği türden, karnını doyuracak azık bulamazken zenginmiş gibi davranan, caka satan ya da hiçbir bilgi ve becerisi olmadığı halde âlim veya filozof kılığına bürünen, hiçbir olumlu ameli yokken âbid ve takvâ sahibi gibi davranan, hâsılı toplumda itibar gören hangi meslek varsa ona mensupmuş gibi hava atan, gösteriş yapan sahtecilerin tamamı hadisimizde, kendisinin olmayan iki sahte elbise ile dolaşan kimselere benzetilmişlerdir. Bu yalancılardan hadisimizdeki ortak adı “müteşebbi”dir. Kendisini yalancılıktan tok gösteren demektir. Bu müteşebbi’ler iki kez yalan söylemektedirler: Biri, var dedikleri şeyin olmaması; ikincisi, olmayanı varmış gibi göstermeye kalkışmaları.

Hadisimiz, elinde olmayan bir şeyi varmış gibi gösteren kimsenin halini, aslı olmayan bir sözü söyleyen yalancının haline benzetmektedir. Kumaların karşı, kocasının kendisine vermediği bir şeyi vermiş gibi göstermeye kalkan kadınlar da iki kez yalan söylemiş olurlar. İki kat sahte elbise giyenlere benzerler. Bu sebeple böyle aslı olmayan sahteciliklere değil, söyleyeceği veya nakledeceği sözün doğru olmasına son derece dikkat etmeye, gerçekçi olmaya bakmak gerekmektedir.

✽

٣٧- أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى قَالَ: حَدَّثَنَا هِشَامُ

بْنُ عُرْوَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي فَاطِمَةُ:

عَنْ أَسْمَاءَ، أَنَّ امْرَأَةً قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ «إِنَّ لِي ضُرَّةً فَهَلْ عَلَيَّ جُنَاحٌ إِنْ تَشَبَّعْتُ مِنْ زَوْجِي بِغَيْرِ الَّذِي يُعْطِينِي؟» قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْمُتَشَبِّعُ بِمَا لَمْ يُعْطَ كَلَابِيسَ

ثَوْبِي زَوْرٍ

قَالَ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ: «هَذَا الصُّوَابُ وَالَّذِي قَبْلَهُ خَطَأٌ»

37. ... Esmâ [radiyallahu anhâ] anlatıyor:

"Bir kadın:

- 'Ey Allah'ın Resûlü! Benim bir kumam var! Dolayısıyla kocamın bana vermediği bir şeyle kumama karşı doymuşum gibi görünmemde bir günah var mıdır?' diye sordu. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- 'Kendisine verilmeyen bir şeyle doymuş görünen kimse, iki yalan/sahte elbise giyen kimse gibidir!' buyurdu."^[416]

* Ebu Abdurrahman en-Nesâî dedi ki: "Bu doğru olan rivayettir. Bundan önce geçen rivayet ise hatalıdır."

Açıklama:

Bu hadisimizde de bir sahabe hanımın gelip Hz. Peygamber'e, benzer bir şekilde kocasının vermediği bir şeyle kumasına karşı övünmek için doymuş gibi görünmede bir günah olup olmadığını sorduğunu görmekteyiz.

Bu hadisimizde de kumaların genellikle birbirlerini çekememe ve birbirlerine gösteriş yapma durumu söz konusu olmasından ötürü kocasının kendisine yapmadığı bir şeyi yapmış gibi göstermeye çalışan kadının aslı olmayan sahteciliğe dayanmasından dolayı Peygamber Efendimiz, bunu aslı olmayan bir sözü söyleyen yalancının haline benzetmektedir. Burada, kendisinin olmayan iki sahte elbise ile dolaşan kimsenin durumu söz konusu edilmiştir. Biri, var dedikleri şeyin olmaması; ikincisi, olmayanı varmış gibi göstermeye kalkışmaları.

Burada "kendisine verilmeyen bir şeyi sanki verilmiş gibi görünen bir kimsenin yalandan iki elbise giyen kimseye" benzetilmesine sebep; böyle yapan bir kimsenin aslında bu davranışında iki yalanın birden bulunmuş olmasıdır. Çünkü bu kimse böyle bir görüntü vermekle:

1. Kendisinde olmayan bir malı varmış gibi göstermektedir.

2. Bir malı Allah kendisine vermediği halde o, Allah bu malı sadece kendisine vermiş gibi görünmektedir. Dolayısıyla böyle bir kimse, iki parça yalandan elbise giyen kimseye benzetilmiştir.

٣٨- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَدَمَ، عَنْ عَبْدِ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ فَاطِمَةَ،

عَنْ أَسْمَاءَ قَالَتْ: «أَتَتْ امْرَأَةَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ...

فَذَكَرَ نَحْوَهُ»

38. ... Esmâ' [radiyallahu anhâ] anlatıyor:

"Bir kadın, (bir gün) Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e gelip ... (bu hadisi bir önceki hadise) benzer lafızla zikretti."^[417]

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/164 (8871). Ayrıca bk. Müslim, Libâs 126 (2129); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 41/142 (24593), 42/208 (25340); Beyhakî, Şuabu'l-İman, 6/464 (4483); Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat, 3/57 (2463); el-Mu'cemü's-Sağîr, 2/222 (1064).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/164 (8872). Ayrıca bk. Buhârî, Nikâh, 106; Müslim, Libâs, 127 (2130); Ebu Dâvud, Edeb, 83 (4997); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 6/345, 346, 353; Beyhakî, Şuabu'l-İman, 6/466 (4484); İbni Hibbân, es-Sahîh, 13/49 (5739).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/164 (8873). Ayrıca bk. İbni Hibbân, es-Sahîh, 13/48 (5738); Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 7/501 (14795).

8. KADINLARA NÖBET GÜNÜ AYIRMAK

۳۹- أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَمْرٍو بْنِ السَّرْحِ قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ

قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، أَنَّ عُرْوَةَ، حَدَّثَهُ

أَنَّ عَائِشَةَ قَالَتْ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا

أَرَادَ سَفَرًا أَفْرَعَ بَيْنَ نِسَائِهِ، فَأَيْتَهُنَّ خَرَجَ سَهْمُهَا خَرَجَ بِهَا مَعَهُ،

وَكَانَ يَقْسِمُ لِكُلِّ امْرَأَةٍ مِنْهُنَّ يَوْمَهَا وَلَيْلَتَهَا، غَيْرَ أَنَّ سَوْدَةَ بِنْتَ

زَمْعَةَ وَهَبَتْ يَوْمَهَا وَلَيْلَتَهَا لِعَائِشَةَ تَبْتَغِي بِذَلِكَ رِضَى رَسُولِ اللَّهِ

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ»

39. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

“Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] bir sefere/yolculuğa (gitmek) istediği zaman hanımlarının arasında kura çekerdi. Pay/kura onlardan hangisine çıkarsa onu beraberinde götürürdü. Onlardan her bir kadına bir gün ve bir gece ayırırdı. Sadece (Hz. Peygamber’in hanımı) Sevde binti Zem’a [radiyallahu anhâ] (kendisine ait) gününü ve gecesini Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]’ya hibe etmişti. O bununla Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in rızasını kazanmayı arzuluyordu.”^[418]

Açıklama:

Hadisimizin ve konu başlığımızın Arapça metninde geçen “**kasm**” kelimesi sözlükte “bölmek” manasına gelir. İslam hukukunda ortakların hisselerinin muayyen hale getirilmesi, ortaklar arasında paylaşılması, bölüştürülmesi, adaletin sağlanması, yakınlar arasında haksızlık ve mağduriyetlerin giderilmesi açısından ayrı bir önem taşıdığından fıkıhta özenle üzerinde durulan bir konu olmuştur.

Hadisimiz, birden fazla kadınla evlenmiş olan bir kimsenin, kalbî muhabbet yani sevgi ve cinsel münasebet hariç eşleri arasında adaleti sağlamakla mükellef olduğunu ifade etmektedir. Kalbî muhabbet ve cinsel münasebet noktasında adaleti sağlamak insanın elinde olmadığından kişi bu noktada hanımları arasında adaleti sağlamakla mükellef tutulmamıştır.

Buna bağlı olarak birden fazla kadınla evli olan kimsenin, yolculuk ve benzeri durumlarda hanımlarından birisini beraberinde bulundurmamak isteyen adamın onların arasında kur’a çekmesinin meşru olduğu bu hadisten anlaşılmaktadır.

Cumhura göre kişinin, kur’a çekmeden hanımlarından birisiyle yolculuk etmesi caiz değildir. Fakat Hanefîler ile İmam Mâlik’e göre kişi, kur’a çekmeden hanımlarından dilediği herhangi birisiyle yolculuk edebilir. Ancak hanımlarının hepsinin gönüllerini hoş etmek için aralarında kur’a çekmesi daha iyidir. Bu âlimler, konumuzla ilgili hadisi böyle yorumlamışlardır. Cumhura göre ise kur’a çekmek vaciptir. Çünkü kur’asız olarak hanımlarından birisiyle yolculuk etmek adalet prensibine aykırıdır. Nasıl ki, geceleri hanımları arasında taksim ederken nöbet sırasını kur’a ile tesbit etmek gerekir, kur’asız olarak nöbet sırasını tesbit etmek caiz değildir.

Hadisimizde de geçtiği üzere geceleri ve gündüzleri hanımları arasında taksim ederken her bir eş için bir gün ve bir gece ayırmak gerekir. Hanımlarının rızası olmaksızın bu süreyi uzatmak caiz değildir. Bununla birlikte eşlerden birisi, nöbet hakkını diğer kumasına hibe edebilir. Nitekim Hz. Peygamber’in hanımı Sevde binti Zem’a [radiyallahu anhâ], yaşlı olmasından dolayı kendisine ait gününü ve gecesini Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]’ya hibe etmek suretiyle Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in rızasını kazanmayı arzulamıştı.

Burada söz konusu olan Sevde [radiyallahu anhâ]; Hz. Peygamber’in, Hz. Hatice [radiyallahu anhâ]’nın vefatından sonra, bir rivayette Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] ile evlenmezden önce, diğer bir rivayette evlendikten sonra kendisiyle evlendiği hanımıdır.

Sevde binti Zem’a bin Kays, baba tarafında Kureyş kabilesinden olup anne tarafından Ensâr’ın Neccâroğulları kabilesine mensuptur. Bilindiği gibi Neccâroğulları kabilesi, Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in dayıları sayılırdı. Sevde [radiyallahu anhâ], amcasının oğlu Sekrân bin Amr [radiyallahu anhâ] ile evli idi. Kocasını ile beraber Müslümanlığı kabul etme şerefine erişmiş ilk Müslümanlar’dan ve Habeşistan’a hicret eden kimselerdendi. Habeşistan’dan Mekke’ye döndükten sonra kocası Sekrân [radiyallahu anhâ] vefat etti. Hz. Hatice [radiyallahu anhâ] da vefat ettikten sonra hicretten 3 yıl önce Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] Sevde [radiyallahu anhâ] ile evlendi. Hz. Sevde son zamanlarda çok yaşlanmıştı, bu nedenle nöbet gününü Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]’ya hibe etmişti.

Hız. Sevde [radiyallahu anhâ], nöbet gününü Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]’ya hibe ettikten sonra Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in ona iki gün ayırması arka arkaya değil, her ikisinin nöbetlerine tesadüf eden günlerdi. Çünkü âlimlerin çoğuna göre kendisine nöbet günü bağışlanan kadının yanında peşpeşe iki gün kalmak ancak diğer kadınların rızalarıyla caiz olur. Bununla birlikte nöbet hissesini diğer

kumaya hibe etme işinde "Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] de Sevde'nin bu (nöbetini hibe etme) teklifini kabul etti"^[419] ifadesinden dolayı kocanın rızası şarttır. Zira nöbet gününü hibe eden üzerinde onun da hakkı vardır. Nöbetini bağışlayan kadın dilediği vakit hibesinden dönebilir.

Buna göre birden fazla kadınla evli olup hanımları arasında adaletli ve dengeli davranmayıp sadece birisine meyilli davranması durumunda olan kimsenin bunun cezası olarak kıyamet günü vücudunun bir tarafı meyilli ve eğri yani vücudu dengesiz olduğu halde diriltilmesi söz konusudur.^[420]

Özetle bu hadis, birden fazla hanımı kişinin sefere ya da yolculuğa çıkacağı zaman hanımları arasında kur'a çekmesinin ve kadınlardan birinin kendi nöbetini kumasına hibe etmesinin caiz olduğunu ifade etmektedir.

٤٠ - أَخْبَرَنَا يُونُسُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا حَجَّاجٌ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي

عَطَاءٌ قَالَ: حَضَرْنَا مَعَ ابْنِ عَبَّاسٍ جَنَازَةَ مَيْمُونَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِسَرَفٍ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: «هَذِهِ زَوْجُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَإِذَا رَفَعْتُمْ نَعْشَهَا فَلَا تُرْغِزُوهَا، وَلَا تُزْلِزُوهَا، وَازْفُقُوا، فَإِنَّهُ كَانَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تِسْعَ فَكَانَ يَفْسِمُ لِثَمَانٍ وَلَا يَقْسِمُ لِوَاحِدَةٍ»

40. ... Atâ' [rahimehullah] dedi ki:

"Biz (Mekke'ye yakın bir yer olan) Serif'te Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hanımı Meymûne [radiyallahu anhâ]'nın cenazesinde Abdullah bin Abbâs [radiyallahu anh]'la birlikte hazır bulunmuştuk. Abdullah bin Abbâs [radiyallahu anh]:

- **'İşte şu (kadın), Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hanımıdır. Onun naaşını/cenazesini kaldırdığınız zaman onu sallamayın, sarsmayın ve (ona) yumuşak davranın. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in (o sırada) nikâhı altında dokuz kadın vardı. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] (bu kadınlardan) sekizi için (bir gün) ayırırdı. Birine (yani Sevde'ye nöbet günü) ayırmazdı!' dedi.**"^[421]

Açıklama:

Bu hadis, Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in dokuz hanımı bulunduğundan bahsetmekte, sekiz hanımı arasında nöbet günü ayırdığını ve birine nöbet günü ayırmadığını belirtmektedir.

Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], yanında zaman geçireceği hanımları arasında günleri paylaşırdı. Her birine bir gün tayin ederdi. O sırada dokuz hanımı vardı. Bu dokuz hanımından sekizi için birer gün belirlemişti. Sadece biri için nöbet günü tayin etmemişti. Hadiste nöbet günü belirlemediği hanımının adı geçmektedir. 39 nolu hadiste de geçtiği üzere, söz konusu edilen bu hanımı, Hz. Sevde [radiyallahu anhâ] idi.

Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], yanında geçireceği günleri hanımları arasında adaletli bir şekilde paylaşmıştı. Zaten hadisimizin Arapça metninde geçen "kasm" kelimesi sözlükte herkesin hissesini ayırmak yani taksim etmek manasına gelir. Burada ise bundan maksat, kadınlar arasında adalet ve eşitliğe riayet etmektir. Bazen "kasm"e, "adalet" de denilmektedir.

Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in, Ahzâb suresinin 51. âyeti ininceye kadar hanımları arasında adaletle davranması kendisine farz idi. Bu sebeple hanımları arasındaki davranışlarında adaletten ayrılmazdı.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, normal hakları bakımından hanımlarının hiçbirini diğerine tercih etmeden sırayla her gece birinin yanında kaldığı gibi hemen hemen her gün bütün hanımlarının evlerini dolaşır ve onları teker teker ziyaret edip hal ve hatırlarını sormaktan geri kalmazdı. Fakat günlük ziyaretlerinde cinsel münasebette bulunmazdı.

Nitekim konuyla ilgili olarak "Onlardan dilediğini geri bırakır, dilediğini de yanında barındırırsın"^[422] âyet-i kerîmesine gelince; bazıları, bu âyet-i kerîmenin 'Resûl-i Ekrem'in hanımlarından istediğini boşayıp, istediğini nikâhı altında tutmakta serbest olduğunu' ifade ettiğini söylüyorlar. Bazılarına göre ise bu âyet-i kerîme, 'Resûl-i Ekrem'in kendisiyle evlenmek isteyen kadınların bu isteklerini kabul edip etmemekte muhayyer olduğunu' bildirmektedir. Bazı müfessirlerin ifadesine göre ise bu âyet nazil olmadan önce hanımları arasında gecelerini adaletli bir şekilde paylaşmak, Ahzâb suresinin 51. âyeti ininceye kadar Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] üzerine farz idi. Bu ise Resûl-i Ekrem'in gönlünü ve kafasını meşgul etmekte ve son derece çetin olan risâlet görevinin yükünü ağırlaştırmakta idi. Oysa vahiy almak ve onu eksiksiz olarak tebliğ etmek gibi mesuliyet gerektiren bir görev, onun gönlünün ve kafasının bu gibi düşüncelerden tamamen uzak olmasını gerektiriyordu.

Bu hikmete bağlı olarak Cenab-ı Hak, Resûl-i Ekrem'in üzerinden gecelerini aileleri arasında eşit bir

şekilde paylaşırma görevini kaldırdı. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem Efendimiz eskisi gibi gecelerini aileleri arasında eşit bir şekilde paylaşırma mecburiyetinden kurtuldu.

Bununla beraber yine de kendi fazileti ve ailelerine karşı beslediği sevgi ve saygı gibi duygular sebebiyle elinden geldiği kadar onların arasında gecelerini eşit olarak paylaştırmaya gayret etti ve izinlerini almadan bu sırayı bozmadı. Ancak bu izin sadece Resûl-i Ekrem'e ait özel bir izindir. Birden fazla hanımı olan kimseler gecelerini hanımları arasında eşit olarak paylaştırmakla mükelleftirler. Nitekim âyet-i kerîmenin *"onların gözlerinin aydınlanıp tasalanmamalarına ve hepsinin senin verdiklerine razı olmalarına en elverişli olan budur"*^[423] anlamına gelen devamı da bu tefsiri doğrulamaktadır.

Hadisimizde söz konusu edilen Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in dokuz hanımından maksat, vefatı anındaki hanımlarıdır. Bunlar; Hz. Âişe, Hz. Hafsa, Hz. Sevde, Hz. Zeyneb binti Cahş, Hz. Ümmü Seleme, Hz. Ümmü Habîbe, Hz. Meymûne, Hz. Cüveyriye ve Hz. Safiyye'dir.

Hadisimizde söz konusu olan diğer bir mesele de çok evlilik meselesidir. Çok evlilik, bir erkeğin aynı zamanda birden çok kadınla (poligami, taaddüd-i zevcât) evli olması halini ifade etmektedir.

Toplunun hayat tarzı, gelenekleri, kültürü, erkek-kadın nüfus oranı, ekonomik ihtiyaç ve imkân, sosyal statü, bölgesel şartlar gibi dış faktörlerle de yakından ilgili olan çok evlilik insanlık tarihinde yaygın bir geçmişe sahip bulunmaktadır. Eski Bâbil ve Mısır'da yaşayanlardan Atinalılar'a, Hintliler'e, İranlılar'a, Türkler'e, Slavlar'a, Cermenler'e ve Anglosaksonlar'a varıncaya kadar birçok millet ve toplumda çok evliliğin uygulama alanı bulduğu bilinmektedir. Brahmanizm ve Zerdüştilik gibi Doğu dinlerinde çok evlilik meşrû kabul edilmiştir. Yahudilik ve Hristiyanlık'ta çok evliliği yasaklayan bir hüküm yoktur.

Cahiliye dönemi Arapları arasında da yaygın bir uygulamaya sahip olup evlenilen kadınların sayısı konusunda herhangi bir sınırlama yoktu. Kabile ve ailelerin gücü ilk planda nüfusa dayandığından çok evlilik, iş gücünü arttıran ve savaşlar sebebiyle uğranılan nüfus kaybını telâfi eden tabii bir yol olmasının yanında o günkü yerleşik ve göçebe Araplar'ın hayat tarzının, kadın-erkek nüfus oranının, gelenek ve kültürlerinin bir sonucu idi. Hatta çok evlilik kuvvet ve servetin, tek evlilikse zayıflık ve fakirliğin sembolü kabul edilmekte ve bu sebeple çok evlilik toplum içinde bir iftihar ve itibar vesilesi sayılmaktaydı.

İslam dini tek evliliği teşvik etmekle birlikte prensip olarak çok evliliği yasaklamamıştır. Ancak zorlaştıracı birtakım kayıt ve şartlardan başka ona bir üst sınır getirmiş ve en çok dört kadınla evlenmeye izin vermiştir. Konu ile ilgili olarak Kur'ân-ı Kerîm'de, *"Eğer velisi olduğunuz mal sahibi yetim kızlara haksızlık yapmaktan korkarsanız hoşunuza giden kadınlarla iki, üç ve dörde kadar evlenebilirsiniz. Şayet aralarında adaletsizlik yapmaktan endişe ederseniz bir tane almalısınız veya sahip olduğunuz cariyelerle yetinmelisiniz. Doğruluktan sapmamanız için en uygun olan yol budur"*^[424] denilmektedir. Öte yandan Hz. Peygamber, beş hanımla evli olarak İslamiyet'i kabul eden Nevfel bin Muâviye'ye birisini bırakmasını,^[425] sekiz hanımlı Kays bin Hâris ile^[426] on hanımlı Gaylân bin Seleme'ye de^[427] dörtten fazla olan hanımlarını boşamalarını emretmiştir.

İslam âlimleri çok evliliğin hangi sebeplerle meşrû kılındığı hususunda bazı değerlendirmeler yapmışlardır.

1. Milletlerin güçlü ve itibarlı olmalarında çeşitli etkenlerin yanı sıra nüfusun önemli rol oynadığı bir gerçektir. Tek başına yeterli sayılmamakla birlikte nüfus faktörü olmadan güçlü millet olmak ve büyük devlet kurmak mümkün değildir. Bu hedefe ulaşabilmek için gerektiğinde çok evlilik yönteminin kullanılması sağlıklı bir yol olarak görülmüştür.

2. Savaşlar sebebiyle, hatta nüfus artışının tabii seyri sonucu bazen kadın nüfusu erkek nüfusundan fazla olabilmektedir. Tarihte meydana gelen ve günümüzde tekrarlanan olaylar bu sosyal gerçeğin sürüp gideceğini göstermektedir. Kadın ve erkek nüfusu arasındaki sayısal farklılığın tedbir alınmadığı takdirde birtakım sosyal ve ahlâkî problemleri beraberinde getireceği muhakkaktır. Nitekim II. Dünya Savaşı'ndan 7 milyonluk bir insan kaybıyla çıkan Almanya'da ortada kalan dul kadınların problemi uzun süre Alman sosyolog ve ahlâkçılarını meşgul etmiş ve tedbir olarak bir ara çok evliliğe izin verilmesi de düşünülmüştür.

3. Evlenip aile kurmanın amaçlarından biri de çocuk sahibi olmaktır. Kadındaki bir rahatsızlık sebebiyle çocuk sahibi olamayan ailelerde meselenin çözümü, çok evliliğin uygulanmadığı toplumlarda boşanıp yeniden evlenmeye bağlıdır. İslam dini böyle bir durumda erkeğin eşini boşaması yerine ikinci defa evlenmesini, hem birinci eş hem de toplum için daha insanî ve ahlâkî bulmaktadır.

4. Hemen hemen bütün toplumlarda azımsanmayacak sayıda erkeğin hiçbir hukukî ve ahlâkî sorumluluk yüklenmeden fiilen birden fazla kadınla ilişki kurduğu bilinen bir gerçektir. Bu ilişkiye bazen samimi ve güçlü bir sevgi, bazen da birinci eşle cinsî münasebette bulunmanın hem dinen hem tıbben sakıncalı olduğu âdet ve lohusalık halleri veya başka durumlar sebebiyet vermekte, bu açıdan da söz konusu münasebet mâzur görülebilmektedir. Bu sosyal realitenin aile ve toplum hayatında meydana getireceği olumsuz etkileri en aza indirmeyi amaçlayan İslam dini çok evliliğe izin vermiş ve mevcut olan bir fiilî durumu hukukî ve ahlâkî esaslara bağlamıştır.

İslamiyet çok evliliği dört kadınla sınırladığı gibi belirli hukukî esaslara da bağlamıştır. Nitekim yakın akraba olan iki kadını bir nikâh altında toplamak mümkün değildir.

Çok evlilikle ilgili âyetin^[428] devamında tek kadınla evlilik tavsiye edilirken gerekçe olarak zikredilen kaydı, *"Bu sizin çoluk çocuğunuzun artıp geçim derdine düşmemeniz için en uygun yoldur"* şeklinde anlayan müfessir/tefsirci ve İslam hukukçuları da vardır. Bazı İslam hukukçuları bundan hareketle Kur'an'ın çok evlilik için adaletli davranmanın yanı sıra *"eşlerin nafakasını temin edebilecek malî güce sahip olma"* kaydını da getirdiği, bunun hukuken olmasa bile dinen şart olduğu görüşünü benimsemişlerdir.

Çok evlilik konusu Batı dünyasında ağır şekilde eleştirilmiş, kadın-erkek eşitliğini ortadan kaldırdığı, kadın hak ve hürriyetlerini engellediği, modern hayat tarzını zedelediği, geri kalmışlığın ve ilkeliliğin bir kalıntısı olduğu söylenmiş, İslam ülkelerinde de bazı çevrelerce aynı görüşler tekrarlanmıştır. Bu arada bazı Batılı düşünürler aksine açıklamalarda bulunarak çok evliliğin meşrûlaştırılmasının gerektiğini, sosyal, ahlâkî ve

ekonomik açıdan örnek bir sistem olduğunu söylemiş, uygulamada Batılılar'ın çoğunun tek evlilikle yetinmediğini, realitede gayri meşrû yoldan çok evliliğin bulunduğunu belirterek bu sistemi kınayanları ikiye bölmeyle itham etmişlerdir. Konu ile ilgili olarak Alman filozofu Schopenhauer ile Fransız hekim ve psikologu Gustave Le Bon'un ilginç düşünceleri vardır.^[429]

Hadisimizde söz konusu edilen diğer bir mesele de Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in birçok kadınla evli olma meselesidir.

Çok evlilik konusunda Hz. Peygamber'in özel bir durumu olduğu şüphesizdir. Onun hayatının sonlarına doğru dokuz hanımı bir nikâh altında toplamış olması, bazı araştırmacılar tarafından dünyevî zevklere düşkünlükle yorumlanmak istenmiş ve konuyla ilgili bazı iddialar ileri sürülmüştür. Kendisinden önceki birçok peygamberin uygulamalarına, yaşadığı dönemle içinde bulunduğu çevrenin geleneklerine uyarak birden fazla kadınla evlenen ve evlât sahibi olan Hz. Peygamber'in çok evlilik sebeplerini şöylece özetlemek mümkündür:

1. Hz. Peygamber'in ilk evliliği, kendisi yirmi beş yaşında iken kırk yaşında olan ve yetimleri bulunan dul bir kadınla olmuştur. Hz. Hatice ile olan bu beraberliği yirmi beş yıl sürmüş, hayatının bu zinde döneminde başka bir kadınla evlenmemiştir. Onun vefatının ardından birkaç yıl yalnız yaşadktan sonra elli beş yaşında bir dul olan Hz. Sevede ile evlenmiştir.

Daha sonra da Hz. Âişe dışında evlendiği kadınların hepsi duldu. Bütün gençlik ve olgunluk çağını kendisinden on beş yaş büyük dul bir kadınla geçiren Hz. Peygamber'in evliliklerini beşerî zevklerini tatmin için yaptığını söylemek mümkün değildir.

2. Çok evliliği dört kadınla sınırlandıran âyet nâzil olduğunda Hz. Peygamber dokuz hanımla evli bulunuyordu. Âyet gereği, dörtten fazla hanımla evli olanlar hanımları içinden dördünü seçmek zorundaydı. Bu durumda kocalarından ayrılan kadınların başka erkeklerle evlenmeleri mümkün olduğu halde Hz. Peygamber'in eşleri müminlerin anneleri sayıldığından boşanmaları halinde başkalarıyla evlenmeleri söz konusu değildi.^[430] Bu sebeple Resûl-i Ekrem'e has bir ruhsat olmak üzere hanımlarını nikâhı altında tutmasına izin verilmiştir.

3. Son peygamberin getirdiği yeni vahiy şüphesiz erkekler kadar kadınları da ilgilendiriyordu. Kadınlara yönelik tebliğlerde Hz. Peygamber'in hanımları eğitici ve öğretici görevi ifa ediyorlardı.

Özellikle kadınlara has olup erkeğe sormaktan kaçınacakları şeyler hususunda Resûl-i Ekrem'in hanımları birer ilim ve fetva mercii olarak hizmet görüyordu. Bu alanda Hz. Âişe'nin özel bir yerinin olduğu bilinmektedir. Hz. Âişe Resûlullah'ın ölümünden sonra her yaştan insanların, bilhassa kadınların rahatlıkla başvurdukları bir merci olmuştur. Kendisine uzak bölgelerden bazı kişiler de mektupla başvurarak sorular yöneltirlerdi. Hz. Âişe bunlara yazılı olarak cevap verirdi.

4. Bu genel amaç ve sebeplerin dışında Hz. Peygamber'in, eşlerinin hemen her biriyle ilgili özel evlenme sebepleri de bulunmaktadır. Bunlar arasında, kocasının ölümü üzerine dul ve desteksiz kalan ve İslam'a bağlılıkta sebat eden sahâbi kadınları himayesine alma, onları ödüllendirme (meselâ Sevede binti Zem'a, Zeyneb binti Huzeyme, Hind binti Ebû Ümeyye), Araplar'ın içinde yerleşmiş yanlış anlayışları değiştirmede fiilen öncülük etme (meselâ Zeyneb binti Cahş), ashabın ileri gelenleriyle, köklü Arap kabileleri ve komşu topluluklarla akrabalık kurarak İslam toplumunun bütünleşmesini sağlama (meselâ Hafsa binti Ömer, Ümmü Habîbe binti Ebû Süfyan, Safiyye binti Huyey) gibi amaç ve sebepler sayılabilir.

Nitekim İbni Hacer, Hz. Peygamber'in çok evlilik yapmasının temelinde Arap kabileleriyle akrabalık kurmak, bu yoldan onların kalbini kazanmak ve nübüvvetin konumunu güçlendirmek, erkeklerin bilemeyeceği birçok dinî hükmün eşleri vasıtasıyla Müslüman kadınlara ulaşmasını sağlamak gibi amaçlar bulunduğunu söylemektedir (Fethu'l-bârî, XIX, 138).^[431]

Hadisimizde söz konusu edilen diğer bir husus da Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hanımlarından Hz. Meymûne [radiyallahu anhâ]'nın vefatı ve onun cenazesine gerekli hürmetin yapılması gerektiği meselesidir.

Meymûne [radiyallahu anhâ], Hz. Peygamber'in son olarak evlendiği hanımıdır. 590 yılı civarında doğdu. Resûl-i Ekrem ile evlenmeden önce adı *Berre* idi. Hz. Peygamber "cömert, dürüst ve itaatkâr" anlamına gelen bu ismi taşımayı insanın kendini tezkiyesi olarak kabul ettiğinden adını *Meymûne* olarak değiştirdi.

Hicretten önce İslamiyet'i kabul eden Meymûne'nin, Hz. Peygamber'in evlenme niyetini öğrenince kendini ona hibe ettiği, kendisini Peygamber'e hibe eden mümin kadının evliliğini Peygamber de onu nikâhlamayı dilediği takdirde sadece Peygamber'e mahsus olmak üzere onaylayan âyetin^[432] bu olay üzerine indiği, Resûl-i Ekrem'in ona 500 dirhem mehir verdiği ve bundan sonra bir daha evlilik yapmadığı rivayet edilmektedir.

Bazı evliliklerinde siyasî hedefler de güden Hz. Peygamber'in bu evliliğiyle, yetmiş kadar sahâbinin şehid düştüğü Bi'ri Maüne Olayı'ndan (4/625) sonra Meymûne'nin mensup olduğu Arabistan'ın güçlü kabilelerinden Âmir bin Sa'saa ile akrabalık kurmak istediği anlaşılmaktadır. Resûl-i Ekrem Meymûne'yi Mekke'de nikâhlamak istemiş, fakat müşrikler umre için kendilerine verilen sürenin dolduğunu söyleyerek onu şehri bir an önce terketmeye zorlayınca bu evlilik Zilkade 7'de (Mart 629) Mekke-Medine yolu üzerinde bugün Nüveyriye diye anılan Serif mevkiinde gerçekleşmiştir.

Evliliğin Resûlullah ihramlıyken mi yoksa ihramdan çıktıktan sonra mı yapıldığı konusunda farklı görüşler ileri sürülmüşse de nikâhın ihramlıyken kıyıldığı, zıfâfın umreden sonra gerçekleştiği anlaşılmaktadır.^[433] Bu evlilikten sonra Âmir b. Sa'saa kabilesine mensup heyetler Medine'ye gelip Hz. Peygamber'le görüşmüş ve kabile halkı İslamiyet'i kabul etmiştir. Meymûne 51 (671) yılında Serif'te yahut Mekke'de bulunduğu sırada vefat etti ve Serif'te defnedildi; cenaze namazını Abdullah bin Abbas [radiyallahu anh] kıldırdı.^[434]

Abdullah bin Abbâs [radiyallahu anh]'ın buradaki tavsiyesinden maksat; müminlerin annelerinden olan Meymûne [radiyallahu anhâ]'ya, sağlığında ve Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] döneminde gösterilen saygının, vefatından sonra da onun cenazesine gösterilmesi gerektiğidir. Çünkü Meymûne

[radiyallahu anhâ], Hz. Peygamber'in hanımıdır ve müminlerin annesidir. Dolayısıyla da ona, Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] döneminde gösterilen saygının vefatından sonra gösterilmesi gerekmektedir. Ona gösterilecek hürmet, bakidir. Geçici değildir. İhmal edilecek bir durum değildir.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/164 (8874). Ayrıca bk. Buhârî, Hibe 15, Şehâdât 15, 30, Cihâd 64, Meğâzî 34, Tefsîru Sûre-i Nûr 6, Nikâh 98; Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 88 (2445), Tevbe 56 (2770); Ebu Dâvud, Nikâh 37-38 (2138); İbni Mâce, Nikâh 47 (1970), Ahkâm 20 (2347); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 6/194-195, 197, 256

Ebu Dâvud, Nikâh 37-38 (2135).

Ebu Dâvud, Nikâh 37-38 (2133); Tirmizî, Nikâh 24; İbni Mâce, Nikâh 47 (1969); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 2/295, 347, 471

Nesâî, Nikâh 1; es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/165 (8875). Ayrıca bk. Buhârî, Nikâh 4; Müslim, Radâ' 51 (1465); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 1/231, 348, 349; Hâkim, el-Müstedrek, 4/35 (6802); Abdurrezzâk, el-Musannef, 3/442 (6252).

el-Ahzâb suresi, 33/51.

el-Ahzâb suresi, 33/51.

en-Nisâ suresi, 4/3.

Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 7/184.

İbni Mâce, Nikâh 40.

Tirmizî, Nikâh 33.

en-Nisâ suresi, 4/3.

Kevser Kâmil Ali - Salim Ögüt, "Çok Evlilik", DİA, 8/365-366.

bk. el-Ahzâb suresi, 33/53.

Kevser Kâmil Ali - Salim Ögüt, "Çok Evlilik", DİA, 8/368.

el-Ahzâb suresi, 33/50.

Buhârî, Meğâzî 43; Müslim, Nikâh 48.

M. Yaşar Kandemir, "Meymûne", DİA, 29/506-507.

9. KADINLARIN NÖBET SIRASININ DEĞİŞMESİ DURUMU

٤١- أَخْبَرَنَا يَغْفُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، وَمُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَا: حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ سُفْيَانَ قَالَ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ، عَنْ أَبِيهِ:

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا تَزَوَّجَهَا وَقَالَ يَغْفُوبُ: «فَلَمَّا تَزَوَّجَ أُمُّ سَلَمَةَ أَقَامَ عِنْدَهَا ثَلَاثًا» وَقَالَ لَهَا: «لَيْسَ بِكَ عَلَى أَهْلِكَ هَوَانٌ، إِنْ شِئْتَ سَبَعْتُ لَكَ، وَإِنْ سَبَعْتُ لَكَ، سَبَعْتُ لِنِسَائِي»

41. ... Ümmü Seleme [radiyallahu anhâ] dedi ki:

“Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] onunla (yani benimle) evlenince -(hadisin ravisi Ya’kûb: ‘Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] Ümmü Seleme [radiyallahu anhâ]’yla evlenince’ ifadesine yer verdi-onun yanında üç gece kaldı. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], ona:

- ‘Sen ailenin/kocanın yanında değersiz birisi değilsin! Eğer dilerse senin yanında yedi gün kalayım. Eğer yanında yedi gün kalırsam (diğer) hanımlarımın yanında da yedi gün kalırım!’ buyurdu.”^[435]

Açıklama:

Birden fazla kadınla evli olan kocanın eşler arasında adaletli davranması gerekir. Çok evliliğe izin veren âyette, “Aralarında adaletsizlik yapmaktan endişe ederseniz bir kadınla yetinmelisiniz”^[436] denilmektedir. Hz. Peygamber de, “Kimin iki hanımı olur da bunlardan birine farklı ilgi gösterirse kıyamet gününde bir tarafı felçli olarak haşredilecektir”^[437] buyurmaktadır.

Bu konuda şart koşulan adaletten maksat; şekli ve zâhirî yönden gösterilen adalettir. Bu da eşlere zaman ayırmada, barınma, yeme-içme, giyim gibi asli ihtiyaçlarını gidermede ve bir koca olarak hüsn-i muaşeretle eşit davranma şeklinde yorumlanmıştır. İnsanın elinde olmayan kalbî bağlılık, söz konusu adaleti zedeleyici bir unsur olarak görülmemiştir. Nitekim bir başka âyetle, “Ne kadar istekli olsanız da kadınlar arasında tam âdil davranmaya güç yetiremezsiniz. O halde birisine tamamen kapılıp diğerini askıya alınmış gibi bırakmayın”^[438] denilmek suretiyle kalbî temayülün söz ve davranışlara aksettirilmemesi istenmiştir.

İslam hukukçularının genel temayülü, âyetle zikredilen adaletin hukukî olmaktan çok dinen şart olduğu, eşlerine adaletli davranamayacağı hususunda zann-ı galibi olan kimsenin birden fazla kadınla evlenmesinin dinen câiz olmadığı yönündedir.^[439]

Koca eşler arasında gözetmesi gereken adaleti açıkça ihlâl ediyorsa, haksızlığa uğrayan kadının mahkemeye başvurma hakkı vardır. Hâkim kocayı adaletli davranmaya zorlar. Eğer aynı hal devam ederse kadının talebi üzerine, Mâlikî ve Hanbelîler’e göre, hâkimin onları bir talâk-ı bâin ile boşama veya nikâh akdini feshetme yetkisi bulunmaktadır.^[440]

Hiz. Peygamber’in hanımlarına karşı zâhirî şartlar çerçevesinde adaleti uyguladığı ve “Allahım! Benim gücümün dâhilindeki taksimim budur, gücümün haricinde kalan ve sadece senin tasarrufunda bulunan konularda ise beni muaheze etme!” şeklinde dua ettiği rivayet edilmiştir.^[441]

el-Ahzâb suresinin 50. âyeti indiği zaman Hiz. Peygamber’in hiç olmazsa aile hayatında rahat olabilmesi, birden fazla eşiyle yaşarken sıkıntıya düşmemesi için kendisine özgü olmak üzere bahşedilen ruhsatlar ve kolaylıklar bu âyetten itibaren bazı açıklamalarla birlikte şöyle sıralanmıştır: Dörtten fazla eşle evlenmesinin helâl olması, isteyen kadınlarla mehirsiz evlenmesinin caiz olması, kadınlarının yanlarında kalma sürelerini eşit tutma (buna fıkıh kitaplarında, paylaşırma manasında “kasm” denilmektedir) mecburiyetinin bulunmaması ve benzeri hususlar.

Yine el-Ahzâb suresinin 51. âyetindeki “Onlardan dilediğinin beraberliğini erteler, dilediğini yanına alırsın” ifadesinden maksat, çeşitli yorumlar arasından konumuzla ilgili olan yoruma göre, Hiz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] için hanımlarından her birinin yanında bir gün beraber kalma süresinin eşit olması mecburiyetinin (yani kasm) kaldırılmasıdır. Bu izne rağmen Hiz. Peygamber, eşlerini incitmemek için eşitliğe riayet etmiştir.^[442]

Hadisimizde söz konusu edilen; Hiz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in, kocası ölen Hiz. Ümmü Seleme ile evlenmesi meselesine gelince; Ümmü Seleme [radiyallahu anhâ], Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in peygamber olarak gönderilmesinden on üç yıl kadar önce (milâdî 597) doğmuş olmalıdır. Hind isminden çok Ümmü Seleme künyesiyle tanınır. Kureyş kabilesinin Beni Mahzûm koluna mensuptur. Ümmü

Seleme önce diğeri bir amcasının oğlu, Hz. Peygamber'in sütkardeşi ve halası Berre binti Abdülmuttalib'in oğlu Ebû Seleme el-Mahzûmî ile evlendi. Kocasî İslâm'ı kabul eden on birinci, kendisi on ikinci kişidir. Kocasî ile birlikte Habeşistan'a hicret ettiler. Mekkelilerin İslamiyet'i benimsediğine dair asılsız bir haber üzerine Mekke'ye döndüler. Kureyş kabilesinden Medine'ye ilk hicret edenler, Ümmü Seleme ile kocası oldu. Ümmü Seleme'nin ilk eşi Ebu Seleme [radiyallahu anhu], Uhud gazvesinde aldığı yaranın daha sonra nüksetmesi üzerine hastalandı. (4/625) yılında vefat etti.

Kendisine önce Hz. Ebû Bekir, ardından Hz. Ömer evlenme teklif etti, fakat bu teklifleri kabul etmedi, daha sonra da Resûlullah'tan evlenme teklifi geldi. Ümmü Seleme bu teklifi olumlu karşılamakla birlikte hem yaşlı hem de kıskanç bir kadın olduğunu, ayrıca çok sayıda çocuğu bulunduğunu ileri sürdü. Hz. Peygamber ona kendisinin daha yaşlı olduğunu, kıskançlığını gidermesi için Allah'a dua edeceğini, çocuklarına da sahip çıkacağını söyleyince Ümmü Seleme evlenme teklifini kabul etti^[443] ve hicretin 4. yılının Şevval ayında (Mart 626) ümmehâtü'l-mü'minîn arasına katıldı.^[444]

Hadisimizde Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in **"Eğer dilerse senin yanında yedi gün kalayım. Eğer yanında yedi gün kalırsam (diğer) hanımlarımın yanında da yedi gün kalırım"** buyurması; Ümmü Seleme [radiyallahu anha]'nın yanında üç gece geçirebileceğini, yedi gece geçirmesi durumunda diğer hanımlarının yanında da yedi gece geçirmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Kişinin evlendiği kadının dul olması durumunda ona sadece ilk üç gecenin tahsisi gerekir. Bu zıfâf, evliliğin başında yeni hanımın en tabii hakkıdır. Bu süre bittikten sonra normal olarak sıra ile her gece birinin yanında kalmak gerekir. Eğer kızla evlenen kimsenin başka hanımları da varsa, ilk yedi geceyi yeni hanımına tahsis etmesi müstehaptır.

Yine Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem]'in **"Eğer dilerse senin yanında yedi gün kalayım. Eğer yanında yedi gün kalırsam (diğer) hanımlarımın yanında da yedi gün kalırım"** ifadesi; "benim seninle sadece üç gece kalmış olmam seni hor gördüğümünden ya da sana rağbetimin azlığından değildir. Benden sana bir hakaret yoktur. Hakkını hiç noksansız alırsın" anlamına gelir.

Ümmü Seleme'nin, iltifat yoluyla "Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] onunla (yani benimle) evlenince" diyeceği yerde "Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] Ümmü Seleme ile evlenince" diyerek kendisinden "Ümmü Seleme" diye bahsetmesi hayâsındandır.

Hadisimizin Arapça metninde geçen "ehil" kelimesini "kabile" anlamında yorumlayanlar olmuşsa da bazılarına ve bizim de tercih ettiğimiz görüşe göre Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] burada "ehil" sözüyle kendini kastetmiştir. Çünkü koca ile eş birbirinin ehlidirler.

Bu hadis-i şerif ile Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]: **"Sen, ailenin/kocanın yanında değersiz birisi değilsin. İstersen senin yanında yedi geceyi tamamlarım, dilerse senin yanında üç gece kalırım, sonra (diğer hanımlarımı) dolaşırım!"** buyurdu. Ümmü Seleme de: **"Üç (gece) kal!"** dedi^[445] anlamındaki hadis-i şerif arasında herhangi bir çelişki yoktur. Çünkü konumuzu teşkil eden hadis-i şerifte, Hz. Peygamber'in bu sözü Ümmü Seleme [radiyallahu anha]'nın yanında üç gece kaldıktan sonra söylediği açıkça ifade edildiği halde, Müslim ve İmam Mâlik'in rivayetlerinde böyle açık bir ifade yoktur. Dolayısıyla Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], Ümmü Seleme [radiyallahu anha]'ya hitaben söylediği rivayet edilen Ebu Dâvud'daki sözü, Ümmü Seleme [radiyallahu anha]'nın yanında üç gece kaldıktan sonra söylemiştir. Muvatta ve Müslim'de rivayet edilen sözü ise gerdek gecesinin sabahında veya ikinci gecenin sabahında söylemiştir. Yani ifadelerdeki farklılık olayların farklı günde olmasındandır. Bu bakımdan bunlardan birinde yedi geceye tamamlamadan bahsedilirken, birinde üç geceyi tamamlamadan bahsedilmesi bir çelişki değildir.

Özetle hadisimizde birden fazla kadınla evli olan bir kimsenin hanımları arasında adaletli davranması gerekir. Kişinin hanımına yumuşak davranması ve insanların hakka uymalarını sağlamak için gerçekleri onların anlayabileceği bir dille anlatması müstehaptır. Nitekim Hz. Ömer [radiyallahu anhu], hanımlarından şikâyet eden kocalara "sevmek ve sevdirmek için yollar arayın" diye tavsiyelerde bulunurken "Yuvalar ancak sevgi esası üzerine kurulmuştur" demiştir. O halde içinde adalet, yumuşaklık, iyilik, sevgi olan her şey güzelleşiyor. Güzel sözcükler dinletilen su molekülleri bile donarken daha güzel kristal şekiller oluşturuyor. Öfke ve küfür dinletilen su molekülleri donarken kristalleri bozuluyor. İnsan vücudunun çoğunun da su olduğunu unutmamak lâzım.

٤٢- أَخْبَرَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ خَالِدِ الْقَطَّانُ الرَّقِّي قَالَ: حَدَّثَنَا

حُجَّاجٌ قَالَ ابْنُ جُرَيْجٍ: أَخْبَرَنِي حَبِيبُ بْنُ أَبِي ثَابِتٍ، أَنَّ عَبْدَ

الْحَمِيدِ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي عَمْرٍو، وَالْقَاسِمَ بْنَ مُحَمَّدٍ، أَخْبَرَاهُ

أَنَّهُمَا، سَمِعَا أَبَا بَكْرٍ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ، يُخْبِرُ

أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ، زَوْجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخْبَرَتْهُ قَالَتْ:

لَمَّا وَضَعْتُ زَيْنَبَ جَاءَنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَخَطَبَنِي

فَقُلْتُ: «مَا مِثْلِي تُنَكِّحُ، أَمَا أَنَا فَلَا وَلَدَ فِيَّ، وَأَنَا غَيْرُ ذَاتِ

عِيَالٍ» قَالَ: «أَنَا أَكْبَرُ مِنْكَ، وَأَمَّا الْغَيْرَةُ فَيُذْهِبُهَا اللَّهُ، وَأَمَّا الْعِيَالُ
فَإِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، فَتَزَوَّجْهَا فَجَعَلَ يَأْتِيهَا» وَيَقُولُ: «أَيْنَ زُنَابُ؟»
حَتَّى جَاءَ عَمَّارٌ يَوْمًا فَاخْتَلَجَهَا فَقَالَ: «هَلْ دِهِ تَمْنَعُ رَسُولَ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَكَأَنْتَ تُزْضِعُهَا فَجَاءَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ» فَقَالَ: «أَيْنَ زُنَابُ؟» قَالَتْ: قُرْبِيَّةٌ «وَوَافَقَهَا عِنْدَهَا
أَخَذَهَا عَمَّارٌ» فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَنَا أَجِئْتُكُمْ
الْأَيْلَةَ» فَبَاتَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ أَصْبَحَ فَقَالَ: حِينَ
أَصْبَحَ: «إِنَّ بِكَ عَلَى أَهْلِكَ كَرَامَةً، فَإِنْ شِئْتَ سَبَعْتُ لَكَ، وَإِنْ
أَسْتَيْعَ أُسْتَيْعَ لِنِسَائِي»

42. ... Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hanımı Ümmü Seleme [radiyallahu anhâ] dedi ki:
“(O sırada vefat etmiş kocam Ebu Seleme’den olan kızım) Zeyneb doğunca Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] bana geldi. Derken bana dünürücü oldu. Ben de:

- ‘Benim gibi birisiyle evlenilmez. Bana gelince, artık benim çocuğum olmaz. Yine ben kıskanç birisiyim ve çoluk çocuk sahibiyim!’ dedim. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- ‘Ben senden daha büyüğüm. Kıskançlığı(ın)a gelince, Allah onu (senden) giderir. Çoluk çocuk sahibi olmana gelince, onlar, Allah’ın ve Resûlû’nün sorumluluğundadır!’ buyurdu.

Bunun üzerine Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] Ümmü Seleme [radiyallahu anhâ]’yla evlendi. Onun yanına gidip gelmeye ve (kızım Zeyneb’i kastederek): ‘Zünâb nerede?’ demeye başladı. Öyle ki Ammâr bin Yâsir [radiyallahu anh] bir gün gelip Zeyneb’i alıp sallamaya başladı ve:

- ‘İşte bu (çocuk), Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’e engel oluyor!’ dedi.

Ümmü Seleme [radiyallahu anhâ] onu daha emziriyordu. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] de:

- ‘Zünâb nerede?’ buyurdu. Ümmü Seleme [radiyallahu anhâ]:

- ‘Yakıncık bir yerdedir. Ammâr onu alıp yanında götürdü!’ dedi. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] de:

- ‘Ben bu gece gelirim!’ buyurdu.

Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] (orada) geceledi. Sonra sabah olduğunda Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- ‘Sen ailesinin/kocanın yanında değerli birisisin. Eğer dilerse senin yanında yedi (gün veya gece) kalırım. Eğer yanında yedi (gün veya gece) kalırsam (diğer) hanımlarımın (yanında da) yedi gün kalırım!’ buyurdu.”^[446]

Açıklama:

Kadın erkeğe, erkek de kadına eş olarak yaratılmıştır. İkisi birbirini tamamlayan unsurlardır. Havadaki azot ve oksijeni değer olarak birbirinden ayırmak nasıl imkânsızsa, kadın ve erkeği birbirinden ayrı görmek ve bunları birbiriyle yarıştırmak da o derece imkân haricidir ve her ikisine de saygısızlıktır. Erkeğin kendine ait yapısı ve özellikleri olduğu gibi kadının da kendine ait fitrat ve mahiyeti vardır.

Bu bağlamda hanımı veya hanımları üzerine dul bir kadınla evlenen bir kimsenin, yeni karısını normal sırasına sayılmamak üzere ilk üç geceyi onun yanında geçirmekle, normal sırasına sayılmak üzere ilk yedi geceyi onun yanında geçirmek arasında muhayyer bırakması meşru kılınmıştır.

Bakire bir kızla evlenen kimsenin başka hanımları da varsa, ilk yedi geceyi yeni hanımına tahsis etmesi müstehaptır. Eğer yeni hanım dulsa, kendisine sadece ilk üç gecenin tahsisi gerekir. Bu zıfâf, evliliğin başında yeni hanımın en tabîi hakkıdır. Bu süre bittikten sonra normal sırasıyla sıra ile her gece birinin yanında kalmak gerekir. İmam Mâlik, İmam Şâfiî, İmam Ahmed ve âlimlerin çoğunluğu bu görüştedir.

Hadiste Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in, hanımlarının yanında geçirdiği söz konusu edilen “geceler”e “günler” de dâhildir. Yani bakirenin yanında yedi gün yedi gece, dulun yanında üç gün üç gece kalınır. Bu müddet o kadının nöbetine katılmaz. Diğer kadınlar arasındaki nöbet bundan sonra başlar.

Şâfiî âlimlerinden İmam Nevevî’nin ifadesine göre eski hanımı veya hanımları üzerine evlenen bir kimsenin bakire veya dul olan hanımına üç veya yedi geceyi tahsis etmesinin farz mı yoksa müstehap mı olduğu meselesi üzerinde âlimler ihtilaf etmiştir. İmam Şâfiî’ye ve taraftarlarına göre, miktarları belirtilen geceleri yeni hanıma tahsis etmek farzdır. İmam Mâlik’ten ise farz ve vacip olduğuna dair iki rivayet vardır.

İmam Nevevî bu konuda şunları söylüyor: “Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] Hz. Ümmü Seleme’ye kendisinin yanında üç gece kalmakla yetindiği takdirde diğer hanımlarının yanında sırayla birer gece kalması gerektiğini, şayet kendisinin yanında yedi gece kalacak olursa, diğer hanımlarının yanında da yedişer gün kalması gerektiğini söylemekle ona bu konudaki hukuku açıklamış ve iki şıktan birini seçmeyi kendisine bırakmıştır. Hz. Ümmü Seleme de Hz. Peygamber’in kendi yanında üç gün kalmakla yetinmesini tercih etmiştir.

Çünkü yedi günlük ikamet bir yönden daha iyi ise de bu takdirde diğer arkadaşlarının her birisinin yanında yedişer gün kaldıktan sonra ancak kendisine sıra geleceği yönünden pek kârlı olmazdı. Zira ona sıra geç gelecekti.”^[447]

Hanefî âlimlerine göre ise bakire olsun, dul olsun yeni hanımın ilk sırayı almaktan başka bir hakkı yoktur. Dolayısıyla eski hanımı veya hanımları üzerine evlenen bir erkek ilk nöbeti yeni hanımına tahsis eder. Yeni hanımın yanında kaç gece kaldıysa, sırayla o kadar da diğer hanımlarının yanında kalır. Çünkü deliller birden fazla hanımı olan kimselerin, gecelerini hanımları arasında taksim etmekte adalete uymalarının farz olduğunu ifade etmektedir.

Büyük hadis âlimi Hattâbî'nin ifadesine göre Allah'ın kadınlar hakkında emrettiği "ma'rûf" işte budur. Zira bakire utandığı için daha fazla mehil, istek, arzu ve yumuşaklıkla hareket edilmeye muhtaçtır. Dul kadın ise daha önce bir evlilik tecrübesi geçirmiştir, dolayısıyla hayat arkadaşı yenilendiği için kendisine üç gecelik bir ikramda bulunulmuştur.

Yine hadisimizde değinilen başka bir husus da Ümmü Seleme [radiyallahu anhâ]'nın, Ebu Seleme'den olan kızı Zeyneb doğunca Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in ona dünür olmasının olmasıdır.

Ümmü Seleme'nin ilk eşi Ebu Seleme, Uhud gazvesinde aldığı yaranın daha sonra nüksetmesi üzerine hastalanmıştı. Önce eşinden ölümü halinde kimseyle evlenmemesini istediye de daha sonra bu görüşünden vazgeçerek ona mutlaka evlenmesini öğütlemiş, ayrıca kendisinden daha hayırlı biriyle evlenmesi için dua etmişti. Ebu Seleme vefat edip (4/625) de Ümmü Seleme [radiyallahu anhâ] kızı Zeyneb'i doğurunca Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] ona evlenme teklifinde bulundu. Ümmü Seleme [radiyallahu anhâ] bu teklifi olumlu karşılamakla birlikte hem yaşlı ve hem de kıskanç bir kadın olduğunu, ayrıca çok sayıda çocuğu bulunduğunu ileri sürdü. Hz. Peygamber ona kendisinin daha yaşlı olduğunu, kıskançlığını gidermesi için Allah'a dua edeceğini, çocuklarına da sahip çıkacağını söyleyince Ümmü Seleme evlenme teklifini kabul etti.

Yine hadisimizde geçen diğer bir husus da Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in, Ümmü Seleme [radiyallahu anhâ]'nın çocuklarına gerekli ilgi ve önemi göstermesidir. Ümmü Seleme [radiyallahu anhâ], Hz. Peygamber'le evlenince aralarında Zeyneb'in de bulunduğu bu çocuklar onun yanında yetişti. Bu sebeple Zeyneb, "rebîbetü Resûlillâh" (Resûlullah'ın üvey kızı) diye anıldı. Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in, Ümmü Seleme'nin kızı Zeyneb'i kastederek "**Zünâb nerede?**" demesi, ona yakınlık ve şefkat gösterdiğinin belirtisidir. Yine Ammâr bin Yâsir [radiyallahu anh] 'ın da Ümmü Seleme'nin kızı Zeyneb'i Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e engel olabileceği düşüncesiyle alıp götürmesi, hem süt emme çağında ve yetim olan Zeyneb'e gerekli değerin verildiğinin hem de Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem]'e yapılan saygının bir göstergesidir. Çünkü Yüce Allah, Kur'ân'da "*Ey iman edenler, kendinizi ve aile halkınızı yakıtı taşlar ve insanlar olan ateşten koruyun!*"^[448] buyururken, çocukları küçük yaştan itibaren dünyevî ve uhrevî hayata hazırlamanın önemli bir mesuliyet olduğuna işaret ettiği için, Peygamber Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem]'in de üvey kızı Zeyneb'le yakından ilgilenmesi, onun ne kadar şefkat ve merhamet dolu bir kişiliğe sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Zira Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem] çocukları en güzel dünya nimetlerinden biri olarak görür; onlara karşı ilgi ve alâkayı asla eksik etmez ve değerli olduklarını onlara hissettirirdi. Dolayısıyla da çocukların şahsiyet sahibi olmaları için onlarla her ortamda ilgilenmiş ve onlara değer vermiştir.

Ümmü Seleme'nin Zeyneb'ten başka diğer çocukları Ömer, Dürre ve Zeyneb'i Medine'de dünyaya getirdiği^[449] veya bütün çocuklarını Habeşistan'da doğurduğu rivayet edilmektedir.^[450] Bunlardan İbni Ebi Seleme diye bilinen Ömer, Resûl-i Ekrem'in, "Oğlum, besmele çek, sağ elinle ye ve hep önünden ye!" diye kendisine yemek âdâbını öğretmesiyle tanınır.^[451]

Yetim kalan bu çocuklar, ümmetin birer ferdidir. Kur'ân'da yirmi iki âyette yetimlerle ilgili meselelere temas edilmiş ve yetimlere karşı iyi davranılması emredilmiştir. Yetimler, bakıma, ilgiye, herkesten daha fazla muhtaçtır. Kendisi de bir yetim olan ve yetimliği bizzat yaşamış olan Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in bu hadiste de geçtiği üzere yetimlere bizzat gerekli ilgi ve önemi gösterdiğini ortaya koymaktadır. Hz. Peygamber birçok hadisinde yetimlerin hukuku üzerinde hassasiyetle durmuştur.

Ayrıca Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem], çocukların şahsiyet sahibi olmaları için onlarla her ortamda ilgilenmiş, onlara değer vermiş, onları anlamak için söz hakkı verip dinlemiş, dünyalarına girmeye çalışmıştır.

Küçük yaşlarda sevgi ve şefkate büyük ihtiyaç duyan yavruların sevgi ve şefkat timsali ebeveynler tarafından muhabbetle kucaklanması, sevgiden yoksun bırakılmaması da çocuk terbiyesinin önemli esaslarındandır. Bununla birlikte ölçsüz ve dengesiz bir sevginin zamanla çocuğun şımarmasına ve lâubalileşmesine sebep olacağından, şefkat-ciddiyet dengesinin korunması ve bu hususta dengeli olunması gerekmektedir.

Çocukları hayata hazırlamak ve şahsiyetlerinin gelişmesine yardımcı olmak maksadıyla, onlara değer verip ilgilenmek, onların seviyelerine uygun espriler yapmak, 'yavrum, evlâdım, çocuğum' diye hitap ederek gönüllerini almak, herhangi bir suç işlediklerinde cezalandırmadan önce konuşmalarına fırsat verip dinlemek, yaşlarına uygun görevler vererek sorumluluk sahibi olmalarına, özgüven kazanmalarına yardımcı olmak gibi hususlar da hadis-i şeriflerde öngörülen tavır ve davranışlardır.

Çocuk terbiyesinde en önemli hususlardan biri de onların kendi öz kültürümüzü ve manevî değerlerimizi, en güzel yöntemlerle öğrenmelerini ve iyice kavramalarını sağlamaktır. Onlara dinî ve millî değerlerimizi en tesirli biçimde kavratmanın yolu, bunları bizzat yaşamamızdır.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/165 (8876). Ayrıca bk. Müslim, Nikâh 41, 43 (1460); Ebu Dâvud, Nikâh 33-34 (2122); İbni Mâce, Nikâh 26 (1917); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, VI, 292, 307

en-Nisâ suresi, 4/3.

Ebu Dâvud, Nikâh 38; Tirmizî, Nikâh 42, Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, II, 295, 347, 471.

en-Nisâ suresi, 4/129

Cessâs, Ahkâmü'l-Kur'an, II, 55.

. Kevser Kâmil Ali - Salim Ögüt, "Çok Evlilik", DİA, 8/366.

Dârimî, Nikâh 25; Ebû Dâvûd, Nikâh 38.
Buhârî, Tefsîru Sûre-i Ahzâb 7.
Müslim, Cenâiz 3, 4; Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 4/27-28, 6/307.
M. Yaşar Kandemir, "Ümmü Seleme", DİA, 42/328-329.
Müslim, Radâ' 42 (1460); Muvatta', Nikâh 14.
Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/166 (8877). Ayrıca bk. Müslim, Cenâiz 3 (918); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 26/262 (16344); İbni Hibbân, es-Sahîh, 7/212 (2949).
Nevevî, Şerhu Müslim, 10/44.
et-Tahrîm suresi, 66/6.
İbn Hacer, el-İsâbe, 8/222.
Zehebî, A'lâmü'n-nübelâ', 1/151.
Buhârî, Et'ime 2, 3; Müslim, Eşribe 108.

١٠- تَأْوِيلُ قَوْلِ اللَّهِ جَلَّ ثَنَاؤُهُ ﴿تُرْجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُنَّ وَتُؤْوِي إِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ وَمَنِ ابْتَغَيْتَ مِنْهُنَّ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ تَقَرَّوْا عَنْهُنَّ وَلَا يَحْزَنَ وَيَرْضَيْنَ بِمَا آتَيْتَهُنَّ كُلَّهُنَّ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَلِيمًا﴾ (٥١) سورة الأحزاب

10. YÜCE ALLAH'IN AHZÂB SURESİNDEKİ (33/51) ÂYETİN YORUMU

٤٣- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُبَارَكِ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كُنْتُ أَغَارُ عَلَى اللَّاتِي وَهَبَنَ أَنْفُسَهُنَّ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَأَقُولُ أَوْ تَهَبُ الْمَرْأَةُ نَفْسَهَا لِلرَّجُلِ؟ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى ﴿تُرْجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُنَّ وَتُؤْوِي إِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ، وَمَنِ ابْتَغَيْتَ مِنْهُنَّ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ﴾ قُلْتُ: «وَاللَّهُ مَا أَرَىٰ رَبُّكَ إِلَّا يُسَارِعُ لَكَ فِي هَوَاكَ»

43. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

"Ben, kendilerini Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'e hibe eden kadınları kıskanırdım ve:

- **'Bir kadın, kendini bir adama nasıl hibe eder?'** diye söylenirdim.

Bunun üzerine Yüce Allah, **"Onlardan dilediğinin beraberliğini erteler, dilediğini yanına alırsın. Uzaklaştırdıklarından birini tekrar istemende senin için bir sakınca yoktur"** (el-Ahzâb suresi, 33/51) ayetini indirdi. Ben de:

- **'Vallahi, öyle görüyorum ki, Rabbin senin isteklerini/razı olduğun şeyi hemen yerine getiriyor!'** dedim."^[452]

Açıklama:

Yüce Allah, Müslümanlar'ın evlenip yuva kurmalarına büyük önem vererek Kur'ân-ı Kerîm'de *"Size onlar sayesinde veya onlarla huzur ve sükûnete ermeniz için kendi cinsinizden eşler yaratması ve aranızda sevgi ve merhamet yaratması, O'nun kudretinin alâmetlerindendir. Bunda düşünen bir topluluk için işaretler vardır"*^[453] buyurmaktadır.

Allah Teâlâ burada kadın ve erkeğin birbiri için yaratıldığını ve bu tür bir yaratılışın Allah'ın kullarına bir lütfu olduğunu bildirmektedir. Bu, kadın ve erkeğin birbirinden uzak olmasının değil sağlıklı ve temiz bir zeminde beraber olmasının fıtrata daha uygun olduğunu göstermektedir. Bu en güzel şekilde evlenme ile mümkün olmaktadır.

Öte yandan sağlıklı nesiller elde etmek ancak bu nesillerin bir evlilik içinde meydana gelmesi ve anne-babanın müşterek ilgi ve sorumluluğu altında büyütülmesi ile mümkündür. Böyle bir birliktelik içinde meydana gelmeyen çocuklar gerek sosyal gerek psikolojik gerekse ahlâkî bakımdan daha problemli olmaktadır.

Ayrıca toplumsal ahlâkın korunmasında da kadın-erkek ilişkilerinin bir evlilik zeminine dayanmasının büyük önemi vardır. Evlenmenin mümkün olmadığı çoğu durumda kadınlar ve erkekler birbirlerinden uzak durmamakta, sadece ilişkilerini gayri meşru zeminlerde sürdürmekte veya normal olmayan ilişki yollarına sürüklenmektedir.

İslam dini tek evliliği teşvik etmekle birlikte prensip olarak çok evliliği yasaklamamıştır. Çok evlilikle ilgili âyetin^[454] devamında tek kadınla evlilik tavsiye edilirken gerekçe olarak zikredilen kaydı, "Bu sizin çocuklarınızın artıp geçim derdine düşmemeniz için en uygun yoldur" şeklinde anlayan müfessir ve hukukçular da vardır. Bazı İslam hukukçuları bundan hareketle Kur'an'ın çok evlilik için adaletli davranmanın yanı sıra "eşlerin nafakasını temin edebilecek malî güce sahip olma" kaydını da getirdiği, bunun hukuken olmasa bile dinen şart olduğu görüşünü benimsemişlerdir.

Çok evlilik konusunda Hz. Peygamber'in özel bir durumu olduğu şüphesizdir. Onun hayatının sonlarına doğru dokuz hanımı bir nikâh altında toplamış olması, bazı araştırmacılar tarafından dünyevî zevklere düşkünlükle yorumlanmak istenmiş ve konuyla ilgili bazı iddialar ileri sürülmüştür. Kendisinden önceki birçok peygamberin uygulamalarına, yaşadığı dönemle içinde bulunduğu çevrenin geleneklerine uyararak birden fazla kadınla evlenmiş ve evlât sahibi olmuştur.

Hz. Peygamber Efendimiz'in evliliklerinin hiçbirinde nefsanî bir temayül ve düşkünlük görmek mümkün değildir. O hiçbir kıza gençlik yıllarında talip olmamış ve kendisine talip; 40 yaşında, çocuklu, dul bir hanım

olan Hz. Hatice ile evliliği kabul etmiş, ömrünün en zinde yıllarını onunla yaşamıştır. Ondan sonraki evlilikleri, yaşlılık zamanlarına denk gelir. (54 yaşından sonra.) Bunların hiçbirisi kendi arzusuyla değil, bütünüyle ilahî tayinle ve toplumsal nedenlerle gerçekleşmiştir. Üstelik bu evliliklere mazhar olan annelerimizin çoğu yaşlı, çocuklu ve çaresiz kimselerdir. Peygamber Efendimiz'in bu evlilikleri vesilesiyle pek çok kavim ve kabile ile akrabalık bağı tesis edilerek İslam'ın yayılması hızlanmış, ayrıca dinin hanımlara daha kolay öğretilmesi temin edilmiştir.

Bu bağlamda Yüce Allah'ın **"Onlardan dilediğinin beraberliğini erteler, dilediğini yanına alırsın"**^[455] ifadesiyle ilgili çeşitli yorumlar yapılmıştır.

İbni Hacer el-Askalânî'ye göre bu hadiste geçen âyetin yorumuyla ilgili olarak şu üç görüş ön plana çıkmaktadır:

1. Cumhura göre bu âyetin manası şudur: Kadınların arasında nöbet usûlünü uygulamak zorunda değilsin. Bunlardan dilediğin ile yatarsın, dilediğini geri bırakırsın.

2. Bir görüşe göre bu âyetin ise manası şöyledir: Hanımlarından dilediğini alırsın, dilediğini bırakırsın.

3. Diğer bir görüşe göre ise bu âyetin manası şöyledir: Kendilerini sana hibe eden kadınlardan dilediğini kabul edersin, dilediğini reddedersin.

Bu yorumlar içerisinde, konumuzla bağlantılı olanı ise üçüncü görüş olup "Kendilerini sana hibe eden kadınlardan dilediğini kabul edersin, dilediğini reddedersin" şeklindedir.^[456]

Çünkü yüce Allah konumuzla ilgili âyette Peygamberimizin Hz. Âişe gibi bazı hanımlarının, kendi nefislerini Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem]'e hibe eden kadınlara duydukları kıskançlıklarına karşı cevap vermek üzere şöyle buyurdu:

"Onlardan dilediğinin beraberliğini erteler, dilediğini yanına alırsın. Uzaklaştırdıklarından birini tekrar istemende senin için bir sakınca yoktur."^[457]

Yine yüce Allah, el-Ahzâb suresinin 50. âyetinde ise konu bağlamında şöyle buyurmaktadır: *"Ey Peygamber! Mehirleri verdiğin hanımlarını, Allah'ın sana ganimet olarak verdiği"* sana iade ettiği Cüveyriye ve Sâfiyye gibi savaşta ganimet alma ve esir alma sebebiyle *"cariyeleri"* hicret eden kadınlardan farklı olarak Mekke'den Medine'ye *"seninle beraber hicret eden amcanın kızlarını, halalarının kızlarını, dayının kızlarını, teyzelerinin kızlarını sana helâl kıldık. Eğer mümin bir kadın kendisini Peygambere bağışlar ve Peygamber de onu nikâhlamak isterse, bunu sana helâl kıldık."* Zira o kadının kendi nefisini hibe etmesi kabul makamında cereyan etmektedir. *"Bu (hüküm) müminlerden ayrı olarak sadece sana mahsustur."* Nübüvvetinin şerefi ve senin hürmete hak kazanmış olman sebebiyle bu durum sana ait bir özelliktir. Bu özellik mehir olmaksızın hibe lafzıyla yapılan nikâhtır.

Konumuzla ilgili âyetler ve hadisimiz, şu hükümlere delâlet etmektedir:

Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e genişlik olması ve risaleti tebliğ hususunda kendisine kolaylık olması için dört sınıf kadının ona mübah olması. Bu dört sınıf şunlardır:

1. Mahremler dışında, mehirlerini verdiği bütün kadınlar: Bu âlimlerin cumhurunun görüşüdür.
2. Cariyeler dünyada esir olmanın ya da köle olmanın meşru olduğu bir vakitte hâkimiyet ve galibiyet yoluyla alınan harp ganimetlerinden Allah'ın Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'e verdiği cariyelerdir.

3. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] ile birlikte Mekke'den Medine'ye hicret eden amca, dayı, hala ve teyze kızları gibi yakın akrabaları: Bunlar amcası Abbâs'ın ve diğer amcası Abdulmuttalib evlâdının kızları, Abdulmuttalib'in kızlarının çocuklarının kızlarıdır. Bu ifade, Kureyşli kadınları içine almaktadır. Dayı kızları Abdi Menâf bin Zühre kızlarının çocuklarıdır.

4. Mehirsiz olarak kendi nefislerini Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem]'e hibe eden kadınlar. Bunlar beş kişi idi:

- a. Meymûne bintü'l-Hâris,
- b. Zeyneb binti Huzeyme Ümmü'l-Mesâkin el-Ensâriyye,
- c. Havle binti Hakim,
- d. Fâtıma binti Şüreyh,
- e. Ümmü Şerîk binti Câbir.

Fakat kendi nefislerini Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'e hibe eden bu kadınlardan hiçbirisi Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in yanında değillerdi. Zira Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] onlardan hiçbirini kabul etmemişti.

"Eğer 'mümin bir kadın' kendisini Peygambere bağışlar ve Peygamber de onu nikâhlamak isterse bunu da sana helâl kıldık. Ey Peygamber! Eğer dilerse mehirsiz olarak kendisini nikâhlamak üzere sana kendisini bağışlayan mümin kadın sana helâldir."^[458]

Bu âyette geçenleri kısaca açıklamak gerekirse;

Bu gruptaki kadınların Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e mübah kılınması iki şarta bağlıdır:

- a) Kadının nefisini Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e hibe etmesi,
- b) Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in bu kadını nikâhlamayı arzu etmesi.

"Hibe" lafzıyla evlilik, Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in özelliklerinden olup diğer müminlere caiz değildir. Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem]'in kendisini hibe eden kadınla mehirsiz, velisiz ve şahitsiz evlenme hakkı vardır.

*"Helâl kılınmak"*tan maksat, umumî nikâh iznidir. Dikkat edilirse Abdullah bin Abbâs [radiyallahu anh] ve Mücâhid [rahimehullah]'ın dediği gibi: *"Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in yanında hibe edilmiş hiçbir kadın yoktu."*

Eğer kendisini hibe eden kâfir ise bu kadın Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e helâl olmaz. Nitekim konuyla ilgili olarak tefsirci İbnü'l-Arabî der ki:

"Bana göre sahih olan, bu çeşit kadının ona haram olmasıdır. Böylece bizden farklı olmaktadır. Zira fazilet ve ikram açısından onun nasibi daha çoktur. Noksanlık açısından onun bundan uzaklığı açıktır. Bize kitap

ehli hür kadınları nikâhlamak caiz kılındı. Yüceliği sebebiyle ona mümin hanımlar tahsis edildi. Hicret faziletinin noksanlığı sebebiyle hicret etmeyen kadınlar ona helâl olmazsa, küfür vasfı sebebiyle hür kitabî kadının ona helâl olmaması daha lâyıktır.^[459]

Cenâb-ı Hakk'ın bu âyette geçen "mümin bir kadın" ifadesi, kâfir kadının Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'e helâl olmadığına delildir.

Cenâb-ı Hakk'ın "Eğer Peygamber onu nikâhlamak isterse" ifadesi, hibenin ancak Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in kabulüyle tamamlanacağına delildir. O kabul ederse, o kadın ona helâl olur. Kabul etmezse bu lüzumlu değildir. Nitekim bir adama bir şeyi hibe ettiğin zaman onu kabul etmesi vacip değildir.

Yine Cenâb-ı Hakk'ın "sana mahsus olarak" ifadesi hibe lafzıyla yapılan nikâhın geçerli olmasının Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hususiyetlerinden olduğuna, nikâh hibesinin Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'den sonra hiçbir kimseye helâl olmadığına ve hiçbir kadının nefsinin bir adama hibe etmesinin helâl olmadığına delildir. Bu âlimlerin cumhurunun görüşüdür.

Hanefiler ve Malikîler şöyle demişlerdir: Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'den başkaları için hibe lafzıyla nikâh geçerlidir. Bu durumda akitte tesmiye edilen mehir kadının hakkıdır, hiçbir şey tesmiye edilmemişse, mehr-i misil kadının hakkıdır. Mufavvada kadının cinsel ilişkiye girmeden önce mehir talep etmesi, cinsel ilişkiye girdikten sonra mehr-i misil talep etmesi hakkıdır.

İhtilafın kaynağı "Bu (hüküm), müminlerden ayrı olarak sadece sana mahsustur"^[460] âyetinin manası konusundadır.

a) Bir grup âlim bu hususiyetin Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] için hibe lafzıyla nikâhın geçerli olması konusunda olduğu görüşüne varmışlardır. Bunun delili Cenâb-ı Hakk'ın Ahzâb suresinin 50. âyetinde geçen "Bu (hüküm), müminlerden ayrı olarak senin içindir", "Peygamber onu nikâhlamak isterse" ve "kadın nefsinin Peygamber'e hibe ederse" ayetleridir. Bu cumhurun görüşüdür.

b) Âlimlerden bir diğer grup, ayette yer alan hususiyetin kendini hibe eden kadının mehirsiz nikâhlanması hakkında olduğu görüşüne varmışlardır. Hibe lafzıyla nikâh akdine gelince bu, hem Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] hem de ümmetine eşit olarak caiz idi. Yani bu hususiyet lafızda değil, manadadır. Zira yüce Allah "hibe etti" lafzıyla, hibe lafzını kadına izafe etmiş, nikâhlamanın arzu edilmesini de Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e izafe etmiştir. Böylece aradaki farklılık kadın tarafından kullanılan lafzın manasıdır. Bu da hibe lafzının, bedeli terk etme manasına delâlet etmesidir.

Nitekim Buhârî'nin, el-Ahzâb suresinin 51. âyeti için açtığı bahiste rivayet ettiği Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] hadisinin şerhinde İbni Hacer el-Askalânî der ki:

"Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e nefislerini yani kadınlıklarını mehirsiz olarak hibe eden kadınların birkaç kişi olduğu çeşitli hadislerden anlaşılmaktadır. Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın "Kendilerini Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e hibe eden kadınları ayıplardım" şeklindeki ifadesi, kendisini Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem]'e hibe eden kadının ikiden fazla olduğuna delâlet etmektedir.

Bazı rivayetlere göre Havle binti Hâkim, Fâtıma binti Şüreyh, Ümmü Şerîk, Zeyneb binti Huzeyme isimli kadınlar, kendilerini söz konusu edilen şekilde Peygamber Efendimiz'e hibe eden kadınlardandırlar. Kendilerini bu şekilde Peygamber Efendimiz'e hibe eden kadınlardan hiçbirisiyle Peygamber Efendimiz'in gerdeğe girmediği sahih rivayetlerle sabittir."^[461]

Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın bu kadınları ayıplamasının sebebi hakkında ise hadis şarihi Sindî şöyle der:

"Hz. Âişe [radiyallahu anhâ], kadınların fitratında bulunan kıskançlıktan dolayı Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in kadınları çoğalmasın, diye bu ayıplamayı yapardı."

Kurtubî de konuyla ilgili olarak şöyle der: "Bu kınama kuvvetli kıskançlıktan ileri gelmiştir. Çünkü Hz. Âişe [radiyallahu anhâ], söz konusu edilen hibe şeklinin Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] için Allah tarafından mübah kılındığını biliyordu. Hz. Âişe [radiyallahu anhâ], bu kadınların anılan davranışlarının takdire şayan, imrenilecek bir hâl olduğunu da anlıyordu. Bu yüce şerefe kavuşmak ve Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in bereket ve feyzinden istifâde etmek ve onun hayat arkadaşı olmak en büyük nimetlerdendi."

Hadisimizin Arapça metninde geçen "hevâ" kelimesinin sözlük manası; 'nefsin arzusu' demek ise de burada 'rıza' manasında kullanılmıştır. Çünkü Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in nefsi arzuya göre hareket etmediği ve bundan uzak olduğu Kur'ân-ı Kerîm ile sabittir.^[462] Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], insanları nefsi arzuya uymaktan men ederken, böyle bir şeyi onun hakkında düşünmek bile büyük bir hatadır. Bazılarına göre Hz. Âişe [radiyallahu anhâ], nazlılığından ve kadınların yaratılışında mevcut kadınlık kıskançlığı nedeniyle bu kelimeyi kullanmıştır. Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] bu kelime yerine 'rıza' kelimesini kullansaydı daha münasip olurdu.

٤٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُبَارَكِ قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُؤَدَّبُ قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ غَزْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ:

عَنْ أُمِّ شَرِيكٍ، أَنَّهَا «كَانَتْ فِيمَنْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ

44. ... Ümmü Şerîk [radiyallahu anhâ] dedi ki:

"Ümmü Şerîk [radiyallahu anhâ], kendisini Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e hibe edenlerdendi."^[463]

Açıklama:

Bu hadis, kendisini Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e hibe eden kadınlardan Ümmü Şerîk [radiyallahu anhâ]'nın da kendisini Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem]'e hibe ettiğini ifade etmektedir.

Bir önceki hadisin şerhinde de geçtiği üzere birçok kadın, peygamber eşi olabilmek için mehirsiz olarak onunla evlenmek istemiştir. Aşağıda belirtilen âyetin ifadesiyle kadınlar, kendilerini Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem]'e bağışlamışlardır. Bu şartla evlenmesi âyete göre caiz olduğu halde kendisinin bu ruhsatı kullandığına dair örnek yoktur. Konuyla ilgili olarak yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Ey Peygamber! Mehirlerini verdiğin eşlerini, Allah'ın sana ganimet olarak verip de elinin sahip olduğu kadınları, seninle birlikte hicret eden amca kızlarını, hala kızlarını, dayı kızlarını, teyze kızlarını, kendini Peygamber'e mehirsiz olarak bağışlar da peygamber de onunla evlenmek isterse böyle bir mümin kadını -bu sonuncusu diğer müminlere değil, zâtına mahsus olmak üzere- sana helâl kıldık. Müminlere eşleri ve sahip oldukları kadınları hakkında hangi kuralları geçerli kıldığımızı biliyoruz. Sana mahsus olanı güçlük çekmeyesin diye meşru kıldık. Allah çok bağışlayıcı, pek esirgeyicidir."^[464]

Yüce Allah'ın Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'e hitaben böyle buyurması; Hz. Peygamber'in hiç olmazsa aile hayatında rahat olabilmesi, birden fazla eşiyle yaşarken sıkıntıya düşmemesi için kendisine özgü olmak üzere bahşedilen ruhsatlar, kolaylıklar bu âyetten itibaren bazı açıklamalarla birlikte şöyle sıralanmıştır:

Dörtten fazla eşle evlenmesinin helâl olması, isteyen kadınlarla mehirsiz evlenmesinin caiz olması, bu âyetler geldiğinde evli bulunduğu kadınlardan başka kadınla evlenmesinin ve bunlardan birini boşayarak yerine bir başka kadını almasının caiz olmaması, vefat ettiğinde veya boşadığında eşleriyle başkalarının evlenmesinin caiz olmaması ve eşlerinin bundan sonra yabancılara karşı daima perde arkasında bulunmaları.

Ayrıca kendisi yirmi beş yaşında iken kırk yaşında dul bir hanımla evlenmiş, onunla yirmi beş yıl mutlu bir hayat yaşamış, çocuk sahibi olmuş, Hz. Hatice vefat edinceye kadar da başka bir hanımla evlenmemiştir. Şu halde daha sonra, on yıl gibi kısa bir zaman içinde birçok kadınla evlenmesinin cinsel arzuyla izah edilemeyecek sebepleri ve hikmetleri olmalıdır. Fedakârlık eden bazı hanımların ödüllendirilmesi, evlilik yoluyla akrabalık (yani sıhriyet) bağı kurarak bazı fertleri ve grupları kazanmak, onlarla yakınlık ve dostluk oluşturmak ve bu suretle İslam'a karşı olan cepheyi zayıflatmak, özel hayatı ve aile ilişkileri başta olmak üzere ümmetin bilmesini istediği hususların eksiksiz zaptedilip başkalarına anlatılmasını, bu amaçla toplumun Peygamber hanımlarının bilgilerinden yararlanmalarını sağlamak bunlardan bazılarıdır.

Hanımların da onunla evlenmek istemelerinde birinci etken, peygamber hanımı olarak yaşama ve ölme şerefine nail olmaktır. Bu sebeptendir ki, Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem] kendilerini, dünya nimetleri ile Peygamber'den birini seçmede serbest bıraktığında eşlerinin tamamı onu ve Allah rızasını seçmişlerdir.

Yine *"Ey peygamber! Mehirlerini verdiğin hanımlarını..."* âyetinin manası şudur: Ey Resûlüm! Biz ücretlerini -yani mehirlerini- verdiğin hanımları sana helâl kıldık. Mehri verilen kadın, mehrini almayan kadından daha üstündür. Bu, mükemmel bir durumdur. En uygun olanı, mehrin hiçbir geciktirme olmaksızın tam olarak verilmesidir. İnsanların mehri geciktirmeleri hususuna gelince bu ihtiyat maksadıyla, mehirlerde çok aşın gidilmesi ve mehrin tam olarak ödenmesinin imkânsızlığı sebebiyle örfte sonradan icad edilen şeylerdendir.

Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hanımlarına verdiği mehri on iki buçuk ukıyye yani beş yüz dirhem gümüş idi. Ancak Ümmü Habîbe binti Ebi Süfyân bundan müstesna. Çünkü onun mehrini Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] adına Habeşistan kralı Necaşî dört yüz dinar altın olarak vermişti. Yine Safiyye binti Huyeyy de bundan müstesnadır. Çünkü Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] onu Hayber esirleri arasından seçti, sonra azat etti. Onun azat edilmesini mehri saydı. Ayrıca Cüveyriye bintü'l-Hâris el-Mustâlikiyye adına esirlikten kurtulmaya dair yaptığı yazılı anlaşma hisselerini Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] Sâbit bin Kays bin Şemmâs'a ödedi ve onunla evlendi.

"Allah'ın sana ganimet olarak verdiği cariyeleri sana helâl kıldık." Yani Allah, ganimet mallarından aldığı cariyeleri sana mübah kıldı. Bu, kadınlardan ikinci gruptur. Bunlar memlûk cariyelerdir. Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] Safiyye, Cüveyriye, Reyhâne binti Şem'ün en-Nadriyye, İbrahim'in annesi Mâriye el-Kıbtıyye'yi memlûk olarak aldı. Son iki cariyeye Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem]'in normal ilişki kurduğu kadınlardandı.

Yine *"Seninle beraber hicret eden amcanın kızlarını, halalarının kızlarını, dayının kızlarını, teyzelerinin kızlarını sana helâl kıldık. Seninle birlikte muhacir olan amca kızları, hala kızları, dayı kızları ve teyze kızlarını sana helâl kıldık. Ancak bunlardan hicret etmeyenler müstesna."*

Bu üçüncü grup kadının muhacir olmasının şart koşulduğu ve Ümmü Hani' gibi muhacir olmayan hanımların helâl olmadığı müstesna.

Amca ve hala kızlarından maksat, Kureyşli kadınlardır. Zira uzak olsun, yakın olsun Kureyşliler'e "Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem]'in amcaları" ve Kureyşli kadınlara "Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem]'in halaları" denilmektedir. Dayı ve teyze kızlarından maksat, Zühreoğulları'nın kızlarıdır. Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem]'in nikâhı altında altı Kureyşli kadın olup Zühre kabilesinden

hiçbir kadın yoktu.

Konuyla ilgili başka bir rivayette ise kendi nefsinin Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e hibe eden kadın olan Ümmü Şerik ed-Devsiiye, Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem]'e:

- **'Nefsimi sana başışladım!'** dedi.

Bunun üzerine Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] buna karşı sustu. Bir adam kalktı ve:

- **'Ey Allah'ın Resûlü! Senin ona ihtiyacın yoksa, beni onunla evlendir!'** dedi.

(Peygamberimiz de onu ona nikâhladı.)^[465]

Aynı şekilde kendilerine Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e hibe eden diğer kadınlar da böyle idi. Ancak Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem]'in yanında kendini ona hibe eden hiçbir kadın yoktu.

İbni Sa'd rivayet ediyor ki: "Leylâ binti el-Hatîm kendini Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem]'e hibe etmiş, başka kadınlar da kendilerini Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem]'e hibe etmişlerdi. Ancak biz Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem]'in bunlardan herhangi birini kabul ettiğini işitmedik."^[466]

Eğer kendini hibe eden kâfir ise bu kadın Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e helâl olmaz. Nitekim İbnü'l-Arabî konuyla ilgili olarak şöyle der: "Bana göre sahih olan, bu çeşit kadının ona haram olmasıdır. Böylece bizden farklı olmaktadır. Zira fazilet ve ikram açısından onun nasibi daha çoktur. Noksanlık açısından onun bundan uzaklığı açıktır. Bize kitap ehli hür kadınları nikâhlamak caiz kılındı. Yüceliği sebebiyle ona mümin hanımlar tahsis edildi. Hicret faziletinin noksanlığı sebebiyle hicret etmeyen kadınlar ona helâl olmazsa, küfür vasfı sebebiyle hür kitabî kadının ona helâl olmaması daha lâyıktır."^[467]

Cenâb-ı Hak *"sana has olarak..."* cümlesinin muhtevasını Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hükümlerinin bazen müminlerin hükümlerinden farklı olduğunu açıklayıp pekiştirerek şöyle buyurdu:

"Sen sıkıntıya düşmeyesin diye, biz, müminlere eşleri ve sahip oldukları cariyeleri hakkında neleri farz kıldığımızı bilmekteyiz. Allah Gafûr'dur, Rahîm'dir." Yani ey Resûlüm! Zikredilen hususlar seninle hanımların hakkındaki hükümdür. Senin ümmetinin hanımlarıyla olan hükmüne gelince, bunun bilgisi bizim nezdimizde olup hikmet ve maslahat gereğine göre bunu kendilerine beyan edeceğiz.

Ayetin manası şudur: Müminlerin sadece dört hür kadınla evlenmeleri, putperestler ve mecûsîler dışında mümine ve kitabî cariyelerden diledikleriyle evlenmeleri, bunlarla hibe lafzıyla evlenmelerinin mübah olmaması; veli, mehir ve şahitlerin şart kılınması şeklinde kendilerinin maslahatlarının bulunduğu hükümleri ve bu hükümlerde Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'den farklı kılınması gibi müminlerin hanımları ve cariyelerin durumu hakkında farz kılınan hükümler, şartlar ve kayıtları Allah gayet iyi bilir.

Bu, daha önceki durumu te'kid eden ve açıklayan bir ara cümledir. Cenâb-ı Hak -daha önce geçtiği gibi- bazı hükümlerin Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e mahsus olmasının sebebini zikretti. Bu sebep şudur: Biz senden darlığı ve meşakkati kaldırmamız için, kendini tamamen risaleti tebliğ etmeye vermen için zikredilen kadınları, cariyeleri, akrabaları ve kendi nefsinin hibe eden kadınları sana mübah ve helâl kıldık.

Allah kendisinden sakınılması mümkün olmayan şeylerde seni ve müminleri çok mağfiret edicidir; sıkıntıyı ve meşakkati ortadan kaldırmak ve tevbe ettikleri günaha ceza vermemek suretiyle sana ve onlara çok merhametlidir. Kısaca, "Allah Gafûr'dur, Rahîm'dir." ifadesi ile Cenâb-ı Hak bütün müminlere mağfiret ve rahmetiyle ünsiyet vermektedir.

Yine bu bağlamda Peygamber Efendimiz'in hanımları ile ilgili kısaca bilgi vermek, konunun anlaşılması açısından önem oluşturmaktadır. Şöyle ki:

Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in pek çok eşi vardı. Bunların kimi ile gerdeğe girmiş, kimi ile nikâh akdi yapmış olmakla birlikte gerdeğe girmemiş, kimine talip olmuş, fakat nikâh akdi yapmamıştı.

1. Peygamber Efendimiz'in ilk hanımı Hatice binti Huveylid [radiyallahu anhâ]: Hz. Hatice, Peygamber Efendimiz'den önce Ebu Hâle'nin nikâhı altında idi. Onun asıl adı, Zürâre bin en-Nebbaş el-Esedî'dir. Ondan da önce Atîk bin Âiz'in nikâhı altında idi. Ondan Abdümenâf adında bir oğlu olmuştu. Ebu Hale'den de Hind bin Ebi Hale'yi doğurmuştu. Hind, taun/veba salgını zamanına kadar yaşamış ve o salgında vefat etmişti. Taunun baş gösterdiği zamana kadar yaşayan kişinin Hind bin Hind olduğu da söylenmiştir.

Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], Hz. Hatice hayatta olduğu sürece başka bir hanımla evlenmemişti. Tercih edilen görüşe göre Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] ile evlendiğinde kırk yaşında idi. Peygamberliğin yedinci yılından sonra vefat etti. On yıl sonra vefat ettiği de söylenmiştir. Vefat ettiğinde ise altmış beş yaşında idi. Peygamber Efendimiz'e iman eden ilk kadın odur. İbrahim dışında Peygamber Efendimiz'in bütün çocukları da ondandır. Hz. Hatice vefat ettiğinde cenazesi evinden çıkartılıp Hacûn'a defnedilmiştir. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] onun mezarına inmişti. O sırada henüz cenaze namazı kılma sünneti yoktu.

2. Sevde binti Zem'a [radiyallahu anhâ]: Hz. Sevde, oldukça erken dönemlerde İslam'a girmiş ve Peygamber Efendimiz'e biatte bulunmuştur. Önce es-Sekrân bin Amr diye bilinen amcaoğlunun nikâhı altında idi. O da İslam'a girmişti. Her ikisi, ikinci Habeşistan hicretine katılmışlardı. Mekke'ye geri döndüklerinde kocası vefat etti. Kocasının Habeşistan'da öldüğü de söylenmiştir. İddetini bitirdikten sonra Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] ona talip oldu, onunla evlendi. Mekke'de iken onunla gerdeğe girdi ve birlikte Medine'ye hicret etti.

Yaşlandığında Peygamber Efendimiz onu boşamak istemişti. Ancak kendisi Peygamber'den kendisini boşamasını ve hanımları arasında bırakmasını rica etmiş, nöbet gecesini Hz. Âişe'ye vermişti. Hz. Peygamber de onu boşamaktan vazgeçmişti. Hicretin 54. yılı Şevval ayında Medine'de vefat etti.

3. Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]: Hz. Ebu Bekir'in kızıdır. Önceleri Cübeyr bin Mut'im ile beşik kurtmesi yapılmıştı. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] ona talip olunca, Mekke'de iken onunla nikâhlanmıştır.

Medine’de iken de onunla gerdeğe girmiştir. Peygamber Efendimiz’in nikahı altında dokuz yıl kaldı. Peygamber Efendimiz ondan başka bakire bir kızla evlenmiş değildir. Hicretin 58/678 yılında vefat etmiştir.

4. Hz. Hafsa [radiyallahu anhâ]: Hz. Ömer’in kızıdır. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] onunla evlenmiş, sonra boşamış, daha sonra Hz. Peygamber ona geri dönmüştü. Muaviye’nin hükümdarlığı sırasında hicretin 45/665 yılı Şaban ayında vefat etmiştir. O sırada altmış yaşında idi. Medine’de Osman [radiyallahu anh]’ın halifeliği döneminde vefat ettiği de söylenmiştir.

5. Ümmü Seleme [radiyallahu anhâ]: Asıl adı, Hind’dir. Mahzumoğullarındandır. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] onunla hicretin 4. yılı Şevval ayının son günlerinde evlendi. Sahih olan görüşe göre oğlu Seleme, Peygamber Efendimize nikâhını kıydı O sırada Ömer adındaki oğlunun yaşı küçüktü. 62/681 yılında vefat etmiştir. Bakî’ Kabristanlığı’na defnedilmiştir, vefat ettiğinde seksen dört yaşında idi.

6. Ümmü Habîbe [radiyallahu anhâ]: Asıl adı, Remle’dir. Ebu Süfyân’ın kızıdır. Ümmü Habîbe, Ubeydullah bin Cahş’ın nikâhı altında idi. Kocası Habeşistan’da hıristiyan olarak ölünce Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], Amr bin Ümeyye ed-Damrî’yi, Ümmü Habîbe’yi kendisine istemek üzere Necâşi’ye göndermiş, o da Ümmü Habîbe’yi Peygamber’le evlendirmişti. Hicretin dokuzuncu yılında meydana gelen bu olayda Necâşi, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] yerine dört yüz dinar altın mehir vermişti. Onu Şurahbil bin Hasene ile Hz. Peygamber’in yanına göndermişti. 44/664 yılında vefat etti.

7. Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ]: Asıl adı, Berre idi. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] ona “Zeyneb” adını vermişti. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in evlatlığı Zeyd bin Hârise’nin boşaması üzerine Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] onunla Medine’de hicretin 3 (625) veya 5 (627) yılında evlenmişti. Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem]’in Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ] ile evlenmesiyle, evlâtlığın boşadığı kadınla evlenilemeyeceğine dair Cahiliye âdeti de ortadan kaldırılmış oldu. Zeyneb, “Benim nikâhımı gökte Allah kıydı” diyerek Resûl-i Ekrem’in diğer eşlerine karşı övünürdü. [468] Zeyneb’e 400 dirhem mehir tayin edildi. Örtünme âyeti de [469] onun düğün yemeğinden sonra nâzil oldu. [470] Hicrî 20/641 yılında, 53 yaşında iken vefat etmiştir.

8. Zeyneb binti Huzeyme [radiyallahu anhâ]: Cahiliye döneminde “Ümmü’l-Mesâkîn” (yoksulların annesi) diye anılırdı. Buna sebep ise yoksullara çokça yemek yedirmesi idi. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] onunla Ramazan ayında hicretin otuz birinci ayının başlarında evlendi. Yanında sekiz ay kaldı. Peygamber hayatta iken Rebiülevvel ayının sonlarında, hicretin 4/625 yılında vefat etti. Bakî’ Kabristanlığı’na defnedildi.

9. Cüveyriye bintü’l-Hâris [radiyallahu anhâ]: Huzâal ve Mustalikoğulları kabilesindendir. Mustalikoğulları Gazvesi’nde onu cariyeye olarak almıştı. İlk önce Sâbit bin Kays bin Şemmâs’ın payına düşmüştü. Sâbit onunla özgürlüğüne kavuşma anlaşması yaptı. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] onun özgürlüğüne kavuşma bedelini ödeyip onunla evlendi. Evliliği altıncı yılın Şaban ayında olmuştu. Asıl adı, Berre idi. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] ona Cüveyriye adını verdi. 56/676 yılı Rebiülevvel ayında vefat etti. Vefat ettiğinde 65 yaşında idi.

10. Sâfiyye binti Huyey [radiyallahu anhâ]: Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] Hayber günü onu esir almış ve esirler arasından kendisi için seçmişti. O da İslam’a girmiş, Peygamber Efendimiz onu azat etmişti. Böylelikle onu hürriyete kavuşturmayı da mehri kılmıştı. “**Sahîh**”te belirtildiğine göre Safiye, Dihye el-Kelbî’nin payına düşmüştü. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] yedi esir karşılığında onu satın almıştı. 50. yılında vefat etti. 52. yılında vefat ettiği de söylenmiştir, Bakî’de gömülmüştür.

11. Reyhâne binti Şem’un/Zeyd [radiyallahu anhâ]: Medine’deki yahudi kabilelerinden Nadiroğulları’ndandır. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] onu esir almış ve sonra hürriyetine kavuşturup onunla altıncı yılda evlenmişti. Veda Haccı’ndan dönüşünde 10/632 yılında vefat etti. Bakî’ Kabristanlığı’na defnedildi.

İbnü’l-Cevzî’nin ifadesine göre Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], Reyhâne’yi cariyesi olarak tutmuş, onu azat etmemiştir.

İslam tarihçisi Süheylî’nin, Reyhâne’yi Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in hanımları arasında zikretmeyişinin sebebi bu olmalıdır.

12. Meymûne bintü’l-Hâris [radiyallahu anhâ]: Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] Mekke’den on millik mesafede bulunan Serif denilen yerde Umretü’l-Kazâ diye bilinen umre sırasında hicretin 7. yılında evlenmiştir. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in kendisiyle en son evlendiği hanımı budur. Yüce Allah’ın takdiri ile Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in onunla gerdeğe girdiği mekânda vefat etmiş ve orada defnedilmiştir. Hicrî 51/671 yılında vefat etmiştir.

Bunlar, Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in hanımı olarak meşhur olup kendileriyle gerdeğe girmiş olduklarıdır. Allah hepsinden razı olsun.

Evlendiği Halde Gerdeğe Girmemiş Olduğu Hanımları:

Kendileriyle evlenip gerdeğe girmediği hanımlarına gelince,

1. Bunlardan biri, “el-Kilâbiye” diye bilinir. Asıl adı hususunda görüş ayrılığı vardır. Fâtıma, Amre ve el-Âliye isimleri verilmiştir. Zührî’nin ifadesine göre Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], Fâtıma binti ed-Dahhâk el-Kilâbiye ile hicretin 8. yılı Zilkade ayında evlenmiş, o da kendisinden Allah’a sığınınca onu boşamıştı. Bu kadın: ‘Ben bedbaht olanım!’ der dururdu.

2. Esmâ binti en-Nu’mân bin el-Cevn: Kindelidir. “Cevniyeli” diye de bilinir.

Katâde’nin ifadesine göre Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] yanına gelmek üzere onu çağırduğında, Esmâ: ‘Sen gel!’ deyince, Hz. Peygamber onu boşamıştı.

Başkalarının ifadesine göre ise Hz. Peygamber’den Allah’a sığınan kadın budur.

Bir başka rivayete göre Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in yanına el-Cevniye diye bilinen hanım getirildi. Onun yanına girdiğinde o hanıma: ‘Bana kendini bağışla!’ deyince kadın: ‘Kraliçe, hiç kendisini

normal kimselere bağışlar mı?’ dedi. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] sakın olsun diye elini üzerine koymak isteyince, bu defa: ‘Senden Allah’a sığınıyorum!’ demişti. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] de: ‘Sen gerçekten koruma altına alan birisine sığındın!’ buyurdu. Sonra ona iki râzıkı yani uzun ve beyaz keten elbise verilmesini ve onun aile halkının yanına gönderilmesini emretti.

3. Kuteyle binti Kays: Kardeşi Eş’as onu Hz. Peygamber ile evlendirmiş, sonra da Hadramevt’e geri dönmüştü. Kuteyle’yi ona götürmek üzere hazırlanmış iken Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in vefat ettiği haberini aldı. Bunun üzerine onu tekrar geri götürdü, kendisi de Kuteyle de birlikte dinden döndü. Daha sonra İkrime bin Ebi Cehil onunla evlendi. Ebu Bekir [radiyallahu anh] bundan dolayı çok rahatsız oldu.

Hız. Ömer de ona şöyle dedi: “Allah’a yemin ederim ki, o, Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in hanımlarından olmadı. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] onu ne istediğini seçmekte serbest bırakmıştı ve ne de hicabın arkasına almıştı. Diğer taraftan dinden dönmekle birlikte de Allah o kadını Hz. Peygamber’den uzaklaştırmış olmaktadır.”

4. Ümmü Şerîk: Ezd kabilesindendir. Asıl adı, Guzeyye binti Câbir’dir. Daha önce Ebu Bekir bin Ebi Selmâ’nın nikâhı altında idi. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] onu gerdeğe girmeksizin boşadı. Hadisimizde geçtiği üzere kendini Hz. Peygamber’e bağışlayan kadın da budur.

Kendisini Hz. Peygamber’e bağışlayan kadının Havle binti Hakim olduğu da söylenmiştir.

5. Havle binti el-Huzeyl bin Hubeyre: Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] bu kadın ile evlenmiş, ancak Peygamber’in yanına ulaşmadan önce vefat etmişti.

6. Şeraf binti Halife: Dihye’nin kızkardeşidir. Hz. Peygamber, bu hanımla da evlenmiş olmakla birlikte, onunla gerdeğe girmemiştir.

7. Leyla binti el-Hatîm: Kays’ın kız kardeşidir. Peygamber bu hanımla evlenmişti. Ancak aşırı derecede kıskanç olduğundan kendisini boşamasını istedi, o da onun isteğini yerine getirmişti.

8. Amre binti Muâviye: Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] bu hanımla evlenmiştir.

9. Cündalî Cündüb bin Damra’nın kızı: Bazılarının dediklerine göre Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] bu hanımla evlenmiş, bazıları ise böyle bir şeyin olduğunu kabul etmemiştir.

10. Gıfârlı bir hanım: Bazılarının dediklerine göre Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] Gıfâr kabilesine mensup bir hanım ile evlenmiş, ona emretmesi üzerine elbiselerini üzerinden çıkartınca, vücudunda bir beyazlık (alacalık) görünce ‘Ailenin yanına geri dön!’ demişti. Bu beyazlığı el-Kilâbiye’de gördüğü de söylenmiştir.

İşte Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’ın kendileri ile nikâh akdi yapmış olduğu halde gerdeğe girmedikleri hanımlar bunlardır.

Peygamber Efendimiz’in Dünürücü Olduğu Halde Nikâhın Gerçekleşmediği Hanımları:

Hız. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in dünürücü olmakla birlikte nikâhının gerçekleşmediği ve kendisini Peygamber’e bağışlayan hanımlara gelince:

1. Ümmü Hani’ binti Ebi Tâlib: Asıl adı Fâhite’dir. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] ona talip olmuş, ancak: Ben çok çocuğu olan bir kadını, diye özür beyan etmiş, Peygamber Efendimiz de onun özrünü kabul etmişti.

2. Dubâa binti Âmir.

3. Sâfiyye binti Beşâme bin Nadla: Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] buna dünürücü olmuştu, esir alınmıştı. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] onu seçimde serbest bırakmış ve: ‘Dilersen beni, dilersen kocanı seçebilirsin!’ demişti. O da: ‘Kocamı’ deyince, onu serbest bırakmıştı. Temîmoğulları kabilesi bundan dolayı onu lânetlemişti.

4. Ümmü Şerîk: Bu da onlardandır. Daha önce söz edilmişti.

5. Leylâ binti el-Hatîm: Bundan da daha önce söz edilmişti.

6. Havle binti Hakim bin Ümeyye: Kendini Peygamber’e bağışlamış olduğu halde, onu daha sonraya ertelemişti. Osmân bin Maz’ûn onunla evlenmişti.

7. Cemre binti el-Haris b. Avf el-Murrî: Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] ona talip olmuş, babası ise herhangi bir hastalığı olmadığı halde: ‘Durumu iyi değildir’ demişti. Babası, kızının yanına geri döndüğünde baras/vitiligo hastalığına yakalanmış olduğunu gördü. Şair Şebîb bin el-Barsa’nın annesidir.

8. Kureyşli Sevede: Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] buna dünürücü olmuştu. Küçük çocukları vardı. ‘Çocuklarımin senin başının yanında ağlayıp sızlanmalarından korkuyorum’ demiş, Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] de onu övmüş ve ona dua etmişti.

9. Adı belirtilmeyen bir kadın: Mucâhid’in ifadesine göre Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] bir hanıma dünürücü olmuş, o da: ‘Babama danışayım!’ demişti. Babası ile karşılaştığında babası ona izin verdi. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] ile karşılaştığında Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] ona: ‘Biz senden başka bir yorgan yüzü ile örtünmüş bulunuyoruz!’ demişti.

İşte Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in bütün hanımları bunlardır.

Ayrıca onun iki tane de cariyesi vardı. Katâde’nin görüşüne göre bunlar;

1. Kıbtî Mâriye,

2. Reyhâne.

Başkasının görüşüne göre ise onun dört tane cariyesi vardı.

1. Mâriye,

2. Reyhâne,

3. Cemîle: Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] onu esirler arasında almıştı.

4. Zeyneb binti Cahş’ın hibe ettiği cariyeye.

Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 8/166 (8878). Ayrıca bk. Buhârî, Tefsîru Sûre-i Ahzâb 7, Nikâh 29; Müslim,

Radâ' 49 (1464); Nesâî, Nikâh 1; İbni Mâce, Nikâh 57 (2000); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 6/134, 158, 261.

er-Rûm suresi, 30/21.

en-Nisâ suresi, 4/3.

el-Ahzâb suresi, 33/51

Bk. İbni Hacer, Fethu'l-Bârî, 8/525-526.

el-Ahzâb suresi, 33/51

el-Ahzâb suresi, 33/50.

İbnü'l-Arabî, Ahkâmü'l-Kur'an, 3/154.

el-Ahzâb suresi, 33/50.

İbni Hacer, Fethu'l-Bârî, 8/525-526.

en-Necm suresi, 53/3.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/167 (8879). Ayrıca bk. Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 45/594 (27621); İbni Ebi Şeybe, el-Musannef, 3/562 (17171); Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, 24/236 (601, 602).

el-Ahzâb suresi, 33/50.

Bk. Buhârî, Nikâh 32, 14, 35, 37, 40, 44, 50, 51, Vekâlet 9, Fezâilu'l-Kur'ân 21, Libâs 49, Tevhîd 21; Müslim, Nikâh 76 (1425); Ebu Dâvud, Nikâh 29-30 (2111); Tirmizî, Nikâh 23 (1114); Nesâî, Nikâh 62; İbni Mâce, Nikâh 17 (1889); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 5/336; Muvatta, Nikâh 8; Şâfiî, Müsnedü's-Şâfiî, (5) Tertib-i Sindî.

Vehbe ez-Zühaylî, et-Tefsîrü'l-Münîr, 22/65

İbnü'l-Arabî, Ahkâmü'l-Kur'ân, 3/154.

Buhârî, Tevhîd 22.

el-Ahzâb suresi, 33/53.

Buhârî, Tevhîd 22.

11. ERKEĞİN, SEFERE/YOLCULUĞA (ÇIKMAK) İSTEDİĞİ ZAMAN HANIMLARI ARASINDA KUR'A ÇEKMESİ

٤٥ - أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ أَدَمَ قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ
يُونُسَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ غَزْوَةَ،

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَرَادَ
سَفَرًا أَقْرَعَ بَيْنَ نِسَائِهِ فَأَيُّهُنَّ خَرَجَ سَهْمُهَا خَرَجَ بِهَا

45. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

“Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] bir sefere/yolculuğa çıkacağı zaman hanımlarının arasında kur'a çekti. Kur'a onlardan hangisine çıkarsa onu götürürdü.”^[471]

٤٦ - أَخْبَرَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: أَخْبَرَنَا الشَّافِعِيُّ قَالَ: أَخْبَرَنِي
عَمِّي مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ شَافِعٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ،

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَرَادَ
سَفَرًا أَقْرَعَ بَيْنَ نِسَائِهِ، فَأَيُّهُنَّ خَرَجَ سَهْمُهَا خَرَجَ بِهَا مَعَهُ

46. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

“Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] bir sefere/yolculuğa çıkacağı zaman hanımlarının arasında kur'a çekti. Kur'a onlardan hangisine çıkarsa onu beraberinde götürürdü.”^[472]

Açıklama:

Konuyla ilgili 45 ile 46 nolu hadisleri birlikte ele aldığımızda Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], bir sefere veya yolculuğa çıkacağı zaman yanında hanımlarından birini götürürdü. Onlar arasında adaleti sağlamak için kur'a çekti. Kur'a onlardan hangisine çıkarsa onu beraberinde götürürdü.

Kur'a, bir topluluk içinden birini seçip belirlemek, mal ve eşya taksim etmek veya şans çekmek için başvurulmuş yöntemdir.

Bu terim kismet veya sehmin (sühme) karşılığı olarak “hisse, pay, şans” anlamında eski Araplarca da biliniyordu. Kâraa fiili, seferleri sırasında kendisiyle birlikte eşlerinden hangisinin gideceğini belirlemek için kur'a çeken Hz. Peygamber için de kullanılmıştır.^[473]

Kur'a çekme deyimi günümüzde de “şans arama” veya “oy vererek seçme yahut seçilme” mânalarında kullanılmaktadır.

Geçmişte de “el-İstiksâm bi'l-ezlâm” (oklarla kismet arama) ve “ed-darb bi'l-kıdâh” (kıdâh vurma; kıdâh = eski Araplar'ın fal açmak üzere kullandıkları bir alet), “remyü'l-cimâr” (taş atma), “et-tark bi'l-haşâ” (çakıl taşlarını birbirine vurmak suretiyle fal açma), “el-hatt bi'r-remil” (remil atma, çizgi falı) ve “meysir” (kumar) gibi çeşitli Cahiliye âdetleri Kur'an ve Sünnet tarafından yasaklandığı halde, kur'a tapınmaya ilişkin ve kötü bir yanı olmadığı için serbest bırakılmıştır. Birçok hadis, Hz. Peygamber'in paylaşmada bir çözüm yolu olarak kur'aya başvurduğunu göstermektedir. Bir kararın taraflardan birine haksız görünmesi halinde her hâkim kur'aya başvurabilir.

Hz. Peygamber'in yolculuğa çıkarken hangi eşinin kendisiyle geleceğini belirlemek üzere kur'aya başvurduğuna^[474] ve ölüm döşegindeki sahipleri tarafından âzat edilen altı köleyi Resûl-i Ekrem'in çağırıp ikiye bölerek üç gruba ayırıp aralarında kur'a çekerek kur'anın isabet ettiği ikisini âzat ettiğine^[475] dair rivayetler de kur'a usulünün sünnetten dayanakları olarak gösterilir. Son olayda Resûlullah'ın kölelerin altısını da âzat etmeyip kur'aya başvurmamasının sebebi, ölüm hastalığında yapılan tasarrufun tıpkı ölüme bağlı bir tasarruf olan vasiyet gibi vârislerin hakkını muhafaza gayesiyle terekenin üçte birini aşamayacağı ilkesidir.^[476] Bu iki uygulama yanında Hz. Peygamber'in, “Eğer insanlar ezanın ve ilk safın faziletini bilselerdi ve bunu belirlemenin kur'adan başka bir yolunu bulamasalardı mutlaka bunun için kur'aya başvururlardı” sözü de^[477] dolaylı biçimde Kur'an'ın cevazına işaret etmektedir.

Kur'an'da önceki şeriatlara ilişkin olarak zikredilen iki olayda kur'aya başvurulduğu anlatılır.^[478] Cahiliye döneminden devralınan bir uzlaşma usulü olarak İslam dönemine intikal etmiş olan kur'anın meşruiyeti bu âyetlerin yanı sıra icmâa yani görüş birliği veya “Birbirinizle çekişmeyiniz”^[479] âyetine de dayandırılır.

Kur'aya başvurmanın cevazında fakihler görüş birliği içinde ise de hangi konu ve durumlarda buna başvurulacağı ve başvurmanın hükmü, aralarında tartışmalıdır. Fal ve kumarın İslam'da haram kılınmış olması sebebiyle bu grupta yer alan işlemlerde kur'aya başvurulmasının câiz olmadığı açıktır. Kur'a kural olarak hak kazandırıcı bir işlem olmayıp sadece hakların veya maslahatların eşit bulunduğu, yani birçok kişinin eşit derecede hak sahibi olduğu durumlarda başlama önceliğinin veya eşit payların aidiyetinin kin ve nefrete yol açmaksızın belirlenmesi amacına yönelik bir işlemdir. Bir hakkın sahibinin belirli olduğu durumlarda bu hakkın zayı olmasına yol açabilecek şekilde kur'aya başvurulması ilke olarak câiz değildir. Bunun için de klasik literatürde kur'a daha ziyade ortak malların, ganimetlerin ve mirasın paylaşılması konusunda gündeme getirilmiş ve bunun câizliği genelde kabul görmüş, diğer durumlarda kur'aya başvurmanın câizliği ve hükmü ise fıkıh ekolleri arasında tartışmalı kalmıştır.

Kur'aya başvurmanın uygulama alanını en dar tutanlar Hanefi ve Mâlikîler, en geniş tutanlar ise Hanbelîler ve kısmen Şâfiîler'dir. Diğerlerinden farklı olarak Hanbelîler kur'ayı bir beyyine olarak da görmektedir.^[480]

Bu aynı zamanda paylaştırmada adaleti isteyen herkes için şeriatımızda bir esastır. Getirdikleri delil açısından birbirlerine eşit seviyede bulunan kimseler arasında adaleti uygulamak, kalplerini huzura kavuşturmak ve paylaştırmayı üstlenen kimse hakkındaki zannın ortadan kaldırmak ve eğer paylaşırlan şey aynı türden ise taraflardan birisinin ötekinden daha fazla almasını önlemek için Kitap ve Sünnet'e tâbi olarak kur'a çekmek İslam âlimlerinin çoğunluğuna göre bir sünnettir. İmam Ebu Hanîfe ve arkadaşları ise kur'a ile amel etmeyi kabul etmezler ve buna dair rivayet edilmiş hadisleri reddederler. Onlara göre bu, yüce Allah'ın yasakladığı fal oklarına benzemektedir.

Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in sefere veya yolculuğa çıkarken hanımları arasında kur'a çekmesi meselesine gelince; İmam Nevevî'nin ifadesine göre Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hanımları arasında adaleti sağlamak için kur'a çekmesinin kendisine vacip olup olmaması ihtilaflıdır. Vaciptir diyenlere göre kur'a çekmesi vaciptir. Vacip olmadığını söyleyenlere göre ise bunu yapmak geçim güzelliğinden ve iyi ahlakından kaynaklanmaktadır. Bunu onların gönüllerini almak için yapmıştır.

Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem]'in bu tavrı adaleti eşit olarak taksim ettiğini bildikleri zaman hanımları bu duruma sevinecekler, bundan memnun olacaklar, kocasıyla seyahate çıkmanın keyfiyle onun iyiliğini takdir edeceklerdir. Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in kur'a hususunda kendilerine verdiği değeri, aralarında eşitlik yaptığını, kendilerine insaflı olduğunu ve adaletle davrandığını itiraf edeceklerdir. Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in bu yaptığından hiçbir endişe ve kargaşaya düşmeden hepsi memnun olacaklardır.

Hanefîler'e göre ise kocalar, dilediği hanımıyla sefere çıkabilir. Ancak uygun olan, yine de kur'a çekmesidir. Kurtubî, kur'a çekmenin İmam Mâlik'e göre de vacip olmadığını söylemiştir.

Kumar ve şans oyunları hariç paylaştırmada adaleti isteyen herkes için kur'a çekmek, şeriatımızda bir esastır. Nitekim peygamberlerden üçü kur'a ile amel etmiştir. Bunlar Hz. Yûnus,^[481] Hz. Zekeriyâ^[482] ve Peygamberimiz Hz. Muhammed [sallallahu aleyhi ve sellem]'dir.

Çünkü birbirlerine eşit seviyede bulunan kimseler arasında adaleti uygulamak, kalplerini huzura kavuşturmak ve paylaştırmayı üstlenen kimse hakkındaki zannı ortadan kaldırmak ve paylaşırlan şey aynı türden ise taraflardan birinin ötekinden daha fazla almasını önlemek için kur'a çekmek uygun bir davranış şeklidir.

❦

٤٧- أَخْبَرَنَا أَبُو دَاوُدَ سُلَيْمَانُ بْنُ سَنَيْفٍ الْحَرَّانِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا يَغْفُوبُ وَهُوَ ابْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبِي، عَنْ صَالِحٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: حَدَّثَنِي غَزْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ، وَسَعِيدُ بْنُ الْمُسَبِّبِ، وَعَلْقَمَةُ بْنُ وَقَّاصٍ، وَعُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ عَائِشَةَ، زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ قَالَ لَهَا أَهْلُ الْإِفْكِ مَا قَالُوا، فَبَرَأَهَا اللَّهُ، قَالَ: وَكُلُّهُمْ حَدَّثَنِي طَائِفَةٌ مِنْ حَدِيثِهَا، وَبَعْضُهُمْ كَانَ أَوْعَى لِحَدِيثِهَا مِنْ بَعْضٍ، وَأَثْبَتَ لَهُ اقْتِصَاصًا، وَقَدْ وَعَيْتُ عَنْ كُلِّ رَجُلٍ مِنْهُمْ الْحَدِيثَ الَّذِي حَدَّثَنِي عَنْ عَائِشَةَ، وَبَعْضُ حَدِيثِهِمْ يُصَدِّقُ بَعْضًا، وَإِنْ كَانَ بَعْضُهُمْ أَوْعَى لَهُ مِنْ بَعْضٍ، قَالُوا:

قَالَتْ عَائِشَةُ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَرَادَ سَفَرًا أَفْرَعَ بَيْنَ أَزْوَاجِهِ، فَأَيْتَهُنَّ خَرَجَ سَهْمُهَا خَرَجَ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَهُ، فَقَالَتْ عَائِشَةُ: «فَأَفْرَعَ بَيْنَنَا فِي غَزْوَةِ غَزَاهَا،

فَخَرَجَ فِيهَا سَهْمِي، فَخَرَجْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَمَا نَزَلَ الْحِجَابُ، فَكُنْتُ أُحْمَلُ فِي هَوْدَجٍ، وَأَنْزَلَ فِيهِ فَبَزْنَا حَتَّى إِذَا فَرَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ غَزْوَتِهِ تِلْكَ، وَقَفَلْ دَنَوْنَا مِنَ الْمَدِينَةِ قَافِلِينَ، أَذَنَ لَيْلَةً بِالرَّحِيلِ، فَقُمْتُ حِينَ أَذْنُوا بِالرَّحِيلِ، فَمَشَيْتُ حَتَّى جَاوَزْتُ الْجَيْشَ، فَلَمَّا قَضَيْتُ شَأْنِي، أَقْبَلْتُ إِلَى رَحْلِي فَالْتَمَسْتُ صَدْرِي، فَإِذَا عَقْدٌ لِي مِنْ جَزَعِ ظَفَارٍ قَدْ انْقَطَعَ، فَارْجَعْتُ فَالْتَمَسْتُ عِقْدِي فَحَبَسَنِي ابْتِغَاؤُهُ، وَأَقْبَلَ الرَّهْطُ الَّذِينَ كَانُوا يُرْجِلُونِي فَاخْتَمَلُوا هَوْدَجِي فَرَحَلُوهُ عَلَى بَعِيرِي الَّذِي كُنْتُ أَرْكَبُ وَهُمْ يَحْسِبُونَ أَنِّي فِيهِ، وَكَانَ النِّسَاءُ إِذْ ذَاكَ خِفَافًا لَمْ يَهْتَلَنَ، وَلَمْ يَغْشَهُنَّ اللَّحْمُ، إِنَّمَا يَأْكُلْنَ الْعُلُقَةَ مِنَ الطَّعَامِ، فَلَمْ يَسْتَنْكِرِ الْقَوْمُ خِفَةَ الْهَوْدَجِ حِينَ رَفَعُوهُ وَحَمَلُوهُ، وَكُنْتُ جَارِيَةً حَدِيثَةَ السِّنِّ، فَبَعَثُوا الْجَمَلَ وَسَاوُوا، وَوَجَدْتُ عِقْدِي بَعْدَمَا اسْتَمَرَّ الْجَيْشُ، فَجِئْتُ مَنَازِلَهُمْ وَلَيْسَ بِهَا مِنْهُمْ دَاعٍ وَلَا مُجِيبٌ، فَتَيَمَّمْتُ مَنْزِلِي الَّذِي كُنْتُ بِهِ، وَطَنَنْتُ أَنَّهُمْ سَيَفْقِدُونِي فَيَرْجِعُونَ إِلَيَّ، فَبَيْنَا أَنَا جَالِسَةٌ فِي مَنْزِلِي غَلَبَنِي عَيْنِي، فَنِمْتُ، وَكَانَ صَفْوَانُ بْنُ الْمُعْطَلِ السَّلْمِيُّ ثُمَّ الذُّكْوَانِيُّ مِنَ وَرَاءِ الْجَيْشِ، فَأَصْبَحَ عِنْدَ مَنْزِلِي فَرَأَى سَوَادَ إِنْسَانٍ، فَعَرَفَنِي حِينَ رَأَانِي، وَكَانَ يَرَانِي قَبْلَ الْحِجَابِ، فَاسْتَيْقَظْتُ بِاسْتِزْجَاعِهِ حِينَ عَرَفَنِي، فَخَمَرْتُ وَجْهِي بِجِلْبَابِي، وَاللَّهُ مَا تَكَلَّمْنَا كَلِمَةً، وَلَا سَمِعْتُ مِنْهُ كَلِمَةً غَيْرَ اسْتِزْجَاعِهِ، وَهَوَى حَتَّى أَنَاخَ رَاحِلَتَهُ فَوَطِئَ عَلَى يَدِهَا، فَقُمْتُ إِلَيْهَا فَرَكِبْتُهَا، فَأَنْطَلَقَ يَقُودُ بِي الرَّاحِلَةَ حَتَّى أَتَيْنَا الْجَيْشَ مُوْغِرِينَ فِي نَخْرِ الظَّهِيرَةِ، وَهُمْ نُزُولٌ، فَهَلَكَ مَنْ هَلَكَ، وَكَانَ الَّذِي تَوَلَّى كِبَرَ الْإِفْكِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي ابْنِ سُلُولٍ «قَالَ غَزْوَةٌ: كَانَتْ عَائِشَةُ تَكْرَهُ أَنْ يُسَبَّ عِنْدَهَا حَسَنٌ وَتَقُولُ: إِنَّهُ قَدْ قَالَ: فَإِنْ أَبِي وَوَالِدُهُ وَعِزِّي لِعَرِضِ مُحَمَّدٍ مِنْكُمْ وَقَاءَ قَالَتْ عَائِشَةُ: فَقَدِمْنَا الْمَدِينَةَ فَاسْتَكْنَيْتُ حِينَ قَدِمْنَا شَهْرًا، وَالنَّاسُ يُفِيضُونَ فِي قَوْلِ أَصْحَابِ الْإِفْكِ لَا أَشْعُرُ بِشَيْءٍ مِنْ ذَلِكَ، وَهُوَ يَرِينِي فِي وَجْهِي أَنِّي لَا أَعْرِفُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللَّطْفَ الَّذِي كُنْتُ أَرَى مِنْهُ حِينَ أَشْتَكِي، إِنَّمَا يَدْخُلُ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ يَقُولُ: «كَيْفَ تَيْكُم؟» ثُمَّ يَنْصَرِفُ، فَذَلِكَ يَرِينِي، وَلَا أَشْعُرُ بِالشَّرِّ حَتَّى خَرَجْتُ حِينَ نَفِهُتُ، فَخَرَجْتُ مَعِي أُمُّ مِسْطَحٍ قَبْلَ الْمَنَاصِعِ، وَكَانَتْ مُتَبَوِّزَنَا، وَكُنَّا لَا نَخْرُجُ إِلَّا لَيْلًا إِلَى لَيْلٍ، وَذَلِكَ قَبْلَ أَنْ نَتَّخِذَ الْكُفَّ قَرِيبًا مِنْ بَيْوتِنَا، وَأَمَرْنَا أُمَّرَ الْعَرَبِ الْأُولَى، وَكُنَّا نَتَّأَذَى بِالْكُفِّ أَنْ نَتَّخِذَهَا عِنْدَ بَيْوتِنَا،

فَانْطَلَقْتُ أَنَا وَأُمُّ مِسْطَحٍ قَبْلَ بَيْتِي حِينَ فَرَعْنَا مِنْ شَأْنِنَا، فَعَثَرَتْ
أُمُّ مِسْطَحٍ فِي مِرْطِهَا، فَقَالَتْ: «تَعَسَ مِسْطَحٌ» فَقُلْتُ لَهَا: بِشَسْ
مَا قُلْتَ، أَتَسْتَبِينَ رَجُلًا شَهِدَ بَذْرًا؟» قَالَتْ: أَيْ هَتَّاءَ، أَوْ لَمْ
تَسْمَعِي مَا قَالَ؟ قُلْتُ: وَمَا قَالَ؟ فَأَخْبَرْتَنِي بِقَوْلِ أَهْلِ الْإِفْكِ،
فَارْذَذْتُ مَرَضًا عَلَى مَرَضِي، فَلَمَّا رَجَعْتُ إِلَى بَيْتِي دَخَلَ عَلَيَّ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ» ثُمَّ قَالَ: «كَيْفَ تَيْكُم؟» فَقُلْتُ
لَهُ: «إِنِّدُنْ لِي أَنْ آتِيَ أَبَوَيَّ، وَأَنَا أُرِيدُ أَنْ أَسْتَبِينَ الْخَبَرَ مِنْ
قَبْلِهِمَا، فَأَذِنَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجِئْتُ أَبَوَيَّ،
فَقُلْتُ لِأُمِّي: يَا أُمَّتَاهُ، مَاذَا يَتَحَدَّثُ النَّاسُ؟ قَالَتْ: يَا بَيْتَهُ، هَوْنِي
عَلَيْكَ، فَوَاللَّهِ لَقَلَّمَا كَانَتْ امْرَأَةٌ قَطُ وَضِئَةً عِنْدَ رَجُلٍ يُحِبُّهَا لَهَا
ضَرَائِرُ إِلَّا كَثُرْنَ عَلَيْهَا، فَقُلْتُ: سُبْحَانَ اللَّهِ، أَوْ لَقَدْ تَحَدَّثَ النَّاسُ
بِهَذَا؟ فَبَكَيْتُ تِلْكَ اللَّيْلَةَ حَتَّى أَضْبَحْتُ لَا يَزِقًا لِي دَمْعٌ، وَلَا
أَكْتَحِلُ بَنَوْمٍ، ثُمَّ أَضْبَحْتُ أَبْكِي فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ عَلَيَّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَأَسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ حِينَ اسْتَلْبَثَ
الْوَحْيَ يَسْتَشِيرُهُمَا فِي فِرَاقِ أَهْلِهِ، فَأَمَّا أُسَامَةُ فَأَشَارَ عَلَى رَسُولِ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالَّذِي يَعْلَمُ مِنْ بَرَاءَةِ أَهْلِهِ، وَبِالَّذِي
يَعْلَمُ لَهُمْ فِي نَفْسِهِ، فَقَالَ أُسَامَةُ: «أَهْلُكَ، وَلَا نَعْلَمُ إِلَّا خَيْرًا»
وَأَمَّا عَلِيٌّ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَمْ يُضَيِّقِ اللَّهُ عَلَيْكَ، وَالنِّسَاءُ
سِوَاهَا كَثِيرٌ، وَسَلِ الْجَارِيَةَ تَضُدُكَ، فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَرِيرَةَ، فَقَالَ: «أَيُّ بَرِيرَةٍ، هَلْ رَأَيْتَ مِنْ شَيْءٍ
يَرِيثُكَ؟» قَالَتْ: وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ، مَا رَأَيْتُ عَلَيْهَا قَطُ أَمْرًا
أَغْمِضُهُ أَكْثَرَ مِنْ أَنَّهَا جَارِيَةٌ حَدِيثَةُ السِّنِّ، تَنَامُ عَنْ عَجَبِ أَهْلِهَا،
فَيَأْتِي الدَّاجِنُ فَيَأْكُلُهُ، قَالَتْ: فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ مِنْ نَوْمِهِ فَاسْتَعْدَرَ مِنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي سَلُولٍ وَهُوَ
عَلَى الْمَنَبْرِ، فَقَالَ: يَا مَعْشَرَ الْمُسْلِمِينَ، مَنْ يَغْدِرُنِي مِنْ رَجُلٍ قَدْ
بَلَغَنِي أَذَاهُ فِي أَهْلِي، وَاللَّهِ مَا عَلِمْتُ عَلَى أَهْلِي إِلَّا خَيْرًا، وَلَقَدْ
ذَكَرُوا رَجُلًا مَا عَلِمْتُ عَلَيْهِ إِلَّا خَيْرًا، وَمَا يَدْخُلُ عَلَى أَهْلِي إِلَّا
مَعِي. فَقَامَ سَعْدُ بْنُ مُعَاذٍ أَخُو بَنِي عَبْدِ الْأَسْهَلِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ
اللَّهِ، أَنَا أَعْدِرُ مِنْهُ، فَإِنْ كَانَ مِنَ الْأَوْسِ ضَرَبْتُ عُقْقَهُ، وَإِنْ كَانَ
مِنْ إِخْوَانِنَا مِنَ الْخَزْرَجِ أَمَرْتُنَا فَفَعَلْنَا أَمْرَكَ، قَالَتْ: وَقَامَ رَجُلٌ
مِنَ الْخَزْرَجِ وَكَانَتْ أُمُّ حَسَّانِ ابْنَةَ عَمِّهِ مِنْ فَخْدِهِ، وَهُوَ سَعْدُ بْنُ
عُبَادَةَ وَهُوَ سَيِّدُ الْخَزْرَجِ، قَالَتْ: وَكَانَ قَبْلَ ذَلِكَ رَجُلًا صَالِحًا،
وَلَكِنْ اخْتَمَلَتْهُ الْحَمِيَّةُ، فَقَالَ لِسَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ: كَذَبْتَ لَعَنَ اللَّهُ،
لَا تَقْتُلُهُ، وَلَا تَقْدِرْ عَلَى قَتْلِهِ، فَقَامَ أُسَيْدُ بْنُ حُضَيْرٍ وَهُوَ ابْنُ عَمِّ

سَعْدُ بْنُ مُعَاذٍ، فَقَالَ لِسَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ: كَذَبْتَ لَعَمْرُ اللَّهِ، لَيْفَئِنَّهُ،
فَإِنَّكَ مُنَافِقٌ تُجَادِلُ عَنِ الْمُنَافِقِينَ، فَتَارَ الْحَيَّانِ الْأَوْسُ وَالْخَزْرَجُ
حَتَّى هَمُّوا أَنْ يَقْتِيلُوا، وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمٌ
عَلَى الْمِنْبَرِ، فَلَمْ يَزَلْ يُخَفِّضُهُمْ حَتَّى سَكَنُوا وَسَكَتَ، قَالَتْ:
وَبَكَيْتُ يَوْمَ ذَلِكَ لَا يَزِقُّ لِي دَمْعٌ، وَلَمْ أَكْتَحِلْ بِنَوْمٍ، وَأَصْبَحَ
أَبُو آيٍ عِنْدِي، وَقَدْ بَقِيَتْ لَيْلَتَيْنِ وَيَوْمًا لَا أَكْتَحِلُ بِنَوْمٍ حَتَّى إِنِّي
لَأَظُنُّ أَنَّ الْبَكَاءَ فَالِقَ كَبِدِي، فَبَيْنَا أَبُو آيٍ جَالِسَانِ عِنْدِي وَأَنَا
أَبْكِي، اسْتَأْذَنْتُ عَلَى امْرَأَةٍ مِنَ الْأَنْصَارِ، فَأَذِنَتْ لَهَا، فَجَلَسْتُ
تَبْكِي مَعِي، فَبَيْنَمَا نَحْنُ عَلَى ذَلِكَ دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَلَّمَ، ثُمَّ جَلَسَ وَلَمْ يَجْلِسْ عِنْدِي مِنْذُ قِيلَ مَا قِيلَ
قَبْلَهَا، وَلَقَدْ لَبِثَ شَهْرًا لَا يُوحَى إِلَيْهِ فِي شَأْنِي بِشَيْءٍ، فَتَشْهَدُ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ جَلَسَ، ثُمَّ قَالَ: أَمَّا بَعْدُ يَا
عَائِشَةُ، فَإِنَّهُ قَدْ بَلَغَنِي عَنْكَ كَذًا وَكَذًا، فَإِنْ كُنْتَ بِرِيَّةً فَسَيَّرْتُكَ
إِلَى اللَّهِ، وَإِنْ كُنْتَ أَلَمَمْتَ بِذَنْبٍ فَاسْتَغْفِرِي اللَّهَ وَتُوبِي إِلَيْهِ، فَإِنَّ
الْعَبْدَ إِذَا اعْتَرَفَ بِذَنْبٍ، ثُمَّ تَابَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ «فَلَمَّا قَضَى
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَقَالَتَهُ قَلَصَ دَمْعِي حَتَّى مَا
أُحِسُّ مِنْهُ قَطْرَةً» وَقُلْتُ لِأَبِي: أَحِبَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ فِيمَا قَالَ، فَقَالَ: وَاللَّهِ مَا أَذْرِي مَا أَقُولُ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى
إِلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقُلْتُ لِأُمِّي: أَحْبَبِي رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ فِيمَا قَالَ، قَالَتْ: وَاللَّهِ مَا أَذْرِي مَا أَقُولُ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى
إِلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقُلْتُ وَأَنَا جَارِيَةٌ حَدِيثَةُ السِّنِّ، لَا أَفْرَأُ مِنَ
الْقُرْآنِ قَالَتْ عَائِشَةُ: فَقَدِمْنَا الْمَدِينَةَ فَاشْتَكَيْتُ حِينَ قَدِمْنَا شَهْرًا،
وَالنَّاسُ يَفِيضُونَ فِي قَوْلِ أَصْحَابِ الْإِفْكِ لَا أَشْعُرُ بِشَيْءٍ مِنْ
ذَلِكَ، وَهُوَ يَرِينِي فِي وَجْعِي أَنِّي لَا أَعْرِفُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى
إِلَيْهِ وَسَلَّمَ اللَّطْفَ الَّذِي كُنْتُ أَرَى مِنْهُ حِينَ أَشْتَكِي، إِنَّمَا
يَدْخُلُ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ يَقُولُ: «كَيْفَ
تَبْكِينَ؟» ثُمَّ يَنْصَرِفُ، فَذَلِكَ يَرِينِي، وَلَا أَشْعُرُ بِالشَّرِّ حَتَّى
خَرَجْتُ حِينَ نَفِهُتُ، فَخَرَجْتُ مَعِي أُمُّ مِسْطَحٍ قَبْلَ الْمَنَاصِيحِ،
وَكَانَتْ مُتَبَوِّزَنَا، وَكُنَّا لَا نَخْرُجُ إِلَّا لَيْلًا إِلَى لَيْلٍ، وَذَلِكَ قَبْلَ أَنْ
تُتَّخَذَ الْكُتُفُ قَرِيبًا مِنْ بَيْتِنَا، وَأَمَرْنَا أَمْرَ الْعَرَبِ الْأُولَى، وَكُنَّا
نَتَأَذَى بِالْكُتُفِ أَنْ تُتَّخَذَ عِنْدَ بَيْتِنَا، فَانْطَلَقْتُ أَنَا وَأُمُّ مِسْطَحٍ
قَبْلَ بَيْتِي حِينَ فَرَعْنَا مِنْ شَأْنِنَا، فَعَثَرْتُ أُمُّ مِسْطَحٍ فِي مِرْطِهَا،
فَقَالَتْ: «تَعَسَّ مِسْطَحٌ» فَقُلْتُ لَهَا: بِشَيْءٍ مَا قُلْتَ، أَتُسَبِّحِينَ رَجُلًا
شَهِدَ بَذْرًا؟ قَالَتْ: أَيْ هُنْتَاهُ، أَوْ لَمْ تَسْمَعِي مَا قَالَ؟ قُلْتُ: وَمَا

قَالَ؟ فَأَخْبَرْتَنِي بِقَوْلِ أَهْلِ الْإِفْكِ، فَازْدَدْتُ مَرَضًا عَلَى مَرَضِي،
 فَلَمَّا رَجَعْتُ إِلَى بَيْتِي دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ: «كَيْفَ تَيْكُم؟» فَقُلْتُ لَهُ: ائْذَنْ لِي أَنْ آتِيَ أَبَوَيَّ،
 وَأَنَا أُرِيدُ أَنْ أَسْتَيْقِنَ الْخَبَرَ مِنْ قِبَلِهِمَا، فَأَذَنْ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
 اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجِئْتُ أَبَوَيَّ، فَقُلْتُ لِأُمِّي: يَا أُمَّتَاهُ، مَاذَا يَتَحَدَّثُ
 النَّاسُ؟ قَالَتْ: يَا بِنْتِي، هَوْنِي عَلَيْكَ، فَوَاللَّهِ لَقَلَّمَا كَانَتْ امْرَأَةً قَطُّ
 وَضِئَّةً عِنْدَ رَجُلٍ يُحِبُّهَا لَهَا ضَرَائِرُ إِلَّا كَثُرْنَ عَلَيْهَا، فَقُلْتُ:
 سُبْحَانَ اللَّهِ، أَوْ لَقَدْ تَحَدَّثَ النَّاسُ بِهَذَا؟ فَبَكَيْتُ تِلْكَ اللَّيْلَةَ حَتَّى
 أَصْبَحْتُ لَا يَزُقًا لِي ذَمْعٌ، وَلَا أَكْتَجِلُ بَنَوْمٍ، ثُمَّ أَصْبَحْتُ أَبْكِي
 فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ وَأَسَامَةَ
 بْنَ زَيْدٍ حِينَ اسْتَلَبْتُ الْوُحْيَ يَسْتَشِيرُهُمَا فِي فِرَاقِ أَهْلِهِ، فَأَمَّا
 أُسَامَةُ فَأَشَارَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالَّذِي يَغْلُمُ
 مِنْ بَرَاءَةِ أَهْلِهِ، وَبِالَّذِي يَغْلُمُ لَهُمْ فِي نَفْسِهِ، فَقَالَ أُسَامَةُ: «أَهْلُكَ،
 وَلَا نَعْلَمُ إِلَّا خَيْرًا» وَأَمَّا عَلِيٌّ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَمْ يُضَيِّقِ اللَّهُ
 عَلَيْكَ، وَالنِّسَاءُ سِوَاهَا كَثِيرٌ، وَسَلِ الْجَارِيَةَ تَصُدِّقُكَ، فَدَعَا
 رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَرِيرَةَ، فَقَالَ: «أَنِّي بَرِيرَةٌ، هَلْ
 رَأَيْتِ مِنْ شَيْءٍ يَرِيئُكَ؟» قَالَتْ: وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ، مَا رَأَيْتُ
 عَلَيْهَا قَطُّ أَمْرًا أَغْمِضُهُ أَكْثَرَ مِنْ أَنَّهَا جَارِيَةٌ حَدِيثَةُ السِّنِّ، تَنَامُ
 عَنْ عَجِينِ أَهْلِهَا، فَيَأْتِي الدَّاجِنُ فَيَأْكُلُهُ، قَالَتْ: فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ
 صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ نَوْمِهِ فَاسْتَعْدَرَ مِنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي إِبْرَاهِيمَ
 سَلُولَ وَهُوَ عَلَى الْمَنْبَرِ، فَقَالَ: يَا مَعْشَرَ الْمُسْلِمِينَ، مَنْ يَغْدِرُنِي
 مِنْ رَجُلٍ قَدْ بَلَغَنِي أَذَاهُ فِي أَهْلِي، وَاللَّهِ مَا عَلِمْتُ عَلَى أَهْلِي إِلَّا
 خَيْرًا، وَلَقَدْ ذَكَرُوا رَجُلًا مَا عَلِمْتُ عَلَيْهِ إِلَّا خَيْرًا، وَمَا يَدْخُلُ
 عَلَى أَهْلِي إِلَّا مَعِي. فَقَامَ سَعْدُ بْنُ مُعَاذٍ أَخُو بَنِي عَبْدِ الْأَشْهَلِ،
 فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَنَا أَعْدِرُ مِنْهُ، فَإِنْ كَانَ مِنَ الْأَوْسِ ضَرَبْتُ
 عُنُقَهُ، وَإِنْ كَانَ مِنْ إِخْوَانِنَا مِنَ الْخَزْرَجِ أَمَرْتُنَا فَفَعَلْنَا أَمْرَكَ،
 قَالَتْ: وَقَامَ رَجُلٌ مِنَ الْخَزْرَجِ وَكَانَتْ أُمُّ حُسَيْنِ ابْنَةِ عَمِّهِ مِنْ
 فَخْرِهِ، وَهُوَ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ وَهُوَ سَيِّدُ الْخَزْرَجِ، قَالَتْ: وَكَانَ قَبْلَ
 ذَلِكَ رَجُلًا صَالِحًا، وَلَكِنْ اخْتَمَلَتْهُ الْحَمِيَّةُ، فَقَالَ لِسَعْدِ بْنِ
 مُعَاذٍ: كَذَبْتَ لَعَمْرُ اللَّهِ، لَا تَقُولُهُ، وَلَا تَقْدِرُ عَلَى قَتْلِهِ، فَقَامَ أُسَيْدُ
 بْنُ حُضَيْرٍ وَهُوَ ابْنُ عَمِّ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ، فَقَالَ لِسَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ:
 كَذَبْتَ لَعَمْرُ اللَّهِ، لَيْقُولُهُ، فَإِنَّكَ مُنَافِقٌ تُجَادِلُ عَنِ الْمُنَافِقِينَ، فَتَارَ
 الْحَيَّانِ الْأَوْسَ وَالْخَزْرَجَ حَتَّى هُمَا أَنْ يَقْتِيلُوا، وَرَسُولُ اللَّهِ
 صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمٌ عَلَى الْمَنْبَرِ، فَلَمْ يَزَلْ يُخَفِّضُهُمْ حَتَّى

سَكْتُوا وَسَكَتَ، قَالَتْ: وَبَكَيْتُ يَوْمِي ذَلِكَ لَا يَزُقُّ لِي دَمْعَ، وَلَمْ
أَكْتَجِلْ بِنَوْمٍ، وَأَصْبَحَ أَبَوَايَ عِنْدِي، وَقَدْ بَقِيَتْ لَيْلَتَيْنِ وَيَوْمًا لَا
أَكْتَجِلْ بِنَوْمٍ حَتَّى إِنِّي لَأُظُنُّ أَنَّ الْبَكَاءَ قَالَتْ كَبِدِي، فَبَيْنَا أَبَوَايَ
جَالِسَانِ عِنْدِي وَأَنَا أَبْكِي، اسْتَأْذَنْتُ عَلَى امْرَأَةٍ مِنَ الْأَنْصَارِ،
فَأَذِنَتْ لَهَا، فَجَلَسْتُ تَبْكِي مَعِي، فَبَيْنَمَا نَحْنُ عَلَى ذَلِكَ دَخَلَ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَلَّمَ، ثُمَّ جَلَسَ وَلَمْ يَجْلِسْ
عِنْدِي مِنْذُ قِيلَ مَا قِيلَ قَبْلَهَا، وَلَقَدْ لَبِثَ شَهْرًا لَا يُوحَى إِلَيْهِ فِي
شَأْنِي بِشَيْءٍ، فَتَشْهَدَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ
جَلَسَ، ثُمَّ قَالَ: «أَمَّا بَعْدُ يَا عَائِشَةُ، فَإِنَّهُ قَدْ بَلَغَنِي عَنْكَ كَذَا
وَكَذَا، فَإِنْ كُنْتَ بِرِيَّةً فَسَيَبْرُئُكَ اللَّهُ، وَإِنْ كُنْتَ أَلَمَمْتَ بِذَنْبٍ
فَاسْتَغْفِرِي اللَّهَ وَتُوبِي إِلَيْهِ، فَإِنَّ الْعَبْدَ إِذَا اعْتَرَفَ بِذَنْبٍ، ثُمَّ تَابَ
تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ» فَلَمَّا قَضَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَقَالَتَهُ
قَلَصَ دَمْعِي حَتَّى مَا أَحْسُ مِنْهُ قَطْرَةً وَقُلْتُ لِأُمِّي: أَجِبْ رَسُولَ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيمَا قَالَ، فَقَالَ: «وَاللَّهِ مَا أَذْرِي مَا أَقُولُ
لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقُلْتُ لِأُمِّي: أَجِيبِي رَسُولَ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيمَا قَالَ، قَالَتْ: وَاللَّهِ مَا أَذْرِي مَا أَقُولُ
لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقُلْتُ وَأَنَا جَارِيَةٌ حَدِيثُهُ
السِّينَ، لَا أَفْرَأُ مِنَ الْقُرْآنِ كَثِيرًا: إِنِّي وَاللَّهِ لَقَدْ عَلِمْتُ لَقَدْ سَمِعْتُمْ
هَذَا الْحَدِيثَ حَتَّى اسْتَقَرَّ فِي أَنْفُسِكُمْ وَصَدَّقْتُمْ بِهِ، وَلَئِنْ قُلْتُ
لَكُمْ: إِنِّي بِرِيَّةٌ، لَا تُصَدِّقُونِي، وَلَئِنْ اعْتَرَفْتُ لَكُمْ بِأَمْرٍ، وَاللَّهِ
يَعْلَمُ أَنِّي مِنْهُ بِرِيَّةٌ لَتُصَدِّقْتَنِي، فَوَاللَّهِ لَا أَجِدُ لِي مَثَلًا وَلَا لَكُمْ إِلَّا
أَبَا يُوسُفَ حِينَ قَالَ: فَصَبْرٌ جَمِيلٌ وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَى مَا
تَصِفُونَ، ثُمَّ تَحَوَّلْتُ فَاضْطَجَعْتُ عَلَى فِرَاشِي، وَاللَّهُ يَعْلَمُ حَيْثُ
أَتَيْتُ بِرِيَّةً، وَإِنَّ اللَّهَ مُبَرِّئِي بَيْرَاءَتِي، وَلَكِنَّ اللَّهَ مَا كُنْتُ أَظُنُّ أَنَّ
اللَّهِ مَنَزَلٌ فِي شَأْنِي وَخِيَا يَتْلَى، لَشَأْنِي فِي نَفْسِي كَانَ أَخْفَرَ مِنْ
أَنْ يَتَكَلَّمَ اللَّهُ فِيَّ بِأَمْرٍ، وَلَكِنْ كُنْتُ أَرْجُو أَنْ يَرَى رَسُولُ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي النَّوْمِ رُؤْيَا يَبْرِّئُنِي اللَّهُ بِهَا، قَالَتْ: فَوَاللَّهِ
مَا زَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَجْلِسَهُ، وَلَا خَرَجَ أَحَدٌ
مِنْ أَهْلِ الْبَيْتِ حَتَّى أَنْزَلَ عَلَيْهِ، فَأَخَذَهُ مَا كَانَ يَأْخُذُهُ مِنَ الْبَرَحَاءِ
حَتَّى إِنَّهُ لَيَتَحَدَّرُ مِنْهُ الْعَرَقُ مِثْلَ الْجُمَانِ وَهُوَ فِي يَوْمٍ شَابٍ مِنْ
ثِقَلِ الْقَوْلِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْهِ، قَالَ: فَسَرَّيَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَضْحَكُ فَكَانَ أَوَّلَ كَلِمَةٍ تَكَلَّمَ بِهَا أَنْ قَالَ:
«يَا عَائِشَةُ أَمَّا اللَّهُ فَقَدْ بَرَّأكَ» فَقَالَتْ لِي أُمِّي: قُومِي إِلَيْهِ، فَقُلْتُ:
وَاللَّهِ لَا أَقُومُ إِلَيْهِ، وَإِنِّي لَا أَحْمَدُ إِلَّا اللَّهَ قَالَتْ: وَأَنْزَلَ اللَّهُ إِنَّ
الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِنْكُمْ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَكُمْ، بَلْ هُوَ

خَيْرَ لَكُمْ، لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ مَا اكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ الْعَشْرَ الْأَيَّاتِ
كُلُّهَا فَلَمَّا أَنْزَلَ اللَّهُ هَذَا فِي بَرَاءَتِي، قَالَ أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ، وَكَانَ
يُنْفِقُ عَلَى مِسْطَحٍ لِقَرَابَتِهِ وَفَقْرِهِ: وَاللَّهِ لَا أَنْفِقُ عَلَى مِسْطَحٍ شَيْئًا
أَبَدًا بَعْدَ الَّذِي قَالَ لِعَائِشَةَ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى وَلَا يَأْتَلِ أُولُو
الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَى وَالْمَسَاكِينَ
وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَلِيُغْفُوا وَلِيُصْفَحُوا، أَلَا تُجِبُونَ أَنْ
يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ، وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: بَلَى، وَاللَّهِ إِنِّي
لَأُحِبُّ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لِي، فَرَجَعَ إِلَى مِسْطَحٍ الَّذِي كَانَ يُنْفِقُ عَلَيْهِ،
وَقَالَ: وَاللَّهِ لَا أَنْزِعُهَا مِنْهُ أَبَدًا، قَالَتْ عَائِشَةُ: وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَأَلَ زَيْنَبَ بِنْتَ جَحْشٍ عَنْ أَمْرِي، فَقَالَ
لَزَيْنَبَ: مَاذَا عَلِمْتَ أَوْ رَأَيْتِ، قَالَتْ عَائِشَةُ: وَهِيَ الَّتِي كَانَتْ
تُسَامِينِي مِنْ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَعَصَمَهَا اللَّهُ
بِالْوَرَعِ، وَطَفِقَتْ أَخْتُهَا حَمْنَةُ تُحَارِبُ لَهَا، فَهَلَكْتَ فِيمَنْ هَلَكَ،
قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: فَهَذَا الَّذِي بَلَغَنِي مِنْ حَدِيثِ هَؤُلَاءِ الرَّهْطِ

47. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

"Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] bir sefere çıkmak istediği zaman kadınlarının arasında kur'a çekti. Kur'a hangisine çıkarsa Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] onunla birlikte sefere çıkardı.

Hiz. Âişe der ki: Yine Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] yapacağı bir gaza için aramızda kur'a çekmişti. O gazada kur'a bana isabet etti. Ben de Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'le birlikte gazaya çıktım. Bu olay, hicab/tesettür âyeti indirildikten sonra oldu. Ben hevdecimin içinde (deveye) bindiriliyordum ve gideceğimiz yere onun içinde indiriliyordum. Nihayet Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] bu gazasını bitirip geri döndüğü ve Medine'ye yaklaştığımız zaman geceleyin yola çıkılacağını bildirdi. (Orada bulunan kişiler) yola çıkılacağını bildirdikleri zaman ben de hemen kalktım ve yürüdüm, hattâ orduyu geçtim. Hacetimi gördüğümde eşyanın yanına yöneldim. Göğsüme dokundum, bir de baktım ki, Zafâr boncuğundan yapılan gerdanlığım kopmuş. Derhal geri döndüm ve gerdanlığımı aradım. Onu aramak beni alıkoydu. Benim semerimi yükleyen cemaat hevdecimi yükleyip gitmişler. Onu benim bindiğim deveme yüklemişler. Benim onun içinde olduğumu zannetmişler.

O zaman kadınlar hafif (kilolu) idiler. Şişmanlamamışlar, kendilerini et kaplamamıştı. Yiyecek nâmına ancak bir parça bir şey yiyorlardı. Cemâat hevdecî deveye yükler ve kaldırırken ağırlığını yadırgamamışlar. Ben genç yaşta taze birisiydim. Deveyi sürüp yürümüşler. Ben gerdanlığımı ordu gittikten sonra buldum. Bulundukları yere geldim ki, orada ne çağırın var ve ne de cevap veren birisi. Bulduğum yerime vardım. Zannettim ki, cemaat beni arayacak ve yanıma dönecekler. Yerimde otururken uykum geldi. Orada uyuya kalmışım. Safvân bin Muattal es-Sülemî ez-Zekvânî, ordunun arkasında kalmıştı. (Gecenin sonunda yola çıkmış,) benim bulunduğum yerde sabahlamış ve (uyuyan) bir insan karaltısı görmüş. (Hemen yanıma gelip) beni gördüğü zaman tanımış. Hakikaten hicab/tesettür farz kılınmazdan önce beni görüyordu. Beni tanıdığı zaman onun "İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn" (Biz muhakkak Allah'tan geldik ve ancak O'na dönücüleriz) (el-Bakara suresi, 2/156) şeklindeki istircâ' sözüyle uyandım. Hemen dış elbisemle yüzümü örttüm. Vallahi, benimle bir kelime bile konuşmadı. İstircâ'dan başka ondan bir kelime işitmedim. Devesini çöktürdü, ön ayağına bastı, böylece ben de deveye bindim. Devemi önüne katıp yola koyuldu. Nihayet orduya öğlen zamanı sıcak bastığında konakladıkdan sonra yetiştik. Artık benim hakkımda helak olan helak olmuştu. Bu iftiranın büyük kısmına giren Abdullah bin Übeyy bin Selûl olmuştu.

-(Hadisin ravisi) Urve [rahimehullah] der ki: Hiz. Âişe [radiyallahu anhâ], (bu iftirayı yayanlar içerisinde olan) Hassân bin Sâbit [radiyallahu anh] 'a yanında sövülmesinden hoşlanmaz ve şöyle derdi: 'Çünkü Hassân bin Sâbit [radiyallahu anh] şu şiiri söyleyen kimsedir:

"Babam, dedem ve onurum,

Size karşı Muhammed'in onuruna bir kalkandır."

Hiz. Âişe [radiyallahu anhâ] devamla der ki: Daha sonra Medine'ye geldik. (Medine'ye) geldiğimizde ben bir ay hasta oldum. İnsanlar, iftiracıların sözlerini dillerine doluyorlarmış Ben bu konuda hiçbir şeyin farkında değildim. Fakat hastalığım esnasında Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in eskiden rahatsızlandığında gördüğüm şefkatini görememiş olmak beni şüphelendiriyordu. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] sadece benim yanıma giriyor ve sonra (adımı anmadan):

- 'Hastanız nasıl?' diyordu.

Sonra da ayrılrıp gidiyordu. Bu da beni şüphelendiriyordu. Ama bir kötülük aklıma gelmedi. Nihayet

iyileştiğimde dışarı çıktım. Benimle beraber Ümmü Mistah da Menâsi' tarafına doğru çıktı. Burası bizim tuvalet için kullandığımız bir yerdi. Buraya sadece geceden geceye çıkardık. Bu olay, tuvaletleri evlerimize yakın yapmamızdan önce idi. Ayak yolu hususunda âdetimiz ilk Arapların âdeti idi. Tuvaletleri evlerimizin yanına yapmaktan eziyet duyardık. Ben ve Ümmü Mistâh yürüdük. (Bu kadın, babam Ebu Bekir es-Sıddîk'ın teyzesidir.) Sonra ben ve Ümmü Mistâh hacetimizi gördüğümüzde, benim evime doğru yöneldik. Derken Ümmü Mistâh, mırt (denilen dış) elbisesine basıp:

- **'Mistâh'ın belâsını versin!'** diye (oğluna) beddua etti. Ben de ona:
- **'Ne kötü söz söyledin! Bedir'de bulunmuş bir adama mı sövüyorsun?'** dedim. O:
- **'Be kadın! Sen onun ne söylediğini işitmedin mi?'** dedi. Ben de:
- **'Ne söylemiş?'** dedim.

Bunun üzerine o, bana iftiracıların (benimle ilgili) söylediklerini anlattı. Bunun üzerine hastalığım daha da arttı. Evime döndüğüm zaman yanıma Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] girdi ve sonra da:

- **'Hastanız nasıldı?'** diye sordu. Ben de ona:
- **'Bana anne-babamın yanına gitmeye izin verir misin?'** dedim.

O anda ben bu haberi anne ve babamdan iyice anlamak istiyordum. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] bana izin verdi. Ben de anne-babamın yanına gittim. Anneme:

- **'Ey anneciğim! İnsanlar ne konuşuyor?'** dedim. Annem:
- **'Ey kızcağızım, sakın ol! Vallahi, pek az güzel kadın vardır ki, kendisini seven bir adamla evli olsun, ortakları da bulunsun da onun aleyhinde çok söz söylemesinler!'** dedi. Ben:
- **'Subhanallah! Gerçekten insanlar bunu mu konuşmaktalar?'** dedim.

Artık o gece ağladım. Gözümün yaşı dinmeden ve gözüme uyku girmeden sabahladım. Sonra (yine) ağlayarak sabahladım. Vahyin arası kesildiği zaman Resûlullah ailesinden ayrılmak hususunda istişarede bulunmak üzere Ali bin Ebi Tâlib ile Üsâme bin Zeyd'i çağırdı. Üsâme bin Zeyd, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'e ailesinin (yani benim) suçsuzluğunu bildiğini ve onlara karşı beslediği sevgiye işaret edip:

- **'Ey Allah'ın Resûlü! Onlar senin ailedir. Biz hayırdan başka bir şey bilmiyoruz!'** dedi. Ali bin Ebi Tâlib'e gelince o:

- **'Allah senin başını dara sokmaz, ondan başka kadınlar çoktur. Cariyeye sorarsan sana doğruyu söyler!'** dedi. Bunun üzerine Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], (cariyem) Berîre'yi çağırıp ona:

- **'Ey Berîre! Âişe'den seni şüpheye düşürecek bir şey gördün mü?'** diye sordu. Berîre, ona:

- **'Seni hak (din)le gönderen Allah'a yemin ederim ki, ondan kendisini ayıplayacağım hiçbir şey görmedim. Şu kadar var ki, o genç yaşta bir tazedir. Ailesine yoğurduğu hamur üzerinde uyur da koyun gelip o hamuru yer!'** dedi.

Bunun üzerine Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] kalkıp minbere çıktı ve Abdullah bin Übey bin Selûl'un, (hem kendisinden ve hem de ailesinden) özür dilemesini sağlamak istedi.

Hız. Âişe devamla der ki: Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] minberde iken şunu söyledi:

Ey Müslümanlar topluluğu! Ehl-i beytim hakkında ezası son dereceyi bulan bir adamdan benim özrümü kim alacak? Vallahi ben, ailem hakkında hayırdan başka bir şey bilmem. Bu iftiracılar, bir adamın ismini ortaya koydular ki, o kimse hakkında hayırdan başka bir şey bilmiyorum. Bu ismi geçen kimse de ailemin yanına ancak benimle beraber girerdi!' Bunun üzerine (Ensar'dan Evs kabilesinin reisi) Sa'd bin Muâz el-Ensârî [radiyallahu anh] ayağa kalkıp:

- **'Ey Allah'ın Resûlü! Senin özür diletmeni ondan ben alırım. Eğer Evs kabilesinden ise boynunu vururuz, eğer kardeşlerimiz Hazrec kabilesinden ise emir buyurursun, biz de senin emrini yaparız!'** dedi.

Daha sonra (Hazrec kabilesinin reisi) Sa'd bin Ubâde [radiyallahu anh] ayağa kalktı. Bu kimse, Hazrec kabilesinin reisi ve iyi bir adamı idi. Fakat kabile hamiyeti onu cahilleştirdi. Sa'd bin Muâz [radiyallahu anh]'a:

- **'Hata ettin! Allah'a yemin ederim ki onu öldüremezsin. Öldürmeye de gücün yetmez!'** dedi.

Daha sonra Üseyd bin Hudayr [radiyallahu anh] ayağa kalktı. Bu kimse, Sa'd bin Muâz [radiyallahu anh]'ın amcasının oğluydu. Sa'd bin Ubâde [radiyallahu anh]'a:

- **'Hata ettin! Allah'a yemin ederim ki, onu mutlaka öldürürüz. Sen gerçekten münafıksın. Münafıklar namına mücadele ediyordun!'** dedi.

İki kabile (yani) Evs ve Hazrec kabileleri ayaklandılar. Hatta çarpışmaya niyetlendiler. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] ise minberin üzerinde ayakta duruyordu. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] onları yatıştırmaya devam etti. Nihayet sustular. O da sustu.

Ben o gün ağladım. Gözyaşım dinmiyor, gözüme uyku girmiyordu. Sonra ertesi gece de ağladım. Gözyaşım dinmiyor, gözüme uyku girmiyordu. Annem-babam, bu ağlama(mın) ciğerimi parçalayacağını sanıyorlardı. Onlar benim yanımda oturuyor, ben de ağlıyorken Ensar'dan bir kadın yanıma girmek için izin istedi. Ona izin verdim. Kadın oturup (benimle birlikte) ağlamaya başladı.

Biz bu hal üzere iken yanıma Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] girdi. Selâm verdi. Sonra oturdu. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] daha önce hakkımda söylenen dedikoduların başladığı günden beri yanımda hiç oturmamıştı. Bir ay beklediği halde kendisine benim hakkımda hiçbir şey vahyedilmemişti. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] oturduğu zaman şahadet kelimelerini getirdi. Sonra da:

- **'Bundan sonra, Ey Âişe! Durum şu ki, hakkında bana şöyle şöyle sözler erişti. Eğer sen bunlardan uzaksan yakında Allah senin suçsuz olduğunu ortaya koyacaktır. Eğer bir günah işlediysen Allah'a istiğfar et! Ona tevbe eyle! Çünkü kul bir günahı itiraf eder, sonra da tevbe ederse, Allah onun tevbesini kabul eder'** buyurdu.

Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] sözünü bitirince gözyaşım dindi. Hatta ondan bir damla hissetmez oldum. Babama:

- **‘Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in söylediği bu söz hususunda benim adıma cevap ver!’** dedim. Babam:

- **‘Vallahi, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’e ne söyleyeceğimi bilemiyorum!’** dedi. Bunun üzerine anneme:

- **‘Benim adıma Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’e cevap ver!’** dedim. O da:

- **‘Vallahi, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’e ne söyleyeceğimi ben de bilemiyorum!’** dedi.

Bunun üzerine ben, Kur’an’dan çok şey bilmediğim ve genç yaşta taze bir kimse olduğum halde:

- **‘Vallahi, ben iyi anladım ki, siz bu dedikoduyu işitmişsiniz. Hatta bu söz, kalplerinize yerleşmiş ve ona inanmışsınız. Size ben suçsuzum desem -ki Allah suçsuz olduğumu daha iyi bilir- bu hususta bana inanmayacaksınız. Eğer ben size kötü bir şey itiraf etsem -ki Allah suçsuz olduğumu daha iyi bilir- beni tasdik edeceksiniz. Vallahi, ben (bu vaziyette kendim ile ilgili size verecek başka) bir örnek bulamıyorum. Ancak Yûsuf’un babası Ya’kûb’un dediği gibi, “Artık bana düşen güzel bir sabırdan ibarettir. Sizin şu söylediklerinize karşı yardımına sınımlanacak ancak Allah’tır”** (Yûsuf suresi, 12/18) dedim.

Sonra yan dönerek döşeme yattım. Halbuki ben vallahi o anda suçsuz olduğumu ve Allah’ın benim suçsuz olduğumu ortaya çıkaracağını biliyordum. Fakat vallahi, hakkımda okunan vahiy/Kur’ân ayeti indirileceğini zannetmiyordum. Benim halim kendimce yüce Allah’ın hakkımda okunan bir kelamla konuşmasından daha aşağı idi. Fakat Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in uykuda rüya göreceğini, o rüya ile Allah’ın benim suçsuz olduğumu ortaya çıkaracağını umuyordum. Vallahi, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] meclisinden ayrılmamış ve ev halkından hiç kimse de dışarı çıkmamıştı. Tam bu sırada yüce Allah, Peygamber’i [sallallahu aleyhi ve sellem]’e vahiy indirdi. Kendisine vahiy anında basan şiddetli ağırlık yine bastı. Üzerine indirilen kelâmın ağırlığından soğuk günde (alnından) inciler gibi ter dökülüyordu. Resûlullah’dan vahiy hâli açıldığı zaman kendisi gülüyordu. Konuştuğu ilk söz:

- **‘Ey Âişe! Müjde! Allah senin suçsuzluğunu belirtti’** oldu. Bunun üzerine annem, bana:

- **‘Kalk! Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in yanına git!’** dedi. Ben:

- **‘Vallahi, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in yanına kalkıp gidemem. Allah’tan başka hiç kimseye de hamd edemem! Benim suçsuz olduğumu indiren O’dur’** dedim.

Yüce Allah, **“Şüphesiz ki, iftirayı getirenler sizden bir topluluktur”** (en-Nûr suresi, 24/11) (âyetinden itibaren) on âyet indirdi. İşte Yüce Allah, bu âyetleri benim suçsuzluğum hakkında indirmiştir. (Babam) Ebu Bekir [radiyallahu anh], akrabalık bağından ve fakirliğinden dolayı infakta bulunduğu Mistâh için:

- **‘Vallahi, Âişe hakkında söylediği iftiralardan sonra artık ona kesinlikle hiçbir infakta bulunmam!’** dedi.

Bunun üzerine yüce Allah, **“İçinizden faziletli ve servet sahibi kimseler akrabaya, yoksullara, Allah yolunda göç edenlere (mallarından) vermeyeceklerine dair yemin etmesinler, (yaptıklarını) bağışlasınlar ve aldırış etmesinler. Allah’ın sizi bağışlamasını arzulamaz mısınız?”** (en-Nûr suresi, 24/22) âyetini indirdi.

Ebu Bekir [radiyallahu anh]: **‘Vallahi, ben, Allah’ın beni mağfiret buyurmasını isterim!’** deyip Mistâh’a daha önce vermekte olduğu infakı tekrar vermeye başladı. Sonra da:

- **‘Ben bu infak verme olayını ondan asla kesmem!’** dedi.

Hz. Âişe devamla der ki: Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], hanımı Zeyneb binti Caş [radiyallahu anhâ]’a benim meselemi sorup:

- **‘Âişe’yle ilgili ne bilirsin ve gördün?’** buyurdu. Zeyneb binti Caş [radiyallahu anhâ]:

- **‘Ey Allah’ın Resûlü! Kulağımı ve gözümü, (işitip görmediğim şeyden) korurum. Vallahi, hayırdan başka bir şey bilmem!’** diye cevap verdi.

Hz. Âişe devamla der ki: Halbuki Zeyneb binti Caş [radiyallahu anhâ], Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in hanımları içerisinde (güzelliğiyle ve Peygamber’in yanındaki konumu nedeniyle) benimle rekabet eden bir kadındı. Allah, vera’ (ve takvâsı) sebebiyle onu (iftiracıları katılmaktan) korudu. Kız kardeşi Hamne binti Caş ise iftiraya taassupla tutunmaya (ve iftiracıların söylediklerini anlatmaya) başladığından dolayı helak olanlar içerisinde helak oldu.

İbni Şihâb ez-Zührî [rahimehullah]: **‘Bu topluluğun meselesinden bana ulaşan işte budur!’** dedi.”^[483]

Açıklama:

Bu hadisin konu başlığıyla ilgili olan kısmı; Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in bir sefere çıkmak istediği zaman gönüllerini almak ve adaletle riayet edildiğini görmeleri için hanımları arasında kur’a çekmesi, kur’a hangisine çıkarsa Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in onu kendisiyle birlikte sefere çıkarmasıdır.

Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]’nın ifadesine Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] yapacağı bir gaza için hanımlar arasında kur’a çekmiş, o gazada kur’a kendisine isabet etmiş, o da Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’le birlikte gazaya çıkmıştı. Bu olay, hicab/tesettür âyeti indirildikten sonra olmuştu.

Yine bu hadis, Nûr suresinin 11-22. âyetleri bağlamında Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in aile hayatını ve yakınlarıyla ilişkilerini daha iyi anlayıp kavramamızı sağlamak hem de aile hayatına, iffet ve namusa değer veren topluluklarda çokça rastlanan iftira olayı karşısında müminlerin nasıl bir tavır ve yaklaşım içinde olmaları gerektiği konusunda yol göstermek için Hz. Âişe’nin de katıldığı bir yolculuk olayına ve bazı münafıkların bunu fırsat bilerek onun hakkında uydurdıkları düzmeceye atıfta bulunmaktadır.

Hadisin Arapça metninde geçen **“ifk”** kelimesi; yalan, büyük yalan, iftira namuslu birinin namusu hakkında iftira etmek anlamlarına gelmektedir.

Bu olay, adını, Kur’an’daki olaya ilişkin Nûr suresinin 11-22. âyetleri içerisinde 11 ile 12. âyetlerde iki defa geçen **“ifk”** kelimesinden alır. **İfk** “iftira, en kötü ve en çirkin yalan” demektir. Kur’an’da ayrıca iki

yerde^[484] sözlük anlamında geçmektedir.

İslam tarihinde “İfk olayı” diye meşhur olan ve mahiyeti âyetlerle ve hadislerle anlatılan bu olay, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in hanımı ve müminlerin annesi Hz. Âişe hakkında münafıklar tarafından uydurulan iftira olayının adıdır. Bu olay; hadisimizde de geçtiği üzere Buhârî, Müslim gibi temel hadis kaynaklarında tafsilatlı olarak anlatılır. Bizzat Hz. Âişe [radiyallahu anhâ], olayı cereyan tarzı ve sebepleriyle birlikte detaylı olarak anlatmaktadır.

Bu olay, Müreysi’ gazası sırasında meydana gelmiştir. Bu gaza, “Mustalıkoğulları Gazası” olarak da bilinmektedir. Çünkü Mustalıkoğulları, kabilenin adıdır. Müreysi’ ise yanında Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in ordugâhını kurduğu su kuyusunun adıdır. Ani bir baskınla düşman mağlup edilmişti.

Bu gazanın, hicretin 4, 5 ve 6. yılında olduğuna dair çeşitli görüşler bulunmaktadır. İbni Hacer, hicretin 5. yılında meydana geldiğini ve bu rivayetin en güvenilir görüş olduğunu belirtmiştir. İslam tarihi kitaplarında da bu olay, hicretin 5. yılı olayları içerisinde verilmektedir.

Olayın gerçek yüzü münafıkların, Medine’de güvenli bir yurt edinen ve günden güne gelişen İslam toplumunu parçalamak için İslam peygamberinin aile mahremiyetini hedef alarak başvurdukları bir aleyhte propaganda ve karalama hareketidir. Onlar, Resûlullah’ın, en yakın arkadaşları ile arasını açabilirlerse, İslam’ı yok etme emellerine kısa yoldan varabileceklerini zannediyorlardı. Münafıklar, Mustalıkoğulları’na karşı düzenlenen cihad harekâtında, Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]’nın başına gelen normal bir olaydan yararlanarak Hz. Ebu Bekir’le Resûlullah’ın arasına fitne sokmaya ve Resûlullah’ı gözden düşürmeye çalıştılar.

Ne yazık ki münafıklar dışında üç Müslüman da bu dedikoduya kendilerini kaptırdılar. Bunlar, Safvân bin Sâbit [radiyallâhu anh]’tan öç almak isteyen Hassân bin Sâbit [radiyallâhu anh], Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in hanımlarından Zeyneb binti Cahş [radiyallahu anhâ]’nın kız kardeşi Hamne binti Cahş [radiyallâhu anhâ] ve Hz. Ebu Bekir [radiyallahu anh]’ın yardımcılarıyla geçinen teyzesinin oğlu Mistâh bin Üsâse [radiyallâhu anh] idi.

Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem], Hz. Âişe’nin beraatini ilân eden âyetleri Mescid-i Nebevî’de Müslümanlar’a okudu.

Sonra da bu çirkin iftirayı yaymakta ileri gitmiş olan Hassân bin Sâbit, Hamne binti Cahş ve Mistâh bin Üsâse’ye, iffetli kadına zina isnadında bulundukları için Nûr sûresinin 4. âyetine göre seksener sopa vurulması ve bir daha şahitliklerinin kabul edilmemesi cezasını uyguladı.

İfk/iftira olayının bazı rivayetlerinde Hz. Âişe [radiyallâhu anhâ]’nın, meseleyi ilk defa Ümmü Mistâh’tan duyduğu, bazı rivayetlerde annesi Ümmü Rûmân’dan duyduğu, bazı rivayetlerde ise Ensarlı bir kadından duyduğu ifade edilmektedir.

İbni Hacer’e göre Hz. Âişe [radiyallâhu anhâ] bu olayı ilk önce Ümmü Mistâh’tan duydu, olayın mahiyetini öğrenmek için annesine sordu. Annesi de olayı ona kısaca anlattı. Sonra oraya Ensar’dan bir kadın geldi, o da bildiklerini anlattı. O zaman Hz. Âişe [radiyallâhu anhâ] olayın gerçekten yayıldığını, annesine bu olayı Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] ile babasının duyup duymadığını sordu, duyduklarını öğrenince olayın etkisinden bayıldı.

Hz. Âişe [radiyallâhu anhâ]’nın bu olayda hiç kimseye masumiyetini kabul ettirememesi, Allah’a teslimiyeti ve meseleyi Allah’a havale etmesi ve içine düştüğü çaresiz durumu Hz. Ya’kûb [aleyhisselâm]’ın haliye kıyaslaması çok dikkat çekicidir. Hz. Ya’kûb [aleyhisselâm], oğlu Yûsuf’un kurtlar tarafından parçalandığı haberi karşısında çaresiz kalmış, sabr-ı cemilden başka yapacak bir şeyi olmadığını söylemiş, bu duruma ağlaya ağlaya gözlerini kaybetmişti. Hz. Ya’kûb [aleyhisselâm]’ın bu olay karşısındaki samimi duruşu, Allah’a teslimiyeti ve yakarışı, yıllar sonra oğlu Yûsuf’a kavuşmasıyla son bulmuştur.

İşte genç yaşına rağmen Hz. Âişe [radiyallâhu anhâ]’nın olgun tavrı, dik duruşu, dirayeti, Allah’a bağlılığı ve teslimiyeti bu olayda çok açık bir şekilde görülmektedir. Bu olay neticesinde Hz. Âişe [radiyallâhu anhâ]’nın temiz ve iffetli olduğu âyetle sabit olmuştur.

Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem], Hz. Âişe’nin beraatini ilân eden âyetleri Mescid-i Nebevî’de minbere çıkıp orada Müslümanlar’a okudu.

Zaten yüce Allah, Hz. Âişe [radiyallâhu anhâ]’nın günahsız, buna karşılık ona iftirada bulunan herkesin de yalancı olduğuna tanıklık etmiş olmaktadır. Böylelikle hadden beklenen fayda da gerçekleşmiş olmaktadır. Zira bundan maksat, iftira edenin açığa çıkması ve iftiraya maruz kalanın günahsız olduğunun ispatlanmasıdır.

Hz. Âişe’nin suçsuzluğu hakkında âyetlerin inmesi, başta Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] olmak üzere bütün müminleri sevindirdi. Ama iftira edenlerin ve yayanların cezası da verilmeliydi. Cenâb-ı Hak bunun üzerine şu iki ayeti indirdi:

“Namuslu ve hür kadınlara (zina isnadıyla) iftira atan, sonra da (bununla ilgili olarak) dört şahit getirmeyen kimselerin (her birine) seksen değnek vurun. Onların ebedî şahitliklerini kabul etmeyin. Onlar fasıkların ta kendileridir. Ancak (bu hareketlerine) tevbe edip durumlarını ıslah edenler müstesnadır. Çünkü Allah çok yargılayıcı, çok esirgeyicidir.”^[485]

Âyetlerde, zina iftirası atanlar için üç ayrı hüküm konulmuştur:

1. İftiracıya seksen sopa vurulacak,
2. Şahitliği ebediyen kabul edilmeyecek,
3. Allah’a bağlılıktan çıktığı için fasıklıkla vasıflandırılacak.

İftira eden kişi pişman olur, tevbe ederse fasıklık vasfını üzerinden kaldırmış olur.^[486]

Ne yazık ki münafıklar dışında üç Müslüman da bu dedikoduya kendilerini kaptırdılar. Bunlar; Safvân bin Muattal’dan öç almak isteyen Hassân bin Sâbit, Resûlullah’ın hanımlarından Zeyneb binti Cahş’ın kız kardeşi Hamne ve Hz. Ebu Bekir’in yardımcılarıyla geçinen Mistâh bin Üsâse idiler.

İffetli kadına zina isnadında bulundukları için Nûr sûresinin 4. âyetine göre bu çirkin iftirayı yaymakta ileri

gitmiş olan Hassân bin Sâbit [radiyallâhu anh], Hamne binti Cahş [radiyallâhu anhâ] ve Mistâh bin Üsâse [radiyallâhu anh]'a; zina iftirası cezası olarak seksener sopa vurulması ve bir daha şahitliklerinin kabul edilmemesi cezasını uyguladı. Abdullah bin Übeyy'e bu ceza tatbik edilmedi.^[487]

Bunlardan, Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] tarafından çok sevilen ve “şâirü'n-nebî” diye anılan **Hassân bin Sâbit** [radiyallâhu anh], Hz. Âişe'nin iffetini dile getirdiği bir kasideyle onun affını ve teveccühünü kazanmışsa da iftiranın diğer bir kurbanı **Safvân bin Muattal** [radiyallâhu anh]'ın gazabından kurtulamamış, bu defa da onu bir şiirle tahrik ettiği için aldığı kılıç darbesiyle bir gözünden ve iki elinden sakatlanmıştır. Bunun üzerine Safvân bin Muattal [radiyallâhu anh], Resûl-i Ekrem'in emriyle yakalanarak Hassân bin Sâbit'in ölmesi halinde kısas edilmesi için hapse atılmış, fakat davacının kendisini affetmesiyle serbest bırakılmıştır. Aslında Safvân bin Muattal, kadına ilgi duymayan, erkeklik gücü yok (hasûr) birisi idi. Bunu kendisi de açıkça ifade etmiştir.^[488] Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] de Hassân bin Sâbit [radiyallâhu anh]'ın bu davranışından çok memnun olmuş ve Mısır mukavkısının gönderdiği iki kardeş cariyeden Sîrîn'i Beyraha malikânesiyle birlikte kendisine hediye etmiştir.

Had cezası uygulanan ikinci kişi olan **Hamne binti Cahş** [radiyallâhu anhâ], Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] nezdinde Hz. Âişe'nin itibarını düşürüp kız kardeşi Zeyneb binti Cahş [radiyallâhu anhâ]'nın konumunu güçlendirmek amacıyla iftira olayına katıldığını söylemiştir.

Cezaya çarptırılan üçüncü kişi olan **Mistâh bin Üsâse** [radiyallâhu anh] ise Bedir gazilerindendi ve akrabası Hz. Ebu Bekir'den maddî yardım görüyordu. Hz. Ebu Bekir [radiyallâhu anh], İfk olayından sonra ona artık yardımda bulunmayacağına yemin etti; ancak nâzil olan Nûr sûresinin 22. âyetiyle bundan vazgeçti.

Adı geçen Müslümanlar'a had cezası uygulanmasının sebebi ise onlardan sadır olmuş iftiranın günahının kefarete uğramasıdır. Ta ki bu iftira dolayısıyla âhirette onların üzerinde herhangi bir sorumluluk kalmasın.

Aslında iftira, içi başka dışı başka olan ikiyüzlü münafıkların metodudur. İftiradan sakınmak, iftiraya uğrayan mazlumlara arka çıkmak, zalim ve iftiracıları yalanlamak gerekir.

Asıl iftira olayının tertipçisi **Abdullah bin Übey bin Selûl**'ün cezalandırılıp cezalandırılmadığı kesin biçimde bilinmemektedir. Farklı rivayetlere göre dedikoduyu çıkardığını bizzat kendisinden duyan şahitlerin bulunamaması sebebiyle cezadan kurtulmuş veya kırbaçlanmış, bir rivayete göre ise bu ceza iki misli uygulanmıştır.

Dünyada çekilen cezalar, uhrevî sorumluluğu ortadan kaldırır. Oysa Nûr suresinin 11. âyetinde münafıkların reisi Abdullah bin Übeyy'in büyük bir günah yüklendiği, âhirette ise ona büyük bir azap verileceği ifade edilmektedir. Dünyevî cezalar, uhrevî sorumluluğa kefarete olduğuna göre Abdullah bin Übeyy'e dünyada ceza verilmesi uhrevî cezasını kaldıracaktı. Bu ise Nûr suresinin “İçlerinden günahın büyüğünü üstlenen için ise (ahirette) büyük bir azap vardır” şeklindeki 11. âyetine ters düşerdi. Bundan dolayı da Abdullah bin Übeyy'e had cezası vurulmadığı görüşü daha ağır basmaktadır. Şayet dünyada ona had uygulanmış olsaydı, bu onun âhiretteki azabının eksiltilmesi ve hafifletilmesi anlamına gelirdi.

Abdullah bin Übeyy, Cahiliye döneminde Medine'deki Hazrec kabilesinin reisi idi. Daha sonra Müslüman olmuş gibi davranmış, fakat gerçekte Müslüman olmamıştı. Münafıkların safında yer alıp onların reisliğini yapmıştı. Uhud savaşında fitne çıkarıp Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e ve Müslümanlar'a hakaretler ederek ordunun üçte birini savaştan geri döndürmüştü. Hz. Âişe [radiyallâhu anhâ]'ya yapılan ifk/iftira olayında ise başrolü oynamıştı.

Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in münafıkların reisi olan Abdullah bin Übeyy'e gösterdiği bu tavrının hikmeti olarak şu üç husus akla gelmektedir:

1. Son derece samimi bir Müslüman olan oğlu Abdullah'a destek olmak ve onu teselli etmek.
2. Bu vesileyle birçok kişinin Müslüman olmasını sağlamak. Rivayete göre bu olay üzerine Hazrec kabilesinden bin kişi Müslüman olmuştur.

3. İslam'ın parçalanmayı değil de bütünleştirip kaynaştıma, düşmanlığı değil dayanışma, küfür ile nifak odaklarının kenetlenmesini değil İslam'a bağlı hale gelmeleri ile ilgili tavrıdır.

Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] Abdullah bin Übeyy'in cenaze namazını kılmakla, İslam'ın zahire göre hüküm verme prensibini uygulamış oluyordu.

Hz. Ömer [radiyallâhu anh] burada konuyla ilgili iki ayetin indiğini belirtmiş, bunlardan Tevbe suresinin 84. âyetini belirtmiş, fakat diğerini zikretmemiştir. Diğer âyet de muhtemelen Tevbe suresinin “Münafıklar için ister af dile, ister dileme; onlar için yetmiş defa af dilesen de Allah onları asla affetmeyecek. Bu, onların Allah ve Peygamberi'ni inkâr etmelerinden dolayıdır. Allah fasıklar topluluğunu hidayete erdirmez” şeklindeki 80. âyetidir. Tevbe suresinin 84. âyeti, 80. âyetinin devamı mahiyetindedir.

Toplum hayatını dinamitleyen, dostlukları bitiren, aile facialarına yol açan, cinayetlere sebep teşkil eden bu ahlâksızca davranışı engellemek ve müminleri eğitmek üzere söz konusu edilen meşhur iftira/ıfk olayında büyük dersler ve ibretler vardır.

Bu âyetlerle iftira edenlere, iftiraya uğrayanlara, iftirayı duyanlara nasıl davranmaları gerektiği konusunda ders ve öğütler verilmiş, İslam ahlâkının önemli ilkeleri bu vesile ile bir daha hatırlatılmıştır. Bu arada Müslümanlar'ın içine sızmış bulunan bazı münafıkların perdeleri düşmüş, kötü duygularına mağlûp olan veya dedikoduya kapılan birkaç mümin de büyük bir imtihan geçirmiş, sonra tövbe ederek temizlenmişlerdir. Bazı rivayetlere göre bunlara iftira cezası da uygulanmıştır.

İftiraya uğrayanlar her zaman Hz. Âişe kadar şanslı olamazlar, kendilerini temize çıkaramaz, iftiranın izini silemezler. Bu sebeple hem iftiraya uğrayıp temize çıkamayanların teselliye ihtiyaçları vardır hem de dünyada ettiklerinin yanlarına kaldığını zannedenlere bir manevî yaptırım gerekmektedir. Bu dünya fânidir, ebedî âlemde hesap, kitap, mahkeme, şaşmaz adalet, reddi kabil olmayan tanıklıklar, ispat vasıtaları, dünyadaki ile kıyas kabul etmez büyük cezalar vardır.

İftira edenlerin imanları varsa bunları ve dünya hayatını lânet içinde geçirdiklerini düşünmeleri gerekir. İftiraya uğrayanlar da bu dünyada masum olduklarını ispat edemedikleri için üzülseler bile kendilerini yiyip bitirmesinler; bilsinler ki Allah, dünyada yakalarını kurtaran iftiracıları cezalarının tamamını âhirette verecek, onları cümle âlemin önünde rezil rûsvây edecektir.

Nûr sûresinin 11. âyetinden itibaren başlayıp devam eden ilahî beyanda çirkin iftirayı çıkaranın büyük bir azaba maruz bırakılacağı ifade edilmekte, ona alet olup dedikoduyu yayanların bir avuç insandan ibaret olduğu bildirilmekte, bunun yanında söylentileri duyan kadın-erkek bütün Müslümanlar'ın duyarsız ve bilinçsiz davranışları da kınanmaktadır. Zira olay, insanoğluna yöneltilebilecek en çirkin iftira olduktan başka Hz. Peygamber'in masum eşini hedef almış ve dolayısıyla Müslüman toplumun tamamı itham altında bırakılmıştır.

Onlar bu haberi duyduklarında basiretlerini kullanarak: "Böyle bir söylentiye alet olmak bize asla yakışmaz. Hâşâ! Bu çok büyük bir iftiradır" demeli ve Resûl-i Ekrem'in masum ailesiyle Müslüman toplumun onurunu korumalıydılar. Âyet-i kerîmelerde bundan böyle benzeri gafletlere düşmemeleri konusunda Müslümanlar uyarılmakta ve rencide olan Hz. Peygamber ailesinin yine de hoşgörü ve affedicilikle davranması tavsiye edilmektedir.

Bu bağlamda Nûr suresinin 19. âyetinde söz konusu edilen "*ahlâksızlığın yaygınlaşması*" ifadesi, hem fiilen ahlâka aykırı davranışları hem de bunların dedikodusunun, sohbetinin yapılmasını tabii bir olaymış gibi kınamadan konuşulmasını kapsamaktadır. Topluluk içinde birçok kötülük, buna karşı zamanında ve yeterli tepki gösterilmemesi sebebiyle yayılmakta ve yerleşmektedir. Erdemli bir toplulukta ancak erdeme uygun davranışlar açıkça ve takdir edilerek konuşulur, sohbet konusu olur; çirkin ve kötü olaylar ise yalnızca gerektiği kadar dile getirilir ve erdem ölçülerine göre değerlendirilir, mahkûm edilir, ıslah çareleri üzerinde durulur. Topluluk içinde erdemsizliğin yaygın hale gelmesi öncelikle yasaklar ve cezalarla değil, toplumun erdem ve erdemsizlik karşısında takındığı tavırla engellenebilir.

Hiz. Âişe [radiyallâhu anhâ], kendisini fazlasıyla üzüp zor duruma düşüren iftira olayının sonuç itibarıyla hakkında hayırlı olduğunu anlamış ve şahsı vesilesiyle on âyetin birden inmesini ömrünün sonuna kadar hayatının en şerefli olayı olarak kabul etmiştir.

Sonuç olarak, iftira olayı derin üzüntülere sebep olsa da manevî getirisi bakımından müminler hakkında hayırlı olmuştur.

✽

٤٨- أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ دُكَيْنٍ
قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ أَيْمَنٍ قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ أَبِي مُلَيْكَةَ،
عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ،

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا
خَرَجَ أَفْرَعَ بَيْنَ نِسَائِهِ فَطَارَتِ الْقُرْعَةُ عَلَى عَائِشَةَ وَخَفْصَةَ
فَخَرَجَتَا مَعَهُ جَمِيعًا، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
إِذَا كَانَ بِاللَّيْلِ سَارَ مَعَ عَائِشَةَ وَيَتَحَدَّثُ مَعَهَا، فَقَالَتْ خَفْصَةُ
لِعَائِشَةَ: أَلَا تَرَكَينَ اللَّيْلَةَ بَعِيرِي، وَأَرْكَبُ بَعِيرِي فَتَنْظُرِينَ
وَأَنْظُرِي؟ قَالَتْ: «بَلَى، فَرَكِبْتُ عَائِشَةَ عَلَى بَعِيرِ خَفْصَةَ، وَرَكِبْتُ
خَفْصَةَ عَلَى بَعِيرِ عَائِشَةَ، فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
إِلَى جَمَلِ عَائِشَةَ، وَعَلَيْهِ خَفْصَةُ فَسَلَّمَ عَلَيْهَا، ثُمَّ سَارَ مَعَهَا
حَتَّى نَزَلُوا، وَافْتَقَدْتُهُ عَائِشَةُ فَعَارَتْ، فَلَمَّا نَزَلَتْ جَعَلْتُ تَجْعَلُ
رِجْلَيْهَا بَيْنَ الْإِذْخِرِ» وَتَقُولُ: «يَا رَبِّ سَلِّطْ عَلَيَّ غَفْرًا أَوْ حَيَّةً
تَلَدُّغَنِي عَنْ رَسُولِكَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَلَا أَسْتَطِيعُ أَنْ
أَقُولَ لَهُ شَيْئًا»

48. ... Hiz. Âişe (r.anhâ) dedi ki:

"Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] (bir sefere veya yolculuğa) çıktığında hanımlarının arasında kur'a çekti. (Bir defasında ise) kur'a, Hiz. Âişe [radiyallahu anhâ] ile Hiz. Hafsa [radiyallahu anhâ]'ya (ikisine birden) çıktı. Bunun üzerine Hiz. Âişe [radiyallahu anhâ] ile Hiz. Hafsa [radiyallahu anhâ], Hiz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'le hep birlikte yola çıktılar. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] geceleyin Hiz. Âişe [radiyallahu anhâ] ile birlikte (bir yere) gittiğinde onunla konuşup muhabbet ederdi. Hiz. Hafsa [radiyallahu anhâ], Hiz. Âişe [radiyallahu anhâ]'ya:

- ‘Haberin ola ki, sen geceleyin deveme binersin. Ben de senin devene binirim. Durumu sen de görürsün, ben de görürüm!’ dedi. Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]:

- ‘Tamam!’ dedi.

Sonra da Hz. Âişe [radiyallahu anhâ], Hz. Hafsa [radiyallahu anhâ]’nın devesine bindi. Hz. Hafsa [radiyallahu anhâ] da, Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]’nın devesine bindi. Derken Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]’nın (daha önce binili olduğu) devesinin yanına geldi. Oysa o devenin üzerinde, Hz. Hafsa [radiyallahu anhâ] vardı. Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], (onu Hz. Âişe zannederek) ona selam verdi. Konaklayıncaya kadar onunla konuştu. (Konakladıkları zaman) Hz. Âişe [radiyallahu anhâ], Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’i bulamadı ve (durumu anlayıp) kıskandı. (Devesinden) inip ayaklarını (Mekke ayrığı diye bilinen kokulu bir bitki olan) izhir otlarının arasına (uzatıp) koymaya ve:

- ‘Ya Rabbi! Bana bir akrep veya bir yılan musallat eyle ki beni soksun da (kıskançlığımdan dolayı) Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’e (üzecek) bir şey diyemeyeyim!’ dedi.”^[489]

Açıklama:

Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], bir yolculuğa veya sefere çıkacağı zaman yanında hanımlarından birini götürürdü. Onlar arasında adaleti sağlamak için kur’a çekerd. Kur’a onlardan hangisine çıkarsa onu beraberinde götürürdü.

Hadisimizde de geçtiği üzere bu olayda kur’a, hem Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] hem de Hz. Hafsa [radiyallahu anhâ]’ya birden çıkmıştı. Dolayısıyla da Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], kur’a ikisine çıkınca ikisini de beraberinde götürmüştür.

Aslında kur’a, kural olarak hak kazandırıcı bir işlem olmayıp sadece hakların veya maslahatların eşit bulunduğu, yani birçok kişinin eşit derecede hak sahibi olduğu durumlarda başlama önceliğinin veya eşit payların aidiyetinin kin ve nefrete yol açmaksızın belirlenmesi amacına yönelik bir işlemdir. Yoksa bir hakkın sahibinin belirli olduğu durumlarda bu hakkın zayı olmasına yol açabilecek şekilde kur’a başvurulması ilke olarak câiz değildir.

Daha önce de geçtiği üzere Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in sefere veya yolculuğa çıkarken hanımları arasında kur’a çekmesi meselesine gelince; İmam Nevevî’nin ifadesine göre Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in, hanımları arasında adaleti sağlamak için kur’a çekmesinin kendisine vacip olup olmaması ihtilaftır. Vaciptir diyenlere göre kur’a çekmesi vaciptir. Vacip olmadığını söyleyenlere göre ise bunu yapmak geçim güzelliğinden ve iyi ahlakından kaynaklanmaktadır. Bunu onların gönüllerini almak için yapmıştır.

İmam Ebu Hanîfe ve arkadaşları ise kur’a ile amel etmeyi kabul etmemekle birlikte, birbirlerine eşit seviyede bulunan kimseler arasında adaleti uygulamak, kalplerini huzura kavuşturmak ve paylaştırmayı üstlenen kimse hakkındaki zannı ortadan kaldırmak ve eğer paylaşılan şey aynı türden ise taraflardan birinin ötekinden daha fazla almasını önlemek için Kitap ve Sünnet’e tâbi olarak kur’a çekmek fukahânın/İslam hukukçularının cumhuruına göre bir sünnettir.

Hz. Âişe’nin kendisini yılanlara ve akreplere helak ettirmek istemesi; Hz. Hafsa’nın dileğini yerine getirmekle cinayet işlediğini bildiği içindir. Bu suretle suçunu cezalandırmak istemiştir.

Mühelleb, bu hadisle delil getirerek sıkıntılı anında insanın kendine bedduada bulunması durumunda affedileceğinin kuvvetli bir görüş olduğunu söylemiştir.

Yine Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in bir yolculuğa veya bir sefere çıkarken beraberinde götüreceği hanımı için kadınlar arasında kur’a çekmesi, hanımlarının sevinmeleri, üzülmeleri ve hepsinin Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem]’in verdiği karara razı olmaları için yapılmış bir yöntemdir.

Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in bir sefere veya yolculuğa çıkacağı zaman kendileri arasında kur’a yöntemine başvurması olayında onların gözleri aydın oluyor ve bu işten memnun oluyorlardı. Çünkü kişi bir şeyde kendisinin hiçbir hakkı olmadığını bilirse, kendisine verilen şey az da olsa razı olur. Eğer bunda hakkı olduğunu bilirse, kendisine verilen şey onu ikna etmez ve buna karşı kıskançlığı artar, o konuda hırsı büyür. Dolayısıyla Cenâb-ı Hakk’ın, Resûl-ü’nün hanımlarının durumunu kendisine havale etmesi şeklindeki emri^[490] hanımlarının kalplerinin daha fazlasını istemeden, Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem]’in kendilerine gösterdiği müsamaha sebebiyle sevinmeleri bakımından daha uygundur.

Görüldüğü üzere birden fazla hanımla evli olan bir kimsenin yolculuğa çıkarken yanına alacağı hanımı seçmek için kur’a çekmesi caizdir. Ulemânın cumhuruına göre böyle bir kimsenin kur’a çekmeden hanımlarından birini yanına alıp yolculuğa çıkması caiz değildir.

İmam Mâlik ile Hanefî âlimleri ise “Bu kimsenin yanına alacağı hanımı kur’a ile seçmesi hanımlarının gönüllerini almak bakımından çok iyi bir hareket olmakla beraber, kur’a çekmeden gönlünün arzu ettiği hanımı yanına alarak yola çıkması da caizdir” derler ve konumuzu teşkil eden hadis-i şerifi de bu manada tefsir ederler.

Bunların dışında kalan diğer bazı âlimlere göre ise birden fazla hanımla evli olan bir kimsenin sefere çıkarken yanına alacağı hanımı seçmek için kur’a çekmesi farzdır. Çünkü kur’a çekmeden hanımlarından gönlünün istediği birini yanına alması onu diğerlerine tercih etmesi anlamına gelir ki bu hareket 4 nolu hadisin tehdidine hedef olur. Bu, kur’asız olarak iki geceyi hanımlarından birine tahsis etmeye benzer. Sefere birden fazla hanımıyla çıkmak isteyen kimse de kalan hanımlarının gönlünü kırmamak için yine kur’a usulüne başvurmayla mecburdur. Nitekim Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], iki hanımıyla birlikte sefere çıkmak isteyince kur’a başvurmuş ve kur’a Hz. Âişe ile Hz. Hafsa’ya isabet etmiştir.

Bununla birlikte Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] -daha önce söylediğimiz gibi- hanımlarının gönüllerini hoş tutmak için onların arasında eşitliği gözetmek hususunda kendini son derece zorluyordu.

İbnü’l-Arabî ve Kurtubî,^[491] bu özellik münasebetiyle Allah Tealâ’nın Resûl-ü’ne tahsis ettiği farz olsun,

haram olsun, mübah olsun hiçbir kimsenin kendisiyle paylaşmadığı şeriatteki bazı hükümleri zikretmişlerdir. Başkalarına farz kılınmayan bazı şeyler Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e farz kılınmış, başkalarına haram olmayan bazı davranışlar ona haram kılınmış, başkalarına mübah olmayan bazı şeyler ona mübah kılınmıştır.

Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem]'e özgü farzlar dokuz tanedir:

a) Geceleyin teheccüd namazı kılmak. Bunun delili: **“Ey elbisesine bürünen adam. Gecenin pek azı müstesna, geceleyin namaz kıl”**^[492] ayetidir. Sahih olan görüşe göre teheccüd namazı ona önceleri vacip idi. Sonra **“Geceleyin nafile olarak teheccüd namazı kıl”**^[493] âyetiyle neshedildi yani hükmü yürürlükten kaldırıldı.

- b) Kuşluk namazı,
- c) Kurban,
- d) Vitir,
- e) Misvak,
- f) Borçlu ölen kimsenin borcunu ödeme,
- g) Şer’î hükümler dışında fikir sahipleriyle danışma,
- h) Hanımlarını muhayyer kılması,
- ı) Bir amel işlediği zaman o amelde sebat etmesi.

Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem]'e özgü haramlar ise on tanedir:

a) Ona ve Ehl-i Beytine zekâtın haram kılınması,

b) Kendisine verilen nafile sadakayı kabul etmesi. Ehl-i Beyt’in kabul edip etmemesi konusunda ihtilaf vardır.

- c) Kötü niyetle bakmak: İçindeki düşünceden farklı şeyi ortaya koyması ya da vacip olandan ayrılması,
- d) Ümmeti için zırhı giydiği zaman, Allah kendisiyle savaştığı kimseler arasında hükmetmeden zırhı çıkarması,
- e) Bir yere yaslanarak yemek yemesi,
- f) Kötü kokulu yiyecekleri yemesi,
- g) Hanımlarını değiştirmesi,
- h) Beraberliğinden hoşlanmadığı kadını nikâhlaması,
- ı) Hür kitabî kadını nikâhlaması,
- j) Cariyeyi nikâhlaması.

Cenâb-ı Hak başkalarına haram kılmadığı bazı şeyleri Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e tenzihen ve onu pak kılmak için ona haram kılmıştır. Allah hüccetini pekiştirmek ve mucizesini beyan etmek için yazı yazmayı ona haram kılmıştır.

Cenâb-ı Hak buyuruyor ki: **“Sen daha önce hiçbir kitaptan okumuyordun, sağ elinle de yazı yazmıyordun.”**^[494] Meşhur olan husus budur.

Cenâb-ı Hakk'ın sadece Resûlü'ne helâl kıldığı şeyler on altı tanedir:

- a) Ganimet hissesi,
- b) Beşte bir veya beşte birin beşte biri hissesi,
- c) İftar etmeksizin iki gün art arda oruç tutması (visal),
- d) Dört kadından fazlasıyla evlenmesi,
- e) Hibe lafzıyla nikâhlanması,
- f) Veli olmaksızın nikâhlanması,
- g) Mehirsiz nikâhlanması,
- h) İhram durumunda nikâhlanması,
- ı) Hanımlar arasında geceleri taksim etmenin kendisinden düşmesi,
- j) Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem]'in Safiyye'yi âzat edip, onun azat oluşunu mehri olarak kabul etmesi,
- k) Mekke'ye ihramsız girişi,
- l) Mekke'de çarpışması,
- m) Kimsenin kendisine mirasçı olamaması ve mülkünün sadaka sayılması,
- n) İrtihalinden sonra da hanımlarının onun zevceleri olarak kabul edilmesi (Başkalarıyla evlenmelerinin haram oluşu),

o) Bir hanımı boşadığı zaman onun hürmetinin devam etmesi, yani kimsenin onu nikâhlayamaması.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/167 (8880). Ayrıca bk. Buhârî, Hibe 15, Şehâdât 15, 30, Cihâd 64, Meğâzî 34, Tefsîru Sûre-i Nûr 6, Nikâh 98; Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 88 (2445), Tevbe 56 (2770); Ebu Dâvud, Nikâh 37-38 (2138); İbni Mâce, Nikâh 47 (1970), Ahkâm 20 (2347); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 6/194-195, 197, 256

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/167 (8881). Ayrıca bk. Buhârî, Hibe 15, Şehâdât 15, 30, Cihâd 64, Meğâzî 34, Tefsîru Sûre-i Nûr 6, Nikâh 98; Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 88 (2445), Tevbe 56 (2770); Ebu Dâvud, Nikâh 37-38 (2138); İbni Mâce, Nikâh 47 (1970), Ahkâm 20 (2347); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 6/194-195, 197, 256.

Taberî, Târîh, 2/611.

Buhârî, Nikâh 97; Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 88.

Müslim, Eymân 56.

Şâfiî, el-Üm, 8/4.

Buhârî, Ezân 9, 32; Müslim, Salât 129.

Âl-i İmrân suresi, 3/44; es-Sâffât suresi, 37/141.

el-Enfâl suresi, 8/46.

. Tefvîk Fehd, “Kur’a”, DîA, 26/381; H. Yunus Apaydın, “Kur’a”, DîA, 26/382.

es-Saffât suresi, 37/141.

H. Yunus (aleyhisselam) kavmine kızarak, Rabbinin izni olmadan onlardan ayrılıp içerisinde yükün ve insanların da bulunduğu bir gemiye binip oradan kaçıp gittiği zaman gemidekiler, geminin denizde batmasından korkarak kur’a çekmişlerdi, gemidekilerin, yükü ağır olan o geminin batmasından korktukları için aralarından bazılarını denize atmak maksadıyla çektikleri kur’ada yenik düşenlerden olmuştu. Üç kere kur’a kendisine isabet edince de onu denize atmışlardı. (ç)

Âl-i İmrân suresi, 3/44.

H. Meryem’in bakımını üstlenme konusunda Kur’ân-ı Kerîm’de verilen bilgi, H. Zekerîyyâ ile yakın konumdaki bir grup insanın kalemlerini yani kur’a araçları çekerek bu görevi üstlenme yarışı içine girdikleri ve bu hususun çekişme konusu olduğu, sonunda ilahî takdir gereği bu vazifenin H. Zekerîyyâ’ya nasip kılındığı şeklindedir. Bunun dışında kur’aya katılanlar, bu uygulamanın gerçekleşme şekli ve böyle bir yarış içine girmenin sebebi konusunda tefsirlerde değişik açıklamalar yapılmıştır. (ç)

Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 8/168 (8882). Ayrıca bk. Buhârî, Şehâdât 15, Cihâd 64, Meğâzî 12, Tefsîru Sûre-i Nûr 19-20, Eymân 13, 18, İ’tisâm 18, Tevhîd 35, 52; Müslim, Tevbe 56 (2770); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 6/194, 197.

el-Furkân suresi, 25/4; Sebe suresi, 34/43.

en-Nûr suresi, 24/4-5.

M. Ali es-Sâbûnî, Ahkâm Tefsîri, 2/107.

Muhammed Rızâ, Muhammed [sallallahu aleyhi ve sellem], Mısır 1357/1938, s. 303.

İbni Hişâm, es-Siret, s. 306, Müslim, Tevbe 57.

Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 8/173 (8883). Ayrıca bk. Buhârî, Nikâh 97; Müslim, Fezâilü’s-Sahâbe 88 (2445); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 6/114; Beyhakî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 7/302-303.

Bk. el-Ahzâb suresi, 33/51.

İbnü’l-Arabî, Ahkâmü’l-Kur’ân, 3/1549-1553; Kurtubî, el-Câmiu li-ahkâmi’l-Kur’an, 14/211-213.

el-Müzzemmil suresi, 73/1

el-İsrâ suresi, 17/79

el-Ankebût suresi, 29/48

12. KADININ KENDİ GÜNÜNÜ, KOCASININ KADINLARINDAN BİRİNE VERMESİ

٤٩ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: حَدَّثَنَا يَزِيدُ

قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ ثَابِتِ الْبُنَانِيِّ، عَنْ سَمِيَّةَ،

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: وَجَدَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى

صَفِيَّةَ فَقَالَتْ لِي: «هَلْ لَكَ إِلَيَّ أَنْ تُرْضِيَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِّي وَأَجْعَلَ لَكَ يَوْمِي؟» قُلْتُ: نَعَمْ، فَأَخَذْتُ خِمَارًا

لَهَا مَضْبُوعًا بِرَغْفَرَانَ فَرَشَّشْتُهُ بِالْمَاءِ، ثُمَّ اخْتَمَرْتُ بِهِ، فَدَخَلْتُ

عَلَيْهِ فِي يَوْمِهَا فَجَلَسْتُ إِلَى جَنْبِهِ فَقَالَ: إِلَيْكَ يَا عَائِشَةُ فَلَيْسَ

هَذَا بِيَوْمِكَ فَقُلْتُ: «فَضَّلَ اللَّهُ يُؤْتِيَهُ مَنْ يَشَاءُ، ثُمَّ أَخْبَرْتُهُ خَبِيرِي»

49. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

“Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] (bir defasında hanımı) Hz. Safiyye [radiyallahu anhâ]’ya kırılmıştı. Bunun üzerine Hz. Safiyye [radiyallahu anhâ] bana:

- ‘**Sen Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in benden razı olmasını sağlar mısın? Ben de sana (nöbet) günümü vereyim!**’ dedi. Ben de:

- ‘**Tamam!**’ dedim.

Bunun üzerine Hz. Safiyye’nin zaferan boyasıyla boyanmış bir başörtüsünü aldım, onun üstüne su serptim ve onunla örtündüm. Hz. Safiyye’nin (nöbet) gününde Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in yanına girdim ve onun yanına oturdum. Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- ‘**Uzak dur, ey Âişe! Bu senin günün değildir!**’ buyurdu. Ben de:

- ‘**Bu, Allah’ın dilediği kuluna bahsettiği bir ikramıdır!**’ dedim.

Sonra da durumumu ona bildirdim.”^[495]

Açıklama:

Tarihin bize öğrettiği en temel hakikatlerden birisi şudur ki, aileden devlete kadar bütün müesseselerin ayakta durması, devam ve huzuru ancak adâletle sağlanabilmektedir. Adâlet, her hak sahibine hakkını vermektir. Adaletin olmadığı yerde zulüm vardır. Mazlumiyetler üzerine de fazilet, huzur ve mutluluk inşa etmek mümkün değildir.

Yine “**kadınlarla iyi geçinin**”^[496] âyet-i kerîmesinin gereği erkeğin, çok eşli olması durumunda cinsel ilişki ve sevgi hariç hanımları arasında adaleti sağlaması öncelikli bir durumdur.

Diğer taraftan İslam dini kadınların haklarını korumak maksadıyla, adaleti sağlamaları ve hanımları arasında haksızlıklara yol açmaması bakımından birden fazla kadınla evli erkeklere çok evliliğin sorumluluğunu yerine getirmede birtakım ölçüler ve kıstaslar belirlemiştir. Bu ölçüler ve kıstaslar, hem kadınların haksızlıklara uğramasına engel olmak hem de kadınları zulme karşı korumak maksadıyla konulmuş ve hayatlarını, diğer kadınlar gibi mutlu ve huzurlu bir şekilde sürdürmelerini sağlamayı amaçlamıştır.

Bu sebeptendir ki, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in hanımları, Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in hayatını anlamada önemli bir etkindir. Bir bakıma hanımlarından söz etmek, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’den söz etmek demektir.

Medine’deki Yahudi kabilelerinden Nadiroğulları’ndan olan Hz. Safiyye; akıllı, faziletli, ibadete düşkün, yumuşak huylu, cesur ve cömert bir hanımdı. Dolayısıyla kalbini kırdığı Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in gönlünü bir şekilde alması gerekiyordu.

Hiz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]’ya fazla ilgi göstermesi herkes tarafından bilinen bir durum olması sebebiyle, Hz. Safiyye [radiyallahu anhâ], Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem]’in gönlünü almak için nöbet gününü Hz. Âişe’ye hibe etmişti. Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in gönlünü almak için böyle bir yola başvurmuştu.

Kalbi kırılan Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] ise Hz. Safiyye’nin yanına gitmekten kaçınmamış, eşinin olumsuz tavrına rağmen ona merhametle davranmış ve yine ona karşı olumsuz bir tavır sergilememiş, benzeri kırıcı bir davranış şekli göstermemiştir. Ona olan kırgınlığını bir baskıya, şiddete, zulme ve haksızlığa dönüştürmemiştir. Diğer hanımlarına gösterdiği merhameti ona da göstermiştir. Adaletsizlikten sapmamıştır. Hatta Hz. Âişe [radiyallahu anhâ], Hz. Safiyye’nin zaferan boyasıyla boyanmış bir başörtüsünü alıp üzerine su serpmiş ve onunla örtünerek Hz. Safiyye’nin nöbet gününde Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in yanına girip onun yanına oturmuş, Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] de adaletli tavrını göstererek kendisine uzak durması gerektiğini, bu nöbet gününün ona ait olmadığını

belirtmiştir. Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] bu durumu kendisine yönelik bir faydaya çevirmesinden dolayı **'Bu, Allah'ın dilediği kuluna bahsettiği bir ikramıdır!'** diyerek Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'le geçireceği mutluluğa binaen bunun Allah'tan kendisine bir ikram olduğunu söylemiştir.

Bilindiği üzere Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], gerek kendisinin eşlerine karşı tutum ve davranışında ve gerekse eşlerinin birbirleriyle olan tutum ve davranışlarında hep hak ile adaleti gözetmiş, onlara sevgi ve merhamet ile yaklaşmıştır.

Bilinen bir husustur ki, insanın maskesinin düştüğü tek yer aile hayatıdır. Maskelerin düştüğü yerde eksiklikler, ayıplar ve kusurlar da kendini gösterecektir. Bu durumda iktidarı elinde bulunduran taraf affedici, kusurları zaman zaman görmezden gelici, idare edici ve sabredici olursa, huzur ve saadetin devamına en büyük katkıyı göstermiş olur.

Bu bağlamda bir erkek, hanımları arasında her birine bir gün ve bir gece olmak üzere adaletli olmak zorundadır. Kadının hastalığı ve hayızlı olması onun hakkını düşürmez. Erkeğin, kadının günü ve gecesinde onun yanında kalması gerekir. Yine kocanın hanımları arasında sağlığında davrandığı gibi kendi hastalığında da adaletli olması gerekir. Ancak hareketten aciz kalması müstesna. O durumda hastalığın ağırlaştığı yerde kalır. Sağlığa kavuşunca yine taksime başlar.

Erkek ancak kendi rızasıyla hanımlarını aynı evde bir araya getirebilir. Başkasının günü ve gecesinde herhangi bir ihtiyaç olmadan diğerinin yanına giremez. Pek çok âlime göre herhangi bir ihtiyaç ve zaruret sebebiyle girmesi caizdir.

Sonuç itibarıyla, birden fazla kadınla evli olan erkeklerin nikâhı altında bulunan kadınların nöbet günlerini birbirleriyle değiştirmelerinde bir sakınca bulunmamaktadır.

٥٠- أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ، عَنْ هِشَامِ
بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: مَا رَأَيْتُ امْرَأَةً فِي مَسَاحِهَا مِثْلَ سَوْدَةَ بِنْتِ
زَمْعَةَ مِنْ امْرَأَةٍ فِيهَا حِدَّةٌ فَلَمَّا كَبُرَتْ قَالَتْ: «يَا رَسُولَ اللَّهِ
جَعَلْتُ يَوْمِي مِنْكَ لِعَائِشَةَ» فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ يَقْسِمُ لِعَائِشَةَ يَوْمَيْنِ يَوْمَهَا، وَيَوْمَ سَوْدَةَ

50. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

"Ben (kadınlar içerisinde) Sevde binti Zem'a gibi kendine özgü keskin zekâyâ sahip yerli yerinde bir kadın daha görmedim. Sevde binti Zem'a'nın yaşı ilerleyince:

- **'Ey Allah'ın Resûlü! Ben seninle ilgili (nöbet) günümü Âişe'ye verdim!'** dedi.

Bunun üzerine Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], Hz. Âişe'ye, kendi gününü ve bir de Sevde'nin gününü olmak üzere iki gün ayırdı."^[497]

Açıklama:

Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hayatı incelendiğinde ömrünün sonuna doğru dokuz hanımı olduğu görülür. Bunların odaları, Mescid-i Nebevî'nin bitişiğinde ayrı ayrı idi.

Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], yanında geçireceği hanımları arasında günleri paylaşırdı. Her birine bir gün tayin ederdi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, normal hakları bakımından hanımlarının hiçbirini diğerine tercih etmeden sırayla her gece birinin yanında kaldığı gibi hemen hemen her gün bütün hanımlarının evlerini dolaşır ve onları teker teker ziyaret edip hal ve hatırlarını sormaktan geri kalmazdı. Fakat günlük ziyaretlerinde cinsel münasebette bulunmazdı.

"Onlardan dilediğini geri bırakır, dilediğini de yanında barındırırsın"^[498] âyet-i kerîmesine gelince; bazı müfessirlerin ifadesine göre ise bu âyet nazil olmadan önce hanımları arasında gecelerini adaletli bir şekilde paylaşmak Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] üzerine farz idi. Bu ise Resûl-i Ekrem'in gönlünü ve kafasını meşgul etmekte ve son derece çetin olan risâlet görevinin yükünü ağırlaştırmakta idi. Oysa vahiy almak ve onu eksiksiz olarak tebliğ etmek gibi mesuliyet gerektiren bir görev, onun gönlünün ve kafasının bu gibi düşüncelerden tamamen uzak olmasını gerektiriyordu.

Bu hikmete bağlı olarak Cenab-ı Hak, Resûl-i Ekrem'in üzerinden gecelerini aileleri arasında eşit bir şekilde paylaşma görevini kaldırdı. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem Efendimiz eskisi gibi gecelerini aileleri arasında eşit bir şekilde paylaşma mecburiyetinden kurtuldu.

Bununla beraber yine de kendi fazileti ve ailelerine karşı beslediği sevgi ve saygı gibi duygular sebebiyle elinden geldiği kadar onların arasında gecelerini eşit olarak paylaştırmaya gayret etti ve izinlerini almadan bu sırayı bozmadı. Ancak bu izin sadece Resûl-i Ekrem'e ait özel bir izindir. Birden fazla hanımı olan kimseler gecelerini hanımları arasında eşit olarak paylaştırmakla mükelleftirler. Nitekim âyet-i kerîmenin "onların gözlerinin aydınlanıp tasalanmamalarına ve hepsinin senin verdiklerine razı olmalarına en elverişli olan budur"^[499] anlamına gelen devamı da bu tefsiri doğrulamaktadır.

Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in, Hz. Âişe'nin yatağında kendisine vahiy inmesinden dolayı

ona karşı sevgisi ve ilgisi daha fazlaydı.

Hız. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] her gece sırayla birinin yanında kalırdı. Hız. Sevde [radiyallahu anhâ], yaşı ilerlemiş olmasından dolayı nöbet sırasını Hız. Âişe'ye vermişti. Bu sebeple Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], Hız. Âişe'nin yanında daha fazla kalıyordu.

Bu da gösteriyor ki, Hız. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], diğer hanımlarına nispetle hanımı Hız. Âişe [radiyallahu anhâ]'ya daha fazla sevgi gösteriyor ve ona karşı daha fazla kalbî muhabbet ediyordu.

Hız. Sevde [radiyallahu anhâ], nöbet gününü Hız. Âişe [radiyallahu anhâ]'ya hibe ettikten sonra Hız. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in ona iki gün ayırması arka arkaya değil, her ikisinin nöbetlerine tesadüf eden günlerdi. Çünkü âlimlerin çoğuna göre kendisine nöbet günü bağışlanan kadının yanında peşpeşe iki gün kalmak ancak diğer kadınların rızalarıyla caiz olur. Bununla birlikte nöbet hissesini diğer kumaya hibe etme işinde konuyla ilgili bir rivayette geçen "*Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] de Sevde'nin bu (nöbetini hibe etme) teklifini kabul etti*"^[500] ifadesinden dolayı kocanın rızası şarttır. Zira nöbet gününü hibe eden üzerinde onun da hakkı vardır. Nöbetini bağışlayan kadın dilediği vakit hibesinden dönebilir.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/174 (8884); Ayrıca bk. İbni Mâce, Nikâh 48 (1973); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 41/183 (24640), 42/57 (25122); Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, 24/70 (187); el-Mu'cemü'l-Evsat, 3/98 (2608).

en-Nisâ suresi, 4/19.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/174 (8885). Ayrıca bk. Buhârî, Nikâh 98; Müslim, Radâ' 47 (1463); Ebu Dâvud, Nikâh 37-38 (2138); İbni Mâce, Nikâh 47 (1972); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 6/194-195, 197, 256.

el-Ahzâb suresi, 33/51.

el-Ahzâb suresi, 33/51.

Ebu Dâvud, Nikâh 37-38 (2135).

13. HANIMLARINDAN BİRİNİN YANINDA KALMAK HUSUSUNDA ONLARDAN İZİN İSTEDİĞİNDE İZİN VERMELERİ VE KENDİ ETRAFINDA HANIMLARININ TOPLANIP OTURMALARI

۵۱- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ
قَالَ:

أَخْبَرَنِي عُيَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ عَنْ مَرَضِ
رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَتْ: اشْتَكَيْ، فَعَلِقَ يَنْفُثُ
فَكُنَّا نُسَبِّهُ نَفْثَهُ يَنْفُثُ أَكِلَ الرَّيِّبِ، وَكَانَ يَدُورُ عَلَى نِسَائِهِ، فَلَمَّا
اشْتَدَّ الْمَرَضُ اسْتَأْذَنَهُمْ أَنْ يَمْرُضَ عِنْدِي وَيَذَرْنَ عَلَيْهِ، فَأَذِنَ لَهُ،
فَدَخَلَ عَلَيَّ وَهُوَ يَتَكَبَّى عَلَى رَجُلَيْنِ تَخْطُ رِجْلَاهُ الْأَرْضَ خَطًّا،
أَحَدُهُمَا الْعَبَّاسُ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِابْنِ عَبَّاسٍ، فَقَالَ: «أَلَمْ تُخْبِرِي
مَنِ الْأَخِيرُ؟» قُلْتُ: لَا قَالَ: هُوَ عَلَيٌّ

51. ... Ubeydullah bin Abdullah [rahimehullah] dedi ki:

"Ben, Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'ya Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in (vefat ettiği) hastalığı ile ilgili soru sordum. Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] da:

- 'Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] rahatsızlanmıştı. (Zorlukla) nefes alıp vermeye bağlı hale gelmişti. Öyle ki biz, onun nefes alıp verişini, kuru üzüm yiyen kişinin nefes alıp verişine benzetiyorduk. O, hanımlarını (nöbet gününe göre) sırayla dolaşıyordu. Hastalığı arttığı zaman benim yanımda hastalığını geçirmesi ve onların da (orada) etrafında toplanmaları hususunda onlardan izin istedi. Onlar da ona izin verdiler. Bunun üzerine Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], iki kişiye dayanmış vaziyette ve ayakları da yerde sürünüyor olduğu halde yanıma girdi. Onu taşıyan iki kişiden biri, (amcası) Abbâs [radiyallahu anh] idi!' dedi.

(Ubeydullah bin Abdullah devamla dedi ki) Ben bu durumu Abdullah bin Abbâs [radiyallahu anh]'a anlattım. O da:

- 'Hz. Âişe, sana, (diğer) son kişinin kim olduğunu bildirmedi mi?' dedi. Ben de:
- 'Hayır!' dedim. Abdullah bin Abbâs [radiyallahu anh]:
- 'O (diğer kişi de), Hz. Ali [radiyallahu anh] idi!' dedi."[\[501\]](#)

Açıklama:

Hız. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], yanında geçireceği günleri hanımları arasında adaletli bir şekilde paylaştırmıştı. Hanımlarının odaları, Mescid-i Nebvî'nin bitişiğinde ayrı ayrı idi. Her birine ayrı bir gün tahsis etmişti. Sırayla her birinin yanında bir gece kalırdı. Hız. Sevde'nin, kendi nöbet gününü Hız. Âişe'ye hibe etmesi üzerine ise Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem] sadece Hız. Âişe'nin yanında iki defa nöbet gününü geçirmekte idi.

Nitekim bazı müfessirlerin ifadesine göre "Onlardan dilediğini geri bırakır, dilediğini de yanında barındırırsın"[\[502\]](#) âyet-i kerîmesi nazil olmadan önce hanımları arasında gecelerini adaletli bir şekilde paylaşmak Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] üzerine farz idi. Bu âyetin inmesi üzerine, bu farziyetin kalktığı belirtilmekte ise de Hız. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], her konuda örnek olduğu gibi hanımlarıyla ilgili bu meselede de adaleti gözetmiş, onlara huzursuzluk verecek bir davranışta bulunmamış, onlara zulmetmemiş, gönüllerini almaya çalışmış, haksızlık yapmaktan kaçınmıştır. Çünkü Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem], gerek peygamber olmadan önce gerek peygamber olduktan sonra içinde yaşadığı toplumda dürüstlüğü ve güvenilirliğiyle bilinen biriydi.

Bu bağlamda adaletsiz ve haksız bir tutum sergilememek için Hız. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], sağlığında eşlerinin odalarında sırayla gecelerdi. Son hastalığının ilk günlerinde nöbet işini aynen tatbik ettiği, hastalığı ağırlaşınca bütün eşlerinin onayıyla Hız. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın odasında devamlı kaldığı ve eşlerinin Hız. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın odasında toplandıkları, bu hadisten anlaşılmaktadır. Bu hadisimizde, Hız. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in Hız. Âişe'nin odasında kaç gün kaldığı belirtilmemektedir. Bazı rivayetlerde, Hız. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in vefat etmeden önce Hız. Âişe'nin odasında 8 gün kaldığı geçmektedir.

Görüldüğü üzere Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] Efendimiz gecelerini hanımları arasında eşit bir şekilde paylaşmakla mükellef olmadığı halde Cenab-ı Hakk'ın kendisine verdiği terbiyenin bir sonucu

olarak son günlerini yaşadığı, ölüm hastalığından bile takatsizliği yüzünden nöbet gecelerinde ziyaret edemediği hanımlarının gönüllerini almak, onların üzülmelerine sebep olacak herhangi bir yanlış anlaşılmayı önlemek maksadıyla hepsini bir araya toplayarak mazeretini arz etmek suretiyle Hz. Âişe'nin odasında kalmak için onlardan izin istemiş, onlar da bu istek karşısında gönül rahatlığı ve memnuniyetle Resûl-i Ekrem'in isteğini yerine getirmişlerdir.

Çünkü Veda Haccı'nda inen Mâide sûresinin 3. âyetiyle İslam dininin kemâle erdiği bildirilmişti. Bu âyetin inişi Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in vefatı zamanının yaklaşmış olduğuna bir işaret idi.

Hadis ve siyer âlimleri, Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hastalığının başlangıcı, süresi ve vefat tarihi hususunda çeşitli rivayetler nakletmişlerdir.

Sahih olan rivayete göre Hz. Peygamber Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] hicretin 11. yılı Safer ayının 19. günü Meymûne [radiyallahu anhâ]'nin odasında hastalanmış, beş gün sonra Pazartesi günü Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'nin odasına geçmiş, 8 gün de burada yatmıştır. Rebiülevvel ayının Pazartesi'ye rastlayan birinci günü öğleden sonra ve güneş batmadan önce vefat etmiş, Çarşamba günü defnedilmiştir.

Bu bağlamda birden fazla kadınla evli olan bir erkeğin vaktini hanımları arasında paylaştırırken her hanımın yanında bir gün bir gece kalacak şekilde taksim etmesi müstehaptır. Eğer her kadının nöbetinde onun yanında bir gün ve bir geceden fazla kalmayı arzu ederse hepsinin rızasını alması gerekir. Yoksa caiz olmaz. Hasta ile, tenasül organı kesik, cinsî iktidarı olmayan ve hünsa ile hadım olan kimselerin de sağlam kimseler gibi zamanlarını hanımları arasında adaletli bir şekilde taksim etmeleri icab eder. İmam Şâfiî, İmam Ahmed ve re'y taraftarları bu görüştedirler. Çünkü vakti hanımlar arasında paylaştırmaktan maksat, hanımların yalnızlıktan kurtulmalarını sağlamaktır. Erkeğin bazı illetlerle kusurlu olması buna engel değildir.

Eğer bu illete mübtela olmuş bir erkeğin her geceyi hanımlarından birinin yanında geçirmesi gücüne giderse bütün gecelerini hanımlarından birinin yanında geçirmek üzere hanımlarının tümünden izin ister, izin vermedikleri takdirde kur'a ile seçeceği bir hanımının yanında kalması caiz olduğu gibi, hepsini terk ederek yalnız başına ayrı bir odada kalması da mümkündür. Hanımları arasında hasta, hayızlı, nifaslı ve bülüğa ermemiş fakat kendisiyle cinsel ilişki kurması mümkün olanlar varsa onları da taksime dâhil etmek gerekir.

Aslında erkek gündüzleri geçimini ve evinin ihtiyaçlarını temin ile meşgul olduğundan aileleri arasında gündüzleri değil, gecelerini taksim etmesi gerekir. Ancak bekçi gibi geçimini geceleri temin eden kimseler hanımları arasında gecelerini değil gündüzlerini taksim ederler.

Hanımları arasında gecelerini taksim eden bir kimse gündüzlerini de bir önceki geceye tâbi olarak taksim etmiş sayılır. Çünkü gündüz bir önceki geceye tâbidir. Gece hangi kadının hakkı ise, geceyi takip eden gündüz de onun hakkıdır. Bu bakımdan ayların ilki geceleyin başlar. Dolayısıyla bir kimse aileleri arasında gündüzlerini paylaştırmış olsa gündüzlerin tâbi oldukları bir önceki geceyi de paylaştırmış sayılacağından netice değişmez. Kumalardan birine tahsis edilen gecede kocanın diğer bir kumanın odasına girmesi caiz değildir.

Fakat ağır hastalık hali gibi zarurî durumlarda girebilir. Kısa zamanda hastanın ihtiyacını karşılayıp çıkarsa, kocanın bu gecenin tahsis edildiği kadın lehine geçen zamanı o kadına telafi etmesi gerekmez. Fakat geceyi orada geçirirse sonra bu gecenin esas sahibi olan kadın için telafi gerekir. Bir geceden daha fazla orada kalmışsa o kadın iyileştikten sonra geçen zamanın bütün kumalar için hesaplanarak telafisi gerekir. Erkek zaruret olmadan yanında bulunduğu kadının odasını kısa süre terk edecek olursa günah işlemiş olur. Fakat bu zaman kısa olduğu için telafi etmez.

Kendisine tahsis edilmediği halde gecenin bir saatinde kumanın biriyle cinsî münâsebette bulunacak olursa, bu konuda iki görüş vardır.

1. Kocanın bunu telafi etmesi gerekmez, çünkü koca gecenin kendisine tahsis edildiği kadınla cinsî münasebette bulunmaya mecbur değildir.

2. Telafisi gerekir. Dolayısıyla cinsel münasebette bulunduğu kadının bir nöbetinde de terkettiği kadınla cinsî münasebette bulunması gerekir. Kocanın nöbetine rastlamayan bir gecede bir kumanın fercinden aşağısından istifade etmesi halinde ise iki görüş vardır:

a. Bunda bir sakınca yoktur. Bu görüşte olan âlimlerin delili, Ebu Dâvud, Nikâh 37-38 (2135) nolu hadis-i şeriftir.

b. Bu, caiz değildir. Çünkü bununla kadın o gece sükûnet bulur.

Oysa bu, nöbeti olan kadının hakkıdır. Dolayısıyla kadından bu şekilde faydalanmak cimaya benzediğinden nöbeti olmayan kumaya bu şekilde yaklaşmak caiz değildir, şayet erkek bu kumanın yanında uzun müddet kalmışsa bu geçen zamanı nöbeti olan kadın için telafi etmesi gerekir.

İmam Şâfiî ve re'y taraftarları bu görüştedirler. İmam Mâlik'ten bu konuda rivayet edilen iki görüşten birine göre ise erkek, hanımları arasında nafaka ve ikâmet noktasında adaleti sağlamak mecburiyetinde olduğundan geceleri taksim etme hususunda adaleti riayet etmesi şarttır.

Birinci görüşte olan âlimlerin delili "bir cariye'nin üstüne hür bir kadınla evlenecek olursan onun için iki gece, cariye içinde bir gece taksim et"^[503] mealindeki hadis-i şeriftir.

İkinci görüşü benimseyen âlimlere göre ise Müslüman bir kadın ile ehl-i kitap bir kadın aile hukukunda eşit olduklarından cariye'nin de eşit olması gerekir.^[504]

Bu anlatılanlar, çok evliliğin sorumluluğunu ve İslam dininin bu hassas inceliği karşısında kadınların hukukuna riayet etmekte gösterilmesi gereken titizliği ortaya koymaktadır.

٥٢- أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَامِرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى قَالَ:

حَدَّثَنَا عَبَّادُ بْنُ عَبَّادٍ، عَنْ عَاصِمِ الْأَخْوَلِ، عَنْ مُعَاذَةَ،

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَأْذِنُ فِي
يَوْمٍ إِخْدَانًا بَعْدَمَا نَزَلَتْ ﴿تَرْجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُمْ وَتُؤَيِّ إِلَيْكَ مَنْ
تَشَاءُ وَمَنْ ابْتَغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ
تَقْرَ أَعْيُنُهُنَّ وَلَا يَخْزَنَ وَيَرْضَيْنَ بِمَا آتَيْتَهُنَّ كُلَّهُنَّ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا
فِي قُلُوبِكُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَلِيمًا﴾ (٥١) سورة الأحزاب

وَقَالَتْ مُعَاذَةُ فَقُلْتُ: مَا كُنْتَ تَقُولِينَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
إِذَا اسْتَأْذَنَكَ؟ قَالَتْ: كُنْتُ أَقُولُ: «إِنْ كَانَ ذَلِكَ إِلَيَّ لَمْ أُؤَيِّرْ
عَلَى نَفْسِي أَحَدًا»

52. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

"Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], **"Onlardan dilediğinin beraberliğini erteler, dilediğini yanına alırsın. Uzaklaştırdıklarından birini tekrar istemende senin için sakınca yoktur. Bu hüküm onların mutlu olmaları, üzülmemeleri ve hepsinin senin verdiğine razı olmaları için en uygun olanıdır. Allah gönüllerinizdekini bilir, Allah ilim ve hilm sahibidir"** (el-Ahzâb suresi, 33/51) âyeti indikten sonra bizden birinin günü olan hanımından izin istemeye başladı.

(Hadisin kadın ravisi) Muâze [rahimehullah] dedi ki: Ben (Hz. Âişe'ye):

- **'Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] senden izin istediği zaman ona ne söyledin?' diye sordum.** Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] da:

- **'Ben: 'Bu, benim günümdür. Hiçbir kimseyi kendi yerime tercih edemem!' derdim' dedi.**"[505]

Açıklama:

Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e, **"Onlardan dilediğinin beraberliğini erteler, dilediğini yanına alırsın"**[506] âyeti indikten sonra hanımları arasında geceleri taksim etmek, bu taksimi terk etme hususunda kendisine bir genişlik ve bir izin olmak üzere farz değildi. O, hanımları arasında muhayyer idi. Bununla birlikte Peygamberimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] farz olmadığı halde hanımlarının gönüllerini almak ve onları lâyük olmadıkları duruma götüren kıskançlıklardan korumak için hanımları arasında geceleri taksim ediyordu. Bu yorum, bu âyetten kastedilen manaların en sahih olanıdır.

Bazı müfessirlerin ifadesine göre bu âyet nazil olmadan önce hanımları arasında gecelerini adaletli bir şekilde paylaşmak Resûlullah üzerine farz idi. Bu ise Resûl-i Ekrem'in gönlünü ve kafasını meşgul etmekte ve son derece çetin olan risâlet görevinin yükünü ağırlaştırmakta idi. Oysa vahiy almak ve onu eksiksiz olarak tebliğ etmek gibi en çetin ve mesuliyetli bir görev onun gönlünün ve kafasının bu gibi düşüncelerden tamamen uzak olmasını gerektiriyordu.

Bu hikmete bağlı olarak Cenâb-ı Hak, Resûl-i Ekrem'inin üzerinden gecelerini aileleri arasında eşit bir şekilde paylaşma görevini kaldırdı. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem Efendimiz eskisi gibi gecelerini aileleri arasında eşit bir şekilde paylaşma mecburiyetinden kurtuldu.

Bununla beraber yine de kendi fazileti ve ailelerine karşı beslediği sevgi ve saygı gibi duygular sebebiyle elinden geldiği kadar onların arasında gecelerini eşit olarak taksime gayret etti ve izinlerini almadan bu sırayı bozmadı. Ancak bu izin sadece Resûl-i Ekrem'e ait özel bir izindir. Birden fazla hanımı olan kimseler gecelerini hanımları arasında eşit olarak paylaşmakla mükelleftirler. Nitekim ayeti kerimenin **"Bu hüküm onların mutlu olmaları, üzülmemeleri ve hepsinin senin verdiğine razı olmaları için en uygun olanıdır"** anlamına gelen devamı da bu tefsiri teyit etmektedir.

Hz. Âişe'nin **"Bu benim günümdür. Hiçbir kimseyi kendi yerime tercih edemem"** manasına gelen sözlerinin Hz. Âişe'nin şehvanî duygularından kaynaklandığını zannetmek doğru değildir. Hz. Peygamber'in hanımlarının geceyi onun yanında geçirmek hususunda gösterdikleri bu rağbet, Hz. Peygamber'e yakın olup onun hizmet ve sohbetinde bulunmak, ondan istifade etmek, hukuk ve ihtiyaçlarını karşılamak ve vahyin gelmesi esnasında onun yanında hazır bulunabilmek arzu ve ümidinden kaynaklanmaktadır.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/175 (8886). Ayrıca bk. Buhârî, Vudû' 45, Ezân 39, 51, Hibe 14, Farzu'l-Humus 4, Meğâzi 83; Müslim, Salât 90 (418); İbni Mâce, Cenâiz 64 (1618).

el-Ahzâb suresi, 33/51.

Dârekutnî, es-Sünen, 409.

İbn Kudâme, el-Muğnî, 7/35.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/175 (8887). Ayrıca bk. Buhârî, Tefsîru Sûre-i Ahzâb 7; Müslim, Talâk 23 (1476); Ebu Dâvud, Nikâh 37-38 (2136); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 6/76.

el-Ahzâb suresi, 33/51.

14. ERKEĞİN HANIMIYLA CİLVELEŞMESİ

۵۳ - أَخْبَرَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ عَمْرِو:

عَنْ جَابِرٍ قَالَ: تَزَوَّجْتُ فَاتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ:
«تَزَوَّجْتَ يَا جَابِرُ؟» قُلْتُ: نَعَمْ قَالَ: «بِكْرًا أَمْ ثَيِّبًا؟» فَقُلْتُ: لَا
بَلْ ثَيِّبًا قَالَ: فَهَلَّا بِكْرًا ثَلَاثِينَ نَفْسًا وَتَلَاعِبُكَ

53. ... Câbir bin Abdullah [radiyallahu anh] dedi ki:

"Ben evlenmişim. Derken Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in yanına vardım. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] (bana):

- 'Evlendin mi, ey Câbir!' diye sordu. Ben de:
- 'Evet (evlendim)!' dedim. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]
- 'Bekarla mı, yoksa dul ile mi (evlendin)?' diye sordu. Ben de:
- 'Hayır (bakire) değil, dul ile (evlendim)!' diye cevap verdim. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]:
- 'Bakire birisiyle (evlenseydin) ya, sen onunla oynasırdın, o da seninle (daha iyi) oynasırdı!' buyurdu. [507]

Açıklama:

Hadisimizin Arapça metninde geçen "oynaşmak, cilveleşmek" manasına gelen "tulâibu" kelimesi, "laibe" fiilinden gelmektedir. Nitekim Müslim'in şu rivayeti de bu gerçeği doğrulamaktadır: Câbir bin Abdullah [radiyallahu anh] dedi ki:

"Babam Abdullah (Uhud savaşında) şehit olduğunda geriye dokuz kız (yahut yedi kız) bıraktı. Ben de dul bir kadınla evlendim. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] bana:

- 'Ey Câbir! Evlendin mi?' diye sordu. Ben de:
- 'Evet!' diye cevap verdim. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:
- 'Bakire ile mi (evlendin), yoksa dul ile mi?' buyurdu. Ben de:
- 'Hayır, dul kadın ile evlendim, ey Allah'ın Resûlü!' dedim. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:
- 'Bakire ile evlenseydin ya! Sen onunla, o seninle oynasırıdınız (tulâibuhâ ve tulâibuke) yahut birbirinizi güldürürdünüz!' buyurdu. Ben, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'e:
- 'Gerçekten (babam) Abdullah vefat etti ve geriye dokuz (yahut yedi) kız bıraktı. Ben de onlara kendileri gibi bir kız getirmeyi yahut bir kızla gelmeyi doğru bulmadım. Onlara bakacak bir kadın getirmek istedim!' dedim. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] de:

- 'Öyleyse Allah sana mübarek eylesin!' buyurdu. Yahut bana hayır duada bulundu. [508]

Hafız İbni Hacer'in ifadesine göre, Buhârî'de geçen "O genç hanımla birlikte oynasaydın ya!" cümlesi bazı nüshalarda "Bakire ile evlenip (ağzını dilini emerken) tükürüğünü emseydin ya!" şeklinde geçmektedir. Bazıları bu manayı da ihtimal dahilinde görmüşlerdir. [509]

Fakat Kadı İyâz, Müslim'in **es-Sahîh**'inde bu kelimenin yalnız "liâb" (oynaşma) şeklinde rivayet edildiğini söyledikten sonra "dil âlimlerinin cumhuru bu hadisin şerhinde "mülâabe"yi ma'ruf olan "oyun" manasına hamletmişlerdir. "Birbirinizi güldürürdünüz" buyurulmuş olması da bu mânâyı teyit eder" demiştir. [510]

Bununla birlikte bu kelime, karşılıklı olarak bu işi yapmayı ifade ettiği için "oynaşmak, cilveleşmek" ve benzeri anlamlarına da gelmektedir. Nitekim Müslim'in konuyla başka bir rivayetinde ise Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], Câbir bin Abdullah [radiyallahu anh]'a hitaben "Medine'ye vardığın zaman (evlendiğin yeni hanımınla) cinsel ilişkiye girmeye bak, cinsel ilişkiye girmeye bak" buyurmuştur. [511] Bu da, "tulâibu" veya "mülâabe" kelimesinin "oynaşmak, cilveleşmek, hoşça vakit geçirmek" anlamlarında kullanıldığını ifade etmektedir.

Bu kelime, gerek karşılıklı olarak cinsel ilişki olmaksızın "oynaşmak, cilveleşmek" anlamlarında kullanılmış olsun, gerek cinsel ilişki öncesinde "oynaşmak, cilveleşmek" anlamında kullanılmış olsun bu durum tamamen evli olan erkek ile kadın arasında cinsel hazı artırıcı, tatminsizliği giderici, zevk verici, birbirleriyle mutlu vakit geçirecekleri, huzur bulacakları gönül eğlendirmeye yönelik bir ilişki şeklidir.

Yine cinsel ilişkinin tatmine erdirici olabilmesi için ilişkiden önce sevişilmesi şarttır.

Tatminsizliğin sebebi kadınlarla yeterince sevişilmeden önce ilişkiye girilmesi, erkeğin erken boşalması ve kadın orgazm olmadan önce erkeğin ayrılmasıdır. Evlilik dışı ilişki haram olduğuna göre, kadının sürekli tatminsizliği kadın cinselliğine karşı bir zulümdür. Kullarına tatmin olunma ihtiyacı duyulacak bir cinsellik ihsan eden yüce Allah, elbetteki bu zulme razı olmaz. Olmadığı içindir ki bazı tefsircilerin isabetli yorumuna göre Bakara sûresinin iki yüz yirmi üçüncü âyetinde yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"... Nefisleriniz için (besmeleyi, duayı ve cilveleşmeyi) öne alın..." [512]

Allah'ın Resûlü de sözlü ve fiilî sünnetiyle müminleri cinsel ilişki öncesinde cilveleşmeyi teşvik buyurmuştur. Nitekim Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

"Üç şey cefâdandır; kişiye pek ağır gelen, sevgiyi gideren üzücü davranışlardır. Kişinin dostluk

kurduğu kimsenin kişisel özelliklerini bilmemesi, kendisi için ziyâfet hazırlayan din kardeşinin davetine katılmaması ve kişinin fısıldaşmaksızın, sarmaşdolaş olup eğlenmeksizin eşiyle cinsel münasebette bulunması; eşi orgazm olmadan (boşalmadan) boşalıp işini bitirmesidir.”

“Sizden hiçbiriniz eşiyle hayvanlar gibi (cilveleşmeksizin) birleşmesin.”[513]

Allah’ın Resûlü’nün fiilî sünneti, genelde sözlü sünnetini pekiştirici vasıfta olduğu gibi, işlediğimiz konu bakımından özelde de pekiştirici niteliktedir.

“Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] oruçlu iken Hz. Âişe’yi öper ve dilini emerdi.”[514]

Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in bu yöndeki fiilî sünnetini bizzat kendisinin ve mübarek eşlerinin açıklamalarından öğreniyoruz. Ancak açıkça ifade edelim ki, sayılı istisnalar dışındaki bu açıklamalar doğrudan değil, dolaylıdır.

Kur’ân-ı Kerîm’de ve hadis-i şeriflerde umûmiyetle erkek kipleri kullanılır. Fakat hüküm kadınları da içine alır. Burada da böyledir. Bu sebeble kadınlar da görevlidir.

Cinsel ilişkinin başlatıcı tarafı, asıl faal ve etkin unsuru erkektir. Kadın ruhu ve vücudu daha çok arzulanmaya ve sevlmeye eğilimlidir. Kaldı ki erkeklerden farklı olarak kadın, fiziksel uyarıya ihtiyaçlı olduğu için, erkek gibi cinsel ilişkiye anında hazır duruma gelemes. Bu sebeple tavsiyeler ve emirlerin yalnız erkeklerle yapılmış görünümünde olması tabiidir. Böyle olmakla beraber, erkekler için olduğu kadar cilveleşmenin kadınlar için de bir sünnet görev olduğunu hadislerin üslûbundan anlayabilmekteyiz.

Cilveleşmek kadının hem hakkı hem de arzulayan kocası için görevidir. Özellikle kocasının arzulanması halinde, kocası için süslenmeyi ve kokulanmayı kadına vacip bir görev olarak yükleyen İslam dininin, kocasına karşı hayat dolu bir kadın olması görevini yükleyeceği açık bir hakikattir.

Kadınlığın gereklerini üstlenen bir kadın olmak... Bu bir yüceliktir, bazılarının sandığı gibi bir eksiklik değildir. Hz. Âişe validemizin şu açıklaması, kadınlarımız için yeterli bir örnektir:

“Eşleri olan bizlerden biri ay hali olduğu zaman üzerine genişçe bir altlık alır, sonra da elleri ve göğsü ile Allah’ın Resûlü’ne sokulup yapışır.”[515]

Allah gerçeklerin dile getirilmesinden utanılmasını emir buyurmaz. Mümin kadınların kocalarına âşık, işveli ve onları kadınlıklarına bağlayan kadın olmaları Rabbimizin arzusudur. Hiç şüphe yoktur ki Kur’ân-ı Kerîm’de Cennet kadınlarının cinsel özellikleri de içeren on iki güzellik vasfı ile nitelenmesinin bir gayesi de Müslüman kadınları, onların vasıflarıyla bezenmeye yöneltmektir.

Yüce Allah, namazları, oruçları, örtünmeleri ve kocalarına sevgi ve saygılarıyla Cennet’e girmeye hak kazanacak dünya kadınlarını Vâkıa suresinde şöyle tanıtmaktadır:

“Biz onları yeniden yaratacağız. Onları bakireler, urub; kocalarına âşık, işveli, cilveleşme sırasında aşk nağmeleri fısıldayan, kocaları tarafından içten bir sevgi ile sevilen ve birbirlerinin yaşıtı kılacağız.”[516]

Cinsel ilişkiden önce cilveleşmeyi öğütleyen Peygamberimizin konuyla ilgili hadislerinden İslam bilginleri şu hükmü çıkarmaktadırlar:

“Cinsel münasebetten önce fısıldaşma, öpme, dil ve dudakları emme vs. müekked sünnettir. Aksine davranış mekruhtur.”[517]

Buradaki mekruhu, harama yakın günah olarak açıklığa kavuşturmak gereklidir. Zira cilveleşmeksizin doğrudan cinsel ilişkide, Allah’ın Resûlü’ne aykırılık ve kadının hakkını çiğnemek vardır.

Yukarıda geçen hadislerden ve bu hadislerden çıkarılan hükümlerden dolayı olarak öğrenebildiğimiz cilveleşme şekillerinin dışına çıkılmaz mı? Ayrıntıya girmeksizin açıklayalım:

Koca ile karısı arasında âdet ve lohusalık hallerinde cinsel münasebette bulunma, arka organdan (anüs) temas ve mazohizm-sadizm dışında hiçbir kesin yasak yoktur. Bu sebeple bu haramların dışında ayıp-günah olacak hiçbir cinsel davranış tasavvur edilemez.[518]

Yine konumuzla ilgili bu hadisten anlaşıldığına göre evlilikte bakireyi tercih etmek gerekmektedir. Bir hadiste “Evlenmek için bakire kızları tercih ediniz. Çünkü onlar, daha tatlı dilli, kocayı daha fazla tatmin edici ve daha aza kanaat edicidir”[519] buyurulmaktadır.

Konuyla ilgili bu ifadeler, İslam’ın bakireliğe verdiği önemi gösterir. Buna karşılık günümüzde çeşitli Batı ülkelerinin bakireliğe önem vermediği, hatta belli yaştan sonra bakire kalan genç kızların alay konusu yapıldığı bilinmektedir. İslam’ın bu konuda aldığı önlemlerin daha sağlıklı ve aile yuvasını daha fazla koruyucu nitelikte olduğunda şüphe yoktur.

İslam’ın bakire konusu üzerinde bu kadar durması, dul kadınla evlenmek caiz değildir, anlamına gelmez. Çünkü Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], Hz. Âişe dışındaki bütün eşlerini dul olarak nikâhlamıştır.

Özetle; kişinin karısı ve çocuklarıyla gülüşüp oynaşması, şakalaşması ve gülüşmesi mübahtır. Allah’ın Resûlü Hz. Muhammed [sallallahu aleyhi ve sellem] gerek sözlü ve gerekse fiilî sünnetiyle evli mümin erkek ve mümin kadınları cinsel ilişkiye girilsin veya girilmesin birbirleriyle cilveleşmeye ve oynaşmaya teşvik etmiştir. Ayrıca eş olarak bakire hanımları seçmek faziletlidir. Bununla birlikte evin idaresi evde yaşlı ve dul bir kadının bulunmasını gerektiriyorsa o zaman genç bir hanım yerine yaşlı ve dul bir kadınla evlenmek de faziletli bir iştir.

هـ- أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ حَفْصٍ
قَالَ: حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ أَغْنَيْنَ، عَنْ خَالِدِ بْنِ أَبِي يَزِيدَ أَبِي عَبْدِ
الرَّحِيمِ، عَنْ الزُّهْرِيِّ:

عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ قَالَ: رَأَيْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ وَجَابِرَ
بْنَ عُمَيْرِ الْأَنْصَارِيِّينِ يَزِمَانِ قَالَ: «فَأَمَّا أَحَدُهُمَا فَجَلَسَ فَقَالَ
لَهُ صَاحِبُهُ: «أَكْسَلْتُ؟» قَالَ: «نَعَمْ» فَقَالَ أَحَدُهُمَا لِلْآخَرِ: أَمَا
سَمِعْتَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «كُلُّ شَيْءٍ لَيْسَ
مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ فَهُوَ لِعَبٍّ، لَا يَكُونُ أَزْبَعَةً: مُلَاعِبَةُ الرَّجُلِ امْرَأَتَهُ،
وَتَأْدِيبُ الرَّجُلِ فَرَسَهُ، وَمَشْيُ الرَّجُلِ بَيْنَ الْغَرَضَيْنِ، وَتَعْلِيمُ
الرَّجُلِ السَّبَاحَةَ»

54. ... Atâ' bin Ebi Rebâh [rahimehullah] dedi ki:

"Ben (bir gün) Ensar'dan Câbir bin Abdullah [radiyallahu anh] ile Câbir bin Umeyr [radiyallahu anh]'ı ok atarken gördüm. İkisinden biri oturunca, arkadaşı ona:

- 'Tembellik mi ediyorsun?' dedi. O da:

- 'Evet!' dedi. Bunun üzerine ikisinden biri, diğerine:

- 'Sen Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in: 'Allah'ın zikrinden olmayan her şey, oyundur. Şu dört şey öyle değil: 1. Erkeğin hanımıyla oynayıp cilveleşmesi, 2. Erkeğin atını terbiye edip eğitmesi, 3. Erkeğin belli bir hedefe doğru yürümesi, 4. Erkeğin yüzmeyi öğrenmesi!' diye buyurduğunu işitmedin mi?' dedi." [520]

٥٥- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ وَهَبٍ الْحَرَانِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَلَمَةَ،
عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحِيمِ قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحِيمِ الزُّهْرِيُّ:

عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ قَالَ: رَأَيْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ وَجَابِرَ بْنَ
عُمَيْرِ الْأَنْصَارِيِّينِ يَزِمَانِ فَقَالَ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ: سَمِعْتَ رَسُولَ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «كُلُّ شَيْءٍ لَيْسَ فِيهِ ذِكْرُ اللَّهِ
فَهُوَ لَهْوٍ وَلِعَبٍّ إِلَّا أَزْبَعًا، مُلَاعِبَةُ الرَّجُلِ امْرَأَتَهُ، وَتَأْدِيبُ الرَّجُلِ
فَرَسَهُ، وَمَشْيُهُ بَيْنَ الْغَرَضَيْنِ، وَتَعْلِيمُ الرَّجُلِ السَّبَاحَةَ»

55. ... Atâ' bin Ebi Rebâh [rahimehullah] dedi ki:

"Ben (bir gün) Ensar'dan Câbir bin Abdullah [radiyallahu anh] ile Câbir bin Umeyr [radiyallahu anh]'ı ok atarken gördüm. İkisinden biri, arkadaşına:

- 'Ben Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in: 'İçerisinde Allah'ın zikri olmayan her şey, oyun ve eğlencedir. Şu dört şey hariç: 1. Erkeğin hanımıyla oynayıp cilveleşmesi, 2. Erkeğin atını terbiye edip eğitmesi, 3. Erkeğin belli bir hedefe doğru yürümesi, 4. Erkeğin yüzmeyi öğrenmesi!' diye buyurduğunu işittim' dedi." [521]

❖

٥٦- أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَمَةَ
الْحَرَانِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحِيمِ، عَنْ عَبْدِ الْوَهَّابِ بْنِ بُحْتٍ،

عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ قَالَ: رَأَيْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ وَجَابِرَ بْنَ
عُمَيْرِ الْأَنْصَارِيِّينِ يَزِمَانِ، فَمَلَّ أَحَدُهُمَا فَجَلَسَ فَقَالَ الْآخَرُ:
«كَسَلْتُ؟» سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: كُلُّ
شَيْءٍ لَيْسَ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ فَهُوَ لَهْوٌ وَلَهْوٌ إِلَّا أَزْبَعًا خِصَالٍ: مَشْيُ
بَيْنَ الْغَرَضَيْنِ، وَتَأْدِيبُهُ فَرَسَهُ، وَمُلَاعِبَتُهُ أَهْلَهُ، وَتَعْلِيمُ السَّبَاحَةِ

56. ... Atâ' bin Ebi Rebâh [rahimehullah] dedi ki:

"Ben (bir gün) Ensar'dan Câbir bin Abdullah [radiyallahu anh] ile Câbir bin Umeyr [radiyallahu anh]'ı ok

atarken gördüm. İkisinden biri usanıp oturdu. Diğeri, (arkadaşına):

- **‘Tembellik mi ettin? Ben Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in: ‘Allah’ın zikrinden olmayan her şey, oyun ve eğlencedir. Şu dört özellik hariç: 1. Erkeğin belli bir hedefe doğru yürümesi, 2. Erkeğin atını terbiye edip eğitmesi, 3. Erkeğin hanımıyla oynasıp cilveleşmesi, 4. Erkeğin yüzmeyi öğrenmesi!’** diye buyurduğunu işittim’ dedi.”^[522]

Açıklama:

54, 55 ile 56 nolu hadisleri bir arada açıklamak gerekirse; insanoğlunun yeryüzündeki hayatını devam ettirmek için maddî ve manevî birtakım ihtiyaçları vardır; yeme, içme, teneffüs, birleşme, iman, güven, sevgi, ümit bunlar arasındadır.

Allah insana hayatı sevdirmiş, onu hayatını devam ettirebilmesi için gerekli kabiliyet, his ve meyillerle donatmıştır. İnsanların üreme ve çoğalması birleşmeye, birleşme karşı cinse ilgi duymaya bağlı bulunduğu için de onu, şehvet denilen duyguyla ve cinsel uzuvlarla teçhiz etmiştir. Buna göre cinsel tatmin bir gaye değil, vasıtaadır; hedefi üreder, üremenin hedefi de Allah’ın kullarının çoğalmasıdır, çünkü insanlar ve cinler Allah’a kulluk etsinler diye yaratılmışlardır.^[523]

Cinsel duygu ve meyil karşısında insanlar üç gruba ayrılır:

1. Hiçbir sınır tanımadan şehvete teslim olan ve tatmin arayanlar; Freudcular, haz ahlakı salıkları gibi.
2. Şehvet duygusunu ve meylini öldürmek isteyenler; bazı hristiyanlar mezhepleri ve Maniheiztler gibi.
3. Bu kabiliyet ve duyguyu yaratılış gayesine uygun bir şekilde kullananlar; hak dinlerin salıkları gibi.

Hak dinlerin en kâmil olan İslam, şehvet duygusunun iradî tatminini evlilik birliği içinde caiz görmüş ve bunu teşvik etmiş; hem zinayı ve buna götüren yolları, hem de bu duyguyu öldürme teşebbüslerini haram kılmıştır.

Bu bağlamda İslam’ın aileden beklediği fonksiyonların en önemlileri; sevgi, huzur, mutluluk ve sağlık ortamı olması, neslin ve kültürün gelişerek yaşamasını sağlaması, millî birlik ve beraberliğe katkıda bulunması...

İslamî kaynaklarda “şehvet” kelimesiyle ifade edilen cinsel duygunun insanlara verilmesinin iki sebebi vardır:

1. Dünyada tadılan haz ve lezzetlerin en tatlısı olan cinsel duygunun tatmini ölçü alınarak ebedî hayatta insanlara sunulacak olan haz ve lezzetler hakkında onları bilgi sahibi kılmak.

2. İnsan neslinin devamını sağlamak.

İnsana cinsel duygu ve güç bu iki maksatla verilmiş olmakla birlikte, uygulamada bu maksatların dışına çıkıldığı, orta çizginin sağ ve soluna sapıldığı olmuştur ve İslam bunları tasvip etmemiştir...

Görüldüğü üzere hadisimizde dört çeşit oyundan bahsetmektedir. Bu dört çeşit oyunun üçü, kişinin bireysel anlamda sportif faaliyetlerde bulunmasıdır. Bunlar; erkeğin belli bir hedefe doğru yürümesi, atını terbiye edip eğitmesi, yüzmeyi öğrenmesi şeklinde sınıflandırılmıştır. Bu sportif faaliyetler, hadisimizde de geçtiği üzere Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] tarafından erkeklere tavsiye edilmektedir. Bunların erkeklere tavsiye edilmesi, kadınları kapsamadığı anlamına gelmemektedir. Çünkü Hz. Peygamber’in, eşi Hz. Âişe ile zaman zaman koşu yarışı yaptığı, bu şekildeki yarışları teşvik ettiği ve sahabenin de bu tür yarışmalar yaptığı kaynaklarda zikredilmektedir.

Konumuzla ilgili hadislerde yer alan sportif faaliyetlerle ilgili olarak, eğlenmenin ibadetleri ve aslî görevleri terk ve ihmale yol açacak şekilde birinci plana alınmaması öngörülmekte ve tercih edilecek oyun ve eğlence türünün gerektiğinde toplum yararına kullanılabilecek, meselâ bedeni veya zihni güçlendirecek mahiyette olması tavsiye edilmektedir.

İçerisinde kumar ve benzeri yasak hususlar bulunmayan oyunlar yukarıda temas edilen ilke ve ölçüler dâhilinde genelde mübah kabul edilir. Bununla birlikte, çeşitli düşüncelerle hadiste izin verilen oyun çeşitleri hariç diğer oyunları hoş karşılamayan bilginler de vardır.

Bu sportif faaliyetler sağlık açısından yararlı olduğu gibi bunu izleyenler açısından da heyecan verici, dinlendirici ve hoş vakit geçirici özelliktedir.

Konu başlığı bağlamında hadisimizde söz konusu edilen; **“Allah’ın zikrinden olmayan her şey, oyun ve eğlencedir. Şu dört özellik hariç”** deyip bunların içerisinde geçen **“Erkeğin hanımıyla oynasıp cilveleşmesi”** meselesi de erkek ve kadın açısından ‘bir oyun ve eğlence’ çeşidi olarak meşru yollarla yapıldığında hem heyecan verici hem de hoş vakit geçirici olması hasebiyle neslin devamını sağlamada İslam’ın aileye verdiği önemi ve dünyada tadılan haz ve lezzetlerin en tatlısı olan cinsel duygunun tatmin edilme şeklini göstermektedir.

Zaten **“erkeğin hanımıyla oynasıp cilveleşmesi”**, karı-koca arasında geçen bir çeşit oyun ve eğlence şeklidir. Karı-koca arasında geçen bu oyun ve eğlence şekli, eşlerin birbirlerine karşı ruh ve beden sağlıklarına önemli etki sağlamaktadır.

Cinsel tatminsizlik, kadının hem dünyası hem de âhiretine zarar verecek bir durumdur. Vücudun tabii bir hakkı olan sükûnete kavuşamamasının doğurduğu kırınglık ve sinirsel çözülme, kadının dünyasına yönelik zarardır. Haz duymadığı için kocasının arzularına anında ve gereğince karşılık vermemesi/verememesi ve bu yüzden Allah’ın ve meleklerinin lânetine uğrayacak olması da âhiretine yönelik zarardır.

Hadisimizde de öz olarak ifade edildiği üzere cinsel konular, iffetli insanlarda utanma ve çekinmeye yol açtığından dolayı İslam’da kişinin iffet duygularının bozulmadan eğitilmesi hedef alınmıştır. Bu sebeple gerek Kur’an’da gerekse hadislerde cinsel meseleler genel olarak dolaylı bir şekilde ifade edilir. Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], kadınlarla ilgili bazı hususları kendi hanımları vasıtasıyla halletme yoluna gittiği gibi cinsel konulara dair soruları geçiştirmeyerek elden geldiğince uygun bir şekilde cevaplandırmaya çalışmıştır.^[524]

Resûlullah tarafından öncelikle teşvik gören söz konusu sportif faaliyetlerin eğlendirme yönünün yanı sıra

bedeni geliştirici, hayata ve askerliğe hazırlayıcı yönlerinin de olduğu gözden uzak tutulmamalıdır. Savunma gücüne, maddî ve manevî olarak yetişkin ve sağlıklı iman unsuruna ihtiyaç, hem oyun ve eğlence hem de eğitim ve sosyal fayda yönlerini bünyesinde toplayan sportif faaliyetlere öncelik verilmesini gerekli kılmıştır.

Bu itibarla, İslam'ın spor ve eğlenceyi aslen mübah görmesi ne kadar tabii ise, zinaya yol açan, cinsel tahriki artıran, kadını aslî ve meşru konumundan ve örtüsünden çıkararak kadınlığını ilgi odağı haline getiren, kumara, lüks ve israfa, başkalarının haklarının zayi olmasına sebep olan spor ve eğlence çeşitlerini ve tarzlarını caiz görmemesi de o kadar tabiidir. Çünkü İslam'da haram kadar haramın işlenmesine, dinin ilke ve hükümlerinin ihlâline götüren yollar da yasaklanmıştır. Öte yandan İslam, yasakladığı her fiilin yerini tutacak meşru bir alternatif sunmuş, insanlığı yasaklar arasında sıkıştırıp çaresiz bırakmamıştır. İslam'da helâl ve meşru oluşun asıl kabul edilip, ancak gerek görüldüğünde yasaklama yönüne gidilmesi de bu anlayışın sonucudur.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/175 (8888). Ayrıca bk. Buhârî, Büyû' 34, Salât 59, Umre 16, Vekâle 8, İstikrâz 1, 7, 8, Husûmât 18, Mezâlim 26, Hibe 23, Şurût 4, Cihâd 49, 113, 198, 199, Meğâzî 18, Nikâh 10, 121, 122, Nafâkât 12, Deavât 53; Müslim, Salâtu'l-Müsâfirîn 71-73 (715), Radâ' 54-58 (715), Müsâkât 109-117 (715); Ebu Dâvud, Cihâd 163 (2778); Nesâî, Nikâh 6, 10; İbni Mâce, Nikâh 7 (1860); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, III, 302, 375.

Müslim, Radâ' 56.

İbni Hacer, Fethu'l-bârî, 11/23.

Kadı İyâz, İkmâlu'l-mu'lim, 4/674.

Müslim, Radâ' 57.

Bk. İbni Cerîr, Tefsîrut-Taberî Bakara 223, Saîd el-Havvâ, el-Esâs fi't-Tefsîr Bakara 223.

Münâvî, Feyzü'l-Kadîr, 5/90 (6536).

Ebu Dâvud, Sıyâm 34 (2386).

Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, el-Müsned, 6/123

Vâkıa suresi, 56/35-37.

Münâvî, Feyzü'l-Kadîr, 5/90

Ali Rıza Demircan, İslam'da Cinsel Hayat, Ensar Neşriyat, İstanbul/2014, s. 202-208.

İbni Mâce, Nikâh 7.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/176 (8889). Ayrıca bk. Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat, 8/118 (8147); Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 10/26 (19741).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/176 (8890). Ayrıca bk. Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, 2/193 (1785);

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/177 (8891). Ayrıca bk. Ebu Nuaym, Ma'rifetü's-Sahâbe, 2/541 (1517).

ez-Zâriyât suresi, 51/56.

Buhârî, Hayz 14; Müslim, Hayz 29.

15. ERKEĞİN HANIMIYLA GÜLÜŞÜP ŞAKALAŞMASI

٥٧- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى قَالَ: حَدَّثَنَا الْمُعْتَمِرُ قَالَ:

سَمِعْتُ أَبِي قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو نَضْرَةَ،

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: كُنَّا نَسِيرُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لِي: «أَتَزَوَّجْتَ بَعْدَ أَبِيكَ؟» قُلْتُ: نَعَمْ قَالَ:

«أَتَيْنَا أُمَّ بَكْرًا؟» قُلْتُ: بَلَى قَالَ: فَهَلَّا تَزَوَّجْتَ بِكَرَّا تُضَاحِكُكَ

وَتُضَاحِكُهَا، وَتُلَاعِبُكَ وَتُلَاعِبُهَا

57. ... Câbir bin Abdullah [radiyallahu anh] dedi ki:

"Biz (bir gün) Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'le birlikte (yolda) yürüyorduk. Derken Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] bana:

- 'Baban(ın Uhud savaşında şehit olmasın)dan sonra mı evlendin?' diye sordu. Ben de:

- 'Evet (evlendim)!' dedim. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- 'Dul bir kadınla mı, yoksa bekâr bir kadınla mı (evlendin)?' diye sordu. Ben de:

- 'Dul bir kadınla (evlendim)' diye cevap verdim. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- 'Bakire bir kadınla evlenseydin ya! O seni güldürürdü ve sen de onu güldürürdün. O seninle cilveleşirdi ve sen de onunla cilveleşirdin!' buyurdu."^[525]

Açıklama:

Kur'an'da kadın ile erkeğin birbirine karşı duydukları arzu ve ilgi gerçekçi bir şekilde dile getirilmiş, insanın bu duyguya sahip olarak yaratıldığına,^[526] cinsel arzusunun dayanılmaz olduğu ve ancak Allah'ın yardımıyla kontrol edilebileceğine işaret edilmiştir.^[527] Hz. Peygamber ise dünyada kendisine üç şeyin sevdirdiğini, bunlardan birinin de kadın olduğunu belirtmektedir.^[528]

İslam'ın cinsiyet konusundaki bu tutumu, iki cins arasında kendi fitratlarından gelen ve süreklilik arz eden bağın koparılması yerine belli kurallar çerçevesinde faydalı kılınmasını amaçlar.

Âyet ve hadislerde genellikle cinsel eğilimin erkekten kadına doğru olduğu şeklinde ele alınmış olmasını, cinsiyet farklılaşmasında erkeğin önceliğini ve her iki cinsin tohumunu bünyesinde taşıdığını hatırlatması yönünden değerlendirmek mümkündür. Şu var ki Kur'an kadını, erkeğin kendisinde huzur ve tatmin bulduğu, dolayısıyla cinsî bakımdan muhtaç olduğu bir varlık olarak görür. İki cins arasındaki duygu bağı, "Allah aranızda sevgi ve merhamet bağı kurdu" diyerek ifade eder ve bu durumu, düşünenler için bir ibret örneği olarak gösterir.^[529]

İslam dininde cinsel ahlakta esas olan iffetin korunmasıdır ve bunun en güvenilir yolu da evlenmedir. Bu sebeple nikâh akdinin dışındaki birleşmeler kesinlikle yasaklanmış, evlenemeyenlerin de iffetlerini korumaları emredilmiştir.^[530]

Hadisimizin konuyla bağlantısı, "erkeğin hanımıyla gülüşüp şakalaşması" meselesidir. Câbir bin Abdullah [radiyallahu anh]'ın, babası Abdullah [radiyallahu anh]'ın Uhud savaşında şehit olması üzerine geriye dokuz kız (yahut yedi) yetim ve bir miktar borç kalmış, Câbir bin Abdullah [radiyallahu anh] da yetim kalan kız kardeşlerinin bakımıyla ve evin işleriyle ilgilenebilecek bekâr bir kız yerine dul bir kadınla evlenmeyi tercih etmişti. Kız kardeşlerinin ihtiyaçlarını ve bakımlarını bekâr bir kızın gideremeyeceğini düşünmüş, bu sebeple dul bir kadınla evlenmeyi tercih etmişti. Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] de ona "Bakire bir kadınla evlenseydin ya! O seni güldürürdü ve sen de onu güldürürdün" diyerek bakire bir kızla olan aile hayatının daha cilveli, daha eğlenceli ve onunla daha hoş vakit geçireceğine vurgu yaparak ailenin temelini oluşturan karşılıklı sevgi, huzur ve mutluluğa dikkat çekmiştir.

Gerek bireysel gerek toplumsal olarak hiç kuşku yok ki, sevgi ve saygının, kendine güvenin, sempatik olmanın, korkuyu azaltmanın, kolay iletişim kurmanın yolu gülmekten ve gülümsemekten geçer. Öfkeli insanlar hem çevreye hem de kendilerine zarar verir. Kendine güvenemeyen insan kolay iletişim kuramaz. Gergin ortam aynı zamanda başarıyı azaltır. İletişimde en önemli unsur, güvendir. Güven ise insana gülümsemekle ve gülmekle başlar. Güvenle rahatlatma sağlanır. Rahat insan daha kolay iletişim kurar. Stresi yenmenin en iyi yolu da gülmektir.

Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] burada "O seni güldürürdü ve sen de onu güldürürdün" demek suretiyle özel anlamda Câbir bin Abdullah [radiyallahu anh] ile hanımına vurgu yaparken, genel anlamda hayatımızda gerek aile ortamında gerek toplumsal yaşantımızda gülmenin etkisine dikkat çekmiştir.

Çünkü gülmek, vücudun doğal mutluluk hapı olan endorfin hormonu salgılanmasını sağlar. Sinirleri gevşetir. Sindirim sistemini çalıştırır. Vücuda 'aerobik' yaptırır. Vücudun üst kısmındaki tüm kasların, sinirlerin ve organların egzersiz yapmasını sağlar. Bağışıklık sistemini güçlendirir. Pozitif duyguları öne çıkarır. Başarıyı olumlu yönde etkiler. Çevreye ve kendine güveni artırır. Kolay iletişim kurulmasını sağlar.

Öfke, gerginlik ve korku gibi duyguları azaltır.

Bu bağlamda gerek karı-koca arasında gerekse yaşantımızda gülmenin ve güldürmenin, ruh ve beden açısından ne kadar faydalı ve önemli bir işleve sahip olduğuna Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] dikkatimizi çekmiştir.

Bununla birlikte toplum içerisinde yanlış anlaşılmalara sebebiyet verebilecek durumlarda veya farklı ortamlarda ölçüsüzce yapılan gülüşmeler ve kahkaha atmalar, insanların hoş karşılamadığı bir durumdur.

Kaynakların ittifakla kaydettiklerine göre, Resûlullah Efendimiz, yaradılıştan güleç yüzlü idi. Tebessüm denilen “gülümseme”, Peygamber Efendimiz’in mübarek yüzünden hiç eksik olmazdı. En sıkıntılı anlarında bile üzüntülerini belli etmezler, yanındakilerin içlerini karartacak bir tavır sergilemezlerdi. Özellikle sevdikleri kimselerle karşılaştıklarında öylesine tebessüm ederlerdi ki, böyle anlarda, yüzleri ay gibi parıldardı.

Bu tabii halleri dışında, Resûlullah Efendimiz’in, bir de **gülüşleri** vardı. Hadis kaynakları, Peygamber Efendimiz’in nelere ve nasıl güldüklerine dair pek çok vesika kaydetmişlerdir. Özellikle Âişe (radiyallahu anhâ) validemiz, Peygamber Efendimiz’in gülüş tarzlarını şu şekilde anlatmışlardır:

“Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in küçük dili gözükcek şekilde, kendinden geçercesine güldüklerini hiç görmedim. Onun gülüşü, tebessüm şeklinde idi.”^[531]

Hz. Peygamber’in diğer sahabilerinin birçoğu da çeşitli münasebetlerle, O’nun bu gülüş tarzını anlatırlarken **“... Öyle ki azı dişleri gözükcek derecede güldü”**^[532] şeklinde bir ifade kullanmışlardır. Bu gülüş tarzında dişler gözükür; fakat ses işitilmez. İşte bu, Peygamber Efendimiz’in gülüş tarzıdır.

Konumuza tekrar dönecek olursak, hadisimizde söz konusu edildiği üzere ister dul ister bekâr olsun, gerek cinsel ilişki öncesinde gerek sonrasında olsun, hayatın normal seyri halinde karı-koca açısından cilveleşmek, oynamak ve gülüşmek; evliliğin devamı, huzuru, mutluluğu açısından ciddi önem arz etmektedir. Tatminsizlik, erkek için de kadın için de evlilik hayatı bakımından sıkıntı oluşturabilecek bir durumdur. Erkek ve kadının tatminsizliği onun cinselliğine karşı bir zulümdür. Kullarına tatmin olunma ihtiyacı duyulacak bir cinsellik ihsan eden yüce Allah, elbette ki bu zulme razı olmaz.

Bu bağlamda kadın olsun, erkek olsun, hatta bitkilere ve hayvanlara varıncaya kadar herkes sevmek ister... Erkekler için sevgi önemlidir; fakat kadınların en çok istediği şey sevgidir. Hep sevidiklerinden emin olmak isterler. Eşlerinin davranışlarını hep sevidiklerine ya da sevilmediklerine yorarlar. Sevilmediğini hisseden kadın hırçın olur. Bir araştırmaya göre eşini sevmeyen kişilerin daha sık nezle olduğu ortaya çıkmış. Bağışıklık sistemi sevgi ile kuvvetleniyor.

Erkek sevgisini esirgememeli, eşini sevgisini kısararak cezalandırmamalı. Hatalarımıza rağmen birbirimizi sevmeliyiz.

Özetle, 5/626 yılında yapılan Zâtürrika’ gazvesi dönüşünde Resûl-i Ekrem’in özel iltifat ve ilgisine mazhar olan Câbir bin Abdullah [radiyallahu anh]’la sohbet eden Hz. Peygamber onun evlendiğini öğrenince bir kızla mı, yoksa dul bir hanımla mı evlendiğini sordu. Evlendiği kadının dul olduğunu öğrenen Resûlullah’ın, bir kızla evlenmenin daha mutlu sonuçlar doğurabileceğini hatırlatması üzerine Câbir bin Abdullah [radiyallahu anh], çocukları başına toplayıp onlarla meşgul olabilecek bir kadını özellikle tercih ettiğini, kardeşlerinin arasına onların yaşında birini getirmeyi doğru bulmadığını söylemiş, Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] de **“bakire bir kadınla evlenseydin ya! O seni güldürürdü ve sen de onu güldürürdün. O seninle cilveleşirdi ve sen de onunla cilveleşirdin”** diyerek ona tavsiyede bulunmuştur.

Câbir bin Abdullah [radiyallahu anh]’ın evlendiği bu kadının hamarathlığı, çalışkanlığı, fedakârlığı ile ilgili olarak kaynaklarda şöyle bir olay geçmektedir:

“(627 yılında Medine’yi savunmak için) Hendek kazıldığı zaman Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’de şiddetli bir açlık gördüm. Hemen hanıma dönüp ona: ‘Yanında yiyecek bir şey var mı? Çünkü ben Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’de şiddetli bir açlık gördüm’ dedim.

Bana içinde bir ölçek arpa bulunan (deriden) bir dağarcık çıkardı. Bir de evimizde beslediğimiz kuzucuğumuz vardı. Ben onu kestim. Hanımım da (ekmek yapmak için) arpayı (el değirmeninde) öğüttü. Ben kuzuyla ilgili işi bitirirken o da arpayla ilgili işini bitirdi. Kuzuyu parça parça edip bir çömleğin içerisine koydum. Sonra Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in yanına dön(mek üzerey)dim. Evden ayrılırken hanımım bana: ‘Sakın beni Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] ile beraberindekilere karşı rezil etme!’ diye tembih etti.

Ben Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’le gizlice konuşup: ‘Ey Allah’ın Resûlü! Biz kendimize ait bir kuzucuğumuzu kestik. Hanımım da evimizde bulunan bir ölçek arpayı öğüttü. Dolayısıyla sen ve beraberindeki bir grup insanla birlikte yemeğe buyur gel!’ dedim. Bunun üzerine Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] yüksek bir sesle: ‘Ey hendek ahalisi! Câbir sizin için yemek daveti düzenlemiştir. Sizleri yemeğe davet ediyor!’ dedi. (Bana da): ‘Ben evinize gelinceye kadar sakın çömleğinizi ateşten indirmeyin! Hamurunuzdan da ekmek yapmayın!’ diye tembih etti. Derhal (eve) geldim. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] de insanlardan önce geldi. Hanımımın yanına vardım. Bana: ‘Seni gidi seni!’ dedi. Ben de: ‘Bana söylediğini yaptım’ dedim.

Hanımım, Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’e hamurumuzu çıkardı. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] hamurun içerisine (bereketlenmesi için) tükürdü ve bereket duası yaptı. Sonra çömleğimizin yanına gelip ona da tükürdü ve bereket duası yaptı. Sonra hanıma:

- ‘Bir ekmekçi kadın çağır da seninle birlikte ekmek yapsın. Çömleğinizden de kepçe kepçe al, sakın çömleği yere indirme!’ diye tembih etti.

Allah’a yemin ederim ki, gelenler bin kişi oldukları halde yemekten hep yediler, nihayet dönüp gittiler. Çömleğimiz halen olduğu gibi kaynamakta, hamurumuz ise halen olduğu gibi ekmek yapılmakta idi.”^[533]

Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 8/177 (8892). Ayrıca bk. Buhârî, Büyü’ 34, Salât 59, Umre 16, Vekâle 8, İstikrâz

1, 7, 8, Husûmât 18, Mezâlim 26, Hibe 23, Şurût 4, Cihâd 49, 113, 198, 199, Meğâzî 18, Nikâh 10, 121, 122, Nafakât 12, Deavât 53; Müslim, Salâtu'l-Müsâfirîn 71-73 (715), Radâ' 54-58 (715), Musâkât 109-117 (715); Ebu Dâvud, Cihâd 163 (2778); Nesâî, Nikâh 6, 10; İbni Mâce, Nikâh 7 (1860); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 3/302, 375.

Âl-i İmrân suresi, 3/14.

Yûsuf suresi, 12 / 23-24, 30, 53.

Bk. 1 nolu hadis.

el-A'râf suresi, 7/189; er-Rûm suresi, 30/21.

en-Nûr suresi, 24/32-33.

Buhârî, Bed'u'l-Halk 5, Edeb 68; Müslim, İstiska' 16 (899); Ebu Dâvud, Edeb 103-104 (5098); Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 3/361; İbni Hibbân, es-Sahîh, (658).

Buhârî, Rikâk 51; Müslim, İmân 308 (186).

Buhârî, Meğâzî 29.

16. ERKEĞİN HANIMIYLA KOŞU YARIŞI YAPMASI

٥٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَزِيدَ الْمُقَرِّيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا

سُفْيَانُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ غَزْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: سَابَقَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

فَسَبَقَنِي حَتَّى إِذَا رَهَقْنَا اللَّحْمَ سَابَقَنِي فَسَبَقَنِي فَقَالَ: هَذِهِ بَيْتُكَ

58. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

“Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] (bir gün) benimle koşu yarışı yaptı. Derken (bu yarışta) ben onu yendim. (Bir müddet sonra) ben kilo aldığımda Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] benimle tekrar koşu yarışı yaptı. Bu defa da o beni yendi. (Bunun üzerine) Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], (şaka olarak):

- ‘**Bu, senin (beni yendiğine) bir karşılıktır!**’ buyurdu.”[534]

Açıklama:

Sözlükte “öne geçmek, rakiplerini geride bırakmak” anlamındaki “sebk” kökünden türeyen **müşâbaka** kelimesi, sibâk ve istibâk kelimeleri fıkıhta/İslam hukukunda dar anlamıyla at yarışını, geniş anlamıyla birden fazla kişi ya da takım arasında ödüllü veya ödüksüz olarak düzenlenen her türlü yarışmayı belirtmek için kullanılır.

Hz. Peygamber’in [sallallahu aleyhi ve sellem] çocuklar ve büyükler için bazı kayıtlar çerçevesinde oyuna yer verdiği görülmektedir.

Oyun ile ilgili rivayetler incelendiğinde Sünnette oyunların üç grupta ele alındığı görülür:

1. Gayeli Oyunlar: Bu tür oyunlar, hayata hazırlayıcı mahiyettedir. Bunlara gerek çocuklar gerekse büyükler teşvik edilmiştir. Erkekler için atış, yüzme, ata binme, atletizm; kızlar için ise bebeklerle ve ev işleriyle ilgili oyunlar gibi.

2. Zararlı Oyunlar: Bu tür oyunlar, dinen yasaklanmıştır. Uğursuzluk çıkarma, kumar, bahisli yarışmalar gibi. Bunlara mutlaka yasaklanmış bir husus bulaşmaktadır veya bulaşma ihtimali vardır. Aslında meşru olan bütün oyunlar, bu şekilde döküldüğü takdirde zararlı bir hale dönüşür. Yasaklanmış veya bu hüviyete girmiş olan oyunlardan herkesin uzak durması gerekmektedir.

3. Oyalayıcı Oyunlar: Bu tür oyunlar, insanların hoş vakit geçirmelerine yardımcı olan oyunlardır. Yasaklanmış cinsten olmamak kaydıyla meşgul edip eğlendirici her çeşit oyun bu çerçevede değerlendirilebilir. Örneğin güvercin, kuş ve köpeklerle yapılacak oyunlar genelde caiz görülmüştür. Fakat burada mekruh görülen husus, bütün vaktin bu tür oyunlara harcanmasıdır.

Konumuzun başlığında geçen **müşabaka** kelimesine gelince; Kur’ân-ı Kerîm’de müşabaka kelimesi geçmemekle birlikte aynı kökten değişik kelimeler yer almakta, bunlardan “yarışma” manasına gelenlerden sadece biri oyun ve eğlenme,[535] diğerleri ise hayırlı işler yapma ve ilahî bağışa erişip cennete girebilmek için çaba harcama[536] bağlamında kullanılmaktadır.

Kaynaklarda genellikle müşabakanın caiz olduğu hakkında görüş birlikteliği bulunduğu,[537] bedeni ve zihni güçlendirerek düşmana karşı hazırlıklı bulunma özellik ve amacı dikkate alınıp belli müşabakaların sünnet veya müstehap, hatta farz-ı kifâye olduğu belirtilir; hadislerde olumsuz biçimde anılan veya dinin ilkeleriyle çatışan müşabakalar ise haram yahut mekruh diye nitelenir. Hz. Peygamber’in konuya ilişkin söz ve uygulamalarını içeren rivayetlerin sabit ve delil olma yönünden farklı değerlendirmelere tâbi tutulması yanında, gerek içerdiği unsurlar gerekse dış bağlantıları bakımından müşabakanın bazı şekillerinin giriftlikler taşıması da İslam âlimlerinin bir kısım müşabakaların dinî hükmü konusunda farklı görüşler ortaya koymasında etkili olmuştur. Kaynaklarda müşabaka ile ilgili hükümler, genellikle bunların ivazlı (bedel karşılığında, ödüllü) olup olmamasına göre bir ayırım yapılarak işlenmektedir.

İvazlı olmayan müşabakalar klasik öğretî tarzında hâkim eğilime göre genel serbestlik kapsamında olup hakkında yasaklayıcı bir nas/dinî metin yoksa ve dinen sakıncalı bir unsur taşııyorsa ilke olarak câizdir. Buna karşılık yasak olduğu bildirilen veya dinin ilkeleriyle çatışan müşabakalar, meselâ köpek, horoz ve koç dövüşü, canlı bir havyanı hedef seçerek yapılan, hayat ve vücut bütünlüğü için tehlike arz eden, hayvanlara eziyet içeren yarışlar ittifakla haram görülmüştür.

Fıkıh/İslam hukuku eserlerindeki görüşleri ve delillerini geniş biçimde ele alıp tahlil eden çağdaş araştırmalarda genellikle, günümüzde ortaya çıkan sportif, askerî, ticarî, ilmî, sanatsal, kültürel veya oyun-eğlence amaçlı yeni müşabaka türlerinin de başta kumar ve haksız kazanç yasağı olmak üzere dine, fertlere, topluma, çevreye ve tabiata zarar verme gibi yasaklar kapsamına girmedikçe câiz sayılması, hatta ferdin ruh ve beden sağlığının gelişmesinde, hayırlı işlerin gerçekleştirilmesi veya bunlara hazırlık yapılmasında, meşrû rekabet sınırları içinde fert veya grupların üstün çaba ortaya koymaları için gerekli motivasyonun sağlanmasında olumlu katkısı görülen müşabakaların teşvik edilmesi gerektiği ifade edilir. İslam Konferansı Teşkilatı’na bağlı İslam Fıkıh Akademisi’nin ödüllü müşabakalar konusuna ilişkin kararında (14. dönem

toplantısı, 12-16 Şubat 2003, Devha-Katar) amaç, araç ve alanları meşrû olan müsabakaların bütün yarışçıların bedel ödememesi şartıyla ödüllü olarak düzenlenebileceği belirtilmiştir.^[538]

Hadisimizde geçtiği üzere Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] bir gün Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] ile koşu yarışı yapmış, o sırada genç ve dinamik bir çağda olan Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] onu bu müsabakada yenmiş, zaman ilerleyip de kilo aldığında bu defa Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] ile tekrar koşu yarışı yapmış, bu defa ise Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] onun yenmiş, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], şaka olarak: **‘Bu, senin (beni yendiğine) bir karşılıktır’** diyerek bu koşu yarışında eşiyile yaşadığı sevgi ve muhabbetin durumunu, mutlu anını dile getirmiştir.

Muhabbet, hem dünya yaşantımız hem de âhiret hayatımız için çok kazançlı bir yaşam şeklidir... Mutlu olmak mı istiyorsunuz; sevdiğinizle muhabbet edin. Huzurlu bir ortam mı arzuluyorsunuz; sevdiğinizle vakit geçirin. Hayatı anlamlandırmak mı istiyorsunuz; sevdiğinizle zaman ayırın. Cenneti mi arzuluyorsunuz; sevdiğinizle Allah rızası doğrultusunda yaşayın. Hayatınızı yaşanabilir bir hayata mı çevirmeyi arzuluyorsunuz; sevdiğinizle hoş zaman geçirin. Günahlardan uzak bir hayat mı istiyorsunuz; sevdiğinizle helal dairesinde hayatı dolu dolu yaşayın. Mutlu bir yuva mı arzuluyorsunuz; eşinize güzel söz söyleyin.

Eşler birbirine karşı güzel söz sahibi olmalıdır. Çünkü güzel söz, kalbin anahtarıdır. Bir insanın kalbini açmak isteyen kimse güzel söz kullanmalıdır. Öyleyse eşler birbirlerine karşı güzel söz kullandığında birbirlerinin kalbini kazanmış olurlar. Hele de bu söz, kalpten gelerek söylenmiş ve eşler bunu hissederse birbirlerine karşı sevgileri daha da artar ve birbirleriyle daha mutlu olurlar.

Sevgi dolu bir söz, tatlı bir seda ve anlamlı bir bakış... Bir kadın için ne kadar önemlidir sevgi dolu bir söz, tatlı bir seda. İki tarafın da günahları dökülüyor ve Allah'ın rahmetine mazhar oluyorlar...

Geçim sıkıntısından kurtulmanın yolu da muhabbetten geçiyor.

Ne kadar muhabbet o kadar bereket. Hep bereketsizlikten şikayetçiyiz. Allah bereketi muhabbetin içine saklamış. Dışarıda daha fazla kazanmak için vakit geçirmek yerine evine gelip eşiyile muhabbet eden erkekler daha kazançlı bu durumda.

Erkekler sevgi cimrisi olmamalıdır. Sevgili Peygamberimizin, kendi hanımlarının faziletlerini söylemesi, onları sevdiğini ifade etmesi, bineğine alması, aynı kabın suyu ile müştereken yıkanması, hanımının hayvana binmesinde ona yardımcı olması ve onu dizine bastırarak bindirmesi, kendisine gelen yemek davetini “hanım da olursa” kaydıyla kabul etmesi, bir sıkıntıyla kederlenip ağlayan hanımının gözyaşlarını elleriyle silerek onu teselli etmesi gibi pek çok davranışı, sevgisini göstermeye ve hanımlarını memnun etmeye yöneliktir.

Burada şu iki soruya cevap arayacağız: 1. Müslüman hanım nasıl olmalıdır? 2. Müslüman erkek nasıl olmalıdır?

“Müslüman hanım nasıl olmalıdır?” sorusunu cevaplandıran hadis-i şeriflerden biri şudur:

Peygamber Efendimiz’e: **‘Hangi kadın daha hayırlıdır?’** diye soruldu. O da şöyle buyurdu:

“Kocası baktığında onu sevindiren, bir şey istediğinde ona itaat eden, kocası evde bulunmadığı zaman hem kendini hem de onun malını koruyan kadın.”^[539]

“Kocası baktığında onu sevindiren” ifadesini nasıl anlamalıdır? Çünkü bu söz oldukça kapsamlıdır. Kocası “neye baktığında” onu sevindirecek? Bunun anlamı şöyle olmalıdır:

Kocası, eşinin yüzüne baktığında; onun sevgi ve muhabbet dolu bakışlarını görmeli, o da kocasıyla güzelce geçinip onu sevindirmeli, ona karşı gelip öfkelenmemelidir.

Elbisesine baktığında; temiz giyindiğini, giydiğini kendine yakıştırdığını görmeli, sevinmelidir.

Kocası, evine baktığında; bir düzen ve tertip görmeli, mutlu olmalıdır. Eşyaların sağa-sola atıldığını, yıkanmamış bulaşıkların üst üste yığıldığını görmemeli, üzülmemelidir.

Hadis-i şerifin böyle yorumlanması öyle sanıyorum ki, bazı genç hanımların hoşuna gitmeyecektir. Çünkü yeni nesli bir masalla uyuttular, hâlâ da uyutuyorlar:

Kadın-erkek eşitliği masalı.

Esasen bu masal pek beğenildi; heyecanla dinlendi ve pek sevildi. Bu masala ters gibi görünen bir hadis duyulduğunda önce tereddüt edildi, sonra tedirgin olundu. “Bizim peygamberimiz hiç öyle şey söyler mi!” denildi. Öte yandan yine bazılarının somurtmasına yol açan şu âyete uygun bir yorum arandı:

“Erkekler kadınlar üzerinde yönetici ve koruyup gözeticidir.”^[540]

Çünkü bu âyet de kadın-erkek eşitliğine ters görüldü. Sözü uzatmayalım. Bu hâlimiz, insanımızı dinden soğutmak isteyenlerin bir zaferidir. Kadının kocasına karşı görevlerini Peygamber Efendimiz’den öğrendiği zamanlar evlerimiz, ev olmaktan çok bir yuvaydı. Şimdiki evler pek yuvaya benzemiyor. Hafif bir esinti evimizin içine doluyor ve bizi üşütüyor.

Asr-ı saadetten yani Peygamber devrinden ufkumuzu açacağını umduğum bir olay sunacağım. Aynı zamanda kendimizi test etmeye yarayan bir olay:

Esmâ binti Yezîd [radiyallahu anhâ] Medineliydi. Peygamber Efendimiz’e ilk biat eden hanımlardan biriydi.

Çok güzel konuşurdu. Resûl-i Ekrem Efendimiz’in huzuruna çıkar, kadınların sormaya çekindikleri konuları ona rahatlıkla sorardı. Sevgili Efendimiz de Esmâ’yı takdir eder, **“utanma duygusunun dinlerini öğrenmeye engel olmadığını”** söyleyerek Medineli hanımları överdi.

Yine bir gün hanım sahâbîler onu Peygamber Efendimiz’e gönderdiler. Esmâ, Resûlullah Efendimiz’in huzuruna çıkınca:

- ‘Anam babam sana feda olsun, ey Allah'ın Resûlü! Ben sana kadınların elçisi olarak geldim. Allah seni bütün erkek ve kadınlara peygamber göndermiştir. Biz sana ve senin Rabbine iman ettik. Kadın olduğumuz için evlerinizde kapanıp kalmış, nefislerinizi tatmin etmiş ve çocuklarınızı karnımızda taşımışızdır. Siz erkekler ise cuma namazı kılmak, camiye ve cemaate çıkmak, hastaları ziyaret etmek, cenazelerde bulunmak, birden fazla hacca gitmek gibi hususlarda bize üstünlük sağlamış bulunuyorsunuz. Bütün

bunların en önemlisi, Allah yolunda cihad etmektir. Fakat siz hac ve umre için yahut düşmanla savaşmak üzere evinizden çıktığınız zaman mallarınızı biz koruruz, iplik eğirip size elbise yaparız, çocuklarınızı besleriz. Buna göre **bizler, sizin kazandığınız hayır ve sevaplarda size ortak olamaz mıyız?**' dedi.

Esmâ binti Yezîd [radiyallahu anhâ]'nın bu sözlerini pek beğenen Resûl-i Ekrem Efendimiz ashabına dönerek:

- **'Siz bir kadından, din konusunda sorduğu bir soruda bundan daha güzel söz işittiniz mi?'** diye sordu. Sonra da ona:

- **'Ey hanım! İyi anla ve seni buraya gönderen hanımlara iyice anlat ki, bir kadının kocasıyla güzel geçinip onun hoşnutluğunu kazanması, sevap bakımından o saydığın üstünlüklerin hepsine denktir!'** buyurdu."^[541]

Görüldüğü gibi, kadın-erkek eşitliği bolca sevap kazanmadadır; Allah'ın rızasını elde etmededir.

Yoksa vücut yapıları, görevleri ve sorumlulukları farklı olan kimseler arasında eşitlik aranır mı?

Müslüman erkek nasıl olmalı?

Şimdi de "erkek nasıl olmalı?" sorusuna cevap arayalım:

Bu sorunun en kısa ve en doğru cevabı şudur: Erkek, Peygamber Efendimiz gibi olmalıdır. Çünkü Peygamber Efendimiz evinde ailesinin hizmetindeydi. Elbisesini temizler, gerektiğinde yamar, koyununu sağlar, pabucunu tamir eder, kendi işini kendisi yapardı."^[542]

Kadının eşine karşı görevlerinden söz etmek onun hiçbir hakkı olmadığı anlamına gelmez. Bakınız, Allah Teâlâ kadının hakkını nasıl dile getiriyor:

"Erkeklerin, hanımlar üzerinde hakkı olduğu gibi, hanımların da kocaları üzerinde hakları vardır."^[543]

Haklardan söz etmeyi yeterli bulmayan Rabbimiz, Müslüman erkeklere bakınız neyi öğütüyor:

"Kadınlarla güzel bir şekilde hayatınızı sürdürün."^[544]

"Kadınlarla güzel bir şekilde hayat sürmek" ifadesi çok kapsamlıdır: Bu emrin ilk akla getirdiği:

Güler yüz, tatlı söz, güzel davranıştır.

Bunu Peygamber Efendimiz "hayırlı olmak" ifadesiyle bakınız ne güzel açıklamıştır:

"Sizin en hayırlınız, ailesine/hanımına karşı en hayırlı olandır. Ailesine/hanımına en hayırlı olanınız da benim."^[545]

Hanımına veya aile fertlerine hayırlı olmanın ölçüsü ise yukarıda geçtiği gibi **onların hizmetinde** olmaktır. Erkeğin hanımıyla güzel geçimini en iyi anlatan hadislerden biri de şudur:

"Hiç kimse karısına kin beslemesin! Çünkü onun bir huyunu beğenmezse, bir başka huyunu beğenir."^[546]

Karı-koca, Allah'a giden yolda el ele yürüyen iki dost, iki arkadaştır. Asla birbirinin rakibi değildir. Birbirine üstünlük iddiasında da bulunmazlar. Onlar, Hakk'a giden yolda nasıl yürüyeceklerini Allah'tan ve Resûl'ünden öğrenirler. Gerisi boş iddiadan ibarettir."^[547]

✽

٥٩ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو أَسَامَةَ، عَنْ هِشَامٍ

يَعْنِي ابْنَ عُرْوَةَ، عَنْ رَجُلٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ،

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: خَرَجْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وَأَنَا خَفِيفَةُ اللَّحْمِ فَتَزَلُّنَا مَتَرًا فَقَالَ لِأَصْحَابِهِ: «تَقَدَّمُوا» ثُمَّ قَالَ

لِي: «تَعَالَى حَتَّى أَسَاقِكَ فَسَابِقِي فَسَبَقْتُهُ» ثُمَّ خَرَجْتُ مَعَهُ

فِي سَفَرٍ آخَرَ، وَقَدْ حَمَلْتُ اللَّحْمَ فَتَزَلُّنَا مَتَرًا فَقَالَ لِأَصْحَابِهِ:

«تَقَدَّمُوا» ثُمَّ قَالَ لِي: «تَعَالَى أَسَاقِكَ» فَسَابِقِي فَسَبَقْتَنِي فَضَرَبَ

بِيَدِهِ كَفِّي وَقَالَ: «هَذِهِ بِتِلْكَ»

59. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

"Ben (bir defasında) Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'le birlikte (bir sefere) çıkmıştım. Bu sırada az kilolu birisiydim. Derken bir yerde konakladık. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] sahabilerine:

- **'İleri gidin!'** buyurdu. Bana da:

- **'Gel, seninle koşu yarışı yapacağım!'** buyurdu.

Bunun üzerine Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'le koşu yarışı yaptım ve onu yendim.

Sonra Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'le birlikte başka bir sefere (daha) çıkmıştım. Bu sırada (biraz) kilo almıştım. Derken bir yerde konakladık. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] sahabilerine:

- **'İleri gidin!'** buyurdu. Sonra da bana:

- **'Gel, seninle koşu yarışı yapacağım!'** buyurdu.

Bunun üzerine Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] benimle koşu yarışı yaptı ve (bu defa) beni yendi. Derken eliyle omuzuma vurup (şakayla):

- 'İşte bu, senin (beni daha önce yendiğine) bir karşılıktır!' buyurdu."^[548]

Açıklama:

Sevildiğini duymaktan hoşlanmayan biri var mıdır? Hele ki eşinden. İnsan sevildiğini duymaktan mutlu olur. Daha çok kadınlar sevildiğini duymak ister diye biliriz; sanki erkekler önemsemez gibi gelir kadınlara.

Oysa kadın- erkek fark yoktur; iki taraf da sevmek ve bunu duymak ister. Fakat hayatın koşturması içinde unutulur çoğu zaman. Ya da eş söylesin diye beklenir.

Aşk da sevgi de karşılıklı güzeldir. Tek taraflı olanı acı verir. Evlilik öncesi birbirlerine bolca sevdiğini söyleyen çiftler bile evlenince söylemeyi bırakır, duymayı beklerler. Duymak güzel ama söylemeden duymayı istemek de biraz bencillik olur.

Belki de bazılarınız diyecek ki sevgi mi kaldı ki söyleyelim eşlerimize? Evlilik hayatı içinde karı-koca birbirlerine kırgınlık duymaya başlamışlarsa birbirlerini genellikle sevgilerini keserek cezalandırırlar. Sevgiyi keserek eşi cezalandırmaya çalışmak kişinin kendini cezalandırmasıdır aslında. İçimizdeki çocuğun her zaman sevmeye ihtiyacı vardır.

Aşk da aslında içimizdeki çocuğun dışarı çıkmasıdır. Konu sevmek ve sevmek olunca o çocuk hiçbir şeyi engel olarak görmez; çünkü sevgiden daha değerli bir şey olduğunu kabul etmez.

Hz. Peygamber Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] ile Hz. Âişe validemiz arasındaki bu muhabbet dolu bağ, "karı-koca" ifadesinin altında yatan anlamla da ilintilidir. "Karı-koca", "eş"ten daha çok şey anlatır. Hatta unutulmuş bir şeyi de söyler.

Eskiler neden erkeğe "koca", kadına da "onun karı" demişlerdir?

Kedilerin, terliklerin, ayakkabıların, çorapların eşi olur; insanın eşi olmaz. Bir ömür eşlik ediyor diye mi sevgiliye eş denir? Eşlik etmek yeter mi? Fazlasını beklemez mi insan yârinden?

Kelimeleri yitirmeseydik anlardık belki evlenecek erkeğe eskilerin neden "koca" dediklerini. Çünkü "koca", "bilge" demektir, "yüce" demektir. "Koca" demek, "dağ" demektir. Ve ne kadar yüce olursa olsun, üstünde "karı" olmayan dağ eksiktir. Dağların yücüne kar yağar diye, karlı dağlar daha ulu, daha yüce, daha büyük, daha ihtişamlı ve heybetli diye kadına da "kocanın karı" demişler...

Şimdi evlenenlerin "karı-koca" ilan edildiğine bakmayınız. "Koca ve onun karı" olmalıdır aslında.

Yüce bir dağ olmalı adam. Kar gibi pak, temiz ve masum olmalı kadın... Örtmeli ve bir ömür, süsü olmalı dağın. Çünkü tepesinde kar olmayan dağ üşür, ne kadar yüce olursa olsun yarım görünür.

Eşim olma, karım ol! Bana benzemeye çalışma sakın. Bana benden lazım değil bir tane daha. Ama unutma ki sensiz yarımım. Her zaman söyleyemem, ama sen anla. "Eşim olma, karım ol! Beni tamamla..."

İşte ne kadar muhabbet o kadar bereket, mutluluk, sevgi, bir ömür aşk.

İnsanın hanımıyla yaşadığı evi; mescidi, ibadethanesi, en küçük devleti olmalıdır. Evi, girdiği zaman ruhunun açıldığı bir yer olmalı. Temiz bir yer olması lazım. Derli toplu, estetik, zarafet, güzellik, enginlik, dinginlik ve huzur mekânı olmalı. Ev ancak o hale getirilirse orada söylenen sözün bir tesiri olur.

Belki konuyu toplamak açısından şunu söylememiz gerekiyor. İslamî bir ev için dört kıtas gerekiyor:

1. Hz. Ebu Bekir efendimizin dostluğu olması lazım. Peygamber Efendimiz Miraç'ı yaşadktan sonra Hz. Ebubekir Efendimize söylediği bir söz var: "Ey Ebubekir seni özledim" Peygamberimiz, Cibrail'in bile gidemediği bir yere gidip geliyor ve Ebubekir Efendimizin dostluğunu özleyiyor. Biz eve gittiğimiz zaman özlenen bir kişi oluyor muyuz? Yokluğunda aranan, varlığıyla gurur duyulan bir insan olabiliyor muyuz? Yok, olamıyoruz. Çünkü yüzümüzden düşen bin parça.

2. Hz. Ömer efendimizin adaletini,

3. Hz. Osman efendimizin yumuşaklığı ve hayâsını,

4. Hz. Ali efendimizin ilmini oluşturmamız lazım.

Evlerde bu dört eksiği gidermemiz gerek. O zaman o ev yaşanılır bir ev olur.

Özetle; saygı erkeğin, sevgi kadının en büyük hakkıdır. Eşinizin hataları olabilir. Bir tarafın hata yapması diğer tarafın kendi üzerine düşeni yapmamasının mazereti olamaz. Dünyada hak peşine düşmeyelim ama öyle bir gün var ki her hak sahibi hakkını isteyecektir.

٦٠- أَخْبَرَنِي عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ عَلِيٍّ قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ

كَثِيرٍ، عَنِ الْفَرَارِيِّ، عَنْ هِشَامِ بْنِ غَزْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كُنْتُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

فِي سَفَرٍ فَتَقَدَّمَ أَصْحَابُهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

«سَابِقِيْنِي» قَالَتْ: فَسَابَقْتُهُ فَسَبَقْتُهُ، فَلَمَّا كَانَ بَعْدُ وَحَمَلْتُ اللَّحْمَ

قَالَ: «سَابِقِيْنِي، فَسَابَقْتُهُ فَسَبَقْتِي» فَقَالَ: «هَذِهِ يَتْلُوكَ»

60. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

"Ben Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'le birlikte bir seferde bulunuyordum. (Sahabiler de vardı.) Derken sahabiler ilerleyip gitti. Bunun üzerine Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], (daha önce yaptıkları koşu yarışını kastederek):

- ‘**Sen beni geçmiştin!**’ buyurdu.

Hız. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki: (Daha önce) ben onunla koşu yarışı yapmıştım. Ben onu geçmiştim. Aradan bir müddet zaman geçince, kilo aldım ve Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] (o koşu yarışını kastederek):

- ‘**Sen beni geçmiştin!**’ buyurdu...

Bunun üzerine ben onunla (tekrar) koşu yarışı yaptım. Bu defa o beni geçti. Bunun üzerine Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] (şakayla):

- ‘**İşte bu, (daha önceki koşu yarışının) bir rövanşıdır!**’ buyurdu.”^[549]

Açıklama:

Evlilik hayatı sevgisiz, muhabbetsiz gitmez. O zaman emek verelim kendi üzerimize düşenleri yapalım. Sevgi çok değerli bir hazinedir ve çarçur edilmemelidir. O kadar ıvır zıvır şeyler için karı-kocalar birbirlerini yiyorlar ki. Neden? Çünkü sevginin düşmanları var. Kapitalist sistem insanların mutlu olmasını istemiyor. İnsan mutluyorsa alışveriş isteği çok fazla duymaz. Ruh sevgiyle beslenip mutlu olmuşsa, bir şey daha alsam mutlu olur muyum telaşına düşmez. Zaten gerçekte maddî hiçbir şey ruhu beslemez. Ruhun gıdası manevîdir.

Sevginin düşmanları çok. Öncelikle kendimiz, nefsimiz olabilir sevginin katili; kendi elimizle öldürürüz bazen sevgimizi. Gururumuz, kibrimiz, inatçılığımız, kendimizi beğenmişliğimiz, bencilliğimiz, nefsimizin bitmeyen istekleri... Yıkar bizi seven kalbi. Ya da en yakınlarımızın; bazen annemizin, bazen kardeşlerimizin, bazen arkadaşlarımızın etkisiyle ruhumuzu besleyen kişiyi harcarız. Sonra da en çok üzülen biz oluruz.

Çoğu kişi sevmeye çabasında değil; sevilme arzusundadır. Sevilme çok güzel; fakat “hep seveyim”, “ne yaparsam yapayım sevmeye devam edeyim” hallerinden çıkıp “ben sevdiğim için ne yapmalıyım?” diye de düşünülmelidir. Sevgi için çaba göstermeli, emek harcamalıyız. Düşünmeli, bulmalı ve adım atmamız.

Rehberimiz sevgiyi yaratan Allah ve onun habibi sevgili Peygamberimiz olmalı ki doğru adımlar attığımızdan emin olalım. Eşimizi öyle bir sevelim ki o sevgi bizi Allah’a yaklaştırsın, uzaklaştırmassın. Bilelim ki eşimizin elini tutup göz göze baktığımızda Rabbimizin rahmeti bizim üzerimizdedir.

Böyle sevaplı işlere şeytan muhakkak bir engel çıkarmaya çalışır. Nefis körükler; onun bitmeyen arzularını sevginin önüne engel olarak çıkarmaya çalışır. Bu yüzden hep almaya alışmış, terbiye olmamış bir nefis gerçekten sevmeyi bilmez.

Allah rızası için doğru adımlar atılırsa evlilik hayatı nefis terbiyesinin en iyi yollarından biridir. Bugün bazı huylarına sinir olduğunuz eşinize gösterdiğiniz sabır ve anlayışla kazanacaksınız belki de yaradanın rızasını. O halde sevmenin ve sevilmenin yollarına bakalım.

Eşinizle hoş vakit geçirin; Peygamber Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] yaşına rağmen hanımıyla koşu yarışı yapmışsa siz de eşinizle koşu yapın, yürüyüşe çıkın, tatile çıkın, espri yapın, şakalaşın, onu sevdiğinizi söyleyin. Aşk yakalayın.

Tabiî sadece söylemek yetmeyebilir; sevgiyi besleyecek davranışlarla hayatınızı güzelleştirin.

٦١- أَخْبَرَنِي عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ عَلِيٍّ الْمِصْبِصِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا
سَعِيدُ بْنُ الْمُغِيرَةِ أَبُو عُثْمَانَ الضَّيَّادُ، فِي كِتَابِ السَّيْرِ قَالَ:
حَدَّثَنَا الْفَزَارِيُّ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ
الرَّحْمَنِ قَالَ:

أَخْبَرْتَنِي عَائِشَةُ، أَنَّهَا كَانَتْ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
فِي سَفَرٍ وَهِيَ جَارِيَةٌ فَقَالَ لِأَصْحَابِهِ: «تَقَدَّمُوا» ثُمَّ قَالَ: «تَعَالَى
أَسَابِقُكَ، فَسَابِقْتُهُ فَسَبَقْتُهُ عَلَى رَجُلِي، فَلَمَّا كَانَ بَعْدَ خَرَجْتُ مَعَهُ
فِي سَفَرٍ فَقَالَ لِأَصْحَابِهِ: «تَقَدَّمُوا» ثُمَّ قَالَ: «تَعَالَى أَسَابِقُكَ»
وَنَسِيتُ الَّذِي كَانَ وَقَدْ حَمَلْتُ اللَّحْمَ فَقُلْتُ: كَيْفَ أَسَابِقُكَ
يَا رَسُولَ اللَّهِ وَأَنَا عَلَى هَذِهِ الْحَالِ؟ فَقَالَ: «لَتَفْعَلِينَ، فَسَابِقْتُهُ
فَسَبَقْتَنِي» فَقَالَ: هَذِهِ بَيْتُكَ السَّبَقَةِ

61. ... Hız. Âişe [radiyallahu anhâ] anlatıyor:

“Hız. Âişe [radiyallahu anhâ] (yeni evlendiği dönemlerde) genç bir kız iken Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] ile birlikte (gittikleri) bir seferde idi. Derken Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] ashabına:

- ‘**Siz ilerleyin!**’ buyurdu. Sonra Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] (bana):

- ‘**Gel, seninle yarışalım!**’ buyurdu.

Derken ben onunla yarıştım ve o koşuda onu geçip yendim.

Daha sonraki bir zaman olduğunda yine ben onunla birlikte bir sefere çıkmıştım. Yine Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] ashabına:

- **‘Siz ilerleyin!’** buyurdu. Sonra Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] (bana):

- **‘Gel, seninle yarışalım!’** buyurdu.

Ben (daha önce onunla koşu yarışı yaptığımı) unutmıştım. Bu arada (geçen zaman içerisinde) kilo al(ıp şişmanlamış)tım. Ben:

- **‘Ben bu haldeyken seninle nasıl yarışabilirim, ey Allah’ın Resûlü!’** dedim. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- **‘Sen muhakkak yaparsın!’** buyurdu.

Bunun üzerine onunla koşu yarışı yaptım. Bu defa o beni geçti. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] (şaka olarak):

- **‘İşte bu, (daha önceki) o koşu yarışının rövanşındır!’** buyurdu.”^[550]

Açıklama:

Bu hadis, Hz. Peygamber Efendimiz’in [sallallahu aleyhi ve sellem] aile efradından hanımı Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]’nın gönlünü almak ve onun moralini yükseltmek için ne kadar hassas olduğunu ve aile fertleri içerisindeki alçak gönüllülüğünü ifade etmektedir.

Allah Resûlü [sallallahu aleyhi ve sellem] her konuda olduğu gibi İslamî bir yuva ve eşler arasındaki ilişkilerde de en güzel örnektir. İslamî ölçülere önem verilmeyen ailelerin her geçen gün yıkıldığı ülkemizde, rakamlar vahim bir tabloyu gözler önüne seriyor. 2013 yılında yıkılan yuva sayısı 125 bin iken, 2014 yılında bu sayı artarak 130 bin 913’e yükselmiş, boşanan çiftlerin sayısı 2015 yılında 131 bin 830 iken, 2016 yılında %4,3 azalarak 126 bin 164 olmuş durumda. Bu korkunç rakam dünya ve ahiret saadeti ile kurulması gereken, sadece dünya değil ahirete taşınması gereken yuvalardan her gün birçok yuvanın yıkılması anlamına geliyor. Bu resmî rakamlar ve resmî olmayan ilişkiler, yuvaların yıkılma sürecinde işlenen cinayetler, annesiz-babasız yetişen çocuklar, huzursuzlukların had safhaya ulaşması ve daha birçok sorun, Allah’ın ve Resûl-i Ekrem Efendimiz’in [sallallahu aleyhi ve sellem] bizleri hayat verene çağırdığı halde icabet etmeyişimizin sonucu olan ağır faturalardır.

Sabrın, merhametin, anlayışın, inceliğin, şükrün, hoşgörünün ve sorumluluğun en güzel uygulamasını fiilî olarak gösteren Allah Resûlü [sallallahu aleyhi ve sellem], öyle ki hanımıyla birlikte yemek yerken ilk önce Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]’nın yemesini isterdi ve bir şey içilecekse önce Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]’ya içirirdi, sonra kendisi içerdi. İçerken de Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]’nın içtiği yerden içmeye dikkat ederdi. Bir et yemeği yeniyorsa mutlaka Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]’nın elindeki parçayı alır, onun ısırdığı yerden kendisi de ısırdı.

İşte bu durum, Hz. Peygamber Efendimiz’in [sallallahu aleyhi ve sellem] anlayışının, inceliğinin, hoşgörüsünün, ailesine karşı sorumluluk bilincinin bir göstergesidir.

Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 8/177 (8893). Ayrıca bk. İbni Mâce, Nikâh 50 (1979); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 40/144 (24118), 41/447 (24981), 42/312 (25498), 43/297 (26252); Tayâlisî, el-Müsned, 3/71 (1565); Humeydî, el-Müsned, 1/289 (263).

Yûsuf suresi, 12/25.

el-Bakara 2/148; el-Mâide suresi, 5/48; el-Mü’minûn suresi, 23/61; el-Hadîd suresi, 57/21.

İbni Kudâme, el-Muğnî, 8/651.

Hacı Mehmet Günay, “Müsabaka”, DİA, 32/63-65.

Nesâî, Nikâh 14; Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 2/251, 432, 438.

. en-Nisâ suresi, 4/34

İbni Asâkir, Târihu Dimaşk (Ömerî), 7/363-364, 29/65-67; Beyhakî, Şuabü’l-îmân (Zağlûl), 6/421.

Buhârî, Ezân 44; Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, VI, 106, 256; İbni Hibbân, es-Sahîh (Arnaût), XII, 488-489.

el-Bakara suresi, 2/228.

en-Nisâ suresi, 4/19.

İbni Mâce, Nikâh 50; Tirmizî, Menâkıb 64.

Müslim, Radâ’ 61.

Prof. Dr. M. Yaşar Kandemir, “Kadınların Elçisi”, Altınoluk Dergisi, 2007 - Ekim, Sayı: 260, Sayfa: 028.

Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 8/178 (8894). Ayrıca bk. Beyhakî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 10/31 (19759); Taberânî, el-Mu’cemü’l-Kebîr, 23/47 (124).

Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 8/178 (8895). Ayrıca bk. Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 43/313 (26277).

Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 8/178 (8896). Ayrıca bk. Ebu Dâvud, Cihâd 61 (2578); İbni Hibbân, es-Sahîh, 10/545 (4691); Beyhakî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 10/31 (19758); İbni Ebi Şeybe, el-Musannef, 6/531 (33588).

17. ERKEĞİN HANIMINA OYUNCAK BEBEKLERLE OYUN OYNAMAYI MÜBAH GÖRMESİ

٦٢- أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ يَغْنِيٍّ ابْنُ مُسْهِرٍ،
عَنْ هِشَامِ بْنِ غَزْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كُنْتُ أَلْعَبُ بِالْبَنَاتِ فِي بَيْتِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَكُنْتُ لِي صَوَاحِبٌ يَأْتِيْنِي فَيَلْعَبْنَ مَعِي، فَيَتَقَمَّعْنَ
إِذَا رَأَيْنَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُسْرِ بِهِنَّ إِلَيَّ فَيَلْعَبْنَ مَعِي

62. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

"Ben (evli iken) Resûlullah'ın [sallallahu aleyhi ve sellem]'in evinde oyuncak kız bebekleriyle oynardım. Bu sırada yanıma gelip benimle oynayan arkadaşlarım da vardı. Onlar Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'i gördüklerinde kaçışıp saklanırlardı. Benim onlarla vakit geçirmem Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'i mutlu ediyordu. Dolayısıyla ben de onlarla oyun oynardım."^[551]

٦٣- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ النَّضْرِ بْنِ مُسَاوِرٍ الْمَزَوِزِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا
جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ غَزْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كُنْتُ أَلْعَبُ بِالْبَنَاتِ فَرُبَّمَا دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ
اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَصَوَاحِبَاتِي عِنْدِي، فَإِذَا رَأَيْنَ رَسُولَ
اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَزْنَ، فَيَقُولُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ: «كَمَا أَنْتِ وَكَمَا أَنْتُنَّ»

63. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

"Ben oyuncak kız bebekleriyle oynardım. Resûlullah bazen yanıma girerdi. Bu sırada yanımda kız arkadaşlarım olurdu. Onlar Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'i gördükleri zaman kaçışıp giderlerdi. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] de:

- 'Olduğun gibi ve olduğunuz gibi (kalıp oynayın)!' buyururdu."^[552]

٦٤- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ النَّيْسَابُورِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا حُجَيْنٌ
قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ، وَهُوَ ابْنُ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ هِشَامِ بْنِ غَزْوَةَ،
عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُسْرِ بِ
إِلَيَّ صَوَاحِبِي يَلْعَبْنَ مَعِي بِاللَّعِبِ: الْبَنَاتُ الصِّغَارُ

64. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

"Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], kız arkadaşlarımı; benimle oyuncak küçük kız bebekleriyle oynamaları için yanıma gönderirdi."^[553]

٦٥- أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعِيدٍ الْجَوْهَرِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ
إِسْحَاقَ، عَنْ وَهَبِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ يَزِيدَ
بْنِ رُوْمَانَ، عَنْ عُرْوَةَ،

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: «كُنْتُ أَلْعَبُ بِالنَّبَاتِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ»

65. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

“Ben, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] zamanında oyuncak kız bebekleriyle oynardım.”^[554]

Açıklama:

62, 63, 64 ile 65 nolu hadisleri konu bağlamında değerlendirecek olursak, asr-ı saadette kız çocukları günlerini daha çok oyuncak bebekleriyle geçirirdi. Nitekim Hz. Âişe'nin oyuncak bebekleriyle ilgili rivayetler hadis kitaplarında yer almıştır.^[555]

Hadisin Arapça metninde geçen “benât” kelimesi genellikle “kız çocuklar” şeklinde yapılan “oyuncak bebek” demektir. Bazıları ise bu kelimenin “kızlar” anlamına geldiğini kabul ederek metinde bu kelimenin yer aldığı cümleye “ben kız çocuklarıyla oynardım” şeklinde bir mana vermişler ise de Hafız İbni Hacer, İbni Uyeyne'nin “el-Câmi”de rivayet ettiği “küçük kızlar gelirlerdi de onlar benimle oynarlardı” mealindeki hadis ile Cerîr'in, Hişâm'dan rivayet ettiği “Ben kızlarla yani oyuncaklarla oynardım” anlamındaki hadisi delil getirerek bu manayı reddetmiştir.

Ayrıca bu hadisler, çocukların heykel şeklindeki oyuncaklarla oynamasının caiz olduğuna delalet etmektedir. Çünkü bu oyunlar çocukların eğitimine yardımcı olurlar. Bu sebeple âlimlerin çoğunluğu bu oyuncakların alınıp satılmasını da caiz görmüşlerdir...

Konumuzla ilgili hadislerde Hz. Âişe validemizin bazen tek başına oyuncak kız bebekleriyle oynadığı, bazen de kız arkadaşlarıyla birlikte oyuncak kız bebekleriyle oynadığı, arkadaşlarının Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'i gördüklerinde kaçışıp saklandıkları, arkadaşlarıyla vakit geçirmesinin Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'i mutlu ettiği, dolayısıyla Hz. Âişe validemizin onlarla oyun oynadığı ifade edilmektedir. Yalnız hadisimizde Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın bu sırada kaç yaşında olduğu belirtilmemektedir.

Bununla birlikte bazı âlimler, konumuzla ilgili bu hadislerin nesh edildiğini yani hükmünün yürürlükten kaldırıldığını ileri sürmüşse de İmam Nesâî'nin bu hadisleri “*Erkeğin, Hanımına Oyuncak Bebeklerle Oyun Oynamayı Mübah Görmesi*” başlığı altında getirmiş olması bunların yürürlükten kaldırılmadığını ve kocanın hanımına oyuncak bebeklerle oynamayı mübah gördüğünü ifade etmektedir.

Görüldüğü üzere bu bahiste yer alan hadislerin konuyla bağlantısı; kocanın, oyuncaklarla oynaması hususunda hanımına izin verip bunu mübah görmesidir. Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in, hanımı Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'ya bu izni vermesi ona değer vermesi, saygı duymasındır. Çünkü Hz. Âişe validemizin gerek tek başına veya gerekse arkadaşlarıyla birlikte oyuncak bebeklerle oynaması, bir koca olarak Resûl-i Ekrem Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem]'i mutlu ediyordu. Hatta oyuncak küçük kız bebekleriyle oynamaları için kız arkadaşlarını Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın yanına gönderiyordu. Kız arkadaşları Resûl-i Ekrem Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem]'i görüp kaçışıp gitmek istediklerinde Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] onlara: “**Olduğunuz gibi (kalıp oynayın)**” diyordu. Onlara: “Ne işiniz var burada?”, “İnsan hiç oyuncak bebeklerle oynar mı?”, “Çekip gidin buradan?”, “Bir daha sizin oyuncak bebeklerle oynadığınızı görmeyeyim!” gibi sözler söylemiyor. Tam aksine onlara: “**Olduğunuz gibi (kalıp oynayın)**” buyuruyor.

Hanımı oyuncak bebeklerle oynamış bile olsa, hanımının mutlu olacak işlerle uğraşması kendisine de mutluluk kazandırıyordu. Hanımının mutlu olması demek, kendisinin de mutlu olması demektir. Kadının meşru işlerle vakit geçirmesine saygı duymak, onun sevildiği anlamına da geliyor. Kocasından sevildiğini hisseden kadın vaktini daha iyi geçirir, kocasına olan bağlılığı artar, değerli olduğunu anlar, sevildiğinin farkında olur. Mutlu ve sevgi dolu bir aile için gönlünü ortaya koyuyor.

Resûl-i Ekrem Efendimiz'in Hz. Âişe validemize oyuncak bebeklerle oynamasına izin vermesi, onun dinen meşru sınırlar içerisinde yaptığı insanî bir tavır sergilemesine saygı duyuyor, bu hususta onu teşvik ediyor, mutlu olması için çaba sarf ediyor. Tabii Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] da Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in bu tavrına karşı “Ben kadını, istediğimi yaparım, kimse bana karışamaz, bu benim yaşam tarzım” şeklinde bir tavır içerisine girmiyor, bu davranışına Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem]'in izin vereceğini bildiği ve onun mutlu olacağını farkında olduğu için kız arkadaşlarıyla oyuncak bebeklerle oynuyor.

Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın yaptığı, dinen meşru sınırlar içerisinde erdemlice, dürüstçe yaptığı insanî bir tarzdır. Bu anlamda Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], hanımının dinen meşru sınırlar içerisinde yaptığı işlere karışmıyor, hatta bundan mutluluk duyuyor. Hanımı da, kocasına karşı bir şımarıklık içerisine girmiyor. Eşlerin birbirlerinin dinen meşru sınırlar içerisinde yaptıkları kişisel zevklerine, kıyafetlerine, boş vakitlerini değerlendirmelerine saygıda bulunmak, mutlu bir aile yuvası için önem arz etmektedir. Buralarda yönlendirme olabilir, ancak “ille şunu yapacaksın” diye baskıcı bir müdahale zaman zaman olumsuzlukların yaşanmasına sebep olabilir. Baskıcı bir müdahalenin olduğu yerlerde, zaman

zaman eşler arasında gerginliklerin ve huzursuzlukların çıktığı aşikârdır.

Aşk bütünü sevmektir, parçalara ayırmadan. Sevdığının sevdiklerini de sevmektir. Mesela "Seni seviyorum ama şunu istemiyorum, bunu istemiyorum" diyen biri gerçeği yansıtmıyor. Çiçeği seven eşine çiçek almak, panda ayısı seven eşine almak veya teknolojik bir ürünü seven eşine söz konusu eşyayı almak bir lütuf değil aslında.

٦٦- أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَعْدٍ بْنُ الْحَكَمِ قَالَ: حَدَّثَنَا عَجِي قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ قَالَ: حَدَّثَنِي عُمَارَةُ بْنُ غَزِيَّةَ، أَنَّ مُحَمَّدَ بْنَ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْحَارِثِ، حَدَّثَهُ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ غَزْوَةٍ، وَقَدْ نَصَبْتُ عَلَى بَابِ حُجْرَتِي عَبَاءَةً، وَعَلَى غُرْضِ بَيْتِي سِتْرَ أَرَمَتِي، فَدَخَلَ الْبَيْتَ، فَلَمَّا رَأَاهُ قَالَ لِي: يَا عَائِشَةُ مَا لِي وَلِلدُّنْيَا؟ فَهَتَكَ الْغُرْضَ حَتَّى وَقَعَ الْأَرْضَ، وَفِي سَهْوَتِهَا سِتْرٌ، فَهَبَّتْ رِيحٌ، فَكَشَفَتْ نَاحِيَةَ عَنْ بَنَاتٍ لِعَائِشَةَ لَعِبَ فَقَالَ: «مَا هَذَا يَا عَائِشَةُ؟» قَالَتْ: بَنَاتِي، وَرَأَى بَيْنَ ظَهْرَانِيهِنَّ فَرَسَ لَهُ جَنَاحَانِ، قَالَ: «وَمَا هَذَا الَّذِي أَرَى وَسَطَهُنَّ؟» قَالَتْ: فَرَسٌ، قَالَ: «وَمَا هَذَا الَّذِي عَلَيْهِ؟» قَالَتْ: جَنَاحَانِ، قَالَ: «فَرَسَ لَهُ جَنَاحَانِ؟» قَالَتْ: أَوْ مَا سَمِعْتُ أَنَّ لِسُلَيْمَانَ خَيْلًا لَهَا أَجْنَحَةٌ، فَضَحِكَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى رَأَيْتُ نَوَاجِذَهُ

66. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

"Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] (bir defasında) bir gazveden (yani cihaddan) gelmişti. Bu sırada odamın kapısına bir hırka asmıştım. Evin ortasında (veya duvarında), Ermeni yapımı bir perde/örtü vardı. Derken Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] eve girdi. (Eve girdiğinde) o perdeyi/örtüyü görünce Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] bana:

- **'Ey Âişe! Dünyanın (ziynetinden) bana ne?'** buyurdu.

Hiz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] (evin) ortasındaki (o perdeyi/örtüyü) çekip kopardı, öyle ki o perde/örtü yere düştü. Bu sırada (odadaki) sedirin altında bir perde/örtü vardı. Rüzgâr esi(p de örtüyü kaldırı)nca, Hiz. Âişe'ye ait oyuncak kız bebeklerinin ucu göründü. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- **'Bu nedir, ey Âişe?'** diye sordu. Hiz. Âişe [radiyallahu anhâ] da:

- **'Oyuncak bebeklerim!'** diye cevap verdi.

Bu sırada Hiz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], bu oyuncak bebeklerin arasında iki kanatlı bir at gördü. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- **'Oyuncakların ortasında gördüğüm bu şey nedir öyle?'** diye sordu. Hiz. Âişe [radiyallahu anhâ] da:

- **'At!'** diye cevap verdi. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] de:

- **'Onun üzerindeki bu şey de nedir öyle?'** diye sordu. Hiz. Âişe [radiyallahu anhâ] da:

- **'İki kanat!'** diye cevap verdi. Hiz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- **'Hiç atın iki kanadı olur mu?'** diye sordu. Hiz. Âişe [radiyallahu anhâ]:

- **'Sen hiç Hiz. Süleymân [aleyhisselam]'ın atının kanatları olduğunu duymadın mı?'** dedi.

Bunun üzerine Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] güldü, öyle ki onun azı dişlerini gördüm." [556]

Açıklama:

Konuyla ilgili olarak İmam Beyhakî'nin rivayet ettiği bir hadis ise şöyledir:

"Hiz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], (bir gün) Hiz. Âişe'nin [radiyallahu anhâ]'nın oyuncak kız bebeklerle oynadığını gördüğünde,

- **'Bu(nlar) da ne böyle?'** buyurdu. Âişe [radiyallahu anhâ]:

- **'Bunlar oyuncak bebeklerim'** diye cevap verdi. Hiz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- **'Oyuncak bebeklerin orta kısmında gördüğüm şu (oyuncak) da nedir?'** buyurdu. Âişe [radiyallahu anhâ]:

- **'Attır'** diye cevap verdi. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- **'Onun üzerindeki(ler) nedir öyle?'** buyurdu. Âişe [radiyallahu anhâ]:

- **'Kanatlarıdır'** dedi. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- **'Atın kanatları olur mu?'** buyurdu. Âişe [radiyallahu anhâ]:

- **'Sen Süleymân'ın (aleyhisselam) kanatlı atları olduğunu duymadın mı?'** dedi.

Hiz. Âişe [radiyallahu anhâ] devamla der ki: Bunun üzerine Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] öyle bir

güldü (ki), azı dişleri bile göründü.”[557]

Konumuzla ilgili bu olayın, Ebu Dâvud, Edeb, 54 (4932)’te 628 yılında Hayber’in fethi senesinde veya 630 yılında Tebûk gazvesi dönüşünde meydana geldiği belirtilmektedir.

Bu tarihî olaylar dikkate alındığında Hz. Âişe annemizin, 624 yılında Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’le evliliğinin üzerinden yaklaşık 4 veya 6 yıl geçtikten sonra oyuncak bebeklere ilgi duyduğu ve Hz. Peygamberin de “bu yaşta onun oyuncak bebeklerle oynamasına izin verdiği anlaşılmaktadır.

Bazı ilim adamlarının, bu olayın, Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]’nın çocukluğu döneminde gerçekleştiğini ileri sürmeleri, [558] onların evlilik hayatına ve hayata bakış açılarını da yansıtmaktadır. Bu ilim adamlarına göre bu olay eğer Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]’nın çocukluk döneminde değil de büyük olduğu bir zamanda gerçekleşmiş olsaydı böyle bir durum mekruh olurdu.

Beyhakî’ye göre ise bu olay Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in 630 yılında Tebûk gazâsından gelmesinin ardından gerçekleşmiştir. Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] bu sırada ergenlik çağına erişmiş bir vaziyette idi.

Bütün bunlar, evli bir kadının oyuncak bebeklerle oynayıp oynamayacağı meselesinde düğümlenmektedir. Zaten hadisimizin konu başlığıyla bağlantısı, “*erkeğin, hanımına oyuncak bebeklerle oyun oynamayı mübah görmesi*” meselesidir.

Tercümesini ve açıklamasını yaptığımız kitabımızın müellifi İmam Nesâî bu hadisimizi bu konu başlığının altında getirmek suretiyle evli bir kadının oyuncak bebeklerle oynamasının caiz olduğuna dikkat çekmektedir.

Bu bağlamda günümüzde de “*çocuk ruhlu*”, “*yüreği çocuk kalan*” insanlardan övgüyle bahsedildiğini veya bunlarla ilgili çeşitli masallar anlatıldığını görürüz.

Kişinin, ruhu çocuk kalan bir insanın yanında sıkılması mümkün değildir. Böyle biri, yüreği çocuk kaldığı ve çocuk ruhlu bir yapıya sahip olduğu için moralinin bozuk olduğu sırada sizi güldürmenin bir yolunu bulur. Onunlayken kendinizi hayatın akışına bırakırsınız. Onun için klişe güzellik anlayışı önemli değildir. Mutlu olabilmek ve edebilmek için meşru olan her şekle girilebilir. “Başkaları ne der?” kaygısı da gütmez. Sadece sevdiklerinin düşüncesine önem verir. Onları mutlu etmek kolaydır. Küçük şeylerle mutlu olabilirler. Mutlu oldukları zaman da neşelerini gözlerindeki parlıttan görebilirsiniz. Sevdiklerinin arkasından giderler, onları yarı yolda bırakmazlar. Çünkü sevdikleri insanı kaybetmek istemezler. Değer verdikleri insanlardan az da olsa ilgi beklerler. Sevdiklerinden emin olmak isterler. Çünkü aile bağları kuvvetlidir.

İşte bütün bunlar, evlilik hayatını sürdürmede ve mutlu bir yuvayı oluşturmada eşin durumunu ve özelliklerini iyi tanımaktan geçmektedir.

Karı-koca özel sevgisini yaşatmak ve korumak için iki şey çok önemlidir:

Birincisi: Evlilik hayatı içinde kadın kadınlığını, erkek erkekliğini korumalı, herkes kendi yaradılışına uygun hareket etmeli ve eşlerine de cinsiyetine uygun davranış göstermelidir.

İkincisi: Karı-koca arasındaki çekiciliği sağlayan en önemli şey, karı-kocanın saygı çerçevesinde birbirini mutlu etmeye çalışmasıdır. Çünkü iki tarafın da mutlu yaşadığı güzel bir aile yuvasında kişi hem neşe, keyif, heyecan içerisinde yaşamakta hem de mutluluğu tadan vücut iki tarafı birbirine bağlayacak özel sevgi hormonları salgılamaktadır. Bu ikisi olduğunda karı-koca arasında kuvvetli bir sevgi yaşanır.

Evlilikte fikirlerin uyuşması iyi olur; fakat fikirlerin uyuşmasından daha önemlisi “ruhların uyuşması”dır. Sadece fikre bakarak karar vermemek lazımdır.

İnsan birini sevdikçe gözüne güzel gelir. Fakat sevebilmek için de ondan hoşlanmak gerekli. Hoşlanmak sadece görünen özelliklerle ilgili değildir. Çok güzeldir ya da çok yakışıklı... Önemli olan, eşlerin bir araya geldiklerinde inceden inceye birbirlerinden huzur bulmaları ve ruh dünyalarında uyum sağlamalarıdır. Fakat aralarında inceden inceye rahatsız eden bir şey varsa ruhları birbirinden hoşlaşmamış demektir. Eğer ruh dünyaları birbirinden hoşlandıysa başkalarının dediklerine itibar etmeye gerek kalmaz.

Çiftlerin mutlu olma ve sevgi arzusu; aslında saygı duyulma, sevilme ve hoşlanılma arzusudur. Evlilikte mutluluğu öldüren şey, karı-kocanın arasındaki sevginin bacı-kardeş ya da arkadaş sevgisine dönüşmesidir. Karı-koca sevgisi, diğer bütün sevgilerden apayrı özel bir sevgidir. O özel sevgiyi korumak lazımdır.

Bu bağlamda kişinin “çocuk ruhlu” veya “yüreği çocuk kalan” eşiyle bıkmadan geçirdiği zamanlar, yaptığı seyahatler, yolculuklar, birlikte geçirdiği anlar, birlikte okuduğu kitaplar, Allah ve Resûlü’nün istediği tarzda bir hayat sürdürme çalışmaları; çikolata kâğıdının parlaklığının verdiği mutluluk, yeni yağan karın parlaklığının büyü, ufak bir ödüle duyulan sıcaklık, ayrıştırılmamış bütünlükte iç huzur... Samimice geçirilen bir zaman dilimi... Allah’a kul olma yolunda harcanan bir ömür...

Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 8/179 (8897). Ayrıca bk. Buhârî, Edeb 81; Müslim, Fezâilü’s-Sahabe 81 (2440); Ebu Dâvud, Edeb 54 (4931); İbni Mâce, Nikâh 50 (1982); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, VI, 57, 166, 233, 234; İbn Hibbân, es-Sahîh, XIII, 173; Abdurrezzâk, el-Musannef, 10/465-466.

Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 8/179 (8898). Ayrıca bk. Buhârî, el-Edebü’l-Müfred, (368); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 40/340 (24298).

Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 8/179 (8899). Ayrıca bk. Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 43/118 (25968).

Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 8/180 (8900). Ayrıca bk. İbni Hibbân, es-Sahîh, 13/175 (5865).

Buhârî, “Edeb”, 81; Müslim, “Fezâilü’s-sahâbe” 81; İbn Sa’d, Tabakâtü’l-Kübrâ, 8/59, 61, 66.

Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 8/180 (8901). Ayrıca bk. Ebu Dâvud, Edeb 54 (4932); İbni Hibbân, es-Sahîh, 13/174 (5864); Taberânî, el-Mu’cemü’l-Evsat, 9/176 (9462); Beyhakî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 10/371 (20982); el-Âdâb, (914).

Beyhakî, el-Âdâb, (814).

Beyhakî, el-Âdâb, (814).

18. ERKEĞİN HANIMINA, OYUN OYNAYANLARA BAKMAYI MÜBAH GÖRMESİ

٦٧- أَخْبَرَنَا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ:
أَخْبَرَنِي بَكْرُ بْنُ مُضَرٍّ، عَنْ ابْنِ الْهَادِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ،
عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ،
عَنْ عَائِشَةَ، زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ: دَخَلَ الْحَبَشَةُ
الْمَسْجِدَ يَلْعَبُونَ فَقَالَ لِي: يَا حُمَيْرَاءُ أَتُحِبُّنَ أَنْ تَنْظُرِي إِلَيْهِمْ
فَقُلْتُ: «نَعَمْ، فَقَامَ بِالنَّبَابِ وَجِئْتُه فَوَضَعْتُ ذَقْنِي عَلَى عَاتِقِهِ
فَأَسْنَدْتُ وَجْهِي إِلَى خَدِّهِ» قَالَتْ: «وَمِنْ قَوْلِهِمْ يَوْمَئِذٍ أَبَا الْقَاسِمِ
طَيْئًا» فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «حَسْبُكَ» فَقُلْتُ:
يَا رَسُولَ اللَّهِ لَا تَعْجَلْ، فَقَامَ لِي ثُمَّ قَالَ: «حَسْبُكَ» فَقُلْتُ: «لَا
تَعْجَلْ يَا رَسُولَ اللَّهِ» قَالَتْ: وَمَا لِي حُبُّ النَّظَرِ إِلَيْهِمْ، وَلَكِنِّي
أَخْبَيْتُ أَنْ يَبْلُغَ النِّسَاءَ مَقَامُهُ لِي وَمَكَانِي مِنْهُ

67. ... Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in hanımı Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:
"Habeşliler (bir gün) Mescid(-i Nebî'y)e girip (kendi yöresel oyunlarını) oynadılar. Bunun üzerine
Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] bana:

- 'Ey Hümejrâ! Onları izlemek ister misin?' buyurdu. Ben de:
- 'Evet (isterim)' dedim.

Bunun üzerine Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] kapıda ayakta durdu. Ben de onun yanına geldim,
çenemi omuzunun üzerine koydum ve yüzümü de yanağına dayadım. O gün onların söylediği sözlerden biri
de, "Ebu'l-Kâsım tayyiben" (Ebu'l-Kâsım hoş bir kimsedir) sözüydü. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve
sellem] de:

- 'Yetmez mi (ey Âişe?)' buyurdu. Ben de:
- 'Ey Allah'ın Resûlü! Acele Etme!' dedim.

Bunun üzerine Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] benim için (bir müddet daha) ayakta durdu. Sonra
yine (bana):

- 'Yetmez mi (ey Âişe?)' buyurdu. Ben de:
- 'Ey Allah'ın Resûlü! Acele Etme!' dedim.

Hiz. Âişe [radiyallahu anhâ] devamla der ki: Ben(im amacım), onlara bakmayı istemek değildi. Ben sadece
benim yanımda Hiz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in makamının ve onun yanında benim
makamımın kadınlara ulaşmasını istemiştım." [559]

٦٨- أَخْبَرَنِي الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ
بَكْرِ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ عَمْرِو، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُرْوَةَ
قَالَتْ عَائِشَةُ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتُرُنِي
بِرِدَائِهِ، وَأَنَا أَنْظُرُ إِلَى الْحَبَشَةِ وَهُمْ يَلْعَبُونَ، وَأَنَا جَارِيَةٌ فِي
الْمَسْجِدِ فَأَقْدُرُوا قَدْرَ الْجَارِيَةِ الْحَدِيثَةِ النَّسْرِ

68. ... Hiz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

"Ben, (yöresel halk oyunlarını) oynamakta olan Habeşlileri seyredirken Resûlullah [sallallahu aleyhi ve
sellem]'in beni ridasıyla/hırkasıyla örttüğünü gördüm. Bu sırada ben mescidde bir (genç) kız idim. Buna
göre yaşça genç olan (genç) bir kızın durumunu siz takdir edin." [560]

٦٩- أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: حَدَّثَنِي الْحَكَمُ بْنُ نَافِعٍ
قَالَ: حَدَّثَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ،

أَنَّ عَائِشَةَ قَالَتْ: وَاللَّهِ لَقَدْ رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
يَقُومُ عَلَى بَابِ حُجْرَتِي، وَالْحَبَشَةُ يَلْعَبُونَ بِحِزَابٍ فِي الْمَسْجِدِ
يَسْتَرْزِي بِرِدَائِهِ لِكُنِّي أَنْظُرَ إِلَى لَعِبِهِمْ، ثُمَّ يَقُومُ مِنْ أَجْلِي حَتَّى
أَكُونَ أَنَا الَّتِي أَمُلُ، فَاقْدُرُوا بِقَدْرِ الْجَارِيَةِ الْحَدِيثَةِ السِّنِّ
الْحَرِيصَةِ عَلَى اللَّهْوِ

69. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

"Vallahi, Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'i odanın kapısında ayakta durduğunu gördüm. Bu sırada Habeşliler Mescid(-i Nebî')de kargılarıyla (yöresel oyunlarını) oynuyorlardı. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] de, onların oyunlarını seyredebilmem için beni ridasıyla/hırkasıyla örtüyordu. Ben, (onları izlemekten) bıkana kadar önümde ayakta duruyordu. Artık yaşça genç olan (genç) bir kızın, oyuna karşı hırsına dair durumunu siz takdir edin."[\[561\]](#)

٧٠- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ: سَمِعْنَاهُ
مِنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ:

قَالَتْ عَائِشَةُ: كَانَ الْحَبَشُ يَلْعَبُونَ بِحِزَابٍ لَهُمْ، فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَجَعَلْتُ أَنْظُرُ بَيْنَ أَذُنِهِ وَعَاتِقِهِ حَتَّى كُنْتُ
أَنَا الَّتِي صَدَرْتُ

70. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

"Habeşliler, kendilerine ait kargılarla (yöresel oyunlarını) oynuyorlardı. Bu sırada Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] ayağa kalktı. Ben de onun kulağı ile omuzu arasından bıkcınaya kadar (onları) izlemeye devam ettim."[\[562\]](#)

٧١- أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ، عَنِ ابْنِ أَبِي عَدِيٍّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ
عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ،

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: لَعِبَتِ الْحَبَشَةُ فَجِئْتُ مِنْ وَرَائِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ، فَجَعَلَ يُطَاطِئُ ظَهْرَهُ حَتَّى أَنْظُرَ

71. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

"Habeşliler (mescidde yöresel oyunlarını) oynadılar. Ben de Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in arkasından geldim. Bu sırada Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], (onların oyunlarını) izleyebilmem için sırtını öne doğru eğmeye başladı."[\[563\]](#)

٧٢- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: حَدَّثَنَا
شُعْبَةُ، عَنِ الْحَجَّاجِ بْنِ عَاصِمٍ، عَنْ أَبِي الْأَسْوَدِ،

عَنْ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ قَالَ: كَانَ زَيْنَجٌ يَلْعَبُونَ بِالْمَدِينَةِ، فَوَضَعَتْ
عَائِشَةُ حَنْكَهَا عَلَى مَنْكِبِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ،
وَجَعَلَتْ تَنْظُرُ إِلَيْهِمْ

72. ... Amr bin Hureys [radiyallahu anh] dedi ki:

"Zenciler Medine'de (yöresel oyunlarını) oynuyorlardı. Bu sırada Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] geldi ve çenesini Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in omuzuna koyup onları seyretmeye başladı."^[564]

✽

٧٢- أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الضَّعِيفُ قَالَ: حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ
حُبَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي خَارِجَةُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ
رُومَانَ، عَنْ غُرْوَةَ:

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسًا
فَسَمِعْنَا لَغَطًا وَصَوْتَ الصَّبِيِّانِ، فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ، فَإِذَا حَبِيشَةٌ تَزْفُونَ وَالصَّبِيَّانُ حَوْلَهَا فَقَالَ: يَا عَائِشَةُ تَعَالِي
فَانْظُرِي، فَجِئْتُ فَوَضَعْتُ ذَقْنِي عَلَى مَنْكِبِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَعَلْتُ أَنْظُرُ إِلَيْهَا مَا بَيْنَ الْمَنْكِبِ إِلَى رَأْسِهِ فَقَالَ
لِي: «أَمَا شَبِغْتَ؟» فَجَعَلْتُ أَقُولُ: «لَا، لِأَنْظُرَ مِزْلَتِي عِنْدَهُ إِذْ
طَلَعَ عُمَرُ فَارْفَضَ النَّاسُ عَنْهَا» فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ: «إِنِّي لَأَنْظُرُ إِلَى شَيَاطِينِ الْجَنِّ، وَالْإِنْسِ قَدْ فَرُّوا مِنْ
عُمَرَ» قَالَتْ: «فَرَجَعْتُ»

73. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

"Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] (bir gün) oturmaktaydı. Derken bir gürültü ve çocukların seslerini işittik. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] ayağa kalktı. Bir de baktı ki, Habeşli bir kadın oynuyor, çocuklar da onun etrafında (onu izliyordu). Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- 'Ey Âişe! Gel de (oyun oynayan kadını) seyret!' buyurdu.

Ben de geldim ve çenemi Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in omuzuna koydum. Bunun üzerine Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in omuzu ile başı arasından o kadını seyretmeye başladım. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] bana:

- '(Seyretmeye) doydun mu?' diye sordu. Ben de onun yanındaki değerimi anlamak için:

- 'Hayır!' demeye başladım.

Derken Hz. Ömer [radiyallahu anh] çıkageldi. Bunun üzerine (orada bulunan) insanlar, o kadının etrafından dağıldılar. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] de:

- 'Doğrusu ben, (insanların Hz. Ömer'den) cin ve insan şeytanlarına doğru (koştuğunu) görüyorum! Çünkü insanlar Hz. Ömer'den kaçıyorlar!' buyurdu.

Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] devamla der ki: Bunun üzerine ben de (o kadını seyretmekten) vazgeçtim."^[565]

✽

٧٤- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خَلْفٍ الْعَسْقَلَانِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا أَدَمُ وَهُوَ
ابْنُ أَبِي إِيَّاسٍ قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ قُرْظَةَ، عَنْ عِكْرَمَةَ:

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
وَالْحَبِيشَةُ يَلْعَبُونَ وَأَنَا أَطْلُعُ مِنْ خَوْخَةٍ لِي فَدَنَا مِنِّي رَسُولُ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَضَعْتُ يَدِي عَلَى مَنْكِبِهِ وَجَعَلْتُ
أَنْظُرُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «خُذَنِ بَنَاتِ

أَرْفَدَةً، فَمَا زِلْتُ وَهُمْ يَلْعَبُونَ، وَيَرْفُقُونَ حَتَّى كُنْتُ أَنَا الَّتِي انْتَهَيْتُ»

74. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] dedi ki:

"Habeşliler (yöresel oyunlarını) oynarlarken Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] çıktı. Ben de (mescide açılan) bana ait küçük kapıdan (onları) takip ediyordum. Bu sırada Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] bana yaklaştı. Ben de ellerimi onun omuzuna koydum ve (onları) seyretmeye başladım. Bunun üzerine Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- 'Erfide kızları^[566] alın!' buyurdu.

Onlar (yöresel oyunlarını) oynuyorlar ve raks ediyorlardı. Ben de, geri içeri girene kadar (onları seyretmeye) devam ettim."^[567]

Açıklama:

67, 68, 69, 70, 71, 72, 73 ile 74 nolu hadisleri bir araya getirip topluca değerlendirecek olursak;

Türkçe'de "oyun" kelimesi; "vakit geçirmeye yarayan, belli kuralları olan eğlence, kumar, şaşkınlık uyandırıcı hüner, genellikle müzik eşliğinde yapılan hareketler bütünü, temsil, piyes, fizik gücünü ve zekâyı geliştirmek amacıyla yapılan yarışma, hile, düzen" gibi anlamlara gelmektedir. Arapça'da la'b ve laib, oyun kelimesine benzer anlamlar taşır. "Kişiyi oyalayan, ona başka şeyleri unutturan şey" anlamındaki "lehv" de "la'b" karşılığında kullanılmakla birlikte daha kapsamlıdır. Çalgı vb. oyun aletlerine "melâhî" denir. Kur'an'da yirmi âyette "la'b" ve türevleri geçmektedir.

İnsanı aldatması ve geçici olması sebebiyle dünya hayatı "bir oyun" (laib) ve "eğlence" (lehv) olarak tanımlanır.^[568] İki âyette lâib "şakacı, oyunbaz" anlamında geçmektedir.^[569] Ayrıca değişik âyetlerde "oyun, eğlence, alay" manasında hüzûv^[570] ve aynı kökten "oyuncak edinme, eğlenceye alma" anlamında istihzâ masdarından kelimeler yer almaktadır.^[571]

Müzik eşliğinde oyun (raks) eski bir gelenektir. Eski Ahid'in çeşitli yerlerinde sevinç gösterisi olarak çalgı eşliğinde oynayanlardan söz edilir.^[572]

Arap toplumunda telli ve üflemleri çalgılar bilinmekle beraber def daha yaygın biçimde kullanılmaktaydı. Araplar düğün ve bayramlarda def çalıp oynarlardı; çalgı eşliğinde oynanan oyunlar için "raks, lü'b, zefn" gibi tabirler kullanılmıştır. Ayrıca Araplar'ın kılıç, kalkan ve mızrakla yaptıkları ritmik hareketlerden oluşan "kals" veya "dirkele" denilen oyunları vardı.

Rivayete göre Habeşli veya Sudanlı bir grup, bayram günü Medine Mescidi'nin toprak zemini üzerinde kalkan ve kısa mızraklarıyla oyun oynamış, Hz. Peygamber de Âişe ile birlikte onları seyretmiştir.^[573] Resûlullah bunları oynamaya teşvik etmiş, yahudi ve hristiyanların İslam'ın hayata bakışını görmelerini istemiştir.^[574]

73 nolu hadiste de geçtiği üzere bir defasında Hz. Ömer oynayanlara müdahale etmek istemiş, fakat Resûl-i Ekrem ona izin vermemiştir.^[575] Hz. Ömer halifeliği döneminde Suriye'yi ziyaret ederken oyunlu gösterilerle karşılanmıştı.^[576]

Bayramlarda, düğünlerde, önemli kişileri karşılarken oynanan bu oyunların daha sonra ilgi görmediği anlaşılmaktadır. Rivayete göre sahabeden İyâz el-Eş'arî, Irak'taki Enbâr şehrinde bulunduğu sırada bir bayramın sönük geçmesine üzülmüş ve neden Resûlullah zamanındaki gibi oynanmadığını sormuştur.^[577]

Bazı rivayetlerden Arap toplumunda düğün ve bayramlarda oynamayı meslek edinen kimselerin bulunduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Abdullah bin Abbâs'ın, oğullarını sünnet ettirirken halkı eğlendirmek için oyuncular getirttiği ve onlara ücret ödediği^[578] rivayet edilir.^[579]

Konumuzla ilgili hadislerin konuyla bağlantısı; "erkeğin hanımına, oyun oynayanlara bakmayı mübah görmesi" ile ilgilidir. Dolayısıyla bu bahiste yer alan hadisler; bir kocanın, gerektiğinde hanımına yöresel, çeşitli halk oyunları veya sportif faaliyet mahiyetindeki oyunları izlemesine ve bakmasına izin vermesinin caiz olduğunu ifade etmektedir.

Bu bahiste yer alan hadisler incelendiğinde Habeşliler veya Habeşli bir kadın ile çocuklar bir gün Mescid-i Nebî'nin içerisine girip orada kendi yöresel oyunlarını ellerindeki kargılarıyla oyun oynamışlar ve raks yapmışlar. Bu sırada Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın yanına gelip ona ait kapının önünde ayakta durmuş ve Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'ya 'Ey Hümeyrâ! Onları izlemek ister misin?' diye sormuş, o da "evet" deyince yaklaşmış. Yaşça genç bir kadın olan Hz. Âişe [radiyallahu anhâ], çenesini Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in omuzunun üzerine koyup yüzünü de onun yanağına dayayıp mescide açılan kendisine ait küçük kapıdan onları takip etmeye başlamış. Bu sırada Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] bir taraftan Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın, onların oyunlarını izleyebilmesi için sırtını öne doğru eğmiş ve diğer taraftan ridasıyla/hırkasıyla onu örtmüştü. Habeşliler'in o gün söylediği sözlerden biri de "'Ebu'l-Kâsim tayyiben' (Ebu'l-Kâsim hoş bir kimsedir)" şeklinde idi.

Hz. Âişe [radiyallahu anhâ], bir taraftan yaşça genç bir kız olması sebebiyle oyun ile eğlenceye karşı hırslı olup onları izlemekten bıkana kadar, bir rivayete göre Hz. Ömer gelinceye kadar Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] onun önünde ayakta durmuş ve diğer taraftan Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem]'e verdiği değeri ve Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in kendisine verdiği itibarı ve saygıyı genel olarak herkese, özel olarak ise diğer kadınlara göstermek istemişti.

Burada Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'in yaşça kendisinden küçük olan hanımına karşı yaklaşım tarzı ve onun eğlenmesine, mutlu olması için vakit geçirmesine izin verip zaman ayırması, bir koca olarak farklı bir yönünü ortaya koymaktadır. Resûl-i Ekrem [sallallahu aleyhi ve sellem] bu olayda anlayışın, inceliğin, hoşgörünün, sabrın, merhametin ve sorumluluk duygusunun en güzel uygulamasını fiilî olarak

göstermektedir. Bu olayda da Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], genç hanımı Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]’ya karşı sorumluluk duygusu içerisinde ince bir davranış göstererek onun eğlenmesine yardımcı olmuştur ve hoşça vakit geçirmesini anlaşıyla karşılamış, **‘Yetmez mi (ey Âişe?)’** buyurduğunda, **‘Ey Allah’ın Resûlü! Acele Etme!’** cevabını aldığı anda uzunca bir süre hoşgörüsünü ortaya koymuş ve genç eşinin hoşça vakit geçirmesine karşı sabırla metanet göstermiştir.

Bu bağlamda karı-koca arasında iyi bir iletişim sağlamak istiyorsak sorumluluk duygusu içerisinde incelik, hoşgörü, saygı, anlayış, merhamet ve sabırlı davranma hususunda yaratılıştan gelen kadın-erkek arasındaki farklılıkları mutlaka göz önünde bulundurmalıyız.

Kadın ve erkek arasındaki en önemli farklılık, kadının daha çok beyninin sağ tarafını, erkeğin ise daha çok sol tarafını kullanmasıdır. Bu durum iki tarafın da hayata ve olaylara bakışını tamamen etkiliyor. Kadın ve erkek arasındaki farklılıkları iyi bilmek evlilikte pek çok problemi çözmeye yarayacaktır.

Günümüzün karı-koca arasındaki en temel problemlerinden biri, eşlerin birbirlerine karşı şükürsüz davranmaları. Yani teşekkürde bulunmamalarıdır. Nitekim yüce Allah konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

“Hani Rabbiniz (size) şöyle bildirmişti: “Eğer şükürü yerine getirirseniz, elbette size (nimetimi) artırırım. Eğer nankörlük ederseniz hiç şüphesiz azabım çok çetindir.”^[580]

Bu âyet-i kerîme ne büyük bir müjde ve ne büyük bir uyarıdır. Hiç aklımızdan çıkarmamamız gereken bir âyet. Kapitalist sistem içerisinde hep eksikliklere odaklanıyoruz, sahip olduklarımızı görmüyoruz. Oysa eksiğe odaklanmak şeytandandır. Cennette Allah Teâlâ, Hz. Âdem ve Hz. Havva’ya pek çok nimet vermiş fakat az bir de eksik bırakmıştı. Şeytan gitti ve onları eksik olanı almaya ikna etti. Her şey tam olsun derken sahip oldukları nimetleri de kaybettiler.

O günden bugüne şeytan aynı oyuna devam ediyor. Para, mal, mülk, kalite, marka, yüksek beklentiler... Suyum da olsun buyum da olsun... Herkeste olan bende de olsun, mümkünse bende olan da herkeste olmasın...

Oysa dinin aslı şükürdür. Kur’ân-ı Kerim’in ilk âyeti Fatıha hamd yani şükür ile başlar. İbadetler de bir şükürdür. Namaz ve oruç bedeninin şükürü, zekât ve sadaka malın şükürüdür. Ne kadar severek ve istekle yaparsak o kadar makbuldür.

Nimete şükür ise elimizde olanın kıymetini bilmek, israf etmemek yani dilimizle ve halimizle Allah’a şükretmek ve nimete sebep olana teşekkür etmek. Göndereni ve getireni unutmamak.

Evlilik problemlerimizin temelinde de şükürsüzlük var. Eşler birbirlerini pek çok şeye mecbur görüyor. Evet, karı-kocanın mecbur olarak yaptıkları vazifeleri var fakat bu teşekkür etmemeyi ve nankörlük etmeyi gerektiriyor.

Kadın-erkek her insanın değerli olma isteği vardır. Teşekkür de değer vermenin ve değer bilmenin göstergesidir. Siz teşekkür ederken bir bakmışsınız eşiniz o sevmediğiniz huyundan kurtulmuş.

Nefsimiz şikâyet, gönlümüz ise şükre meyillidir.

Eşini nefsi için bencilce seven; az kusuru çok görür. Eşinin yaptığı her hatayı kendi nefesine saldırı olarak görür. Şikâyeti çoktur.

Eşini gönülden, samimi seven; hataları büyütmez. Eşinin gönlünü incitmekten korkar. Teşekkürü çoktur.

Rabbimiz sevgilerimizi, rızasına uygun gönülden sevgiler eylesin.

Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 8/181 (8902). Ayrıca bk. Humeydî, el-Müsned, 1/285 (256).

Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 8/181 (8903). Ayrıca bk. Buhârî, Salât 69, İdeyn 2, 25, Nikâh 82, 114, Cihâd 81, Menâkıb 15; Müslim, Salâtü’l-İdeyn 18 (892); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 6/84, 85, 166, 247, 270

Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 8/181 (8904). Ayrıca bk. Müslim, İdeyn 18 (892); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 41/88-89 (24541), 103 (24552), 42/203 (25333), 43/207 (26101), 350 (26328); İbni Hibbân, es-Sahîh, 13/177 (5868); Beyhakî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 7/148 (13526).

Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 8/182 (8905). Ayrıca bk. Müslim, İdeyn (892); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 43/115 (25960), 173 (26051).

Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 8/182 (8906). Ayrıca bk. Müslim, İdeyn 20 (892); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 40/338 (24296).

Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 8/182 (8907). Ayrıca bk. Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 41/802 (24533), 348 (24854).

Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 8/182 (8908). Ayrıca bk. Tirmizî, Menâkıb 18 (3691); Tayâlisî, el-Müsned, 3/57 (1545).

Erfide, Habeşlilerin lakabıdır. Erfide veya Erfede: “Habeşlilerin dedelerinin ismidir” diyenler de vardır. Bazıları, “Erfide”nin, Habeşlilerden bir kabile olduğunu ve bu kabilenin oyun oynama ve raks etmekle şöhret bulduğunu söylerler. (ç)

Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 8/183 (8909). Ayrıca bk. Müslim, İdeyn 19 (892); Ebu Ya’lâ, el-Müsned, 8/247 (4829).

el-En’âm suresi, 6/32; el-Ankebût suresi, 29/ 64; Muhammed suresi, 47/36; el-Hadîd suresi, 57/20.

el-Enbiyâ suresi, 21/16, 5.

Bk. el-Bakara suresi, 2/67, 231; el-Mâide suresi, 5/57, 58.

Bk. et-Tevbe suresi, 9/65; Hûd suresi, 11/8; el-Hicr suresi, 15/95.

Tevrât, Çıkış, 15/20; I. Samuel, 18/6-7.

Buhârî, İdeyn 25; Müslim, İdeyn 17, 21, 22.

Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 6/116, 233.

Abdürrezzâk es-San’ânî, el-Musannef, 10/466.

İbnü’l-Esir, en-Nihâye, 4/155.

İbn Mâce, İkâmetü’s-Salât 163.

İbn Ebi Şeybe, el-Musannef, 3/496; İbni Kuteybe, Uyûnü'l-ahbâr, 1/442.
Nebi Bozkurt, "Oyun", 34/15.
. İbrâhîm suresi, 14/7.

19. ERKEĞİN HANIMINA, ŞARKI VE DEF ÇALANLARI DİNLEME İZNİ VERMESİ

٧٥- أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَيْسَى بْنُ يُونُسَ

قَالَ: حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عُرْوَةَ

عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ أَبَا بَكْرٍ دَخَلَ عَلَيْهَا أَيَّامَ مِنَى، وَعِنْدَهَا جَارِيَتَانِ

تُغَنِّيَانِ وَتَضْرِبَانِ بِدُفَيْنِ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُسَجِّى

عَلَى وَجْهِهِ الثُّوبُ لَا يَأْمُرُهُنَّ، وَلَا يَنْهَاهُنَّ، فَتَهَرَّجْنَ أَبُو بَكْرٍ فَقَالَ

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: دَعِهْنِ يَا أَبَا بَكْرٍ، فَإِنَّهَا أَيَّامُ عِيدِ

75. ... Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] anlatıyor:

"Hz. Ebu Bekir [radiyallahu anh], Minâ günlerinde Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın yanına girdi. Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]'nın yanında şarkı söyleyen ve def çalan iki genç kız/cariye vardı. Bu sırada Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], yüzüne elbise(nin kumaşını) çekmişti. Onlara (susmaları için) bir şey emretmiyor ve (şarkı söyleyip def çalmalarını) yasaklamıyordu. Derken Hz. Ebu Bekir [radiyallahu anh] onları susturdu. Bunun üzerine Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- 'Onları kendi haline bırak, ey Ebu Bekir! Çünkü bu bayram günleridir!' buyurdu."^[581]

Açıklama:

İslam açısından oyun ve eğlence meselesine bakıldığında en başta söylenecek şey, oyun ve eğlencenin insanlık onur ve haysiyetini hiçe sayacak içerikten uzak olmasının gerekliliğidir.

İnsanın eğlenme ve dinlenme ihtiyacının, temel inanç ve ibadet ilkelerine aykırı olmayacak bir biçimde karşılanıp düzenlenmesi esastır. İnsan Allah'a kulluk için yaratılmıştır, ama bu arada yiyip içmekte, evlenmekte ve birtakım meslekler edinmektedir. Bu bakımdan dinlenme ve eğlenmenin de aslında ibadet olmayan ancak ibadet edebilmek için gerekli olan, ibadete engel olmadığı gibi destekleyici bir fonksiyon üstlenen işler arasında yer alması son derece doğal olup, aksini yani İslam'ın eğlenme ve dinlenmeyi hoş karşılamadığını ileri sürmek ise hem insanı hem de dini iyi tanımamaktan ileri gelmektedir.

Dinlenen insan, çalışmaları için zihnen ve bedenen enerji depolamış olduğu için, dinlenmenin ardından gelen çalışma daha verimli olacaktır. Sorun haline getirilen husus, eğlenmenin bir dinlenme yolu olarak tercihinin İslam açısından hükmüdür.

Her konuda olduğu gibi eğlenme konusunda da temel ölçü, insanın dinlenme ve eğlenme ihtiyacının, temel inanç ve ahlâk ilkelerine ters düşmeyecek bir biçimde karşılanmasıdır. Bu bakımdan dinlenme ve eğlenmenin de aslında çalışma/ibadet olmayan, fakat çalışabilmek/ibadet edebilmek için gerekli olan, buna engel olmadığı gibi destekleyici bir fonksiyon üstlenen işler arasında yer alması son derece doğal karşılanmalıdır.

Daha çok çalışmaya yardımcı olsun diye meşru bir oyun ve eğlenceyle nefsinin rahatlatan kimse kınanamaz. Ameller niyetlere göredir.

Eğlenerek dinlenme ve bu kapsamda ele alınacak olan oyun mübah olduğuna göre, önemli olan bu eğlenmenin ölçülerinin doğru tesbit edilmesi ve bu ölçüler içinde kalmasıdır.

Eğlenmede temel ölçü, İslam'ın inanç ve ibadet ilkelerine aykırı olmamaktır. Bunun yanında, İslam'ın bir yasağının çiğnenmesine, bir buyruğunun terkedilmesine yol açan bütün oyun ve eğlencelerin yasak olacağı açıktır. Kumarın her türlü şekli yasaklandığı için, içerisinde kumar bulunan her türlü oyun haramdır. Bu temel ölçü yanında genel duruma, oynanan oyunun zaman ve zeminine, tarafların özel konum ve durumlarına ve oyun-eğlencenin mahiyetine göre ek ölçü ve tavsiyeler söz konusu olabilir.

Hadisimizde söz konusu edilen "şarkı" ifadesi Arapça şark kelimesine nisbet ekinin getirilmesiyle oluşan 'şarkî'den (Doğu'ya ait) geldiği kabul edilmektedir. Şarkının bir musiki formunu ve nazım şeklini ifade etmek üzere ilk defa ne zaman ortaya çıktığı bilinmemektedir. Edebiyat terimi olarak şarkı, bazen bestelenmiş her türlü eserin manzum metnini belirten Farsça "güfte" (söylenmiş) kelimesiyle aynı manada kullanılmakla birlikte güfte anlam bakımından daha kapsamlı olup her türlü musiki eserinin sözlü kısmını ifade etmektedir.^[582]

Müzik genel olarak vokal veya enstrümantal ses ve tonların bir araya getirilmesinden oluşan bir sanattır. Yunan dilinden Arapça'ya geçen musiki kelimesinin yerini tutacak bir Arapça kelime yoktur. Meselâ, Arapça'daki "gînâ" kelimesi, yalnızca şarkı söylemeyi, "semâ" kelimesi ise sadece dinlemeyi ifade eder.

Bu itibarla, gerek âyetlerde gerekse sahih hadislerde doğrudan müziği belirtmek üzere kullanılmış bir ifadeye rastlanmadığını söylemek mümkündür. Bundan dolayı burada genel olarak "gînâ, tegannî" (şarkı) ve çalgı aletleri (melâhî) ile ilgili görüşlere yer verilecek, daha sonra genel bir değerlendirme yapılacaktır.

Gînâ (şarkı), İslam bilginleri tarafından sıkça tartışılan ve hakkında lehte ve aleyhte çok şey söylenen

konular arasında yer alır. Gerek lehte gerekse aleyhte olan gruplar görüşlerini âyet ve hadislerle desteklemeye çalışmışlardır. Bu konuda genel bir değerlendirme yapmadan önce lehte ve aleyhteki görüşleri ve gerekçelerini vermekte yarar vardır.

İmam Ebu Hanîfe, gınâyı mekruh görmüş ve günah saymıştır. Sonraki Hanefî bilginlerin, İmam Ebu Hanîfe'nin "mekruh" dediği şeylerin "harama yakın mekruh" olarak anlaşılması gerektiğini ifade ettikleri göz önüne alınınca, İmam Ebu Hanîfe'nin gınânın tahrimen mekruh olduğu kanaatini taşıdığı söylenebilir.

Mezhepler arasında gınâ ve çalgı aletleri karşısında en keskin tavır Hanefîler'inkidir. Hanefîler def, mizmar gibi çalgı aletlerini dinlemenin haram ve günah olduğunu açıkça belirtmişlerdir. Hatta bazı Hanefîler, bu çalgı aletlerini dinlemenin (semâ) fasıklık, bundan zevk almanın küfür olduğunu iddia etmişlerdir. Hanbelî âlimlerinden İbnü'l-Kayyim, Hanefîler'in bu konudaki dayandıkları hadisin Hz. Peygamber'e nispetinin sahih olmadığını belirtmektedir.^[583]

İmam Mâlik, gınânın hem icrasını hem dinlenmesini tasvip etmemiştir. Hatta satın alınan bir cariye'nin şarkıcı (muganniye) olduğunun anlaşılması durumunda bunun iadeyi gerektiren bir ayıp sayılacağını belirtmiştir. Yine İmam Mâlik, kendisine sorulan, "Medine ehli ne tür gınâyı ruhsat veriyor" şeklindeki soruya "bunu bizde fasıklar/günahkârlar yapar" cevabını vermiştir.^[584] Bununla birlikte, gınâ konusunda en ılımlı görüşün Medineli bilginlere ait olduğu bilinmektedir.

İmam Şâfiî, "Gınâ, bâtıla benzeyen mekruh bir eğlencedir. Bunu çok yapan, zevke ve eğlenceye düşkün sayılır ve şahitliği reddedilir" demiştir.^[585] Sonraki Şâfiî âlimlerin büyük çoğunluğu ise gınânın haram olduğunu belirtmişler ve İmam Şâfiî'ye nisbet edilen "gınânın mübahlığı" yolundaki görüşü doğru kabul etmemişlerdir. Bunda yaşadıkları dönemin etkilerini aramak yanlış olmaz.^[586]

İmam Ahmed bin Hanbel de kendisine gınânın hükmü sorulduğunda "Gınâ kalpte nifakı yeşertir, ben hoşlanmam" diye cevap vermiştir.^[587]

Aşağıda, gınânın cevap yerinde olanların dayandıkları belli başlı âyet ve hadisler zikredilerek, bunların bu konuda dayanak olmaya elverişli olup olmadıkları tartışılacaktır.

1. *"Bazı insanlar, Allah'ın yolunu (âyetlerini) alay konusu yaparak halkı sinsice Allah'ın yolundan saptırmak için 'söz eğlencesi'ni satın alırlar. Küçük düşürücü azap işte bunlar içindir."*^[588]

Âyetten geçen "söz eğlencesi veya sözlü eğlence" (lehve'l-hadîs) ifadesinin yorumuyla ilgili olarak müfessirler iki hususa işaret etmişlerdir.

Birincisi; âyetten geçen "*lehve'l-hadîs*", masal, asılsız sözler ve hurafeler anlatmak demektir. Âyetin iniş sebebi olarak nakledilen şu rivayet bu yorumu desteklemektedir: Nadr bin Haris ismindeki biri, Fars memleketlerine ticaret için gittiği sırada orada Acem kitaplarını satın alarak Kureyşliler'e anlatır ve "Muhammed size Âd ve Semûd kavminin hikâyelerini anlatıyor. Ben ise Rüstem'in, Behlûl'ün efsanelerini, Sâsânî kışrâlarının ve Irak'taki Hîre krallarının hikâyelerini anlatıyorum" der ve insanları Kur'an'ı dinlemekten alıkoymaya çalışırdı. İşte âyet bu kişi hakkında nazil olmuştur.

Lehve'l-hadîs için getirilen **ikinci yorum** ise gınâ ve müziktir. Bu yorumun hareket noktası yine aynı şahsın Fars memleketlerinden şarkıcı kadınlar getirmek suretiyle insanları Hz. Peygamber'in etrafından uzaklaştırmaya çalışmasıdır. Anlatıldığına göre, bu kişi güzel bir şarkıcı câriye satın almıştı.

Birinin Müslüman olacağını duyduğu zaman onu alıp cariyesinin yanına getirir ve cariyesine "Hadi buna yedir içir, şarkı söyleyip gönlünü eğlendir" der ve bu suretle onu eğlendirdikten sonra "Gördün ya! Bu, Muhammed'in çağırdığı namaz ve oruçtan, onunla birlikte savaşmaktan daha iyi değil mi?" derdi.^[589]

Rivayetlerin değerlendirilmesi sonucunda ve anlatılmak istenen mesaj açısından birinci yorum daha isabetli gözükmektedir. Hangi rivayet alınırsa alınsın, âyetten tenkit edilen husus "Kur'an'dan uzaklaşma" keyfiyetidir. Bu açıdan bakıldığında, müzik ile geçmiş kavimlerin hikâyelerini okumak arasında fark yoktur. Daha doğrusu Kur'an'dan yüz çevirmeyi ve uzaklaşmayı sonuçlayan her şey aynı hükümdedir. Hatta, İmam Gazzâlî'nin de belirttiği gibi, insanları Allah'ın yolundan saptırmak için Kur'an okumak bile haramdır.^[590]

2. *"Siz, ağlayacak yerde dudak bükerek ve istihza ile gülerken bu söze mi (Kur'an'a mı) hayret ediyorsunuz!"*^[591]

Nakledildiğine göre, Abdullah bin Abbâs [radıyallahu anh] bu âyetten geçen ve "*dudak bükerek*" şeklinde tercümesi verilen "*semed*" lafzının Himyerîce'de "gınâ" anlamında olduğunu belirtmiştir. Gazzâlî, bu açıklamadan hareketle gınânın yasaklandığı sonucunun çıkarılamayacağını, aksi takdirde âyetten geçen ve kınanan diğer fiillerin de aynı şekilde yasak olması gerektiğini ifade etmiştir. Âyetten geçen "*sâmidûn*" kelimesi "şarkı söyleyenler" olarak anlaşılabilir, buradan hareketle gınânın haramlığı sonucu çıkarılamaz. Çünkü normalde gülme haram olmadığı halde Kur'an'ı hafife alarak gülme nasıl haramsa, aynı şekilde Kur'an'ı hafife alan gınâ (şarkı) ve şiir de haramdır. Nitekim, "*Şairlere ancak azıtmışlar uyar*"^[592] âyetinde kastedilen, kâfirlerin şairleridir. Yoksa bu âyetten hareketle bizzat şiirin haramlığı sonucuna varılamaz.^[593]

Müzik karşıtlarının dayandıkları hadislerin başında "*Ümmetim içerisinde gayri meşru ilişkiyi, ipeği, şarap ve meâzifi helâl sayan bir grup olacaktır.*"^[594] mealindeki hadis gelir.

Bazı âlimler, hadiste geçen "*meâzif*" kelimesini, bütün eğlence (lehv) aletleri olarak açıklarken, bazıları melâhî ile meâzif arasında bir ayırım yaparak melâhîyi el ile vurulan çalgı aletleri, meâzifi de ağız ile (üflenerek) çalınan çalgılar olarak açıklamışlardır. İbni Hazm gibi bazı muhaddisler ise bu hadisin senedinin münkatı' olduğunu belirtmişlerdir.

Diğer bir hadis, "*Allah (içki meclislerinde erkeklere) şarkı söyleyen cariyelerin satılmasını, ücretini haram kılmıştır*" hadisidir.

Gazzâlî, yabancı kadının fasıklara ve fitnesinden korkulan kişilere şarkı okumasının haram olduğunu belirtmekle beraber, bu hadisten hareketle cariye'nin kendi sahibine şarkı okumasının, hatta fitne olmaması durumunda başka erkeklere şarkı okumasının haramlığı hükmü çıkarılamayacağını ifade etmiş ve bu görüşüne, Hz. Peygamber'in bulunduğu bir sırada iki cariye'nin Hz. Âişe'nin evinde şarkı okumasını delil

göstermiştir.^[595]

Hadis uzmanlarından Irâkî, Taberânî'nin "**el-Evsât**" adlı eserinde rivayet ettiği bu hadisin zayıf olduğunu; Beyhakî de bu hadisin mahfuz olmadığını belirtmiştir.

Müziğin lehinde olanların gerekçeleri ise şunlardır: Gazzâlî, *İhyâü ulûmi'd-dîn* isimli eserinde, "**Mûzik Dinlemenin (Semâ) Mûbahlığının Delili**" başlığı altında söze şöyle başlar:

"Mûzik dinlemek haramdır demek, Allah mûzik dinleyen kişileri cezalandıracaktır demektir. Bu ise sırf akılla bilinebilecek bir husus değildir. Öyleyse bu konuda naslara ve bu nasların ışığında yapılan kıyaslara başvurmak gereklidir. Eğer bu konuda nas ve nassa kıyas yoluyla ulaşılan doğru bir sonuçlama yoksa mûzik dinlemenin haramlığı iddiası boşa çıkmış olur." Gazzâlî daha sonra, ölçülü olsun veya olmasın, güzel sesi dinleme, müziğin dinleyici üzerinde bıraktığı etki ve dinleyici ile ilgili hususları uzun uzadıya açıkladıktan sonra mûsikinin mûbah olduğunu belirtir, karşı görüşte olanların gerekçelerini tek tek ele alarak cevaplandırmaya çalışır.^[596]

Gınâ konusunda Mâlikî bilgin İbnü'l-Arabî'nin değerlendirmesi de şöyledir: Gınâ, âlimlerin çoğuna göre gönülleri coşturan bir eğlence olup, gerek Kur'an'da ve gerekse Sünnet'te bunun haramlığına dair bir delil yoktur. Hatta sahih bir hadiste, gınanın mûbah olduğuna delil vardır. Bu rivayete göre Hz. Ebu Bekir, bir defasında Hz. Âişe'nin evine girip orada iki cariye'nin şarkı söylemekte olduğunu görünce "Allah'ın Resûlü'nün evinde şeytanın mizmarı ha!" diye çıkmıştı. Hz. Peygamber ise,

"Onlara işleme ey Ebu Bekir! Bugün bayram günüdür"^[597] demiştir. Eğer mûzik haram olsaydı Resûlullah'ın evinde icra edilmezdi. Hz. Ebu Bekir, görünen duruma nazaran buna karşı çıkmış, Hz. Peygamber ise gönüllerin dinlendirilmesi hususunda yumuşaklık ve ruhsat gözeterek onlara işlememiştir. Çünkü her gönül sürekli olarak ciddiyeti taşıyamaz. Resûl-i Ekrem'in, müziğin serbestliğini "bayram günü" ile illetlendirmesi ise bunun sürekli olarak yapılmasının mekruh olduğunu fakat bayram, düğün gibi sebeplerle buna ruhsat verileceğini göstermektedir. Bu itibarla, müziğin haramlığı konusunda rivayet edilen bütün hadisler sened ve yorum bakımından bâtil olduğu gibi, bu konuda getirilen âyet yorumları da bâtildir.^[598]

Mâlikî fakihi İbnü'l-Arabî, "*Bir kısım insanlar lehve'l-hadîsi satın alıyorlar...*"^[599] âyetini tefsir ederken, burada geçen "*lehve'l-hadîs*"i gınâ olarak yorumlayanların bulunduğunu belirtip bu konuda rivayet edilen hadisleri sıraladıktan sonra bu yorumun ve rivayet edilen hadislerin de sahih olmadığını ifade etmektedir.^[600]

Zühaylî, bazı Hanefî, Mâlikî ve Hanbelî âlimlerin, gınânın kerahetsiz mûbah olduğu görüşünde olduklarını ve bunun üstün ve genelde tercih edilen görüş olduğunu ifade etmektedir.^[601]

Yine çağdaş Mısırlı aydınlardan gazeteci -merhum- Muhammed el-Gazzâlî, tartışmalara yol açan -Türkçe'ye de çevirilmiş- *es-Sünnetü'n-nebeviyye beyne ehli'l-fıkh ve ehli'l-hadîs* adlı kitabında şaban ayının orta gecesi hakkındaki hadislerin, müziğin haramlığı hakkındaki hadislerden daha kuvvetli olduğunu söyler ve bu konuda İbni Hazm'ın görüşlerine yer vererek şu açıklamada bulunur: İbn Hazm der ki:

"Satranç, mezamir, ud, meâzif ve tanburun satımı helâldir. Bunları kıran kimse ödemekle yükümlüdür. Aynı şekilde şarkıcı cariyelerin alınıp satılması da helâldir."

İbni Hazm'ın bu konudaki delili, eşyanın asıl itibarıyla mûbahlığını gösteren "*Yeryüzündeki her şeyi sizin için yaratan O'dur*"^[602], "*Size haram kıldıklarını sayıp dökmüştür*"^[603] ve "*Allah alım satımı helâl kıldı*"^[604] âyetleridir.

İbni Hazm, bunların satımının haram olduğu görüşünde olanların ise, sahih olmayan veya sahih olsa bile delil teşkil etmeyen rivayetlere dayandıklarını belirtir.

Başka bir yerde İbni Hazm, müziğin haramlığı konusundaki rivayetlerin hepsinin uydurma olduğunu söylemektedir. Allah, daha çok ciddiyete yardımcı olsun diye, herhangi bir oyunla nefsinin rahatlatan kimseyi kınamamıştır. Ameller niyetlere göredir. Bir Müslüman'ın bir bahçeyi seyretmesi veya gezinmesinde bir sakınca yoktur. Doğrusu, müzik sözdür. Sözün de güzeli güzel, çirkini çirkindir. Günah içerikli şarkılar olabileceği gibi, anlamı ve edası güzel olan dinî, askerî veya duygusal şarkılar da vardır.

Şâtıbî'nin *el-İ'tisâm* adlı kitabında anlattığına göre, Hz. Ömer'e bir grup insan gelerek, imamlarının namazı bitirdikten sonra teganni ettiğini söyleyip şikâyetle bulunurlar. Neticede Ömer adamın yanına gider. Kendisi hakkında iyi olmayan şeyler duyduğunu söyler. Adam, şu şarkıyı mırıldanıyorum deyince, şarkının sözlerini beğenen Hz. Ömer,

"Böyle olduktan sonra isteyen şarkı söylesin" der.^[605]

Bütün bu anlatılanlardan şöyle bir sonuç çıkarılması mümkündür: **Mûzik**, İslam bilginleri tarafından çokça tartışılan, hakkında lehte ve aleyhte çok şey söylenen konular arasında yer alır. Müziğin lehinde ve aleyhinde öne sürülen gerekçeler birlikte düşünüldüğünde müziğin mutlak olarak yasaklanmadığı, aksine mûbah bırakıldığı sonucuna ulaşılır. Gerçekten de elde Kur'an ve Sünnet'te müzik dinlemenin haram olduğunu ve müzik dinleyenlerin günahkâr olacağını ispata yetecek malzeme bulunmadığı açıkça görülmektedir. Ancak diğer mûbahlar gibi müziğin de haramın işlenmesine vesile edilmesine karşı çıkmıştır.

Bu itibarla içinde isyan, küfür veya İslam'ın hoş karşılamadığı sözler bulunan yahut cinsel tahrik, müstehcenlik gibi dinimizce hoş görülmeyen şeylere yol açan müziğin söylenmesi ve dinlenmesi kesinlikle uygun değildir. Bununla birlikte müzik konusunu gerek önceki devirlerde ve gerekse zamanımızda bir tercih ve takvâ meselesi olarak değerlendirenler de bulunagelmıştır. Bunların saygıyla karşılanması gerektiği gibi, müzik dinlemeyi bir eğlence unsuru olarak görenlerin de hoş karşılanması gerekir.

Müziğin bir tedavi aracı olduğunu keşfetmiş kültürün vârisleri olarak, yeterli delil ve gerekçe olmadığı halde, vaktiyle birtakım sosyolojik gerekçe ve amaçlarla verilen hükümleri içeriğinden mahrum bir şekilde günümüze taşımak veya yanlış değerlendirmelerde bulunmak suretiyle bu doğal ilâçtan insanları mahrum

etmek isabetli bir bakış açısı olarak gözükmüyor.

Son olarak kimi çevrelerde gündeme getirilen ve tartışılan İslamî müzik-gayri İslamî müzik ayırımına ve gayri İslamî müzik yapılan müzik aletleriyle İslamî müzik üretmenin caiz olup olmadığı konusuna değinmek uygun olacaktır. Hemen belirtmelidir ki gerek müziğin, gerekse müzik aletlerinin İslamî-gayri İslamî şeklindeki kategorik ayırımı isabetli görülemez. Bunun yerine halk müziği, sanat müziği gibi tür ayırımlarına benzer şekilde, belki, cami müziği/mûsikisi, tekke müziği, kilise müziği gibi tür bildiren isimlendirmeler yapılabilir. Böyle bir yaklaşım ne kadar işin mahiyetine uygunsa, din merkezli ayırmalar o kadar yapaydır. Müzik sözlerinin İslamî ilkelere aykırılık içeren-içermeyen şeklindeki ayırımı bir ölçüde mâkul karşılansa bile içinde besmele, tekbir, cihad, peygamber gibi kavram ve sözcükler geçenleri İslamî, böyle olmayanları gayri İslamî saymak doğru değildir. Diğer birçok sanat dalı gibi, müzik de önce yerel, sonra evrenseldir. Hal böyle olunca İslamî-gayri İslamî müzik aletlerinden değil, -çünkü müzik aletinin Müslümanı gavuru olmaz- asırlar içinde zenginleşen ve gelişen kültürümüzden gelen, bize ait olan müzik aletlerinden bahsedebiliriz. Elbette ki her türlü müzik üretiminde çoğunlukla bizim olan, bize mal edilen müzik aletlerinin kullanılması uygundur, fakat bu dinî hassasiyet değil kültürel hassasiyet gereğidir.

Oyun ve Şarkı-Türkü Bulunan Bir Yemek Davetine Girmek. Meşru içerikli oyun ve müziğin bulunduğu toplantılara ve davetlere katılmanın yasaklanmış bir husus olmadığını yukarıdan beri yapılan değerlendirmeler göstermektedir. Esas itibariyle bir takvâ konusu olarak değerlendirilmesi mümkün olan müzikli, eğlenceli toplantılara katılma meselesine önceki âlimler değişik bakış açılarından yaklaşmışlardır. Kitaplarda sıklıkla yer alan bir görüşe göre, İslamî ölçülerle bağdaşmayacak şekilde şarkılı-türkülü ve eğlenceli bir yemeğe veya toplantıya davet edilen bir kimse, eğer bu münkerin işlenmesine engel olabileceğini kestiriyorsa, davete icabet edip toplantıya katılması uygun olur. Engel olamayacaksa dinî, ahlâkî, sosyal fayda-zarar açısından katılma ile katılmama arasındaki etki ve sonuç farkını göz önüne alarak karar verir ve ona göre davranır.

İslamî ölçülere aykırı eğlence olduğunu önceden bilmeksizin bir davete gidilmiş ise, oturup yiyip içmede sakınca görülmemiştir. İmam Ebu Hanife, bir defasında bu durumla karşılaştığını ve böyle davrandığını arkadaşlarına anlatmıştır.^[606]

۷۶- أَخْبَرَنَا هَارُونُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنَا مَكِّيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ
قَالَ: حَدَّثَنَا الْجُعَيْدُ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ خُصَيْفَةَ،

عَنِ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ، أَنَّ امْرَأَةً جَاءَتْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: يَا عَائِشَةُ «تَغْرِفِينَ هَذِهِ؟» قَالَتْ: لَا، يَا نَبِيَّ اللَّهِ
قَالَ: «هَذِهِ قَيْنَةٌ بَنِي فَلَانٍ تُحِبُّ أَنْ تُغَيِّبَ؟ فَغَشَّتْهَا»

76. ... Sâib bin Yezîd [radiyallahu anh] anlatıyor:

“Bir kadın, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’e gelmişti. Bunun üzerine Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- ‘Ey Âişe! Bu kadını tanıyor musun?’ diye sordu. Hz. Âişe [radiyallahu anhâ] da:
- ‘Hayır (tanımıyorum), ey Allah’ın nebisi!’ dedi. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:
- ‘Bu kadın, filanca oğulların şarkıcısıdır. Sana şarkı söylemesini ister misin?’ buyurdu.

Bunun üzerine o şarkıcı kadın, Hz. Âişe [radiyallahu anhâ]’ya şarkı söyledi.”^[607]

Açıklama:

İslam, gerek inanç ve ibadet esasları, gerekse hukuk ve ahlâk ilkeleri itibariyle, fert ve toplum olarak insanın yaratılışına uygundur. İslam, insanın yapısına, fitratına uygun bir din olduğu için, fitrat gereği olan ihtiyaç ve arzularının karşılanmasına ve tatmin edilmesine önem vereceği açıktır. Bu itibarla tıpkı insanın yeme-içme ve cinsel ilişki gibi maddî/bedensel ihtiyaç ve isteklerini karşılamasının mübah, hatta bazı durumlarda vacip olması gibi, ruhî/manevî, bedîi/estetik ihtiyaç ve arzularının karşılamasının da aynı şekilde mübah olması gerektir.

Resûl-i Ekrem’in bayram günü def çalıp mersiyeler söyleyen cariyelere izin verdiği (bk. 75 nolu hadis) ve Habeşliler’in mızraklarla yaptıkları gösteriyi Hz. Âişe ile birlikte seyrettiği rivayeti kaynaklarda yer almaktadır (bk. 67 ila 74 nolu hadisler).

Hatta “dirkele” veya “kals” denilen bu oyunları oynayan Habeşliler’i teşvik ettiği rivayet edilmektedir.^[608] Ayrıca onun, Es’ad b. Zürrâre’nin kızını evlendirirken Ensar’ın eğlenceyi sevdiğini düşünerek def çalan ve şarkı söyleyen kadınların gönderilip gönderilmediğini sorması düğünlerde eğlenmeye izin verdiğini göstermektedir. Sahâbeye dair eserlerde Erneb el-Muganniye, Hamâme el-Muganniye ve Füreyya binti Muavviz gibi def çalıp şarkı söyleyen bir kısım hanımların biyografilerine rastlanmaktadır.^[609]

Bayramla ilgili hadislerden, bunların bir kısmının meslekleri şarkıcılık olmadığı halde bayram, düğün gibi vesilelerle düzenlenen eğlencelerde def çalıp şarkı söyledikleri anlaşılmaktadır. Esasen Arap kadınları, savaş meydanlarında orduyu teşvik için def çalıp kahramanlık şarkıları söylemeye alıştı. Bununla birlikte gerek Cahiliye devrinde gerekse sonraki dönemlerde faaliyet gösteren şarkıcı erkek ve kadınların (kayn, kayne, cerâde) çoğunun Arap asıllı olmadığı bilinmektedir. Rivayete göre Araplar’da ilk şarkı söyleyenler Âd

kavmine mensup iki cerâde idi. Mes'ûdî, Araplar'da ilk şarkıcı erkek ve kadın edinenlerin Âd kavminin bazı geleneklerini yaşatan Medine halkı olduğunu söyler.^[610] Araplar mûsikiden çok şiir sanatında başarı göstermişlerdir.

Hz. Peygamber'in düğünlerde def çalıp şarkı söyleme ve ziyafet verme yanında şeker, hurma gibi şeylerin halkın üzerine serpilmesi ve bunun kapışılması şeklinde uygulanan başka bir eğlence türüne daha yer verdiği görülmektedir.^[611] Böyle bir oyunu hafiflik sayan İbni Ebû Leylâ ile bunu Hz. Peygamber'in bir sünneti olarak gören Ebû Hanîfe arasındaki ihtilâftan da anlaşılacağı üzere^[612] bu gelenek sonraki asırlarda da devam etmiştir. Anadolu'nun birçok yöresinde bugün görülen, düğünlerde gelin inerken şeker serpilmesiyle mesir şenliklerindeki benzer uygulamalar Hz. Peygamber'in bu sünnetinden kaynaklanmış olabilir.

Fâkihî, Mekke'de Cahiliye ve İslam dönemlerinde düğün, sünnet vb. vesilelerle yapılan eğlenceler hakkında kısmen bilgi vermektedir. Gerek Cahiliye devrinde gerekse İslamî dönemde velîme (ziyafet) ve def çalıp eğlenme düğünlerin başlıca özellikleriydi. Fâkihî'nin bir rivayetinde, Abdullah bin Abbâs'ın sünnet ettirdiği oğlu için eğlence düzenlediği ve bu sebeple erkek oyuncular kiraladığı belirtilmektedir.^[613]

Düğünlerde def çalarak eğlenme geleneği Hulefâ-i Râşidîn döneminde de devam etmiştir. Hz. Ömer'in, duyduğu bir şarkı veya def sesinin evlenme veya sünnet merasimine ait olduğunu öğrenince bunu menetmediği bilinmektedir.^[614] Bununla beraber halife bu konudaki aşırılıklara izin vermemiştir. Daha sonra refahın artmasıyla eğlence şekilleri çoğaldı. Hz. Osman döneminde meydana gelen fitnenin sebeplerinden biri olarak görülen güvercin yarıştırmaya, *celâhik* denilen oyunu oynama gibi eğlencelere karşı halife sert tedbirler almıştı.^[615] Medine'de nisbeten mütevazı bir hayat sürülürken Dımaşk/Şam şehrinde zenginliğin getirdiği eğlence ve israf hayatı Ebu Zerr el-Gıfârî [radiyallahu anhu]'nın Emevi hükümdarı Muâviye aleyhine tavrı almasına sebep olmuştur.^[616]

Dikkat edilirse İslam dini sanat, resim, spor ve eğlence konularında olduğu gibi mûsiki konusunda da ayrıntılı ve özel hüküm koymak yerine, genel ilke ve amaçları belirlemekle yetinmiştir. Bu tür faaliyetler aslen mubah görülmekle birlikte dinin temel inanç, amel ve ahlâk ilkelerine aykırı olmaması, haramların işlenmesine götürmemesi, başkalarının haklarını ihlâl etmemesi gibi kayıt ve şartlar aranmıştır. Şüphesiz ki bu kayıt ve şartlar daha iyi Müslüman olmamızı, daha düzenli, güvenli ve sağlıklı bir ortamda yaşamamızı sağlamaya yönelik önlemlerdir. Dinin dolaylı olarak ilgilendiği ve hüküm koyduğu -mûsiki de dâhil- birçok konu esasen kişinin kendi dinî hassasiyeti ve ölçüleri içerisinde çözülebilecek nitelikte konular olmakla birlikte, insanoğlunun kendini kontrol altında tutmasının zorluğu, insan tabiatının yasaklara meyli, eğitimsiz kişilerin subjektif ölçülerinin değişkenliği gibi sebeplerle bu ve benzeri konularda birtakım objektif ölçüler getirilmesi ihtiyacı doğmuştur. Esasen İslam bilginlerinin konuyla ilgili görüş ve tavsiyeleri de bu ihtiyacın sonucudur.

Özetle; ölçülü olmak kaydıyla Hz. Peygamber Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem], bir koca olarak eğlenceye ve eşinin eğlenmesine izin veriyordu. Bu da ölçülü, meşru ve mâkul şekillerde yapılacak eğlenmenin ve eğlenmenin caiz olduğunu ortaya koymaktadır.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/183 (8910). Ayrıca bk. Buhârî, İdeyn 2, 3, 25, Cihâd 81, Menâkıb 15, Menâkıbü'l-Ensâr 46; Müslim, Salâtu'l-İdeyn 19 (892); İbni Mâce, Nikâh 21 (1897).

Mustafa Uzun, "Şarkı", DİA, 38/357.

Kâsânî, el-Bedâ'i, 5/128-129; İbnü'l-Kayyim, İğâsetü'l-lehfân, 1/227.

İbnü'l-Kayyim, İğâsetü'l-lehfân, 1/227.

Gazzâlî, el-İhyâ, 2/267.

Şirâzî, et-Tenbih, s. 123

İbnü'l-Kayyim, İğâsetü'l-lehfân, 1/229.

Lokmân suresi, 31/6.

Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, 6/3838-3839.

Gazzâlî, el-İhyâ, 2/282.

en-Necm suresi, 53/59-61.

eş-Şuarâ suresi, 26/224.

Gazzâlî, el-İhyâ, 2/282; krş. İbnü'l-Kayyim, İğâsetü'l-lehfân, 1/258.

Buhârî, Eşribe 6.

Gazzâlî, el-İhyâ, 2/282.

Gazzâlî, el-İhyâ, 2/268-284

İbni Mâce, Nikâh 21.

İbnü'l-Arabî, Ahkâmü'l-Kur'ân, 3/1053-1054.

Lokmân suresi, 31/6.

İbnü'l-Arabî, Ahkâmü'l-Kur'ân, 3/1493-1494; 4/1950.

Vehbe ez-Zühaylî, el-Fıkhü'l-İslâmî ve edilletühû, 3/573.

el-Bakara suresi, 2/29.

el-En'âm suresi, 6/119.

el-Bakara suresi, 2/275.

Muhammed el-Gazzâlî, es-Sünnetü'n-nebeviyye beyne ehli'l-fıkh ve ehli'l-hadîs, s. 86.

Kâsânî, Bedâ'i, V, 128. Ayrıca bk. Heyet, İslam İlmihali (İslam Ve Toplum), 2/115-112.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/184 (8911). Ayrıca bk. Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 24/497 (15720); Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, 7/158 (6686); Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 7/92.

Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 6/116; İbnü'l-Esir, en-Nihâye, 2/114.

Bk. İbni Hacer, Fethü'l-bârî, 4/226, 274, 386.

Mes'ûdî, Mürûcû'z-zeheb, 4/137.
İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-gabe, 3/488.
Serahsî, el-Mebsût, 30/128-129.
Fâkihî, Ahbâru Mekke, 3/22-23.
Abdürrezzâk es-San'ânî, el-Musannef, 11/5.
Suyûtî, Târîhu'l-hulefâ, s. 165.
Nebi Bozkurt, "Eğlence", DİA, 10/484.

20. KADININ KOCASINA İTAAT ETMESİ

٧٧- أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ

عَجَلَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي سَعِيدٍ،

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ
خَيْرِ النِّسَاءِ قَالَ: الَّتِي تُطِيعُ إِذَا أَمَرَ، وَتَسْرُ إِذَا نَظَرَ، وَتَحْفَظُهُ فِي
نَفْسِهَا وَمَالِهَا

77. ... Ebu Hureyre [radiyallahu anh] dedi ki:

"Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'e; kadınların en hayırlı olanı(n kim olduğu) soruldu. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- '(Kendisine bir şey yapmayı) emrettiğinde itaat eden, baktığında sevinç veren ve (yokluğunda) kendi (ırzı)nı ve malını koruyan kadındır!' diye cevap verdi."^[617]

Açıklama:

Hiçbir şekilde gönül bağlamaya değmeyen bu dünyanın en değerli varlığı, Resûl-i Ekrem Efendimiz tarafından "Dünyanın fayda sağlayan en hayırlı varlığı, salih (yani dine bağlı) kadındır"^[618] hadisinde geçtiği üzere **salih/dinine bağlı kadın** olarak belirtilmiştir. Zira erkeğini bu değersiz dünya hayatına kapılıp mahvolmaktan koruyan, dine bağlı kadındır. Böyle asil bir varlık, kocasını hem şehvet girdabında boğulmaktan kurtarır hem de onu daha fazla dünyalık kazanmaya zorlamayarak gayr-i meşrû kazanç yollarına dalmaktan korur. Böyle olmadığı takdirde, dünya hayatı geçici de olsa, bir faydalanma yerinden çok bir azap yeri, çilehâne olur. Bu hâli Resûl-i Ekrem Efendimiz bir başka hadisinde ne güzel anlatır:

"İnsanı mutlu eden üç şey vardır: Dine bağlı kadın, iyi bir ev, iyi bir binek.

"İnsanı mutsuz eden üç şey ise kötü bir kadın, kötü bir ev, kötü bir binektir."^[619]

Nitekim Tevbe sûresinin 34 ve 35. âyetleri inince, ashâb-ı kirâm büyük bir telâşa kapılmıştı. Bu âyetlerde zekât ve sadaka vermeden dünyalık biriktirenlerin dayanılmaz işkencelere uğratılacağı anlatılıyordu. Peygamber Efendimiz onların endişe ve korkularını şu sözleriyle giderdi:

"Siz Allah'a şükreden bir kalbe, O'nu anıp zikreden bir dile ve mümine bir kadına sahip olmaya bakın.

Böylesi bir kadın, âhireti kazanmanıza da yardımcı olur."^[620]

Hz. Ali [radiyallahu anh], "**Rabbenâ âtinâ fi'd-dünyâ hasene ve fi'l-âhireti hasene**"^[621] (Rabbimiz bize dünyada da iyilik ver, âhirette de iyilik ver) âyetindeki "hasene" ifadesini, 'dine bağlı kadın' diye tefsir etmiştir.

Peygamber Efendimiz bir başka hadis-i şerifinde, kadının genellikle *malı, soyu veya güzelliği* gibi sebeplerle eş olarak seçildiğini belirttikten sonra: "*Sen dine bağlı olan kadınla evlen ki, mutlu olabilesin*" buyurmuştur.^[622] Çünkü dine bağlı kadın, İmam Gazzâlî'nin de dediği gibi, kocasının dinî vazifelerini hakkıyla yerine getirmesine yardım eder. Dinine bağlı olmayan kadın ise kocasını dinin gereklerini yapmaktan alıkoyabileceği gibi, onu kötü yollara da sürükleyebilir.

Konumuzla ilgili hadiste ise salih/dine bağlı kadının üç özelliğinden bahsedilmektedir:

Birincisi: "Emrettiği zaman itaat eder."

Emir: İstemek, bildirmek, nasihat etmek, beyan etmek, rica etmek, emir buyurmak gibi anlamlara geliyor. Emir, Arapça'da âmir olanın, hâkim olanın sözü olarak kullanılıyor.

Mesela müminlere "emr-i ma'ruf" yapmak emredilmiş; yani "iyiliği emretmek..." Elbette "kaba güçle iyilik emretmek"ten bahsedilmiyor. İyiliğe ancak güzel sözle yönlendirebilirsiniz. Burada "emir" kelimesi söyleyene, "sen söylediğin sözün emiri ol, konuya hâkim ol ve bilmeyene nasihat et" anlamında kullanılıyor.

Nisâ suresinin 34. âyeti gereği erkek, evin hâkimi olduğu için onun karısından istekleri hadis-i şeriflerde emir olarak geçiyor. Erkeğin "Karıcığım, bana bir çay verebilir misin?" sözü de emirdir, zira "emîr"ın yani beyin sözüdür. Yoksa burada erkeğin "Bana çay getir" gibi kaba bir cümle kullanılması kastedilmiyor. Çünkü Kur'ân-ı Kerim'de Yaradanımız, kadın ve erkeğe "Sözün en güzelini söyleyin"^[623] buyuruyor.

Kabalık zaten mümine yakışan bir davranış modeli değil. Peygamber Efendimiz, hiç kimseye -yanında çalışanlara bile- "Bunu niye böyle yaptın?" diye sert bir söz söylememiş, kadınlara, çocuklara, çalışanlara son derece şefkatli davranmıştır.

"Kapının yanında hanımın efendisine (seyyidihâ) rastladılar."^[624]

Rabbimiz kadının kocası geldiğinde kocasını "seyyidi" yani "efendisi" kelimesi ile tanımlamış. Erkeğin efendiliğini kabul etmek kadını köle yapmaz. Efendinin eşi yapar. Kralın eşi kraliçedir. Kadın erkeği köle yaparsa da kölenin karısı olur.

İkincisi: "Baktığında sevinç verir." Bakıldığında sevinç duyulmasının şartı; güler yüzlü, bakımlı ve süslü olmak şeklinde anlaşılıyor.

Kadına ss yakışır. Kadın kendine zen göstermeli, bakımlı olmalıdır: Bir erkeğin bir kadına baktığında hoşuna gidecek şey, güler yüzden sonra kadının süslenmiş olmasıdır. Bakımlı ve süslenmiş bir kadına bakan koca, sevinç duyar. Erkekler için görünüş çok önemlidir. Günümüzde boşanma sebeplerinde erkeklerin en çok gösterdiği sebep, "Kendine hiç bakmıyordu" oluyormuş.

Hanımların eşlerinin yanında giyinip sslenmeleri ve aralarındaki ilişkiyi karı-koca ilişkisi şeklinde tutmak için gayret göstermeleri iyi olur yaşları eğer doksan olmadıysa...

Erkeğe de kadına benzeyecek şekilde süslenmek yasaklanmış. Erkeğin ss de erkeksi olmalı, erkek temizlik ve şahsi bakımına dikkat etmeli.

Kadının sslenmesinin en çok faydası da kendine. Kadınlar aynada iyi gördüğü kadar kendini iyi hisseder. "ocuğu oyundan, kadını süsten men ederseniz fitratları bozulur" diye bir söz vardır.

Bu durumda kadının neşeli, çocuksu yanını kaybetmemesi lazım.

Üçüncüsü: "(Kocasının yokluğunda) kendi (ırzı)nı ve malını koruyan kadındır."

Sliha kadın, kocasının hata ve kusurlarını onun yüzüne vurmayan, bunlarla onu utandırmayan kadındır. Sevginin bir numaralı düşmanı "yermek"tir. Kişi yerildiği zaman sevilmediğini düşünür, hele bir de söyleyiş tarzı hoş değilse. Oysa belki eleştiren kişi onun iyiliği için söylüyordur, fakat çoğu zaman üslup sözün önüne geçebilir.

İnsanların değiştirebileceği ve değiştiremeyeceği şeyler vardır. Kadın ya da erkek fark etmez, kişi değiştiremeyeceği bir konuda tenkit aldığında kendini çaresiz hisseder ve eleştiren kişiye karşı olumsuz duygular beslemeye başlar. Mesela insanlar fiziki yönlerini değiştiremezler. Eşinin; kaşı-gözü, saı-başı, boyu gibi konularda eleştiri yapan biri onu derinden yaralar.

Ya da ailesi ile ilgili konularda yapılan eleştiriler de böyledir. Kişi ailesini de onların huyunu da değiştiremez. Aile ile ilgili eleştirileri kişiler kendi üzerlerine alırlar. Bir kadın kocasına onun annesi ile ilgili olumsuz şeyler söylüyorsa -ki bu olumsuzluklar kayınlıdede gerçekten var da olsa erkek çok incinir- ve karısı "annen kötü" anlamında sözler söylediğinde erkek bu sözleri "sen kötü bir kadının kötü oğlusun" diye anlar.

Hadis-i şerifte kendi hakkında, bir de malı hakkında erkeğin eksiklikleri yüzüne vurmayan kadının sliha vasıfları taşıdığından bahsediliyor. İş ve mal-mülk konusu da birçok erkeğin en hassas oldukları konulardan biri, hatta en önceliğidir. Bazı erkekler gücü erkeklik ile bağlantılı görürler. Bu yüzden erkek işi ve kazancı konusunda eleştirildiği zaman bunu erkeğliğine bir saldırı olarak algılar. Bu da eşinden soğumasına sebep olur.

Kısaca, sliha kadın, şikâyet eden değil, şükreden kadındır. Ktleyen, söylenen, şikâyet eden kadın başta kendi hayatını, sonra da erkeğin ve çocukların hayatını yer bitirir. Erkekler kadının nazık, şefkatli, sabırlı, tatlı ve şartsız sevgisini aldıklarında onlar da sevgilerini rahat gösterirler. Bu meziyetler kadına dünya ve ahiret mutluluğu olarak döner.

✽

۷۸- أَخْبَرَنَا شُعَيْبُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ قَالَ: حَدَّثَنِي

شُعَيْبٌ قَالَ: حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ قَالَ: أَخْبَرَنِي يَحْيَى، أَنَّ بُشَيْرَ بْنَ يَسَّارٍ،

أَخْبَرَهُ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مَخْصَنِ أَخْبَرَهُ عَنْ عَمَّةٍ لَهُ أَنَّهَا دَخَلَتْ عَلَى

رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ لِبَغِضِ الْحَاجَةِ فَقَضَى حَاجَتَهَا فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَذَاتُ زَوْجٍ أَنْتِ؟» قَالَتْ: نَعَمْ قَالَ: «كَيْفَ أَنْتِ

لَهُ؟» قَالَتْ: مَا الْوَهْ، إِلَّا مَا عَجَزْتُ عَنْهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «انْظُرِي أَيْنَ أَنْتِ مِنْهُ، فَإِنَّهُ جَنَّتِكَ وَنَارُكَ»

78. ... Abdullah bin Mıhsan [rahimehullah] yoluyla **halası** anlatıyor:

"Abdullah bin Mıhsan [rahimehullah]'ın halası (bir gün) Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in yanına girdi. Bunun zerine Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem], (onun) bazı ihtiyaçlarını gidermek için kalktı. Derken onun bazı ihtiyaçlarını giderdi. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] ona:

- 'Senin bir kocan var mı?' diye sordu. Halası:

- 'Evet (var)!' dedi. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- 'Sen ona karşı nasılsın?' diye sordu. Halası:

- 'Gücümün yetmediği şeyler dışında ona karşı hiçbir şey eksik etmem!' diye cevap verdi. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- 'O halde, sen, onun neresinde olduğuna (iyi) bak. Çünkü kocan senin cennetin ve cehennemindir!' buyurdu. ^[625]

✽

٧٩- أَخْبَرَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ
بُشَيْرِ بْنِ يَسَارٍ،

عَنْ حُصَيْنِ بْنِ مِخْصَنٍ، عَنْ عَمَّةٍ لَهُ أَنَّهَا أَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِحَاجَةٍ فَلَمَّا فَرَغَ مِنْ حَاجَتِهَا قَالَ: «أَذَاتُ زَوْجٍ
أَنْتِ؟» قَالَتْ: نَعَمْ قَالَ: «فَكَيْفَ أَنْتِ لَهُ؟» قَالَتْ: مَا أَلُوهُ إِلَّا مَا
أَعْجَزُ عَنْهُ قَالَ: «انْظُرِي أَيْنَ أَنْتِ مِنْهُ، فَإِنَّهُ جَنَّتِكَ وَنَارُكَ»

79. ... Husayn bin Mihsan [rahimehullah] yoluyla **halası** (radiyallahu anha) anlatıyor:

"Husayn bin Mihsan [rahimehullah]'ın halası, (bir gün) bir ihtiyacı(nı) gidermek için Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in yanına geldi. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] onun ihtiyacını giderdi. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] ona:

- 'Senin bir kocan var mı?' diye sordu. Halası:
- 'Evet (var)' diye cevap verdi. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] ona:
- 'Sen ona karşı nasılsın?' diye sordu. Halası:
- 'Gücümün yetmediği durumlar hariç ona karşı hiçbir şeyi eksik etmem!' diye cevap verdi. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:
- 'O halde, sen, onun neresinde olduğuna (iyi) bak. Çünkü kocan, senin cennetin ve cehennemindir!' buyurdu."[\[626\]](#)

✽

٨٠- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ: حَدَّثَنَا
يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ بُشَيْرِ بْنِ يَسَارٍ،

عَنْ حُصَيْنِ بْنِ مِخْصَنٍ قَالَ: حَدَّثَنِي عَمَّتِي، أَنَّهَا أَتَتْ النَّبِيَّ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ... نَحْوَهُ

80. ... Husayn bin Mihsan [rahimehullah] dedi ki:

"Halam bana şunu anlattı:

Halam (bir gün) Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e geldi... (bu hadisi) benzer lafızla nakletti."[\[627\]](#)

✽

٨١- أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا يَغْلَى قَالَ: حَدَّثَنَا
يَحْيَى، عَنْ بُشَيْرِ بْنِ يَسَارٍ،

عَنْ حُصَيْنِ بْنِ مِخْصَنٍ، أَنَّ عَمَّةَ لَهُ أَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ... نَحْوَهُ

81. ... Husayn bin Mihsan [rahimehullah] anlatıyor:

"Husayn bin Mihsan [rahimehullah]'ın halası, (bir gün) Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'e geldi... (bu hadisi) benzer lafızla nakletti."[\[628\]](#)

✽

٨٢- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، وَمُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَا: حَدَّثَنَا
يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ يَغْنِي الْقَطَّانَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ وَهُوَ
الْأَنْصَارِيُّ عَنْ بُشَيْرِ بْنِ يَسَارٍ،

عَنْ حُصَيْنِ بْنِ مِخْصَنٍ، أَنَّ عَمَّةَ لَهُ أَتَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ ... نَحْوَهُ

82. ... Husayn bin Mihsan [rahimehullah] anlatıyor:

"Husayn bin Mihsan [rahimehullah]'ın halası, (bir gün) Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e geldi... (bu hadisi) benzer lafızla nakletti." [\[629\]](#)

❁

٨٣- أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا يَزِيدُ قَالَ: أَخْبَرَنَا
يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ أَنَّ بُشَيْرَ بْنَ يَسَارٍ، أَخْبَرَهُ
عَنْ حُصَيْنِ بْنِ مَخْضَنٍ، أَنَّ عَمَّةَ لَهُ أَتَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ نَحْوَهُ

83. ... Husayn bin Mihsan [rahimehullah] anlatıyor:

"Husayn bin Mihsan [rahimehullah]'ın halası, (bir gün) Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e geldi... (bu hadisi) benzer lafızla nakletti." [\[630\]](#)

❁

٨٤- أَخْبَرَنَا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ:
أَخْبَرَنِي مَالِكٌ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ بُشَيْرِ بْنِ يَسَارٍ،
عَنْ حُصَيْنِ بْنِ مَخْضَنٍ، أَخْبَرَهُ أَنَّ عَمَّةَ لَهُ أَتَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحْوَهُ

84. ... Husayn bin Mihsan [rahimehullah] anlatıyor:

"Husayn bin Mihsan [rahimehullah]'ın halası, (bir gün) Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e geldi... (bu hadisi) benzer lafızla nakletti." [\[631\]](#)

❁

٨٥- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الْحَكَمِ قَالَ: حَدَّثَنَا
شُعَيْبٌ قَالَ: حَدَّثَنَا اللَّيْثُ قَالَ: حَدَّثَنَا خَالِدٌ، عَنْ ابْنِ أَبِي هِلَالٍ،
عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ بُشَيْرِ بْنِ يَسَارٍ،
عَنْ حُصَيْنِ بْنِ مَخْضَنٍ قَالَ: أَخْبَرْتَنِي عَمَّتِي أَنَّهَا دَخَلَتْ عَلَى
رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَتَسْأَلَهُ عَنْ شَيْءٍ فَقَالَ: «أَذَاتُ
زَوْجٍ أَنْتِ؟» قَالَتْ: نَعَمْ قَالَ: «فَكَيْفَ أَنْتِ لَهُ؟» قَالَتْ: يَا رَسُولَ
اللَّهِ لَا أَلُوهُ قَالَ: فَأَخْسِنِي، فَإِنَّهُ جَنَّتُكَ وَنَارُكَ

85. ... Husayn bin Mihsan [rahimehullah] anlatıyor:

"Halam bana şunu bildirdi: Halam (bir gün) bir şey sormak için Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in yanına girdi. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] ona:

- 'Senin kocan var mı?' diye sordu. Halam:

- 'Evet (var)!' dedi. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- 'Sen ona karşı nasılsın?' diye sordu. Halam:

- 'Ey Allah'ın Resûlü! Ona karşı hiçbir şey eksik etmem!' dedi. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- '(Kocana) iyi davran. Çünkü o senin cennetin ve cehennemindir!' buyurdu." [\[632\]](#)

Açıklama:

Husayn bin Mihsan yoluyla halasından nakledilen 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84 ile 85 nolu hadisleri konu

bağlamında değerlendirmek gerekirse;

İnsanın kendini gerçekleştirebilmesi ve amacına ulaşabilmesi için -kendi irade ve çabası yanında- dayanışma ve yardımlaşmaya ihtiyacı vardır. Bu dayanışma ve yardımlaşma İslam'a göre, merkezden çevreye doğru şu daireler içinde gerçekleşecektir: Aile, komşu, millet (kavim), ümmet (İslam kavimleri, milletleri) ve insanlık. Dairelerin merkezinde aile, sonra komşular ve yakınlar, sonra millet, sonra ümmet ve nihayet insanlık vardır.

Merkez aynı zamanda temeldir; aile temeli olmadan diğer yapıların oluşması, varlıklarını koruması mümkün değildir. Dayanışma ve yardımlaşma bir davranış biçimidir; her davranış biçimi gibi bunun da motiflere ihtiyacı vardır; aileyi kurmaya ve aile içinde dayanışma ve yardımlaşmaya iten başlıca motifler cinsel güdü, sevgi, korku, güvenlik ihtiyacı, eğitim ve devamlılık arzusudur.

İslam aileyi kurarken bütün bu motifleri gözönüne almış, gerekli teşvik ve yönlendirmeleri yapmıştır. İstikrarlı, huzurlu, verimli bir aile hayatı için gerekli bulunan hukukî ve ahlâkî düzenlemeleri ilahî irşad doğrultusunda yapmış, aile hayatının değişime açık yönlerini örf, adet ve gelişmelere bırakmıştır. Kitap ve Sünnet'ten hareketle ortaya konmuş bulunan İslam aile hukuku (evlenme, boşanma) ciltlere sığmayacak zenginliktedir. Ailede roller, yardımlaşma, nafakanın çoğunluğu ve niteliği, sosyal ilişkiler gibi konularda değişime açık bulunan hüküm ve uygulamalar örf ve âdete bırakılmış, bunların ma'rufa yani Müslümanlar'ın iyi, güzel, uygun bulmalarına göre yürütülmesi istenmiştir.^[633]

Ailenin bir okul, ibadethane, sıcak ve aydınlık bir yuva, sığınak, sosyal iletişim birimi ve keyifli nüfus üretim kaynağı olabilmesi için diğer aile fertlerinden önce karı-koca arasında karşılıklı sevgi, saygı ve sefkatin bulunması gerekir.

Genişten dara doğru birbiri içine girmiş, biri diğerini tamamlayan ve koruyan insanlık, ümmet, kavim, kabile ve aile halkalarının çekirdeğini İslam'da vazgeçilmez bir kurum olarak aile teşkil etmektedir. İslam'ın ve Peygamber Efendimiz'in [sallallahu aleyhi ve sellem] ona verdiği önem ve bu öneme uygun eğitim, yönlendirme ve düzenlemeler sayesinde İslam ailesi, asırlar boyu kendisinden bekleneni vermiştir, vermektedir.

Evlilik akdi karşılıklı haklar ve vazifeler getiren bir akittir. Birbirine evet diyen eşler, karşılıklı hak, menfaat ve namusa riayet sözü de vermiş olurlar. Aile reisliği dışında haklar ve menfaatler eşitlik esasına göre dengelenmiştir:

"Onların (yani kadınların) normal ölçüler içinde vazifeleri kadar hakları da vardır; erkeklerin ise onların üstünde bir dereceleri vardır."^[634]

Buradaki "derece"den maksat, aile reisliğidir. En küçük topluluklarda, hatta yolculuk gibi geçici olanlarında dahi bir başkan ve düzen isteyen İslam'ın, bir ömür sürecek olan evlilik birliğinde bir aile reisi ve düzeni istemesi tabiidir. Reislik daha ziyade ailenin dışa karşı temsilinde ve korunmasında kendini gösterdiğine göre, yaratılıştan gelen vasıflarıyla erkeğin buna daha uygun olduğu da ortadadır. Kocanın reisliği kadının sosyal ve hukukî şahsiyetini gölgelemez; kadın haklarını kullanır, malı kendisine aittir, dilediği gibi tasarruf eder, soyadını da kullanabilir... Bir başka hadiste hem erkek ve hem kadın çobana benzetilmiştir, her ikisine de sorumluluk sahalarında görevler verilmiştir.^[635]

Erkeğin, kadınlar üzerinde güçlü olmasının veya evin lideri olmasının anlamı, kadının başına musallat olan, her isteği mutlak surette yerine getirilecek bir hâkim olma anlamında değildir.

Bu ifade erkeğin, evin idarecisi ve işlerini yürüten olduğu anlamına gelmektedir. Sultanın ve hükümün bu işin içinde yeri yoktur. Bu nedenle kadın kocasının sözüne cevap verebilir, onunla tartışabilir ve söylediği şeylerde karşılıklı olarak görüş alışverişinde bulunabilir. Çünkü kadın ve koca, bir bütünün iki parçasıdır; amir ve memur değildirler yahut hâkim ve mahkûm değildirler. Ancak evin idaresi hususunda yetkiyi elinde bulunduran iki insan gibidirler. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] evinde böyle idi ve eşlerine karşı böyle davranırdı. Devlet başkanı olmasına rağmen evinde baskıcı bir başkan değildi.

Buradan anlaşılıyor ki, erkeğin kadın üzerinde kuvvetli olması emir, yani idare açısından, yoksa hâkimiyet ve baskı açısından değildir; kadının da görüşü alınır ve onunla tartışılabilir.

Bu bağlamda İslam hukuku açısından ailede eşlerin amaca uygun olarak seçilmesi çok önemlidir. İnsanların eş seçiminde kullandıkları ölçüler farklıdır ve çoğu kez geçici hevesler ve zevklerin etkisi söz konusudur. Bu sebeple Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] Efendimiz ümmetini eş seçimi konusunda uyarmış ve sağlam ölçüler getirmiştir. Bir hadiste şöyle buyurmuştur:

"Kadın dört özelliğinden dolayı seçilir: Malı, soyu soppu, güzelliği ve dine bağlılığı; evlilikten hayır görmek için eşin dine bağlı olanını seç."^[636]

Peygamberimizin bu değerlendirmelerine göre eş seçiminde öncelik, dine bağlılık ve ahlaka verilecek, diğer iyi ve güzel vasıflar önem bakımından ikinci sırada tutulacaktır.

Eşlerin bahtiyarlığı çok önemlidir. Aile yuvası bunun için kurulmuştur. Eşler bir bütünün iki parçası oldukları için birbirlerine her zaman ihtiyaç duyarlar. Huzuru ancak birlikte yakalayabilirler.

Aile reisi aile fertlerini mutlu etmeyi hedef almalıdır. İnsanın mutlu olması her şeyden önce iyi bir din kültürü almasıyla mümkündür. Bu sebeple aile reisi idaresi altındakilere öğrenilmesi farz olan bilgileri öğretmeli ve böylece onları yakıtı insanlar ve taşlar olan cehennem ateşinden korumalıdır.^[637] Sonra onları en iyi şekilde yedirip giydirmeli, en iyi meskenlerde yaşatmaya gayret etmeli ve onların birbirleriyle iyi geçinmelerini sağlamalıdır.

Bir kadın kocasına karşı sorumlu olduğunu düşünerek evini imkânları ölçüsünde en güzel şekilde tanzim etmeli, kocasının haklarını korumalı, malını israf etmemeli ve ona her türlü ihanetten sakınmalıdır. Onun önemli bir görevi de çocuklarını iyi bir insan ve iyi bir müslüman olarak yetiştirmeye çalışmak, bilgi, görgü, eğitim ve öğretimleriyle ilgilenmektir.

Eşlerin birbirlerine karşı görevleri vardır. Mutlu bir hayat sürebilmek için bu görevleri kusursuz yapmaya çalışmaları gerekir.

Hadisin konumuzla ilgili yanı ise şudur: Evli bir kadın, evliliğin gereği olarak kocasına karşı bazı sorumluluklar taşır. Evin idaresi, eşyaların muhafazası, namus ve iffetin korunması, görev ve sorumluluklarının başlıcasıdır. Bu durumda, kadın kocasına veya evine karşı sorumluluklarını yerine getiremeyecek olurlarsa Yüce Allah bu konuda kocaya hitaben şöyle buyurmaktadır:

“Şayet itaat ederlerse, onlara karşı haddi aşmayın.”^[638]

Yuvasının mutlu ve huzurlu olmasını isteyen, kocasını hiçbir şekilde elinden kaçırmamayı arzu eden bir kadın, Peygamber Efendimiz'in hadisimizde geçen **“kocan senin cennetin ve cehennemindir”** şeklindeki uyarısına önem vermelidir. Çünkü eşler, birbirlerini tehlikelerden koruyan birer elbise sayılmışlardır.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/184 (8912); Nesâî, Nikâh 14 (3179). Ayrıca bk. Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, II, 251, 432, 438; Hâkim, el-Müstedrek, II, 161-162; Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, VII, 82; Şuabu'l-İman, III, 87.

Müslim, Radâ' 64 (1467); Nesâî, Nikâh 15; İbni Mâce, Nikâh 5 (1855); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 2/449, 497.

Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 1/168.

İbni Mâce, Nikâh 5.

el-Bakara suresi, 2/201.

Buhârî, Nikâh 15; Müslim, Radâ' 53.

el-İsrâ suresi, 17/53.

Yûsuf suresi, 12/25.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/184 (8913); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, IV, 341; İbni Ebi Şeybe, el-Musannef, IV, 304; Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat; Hâkim, el-Müstedrek, II, 189; Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, VII, 291; el-Âdâb, s. 63; Şuabu'l-İmân, III, 87.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/185 (8914). Ayrıca bk. Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 45/341 (27352); Hâkim, el-Müstedrek, 2/206 (276); Humeydî, el-Müsned, 1/349 (358); Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, 25/183 (449).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/185 (8915). Ayrıca bk. Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 31/341 (19003).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/185 (8916). Ayrıca bk. Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 31/341 (19003).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/185 (8917). Ayrıca bk. Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 45/341 (27352).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/185 (8918). Ayrıca bk. Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 45/341 (27352).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/185 (8919). Ayrıca bk. Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, 25/183 (448); İbni Ebi Şeybe, el-Musannef, 3/557 (17125).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/186 (8920). Ayrıca bk. Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat, 1/168 (528);

en-Nisâ suresi, 4/19.

el-Bakara suresi, 2/228.

Buhârî, Nikâh 80, 89.

Buhârî, Nikâh 15.

et-Tahrîm suresi, 66/6.

en-Nisâ suresi, 4/34.

21. KOCASININ YATAĞINDAN KÜSMÜŞ VAZİYETTE AYRI GECELEYEN KADIN

٨٦- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى، عَنْ خَالِدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ زُرَّارَةَ،

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا بَاتَتِ الْمَرْأَةُ هَاجِرَةً لِفِرَاشِ زَوْجِهَا لَعَنَتَهَا الْمَلَائِكَةُ حَتَّى تَرْجِعَ»

86. ... Ebu Hureyre [radiyallahu anh] yoluyla Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmaktadır:

“Kadın, küs olarak kocasının yatağından ayrı gecelediği zaman geri dönünceye kadar melekler o kadına lânet eder.”^[639]

Açıklama:

Gerek İslam dininin aslî kaynaklarında yer alan hükümler gerekse asırlar boyu çeşitli bölge ve toplumlarda süregelen uygulamalar sonucu oluşan İslam hukuk kültürü, kadının hakları ile sorumlulukları, aile ve toplum içindeki rolü, konumu ve kendisinden beklenen ödevler arasında uyum ve dengeyi gözetmeye özel bir önem vermiştir. Öte yandan hak ve sorumlulukların dağılımı, cinslerin imkân ve kabiliyetleriyle de yakından ilgilidir.

Kadının hakları yanında sorumlulukları da vardır. Kadınların hakları ile sorumlulukları birlikte ele alındığında, İslam'ın adalet, hakkaniyet ve denge ilkesinin bu alanda da geçerli olduğu görülür.

Zaten evlenip iffeti koruma, cinsel arzularını meşrû ölçüler içerisinde giderme, sağlıklı ve düzenli bir cinsellik dinin emrettiği ve teşvik ettiği bir husustur.

İnsanın diğer dünyevî lezzet ve menfaatlerde olduğu gibi cinsellik konusunda da çoğu zaman bencillik ve aşırılığa kaçması, bedeninin arzu ve duygularına kapılıp barbarca bir çekişmeye girmesi kuvvetle muhtemel olduğundan, İslam'da cinsel eğitim ve cinsî ihtiyacın tatminiyle ilgili birçok düzenleyici ve emredici kurallar konmuştur.

İslamî anlayışa göre her cinsin kendine has ve diğerinde bulunmayan bazı özellikleri vardır; dolayısıyla cinsler karşılıklı olarak birbirini tamamlar. Cinsiyetler arasında hem bir bütünleşme ve tamamlayıcılık hem de rekabet söz konusudur. İslam, cinsiyetlerin birbiriyle çatışan değil, birbirini bütünleyen özellikler olduğunu gösteren bir insanlık düzeni getirmiştir. İslam aile düzeni, erkek ve kadının mümkün olan en üst seviyede kendi cinsî rollerinin gerektirdiği sorumlulukları yerine getirmesine dinî bir anlam kazandırmıştır.

^[640]

Yüce Rabbimiz kadını ve erkeği mutlu olmaları için yaratmış, bahtiyarlığı birbirinde bulmalarını istemiştir. Bunun için onları birbirine muhtaç kılmış ve kendilerine verdiği güzel duygularla bu ihtiyacı hissettirmiştir.

Bu birlikte oluşun âhenkli yürümesi için erkeği evin reisi yapmış, kadına da yuvanın huzuru için kocasıyla iyi geçinmeyi emretmiştir. Zaten dinimiz, birden fazla insanın bulunduğu yerde, içlerinden birinin başkan olup diğerlerinin ona uymasını prensip edinmiştir. Birliğin ve dirliğin sağlanması için bunu zarurî görmüştür.

İşte bu sebeple kadın, dinî bakımdan yasak olmayan meşru her konuda kocasının sözünden çıkmayacak, kocasının sevmediği şeyleri yapmayacak, onu memnun ve mutlu etmeye çalışacaktır. Erkek de bir koca olarak aynı şekilde karısını üzmemeye, onu kırmamaya, yapılması uygun olan isteklerini yapmaya gayret edecektir.

Bu bağlamda konu başlığımız “kadının kocasına itaat etmesi” olduğu için hadisimizde kadının, meşru bir mazereti olmaksızın kocasının yatağından ayrı gecelemeğinin doğru olmadığına vurgu yapılmaktadır.

Peygamber Efendimiz bu hadiste erkeğin koca olarak gerek meşru çeşitli isteklerine ve gerekse cinsel ihtiyaçlarına değer vermenin ve bunun gereğini yapmanın önemini dile getirmiştir. Bunu da “Kocanın yatağını terk etme” şeklinde nezih ifadeleriyle anlatmak istemiştir. Kocasının bu yöndeki isteklerini yerine getirmeyen kadının, meleklerin lânetini üzerine çekeceğini ve dolayısıyla böyle bir davranıştan kaçınması gerektiğini belirtmiştir.

Karı-koca genellikle geceleri yalnız kaldıkları için hadis-i şerifte “geceleme” ifadesi kullanılmıştır. Kocasını geceleyin öfkeliendiren kadına meleklerin lâneti sabaha kadar devam edeceğine göre, onu gündüz öfkeliendiren kadına meleklerin lânetinin sabahtan akşama kadar devam edeceği, sözün gelişinden anlaşılmaktadır.

Kocanın çeşitli isteklerine veya cinsel arzularına kadının saygılı olmasını yadırgayanlar olabilir. Kadının bir robot olmadığı, kendisini eşinin isteklerini ve ihtiyaçlarını yerine getirmeye her zaman hazır hissedemeyeceği, zira onun da bir dünyası, zevki ve arzusu bulunduğu söylenebilir. Bu itiraz doğrudur. Kadın da bir insan olduğuna göre zaman zaman onun da sıkıntıları, üzüntüleri, sinirlilik hâlleri bulunabilir. Ama bu hâller ona kocasını öfkeliendirmeye, yuvanın huzurunu tehlikeye atma hakkını vermez. Ruhsal bir gerginlik içinde bulunuyorsa, bunu kocasına söyler ve ondan anlayış bekler. O zaman ilahî lânetten de

kurtulmuş olur. Sebepsiz yere kocasını reddeden, onu darıltacak şekilde sözlü ve fillî davranışlar gösteren kadınlar haklı görülemez. Çünkü erkek de kadında mutlu edilmeyi isterler.

Konuya bir de şu açıdan bakmalıdır:

İnsanın maddî ve ruhsal yapısını herkesten fazla, onu yaratan bilir. Belli mazeretleri dışında kadının kocasını reddetmemesi ısrarlı bir şekilde emredildiğine göre, özellikle cinsel arzuları frenleme bakımından erkeğin daha zayıf, kadının daha güçlü olduğu anlaşılmaktadır.

Burada bir başka gerçek daha hatırlanmalıdır. Âyet-i kerîmede “**kadının erkek için bir elbise, erkeğin de kadın için bir elbise olarak yaratıldığı**” belirtilmektedir.^[641] Elbise insanı her türlü dış tesirden koruyan bir mahfazadır. Demek ki eşler birbirini her türlü tehlikeden ve özellikle günâha götürecek kötü duyguların etkisinden korumakla yükümlüdür.

Özetle; eşler arasındaki karşılıklı ilişkiyi maddî ve manevî diye ikiye ayırmak mümkündür: Manevî ilişkinin hedefi; hayatın iniş ve yokuşlarını beraber kat etmek, evi bir huzur ve saadet yuvası haline getirmek, ebedî saadete vasıta kılmaktır. Maddî ilişkilerin hedefi ise şehvî arzu ve isteklerin, yaratılış gayesine en uygun bir ölçü içinde tatminini ve neslin devamını sağlamaya çalışmaktır.

۸۷- أَخْبَرَنَا هَئَاذُ بْنُ الشَّرِيفِ، عَنْ مُلَازِمِ بْنِ عَمْرِو قَالَ: حَدَّثَنِي

عَبْدُ اللَّهِ بْنُ بَدْرٍ، عَنْ قَيْسِ بْنِ طَلْقٍ،

عَنْ أَبِيهِ طَلْقِ بْنِ عَلِيٍّ قَالَ: سَمِعْتُ نَبِيَّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

يَقُولُ: «إِذَا الرَّجُلُ دَعَا زَوْجَتَهُ لِحَاجَتِهِ فَلْتَأْتِهِ، وَإِنْ كَانَتْ عَلَى

الشُّوْرِ»

87. ... Talk bin Ali [radiyallahu anh] dedi ki:

“Ben Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in şöyle buyurduğunu işittim:

Erkek, hanımını bir ihtiyacı için çağırır da kadın, ocağın başında bile olsa kocasının yanına gelsin.”^[642]

Açıklama:

İslam dini, toplumun en küçük çekirdeğini ve temelini oluşturan aileye büyük bir önem verir. Aile hayatında karşılıklı uyum içinde huzurlu bir ortamın oluşması, her şeyden önce karı ile kocanın birbirinin hak ve hukukuna saygılı olmalarına, sevgi ve şefkat esasına dayalı ilişkilerin düzenli bir şekilde devamına bağlıdır.

Kadın ve erkek, bir elmanın iki ayrı yarısı gibi, birbirini tamamlayan, biri diğerine muhtaç olan ve ilahî hikmet gereği bu duygularla yaratılıp donatılmış iki farklı cinsiyettir.

Bu ikisinin birleşmesiyle ortaya çıkan aile hayatının uyumlu bir şekilde devam etmesi için Cenâb-ı Hak erkeği evin reisi yapmış,^[643] kadına da yuvanın huzuru açısından kocasıyla iyi geçinip ona itaat etmesini emretmiştir.

Birden fazla insanın bulunduğu her yerde içlerinden birinin reis olması, diğerlerinin de ona uyması birlikte ve ahenkli bir şekilde yaşamının zaruretlerindendir.

Bu açıdan bakılınca, dinî yönden yasak olmayan her hususta toplum içinde başkan mevkiinde bulunana, ailede reis olana uyulması gerekir. Kadın, kocasının meşrû olan emir ve isteklerine karşı çıkmamalı, erkek de aynı şekilde hanımına asla zulmetmemeli, onu üzmemeli, uygun olan arzu ve isteklerini yerine getirmelidir.

Dinimiz, karı ile kocanın birbirlerinin hak ve vecibelerine saygılı olmaları gereğini onlara çeşitli vesilelerle hatırlatır. Anlayış ve hoşgörü, sevgi ve saygı, hak ve hukuka riayet bütün meselelerin çözümünde yegâne çaredir. Ailenin reisi olan kocanın hakkı, bir hanım için öyle ki nafil oruç tutmaktan bile daha önce gelir.

^[644]

Eşler bir bütünün iki parçası oldukları için birbirlerine her zaman ihtiyaç duyarlar. Huzuru ancak birlikte yakalayabilirler. Gönül huzuruna kavuşmanın önemli bir yolu, birbirlerinin çeşitli ihtiyaçlarını ve isteklerini gidermektir. Zaten hadisimizde de bu anlamda “ihtiyaç” ifadesi kullanılmaktadır. Bu sebeple de eşler, birbirlerini tehlikelerden koruyan birer elbise sayılmışlardır.^[645]

İnsanın günah işlemesini çok isteyen ve bundan büyük zevk duyan şeytan, kadını ve erkeği birbirine düşürmek, aralarını açmak gibi olumsuz davranışları çokça kullanır. Böyle bir durumda eşlerin yapacağı en tabii hareket; eşlerin koşup birbirine sığınması ve tehlikeli duyguların tesirinden eşinin yardımıyla kurtulmasıdır.

Konu başlığımız “kadının kocasına itaat etmesi” olduğu için hadisimizde kadının, ocakta yemek pişirirken veya tandırda ekmek yaparken bile olsa, eşinin istekte bulunduğu şeyi geri çevirmenin doğru olmayacağını belirtirken Peygamber Efendimiz’in anlatmak istediği işte budur.

Yuvasının mutlu ve huzurlu olmasını isteyen, yasak olmayan meşrû hususlarda kocasına bağlı kalacak, kocasının hoşlanmadığı şeylerden kaçınacak, onu mutlu ve memnun etmeye gayret etmelidir. Erkek de bir koca olarak aynı şekilde hanımını üzmemekten kaçınacak, onu kırmamaya özen gösterecek, yapılması uygun

olan isteklerini yapmaya gayret edecektir.

Özetle, dinimiz aile hayatına ve huzurlu bir aile ortamının oluşmasına büyük önem vermektedir. Evliliğin bir gereği olarak, kadının kocası üzerinde hakları olduğu gibi, kocanın da hanımı üzerinde önemli hakları bulunmaktadır. İş ne kadar önemli olursa olsun meşrû bir mazereti yoksa, koca yuvasının mutluluğu için hanımının isteklerini yerine getirmeye çalışmalı ve kadın da aile saadeti açısından kocasının isteklerini yerine getirmeye çalışmalı ve gayret göstermelidir.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/187 (8921). Ayrıca bk. Buhârî, Nikâh 85, Bed'u'l-Halk 7; Müslim, Nikâh 120 (1436); Ebu Dâvud, Nikâh 39-40 (2141); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 2/255, 386, 468, 519, 528; Ebu Dâvud et-Tayâlisî, el-Müsned, s. 322 (2458); İbni Hibbân, es-Sahîh, (el-İhsan, 4162); Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, VII, 392.

Heyet, İlmihal (İslam ve Toplum), TDV, 2/124-129.

el-Bakara suresi, 2/187.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/187 (8922). Ayrıca bk. Tirmizî, Radâ' 10 (1160); İbni Ebi Şeybe, el-Musannef, IV, 306-307; İbni Hibbân, es-Sahîh, (el-İhsân, 4153); Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, VII, 292.

en-Nisâ' suresi, 4/34.

Bk. Buhârî, Nikâh 86; Müslim, Zekât 84.

el-Bakara suresi, 2/187.

22. KADININ, KOCASININ AVRET YERİNE BAKMASI

٨٨- أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى قَالَ:

حَدَّثَنَا بِهِزُّ بْنُ حَكِيمٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ جَدِّي قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ غَوْرَاتُنَا مَا نَأْتِي مِنْهَا وَمَا نَذَرُ؟ قَالَ: «اخْفَظْ غَوْرَتَكَ إِلَّا مِنْ زَوْجَتِكَ، أَوْ مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ» قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَإِذَا كَانَ الْقَوْمُ بَغْضَهُمْ فِي بَغْضٍ قَالَ: «إِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ لَا يَرَى أَحَدٌ غَوْرَتَكَ فَافْعَلْ» قُلْتُ: فَإِذَا كَانَ أَحَدُنَا خَالِيًا فَقَالَ: فَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ يُسَخِّحَ مِنَ النَّاسِ

88. ... Behz bin Hakîm yoluyla, babası Hakîm yoluyla, dedesi Muâviye bin Hayde [radiyallahu anh] dedi ki:

“Ben:

- ‘Ey Allah’ın Resûlü! Avret yerlerimizin neresini örteceğiz ve neresini (açık) bırakacağız?’ dedim. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- ‘Avret yerini, eşinden ve sahip olduğun cariyeinden başka (herkesten) koru!’ buyurdu. Ben:

- ‘Ey Allah’ın Resûlü! Bir topluluğun bir kısmı (diğer) bir kısmından (oluşan yakın akrabasından) ise (yine de hüküm böyle midir?)’ dedim. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- ‘Avretini hiçbir kimsenin görmemesine güç yetirebiliyorsan o zaman (bunu) yap!’ buyurdu. Ben:

- ‘Birimiz tek başına olunca da (yine hüküm böyle midir?)’ dedim. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- ‘Allah kendisinden utanılmaya insanlardan daha müstahaktır!’ buyurdu.”[646]

Açıklama:

Avret, insan vücudunda başkası tarafından görülmesi ayıp ya da günah sayılan yerlerdir. **Setr-i avret**, avret sayılan yerleri örtmek demektir. Avret yerlerinin namazda olduğu gibi, namaz dışında da örtülmesi ve başkalarına gösterilmemesi gerekir.

Avret kelimesi Kur’ân-ı Kerîm’de terim anlamına yakın bir şekilde iki yerde geçmiş olmakla birlikte,[647] avret yerlerinin sınır ve ölçüleri gösterilmemiştir. Kur’ân’da geçen “sev’e”[648] kelimesiyle de en dar anlamda avret yani erkek ve kadının cinsel organı kastedilmiştir. Bunun Kur’ân’da “sev’e” diye anılması, onların örtülmesinin aklın ve fitratın da gereği olduğunu göstermektedir. Bu bakımdan buna galiz avret denilmektedir.

Cinsel organların dışında nerelerin avret olduğu hususu büyük ölçüde hadislerle düzenlenmiştir. Hz. Peygamber’in bu düzenlemeyi yaparken, o dönemin giyim kuşam tarzını da dikkate aldığı açıktır.

Vücutta örtülmesi emredilen yerler erkek ve kadına göre değiştiği gibi erkek ile kadının avret yerlerinin sınırları konusunda İslam âlimleri arasında teferruatta bazı görüş ayrılıkları vardır.

Erkek için avret, yani örtülmesi gereken yerler, göbek ile diz kapağının arasındır. Bu konuda biraz daha ihtiyatlı davranan Hanefîler diz kapaklarını da avret olarak kabul ederken, diğer üç mezhep, diz kapaklarını avret saymazlar.

Kadın için avret; yüz, el ve ayak dışındaki bütün vücuttur. Onlar, yüzlerini namazda örtmedikleri gibi, ellerini ve ayaklarını da açık bulundurabilirler. Saçlarıyla beraber başları, bacakları ve kolları örtülü bulunur.

Gerek erkek gerekse kadının avret yerlerini örtmesinin farz ve başkalarının avret yerlerine bakmanın haram oluşu konusunda birçok âyet ve hadis vardır.[649] İslam hukukçularının çoğuna göre bu âyet ve hadisler, örtülmesi gereken yerleri örtmenin farz, açmanın ise haram olduğunu ifade etmektedir. Bununla beraber bu hükümlerin de bazı istisnaları vardır. “Zaruretler yasakları mübah kılar”[650] kaidesine göre doğum, sünnet gibi olaylarda, ayrıca tedavi vb. maksatlarla bakılması zarurî olan yerlere ilgililerce bakılabilir.

Karı ile kocanın birbirinin vücutlarına bakmaları konusunda herhangi bir sınırlama yoktur. “Onlar, eşleri ve cariyeleleri dışında, mahrem yerlerini herkesten korurlar; doğrusu bunlar yerilemezler”[651] âyeti ile “Eşin ile sahip olduğun cariyeleler dışında diğer insanlardan avretini gizle”[652] hadisi bu konuda esas alınan şer’î delillerdir.

Erkek, erkeğin avret yeri dışında kalan yerlerine, kadınlar da -erkeklerde olduğu gibi- birbirlerinin göbekte diz kapağı arası dışında kalan yerlerine bakabilirler. Banyo ve benzeri yerlerde yalnız başına kalındığı zamanlarda avret yerinin örtülmesi tavsiye edilmiştir. Bu konuda bir hadis-i şerifte, “Allah hayâ

edilmeye insanlardan daha lâyıktır”^[653] buyurulmuştur.

Kadın; oğlu, babası, dedesi, kardeşi, amcası, dayısı, kayınpederi ve damadı gibi kendisine nikâhı ebediyen haram olan mahremleri yanında, ziynet yeri sayılan saçını, başını, boynunu, gerdanını, dirsekten aşağı kollarını, ayaklarını ve bacaklarının diz kapağından aşağı kısmını açık bulundurabilir. Bakılması mübah olan bu yerlere sözü edilen mahremlerin dokunmaları da mübahtır.^[654]

Hadisimiz de kişinin avret yerini hanımından veya cariyesinden, kadının da avret yerini kocasından koruması gerekmediğini ifade etmektedir. Dolayısıyla âlimler, karı-kocanın birbirlerinin avret yerlerine bakmalarının caiz olduğunda ittifak etmişlerdir.

Ancak âlimler, kişinin nikâhlısının avret yerine bakmasının sahih olup olmadığına ihtilaf etmişlerdir. İmam Şâfiî, Hz. Peygamber’in, Hz. Âişe’nin avret yerini hiç görmediğini ifade eden hadisi delil getirerek eşlerin birbirlerinin cinsel organlarına bakmasının mekruh olduğunu söylemiştir. Hanefîler’e göre ise bunda bir sakınca yoktur.

Kişi şehvetle hanımından başka kimseye bakamaz. Şâfiîler, metinde geçen “hanımından ve sahip olduğun cariyenden başka herkesten avret yerini koru” ifadesini dikkate alarak, ‘kişi; erkek veya kadın her cinsten ve türden kölenin avret yerlerine bakabilir’ demişlerdir.

Yine hadisimizin metninde geçen “Bir topluluğun bir kısmı (diğer) bir kısmından” ise ifadesi iki şekilde yorumlanabilir. Şöyle ki:

Birincisi: Burada kastedilen husus, “topluluk birbirinin soyundan ise” anlamına gelebileceği gibi, yani kişi; babası, annesi, oğlu ve kızı gibi mahremi sayılan yakınlarıyla beraber bir yerde bulunsalar yine avret yerini örtmek mecburiyetinin bulunup bulunmadığını sormak, olabilir.

İkincisi: Burada anlatılmak istenilen husus; “birbirlerinin cinsinden ise, yani hepsi de kadın veya erkek ise” anlamına gelebilir. Yani erkeğin erkeklerle veya kadının kadınlarla beraber olması hâlinde avret yerini örtmek mecburiyetinin olup olmadığını sormak olabilir.

Bu soruya Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] tarafından verilen cevapta, kişinin olanca gücü ile avret yerini kimseye göstermemesi emrolunmuştur. Şu halde tedavi gibi bir zaruret hâlinde ihtiyaca göre avret yeri açılabilir. Fazlası açılmaz.

Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] bu soruya verdiği cevapta, kişinin avret mahallini bunlara da göstermemesi gerektiğini ifade etmiştir.

Hadisin son kısmında sorulan soruya verilen cevaptan, kişinin kendi başına ve yalnız olarak bir odada bile bulunduğu zaman avret yerini açmamasının uygunluğu, zira yüce Allah’a karşı daha çok hayâlî davranmanın önemi anlaşılıyor. Allah her şeyi görür. Örtüler O’nun görmesine hâşâ engel olamaz. Gaye Allah’tan saklanmak ve avret yerini ondan gizlemek değildir. Çünkü bu imkânsız bir şeydir. Gaye, Allah’ın emrine itaat, O’nun rızasına uygun hareket etmek ve sevdiğini yapmak üzere her yerde ve her zaman örtünmektir.

Yalnız kişinin tek başına olduğu zamanlarda bile avret mahallini açmasının caiz olmadığı ifade ediliyorsa da kişinin tek başına olduğu zamanlarda bile avret mahallini kapatması ile ilgili emrin hükmü vacip değil, müstehaptır.

Bununla birlikte bir kimsenin avret mahalli açık olarak halkın karşısında gezmesi haramdır.

Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 8/187 (8923). Ayrıca bk. Ebu Dâvud, Hammâm 2 (4017); Tirmizi, Edeb 20 (2794); İbni Mâce, Nikâh (1920); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, III, 5; Hâkim, el-Müstedrek, IV, 179-180; Beyhakî, es-Sünenü’l-Kübrâ, VII, 94; el-Âdâb, s. 392.

en-Nûr suresi, 24/31-58

el-A’râf suresi, 7/20-22-26-27; Tâhâ suresi, 20/121; el-Mâide suresi, 5/31.

Bk. el-A’râf suresi, 7/26; el-Ahzâb suresi, 33/13; en-Nûr suresi, 24/ 58; Müslim, Hayz 74, 78; İbni Mâce, Cenâiz 8; Ebu Dâvûd, Cenâiz 32, Hammâm 2, 3; Tirmizî, Edeb 38, 39.

Mecelle, md. 21.

el-Mü’minûn suresi, 23/6.

Tirmizî, Edeb 22.

Buhârî, Gusûl 20; İbni Mâce, Nikâh 28; Tirmizî, Edeb 22, 39.

Mehmet Şener, “Avret”, DİA, 4/126.

23. KADINA ARKADAN (ÖN CİNSEL ORGANINA) YAKLAŞMAK

٨٩- أَخْبَرَنَا هَلَالُ بْنُ بِشْرِ قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ مَسْعَدَةَ، عَنْ
ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ،

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قِيلَ لَهُ:
إِنَّ الْيَهُودَ تَقُولُ: إِذَا جَاءَ الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ مُجْبِئَةً جَاءَ الْوَلَدُ أَخْوَلُ،
فَقَالَ: «كَذَبَتْ يَهُودُ» فَتَرَلْتُ: «نِسَاؤُكُمْ حَزْتُ لَكُمْ فَأَتُوا حَزْنَكُمْ
أَنِّي سِتْنَمُ...»

89. ... Câbir bin Abdullah [radiyallahu anh] anlatıyor:

“Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’e:

- ‘Yahudiler: ‘**Erkek, hanımına arkadan geldiği zaman çocuk (dünyaya) şaşı olarak gelir**’ diyor’ denildi. Bunun üzerine Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- ‘Yahudiler yalan söylemiş!’ buyurdu.

Bunun üzerine **“Kadınlarınız sizin tarlanızdır, tarlanıza hangi taraftan isterseniz (yani ister önden ya da ister arkadan öne doğru meşru bir şekilde) gelin”**^[655] âyeti indi.”^[656]

Açıklama:

“Toplamak, bir araya getirmek” anlamındaki cem’ kökünden türeyen **cimâ**’ kelimesi, “toplanmak, bir araya gelmek” manasında masdar veya “beraberlik” anlamında isim olarak kullanılır. Bu manadan hareketle kadın ile erkeği bir araya getiren cinsî münasebete “**cimâ**” denilmiştir.

Dinî - hukukî anlamda daha çok meşrû olan cinsî münasebeti ifade eden **cimâ**, İslam dininde karı ile kocanın karşılıklı hak ve görevlerinden biri kabul edilmiştir. Fıkıh bilginlerine göre taraflardan her biri bu anlamdaki eşlik görevini yerine getirmek mecburiyetindedir.

Kur’ân-ı Kerîm’de karı ile kocanın birbirine karşı konumunun birer elbise, birer örtü (libâs) durumunda olduğu beyan edilerek^[657] insanın hem fizyolojik hem de psikolojik açıdan tatmin görüp huzura kavuşabilmesi için karşı cinse olan ihtiyacı vurgulanmıştır. Cahiliye Arapları sosyal hayatlarında kadına çok az değer veriyor, bunun sonucu olarak da evlilik ve aile müessesesi zayıflamış bulunuyordu. İslamiyet ise kadına yeni birçok hak tanımış, onun dinî, sosyal ve ekonomik konumunu ileri bir seviyeye yükseltmiştir.^[658]

Cinsî birleşmenin yolu ve şekli konusunda insanlık âleminin farklı anlayış, tutum ve uygulamaları vardır. İslam’a göre meşru cinsel ilişki, birbiriyle evli bulunan bir kadınla bir erkek arasında olacak (kadın kadına ve erkek erkeğe olamaz); birleşme kadının üreme organından yapılacaktır. Şekil ve pozisyon konusunda bir sınırlama yoktur.

Yahudiler “Kadının üreme organına arka taraftan yaklaşırsa doğacak çocuk şaşı olur” gibi bâtil inançlara sahip idiler. Bakara suresi, 2/223. âyet bu gibi hurafeleri reddetmektedir.^[659]

Bu âyette geçen “tohum” ve “tarla” benzetmesi de cinsel ilişkinin nereden yapılacağına ışık tutmaktadır. Çünkü birleşmenin ürünü olan çocuğu alabilmek için tohum, ürün mahalli olan tarlaya atılır.

İslam dininde cinsî münasebetin manevî bir kirlilik meydana getirdiği kabul edilmiş ve ilişkiden sonra yıkanmak farz kılınmıştır.

el-Bakara suresi, 2/223.

Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 8/188 (8924). Ayrıca bk. Buhârî, Tefsîru Sûre-i Bakara 39; Müslim, Nikâh 117, 118 (1435); Ebu Dâvud, Nikâh 44-45 (2163); Tirmizî, Tefsîrû’l-Kur’ân 3 (2982); İbni Mâce, Nikâh 29 (1925); Dârimî, Vudû’ 113 (1137); Ebu Ya’lâ, el-Müsned, (2024); Tahâvî, Şerhu Meâni’l-Âsâr, 3/40; Beyhakî, es-Sünenü’l-Kübrâ, VII, 194-195; Humeydî, el-Müsned, (1263); İbni Hibbân, es-Sahih, (4166, 4197); Vâhidî, Esbâbu’n-Nüzûl, s. 53; İbni Cerîr et-Taberî, Câmiu’l-Beyân an Te’vili’l-Kur’an, (4339, 4440); Suyûtî, ed-Dürü’l-Mensûr, I, 261’de bu hadisi İbni Ebi Şeybe, Abd bin Humeyd, Vekî’ ile Ebu Nuaym’ın “**el-Hilye**” adlı eserine dayandırmıştır.

el-Bakara suresi, 2/187.

Salim Ögüt, “Cimâ”, DİA, 8/2.

Buhârî, Tefsîru Sûre-i Bakara 39.

٢٤- تَأْوِيلُ قَوْلِ اللَّهِ جَلَّ ثَنَاؤُهُ: «نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَكُمْ فَأَتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ...» ﴿٢٢٣﴾ سورة البقرة

24. YÜCE ALLAH'IN BAKARA SURESİNDEKİ (2/223) ÂYETİNİN YORUMU

٩٠- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الْحَكَمِ قَالَ: حَدَّثَنَا شُعَيْبٌ قَالَ: أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ، عَنِ ابْنِ الْهَادِ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُثَنِّدِ،

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: إِنَّ يَهُودَ كَانَتْ تَقُولُ: إِذَا أَتَيْتِ الْمَرْأَةُ مِنْ دُبْرِهَا، ثُمَّ حَمَلَتْ كَانَ وَلَدُهَا أَخَوَلٌ فَتَزَلَّتْ هَذِهِ الْآيَةُ «نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَكُمْ فَأَتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ...»

90. ... Câbir bin Abdullah [radiyallahu anh] derdi ki:

"Yahudiler:

- 'Kadına makat tarafından (ön cinsel organına) yaklaşılr, sonra kadın hamile kalırsa (doğacak) çocuğu şaşı olur!' derlerdi.

Bunun üzerine "Kadınlarınız sizin tarlanızdır, tarlanıza hangi taraftan isterseniz (yani ister önden ya da ister arkadan öne doğru meşru bir şekilde) gelin"^[660] âyeti indi."^[661]

Açıklama:

90, 91 ile 92 nolu hadisleri konu bağlamında bir arada değerlendirecek olursak; Yahudiler, erkeğin karısıyla arkadan kadının rahim yolu olan tenasül organıyla normal cinsel ilişkide bulunduğu takdirde bu ilişkiden doğacak çocuğun gözünün şaşı olacağına inanıyorlardı. Böyle de söylüyorlardı. Onların iddiasına göre, bu şekilde yapılan cinsel ilişki doğacak bebeğin gözlerine zararlı ve dolayısıyla yasaktır.

Zaten Bakara suresi, 2/223. âyetinin Arapça metninde geçen "hars" (tarla) kelimesinden maksat; kadınların cinsel organlarıdır. Esasen bu kelime, ekilecek tarla manasına gelir. Kadınların rahimlerine atılan nutfeler, ekin tanelerine benzetilmek suretiyle onlara da hars/ekin denmiştir. Dolayısıyla bu ayeti, "dilerseniz makattan yaklaşabilirsiniz" şeklinde anlamak mümkün değildir.

Dolayısıyla yüce Allah, hadisimizde de geçtiği üzere el-Bakara suresi, 2/223. âyeti indirmekle onların inanç ve iddialarının yanlış olduğunu, kadınla yapılan normal ilişkide, kadının sırt üstü veya yüzükoyun yahut yanısı üzerinde yatması, oturması veya başka şekilde durmasının doğacak çocuğa zararlı olmadığını ve bunda dinî bir sakınca bulunmadığını bildirmiştir.

✽

٩١- أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الْحَكَمِ قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: أَخْبَرَنِي يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، وَذَكَرَ آخَرُ أَنَّ ابْنَ الْهَادِ، حَدَّثَهُمَا عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُثَنِّدِ، عَنْ جَابِرِ، نَحْوَهُ

91. ... Câbir bin Abdullah [radiyallahu anh] (bu hadisi bir önceki hadise) benzer lafızla nakletmiştir.^[662]

✽

٩٢- أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنِ ابْنِ الْمُثَنِّدِ،

عَنْ جَابِرٍ وَهُوَ ابْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: كَانَتْ الْيَهُودُ تَقُولُ فِي الرَّجُلِ يَأْتِي امْرَأَتَهُ مِنْ قَبْلِ دُبْرِهَا فِي قُبْلَاهَا: إِنَّ الْوَلَدَ يَكُونُ أَخَوَلٌ

فَزَلْتُ «نَسَاؤُكُمْ حَزَنٌ لَّكُمْ فَأَتُوا حَزَنَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ...»

92. ... Câbir bin Abdullah [radiyallahu anh] dedi ki:

“Yahudiler, hanımına makat tarafından ön vajinasına yaklaşan erkek hakkında:

- ‘(Doğacak) çocuk şaşı olur!’ diyorlardı.

Bunun üzerine “Kadınlarınız sizin tarlanızdır, tarlanıza hangi taraftan isterseniz (yani ister önden ya da ister arkadan öne doğru meşru bir şekilde) gelin”^[663] âyeti indi.”^[664]

✽

٩٣- أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبُدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا يَغْقُوبُ قَالَ: حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ أَبِي الْمُغِيرَةِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ،

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: جَاءَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلَكْتُ قَالَ: «وَمَا الَّذِي أَهْلَكَ؟» قَالَ: حَوَّلْتُ رَحْلِي اللَّيْلَةَ فَلَمْ يَرِدْ عَلَيْهِ شَيْئًا، فَأَوْجِي إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَذِهِ الْأَيَّةُ «نَسَاؤُكُمْ حَزَنٌ لَّكُمْ فَأَتُوا حَزَنَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ...» يَقُولُ: «أَقْبِلْ، وَأَذْبِرْ، وَاتَّقِ الدُّبُرَ، وَالْحَيْضَةَ»

93. ... Abdullah bin Abbâs [radiyallahu anh] dedi ki:

“Ömer İbnü'l-Hattâb [radiyallahu anh] (bir gün) Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'e gelip:

- ‘Ey Allah'ın Resûlü! Helak oldum!’ dedi. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- ‘Seni helak eden şey nedir?’ diye sordu. Hz. Ömer [radiyallahu anh]:

- ‘Bu gece yolumu değiştirdim!’ dedi.

Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] ona herhangi bir cevap vermedi. Bunun üzerine Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'e, “Kadınlarınız sizin tarlanızdır, tarlanıza hangi taraftan isterseniz (yani ister önden ya da ister arkadan öne doğru meşru bir şekilde) gelin”^[665] âyeti indi. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] de:

- ‘İster (önden) yönel ve ister arkadan (öne) yaklaş! Fakat makattan ve hayız/ay hali vaktinde (yaklaşmaktan) kork!’ buyurdu.”^[666]

Açıklama:

Yeryüzünde canlı varlıkların soylarının devamı üreme faaliyetine, bu da genel olarak erkek ve dişi olmak üzere iki farklı cinsin ortak faaliyetine bağlıdır. Kur'an-ı Kerim'de varlıkların erkek ve kadın olarak çiftler halinde yaratılmış olduğu,^[667] insanların da kadın ve erkek olmak üzere iki ayrı cinste bir çift olarak yaratıldığı bildirilir.^[668]

Bu itibarla cinsiyet, insan tabiatının en köklü ve ayrılmaz özelliğidir. Cinsiyet farklılığı ve bu farktan doğan her şey arızî olmayıp, aksine hayatın devamı, sürekliliği ve düzeni için zaruridir. Erkek ve kadın olarak ayrılan iki farklı cinsiyet, tek tek ele alındığında birbirinin aynısı olmayıp aralarında yaratılış farkları vardır. Bu farklılıklar beden yapısında olduğu kadar duygu, düşünce, davranış ve tutumlarda da kendisini gösterir.

İnsanın hem fizyolojik hem de psikolojik açıdan tatmin görüp huzura kavuşabilmesi için karşı cinse olan ihtiyacı ortadadır. Cinsel ilişki, İslam dininde karı ile kocanın karşılıklı hak ve görevlerinden biri kabul edilmiştir.

Bu bağlamda hadisimizde yer alan Hz. Ömer [radiyallahu anh]'ın, Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e gelerek “Bu gece yolumu değiştirdim” demesi, onun, hanımına cinsel ilişki sırasında makattan yaklaştığını değil, pozisyon itibarıyla arka taraftan ön tarafa doğru cinsel ilişkide bulunduğunu ifade etmektedir. Nitekim Muhacirler ile Ensar'ın kadınlara cinsel temasta bulunma pozisyonlarıyla ilgili olarak 94 nolu hadiste konuyla ilgili açıklayıcı bilgi yer almaktadır.

Yine hayız/âdet ve lohusalık durumlarında olmayan zevce ile bu sınırlar içinde yapılan cinsel ilişki caizdir, şekil (pozisyon) konusunda bir sınırlama yoktur.

Bakara suresinin 223. âyetinde geçen “... Hangi taraftan isterseniz oradan varın” cümlesi, cinsel temasın yoluyla değil, şekliyle ve pozisyonlarla ilgilidir. Çünkü cinsel temasın yolu, tektir ve bellidir Bu âyetteki “hangi taraftan” kaydı, konumuzla ilgili hadislerde de geçtiği üzere “Kadının üreme organından olmak şartıyla hangi şekilde olursa olsun” diye açıklanmıştır. Sadece makattan yani anal yoldan cinsel ilişkide bulunmak yasaklanmıştır.

Hangi şekilde isterseniz çekinmeden tarlanıza varınız. Ayakta, oturarak, yanı üzerinde yatarak, yüzünü döndürmüş veya arkasını çevirmiş olarak. Sadece ilişki kurulan yer aynı olmalıdır ki, o da ekin ekme yeri

olan ön tarafıdır. Tıpkı ekin ekmek istediğiniz tarlalarınıza nereden derseniz oradan gittiğiniz gibi. Herhangi bir yön size sakıncalı değildir.

Yine hayızlı/âdet gören kadınla cinsel ilişkide bulunmak, âyetin de açık ifadesi gereği^[669] haramdır. Böyle bir ilişkide bulunan kimsenin bu günahından tövbe ve istiğfar etmesi gerektiği gibi belli bir miktar (ilk günlerdeki ilişki için 4,25 gr, son günlerdeki için bunun yarısı miktarda altın) sadaka vermesi de gerekli görülür.

Yine hayızlı kadının göbekte diz kapağı arasından cinsel amaçla yararlanma da caiz görülmez. Bunun dışındaki yerler ve fiiller içinse herhangi bir sınırlama getirilmemiştir. Hayız kanı kesilen kadın gusletmedikçe cinsel ilişkide bulunamaz. Ancak Hanefiler hayız kanının alışılmış, belirli âdet süresinin sonunda kesilmesinden itibaren bir namaz vakti geçtikten sonra gusül yapılmasa da cinsel ilişkinin caiz olduğu görüşündedir.

Kadının âdetli dönemi, kadınların her türlü ruhî gerilime, mikrop ve hastalık kapmaya açık oldukları bir dönemdir. Hayız süresi sona eren kadının ibadetleri eda edebilmesi için gusletmesi gerekir.

Gerek makattan olsun ve gerekse hayızlı/âdet gören kadınla cinsel ilişkinin dinen yasaklanması, kadının beden ve ruh sağlığı açısından da son derece gerekli bir tedbirdir.

İslam'ın gerek cinsel hayatla ilgili olarak koyduğu yasaklar ile sınırlamalar, gerek bunların önlenmesi için birtakım tavsiyelerde bulunması; fitratı ve tabîî olanı koruma, makul ve dengeli bir cinsel hayatı yaşatma, sapıklık ve aşırılıkları önleme çabası olarak değerlendirilmektedir. Çünkü insan, duygu ve bedenî arzularının yoğun baskısı altında olduğunda çoğu defa akıl ve iradesiyle hareket edemeyebilir. Bu tür bir serbestlik onu başı boşluğa, sapıklığa ve duygularının esiri olmaya götürecektir. İslam böyle nazık bir konuda devreye girerek bedenî arzu ve ihtirası mâkul bir zeminde tatmin etme yolları göstermektedir.

❦

٩٤- أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ غُثْمَانَ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ سَعِيدٍ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نَفِيلٍ قَالَ: حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عِمْسَى قَالَ: حَدَّثَنَا الْمُفَضَّلُ قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ كَعْبِ بْنِ عُلْقَمَةَ،

عَنْ أَبِي النَّضْرِ، أَنَّهُ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ قَالَ لِنَافِعٍ: مَوْلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ قَدْ أَكْثَرَ عَلَيْكَ الْقَوْلُ أَنَّكَ تَقُولُ عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّهُ أَفْتَى بِأَنْ يُؤْتَى النِّسَاءُ فِي أَذْبَارِهِنَّ قَالَ نَافِعٌ: «لَقَدْ كَذَبُوا عَلَيَّ، وَلَكِنِّي سَأَخْبِرُكَ كَيْفَ كَانَ الْأَمْرُ إِنْ ابْنُ عُمَرَ عَرَضَ الْمُضْحَفُ يَوْمًا، وَأَنَا عِنْدَهُ حَتَّى بَلَغَ «نِسَاؤُكُمْ حَزْتُ لَكُمْ فَأَتُوا حَزْمَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ» قَالَ: يَا نَافِعُ هَلْ تَعْلَمُ مَا أَمْرُ هَذِهِ الْآيَةِ إِنَّا كُنَّا مَغْشَرٌ قُرَيْشٍ نُجْتَبِى النِّسَاءَ، فَلَمَّا دَخَلْنَا الْمَدِينَةَ وَنَكَحْنَا نِسَاءَ الْأَنْصَارِ، أَرَدْنَا مِنْهُنَّ مِثْلَ مَا كُنَّا نُرِيدُ مِنْ نِسَائِنَا، فَإِذَا هُنَّ قَدْ كَرِهْنَ ذَلِكَ وَأَعْظَمْنَهُ، وَكَانَتْ نِسَاءُ الْأَنْصَارِ إِنَّمَا يُؤْتَيْنَ عَلَى جُنُوبِهِنَّ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى «نِسَاؤُكُمْ حَزْتُ لَكُمْ فَأَتُوا حَزْمَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ...»

94. ... Ebu'n-Nadr [rahimehullah] anlatıyor:

"Ebu'n-Nadr [rahimehullah], Abdullah bin Ömer'in azadlısı Nâfi' [rahimehullah]'e:

- 'Senin aleyhine söz çokça söylenir oldu. Güya sen, Abdullah bin Ömer [radiyallahu anh]'ın, kadınlara makatlarından yaklaşılabacağına dair fetva verdiğini söylüyormuşsun?' dedi. Nâfi' [rahimehullah] şöyle dedi:

- 'Onlar benim adıma yalan söylüyorlar. Fakat ben sana bu durumun nasıl olduğunu haber vereceğim: Abdullah bin Ömer [radiyallahu anh], bir gün Kur'an'ı okuyordu. Ben de onun yanımdaydım. Abdullah bin Ömer [radiyallahu anh], "Kadınlarınız sizin tarlanızdır, tarlanıza hangi taraftan isterseniz (yani ister önden ya da ister arkadan öne doğru meşru bir şekilde) gelin"^[670] âyetine ulaşınca bana:

- 'Ey Nâfi! Bu âyetin mahiyetini biliyor musun? Biz Kureyş topluluğu, kadınlara arkalarından öne doğru yaklaşırdık. Medine'ye gelip de Ensâr kadınlarını nikâhladığımızda hanımlarımızdan istediğimizin aynısını onlardan da istedik. Fakat Ensar kadınları bunu çirkin ve kötü görüyorlardı. Ensar kadınlarına ancak yanları üzerine (yattıklarında) yaklaşıldı. Bunun üzerine yüce Allah "Kadınlarınız sizin tarlanızdır, tarlanıza hangi taraftan isterseniz (yani ister önden ya da ister arkadan öne doğru meşru bir şekilde) gelin"^[671] âyetini indirdi' dedi."^[672]

❦

٩٥- أَخْبَرَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا أَصْبَغُ بْنُ الْفَرَجِ قَالَ:
 حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْقَاسِمِ قَالَ: قُلْتُ: لِمَالِكٍ إِنْ عِنْدَنَا
 بِمَضَرَ اللَّيْثِ بْنِ سَعْدٍ يُحَدِّثُ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ يَغْقُوبَ،
 عَنْ سَعِيدِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ: قُلْتُ لِابْنِ عُمَرَ: إِنَّا نَشْتَرِي الْجَوَارِيَ
 فَتَحْمِضُ لَهُنَّ قَالَ: «وَمَا التَّحْمِضُ؟» قَالَ: نَأْتِيَهُنَّ فِي أَذْبَارِهِنَّ
 قَالَ: «أَوْ أَوْ يَغْمَلُ هَذَا مُسْلِمٌ؟» فَقَالَ لِي مَالِكٌ: «فَأَشْهَدُ عَلَى
 رَبِيعَةَ لِحَدَّثَنِي عَنْ سَعِيدِ بْنِ يَسَارٍ أَنَّهُ سَأَلَ ابْنَ عُمَرَ عَنْهُ» فَقَالَ:
 «لَا بَأْسَ بِهِ»

95. ... Saîd bin Yesâr [rahimehullah] dedi ki:

"Ben Abdullah bin Ömer [radiyallahu anh]'a:

- '**Biz cariyeler satın alıyoruz ve (cinsel ilişki sırasında) onları döndürüyoruz!**' dedim. Abdullah bin Ömer [radiyallahu anh]:

- '**Döndürmek de ne oluyor?**' dedi. Ben de:

- '**Onlara (cinsel ilişki sırasında) makatlarından (yani arkalarından öne doğru) yaklaşıyoruz!**' dedim. Abdullah bin Ömer [radiyallahu anh]:

- '**Vah vah! Müslüman bunu yapar mı?**' dedi.

(Hadisin ravisi) Mâlik, bana:

- 'Rebîa'nın bana, Saîd bin Yesâr [rahimehullah]'ın, Abdullah bin Ömer [radiyallahu anh]'a bu konuyu sorduğunu ve Abdullah bin Ömer [radiyallahu anh]'ın: '**Bunda bir sakınca yoktur!**' dediğini söylediğine dair şahitlik ederim' dedi." [673]

✽

٩٦- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمَّارٍ الْمُوصِلِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا
 مَعْنُ قَالَ: حَدَّثَنِي خَارِجَةُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سُلَيْمَانَ بْنِ زَيْدِ بْنِ
 ثَابِتٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ رُومَانَ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ،
 أَنَّ ابْنَ عُمَرَ، كَانَ لَا يَرَى بَأْسًا أَنْ يَأْتِيَ الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ فِي ذُبْرِهَا
 قَالَ مَعْنُ: وَسَمِعْتُ مَالِكًا يَقُولُ: «مَا عَلِمْتُ حَرَامًا»

96. ... Ubeydullah bin Abdullah bin Ömer [rahimehullah] dedi ki:

"(Babam) Abdullah bin Ömer [radiyallahu anh], erkeğin, hanımına (cinsel ilişki sırasında) makattan (yani arkadan öne doğru) yaklaşmasında bir sakınca görmezdi.

(Hadisin ravisi) Ma'n der ki: Mâlik, 'Bunun haram olduğunu bilmiyorum!' dedi." [674]

Açıklama:

94, 95 ile 96 nolu hadisleri konu bağlamında değerlendirecek olursak;

Bakara suresinin 223. âyetinin nüzul sebebiyle ilgili olarak Abdullah bin Abbâs [radiyallahu anh]'dan gelen bir rivayete göre Ensar'dan olan bir kabile, kadınlara yaklaşma ve temas şeklini, ehl-i kitaptan olan yahudilerden alıp uygulamaktaydı. Ehl-i kitabın âdetinden birisi de kadınlarla cinsel ilişkide bulunmada sadece bir şekilde onlarla ilişkide bulunuyorlardı. Bu da kadın için en örtülü olan şekildi. İşte Ensar'dan olan bu kabile, kadınlara yaklaşma ve temas şeklini, söz konusu edilen yahudilerden alıp uygulamaktaydı. Kureys'ten olan Muhacirler'den bir topluluk ise kadınlarla cinsel ilişkide onları tamamen, hatta çirkin bir şekilde soyuyor, onlara önden, arkadan öne doğru, uzanmış halde cinsel ilişkide bulunup bundan zevk alıyorlardı.

Muhacirler Medine'ye gelip içlerinden birisi, Ensar'dan bir kadınla evlenip daha önceki âdetleri gereği hanımıyla cinsel ilişkide bulunmaya kalkınca, hanımı, (onun bu şekildeki isteğine itiraz edip):

- '**Bizde (kadına) sadece bir şekilde yaklaşılr ve cinsel ilişkide bulunulur. Ya öyle yap ya da benden uzaklaş!**' dedi.

Böylece işi büyüdü. Nihayet (bu mesele) Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]'e ulaştı. Bunun üzerine yüce Allah, "**Kadınlarınız sizin tarlanızdır, tarlanıza hangi taraftan isterseniz (yani ister önden ya da ister arkadan öne doğru meşru bir şekilde) gelin**" [675] âyetini indirdi. Yani çocuk doğma kısmına; ister önden, ister arkadan öne doğru ve ister uzanmış bir vaziyette yaklaşın. [676]

95 ile 96 nolu hadislerde geçen "cinsel ilişki sırasında kadınlara makattan yaklaşmak" ifadesiyle, bilinen

şekliyle anal yoldan/dübürden değil de arka taraftan öne doğru cinsel ilişki kastedilmiştir. Çünkü 94 nolu hadiste de geçtiği üzere Abdullah bin Ömer [radiyallahu anhl]'ın; erkeğin cinsel ilişki sırasında hanımına makattan/analından yaklaşmasını doğru bulmamakta ve bununla ilgili olarak Muhacirler ile Ensar'ın, kadınlarla cinsel ilişki sırasında yaptıkları pozisyonlardan bahsetmesi, bunu açıkça ortaya koymaktadır. Hatta Kurtubî'nin ifadesine göre Abdullah bin Ömer [radiyallahu anhl], kadınlara arkalarından temasta bulunan kimselerin kâfir olacakları görüşündedir.^[677]

Bununla birlikte sahabeden ve tâbiinden bazılarına dayandırılan kimi rivayetlerde ve bir kısım müctehid imamlara ait görüşlerde Bakara suresinin 223. âyetinde geçen **“tarlanıza hangi taraftan isterseniz varın”** cümlesinin kadınlarla anüs yoluyla cinsel ilişki kurmanın mübah olduğunu ifade ettiği dile getirilir. Ne var ki, sahabe ve tâbiine dayandırılan rivayetler güvenilir rivayet zincirlerinden yoksundur.

Zaten İmam Nesâî'nin bu hadisleri Bakara suresinin 223. âyeti bağlamında getirmiş olması konuyu daha da anlaşılır kılmaktadır.

Kadınlara cinsel ilişki sırasında makatlarından/anal yoldan yaklaşmanın yasaklığıyla ilgili bilgiye 111, 116 ile 118 nolu hadislerin açıklamasında yer verilecektir.

el-Bakara suresi, 2/223.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/188 (8925). Ayrıca bk. Buhârî, Tefsiru Sure-i Bakara 39; Müslim, Nikâh 117 (1435); Ebu Dâvud, Nikâh 44-45 (2163); Tirmizî, Tefsiru'l-Kur'an 3 (2978); İbni Mâce, Nikâh 29 (1925).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/188 (8926).

el-Bakara suresi, 2/223

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/189 (8927). Ayrıca bk. Müslim, Nikâh 118 (1435); Humeydî, el-Müsned, 2/341 (1300); Ebu Ya'lâ, el-Müsned, 4/21 (2024).

el-Bakara Suresi, 2/223.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/189 (8928). Ayrıca bk. Tirmizî, Tefsîrü'l-Kur'an 3 (2980); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, I, 297; İbni Hibbân, es-Sahîh, (el-İhsân, 4190); Ebu Ya'lâ, el-Müsned, (2736); İbni Cerîr et-Taberî, Câmiu'l-Beyân an Te'vîli'l-Kur'an, (4347, 4348); Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, (12317); Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, VII, 198; Harâitî, Mesâviu'l-Ahlâk, (465).

er-Ra'd: 13/3; Tâhâ: 20/53; Yâsîn: 36/36; ez-Zâriyât: 51/149.

el-Fâtır: 35/11; eş-Şûrâ: 42/11; el-Hucurât: 49/13; en-Necm: 53/45.

el-Bakara suresi, 2/222.

el-Bakara suresi, 2/223.

el-Bakara suresi, 2/223.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/190 (8929). Ayrıca bk. Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat, IV, 144 (3827), VI, 242 (6298); Tahâvî, Şerhu Meânî'l-Âsâr, III, 42 (4399).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/190 (8930). Ayrıca bk. Tahâvî, Şerhu Meânî'l-Âsâr, 3/41; İbni Cerîr et-Taberî, Câmiu'l-Beyân, 2/233-234.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/190 (8931). Ayrıca bk. Tahâvî, Şerhu Meânî'l-Âsâr, 3/42 (4397).

el-Bakara suresi, 2/223.

Ebu Dâvud, Nikâh 44-45 (2164); Hâkim, el-Müstedrek, II, 195, 279; Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, (11097); Vâhidî, Esbâbu'n-Nüzûl, s. 69; Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, VII, 195-196

Hâkim, bu hadisin **sahih** olduğunu belirtmiştir. Zehebî de bu hadisin **sahih** olduğu ile ilgili görüşe katılmıştır. Hadis, **hasendir**.

Kurtubî, el-Câmiu li-Ahkâm, 3/95.

25. BAKARA SURESİNİN 233. ÂYETİNİN BAŞKA BİR YORUMU

٩٧- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الْحَكَمِ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ

بْنُ أَبِي أُوَيْسٍ قَالَ: حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ،

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ أَنَّ رَجُلًا أَتَى امْرَأَتَهُ فِي دُبْرِهَا فِي عَهْدِ رَسُولِ

اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَجَدَ مِنْ ذَلِكَ وَجْدًا شَدِيدًا، فَأَنْزَلَ اللَّهُ

تَعَالَى ﴿نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَكُمْ فَأَتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ...﴾

خَالَفَهُ هِشَامُ بْنُ سَعْدٍ فَرَوَاهُ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ

97. ... Abdullah bin Ömer [radiyallahu anhu] anlatıyor:

"Bir adam, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] zamanında hanımına makattan (yani anal) ilişkide bulundu. Anal ilişkide bulunduğundan dolayı (kendisini) çok (kötü) hissetti. Bunun üzerine Allah Teâlâ, **"Kadınlarınız sizin tarlanızdır, tarlanıza hangi taraftan isterseniz (yani ister önden ya da ister arkadan öne doğru meşru bir şekilde) gelin"**[678] âyetini indirdi." [679]

* Hişâm bin Sa'd bu hadisin geliş şekline aykırı davranıp 'bu hadisi Zeyd bin Eslem yoluyla Atâ' bin Yesâr'dan rivayet etmiştir.

Açıklama:

Cinsiyet, insan davranışlarını etkileyen önemli bir güdüdür ve her cins diğerine karşı tabîi olarak ilgi duymaktadır.

İnsan tabiatı, cinsel hayatla ilgili üç farklı istek ve ihtiyacın tatminine imkân veren faaliyet ve davranışlara kaynaklık eder:

1. Ruhsal tatmin ve huzur. Eşlerin birbirlerine duyduğu gönül yakınlığı; aralarında sevgi, saygı, bağlanma duygularının canlanmasına, birlikte yaşamayı zevkli hale koyan psikolojik bir ortamın doğmasına yol açar. [680]

2. Bedensel lezzet ve zevk. Bir ihtiyaç olarak hissedilen cinsel birleşme, kişiye zevk verici bir özelliğe sahiptir.

3. Neslin devamı. Her insan kendinden sonra bu dünyada soyunu devam ettirecek çocuklara sahip olma arzusunu taşımaktadır. Erkek ve kadının ortak cinsel faaliyeti, bu arzunun gerçekleşmesine imkân verir.

İslam dini, insanın fitratının gerektirdiği cinsel ihtiyaç ve arzuların tatminini son derece tabîi karşılamış ve bu konuda fert ve toplumun huzurunu, sağlam ve sağlıklı gelişimini hedef alan düzenlemeler getirmiştir. Cinsiyet güdüsü, insanı kural tanımaz taşkınlıklara sürüklemektedir. Bunun tatmininin sağlayacağı zevk bir amaç haline getirildiğinde ise insanın ahlâkî kişiliği bundan büyük zarar görmektedir. Başboş ve sorumsuz bir cinsel hayat nesillerin bozulmasına, insanlar arasındaki gerçek sevgi ve rahmet duygularının yok olmasına, düşmanlık ve anlaşmazlıkların çoğalmasına, ruh ve beden yönünden pek çok hastalığın yayılmasına yol açmaktadır. Bundan dolayıdır ki, Müslümanlar'ın iffet ve namuslarını korumaları Kur'an'ın bir emridir.

İslam, kadın ve erkeğin meşru yol dışında başka bir şekilde birleşmelerine izin vermez. Cinsî ahlâkta esas olan iffet ve namusun korunmasıdır.

Erkeğin kendi eşine tenasül organından değil de arka uzvundan yani makattan yaklaşması, Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] tarafından "küçük livata"[681] ve "küfür"[682] olarak adlandırılır ve kesin olarak yasaklanır.

Konu başlığında geçen Bakara suresinin 223. âyetindeki **"Kadınlarınız sizin tarlanızdır"** cümlesi, hem cinsel ilişkinin şekilleri konusundaki hükmün gerekçesidir hem de üreme olayında kadının rolüyle ilgili bir benzetmedir. Doğum yoluyla üreme, insanlığın devamı için yüce Allah'ın koyduğu bir kanundur.

İslam'a göre bunun meşruiyeti yani helâl, hukuka ve ahlâka göre geçerli, makbul olması anne-babanın evlilik içinde birleşmesine bağlanmıştır. Bilindiği üzere rahimdeki çocuğun yani ceninin ilk aşaması, erkeğin spermi ile kadının yumurtasının birleşmesidir. Bu birleşmede sperm tohumu, kadının yumurtası ve rahimi de tarlaya benzetilmiştir.

Cinsel birleşmenin yolu ve şekli konusunda insanlık âleminin farklı anlayış, tutum ve uygulamaları vardır. İslam'a göre meşru cinsel ilişki, birbiriyle evli bulunan bir kadınla bir erkek arasında olacak; birleşme kadının üreme organından yapılacaktır. Sapık cinsel ilişki yani arkadan, anal seks caiz değildir. İlk dönemde bazı fıkıhçıların yanlış anlamaları tashih edilmiş ve bu konuda da ittifak hâsıl olmuştur.

Cinsel ilişki sırasında kadınlara dübürlerinden/makatlarından yaklaşmanın hükmüne 111, 116 ile 118 nolu hadislerin açıklamasında değinilecektir.

el-Bakara suresi, 2/223.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/191 (8932). Ayrıca bk. Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat, 4/144 (3827), VI, 242 (6298); Tahâvî, Şerhu Meânî'l-Âsâr, 3/42 (4399).
el-A'râf suresi, 7/189; er-Rûm suresi, 30/21.
Bk. 112-116 nolu hadisler. (ç)
Bk. 120, 122, 123 nolu hadisler. (ç)

26. KADINLARLA ANAL İLİŞKİDE BULUNMA HUSUSUNDA HÜZEYME BİN SÂBİT [RADIYALLAHU ANH]'DAN NAKLEDİLEN FARKLI RİVAYETLER

٩٨- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ: حَدَّثَنِي يَزِيدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَسَامَةَ بْنِ الْهَادِ،

عَنْ عُمَارَةَ بْنِ خُرَيْمَةَ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْتَحِي مِنْ الْحَقِّ لَا تَأْتُوا النِّسَاءَ فِي أَذْبَارِهِنَّ

98. ... Huzeyme bin Sâbit [radiyallahu anh] yoluyla Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmaktadır:

“Allah, hak(kı bildirmek)ten hayâ etmez. Kadınlara (cinsel ilişki sırasında) makatlarından yaklaşmayınız.”^[683]

❖

٩٩- أَخْبَرَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ ابْنِ الْهَادِ، عَنْ هَرَمِيٍّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ،

عَنْ خُرَيْمَةَ بْنِ ثَابِتٍ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْتَحِي مِنْ الْحَقِّ» يَقُولُهَا ثَلَاثًا لَا تَأْتُوا النِّسَاءَ فِي أَغْجَارِهِنَّ

99. ... Huzeyme bin Sâbit [radiyallahu anh], Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in şöyle buyurduğunu işitmiştir:

“Allah, hak(kı bildirmek)ten hayâ etmez. -Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] bunu üç defa söyledi- Kadınlara (cinsel ilişki sırasında) makatlarından yaklaşmayınız.”^[684]

❖

١٠٠- أَخْبَرَنَا عُيَيْنَةُ بْنُ سَعْدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبِي قَالَ: حَدَّثَنِي يَزِيدُ، أَنَّ عُيَيْنَةَ بْنَ الْحَصَنِ، حَدَّثَهُ أَنَّ هَرَمِيٍّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَهُ

أَنَّ خُرَيْمَةَ بْنَ ثَابِتٍ حَدَّثَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْتَحِي مِنْ الْحَقِّ لَا تَأْتُوا النِّسَاءَ فِي أَذْبَارِهِنَّ»

100. ... Huzeyme bin Sâbit [radiyallahu anh] bildirdiğine göre Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmaktadır:

“Allah, hak(kı bildirmek)ten hayâ etmez. Kadınlara (cinsel ilişki sırasında) makatlarından yaklaşmayınız.”^[685]

١٠١- أَخْبَرَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ الْعَظِيمِ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عَمْرِو قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مُضْعَبٍ عَبْدُ السَّلَامِ بْنُ حَفْصٍ، عَنْ

ابن الهَادِ، عَنْ عُثَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحُصَيْنِ الْوَائِلِيِّ، عَنْ
هَرَمِيِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْوَاقِعِيِّ،

عَنْ خُرَيْمَةَ بْنِ ثَابِتٍ، أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ:
«لَا يَسْتَحْيِي اللَّهُ مِنَ الْحَقِّ» يَقُولُهَا ثَلَاثًا «لَا تَأْتُوا النِّسَاءَ فِي
أَذْبَارِهِنَّ»

قَالَ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ رَوَاهُ الْوَلِيدُ بْنُ كَثِيرٍ فَقَالَ: عُثَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ
اللَّهِ

101. ... Huzeyme bin Sâbit [radiyallahu anh], Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in şöyle buyurduğunu işitmiştir:

“Allah, hak(kı bildirmek)ten hayâ etmez. -Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] bunu üç defa söyledi- **Kadınlara (cinsel ilişki sırasında) makatlarından yaklaşmayınız.**”^[686]

* Ebu Abdurrahman dedi ki: Velîd bin Kesîr bu hadisi rivayet edip ‘Ubeydullah bin Abdullah’ ifadesine yer verdi.

❖

١٠٢- أَخْبَرَنِي هَارُونُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ قَالَ:
حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ كَثِيرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عُثَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ
الْحُصَيْنِ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ قَنَسٍ الْخَطْبِيِّ، عَنْ
هَرَمِيِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ:

سَمِعْتُ خُرَيْمَةَ بْنَ ثَابِتٍ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ لَا تَأْتُوا النِّسَاءَ
فِي أَغْجَارِهِنَّ»

102. ... Huzeyme bin Sâbit [radiyallahu anh] dedi ki:

“Ben Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in şöyle buyurduğunu işittim:

“Allah, hak(kı bildirmek)ten hayâ etmez. Kadınlara (cinsel ilişki sırasında) makatlarından yaklaşmayınız.”^[687]

❖

١٠٣- أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ هِشَامٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ ابْنِ
إِسْحَاقَ، عَنْ عُثَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَصِينٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي رَجُلٌ
مِنْ قَوْمِي يُقَالُ لَهُ عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عَمْرٍو بْنِ قَنَسٍ قَالَ:

حَدَّثَنِي هَرَمِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: كُنْتُ جَالِسًا فِي نَادِي بَنِي خَطْمَةَ
وَحُرَيْمَةُ بْنُ ثَابِتٍ فِي الْمَجْلِسِ فَقَالَ: فَذَكِّرُوا النِّسَاءَ وَمَا يُؤْتَى
مِنْهُنَّ فَقَالَ خُرَيْمَةُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
يَقُولُ: «أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ لَا تَأْتُوا النِّسَاءَ
فِي أَغْجَارِهِنَّ»

103. ... Heremiyy bin Abdullah [rahimehullah] dedi ki:

“Ben (bir gün) Hatmeoğulları'nın meclisinde oturmaktaydım. Huzeyme bin Sâbit [radiyallahu anh] da o mecliste bulunuyordu. O sırada kadınlardan ve (cinsel ilişki sırasında) kadınlara nasıl yaklaşılacağından

bahsettiler. Bunun üzerine Huzeyme bin Sâbit [radiyallahu anh]:

- 'Ben Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in: **'Ey insanlar! Allah, hak(kı bildirmek)ten hayâ etmez. Kadınlara (cinsel ilişki sırasında) makatlarından yaklaşmayınız!'** diye buyurduğunu işittim' dedi."^[688]

✽

١٠٤ - أَخْبَرَنِي زَكَرِيَّا بْنُ يَحْيَى قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ
قَالَ: أَخْبَرَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ عَلِيٍّ بْنِ
الْحَكَمِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ هَرَمِيٍّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ،
عَنْ خُزَيْمَةَ بْنِ ثَابِتٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «نَهَى أَنْ
تُؤْتَى الْمَرْأَةُ مِنْ قِبَلِ دُبُرِهَا»

104. ... Huzeyme bin Sâbit [radiyallahu anh] anlatıyor:

"Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], kadına, (cinsel ilişki sırasında) makatından yaklaşılmasını yasakladı."^[689]

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/191 (8933). Ayrıca bk. İbni Mâce, Nikâh 29 (1924); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, V, 213, 214, 215; İbni Ebi Şeybe, el-Musannef, IV, 253; İbnü'l-Cârûd, el-Müntekâ, (728); Tahâvî, Şerhu Meânî'l-Âsâr, III, 43-44; İbni Hibbân, es-Sahîh, (el-İhsân, 4186, 4188); Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, IV, 84 (3716), IV, 88-90 (3733-3744); Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, VII, 196-197.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/192 (8934). Ayrıca bk. Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 36/199 (21874).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/192 (8935). Ayrıca bk. Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 36/183 (21858), 188 (21865); İbni Hibbân, es-Sahîh, 9/514 (4200); Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, 4/84 (3716), 88 (3733, 3734, 3736, 3737, 3738, 3739), 90 (3743); Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 7/319 (14116, 14117); İbni Ebi Şeybe, el-Musannef, 3/530 (16810).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/192 (8936). Ayrıca bk. İbnü'l-Cârûd, el-Müntekâ, 1/181 (728).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/192 (8937). Ayrıca bk. Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 36/177 (21854); İbni Hibbân, es-Sahîh, 9/512 (4198); Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 7/320 (14120); Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, 4/88 (3735), 89 (3740, 3741, 3742); Dârimî, es-Sünen, 3/1420 (2259); İbni Ebi Şeybe, el-Musannef, 1/36 (16).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/193 (8938). Ayrıca bk. Dârimî, es-Sünen, 1/738 (1183).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/193 (8939). Ayrıca bk. Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 36/169 (21850); Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, 4/90 (3744); el-Mu'cemü'l-Evsat, 6/260 (6353); Tahâvî, Şerhu Meânî'l-Âsâr, 3/43 (4404).

27. KADINLARA MAKATINDAN YAKLAŞMA HUSUSUNDA ABDULLAH BİN ALİ İBNÜ'S-SÂİB [RAHİMEHULLAH] YOLUNDAN NAKLEDİLEN FARKLI RİVAYETLER

Açıklama:

Bu konu başlığı altında farklı rivayet yollarından gelen hadisler, genel olarak aynı hükmü içermektedir. Bu hadisin, sadece ravisi Abdullah Bin Ali İbnü's-Sâib [rahimehullah] yolundan gelen farklı rivayetlere yer verilmiştir.

١٠٥- أَخْبَرَنَا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ يَغْنِيٍّ ابْنُ الْحَارِثِ، أَنَّ سَعِيدَ بْنَ أَبِي هَلَالٍ، حَدَّثَهُ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَلِيٍّ بْنِ الشَّائِبِ أَخَذَ بِنِي الْمُطَّلِبِ حَدَّثَهُ أَنَّ حُصَيْنَ بْنَ مِخْصَنٍ الْخَطَمِيِّ، حَدَّثَهُ أَنَّ هَرَمِيَّ بْنَ عَمْرِو الْخَطَمِيِّ، حَدَّثَهُ

أَنَّ حُزَيْمَةَ بْنَ ثَابِتٍ حَدَّثَهُ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْتَجِي مِنْ الْحَقِّ لَا تَأْتُوا النِّسَاءَ فِي أَذْبَارِهِنَّ»

105. ... Huzeyme bin Sâbit [radiyallahu anh], Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]'in şöyle buyurduğunu işitmiştir:

"Allah, hak(kı bildirmek)ten hayâ etmez. Kadınlara (cinsel ilişki sırasında) makatlarından yaklaşmayınız."^[690]

❖

١٠٦- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَزِيدَ الْمُقَرِّي، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: حَدَّثَنَا حَيْوَةُ، وَذَكَرَ آخَرَ قَالَ: أَخْبَرَنَا حَسَّانُ، مَوْلَى مُحَمَّدِ بْنِ سَهْلٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هَلَالٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ هَرَمِيَّ بْنِ عَمْرِو الْخَطَمِيِّ،

عَنْ حُزَيْمَةَ بْنِ ثَابِتٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْتَجِي مِنْ الْحَقِّ لَا تَأْتُوا النِّسَاءَ فِي أَذْبَارِهِنَّ

106. ... Huzeyme bin Sâbit [radiyallahu anh] yoluyla Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmaktadır:

"Allah, hak(kı bildirmek)ten hayâ etmez. Kadınlara (cinsel ilişki sırasında) makatlarından yaklaşmayınız."^[691]

❖

١٠٧- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الْحَكَمِ، عَنْ شُعَيْبٍ، عَنِ اللَّيْثِ قَالَ: حَدَّثَنَا خَالِدٌ وَهُوَ ابْنُ يَزِيدَ، عَنْ ابْنِ أَبِي هَلَالٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ هَرَمِيَّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ

عَنْ حُزَيْمَةَ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:
«إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ فَلَا تَأْتُوا النِّسَاءَ فِي أَدْبَارِهِنَّ»

107. ... Huzeyme bin Sâbit [radiyallahu anh] yoluyla Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmaktadır:

“Allah, hak(kı bildirmek)ten hayâ etmez. Kadınlara (cinsel ilişki sırasında) makatlarından yaklaşmayınız.”^[692]

Açıklama:

98-103, 105-107 ile 125-126 nolu hadisleri konu bağlamında değerlendirmek gerekirse; söz konusu bu hadislerin Arapça metninde geçen **“istihyâ”** kelimesinin asıl manası, utanmak ve sıkılmak demektir.

Hayâ kelimesi, ahlâk terimi olarak “nefsin çirkin davranışlardan rahatsız olup onları terk etmesi”; “kötü bir işin yapılmasından veya iyi bir işin terkedilmesinden dolayı insanın yüzünü kızartan sıkıntı” gibi değişik şekillerde açıklanmıştır.

Kur’ân-ı Kerim’de üç âyette hayâ kelimesinin türevleri geçmektedir. Kasas sûresinde, Hz. Şuayb’ın kızlarından birinin Hz. Mûsâ ile utanarak konuştuğu;^[693] Ahzâb sûresinde, bazı Müslümanlar’ın Resûl-i Ekrem’i uygunsuz zamanlarda rahatsız ettikleri fakat onun hayâsından dolayı bu rahatsızlığını ifade edemediği ancak Allah’ın gerçeği bildirmekten hayâ etmeyeceği^[694] belirtilmekte; başka bir âyette ise müşriklerin Kur’ân’da arı, karınca, sinek gibi küçük yaratıkların örnek olarak gösterilmesinin fesahatle bağdaşmadığı yolundaki iddialarına karşı, “Şüphesiz Allah -gerçeği açıklamak için- sıvrisineği ve onun da ötesinde bir varlığı misal getirmekten hayâ duymaz” şeklinde cevap verilmektedir.^[695]

Görüldüğü üzere yüce Allah, Ahzâb suresinin 53. âyetinde *“Ey iman edenler! Peygamber’in evine size yemek için izin verilmediği vakit asla girmeyiniz, fakat yemeğe çağırıldığınızda -erkenden gidip hazırlanmasını beklemeksizin- giriniz, yemeğinizi yiyince hemen dağılınız, söze dalıp oturmayınız; bu davranışınız Peygamber’i rahatsız ediyor, size söylemeye utanıyor”* diye belirttikten sonra bu doğrultuda *“Allah hakkı açıklamaktan hayâ etmez”* buyurmaktadır. Burada Müslümanlar’ın Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] ile ev halkına karşı dikkat etmeleri gereken aydınlatıcı beşerî ilişkiler ve muaşeret kuralları belirtilmiş, sonra da *“Allah hakkı açıklamaktan hayâ etmez”* denilmek suretiyle Allah’ın hak olan şeyi söylemeyi terk etmesinin söz konusu olmadığına vurgu yapılmıştır.

Bakara suresinin 26. âyetinde de yüce Allah Teâlâ’nın kullarına, gerçekleri görmeleri ve bilmeleri için verdiği alet ve araçlara, gönderdiği kitaplara ve peygamberlere rağmen inkârcılar, düşünme ve irade denilen yeteneklerini inkâr yönünde işletmiş, onu tercih etmişler, ilahî irşad ve yardımdan yararlanmamışlardır. Aynı irşadlar ve bilgi araçları bir kısım insanların imanı tercih etmelerine yardımcı olurken bir kısım insanların da sapmalarına vesile olmuştur. Dolayısıyla yüce Allah -gerçeği açıklamak için- sıvrisineği ve onun da ötesinde bir varlığı misal getirmekten hayâ etmemiştir.

Hadislerde hayâ kelimesiyle birlikte çeşitli türevleri de geçmektedir.

Konuyla ilgili olarak Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’in hanımı Ümmü Seleme [radiyallahu anhâ]’dan şöyle bir hadis rivayet edilmiştir:

“Ümmü Süleym [radiyallahu anhâ], Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’e gelip:

- ‘Ey Allah’ın Resûlü! Şüphesiz ki Allah, hak(kı açıklamak)tan hayâ etmez. Acaba ihtilâm olduğu zaman kadına da boy abdesti almak gerekir mi?’ diye sordu. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- ‘Evet! Suyu (yani meni/spermi) görürse (boy abdesti almak ona da) gerekir!’ buyurdu. Bunun üzerine Ümmü Seleme [radiyallahu anhâ]:

- ‘Ey Allah’ın Resûlü! Kadın hiç ihtilâm olur mu?’ diye sordu. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- ‘Allah hayrını versin. Ya çocuğu ona neden benziyor (sanıyorsun)?’ buyurdu.”^[696]

Konuyla ilgili hadislerde geçen “hak” kelimesinden maksat, doğru ve gerçek demektir. “Haktan istihyâ etmek”, utanmak nedeni ile hakkı söylemeyi bırakmaktır.

Yüce Allah’ın zâtı, utanmak ve sıkılmak gibi noksanlıklardan pak ve nezih olduğu için Kur’ân-ı Kerim’de ve hadislerde Yüce Allah hakkında kullanılan “istihyâ” ifadesi, “bir şeyi açıklamayı veya bildirmeyi bırakmak” anlamında yorumlanır. Şu halde ‘Allah haktan istihyâ etmez’ cümlesinin zahirî manası, “Allah hakkı ve gerçeği açıklamaktan hayâ etmez ve sıkılmaz” şeklindedir.

“Hayâ ve sıkılma” hâlî, yaratıklara mahsus bir zaafıdır. Allah bundan münezzehtir. Bu cümle zahirine göre değildir. Kastedilen manayı açık bir ifadeyle şöyle yorumlayabiliriz:

“Hayâ ettiğinden dolayı gerçeği söylemeyi terk eden kimse gibi Allah gerçeği söylemeyi terk etmez. Gerçeği olduğu gibi açıklıyor.”

İslam âlimleri, konuyla ilgili âyetleri ve aynı yöndeki hadisleri delil göstererek hayâ kavramının Allah hakkında kullanılabileceğini, ancak bu durumda kelimenin beşerî duyguları ifade eden “utanma, sıkılma” gibi anlamlarda değil “kötü ve çirkin bir işi yapmayı zâtına lâıyk görmeme, daima iyi olanı yapma” şeklinde anlaşılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Kaynaklarda, hayânın Allah’tan utanma ve insanlardan utanma şeklinde iki çeşidinden söz edilir; bazı eserlerde buna bir de insanın kendi kişiliğinden hayâ etmesi eklenir. Cürcânî bunlardan ilkinin psikolojik (nefsanî), ikincisinin de imanî hayâ diye anar. “Allah’tan hakkıyla hayâ ediniz” buyruğu ile başlayan bir hadiste bunun için insanın duyu organlarını, aklını ve bedenini günahlardan koruması, âhireti isteyerek dünyanın geçici ziynetlerini terk etmesi gerektiği ifade edilir.^[697]

Yine konumuzla ilgili hadislerde Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem], şer’î hükümleri açıklamada sıkılmanın söz konusu olmadığını muhataplarına bildirmek, biraz sonra kadınlara makatlarından

yaklaşmanın yasaklığıyla ilgili şer'î hükmü açıklamanın bir görev olduğunu belirtmek ve muhataplarının dikkatini çekmek üzere söz konusu cümleyi 99 nolu hadis ile 101 nolu hadiste üç defa tekrarlamış, sonra da kadına cinsel ilişki sırasında makatından yaklaşılmasının yasaklığıyla ilgili şer'î hükmü bildirmiştir.

Bu ve benzeri hadislerden ilham almış olarak müminler, söylenmesinden sıkılan bir şer'î hükmü anlatmak istedikleri zaman "*Dinde hayâ yoktur*" derler ve ilgili hükmü anlatırlar.

Özetle; makatlarından kadınlara yaklaşmak kocaları için yasaktır ve haramdır. Şer'î hükmü bildirmek hususunda çekingen ve utangaç olmamak gerekir. Böyle hükümleri uygun bir dille ve gerektiğinde anlatmak, İslam'ın titizlikle üzerinde durduğu hayâ adabına aykırı değildir.

Kadınlara makatlarından/dübürlerinden yaklaşmanın yasaklığıyla ilgili bilgi 111, 116 ile 118 nolu hadislerin açıklamasında gelecektir.

❁

١٠٨- أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ مَرْوَانَ بْنِ شُجَاعٍ قَالَ:

حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ أَغَيْنٍ قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ

الشَّافِعِيُّ، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَلِيٍّ بْنَ الشَّائِبِ، حَدَّثَهُ

أَنَّهُ سَمِعَ عَمْرُو بْنَ أُخَيْحَةَ بْنَ الْجَلَّاحِ يَقُولُ:

سَمِعْتُ خُرَيْمَةَ بْنَ ثَابِتٍ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ: «إِنَّ اللَّهَ يَنْهَاكُمْ أَنْ تَأْتُوا النِّسَاءَ فِي أَدْبَارِهِنَّ»

108. ... Huzeyme bin Sâbit [radiyallahu anh] yoluyla Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmaktadır:

"Allah, size kadınlara (cinsel ilişki sırasında) makatlarından yaklaşmayı yasaklamıştır."^[698]

❁

١٠٩- أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَيَّارٍ الْمَرْزُوقِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ

مُحَمَّدٍ يَغْنِي أَبَا إِسْحَاقَ الشَّافِعِيَّ قَالَ: سَمِعْتُ جَدِّي مِنْ قِبَلِ

أُمِّي مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ قَالَ:

أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَلِيٍّ، أَنَّهُ لَقِيَ عَمْرُو بْنَ أُخَيْحَةَ بْنَ الْجَلَّاحِ

فَسَأَلَهُ هَلْ سَمِعْتَ فِي إِثْنَانِ الْمَرْأَةِ فِي دُبُرِهَا شَيْئًا؟ فَقَالَ: أَشْهَدُ

لَسَمِعْتُ خُرَيْمَةَ بْنَ ثَابِتٍ يَقُولُ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ يَنْهَاكُمْ أَنْ تَأْتُوا النِّسَاءَ فِي أَدْبَارِهِنَّ»

109. ... Abdullah bin Ali [rahimehullah] anlatıyor:

"Abdullah bin Ali [rahimehullah] (bir gün) Amr bin Uhayha bin el-Cülâh [rahimehullah] ile karşılaşmış ona:

- 'Sen kadına (cinsel ilişki sırasında) makatından yaklaşma hususunda herhangi bir şey işittin mi?' diye sordu. Amr bin Uhayha bin el-Cülâh [rahimehullah]:

- 'Ben Huzeyme bin Sâbit [radiyallahu anh]'ın: 'Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]: **'Allah size kadınlara makatlarından yaklaşmayı yasaklamıştır!'** diye buyurdu' dediğini işittiğime şahitlik ederim' dedi."^[699]

١١٠- أَخْبَرَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ

مُحَمَّدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ الشَّافِعِ بْنِ الشَّائِبِ قَالَ:

حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ، عَنْ عَمْرُو بْنِ أُخَيْحَةَ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ لَهُ: أَخْبَرَنِي

أَمْتَعُ اللَّهِ بِكَ عَنِ الْمَرْأَةِ ثَوْتَى فِي دُبُرِهَا هَلْ عِنْدَكَ مِنْهُ خَبَرٌ؟ قَالَ:

نَعَمْ أَشْهَدُ لَسَمِعْتُ خُزَيْمَةَ بْنَ ثَابِتٍ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اللَّهَ يَنْهَاكُمْ أَنْ تَأْتُوا النِّسَاءَ فِي أَدْبَارِهِنَّ»
مُخْتَصَرٌ

110. ... Abdullah bin Ali [rahimehullahu anhu] yoluyla **Amr bin Uhayha el-Ensârî** [rahimehullahu anhu] anlatıyor:

"Abdullah bin Ali [rahimehullahu anhu], Amr bin Uhayha bin el-Cülâh [rahimehullahu anhu]'e:

- 'Bana bildir, Allah seni kadın(lar)dan faydalandırsın. Kadına (cinsel ilişki sırasında) makatından yaklaşılması hususunda senin yanında herhangi bir bilgi var mı?' diye sordu. Amr bin Uhayha [rahimehullahu anhu]:

- 'Evet. Ben Huzeyme bin Sâbit [radiyallahu anhu]'ın: 'Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]: **'Allah size kadınlara (cinsel ilişki sırasında) makatlarından yaklaşmayı yasaklamıştır'** diye buyurdu' dediğine şahitlik ederim' dedi. ^[700]

* (Hadis burada) kısaltılmıştır.

١١١- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ قَالَ:

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شَدَّادٍ الْأَعْرَجِ، عَنْ رَجُلٍ،

عَنْ خُزَيْمَةَ بْنِ ثَابِتٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِثْنَانُ

النِّسَاءِ فِي أَدْبَارِهِنَّ حَرَامٌ»

111. ... Huzeyme bin Sâbit [radiyallahu anhu] yoluyla Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmaktadır

"Kadınlara (cinsel ilişki sırasında) makatlarından yaklaşmak haramdır." ^[701]

Açıklama:

98-111 nolu hadisler arasında geçen "kadınlara makatlarından/anal yoldan cinsel münasebette bulunmayı yasaklayan hadisler"i konu bağlamında değerlendirmek gerekirse; kadınlara, makatlarından/dübürlerinden cinsel temas etmek haramdır. Bu ilişki türünü Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] **"küçük livata/lûtîlik"** ^[702] ve **"küfür"** ^[703] diye adlandırmaktadır. Bu çirkin fiili işleyen kişi günahkâr olur. Uhrevî cezayı gerektirir. Çünkü bu tür ilişkiyi yapan kimse, şer'an yasaklanan ve hiç hoş karşılanmayan bir fiili işlemiş olmaktadır. Kadına, dübüründen yaklaşan kimseye had cezası uygulanmaz.

Kaynaklara göre bu cinsel ilişki türü, Lût toplumu içerisinde homoseksüellik ve sevicilikten 40 yıl sonra ortaya çıkmıştır.

120, 122, 123, 134-137 nolu hadislerde bu fiili işlemenin "küfür" diye nitelenmesi; bu işi helâl sayanlar içindir veya tehdit için söylenmiş de olabilir.

Esasen Allah'ın helal kıldığı yerden başka herhangi bir cinsel ilişki helal değildir. Yüce Allah, kadınlara yönelik ön kısımdan başka cinsel ilişkinin helal olduğu bir yer yaratmamıştır.

Çünkü Bakara suresinin 223. âyetinin metninde geçen "hars" (tarla) kelimesinden maksat, kadınların cinsel organlarıdır. Esasen bu kelime, ekilecek tarla manasına gelir. Kadınların rahimlerine atılan nutfeler, ekin tanelerine benzetilmek suretiyle onlara da hars/ekin denmiştir. Dolayısıyla bu ayeti, "dilerseniz arkadan/dübürden yaklaşabilirsiniz" şeklinde anlamak mümkün değildir.

İslam âlimleri, vajinadan olmak koşuluyla karı-koca arasındaki her türlü cinsel yöntem ve fantazinin mübah olduğu hususunda görüş birliği içindedirler.

Cinsel ilişkinin doğal yolu vajinadır. Ve evlilikle öncelikli amaç, üremedir. Üreme de ancak vajina yoluyla kurulan cinsel ilişkiyle mümkündür. Kadınların tarlaya benzetilişiyle anlatılmak istenen de budur.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/193 (8940). Ayrıca bk. Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 36/188 (21865); Humeydî, el-Müsned, 1/403 (440); Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, 4/89 (3739), 90 (3743); Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 7/318 (14112); İbni Ebi Şeybe, el-Musannef, 3/530 (16810).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/194 (8941). Ayrıca bk. İbni Hibbân, es-Sahîh, 9/514 (4200); Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, 4/84 (3716), 88 (3733, 3734); Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 7/318 (14114); İbnü'l-Cârûd, el-Müntekâ, 1/181 (728).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/194 (8942). Ayrıca bk. Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 36/183 (21858); Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, 4/89 (3737, 3738); Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 7/319 (14116, 14119); Ma'rîfetü's-Sünen, 10/163 (14063); Tahâvî, Şerhu Meânî'l-Âsâr, 7/43 (4402).

el-Kasas suresi, 28/25.

el-Ahzâb suresi, 33/53.

el-Bakara suresi, 2/26.

Müslim, Hayz 32 (313).

Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 1/387; Tirmizî, Kıyâmet 24.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/194 (8943). Ayrıca bk. Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, 4/90 (3744).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/195 (8944). Ayrıca bk. Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat, 6/260 (6353).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/195 (8945). Ayrıca bk. İbni Ebi Âsım, el-Âhâd, 4/116 (2086).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/195 (8946). Ayrıca bk. Tahâvî, Şerhu Meânî'l-Âsâr, 3/43 (4404).
Bk. 112-116 nolu hadisler. (ç)
Bk. 120, 122,123, 134-137 nolu hadisler. (ç)

28. KADINLARA ANAL/MAKAT YOLDAN YAKLAŞMA KONUSUNDA ABDULLAH BİN AMR [RADIYALLAHU ANH]'DAN NAKLEDİLEN HADİS(LER)

١١٢- أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْهَيْثَمِ بْنِ عُثْمَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ كَثِيرٍ أَبُو عَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا زَائِدَةُ بْنُ أَبِي الرُّقَادِ الصُّنَيْفِيُّ، عَنْ غَامِرِ الْأَخْوَلِ،

عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الرَّجُلِ يَأْتِي امْرَأَتَهُ فِي ذُبْرِهَا فَقَالَ: «تِلْكَ اللَّوْطِيَّةُ الصُّغْرَى»

قَالَ لَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ زَائِدَةُ لَا أَذْرِي مَا هُوَ؟ هُوَ مَجْهُولٌ، وَوَجَدْتُ فِي مَوْضِعٍ آخَرَ عَاصِمَ الْأَخْوَلِ

112. ... Amr bin Şuayb yoluyla, babası Şuayb yoluyla, dedesi **Abdullah bin Amr** [radiyallahu anh] anlatıyor:

“Bir adam, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’e; (cinsel ilişki sırasında) hanımına makatından yaklaşan erkeğin durumunu sordu. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- ‘**Bu küçük livatadır!**’ buyurdu.”^[704]

* Ebu Abdurrahman bize: ‘(Hadisin ravisi) Zâide’nin kim olduğunu bilmiyorum. O meçhul bir kimsedir. Onu başka bir yerde “Âsım el-Ahvel” diye buldum’ dedi.”

Açıklama:

“Livâta”, Lût kavminin yaptığı iş anlamına gelmektedir. Lût kavminin yaptığı işten maksat, insanlara arka tarafından cinsel temas kurmak demektir. Cinsel temas kurulan şahıs, erkek olsun kadın olsun aynıdır. Bu harekete “livâta” denilir. Bugün kullanılan “homoseksüellik” ifadesiyle aynı manadadır.

Cenâb-ı Allah’ın gönderdiği bir peygamber olan Hz. Lût [aleyhisselam]’ın kavmi arasında bu çirkin hareket yayıldığı için, “Lût kavminin yaptığı iş” denilmiştir. Bu fiili işleyene de “Lûtî” denilir.

Allah, Lût kavmini, işledikleri bu çirkin günahtan dolayı daha dünyada iken cezalandırmış, onları üzerlerine taş yağdırarak helak etmiştir.

Görüldüğü üzere 112-114 nolu hadislerde geçen “livata” kelimesi; genel anlamda erkeğin erkekle anal yoldan yaptığı cinsel ilişki türü olarak “büyük livâta” ifadesi kullanılırken, erkeğin cinsel ilişki sırasında hanımına anal yoldan ilişkide bulunmasına “küçük livata” ifadesi kullanılmaktadır.

Bu benzetme, erkeğin cinsel ilişki sırasında hanımına makattan yaklaşmasından kaynaklanmaktadır. Bundan dolayı “Lût kavminin işi” anlamında “livâta/lûtîlik” ifadesi kullanılmıştır.

١١٣- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ،

عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «هِيَ اللَّوْطِيَّةُ الصُّغْرَى»

113. ... Amr bin Şuayb yoluyla, babası Şuayb yoluyla, dedesi **Abdullah bin Amr** [radiyallahu anh] yoluyla Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmaktadır:

“**Bu (yani kadınla anal ilişkide bulunma durumu), küçük livatadır.**”^[705]

١١٤- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، عَنْ
سُفْيَانَ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ
عَمْرِو، بِمِثْلِهِ

114. ... Abdullah bin Amr [radiyallahu anh] yolundan aynı lafızla rivayet etmiştir.^[706]

❖

١١٥- أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلِيمَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشِيرٍ قَالَ:
حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ حَمِيدِ الْأَعْرَجِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ،
عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرِو قَالَ: «إِثْنَانِ النِّسَاءِ فِي أَذْبَارِهِنَّ اللَّوْطِيَّةُ
الصُّغْرَى»

115. ... Abdullah bin Amr [radiyallahu anh] dedi ki:

“Kadınlara (cinsel ilişki sırasında) makatlarından yaklaşmak küçük livatadır.”^[707]

❖

١١٦- أَخْبَرَنِي زَكَرِيَّا بْنُ يَحْيَى قَالَ: حَدَّثَنَا شَيْبَانُ قَالَ: حَدَّثَنَا
أَبُو هِلَالٍ، عَنْ مَطَرِ الْوَرَّاقِ:
عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ قَالَ: «بِئْسَ اللَّوْطِيَّةُ الصُّغْرَى»

116. ... Abdullah bin Amr [radiyallahu anh] dedi ki:

“Bu (yani kadınla anal ilişkide bulunma durumu) küçük livâtadır.”^[708]

Açıklama:

112-116 nolu hadisleri konu bağlamında değerlendirmek gerekirse; İslam'ın cinsel hayatla ilgili koyduğu yasaklar ve sınırlamalar, eşler arası bile olsa anal ilişkinin livata olarak adlandırılıp yasaklanması; İslam'ın müstehcenliği, hayâsızlığı, teşhirciliği, kadın-erkek ilişkilerinde ölçsüzlüğü yasaklayıp bunların önlenmesi için birtakım tavsiyelerde bulunması da aynı şekilde fitratı ve tabii olanı koruma, mâkul ve dengeli bir cinsî hayatı yaşatma, sapıklık ve aşırılıkları önleme çabası olarak değerlendirilebilir. Çünkü bu konularda insan, duygu ve bedenî arzularının yoğun baskısı altında olduğundan çoğu defa akıl ve iradesiyle hareket edemez. Aklın ve hür iradenin hâkim olmadığı alanda kişiye verilecek serbestlik, onu başıboşluğa, sapıklığa ve duygularının esiri olmaya götürecektir.

İslam böyle nazık bir konuda devreye girerek ferde akıl ve düşünce ile hareket etmesinde yardımcı olmakta, bedenî arzu ve ihtirası mâkul bir zeminde tatmin etme yolları göstermektedir.

Son yüzyıllarda Batı dünyasında sloganlaşan cinsî serbestlik akımı birçok sapıklığın, doğal olmayan ilişkilerin, iğrenç zevklerin yayılmasına, önu alınamayan hastalıkların, ruhî bunalımların baş göstermesine yol açmış, hatta bundan bütün dünya ülkeleri zarar görmeye başlamıştır. Öte yandan ağırlaşan ekonomik şartlar, gayr-i meşru ilişkilere karşı toplumsal hassasiyetin kaybolması, fuhşun yaygınlaşıp kolaylaşması ve eşcinsellik gibi farklı birçok âmil toplumda kadın-erkek arasındaki ilişkileri ve fitratı bozmakta, müstehcenliğin sayısını artırmakta, böylece insanların cinsel ihtiyaç ve isteklerini gayr-i meşru yoldan karşılayan, sömüren yeni yeni ticarî faaliyet alanları ve sektörler ortaya çıkmaktadır.

Bu olumsuz gelişmelerden cinselliği ticarî kazanç konusu yapılan kadınlar ve erkekler başta olmak üzere toplumun her kesimi, aile kurumu, yeni yetişen nesil ayrı ayrı zarar görmektedir.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/196 (8947). Ayrıca bk. Tahâvî, Şerhu Meânî'l-Âsâr, 3/46 (4425); Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 7/320 (14122); Tayâlisî, el-Müsned, 4/23 (2380); Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat, 5/286.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/196 (8948). Ayrıca bk. Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 11/554 (6968); Tahâvî, Şerhu Meânî'l-Âsâr, 3/44 (4410).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/196 (8949). Ayrıca bk. Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/196 (8949).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/196 (8950). Ayrıca bk. Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 11/309 (6706), 554 (6967).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/196 (8951). Ayrıca bk. Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/196 (8948); Şuabu'l-Îmân, 7/278 (5000).

29. KADINLARLA ANAL İLİŞKİDE BULUNMA HAKKINDA ABDULLAH BİN ABBÂS [RADIYALLAHU ANHİ]'DAN NAKLEDİLEN RİVAYETLER VE BU KONUDA NAKLEDİLEN METİNLERİN FARKLI OLMASI

١١٧- أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَعِيدٍ الْأَشْجِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو خَالِدٍ،
عَنِ الضُّحَّاكِ بْنِ عُثْمَانَ، عَنْ مَخْرَمَةَ بْنِ سُلَيْمَانَ، عَنْ كُرَيْبٍ،
عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا
يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَى رَجُلٍ أَتَى رَجُلًا أَوْ امْرَأَةً فِي دُبُرٍ»

117. ... Abdullah bin Abbâs dediğine göre Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmaktadır:
“Bir erkeğe veya bir kadına makatından yaklaşan erkeğe, Allah (kıyamet günü rahmet nazarıyla)
bakmaz.”^[709]

✽

١١٨- أَخْبَرَنَا هِثَّاءُ بْنُ السَّرِيِّ، عَنْ وَكَيْعٍ، عَنِ الضُّحَّاكِ بْنِ
عُثْمَانَ، عَنْ مَخْرَمَةَ بْنِ سُلَيْمَانَ، عَنْ كُرَيْبٍ،
عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: لَا يَنْظُرُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَى رَجُلٍ أَتَى بِهَيْمَةٍ
أَوْ امْرَأَةٍ فِي دُبُرِهَا

118. ... Abdullah bin Abbâs [radiyallahu anh] dedi ki:
“Bir hayvana veya bir kadına makatından yaklaşan erkeğe, Allah kıyamet günü (rahmet
nazarıyla) bakmaz.”^[710]

Açıklama:

117-118 ile 127-130 nolu hadislerde geçen “yüce Allah’ın bakması”ndan maksat; âhiret günü ilahî rahmeti hak edecek öncü müminlere rahmet bakışıdır. Böyle bir davranış, mümin kimseye kıyamet günü rahmet nazarıyla bakılacak kimseler içerisinde olmaya engel teşkil eder. Yani mümin kişi bu kötü fiili işlememeli, böyle bir davranışta bulunmaktan kaçınmalıdır. Hanımına makattan yaklaşması kendisine uygun düşmez.

Hadis böyle yorumlanınca bu fiili işleyen bir müminin ebedî olarak ilahî rahmetten tamamen mahrum kılacağı manası çıkmaz. Böyle bir mananın çıkarılması zaten hatalı olur. Çünkü “Şüphesiz Allah kendisine ortak/şirk koşulması (günahı)ni bağışlamaz. Bundan başkasını dilediği kimseyi bağışlar”^[711] âyeti, Allah’ın şirk ve küfürden başka günahları dilediği kimse için bağışlayacağına delâlet eder. Allah’ın bağışlaması, rahmet bakışıyla olur. Allah’ın rahmeti olmadıkça hiçbir kimse cennete giremez. Zerre miktarı imanı olanların netice itibarıyla yani azabını çektikten sonra da olsa cennete gireceği naslarla sabittir.

Şu halde bu çirkin fiili işleyen kişi, eğer mümin ise günahının cezasını çektikten sonra veya Allah dilediği takdirde daha önce cennetlik olabilir. Bu da ilahî rahmet sayesinde gerçekleşir. Hâl böyle olunca bu kötü fiili işleyen, ilahî rahmetten tamamen mahrum kılındığı manası kastedilmemiş olur. Ve yukarıda anlatılan mananın kastedildiği anlaşılır.

Konuyla ilgili hadisler, mümin kişinin, cinsel ilişkide bulunması kendisine helal olan karısıyla makattan cinsel münasebette bulunmasının şiddetli tehdidi gerektirdiğine ve böyle bir davranışın, kötü ve çirkin bir fiil olduğuna delâlet etmektedir.

Kişinin kendi karısıyla makattan cinsel ilişkide bulunması, selef (ilk devir) ve halef (son devir) âlimlerinin cumhuru, tüm fıkıhçılar ve bütün hadisçiler tarafından haram sayılmıştır.

Öte yandan, hayvanla cinsî temas kurulması iğrenç görülmüş, bu fiil ağır bir suç ve günah sayılmıştır.^[712]

Çünkü hayvana cinsel temasta bulunmak haramdır, çirkindir. Bu işi yapan kişi, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in diliyle lânetlenmiştir.^[713]

Büyük âlim Hattâbî, hayvanla cinsel ilişkide bulunan kişiye verilecek dünyalık ceza konusundaki görüşleri şöyle özetler:

1. Bir kimse, Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]’in yasakladığını bildiği halde bir hayvanla temas kurarsa öldürülür. Şayet devlet başkanı ölüm cezasını kaldırırsa, zinaya kıyasla yüz değnek vurulur. Bu görüş, İshâk bin Rahâveyh’e aittir.

2. Eğer adam muhsan yani sahih nikâhla bir kadınla evlenip onunla cinsel ilişki kuran birisi ise öldürülür. Bekâr ise yüz değnek vurulur. Bu görüş, el-Hasan el-Basrî'den nakledilmiştir. İmam Şâfiî'den gelen bir görüş de böyledir.

3. Zührî'ye göre hayvana cinsel temasta bulunan kişi, ister muhsan olsun ister olmasın yüz değnek vurulur.

4. Bu fiili işleyen kişiye ta'zir cezası verilir. Yani hâkimin uygun göreceği bir ceza verilir. Âlimlerin çoğunluğu bu görüştedir. İmam A'zam Ebu Hanîfe ve talebeleri, İmam Mâlik, İmam Ahmed bin Hanbel ile İmam Şâfiî'nin bir görüşü bu şekildedir.

Cinsel temasta bulunan hayvanın öldürülmesini gerekli görenlere bundaki hikmet, cinsel temas edilen hayvanın insanlar tarafından gösterilme endişesidir.

١١٩- أَخْبَرَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ

عَبْدِ الْحَكَمِ قَالَ: أَخْبَرَنَا بَكْرُ بْنُ مُضَرٍّ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ

عُثْمَانَ بْنِ كَعْبٍ الْقُرْظِيِّ،

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ كَعْبٍ الْقُرْظِيِّ، أَنَّ رَجُلًا سَأَلَهُ عَنِ الْمَرْأَةِ تَوْتَى

فِي دُبْرِهَا فَقَالَ مُحَمَّدٌ: إِنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ كَانَ يَقُولُ: «اسْقِ

حَزْنُكَ مِنْ حَيْثُ نَبَاتِهَا»

119. ... Muhammed bin Ka'b el-Kurezi [rahimehullah] anlatıyor:

"Bir adam, Muhammed bin Ka'b el-Kurezi [rahimehullah]'e; (cinsel ilişki sırasında) makatından yaklaşan kadının durumunu sordu. Bunun üzerine Muhammed bin Ka'b el-Kurezi [rahimehullah]:

- 'Abdullah bin Abbâs [radiyallahu anh]: "Tarlanı, ürün verecek yerden sula (yani vajina kısmından ilişkiye gir)!" dedi' diye cevap verdi."^[714]

١٢٠- أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ عَلِيٍّ قَالَ: حَدَّثَنَا يَغْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ

قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ

ابْنِ طَاوُسٍ،

عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سُئِلَ ابْنُ عَبَّاسٍ عَنِ الرَّجُلِ يَأْتِي الْمَرْأَةَ فِي دُبْرِهَا

قَالَ: «ذَلِكَ الْكُفْرُ»

120. ... Tâvus [rahimehullah] dedi ki:

"Abdullah bin Abbâs [radiyallahu anh]'a; kadına (cinsel ilişki sırasında) makatından yaklaşan erkeğin durumu soruldu. Abdullah bin Abbâs [radiyallahu anh]:

- 'Bu küfürdür!' diye cevap verdi."^[715]

١٢١- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: حَدَّثَنِي

إِبْرَاهِيمُ بْنُ نَافِعٍ، عَنْ ابْنِ طَاوُسٍ:

عَنْ أَبِيهِ فِي الرَّجُلِ يَأْتِي الْمَرْأَةَ فِي دُبْرِهَا، أَنَّهُ كَانَ يُنْزِلُهُ بِمَنْزِلَةِ

الْحَرَامِ

121. ... Tâvus [rahimehullah] dedi ki:

"Tâvus [rahimehullah], kadına (cinsel ilişki sırasında) makatından yaklaşan erkek hakkında: 'O, (cinsel organını) haram yere indiriyor' (derdi)."^[716]

١٢٢ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ قَالَ:
حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ،

عَنْ عَمْرِو بْنِ قَتَادَةَ قَالَ: سَأَلْتُ طَاوُسًا عَنِ الرَّجُلِ يَأْتِي الْمَرْأَةَ
فِي دُبُرِهَا قَالَ: «تِلْكَ كُفْرَةٌ»

122. ... **Amr bin Katâde** [rahimehullah] dedi ki:

"Ben Tâvus [rahimehullah]'e; kadına (cinsel ilişki sırasında) makatından yaklaşan erkeği(n yaptığı bu davranışın hükmünü) sordum. Tâvus [rahimehullah]:

- 'Bu küfürdür!' diye cevap verdi." [\[717\]](#)

١٢٣ - أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ قَالَ:
أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ:

أَخْبَرَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، سَمِعَ طَاوُسًا يَسْأَلُ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ:
إِنَّ هَذَا لَيَسْأَلُنِي عَنِ الْكُفْرِ

123. ... **İbrahim bin Ebi Bekir** [rahimehullah], (bir kişinin,) Tâvus [rahimehullah]'e; bu konuyu (yani kadınla anal ilişkide bulunmanın hükmünü) sorduğunu işitti. Tâvus [rahimehullah] de:

- 'Bu kişi bana küfrü soruyor!' diye cevap verdi. [\[718\]](#)

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/197 (8952). Ayrıca bk. İbni Hibbân, es-Sahîh, 9/517 (4204); İbnü'l-Cârûd, el-Müntekâ, 1/181 (729).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/197 (8953). Ayrıca bk. İbni Hibbân, es-Sahîh, 9/517 (4203); İbni Ebi Şeybe, el-Musannef, 3/529 (16803).

en-Nisâ suresi, 4/48.

Ebu Dâvud, Hudûd 30; Tirmizî, Hudûd 23.

Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/407 (17036).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/197 (8954). Ayrıca bk. Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 7/196.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/197 (8955). Ayrıca bk. Abdurrezzâk, el-Musannef, 11/442 (20953).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/198 (8956). Ayrıca bk. İbni Hibbân, es-Sahîh, 10/266 (4418).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/198 (8957). Ayrıca bk. Beyhakî, es-Sünenü's-Sağîr, 3/54 (2482).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/198 (8958). Ayrıca bk. Ebu Ya'lâ, el-Müsned, 4/266 (2378).

30. KADINLA ANAL İLİŞKİDE BULUNMA HUSUSUNDA ÖMER İBNÜ'L-HATTÂB [RADIYALLAHU ANH]’DAN NAKLEDİLEN RİVAYETLER

١٢٤- أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ يَغْفُوبَ الطَّلَقَانِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ الْيَمَانِ، عَنْ زَمْعَةَ بْنِ صَالِحٍ، عَنْ ابْنِ طَاوُسٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ ابْنِ الْهَادِ:

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا تَأْتُوا النِّسَاءَ فِي أَدْبَارِهِنَّ»

124. ... Ömer İbnü'l-Hattâb [radiyallahu anh] yoluyla Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmaktadır:

“(Cinsel ilişki sırasında) kadınlara makatlarından yaklaşmayınız.”^[719]

١٢٥- أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ أَبِي حَكِيمٍ، عَنْ زَمْعَةَ بْنِ صَالِحٍ، عَنْ عُمَرُو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ طَاوُسٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْهَادِ قَالَ:

قَالَ عُمَرُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اسْتَحْيُوا مِنَ اللَّهِ، فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ لَا تَأْتُوا النِّسَاءَ فِي أَدْبَارِهِنَّ»

125. ... Ömer İbnü'l-Hattâb [radiyallahu anh]’ın dediğine göre Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmaktadır:

“Allah’tan hayâ ediniz. Çünkü Allah, hak(kı bildirmek)ten hayâ etmez. (Cinsel ilişki sırasında) kadınlara makatlarından yaklaşmayınız.”^[720]

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/198 (8959). Ayrıca bk. Bezzâr, el-Müsned, (339).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/199 (8960). Ayrıca bk. Ebu Nuaym, el-Hilye, (376); Harâitî, Mesâviü'l-Ahlâk, 1/210 (442).

31. KADINLA ANAL İLİŞKİDE BULUNMA HUSUSUNDA EBU HUREYRE HADİSİ İLE İLGİLİ NAKLEDİLEN METİNLERİN FARKLI OLMASI

١٢٦- أَخْبَرَنِي عُثْمَانُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، مِنْ كِتَابِهِ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّنْعَانِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اسْتَحْيُوا مِنَ اللَّهِ حَقَّ الْحَيَاءِ لَا تَأْتُوا النِّسَاءَ فِي أَدْبَارِهِنَّ»

126. ... Ebu Hureyre [radiyallahu anh]'ın dediğine göre Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmaktadır:
"Allah'tan hakkıyla hayâ ediniz. Kadınlara (cinsel ilişki sırasında) makatlarından yaklaşmayınız."^[721]

✽

١٢٧- أَخْبَرَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنِ ابْنِ الْهَادِ، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ مَخْلَدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَى رَجُلٍ يَأْتِي الْمَرْأَةَ فِي دُبُرِهَا

127. ... Ebu Hureyre [radiyallahu anh] yoluyla Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmaktadır:
"(Cinsel ilişki sırasında) kadına makatından yaklaşan erkeğe Allah (kıyamet günü rahmet nazarıyla) bakmaz."^[722]

✽

١٢٨- أَخْبَرَنَا عُثَيْدُ اللَّهِ بْنُ سَعْدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَمِّي قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبِي، عَنْ يَزِيدَ وَهُوَ ابْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَسَامَةَ بْنِ الْهَادِ، عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ مَخْلَدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى رَجُلٍ يَأْتِي الْمَرْأَةَ فِي دُبُرِهَا»

128. ... Ebu Hureyre [radiyallahu anh] yoluyla Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmaktadır:
"(Cinsel ilişki sırasında) kadına makatından yaklaşan erkeğe Allah (kıyamet günü rahmet nazarıyla) bakmaz."^[723]

١٢٩- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُبَارَكِ الْمَخْرَمِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو هِشَامٍ قَالَ: حَدَّثَنَا وَهَيْبٌ قَالَ: حَدَّثَنَا سُهَيْلٌ، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ مَخْلَدٍ،

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَى رَجُلٍ يَأْتِي امْرَأَتَهُ فِي دُبْرِهَا»

129. ... Ebu Hureyre [radiyallahu anh]'ın dediğine göre Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmaktadır:

“(Cinsel ilişki sırasında) hanımına makatından yaklaşan erkeğe Allah (kıyamet günü rahmet nazarıyla) bakmaz.”^[724]

❖

۱۳۰- أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ مَخْلَدٍ،

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا يَنْظُرُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَى رَجُلٍ أَتَى امْرَأَتَهُ فِي دُبْرِهَا»

130. ... Ebu Hureyre [radiyallahu anh] yoluyla Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmaktadır:

“(Cinsel ilişki sırasında) hanımına makatından yaklaşan erkeğe Allah kıyamet günü (rahmet nazarıyla) bakmaz.”^[725]

۱۳۱- أَخْبَرَنَا هِثَّادُ بْنُ الشَّرِيفِ، وَمُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنُ سَمُرَةَ، وَاللُّفْظُ لَهُ عَنْ وَكَيْعٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ مَخْلَدٍ،

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَلْعُونٌ مَنْ أَتَى امْرَأَةً فِي دُبْرِهَا

131. ... Ebu Hureyre [radiyallahu anh]'ın dediğine göre Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmaktadır:

“(Cinsel ilişki sırasında) kadına makatından yaklaşan erkek, (Allah tarafından) lânetlenmiştir.”^[726]

Açıklama:

Hadis-i şerifte olduğu gibi bu fiili işleyen kişiye ağır lânetler yağdırıp şiddetli tehditlerde bulunulması, o fiilin haram olduğuna delâlet eder. Bu bakımdan haleften ve seleften bütün fıkıh ve hadis âlimleri, kadınlarla anal yoldan cinsel ilişkide bulunmanın haram olduğu ve bu haramı işleyen kimsenin Allah'ın rahmetinden uzak kalacakları hükmüne varmışlardır.

Esasen Allah'ın helal kıldığı yerden başka herhangi bir cinsel ilişki helal değildir. Yüce Allah, vajinadan başka cinsel ilişki için helal kılınan bir yer yaratmamıştır. Nitekim “Kadınlara Allah'ın emrettiği yerden cinsel ilişkide bulunun”^[727] âyet-i kerîmesi ile “Kadınlara Allah'ın size emrettiği yerden istediğiniz şekilde yaklaşın”^[728] âyet-i kerîmeleri de bunu açıkça ifade etmektedir.

❖

۱۳۲- أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: أَخْبَرَنَا وَكَيْعٌ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ حَكِيمِ الْأَثْرَمِ، عَنْ أَبِي تَيْمَةَ الْهَجَنِيِّ،

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أَتَى حَائِضًا أَوْ امْرَأَةً فِي دُبْرِهَا فَقَدْ كَفَرَ»

132. ... Ebu Hureyre [radiyallahu anh]'ın dediğine göre Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmaktadır:

“Hayızlı/ay hali kadına veya kadına makatından yaklaşan kişi, küfre girmiş olur.”^[729]

✽

١٣٣- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى، وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ،
وَبَهْزُ بْنُ أَصَدٍ قَالُوا: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ حَكِيمِ الْأَثَرِ،
عَنْ أَبِي تَمِيمَةَ الْهَجَنِيِّ،

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ أَتَى
امْرَأَةً حَائِضًا، أَوْ امْرَأَةً فِي دُبُرِهَا، أَوْ كَاهِنًا فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُتِرَ
عَلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ»

133. ... Ebu Hureyre [radiyallahu anh] yoluyla Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmaktadır:

“Hayızlı/ay hali kadına veya (cinsel ilişki sırasında) kadına makatından yaklaşan ya da (gaipten haber verdiğini ileri süren) kâhine giden kişi, Muhammed [sallallahu aleyhi ve sellem]’e indirileni inkâr etmiş olur.”^[730]

Açıklama:

Bu hadis, bir kimsenin karısıyla hayızlı/âdetli iken ve makatından cinsel münasebette bulunmasının ve yine gelecekte haber veren kâhine gitmesinin caiz olmadığına delâlet etmektedir.

Cahiliye Araplarının, muhtemelen yahudilerin etkisinde kalarak aybaşı halindeki eşleriyle bir arada bulunmadıkları ve aynı yatağa girmedikleri bilinmektedir. İslamiyet bu durumdaki hanımlarla sadece cinsel münasebeti yasaklamış, aile hayatının diğer ilişkilerinin ise aynen devam edeceğini kabul etmiştir.^[731]

Her ne kadar hadisin zahirinden bu işi yapan kimselerin dinden çıktığı anlaşılırsa da bu işi yapan kimsenin kefarete sadaka vermesinden bahsedilmesi^[732] onun dinden çıkmamakla beraber çirkin bir iş yaptığına delâlet eder.

İmam Ebu Hanîfe, İmam Mâlik ile İmam Şâfi’ye göre hayız/aybaşı ve lohusa halindeki eşle cinsî münasebet vuku bulduğu takdirde, münasebet bu halin ilk günlerinde olmuşsa yaklaşık 4, son günlerinde olmuşsa 2 gram altın değerinde bir meblağın fakirlere dağıtılması işlenen günahın bir çeşit kefareti sayılmış^[733] ve istiğfar etmesi müstehap kabul edilmiştir.

Hadis şarihlerinin açıklamasına göre, hadisteki “inkâr etmiş olur” sözü bu işi helâl sayanlar içindir veya tehdit için söylenmiş de olabilir.

Bir kimsenin karısına makattan yani anal yoldan yaklaşmasının çirkinliği ona hayızlı iken yaklaşmasının çirkinliğinden daha fazladır. Çünkü kadına hayızlı iken yaklaşmanın başta gelen sebeplerinden birisi, hayız halindeki pisliktir. Arkadan yaklaşmadaki pisliğin daha da fazla olduğunda şüphe yoktur. Bu bakımdan onun haramlığında şüphe yoktur.

١٣٤- أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، عَنْ
سُفْيَانَ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ،

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: «إِثْنَانُ النِّسَاءِ وَالرِّجَالِ فِي أَذْبَارِهِنَّ كُفْرٌ»

134. ... Ebu Hureyre [radiyallahu anh] dedi ki:

“Kadınlara ve erkeklere makatlarından yaklaşmak küfürdür.”^[734]

Açıklama:

Normal cinsel tabiata aykırı düşen yollardan cinsel tatmin sağlanması İslam’ın hiç tasvip etmediği bir davranış biçimidir.

Kur’ân-ı Kerîm’de, eşcinsel bir yönelişe saplanıp kalan Lût kavminin davranışı çok sert bir dille tenkit ve reddedilir.^[735]

Erkeğin kendi eşine tenasül organından değil de arka uzvundan yaklaşması, Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] tarafından “küçük livâta” olarak adlandırılır ve kesin olarak yasaklanır.^[736] Erkeklere makattan yaklaşılması ise “büyük livata” şeklinde ifade edilmektedir.

✽

١٣٥- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ قَالَ:

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ،

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: إِثْنَانُ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ فِي أَذْبَارِهِنَّ كُفْرٌ

135. ... Ebu Hureyre [radiyallahu anh] dedi ki:

“Kadınlara ve erkeklere makatlarından yaklaşmak küfürdür.”^[737]

Açıklama:

Allah'ın emir ve yasaklarının tümü, insanların maslahatına yöneliktir. Yani ya fert veya toplum için bir menfaat sağlamayı ya da onlardan bir zararı defetmeyi hedeflemiştir. Eğer bir şey yasaklanmışsa mutlaka onda bir hikmet ve maslahat vardır. Dolayısıyla zina ve homoseksüellik yani eşcinsellik gibi fiiller, ilk bakışta iki kişi arasında cereyan ettiği için, “Bunun ne sakıncası var ki? Alan memnun veren memnun” denemez. Bu hareketler Allah'ın emrine isyan oluşlarının yanı sıra, fert ve toplum hayatının parçalanıp çözülmesine, onulmaz yaralar açılmasına da sebeptirler.

İşte asrımızda, dinimizin şiddetle yasakladığı en büyük çirkinliklerden olan eşcinselliğin tedavi edilemez bir hastalığa sebep olduğunun ortaya çıkışı, garip ama Allah'ın emir ve yasaklarındaki hikmete yeni bir örnek olması bakımından hikmetli bir tecellidir.

İslam âlimleri, ister erkek olsun ister kadın, ister kendi karısı olsun ister yabancı; bir insana arkasından cinsel temasta bulunmanın haram olduğunda ittifak etmişlerdir. Ancak bu işi yapanlara uygulanacak dünyalık ceza konusunda değişik delillere dayanarak farklı görüşlere sahip olmuşlardır. Bu görüşlerin özeti şudur:

1. Bir insana arkasından cinsel temasta bulunan kişiye zina haddi uygulanır, yani cinsel temasta bulunan kişi muhsan yani sahih nikâhla bir kadınla evlenip onunla cinsel ilişki kuran birisi ise recmedilir. Muhsan değil ise yüz değnek vurulur. Bu görüş; Hanefiler'den İmam Ebu Yûsuf, İmam Muhammed, kuvvetli görüşüne göre İmam Şâfiî ve bazı âlimlerin nakline göre İmam Mâlik'e aittir.

İmam Şâfiî'ye göre pasif durumda olan tarafa da ister erkek olsun ister kadın, ister muhsan olsun ister olmasın yüz değnek vurulur ve bir yıl sürgün edilir.

2. Livâta fiilini işleyen kişi, ister muhsan olsun, ister olmasın öldürülür. Bu görüş, İmam Ahmed bin Hanbel, İmam Mâlik ve bir rivayete göre İmam Şâfiî'ye aittir.

Homoseksüellik yapan kişiyi öldürme şekline gelince; üzerine bir bina yıkılır, yüksek bir yerden atılır şeklinde görüşler vardır.

3. Homoseksüellik yapan kişiye had cezası uygulanmaz, ta'zir cezası verilir. Bu görüş de İmam A'zam Ebu Hanîfe'ye aittir.

4. Hz. Ebu Bekir, Hz. Ali gibi büyük sahabilerin de içinde bulunduğu bir gruba göre homoseksüellik yapan kişi kılıçla kafası kesilerek öldürülür.

5. Bazı Zâhirîler'e göre bu çirkin hareketi işleyenlere hiçbir ceza uygulanmaz.

Hattâbî, beşinci maddedeki görüşün doğruya en uzak olduğunu, insanları bu kötü amele teşvike sebep olacağını söyler.

۱۳۶- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، مَرَّةً أُخْرَى قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ

الرَّحْمَنِ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ،

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، فِي الَّذِي يَأْتِي امْرَأَتَهُ فِي دُبْرِهَا قَالَ: «تِلْكَ كُفْرَةٌ»

136. ... Ebu Hureyre [radiyallahu anh], kişinin, hanımına makatından yaklaşması hakkında dedi ki:

“Bu küfürdür.”^[738]

۱۳۷- أَخْبَرَنِي مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ الدِّمَشْقِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا مَنْصُورٌ

يَعْنِي ابْنَ أَبِي مُزَاجِمٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو سَعِيدٍ يَعْنِي الْمُؤَدَّبَ، عَنْ

عَلِيِّ بْنِ بَدِيمَةَ، عَنْ مُجَاهِدٍ،

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: «مَنْ أَتَى أَذْبَارَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ فَقَدْ كَفَرَ»

137. ... Ebu Hureyre [radiyallahu anh] dedi ki:

“Kim (cinsel ilişki itibariyle) erkeklerin ve kadınların makatlarına yakalaşırsa küfre girmiş olur.”^[739]

١٣٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ قَالَ:
حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ نَافِعٍ، عَنْ سُلَيْمٍ،

عَنْ مُجَاهِدٍ قَالَ: «مَنْ فَعَلَهُ فَلَيْسَ مِنَ الْمُطَهَّرِينَ»

138. ... Mücâhid [rahimehullah] dedi ki:

“Kim bunu (yani kadınlara ve erkeklere makatlarında yaklaşma fiilini) yaparsa temiz kişilerden değildir.”^[740]

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/199 (8961). Ayrıca bk. Taberânî, Müsnedü's-Şâmiyyîn, 1/162 (269); Temmâm, Fevâid, 1/320 (809).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/199 (8962). Ayrıca bk. Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat, 1/297 (990); Beyhakî, es-Sünenü's-Sağîr, 3/54 (2483); Tahâvî, Şerhu Meânî'l-Âsâr, 3/44 (4412).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/200 (8963). Ayrıca bk. İbni Mâce, Nikâh 29 (1923).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/200 (8964). Ayrıca bk. Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 13/111 (7684); Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 7/321 (14123); İbnü'l-Arabî, el-Mu'cem, 1/109 (168).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/200 (8965). Ayrıca bk. Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 14/214 (8532); Beyhakî, Şuabu'l-İmân, 7/275 (4991) Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat, 6/262 (6357).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/200 (8966). Ayrıca bk. Ebu Dâvud, Nikâh 44-45 (2162); Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 15/457 (9733), 16/157 (10206); Beyhakî, Ma'rifetü's-Sünen, 10/164 (14069); Ebu Ya'lâ, el-Müsned, 11/349 (6462); Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat, 5/88 (4754).

el-Bakara suresi, 2/222.

el-Bakara suresi, 2/223.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/201 (8967). Ayrıca bk. Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 16/142 (10167); İshâk bin Râhûye, 1/423 (482).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/201 (8968). Ayrıca bk. Ebu Dâvud, Tıb 21 (3904); Tirmizî, Tahâret 102 (135); İbni Mâce, Tahâret 122 (639); Dârimî, es-Sünen, 1/732 (1176); Tahâvî, Şerhu Meânî'l-Âsâr, 3/44 (4415, 4416); İbnü'l-Cârûd, el-Müntekâ, 1/37 (107).

el-Bakara suresi, 2/221-222; Taberî, Câmiu'l-Beyân, 2/224-231.

Tirmizî, Tahâret 103.

Tirmizî, Tahâret 123; Ebu Dâvud, Nikâh 46; İbni Mâce, Tahâret 23.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/201 (8969). Ayrıca bk. Ebu Bekir İbnü'l-Hallâl, es-Sünnet, 4/117 (1303), 163 (1430).

el-A'râf suresi, 7/80; el-Hûd suresi, 11/78- 83; eş-Şuarâ suresi, 26/161-166; el-Ankebût suresi, 29/28-29.

Ebu Dâvud, Nikâh 45; Tirmizî, Tahâret 102; İbni Mâce, Nikâh 29.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/201 (8970). Ayrıca bk. İbni Battâ, el-İbâne, 2/739 (1018)

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/201 (8971). Ayrıca bk. Ma'mer bin Râşid, el-Câmi', 11/442 (20952).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/202 (8972). Ayrıca bk. Beyhakî, Şuabu'l-İmân, 7/277 (4996); İbni Battâ, el-İbâne, 2/739 (1017); Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat, 9/78 (9179).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/202 (8973). Ayrıca bk. İbni Ebi Hâtim, Tefsîrü'l-Kur'ani'l-Azîm, 2/403 (2128).

32. KADINLARA MAKATLARINDAN YAKLAŞMA İLE İLGİLİ ALİ BİN TALK YOLUNDAN NAKLEDİLEN RİVAYETLER

۱۳۹- أَخْبَرَنَا هَذَا بْنُ السَّرِيِّ، عَنْ وَكَيْعٍ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنْ عَلِيٍّ قَالَ: جَاءَ أَغْرَابِي فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ: إِنَّا نَكُونُ فِي الْبَادِيَةِ، فَتَكُونُ مِنْ أَحَدِنَا الرُّوَيْحَةُ فَقَالَ: «إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ إِذَا فَسَا أَحَدُكُمْ فَلْيَتَوَضَّأْ، وَلَا تَأْتُوا النِّسَاءَ فِي أَغْجَازِهِنَّ»

139. ... Ali bin Talk [radiyallahu anh] dedi ki:

“Bir bedevi gelip:

- ‘Ey Allah’ın Resûlü! Bizler çölde yaşıyoruz. Bizden birisinden (namaz kılacağı zaman) yellenme söz konusu olabiliyor. (Bu durumda ne yapması lazım?)’ diye sordu. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- ‘Allah hak(kı bildirmek)ten hayâ etmez. Sizden birisi (namaz kılacağı zaman) yellendiği zaman (namaz) abdesti alsın. Kadınlara (cinsel ilişki sırasında) yaklaşmayınız!’ buyurdu.”^[741]

۱۴۰- أَخْبَرَنَا صَفْوَانُ بْنُ عَمْرٍو الْجَمْعِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ خَالِدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو سَلَامٍ عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ مُسْلِمٍ بْنُ سَلَامٍ، عَنْ عِيسَى بْنِ حِطَّانَ، عَنْ مُسْلِمٍ بْنِ سَلَامٍ،

عَنْ عَلِيٍّ بْنِ طَلْحٍ، أَنَّ أَغْرَابِيًّا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «إِنَّا نَكُونُ بِهَذِهِ الْبَادِيَةِ، وَإِنَّهُ تَكُونُ مِنْ أَحَدِنَا الرُّوَيْحَةُ، وَفِي الْمَاءِ قِلَّةٌ» فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا فَسَا أَحَدُكُمْ، فَلْيَتَوَضَّأْ، وَلَا تَأْتُوا النِّسَاءَ فِي أَذْبَارِهِنَّ، فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ»

140. ... Ali bin Talk [radiyallahu anh] dedi ki:

“Bir bedevi, Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’e gelip:

- ‘Biz şu çölde bulunuyoruz. Bizden birisinden (namaz kılacağı zaman) yellenme meydana gelebiliyor. Su da az olabiliyor. (Bu durumda ne yapmamız lazım?)’ diye sordu. Bunun üzerine Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- ‘Sizden birisi (namaz kılacağı zaman) yellendiği zaman (namaz) abdesti alsın. Kadınlara da (cinsel ilişki sırasında) makatlarından yaklaşmayınız. Çünkü Allah, hak(kı söylemek)ten hayâ etmez!’ diye cevap verdi.”^[742]

۱۴۱- أَخْبَرَنَا هَذَا بْنُ السَّرِيِّ، عَنْ أَبِي مُعَاوِيَةَ، عَنْ عَاصِمِ الْأَخْوَلِ، عَنْ عِيسَى بْنِ حِطَّانَ، عَنْ مُسْلِمٍ بْنِ سَلَامٍ،

عَنْ عَلِيٍّ بْنِ طَلْحٍ قَالَ: قَالَ أَغْرَابِيٌّ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الرَّجُلُ مِمَّا يَكُونُ بِالْأَرْضِ الْفَلَاةِ، فَتَكُونُ مِنْهُ الرُّوَيْحَةُ، وَيَكُونُ فِي الْمَاءِ قِلَّةٌ» فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا فَسَا

أَحَدُكُمْ فَلْيَتَوَضَّأْ، وَلَا تَأْتُوا النِّسَاءَ فِي أَعْجَازِهِنَّ، فَإِنَّ اللَّهَ لَا
يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ»

141. ... Ali bin Talk [radiyallahu anh] dedi ki:

“Bir bedevi, Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]’e:

- ‘Bizden bir erkek ıssız bir yerde bulunur da (namaz kılacağı zaman) kendisinden yellenme meydana gelir ve su da az olursa (ne yapması gerekir?)’ diye sordu. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] de:

- ‘Sizden birisi (namaz kılacağı zaman) yellendiği zaman (namaz) abdesti alsın. Kadınlara da (cinsel ilişki sırasında) makatlarından yaklaşmayınız. Çünkü Allah, hak(kı söylemek)ten hayâ etmez.’ diye cevap verdi.”^[743]

❁

١٤٢- أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ، وَأَبُو
مُعَاوِيَةَ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ عِيسَى بْنِ حِطَّانَ، عَنْ مُسْلِمِ بْنِ سَلَامٍ،
عَنْ عَلِيِّ بْنِ طَلْقٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا
فَسَا أَحَدُكُمْ فَلْيَتَوَضَّأْ، وَلَا تَأْتُوا النِّسَاءَ فِي أَدْبَارِهِنَّ، فَإِنَّ اللَّهَ لَا
يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ

142. ... Ali bin Talk [radiyallahu anh] yoluyla Hz. Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmaktadır:

“Sizden birisi (namaz kılacağı zaman) yellendiği zaman (namaz) abdesti alsın. Kadınlara da (cinsel ilişki sırasında) makatlarından yaklaşmayınız. Çünkü Allah hak(kı söylemek)ten hayâ etmez.”^[744]

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/202 (8974). Ayrıca bk. Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 2/82 (655); İbni Ebi Seybe, el-Musannef, 3/529 (16802); Harâitî, Mesâviü'l-Ahlâk, 1/212 (450).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/203 (8975). Ayrıca bk. Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 3/460 (1164); Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 7/321 (14126); İbni Hibbân, es-Sahîh, 9/514 (4199); Kâsım bin Sellâm, et-Tahûr, 1/397 (398).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/203 (8976). Ayrıca bk. İbni Hibbân, es-Sahîh, 9/515 (4201); Beyhakî, Ma'rifetü's-Sünen, 10/165 (14070); Harâitî, Mesâviü'l-Ahlâk, 1/212 (451, 453); Abdurrezzâk, el-Musannef, 1/139 (529).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/203 (8977). Ayrıca bk. İbni Hibbân, es-Sahîh, 6/8 (2237); Beyhakî, Şuabu'l-İmân, 7/273 (4990); Dârimî, es-Sünen, 1/737.

33. KİŞİYİ HELAL BİR CİNSEL İLİŞKİYE TEŞVİK ETMEK

۱۴۳- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَامِرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا

عَلِيٌّ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ زَيْدِ بْنِ سَلَامٍ، عَنْ أَبِي سَلَامٍ قَالَ:

قَالَ أَبُو ذَرٍّ قَالَ: كَانَ يَغْنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ عَلَى كُلِّ نَفْسٍ كُلَّ يَوْمٍ طَلَعَتْ فِيهِ الشَّمْسُ صَدَقَةٌ مِنْهُ عَلَى نَفْسِهِ» قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مِنْ أَيْنَ أَتَصَدَّقُ وَلَيْسَ لَنَا أَمْوَالٌ؟ قَالَ: «أَوَلَيْسَ مِنْ أَبْوَابِ الصَّدَقَةِ التَّكْبِيرُ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَسُبْحَانَ اللَّهِ، وَتَسْتَغْفِرُ اللَّهُ، وَتَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ، وَتَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ، وَتَغْزِلُ الشُّوْكَةَ عَنْ طَرِيقِ الْمُسْلِمِينَ وَالْعِظَمَ وَالْحَجَرَ، وَتُهْدِي الْأَعْمَى، وَتُبْدِلُ الْمُسْتَدِلَّ عَلَى حَاجَةٍ لَهُ قَدْ عَلِمْتَ مَكَانَهَا، وَتَرْفَعُ بِشِدَّةٍ ذِرَاعَيْكَ مَعَ الضَّعِيفِ، كُلُّ ذَلِكَ مِنْ أَبْوَابِ الصَّدَقَةِ مِنْكَ عَلَى نَفْسِكَ، وَلَكَ فِي جَمَاعِكَ زَوْجَتُكَ أَجْرٌ» قُلْتُ: كَيْفَ يَكُونُ لِي الْأَجْرُ فِي شَهَوَتِي؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَ لَكَ وَلَدٌ فَأَذْرَكَ وَرَجَزْتَ خَيْرَهُ، ثُمَّ مَاتَ أَكُنْتَ تَحْتَسِبُهُ» قَالَ: نَعَمْ قَالَ: «فَأَنْتَ خَلَقْتَهُ؟» قَالَ: بَلَى اللَّهُ خَلَقَهُ قَالَ: «فَأَنْتَ هَدَيْتَهُ؟» قَالَ: بَلَى اللَّهُ هَدَاهُ قَالَ: «فَأَنْتَ كُنْتَ تَرْزُقُهُ؟» قَالَ: بَلَى اللَّهُ رَزَقَهُ قَالَ: كَذَلِكَ فَضَعُهُ فِي حَلَالِهِ، وَجَبَّتْهُ حَرَامُهُ، فَإِنْ شَاءَ اللَّهُ أَخْيَاهُ، وَإِنْ شَاءَ أَمَاتَهُ وَلَكَ أَجْرٌ

143. ... Ebu Zerr [radıyallahu anh] dedi ki:

"Yani Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- 'Her canlı kişinin üzerinde her gün güneş doğduğunda o gün herkesin kendi canı için bir sadaka vardır!' buyurdu. Ben de:

- 'Ey Allah'ın Resûlü! Nereden sadaka verelim, bize mal yok ki?' dedim. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- '("Allahu ekber" diye) tekbir getirmek, "Elhamdülillah" demek, "Sübhânallah" demek, ("Estağfirullah" şeklinde) Allah'a istiğfarda bulunman, iyiliği emretmen ve kötülüğü yasaklaman, diken, kemik ve taş (gibi zararlı olabilecek şeyleri) Müslümanlar'ın (gelip geçtiği) yoldan uzaklaştırman, görme engelli kör kimseye kılavuzluk etmen, ihtiyacı olan kimseyi de ihtiyacının nerede olduğunu biliyorsan oraya göndermen ve zayıf kişiyi ellerinin gücüyle kaldırman sadaka kapılarından biri değil midir? İşte bunların hepsi, nefsinin karşı senden gelen sadaka kapılarından biridir. (Hatta) hanımınla cinsel ilişkide bulunman bile, senin için (sadaka itibarıyla) bir sevaptır!' buyurdu. Ben de:

- 'Şehvetimi (gidermemde) nasıl bir sevap olur?' dedim. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- 'Ne dersin? Eğer senin bir çocuğun olsa, bu çocuk büyüyüp sana hayırlı olmasını umduğun sırada ölseydi sen bunun sevabını Allah'tan beklemeyecek miydin?' buyurdu. Ben de:

- 'Evet (bunun sevabını Allah'tan beklerdim)!' dedim. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- 'Oysa onu sen mi yaratmıştın?' diye sordu. Ben de:

- 'Bilakis onu Allah yarattı!' dedim. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] yine:

- 'Ona sen mi hidayet vermiştin?' diye sordu. Ben de:

- 'Bilakis ona Allah hidayet etti!' dedim. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] yine:

- 'Ona sen mi rızık vermiştin?' diye sordu. Ben de:

- 'Bilakis ona Allah rızık verdi!' dedim. Bunun üzerine Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- 'İşte bu şekilde o çocuğu helal (sınırları) içine koy ve onu haram(lar)dan sakındır. Eğer Allah dilerse onu yaşatır ve dilerse öldürür. Sevap senindir!' buyurdu. [745]

١٤٤- أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلِيمَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا يَزِيدُ قَالَ: أَخْبَرَنَا هِشَامٌ، عَنْ وَاصِلٍ، مَوْلَى أَبِي عُبَيْتَةَ عَنْ يَحْيَى بْنِ عُقَيْلٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ يَعْمَرٍ:

عَنْ أَبِي ذَرٍّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «يُضْبِحُ عَلَى كُلِّ سَلَامٍ مِنْ ابْنِ آدَمَ كُلِّ يَوْمٍ صَدَقَةٌ» ثُمَّ قَالَ: «إِمَاطَتُكَ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ، وَتَسْلِيمُكَ عَلَى النَّاسِ صَدَقَةٌ، وَأَمْرُكَ بِالْمَعْرُوفِ صَدَقَةٌ، وَنَهْيُكَ عَنِ الْمُنْكَرِ صَدَقَةٌ، وَمُبَاضَعَتُكَ أَهْلَكَ صَدَقَةٌ» قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيَقْضِي الرَّجُلُ شَهْوَتَهُ وَتَكُونُ لَهُ صَدَقَةٌ؟ قَالَ: «نَعَمْ، أَرَأَيْتَ لَوْ جَعَلَ تِلْكَ الشَّهْوَةُ فِيمَا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ أَلَمْ يَكُنْ عَلَيْهِ وَزْرًا؟» قُلْنَا: بَلَى قَالَ: «فَإِنَّهُ إِذَا جَعَلَهَا فِيمَا أَحَلَّ اللَّهُ لَهُ فَهِيَ صَدَقَةٌ» قَالَ: وَذَكَرَ أَشْيَاءَ صَدَقَةٍ، ثُمَّ قَالَ: «يُخْزَى مِنْ ذَلِكَ كُلِّهِ رُكْعَتَا الضُّحَى»

144. ... Ebu Zerr [radiyallahu anhu] dedi ki:

"Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- **‘İnsanoğlundan sağlam bir şekilde her gün sabahlayan herkese bir sadaka vermek gereklidir!’** buyurdu. Daha sonra Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- **‘Yoldan (geçen insanlara) eziyet veren şeyleri kaldırman bir sadakadır. İnsanlara selam vermek bir sadakadır. İyiliği emretmen bir sadakadır. Kötülüğü yasaklaman bir sadakadır. Hanımınla (helal yoldan) cinsel ilişkide bulunman bir sadakadır!’** buyurdu. Biz:

- **‘Ey Allah’ın Resûlü! Erkeğin, şehvetini gidermesi kendisi için nasıl bir sadaka olur?’** dedik. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- **‘Evet (öyle). Ne dersin(iz)? Eğer kişi bu şehvetini Allah’ın haram kıldığı bir şekilde giderseydi kendisine bir günah işlemiş olmayacak mıydı?’** diye sordu. Biz de:

- **‘Evet!’** diye cevap verdik. Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] yine:

- **‘Eğer kişi şehvetini Allah’ın helal kıldığı bir şekilde giderirse işte o şehvet o kişi için bir sadaka olur!’** buyurdu.

(Hadisin ravisi) dedi ki: Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] (başka) şeylerin de sadaka olduğunu zikretti. Daha sonra Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem]:

- **‘İki rekât kuşluk namazı kılmak, bütün bu sadakalara karşılık gelir!’** buyurdu.”^[746]

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/204 (8978). Ayrıca bk. Müslim, Zekât 53 (1006); Ahmed bin Hanbel, el-Müsne'd, 35/376 (21473), 381 (21482), 383 (21484); Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 4/316 (7823), 6/135 (11440); Şuâbu'l-İmân, 10/91 (7212); el-Âdâb, (96).

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/205 (8979). Ayrıca bk. Buhârî, el-Edebü'l-Müfred, (227); Müslim, Salâtu'l-Müsâfirîn 84 (720); Ebu Dâvud, Salatu't-Tatavvu' 12 (1285), Edeb 159-160 (5243); Ahmed bin Hanbel, el-Müsne'd, 35/377 (21475), 434 (21548); İbni Hibbân, es-Sahîh, 9/475 (4167); Bezzâr, el-Müsne'd, 9/352 (3917).

34. CİNSEL İLİŞKİ SIRASINDA ÇIRILÇIPLAK SOYUNMANIN YASAK OLMASI

١٤٥- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحِيمِ قَالَ: حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ صَدَقَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ زُهَيْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَاصِمِ الْأَخْوَلِ،

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَرْجِسَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا أَتَى أَحَدُكُمْ أَهْلَهُ فَلْيَلْقَ عَلَى عَجْزِهِ وَعَجْزُهَا شَيْنٌ، وَلَا يَسْجُرْدَا تَجَرُّدَ الْغَيْرَيْنِ»

قَالَ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ: هَذَا حَدِيثٌ مُنْكَرٌ وَصَدَقَةُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ ضَعِيفٌ وَإِنَّمَا أَخْرَجَتْهُ لئَلَّا يُجْعَلَ عَمْرُو عَنْ زُهَيْرٍ

145. ... Abdullah bin Sercis [radiyallahu anh] yoluyla Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmaktadır:

“Kişi, hanımıyla cinsel ilişkide bulunduğu zaman kendi kaba eti ile hanımının kaba etini bir şeyle örtsün. İki hayvanın (avret yerleri gözükecek vaziyette) çırılçıplak soyunması (gibi) soyunmasınlar.”^[747]

* Ebu Abdurrahman (en-Nesâî) dedi ki: “Bu münker bir hadistir. (Hadisin ravisi) Sadaka bin Abdullah, zayıf bir kimsedir. Ben bu hadisin Amr (bin Ebi Seleme) yoluyla Züheyir (bin Muhammed)’den gelmediğini belirtmek için bu hadisi naklettim.”

Açıklama:

Peygamber Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] bu hadiste, hayâ ve edep perdesinin yırtılmaması için eşlerin yatak odası beraberliğini bir örtü altında olması gerektiğini ifade etmektedir.

Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 8/204 (8980). Ayrıca bk. Beyhakî, Şuabu'l-İmân, 10/217 (7405).

35. CİNSEL İLİŞKİ ÖNCESİNDE SÖYLENECEK DUA

۱۴۶- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَزِيدَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ،

عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ كُرَيْبٍ،

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، يَتْلُغُ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَوْ أَنَّ

أَحَدَهُمْ قَالَ حِينَ يُوَاقِعُ أَهْلَهُ: بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُمَّ جَنِّبْنِي الشَّيْطَانَ،

وَجَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْتَنَا، فَقَضَى بَيْنَهُمَا وَلَدٌ لَمْ يَضُرَّهُ الشَّيْطَانُ

خَالَفَهُ ابْنُ أَبِي عُمَرَ

146. ... Abdullah bin Abbâs [radiyallahu anh] yoluyla Peygamber [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmaktadır:

“Eğer (erkeklerden) biri hanımıyla cinsel ilişkide bulunacağı zaman **“Bismillahi, Allahümme cennibnî’s-şeytâne ve cennibi’s-şeytâne mâ rezagtenâ”** (Bismillah. Allah’ım! Şeytanı benden uzaklaştır ve bize vereceğin rızıktan [yani çocuktan] uzak tut) diye dua ettiği zaman bu ikisinin (birleşmesinde) bir çocuğun (dünyaya gelmesine) hükmolunursa şeytan o çocuğa zarar veremez.”^[748]

* İbni Ebi Ömer bu hadisin geliş yoluna muhalefet etmiştir.

۱۴۷- أَخْبَرَنَا هِلَالُ بْنُ الْعَلَاءِ بْنِ هِلَالٍ قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي

عُمَرَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ كُلَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ،

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَوْ

أَنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا أَتَى أَهْلَهُ» قَالَ: «بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُمَّ جَنِّبْنِي الشَّيْطَانَ،

وَجَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْتَنَا، ثُمَّ قَضَى بَيْنَهُمَا وَلَدٌ لَمْ يَضُرَّهُ الشَّيْطَانُ»

قَالَ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ: هَذَا حَدِيثٌ مُنْكَرٌ

147. ... Abdullah bin Abbâs [radiyallahu anh] dediğine göre Resûlullah [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmaktadır:

“Eğer sizden birisi hanımıyla cinsel ilişkide bulunacağı zaman **“Bismillahi, Allahümme cennibnî’s-şeytânü ve cennibi’s-şeytâne mâ rezagtenâ”** (Bismillah. Allah’ım! Şeytanı benden uzaklaştır ve bize vereceğin rızıktan [yani çocuktan] uzak tut) diye dua ettiği zaman bu ikisinin (birleşmesinde) bir çocuğun (dünyaya gelmesine) hükmolunursa şeytan o çocuğa zarar veremez.”^[749]

* Ebu Abdurrahman (en-Nesâî) dedi ki: “Bu münker bir hadistir.”

Açıklama:

146 ile 147 nolu hadisleri bir arada yorumlamak gerektiğinde; karı-koca arasındaki cinsî münasebetin kendine göre âdâb ve usulü vardır.

Manevî Hazırlık Yapmak: Karı-koca beraberliği, hem çocuk için ilk adımdır hem de şehvî arzuyu gidermenin helâl yoludur. Özellikle çocuk için ilişkiden önce bazı manevî hazırlıklarda bulunmak gerekir.

Karı-koca, çocuğa ilk adımı atmadan evvel, bir temizlik dönemi yaşamalıdır. Bu dönemde yiyip içtiklerinin helâl olmasına daha bir dikkat etmeli, ibadetlerini arttırmalı, dinî vecibelerine daha da hassasiyet göstermeli, el, dil, göz, kulak vs. azalarla işlemiş oldukları günahlara tevbe ve istiğfar etmeli, böylece her türlü iç ve dış günahlardan arınarak yakınlık kurmalıdırlar.

Böyle bir temizlik döneminden sonra gerçekleşecek yakınlıktan, tıpkı temiz bir toprağa atılmış tohumun yetiştirip büyümesi gibi güzel nesiller yetişecektir. Bu nesiller, anne-babalarını mahcup etmeyecekleri gibi Allah ve Resûlü’nü de hoşnut eden nesiller olacaktır.

Bu düşüncüyü doğrulama mahiyetinde Buhârî ve Müslim’in, Resûl-i Ekrem’den [sallallahu aleyhi ve sellem] naklettikleri şu hadis başlı başına bir önem arz eder:

“Şaki/bedbaht, daha annesinin karnında talihsizdir. Said/bahtiyar, annesinin karnında da talihlidir.”^[750]

Evet, çocuğun, daha anne karnında iken talihli ya da talihsiz olduğu hükmü ifade edileceği âna kadar her türlü tedbir alınmalıdır. Yavrunun sperm ve yumurta buluşması anından itibaren gıdası, annesinin davranışları; anne ve babanın daha önceki ve daha sonraki tavırları da onun talihli ve talihsiz yazılmasında önemli vesilelerdir.

Evet, her şey daha tohumun atıldığı andan itibaren başlar. O, yumurta hâlindeyken talihli veya talihsiz yazılmışsa bunda haram bir lokmanın, anne-babanın günahlarının tesiri küçümsenemez. Tohum besmelesiz atılmışsa, ondan hayırlı bir semerenin meydana gelmesi Allah'ın lütfuna kalmıştır. Eğri bir teşebbüsten doğru sonuç elde etmek imkânsız olmasa da çok zordur. Mümkün değildir demiyoruz; zira, Ebu Cehil'den dahi İkrime gibi birisi meydana geldiğine göre yaşantısı çok menfi olan ailelerden bile bazen inançlı insanlar çıkabilir.

Besmele ve Duayla Başlamak: Hadisimizde **“Bismillahi, Allahümme cennibnî's-şeytân ve cennibi's-şeytâne mâ rezagtenâ”** (Bismillah. Allah'ım! Şeytanı benden uzaklaştır ve bize vereceğin rızıktan [yani çocuktan] uzak tut)” şeklinde geçen bu duayı, ilişkiden maksat ister çocuk olsun isterse helâl yoldan ihtiyacı tatmin olsun okumak gerekir. Zira çocuğa niyetlenmeden gerçekleşen beraberlik neticesinde bile çocuk olabilir. Böyle bir dua, birleşmeye ayrı bir uhreviyet katar. Mesele tamamen şehvî olmaktan çıkar ve o mahrem hâlde bile Allah ile irtibat kurulmuş olur.

Birleşme öncesi, **“Lâ ilâhe illallah”, “Allahu Ekber”** demek, İhlâs sûresini okumak da müstehap görülmüştür. İnzâl (menin/spermin inmesinden) az önce, dudakları kıpırdatmadan, sadece içinden geçirerek:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا وَكَانَ
رُبُّكَ قَدِيرًا

“İnsanı bir parça sudan yaratan, ondan nesiller lütfedip akraba/sülale var eden Allah'a hamd olsun. Rabbinin her şeye gücü yeter”^[751] manasındaki duayı düşünmek de yine müstehap görülen hususlardandır.^[752]

Temizliğe Dikkat Etmek: İlişkide temizlik de çok önemlidir. Önce ağız temizliği yapmak, tenasül uzvunu yıkamak, güzel koku sürünmek hem yakınlığı daha cazip kılar hem de sağlık açısından önemlidir. Birleşmeden sonra ise bez, peçete vs. kullanmak suretiyle temizliğe dikkat edilmelidir. Eller yıkanmadan ağza buruna götürülmemelidir.

Ön Hazırlık: Peygamber Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] bu konuda şöyle buyurmaktadır:

“Biriniz, karısıyla beraber olacağı zaman hayvanın ilişkide bulunduğu gibi ilişkide bulunmasın, arada bir vasita olsun. Sahâbe “O vasita nedir ey Allah'ın Resûlü?” diye sorar. Efendimiz: “Öpmek ve konuşmaktır” buyurur.”^[753]

Evet, birleşme öncesi öpmek, okşamak ve konuşmak, beden ve psikolojik olarak ilişkiye hazırlık mahiyetindedir ve daha çok zevk almaya vesiledir. Bir başka hadislerinde Peygamber Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem], üç şeyin kişinin acziyetinden kaynaklandığını, hâlbuki bunların olmaması gerektiğini, bunlardan birinin de kişinin, eşiyle konuşmadan, ona sıcak davranmadan ilişkide bulunması ve hanımı ihtiyacını gidermeden kendi ihtiyacını giderip kalkması olduğunu beyan etmiştir.^[754]

Bir Örtü ile Örtünmek: Birleşmeyi örtüsüz ve çıplak olarak yapmak mekruhtur. Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem], bu konuda şöyle buyurmuşlardır:

إِذَا جَامَعَ أَحَدُكُمْ فَلْيَنْتَبِزْ وَلَا يَتَجَرَّدَ الْعِزْرَيْنِ

“İlişkide bulunmak isteyenler örtünsünler. Yabani eşekler gibi soyunmasınlar.”^[755] Örtülü şekilde beraber olmanın en uygun şekli yatmaktır. Araf sûresinin 189. âyetindeki **تَنَاضَا** “Erkek eşini sarıp bürüdü” ifadesinden de bunun daha münasip olduğu anlaşılabilir.^[756] Eğer tesettür korunabilecekse, ayakta veya oturarak da beraber olunabilir. Belli bir edep çerçevesinde hepsi de câizdir.

Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] ailesiyle beraber olduğunda sesini alçaltır, ailesine de sükûnet tavsiye ederdi.^[757] Demek ki birleşme esnasında çıkarılacak seslerin hiç kimseye duyurulmaması da önemli bir meseledir zira zihin kirliliğine sebebiyet verebilecek hususlardan şiddetle kaçınmak gerekir.

Arka Yoldan Temasta Bulunmamak: Kur'ân ve Sünnet'te beyan edildiği üzere, arka yoldan temas haramdır. Âyette şöyle buyrulur:

نَسَاؤُكُمْ حَزْتُ لَكُمْ فَأَتُوا حَزَّكُمْ أَيْ شِئْتُمْ

“Kadınlarınız, sizin tarlalarınızdır. Tarlanıza istediğiniz yerden varınız.”^[758]

“Tarla'dan maksat, nutfenin (spermin) ekildiği ve netice alındığı ön taraftır. Arka taraftan böyle bir verim alınmaz. Dolayısıyla arka taraftan temas haramdır. Bir önceki âyette de bu husus şöyle belirtilir:

فَإِذَا تَطَهَّرَ فَأَتَوْهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ

“Temizlendikten sonra, Allah'ın izin verdiği şekilde onlara yaklaşın!”^[759]

Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] ise bu haram fiili işleyen kimse hakkında şöyle buyurmuştur:

مَلْعُونٌ مَنْ أَتَى امْرَأَةً فِي دُبْرِهَا

“Karısına arkasından yaklaşan kimse lânetlenmiştir.”^[760]

Berberlik Sırasında Çok Konuşmamak: Bu husus mekruh görülmüştür,^[761] zira o an, zevk alınacak andır. Konuşma bu zevkin kaçmasına sebebiyet verebilir.

Yumuşak Davranmak: Kadın, beden ve ruh yapısı olarak incedir. Bu sebeple, beraberlikte sert hareketlerde bulunulmamalı, mutlaka kadın fitratı göz önünde bulundurulmalıdır. Zaten birleşme öncesi mukaddime olarak erkeğin hanımıyla konuşması, güzel sözler söylemesi ve onu öpüp okşaması da kadına yumuşak davranmanın bir tezahürüdür.

Tutma ve Bakma Konusu: Karı-koca, birbirlerinin bütün vücutlarına bakıp dokunabilirler. Ancak, bununla beraber âdâbı da göz önünde bulundurmakta fayda vardır. Özellikle tenasül uzuvlarına bakmakta tedbirli olunmalıdır. Hadis kitaplarında bulunmasa da edeple alâkalı kitaplarda rivayet edilen bir sözünde Aîşe validemiz bu hususta şöyle demektedir:

“Allah Resûlü benden bir şey görmedi, ben de O’ndan.”^[762]

Maksat, avret uzuvlarıdır. Bir hadiste ise şöyle buyrulmaktadır:

“Allah, kendisinden utanılmaya insanlardan daha layıktır.”^[763]

Başkasını Hayal Etmemek: Karı-kocanın birleşme sırasında başka erkek ve kadınları hayal etmeleri câiz değildir; çünkü bunları normal şartlarda dahi hayal etmek câiz değilken, birleşme hâlinde hayal etmek evleviyetle câiz olmaz. Bu hem ahlâken doğru değildir hem de eşlerin birbirlerine karşı bir vefasızlık ifadesidir. Bu durum, tıpkı su içerken içkiyi hayal etmek gibidir ki hadis-i şerifte yasaklanmıştır.^[764]

Bazı Malzemeler Kullanmamak: Aslında Allah’ın insana vermiş olduğu tabii sınırlar, ilişkide yeterlidir. Bunlarla iktifa etmek gerekir. Ancak herhangi bir sebepten dolayı zorlanılıyorsa, içeriğinde domuz ürünü gibi haram maddeler olmayan ve zararsız olan kremler vs. kullanılabilir.

Kendi Kendine Tatmin Olmamak (Mastürbasyon/İstimna’): Kadının ya da erkeğin kendi elleriyle kendilerini tatmin etmelerine istimna veya mastürbasyon denir. Pek çok fıkıhçımız tarafından câiz görülmemiştir fakat koca, hanımının eliyle veya başka bir uzvuyla, kadın da aynı şekilde kocasından istifade ile tatmin olabilir.

Hanım İhtiyacını Görünceye Kadar Kocanın Ayrılmaması: Kadının da ilişkiden alacağı, kendine ait bir zevk vardır fakat onun uyanması erkekten daha geç, tatmini ise daha uzun zamanda olur. Bunun için de erkek kendi tatmin olduktan sonra acele etmemeli, fedakârlık yapıp hanımının tatminini beklemelidir. Bu sürenin bitimi hâlde veya sözle belli olur. Erkeğin, kendi işini bitirdikten sonra, hanımının tatminini beklemeden ondan ayrılmasını Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] uygun bulmamış ve şöyle buyurmuştur:

إِذَا جَامَعَ أَحَدُكُمْ أَهْلَهُ فَلْيَضُدَّهَا ثُمَّ إِذَا قَضَى حَاجَتَهُ قَبْلَ أَنْ
تَقْضِيَ حَاجَتَهَا فَلَا يُعْجِلْهَا حَتَّى تَقْضِيَ حَاجَتَهَا

“Biriniz hanımıyla beraber olduğunda, yumuşak ve sevgiyle davransın, ihtiyacını giderdiğinde de hanımı ihtiyacını giderinceye kadar acele etmesin.”^[765]

İlişki Sonrası Bir Şeyler Yenilip İçilecekse Abdest Alınması: Bu da Peygamber Efendimiz’in [sallallahu aleyhi ve sellem] tavsiyelerindendir. Bir hadiste Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] şöyle buyurmuşlardır:

إِذَا أَتَى أَحَدُكُمْ أَهْلَهُ ثُمَّ أَرَادَ أَنْ يَعُودَ فَلْيَتَوَضَّأْ بَيْنَهُمَا وَضُوءًا

“Sizden biri eşiyle beraber olduğu vakit, bunu tekrarlamak isterse abdest alsın.”^[766]

Gecenin Başlangıcında İlişkide Bulunacaksa Uyumadan Önce Yıkanmak, Hiç Değilse Abdest Alıp Öyle Uyumak: Birleşmeden sonra abdest alıp uyumak sünnettir. Bununla beraber, Efendimiz’in [sallallahu aleyhi ve sellem], birleşme sebebiyle gusül gerektiği hâlde, suya hiç dokunmadan öylece sabahladığı da vakidir.^[767] Dolayısıyla dileyen abdest alıp yatar ve sünnet sevabı kazanır. Abdest almayanlar da Efendimiz’in sünnetinin dışına çıkmış olmazlar.

Gusülsüz duran bir insanın şeytanın vesveselerine açık bulunacağından, gusül abdesti alınması tavsiye edilir. Ancak Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] dinin ruhundaki kolaylığı göstermek için bazen gusül almayı sabah namazına kadar geciktirmiştir. Yani hemen yıkanmak tavsiye edilse de guslü sabah namazına kadar geciktirmek de bir ruhsattır.

İlişkiye Zorlamamak: Kadın yapı olarak zayıflık ya da bir hastalık sebebiyle birleşmeye güç yetiremeyecekse, zorlamak câiz değildir.

Karı-Kocanın Sır Tutucu Olması: Karı-koca, özel hayatları ile alâkalı hususları bir sır gibi saklamalıdır. Bu sırların dışarı çıkması, hatta anne-babaya bile anlatılması câiz değildir. Hadis-i şerifte bu husus şu şekilde yer alır:

إِنَّ مِنْ أَكْثَرِ الْأَمَانَةِ عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الرَّجُلُ يُنْضِي إِلَى
امْرَأَتِهِ وَتُقْضَى إِلَيْهِ ثُمَّ يَنْشُرُ سِرَّهَا

“Kıyamet gününde, Allah katında, emanete hıyanetin en büyüklerinden biri, karı-koca beraber düşüp kalktıktan sonra, kocasının kadının sırrını yaymasıdır.”^[768]

Bir başka hadiste ise böyle bir erkek, Allah katında insanların en şerlisi olarak tarif edilir.^[769]

Bir diğer hadiste ise Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] gece hayatlarını anlatan karı-kocayı, sokakta münasebette bulunan şeytanlara benzetmektedir.^[770]

Çocukların ve Başkalarının Yanında İlişkiye Girmemek: Çocukların yanında ilişkide bulunmama konusunda Efendimiz’in [sallallahu aleyhi ve sellem] ikazı vardır. Elbette saf zihinlere sahip çocukların, anne-babalarını o hâlde görmeleri uygun olmayacaktır. Bu durum, çocukların zihinlerinde olumsuz tesirler bırakacaktır. Özellikle *birleşme*’nin ne demek olduğunu bilebilecek yaşta olan çocuklar için durum daha da hassasiyet kazanır. Uyurken bile onların yanında ilişkide bulunmak câiz değildir. Aynı durum başkalarının yanı için de geçerlidir.

Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 8/206 (8981). Ayrıca bk. Buhârî, Nikâh 66, Vudû’ 8, Bed’u’l-Halk 11, Deavât 54, Tevhid 13; Müslim, Nikâh 116 (1434); Ebu Dâvud, Nikâh 44-45 (2161); Tirmizî, Nikâh 8 (1092); İbni Mâce, Nikâh 27 (1919); Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned, 1/217.

Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 8/206 (8982). Ayrıca bk. Ahmed bin Hanbel, el-Müsned, 3/360 (1867); 391 (1908); 4/337 (2555); Abdurrezzâk, el-Musannef, 6/193 (10465); Tayâlisî, el-Müsned, 4/422 (2828); Humeydî, el-Müsned, 1/452 (526).

Müslim, Kader 3 (2645); Bezzâr, el-Müsned, 4/280 (1447); Temmâm, el-Fevâid, 2/16 (1006); Taberânî, el-Mu’cemü’l-Kebîr, 3/174 (3036), 3/175 (3038, 3040, 3041, 3043).

el-Furkân suresi, 25/54.

Gazzâlî, İhyâ-u Ulûmi’d-Dîn, 2/49.

İmam Gazzâlî, İhyâ-u Ulûmi’d-Dîn, 2/50.

İmam Gazzâlî, İhyâ-u Ulûmi’d-Dîn, 2/323.

İbn Ebî Şeybe, Musannef, 17919; Vehbe Zuhaylî, el-Fıkhu’l-İslâmî ve Edilletuhu, 4/2646.

Fahreddîn er-Râzî, Mefatihü’l-Gayb, ilgili âyetin tefsiri.

Münâvî, Feyzü’l-Kadîr, 5/115; Gazzâlî, İhyâ-u Ulûmi’d-Dîn, 2/49.

Bakara sûresi, 2/223.

Bakara sûresi, 2/222.

Tirmizî, Tahâret 102; İbn Mâce, nikâh 29.

Vehbe Zuhaylî, el-Fıkhu’l-İslâmî ve Edilletuhu, 4/2645.

Abdu’l-Muhsin, Şerhu Sünen-i Ebî Dâvud, 22/463.

Buhârî, Vudû 99.

İbn Âbidîn, Haşiyet-ü Reddi’l-Muhtâr, 6/372.

Münâvî, Feyzü’l-Kadîr, 1/418; Ali el-Müttakî, Kenzü’l-Ummâl, hadis no: 44837.

Beyhakî, es-Sünenü’l-Kübrâ, 1/203, 7/192; Ali el-Müttakî, Kenzü’l-Ummâl, 16/343.

Tahâvî, Şerhu Meâni’l-Âsâr, 1/125.

Müslim, Nikâh 124.

Müslim, Nikâh 123.

Ebû Dâvud, Nikâh 48-49.